



This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

### Usage guidelines

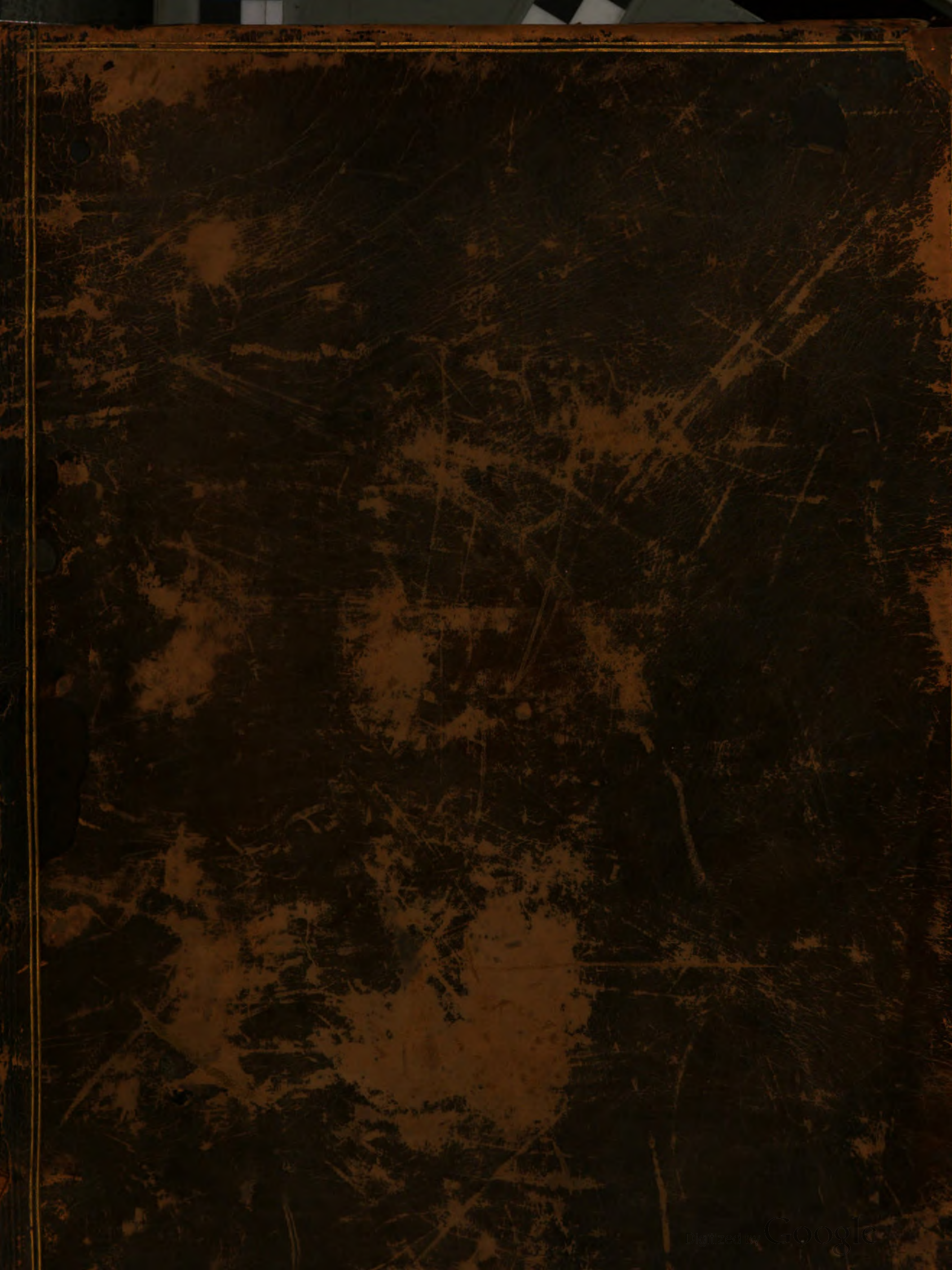
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

### About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>



508<sup>B</sup>

~~27574~~

$\frac{1}{2}$  of p. 4061

105398

# Albert Goltz's

1052





5081<sup>B</sup>

~~27574~~

$\frac{1}{2}$  of p. 4061

105398

#  
Hubert Goltz

1952













C·IVLIVS CAESAR  
SIVE HISTORIAE  
IMPERATORVM CAESARVMQVE ROMANORVM  
EX ANTIQVIS NVMISMATIBVS RESTITVTAE  
LIBER PRIMVS

ACCESSIT C·IVLII CAESARIS VITA  
ET RES GESTAE

HVBERTO GOLTZ·HERBIPOLITA VENLONIANO  
AVCTORE ET SCVLPTORE



BRVGIS FLANDRORVM  
ANN·M·D·LXIII



SERIES EORVM QVAE HOC LIBRO  
CONTINENTVR.

- C. Iulij Cæsaris numismata.  
Bruti, & Cassij, aliorumque Cæsaris percussorum, & coniuratorum numismata.  
M. AEmilij Lepidi numismata.  
M. Antonij numismata.  
C. Iulij Cæsaris vita & res gestæ.  
Compendiaria eorum quæ à cæde Iulij Cæsaris, vsque ad Triumviratum gesta sunt, narratio.  
C. Iulij Cæsaris genealogia.  
Fastorum, magistratuum, & triumphorum Ro. pars, quæ ad tempora Iulij Cæsaris pertinet.  
In aliquot eorundem Fastorum locos animaduersiones.  
Notarum & litterarum singularem, aliorumque compendiosius scriptorum explicatio.  
Dictionum Græcarum in numismatibus occurrentium interpretatio.  
Tituli Cæsaris varij, qui pluribus in nummis diuisim leguntur.  
Partes numismatum auersæ, suis quæque capitibus attributæ.  
Index rerum memorabilium, & propriorum nominum, quæ in ipsis numismatibus spectantur.  
Index eorum, quæ in reliquo opere memoratu & obseruatione digna leguntur.  
Epistola ad eos, quorum opera & studio auctor se adiutum agnoscit, cum eorundem nomenclatura & catalogo.





# GVILIELMI PANTINI MEDICI

Brugensis, frontispicij operis explicatio, ad

HVBERTVM GOLTZIVM HERBIPOLITAM

Antiquarium auctorem.

**R**OMA potens septem subiectis collibus, Orbem  
Donat potenti Iulio:  
Cui flauus flauis Tyberis subterfluit vndis  
Flauo superbus alueo.  
Stat lupa cis colles nutrix, trahit vbera fratre  
Cum Romulo frater Remus.  
Subter & his ales, Mauortia signa Quiritum,  
Rostro rapax, trux vnguibus:  
Et tamen expansis eadem mitissima pennis,  
Solis ferox rebellibus.  
Hinc pater armipotens, hinc cum genitrice Cupido,  
Sortem augurantur Iulio.  
Horrida bella, feras gentes, fera praelia, fausta  
Sed ominentur omnia.  
Vrbs dabit imperium: virtutem Marsque, Venusque:  
Fortuna contuebitur.  
Sors, Iuli, & virtus tua te vocat: i pede fausto,  
Perrumpe robur hosticum.  
Iulius it: terror quacunque incedit, & acris  
Aut obsecratio, aut fuga.  
Germanas acies prostratas cernis, & Anglas,  
Actasque prædas Gallicas.  
Et proiecta iacet mœrens Hispania: solus  
At Orbe regnat Iulius.  
Iulius it, videt, ac vincit: solusque triumphos  
Adornat: & ouat vnicus.  
Flent, plorant alij, quorum ora superba recusant  
Lupata ferre Cæsaris.  
Luget & Oceanus, fluuijque dolore liquecunt,  
Spoliati opibus amplissimis.  
Sic quoque lugebunt non pauca numismata, HVBERTÆ,  
Tua hæc vbi conspexerint.  
Hactenus in vulgus studio, ingenti que labore  
Malè sana quæ profugerint.  
Scilicet hæc tua barbaries illa est, feritasque  
Culti, vt vocant, si Dis placet.  
Inclita Belgarum, ac Flandrorum vrbs inclita BRVGAE,  
GOLTZII labores quæ foues,  
GOLTZII Romanæ summa quæ stemmata gentis  
Solertia & ope promouet.

Promo-

Promouet e densis tenebris illustra Regum,  
 Ac Imperatorum domi  
 Et foris acta: decus Romanis vnde petatum,  
 Vt Orbis exstarent caput.  
 Quò dubitem, G O L T Z I I superet laus, an'ne Quiritum,  
 Quam luce donat mortuam.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΟ  
 ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΝΑΝΣΙΟΥ ΙΣΕΜΒΕΡΓΕΩΣ  
 ΦΛΑΝΔΡΟΥ.

ΡΩΜΗ λαμπροτάτη πόλιν κόσμοιο ἀπασῶν,  
 Καὶ βασίλισσα μόνη, κράτεις μέγαλοις τυχοῦσα,  
 Θαυμαστῇ βλαβεροῦς ἀλκῇ δαμάσασα τυράννοις,  
 Ἐνθα καθεζομένη ὅττι οὐρεὸς ἑπτακορύμβου,  
 Πausομένη καμάτου παύσας βούλεται ἀρχῆς.  
 Εὖ δ' ἐκαθεσμένη τὰ ἑαυτῆς, ἀνέρα ζητεῖ  
 Οὗτινος ἐνόη' ἀρετῇ τε πεφραγμένη εἶη,  
 Μὴ τι φοβῇ ἐχθροὺς ἀσθενεῖς, καὶ ἀνδρας ὁμοίους  
 Οἱ φιλέουσιν ἔρην τε κακὴν, πολέμους τε μάχας τε,  
 Καὶ κραδίηφιν εἴη αἶν κακὰ μηχανώμεναι.  
 Ως δ' οὐχ ἰσμένη χρονιώτερον ἡγεμονεύειν,  
 Λασασίως τε φιλῶς τε ἐὼν κράτος, ἡμὲν ἑαυτῆς  
 Σκηπτρον ὅλης ἀρχῆς βασιλείου δῖα προτείνει  
 Τῷ μεγάλῳ κύνῳ τῷ Ιουλίῳ εὐμένοντι  
 Καίσαρι, ὡς ἡμῶν πιστῶ χαρίεντί τε πολλὰ:  
 Ἀνδράσιν δὲ πολλοῖσι καὶ ἰφθίμοισιν ἀνάσσειν,  
 Αἶν ἅπαντ' ἔχει ἀν βασιλείης ἔργα διοικεῖν  
 Θαρσαλέως τε σφῶς τε ἄτερ δορύβοιο κακοῦ,  
 Καὶ φοβεροῖς ἐχθροῖς ἐπιδόντας ὅπλοισι δαμάσσειν,  
 Τῷ τ' ἄρ' τῆς πόλεως κοινῶ τὴν ὕβριν ἀμύνειν  
 Δυσμενέων ἀνδρῶν φρεσὶν ἐν κακὰ λυγρὰ νοοῦντων,  
 Τοῖς τ' ἄλλων σκῆπτροις παρεχόντων πράγματα πολλὰ.  
 Ἐλλαβε τοῦτο πρόφρων ὁ Ιούλιος, ἐννοίων περ  
 Αὐτοῦ τοῖς ὅμοις ὅττι φορτία δευὰ τίθισθαι,  
 Καὶ φθόρον ἀλλοδαπῶν μερόπων τάχ' ἀν αὐτῷ ὀπηδῆν.  
 Ἡύτε δὲ μήτηρ μέλειται ἀπαλοῦ γόνου,  
 Τὸν παίδων ἄλλων πᾶν ἔξοχα ἀμφαγαπᾷ:  
 Ως Καῖσαρ Ρώμην ἀρήϊον Ἰφισαεύει  
 Δῖος ἀνὴρ, μὴ τήνδε κακῶν βλάβος τις ἀνδρῶν.  
 Ἡ παραδοῦς αὐτῷ πολυμερμέρου οἴακας ἀρχῆς,  
 Καὶ οἱ ὑπερχομένη ἀντὶ σκληροῦ πόνου  
 Λαμπροτάτην φήμην ὥσθ' ἰσομένοισι βροτοῖσι,  
 Εἰς ἀρετὴν προτρέπει καὶ αὐτομάτως προτρέχοντα,  
 Ἰεμένον τε τυχεῖν δόξης μάλα δευὰ μενουσας,  
 Γνώριμον ἢ δὲ βροτοῖς παῖς ἔμμεναι ἀλλοδαποῖσι,  
 Τούς θ' ὑπο' χερσὶν ἑαῖς ἀπιθῆας κρατερῆσι δαμάσσαι:

Καὶ μάλα ἐυχόμενον περὶ πάντων ἔμμεναι ἄλλων,  
 Πάντων τε κρατίειν μερόπων, πάντεσσι τ' ἀνάσσειν  
 Οἰσὺς ἡλίοιο ἐπαυγάζουσιν ὅπως αἶ.  
 Ταῦτ' οὖν σκῆπτρα λαβὼν ὁ Ιούλιος, ἦρχετο ἐνθὺς  
 Ἡθ' ἐπ' ἀμφοτέρωθεν τοῦ πλῆθους φαῦλα διορθοῦν,  
 Συγκυβέσσας φρονίμους συμμήτορας, ἡδ' ἐγεραιούς·  
 ὧν ἐπικουρούτων περὶ χεῖρας ἐν ἡρμοσὶ πάντῃ.  
 Ἡ δ' ἐλπίδα γέρον διδύμω θηλάζει ἀδελφῷ,  
 Ρώμυλον ἡδ' ἐρέμον, παρὰ Ρώμῃ· ἢ ἐκ τὸσον ἦρε  
 Τὴν κεφαλὴν ἐν ταῖς πόλιν μέγα ἔξοχος ἄλλαις,  
 Οἶσιν ὁ ἥλιος νικᾷ τοὺς αἰσέρας ἄλλους.  
 Παῖδε τὸ μὲν πρῶτον μάλα νηπίῳ, αὐτὰρ ἔπειτα  
 Καρτίσῳ πόλιος θείης ἐπαμύντορε ἄμφω·  
 Ἡ καὶ σφίον σπουδῇ πρῶτον ἀπάσας τίτυκτο.  
 Πὰρ δὲ τῇ ἄγχι ρέει ποταμὸς πόλλ' ὕδατα φύων,  
 Κύματά τ' ἐκ χεύων ἀφρώδεια, ἡδ' ἐνέλλας,  
 Θύμβρις ἀφ' ὑψηλοῦ Ἀπινίου ὄξυς αἴσων,  
 Θύμβρις ὁ σκηπτούχος, ποταμῶν βασιλεύτατος ἄλλων,  
 Θύμβρις ὁ αἰγυρὸν ῥέθρον ἐπιπροΐεις ἀλλ' ἰδία,  
 Θύμβρις ὁ ὠκύπορος, ρέων ὡς ὠκύς οἰσὺς  
 Ἐπτατο ἐκ χειρῶν ἀνθρώπου τοξοβόλοιο.  
 Νηῦς δ' αὖ ποταπόρος Κρόνον ἡμὲν ἀγῆνορας ἀνδρας  
 Ἐνθάδε ἐλθέμεναι δηλοῖ σὺν νηυσὶν εἴησιν,  
 Τῶν πολυευκτοτάτη Ρώμην μάλ' ἀέξιν ἀφίξις  
 Παντοδαποῖς λαοῖς, δυνάμει τε κλυτῇ ὑπὲρ ἄλλων  
 Τῶν πολίων, δμήτειον ὅλης γαίης τε ἀλός τε,  
 Τὴν πάντες λαοὶ, πᾶσαι τε σέβουσι γένεθ λαί.  
 Τῷ δ' ἐκάτερθεν ὄρεας, Ἀφροδίτην ἡμὲν Ἀρνα,  
 Δαίμονι ἐῖς αὐτῆς ἐπαμύντορε ἡδ' ἐπικούρῳ,  
 Τὴν ἐπὶ συμμαχικοῖς αἰεὶ ὀφθαλμοῖσιν ὀρῶντε,  
 Μὴ τι κακὸν παρέχη αὐτῇ πολυπαῖπαλος ἐχθρός.  
 Τοῦτ' ὅτ' ἐπὶ σῶζονται, χωρὶς λυπυροῦ φόβοιο  
 Ἰσταται, οὐδ' ἐτις αὖ τολμήσαι βλαπτέμεν αὐτὴν,  
 Οὐδ' ἐπὶ ἀρ' ἑμνῆς βουλὴν δολόεσσαν ὑφαίνειν.  
 Εἰωθὺς δὲ φέρειν μεγάλου σημῆϊα Ζηνός,  
 Ἐνθάδε Ρωμαίοισι διότρεφείσσι πάρεσσιν  
 Αἰετὸς ὑψηλῆς ταυσιπτερος, ἀγλαὰ νίκης  
 Σύμβολα βασάζων μεγαθύμοις, ἡδ' ἐθελάμβου  
 Παμμεγέθιος, ζώων τε ἄτερ συγεροῦ πελεύων  
 Πένθιος, οὐδ' ἐτρίεσσιν μερόπων τινά ἑλλοχοῶντων,  
 Οὐδέ γ' ἐπὶ τολμῆν τε μένος καὶ ἀγῆνορα θυμόν.  
 Εἴτα κάτω ἐφορᾷ λαῶν φῦλ' ὅσσοι Καῖσαρ  
 Αἰμαλίοις νίκησεν ὅπλοις, κρατερῇ φὶ τε χειρί.  
 Ἀχρύνενοι κῆνται, καὶ σφίον φίλον ἦτορ ἔδοντες,  
 Οὐνεκα τοῦ βαρέος πολέμου κακὰ μυρὶ ἔπασχον,  
 Ὅς πολλοῖς αὐτῶν πολυπενθία θῆκεν ὄλεθρον·

Κεῖτο

Κεῖλοι δ' ὅπως ἄμενοι πολυποίκιλον ἔργον Ἀρης,  
 Ἡμὲν Βρεττανοὶ ναίοντες ἐπ' ἔσχατα γαίης,  
 Εὐατέρων τε γονή, καί περ μαχίμων τάπη οὔσα,  
 Καὶ ἑτεροὶ πολλοὶ, τῷ δ' ἡ κράτος ἐπλετο πολλόν,  
 Στήθεος ἐκ σισαχᾶς, καὶ δ' ἄκρνα θέρμα χέοντες  
 Οφθαλμοῖσιν ἰοῖς, αἰτυχίης παλάμη τε βίη τε,  
 Ἡδὲ μαχισσάμενοι Ἀριάς σφισιν ἀχθομένοιο.  
 Ωκεανόν τε μέγαν πολλὴν περὶ θεῖσθαι ἀνάγκη  
 Ρωμαίων ὑοῖς μεγαθύμων ἀλκιμάχοισι.  
 Ως δὲ ἅπαρ εἰπεῖν, ὅσσοι ἀνδρῶς ἄρουρα  
 Τίκτει, καὶ ποταμοὶ πολυβενθέες, ἡδὲ θάλασσα  
 Ατρύγαιος, περὶ θεῖ Ρωμαίων βασιλῆϊ  
 Ηγμένων ἄλλων φρονιμώτερα κοιρανέοντι.  
 Ρωμαῖοι τοίνυν μὴ δ' ἦος ἐχθρὸς ἀφαιρῇ  
 Τμὴν τὸ σκῆπτρον μάλ' ὁρᾶτε, θεοῦ δ' ἐσέβετε  
 Τῶν διὰ νῦν μοῦνοι τῆς γαίης κοίρανοί ἐστε,  
 Ἡδ' ὑμᾶς τιμᾷ παρτοίων ἔθνεα λαῶν.  
 Δῆμοι δ' ὑμετέρῳ βασιλεῖ ὑπακούετε ἐκόντες,  
 Μὴδ' ὅτ' ἀντιμάχουσ' ἢ μὲν λόγῳ, ἢ καὶ ἔργῳ.  
 Οὕτως ὑμείων ἀρχὴ διάπαντος ὑπάρξει  
 Θλῖβιος ἀρχομένοις τε καὶ ἀρχόντεσσιν ὁμοίως.

I N I D E M,  
 IACOBI CRVQVII MESSINII  
 PROFESSORIS BRVGENSIS.

**C** O N S O N A mens Diuūm cælos moderatur & ignes  
 AEthereos, elementaque mundi:  
 Arbitrio quorum terrena humanaque cuncta  
 Stant, nunc interitura vicissim.  
 Et nihil æternum, nisi quod virtute paratum,  
 Fortuna comitante labores.  
 Sic tu Cæsar habe iussu patris altitonantis  
 Imperium sine fine superbum:  
 Quo te Roma potens, Romanæ gloria gentis,  
 ♦ En tanto veneratur honore.  
 Mars iubet esse ratum, probat hoc Cythereia, benigni  
 Romulidum AEneadumq; parentes.  
 Hoc duri casus meruere, hoc fortia facta,  
 Hoc labor, indefessaque vita.  
 Gallia mœsta gemit, falcatis curribus, cheu,  
 Incumbens lacrymosa fatiscit.  
 Hoc germana dolet, deuicta quoque arma fatetur,  
 Oceanus Tethysque Britanni.  
 Ponte gemit Rhenus, Rhodanus tua iussa capessit,  
 Belga refert tibi Scalda triumphos.



Certatim tua gesta canunt Galli, Itali, Iberi,  
 Certatim tibi lauream adornant.  
 Quare agè, maeste animi, tellus tibi cedit habenas,  
 Teque patremque Deumque salutat.  
 Te virtus, te LAVRVS amat, te GOLTZIVS vnus  
 Miratur, laudat, veneratur:  
 Ingenio, arte, manu, contestans posteritati  
 Iulia corda, animosque perennes.

IN IDEM,  
 IOAN. CASIMBROTTI BRVGENSIS  
 ODE.

**V**T stetit excelsa spectans è vertice montis  
 Septem distincto collibus,  
 Roma potens, populi dominantis more sinistro  
 Mores & crimen arguit.  
 Arguit inuicta genio, fusoque dolore  
 Tristis, luget rerum vices.  
 Quærit opem, & dubiæ quæ sit via certa salutis,  
 Alto versat consilio.  
 Interea rupis rugoso in margine prodit  
 Fortis bellator Iulius.  
 Euocat illustrem meritis, ut nobile captet  
 Orbisque Urbisque imperium.  
 Accipit imperium, testatur numina Diuum,  
 Fausto ut cedat suffragio.  
 Mars pater, alma Venus, spondent, gnatusque Cupido,  
 Felix vouent præsidium.  
 Cæsar abit, mox arma tonant, queis tendere in hostem  
 Consuerat dextra vindice.  
 Fit via vi, rumpitque aditus, omnisque recedit  
 Longè scæmineus timor.  
 Dirum carpit iter, rarisque habitata colonis  
 Sulcata inuadit littora:  
 Hesperiamque omnem, & gentes discrimine vasto, &  
 Toto distinctas spacio.  
 Cogere Romanum imperium, sceptrumque vereri,  
 Fascesque horrere Cæsaris.  
 Et mare contremuit, cælumque solumque subactum  
 Victori cedunt Iulio.  
 Sic voti compos, peregrinæ incommoda terræ  
 Expertus, retro properat.  
 Dij patrij, quorum auspicijs stat maxima Roma,  
 Victori applaudunt reduci.

Et pa-

Et patres, primique ducum, lectique Senatus,  
 Clarique in rostris proceres,  
 Pontificis titulo, formidandisque thiaris,  
 Illustrem signant Cæsarem.  
 Commotæ extemplo Parcæ, fallaxque rotatu  
 Fortuna, expers constantiæ,  
 Conspicuum populo, suprema in sede locatum,  
 Virtutem exolsæ, rapiunt.  
 Cui nocuere nihil, viuit iam fama superstes,  
 Et sortem, & mortem negligens.  
 Viuit, ait, viuit, lauro redimitus & auro,  
 LAVRINI & GOLTZI auxilio.  
 Viuit, & æternos tui venientis honores  
 Vobis desert auctoribus.

ΕΙΣ ΤΟ ΑΥΤΟ  
 ΑΔΟΛΦΟΥ ΜΗΚΕΡΧΟΥ ΒΡΟΥΤΙΕΩΣ  
 Τ Μ Ν Ο Σ.

ΥΜΝΕΙ ΜΟΥΣΑ ΠΟΛΙΝ ΡΩΜΗΝ ΤΗΝ ΠΑΜΒΑΣΙΛΕΙΑΝ,  
 ΕΠΤΑΛΟΦΟΝ ΤΕ, ΤΥΡΑΝΝΟΚΤΟΝΟΝ ΤΕ, ΚΥ ΨΗΜΕΔΟΥΣΑΝ·  
 Η ΑΡΧΩΝ ΕΚ ΜΙΚΡΟΤΑΤΩΝ ὩΠΕΡ ΟΥΡΑΝΟΝ ἦρε  
 Τὴν κορυφὴν, χθονὸς εὐρείης κεφαλὴ κληθεῖσα.  
 Καὶ γὰρ ἐπεὶ Τροίης ἱερὸν ποτολίεθρον ἔπερσεν  
 Ζεὺς ὤψι βρεμέτης τὰ δόλυμπα δώματα ναίων,  
 Αἰνείας Ζαῖθιος, τὸν Δαρδανίῳ Ἀγχίσῃ  
 Χρυστῇ κυβέρεια Διδε θυγατέρα κρονίωνος  
 Ἐν φιλότῃ μιγείσα τέκεν Σιμόντος ἐκ ὄχθης,  
 Σὺν τοῖς πατρώοις θεοῖς μεγάλαισιν τε, Τρῶας  
 Λείψανα τῆς Δαναῶν εἰσῆγε Λατινίδι γαίῃ  
 Νηυσὶν ἐν, κατὰ κύμα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης.  
 Πολλὰ δ' ὅγ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγιστα, πολλὰ δὲ γαίῃ  
 Αἱματόεντος ἐν ὕσμινῃ κρατερῇ πολέμοιο.  
 Ἐνθα μετ' Ἀσκανίου ἰοῦ κεχαρισμένου ἱοῦ  
 (Τὸν μὲν ἰώθασ' Ἴλον μητέρης Ἰλίου ἐντὸς  
 Ἰλιάδες καλέσσαι, νῦν δ' ὀνομα αὐτῷ Ἰούλος)  
 Τῇ Πριάμου γενεῇ βασιλείαν ἤρξατ' ἐγείρεω  
 Κανὴν, ἐν Λατίῳ ἐριβάλακι βωτιανείρῳ·  
 Ἰφίθ' ὁμοῦ Τρώων τε ἀνάσσει τῶν τε Λατίνων,  
 Μακρὴν σφιν πόλιν Ἀλβην οὐρεὺς ἐς πόδα τεύχας.  
 Οὐ δὴ Αἰνείας βίη, κλυτοῦ ἡμῶν Ἰούλου,  
 Καὶ παῖδες παίδων, καὶ οἱ μετόπισθε γέγοντο,  
 Ἠρξαντ' ἔθνεϊ τῶδε τρηποσίοις ἐνιαυτούς·  
 Ἰλία ἔως βασιλίας ἱερὰ παῖς Νυμίτωρος,  
 Αἰεὶ Ρώμυλον καὶ Ρέμον διδυμάονι παῖδι

Εγχεος

Ἐγκυος οὔσα τέκεν. Τῷ δ' ἄρπτόκεα παῖδάδελφος  
 Λυγρὸς Ἀμούλιος, δυνεῖ' ἔην μαλὰ χυδῆρμος κῆρ,  
 Θύμβριδος ἐς τὰ ῥέεθρα βρέφει κατὰ δ' ὕν' ἐκέλευσεν.  
 Ἀλλ' Ἀπενήνοιο κατ' ὕψηλοιο καρπῶν  
 Βᾶστα λύκαιν' ὀρεσίβορος ἄμφω θρέψατο μαζοῖς,  
 Ἐσόμενα σάστασα δ' ὡς κοσμήτορι λαοῦ.  
 Τοῖν δ' ἀποβησάμενοι εἰς ἀνέρε, τίχ' Ἀρης  
 Ρώμυλος ἐξανέγειρεν, ἀπ' οὐνομάτος σφετέροιο,  
 Ἡ ᾧ δ' αὖ, εἰς φάσκουσί τινες, ῥάωσιν τε βίαντι  
 Τόουνομα δούε. Τὰ δὲ Ζεὺς Κρονίδης, καὶ δαίμονες ἄλλοι,  
 Ἡὺς δὲ μάλιστα φίλησεν Ἀρης, καὶ κῆδετο Κύπρις  
 Αἰδοίη, χρυσοστέφανος, καλὴ Ἀφροδίτη.  
 Ἐξ δὲ μόνοι βασιλῆες ἔσαν μετὰ Ρώμυλον, ἀλλὰ  
 Σύγκλητος δῆμός θ' ἅμα, πράγματ' ἅπαντα, καὶ ἄστυ.  
 Εἰρήνη πολέμῳ τε διωκήκασ' ὑπάτοισιν γὰρ  
 Τὴν ὑπάτην μεγαλοφροσύνην, ῥάβδους, πελίκειάς τε  
 Δῶκαν ἔχον, κατ' ἔτος δὲ θίσαν τῷ ποιμένι λαοῦ.  
 Τῆς δὲ πολιτείας δημοκρατικῆς κρείουσης,  
 Ρωμυλιδῶν ἀρῆιφίλων μέγα κοιρανιόντων  
 Νωλεμείως ἀπέραντον αἰὲ κῦδος τ', αἰτός τε,  
 Καὶ νίκαι πεπότηντο διὰ κλυτὰ τεύχεα γαίης,  
 Ἡελίου Φαίδοντος ἀπ' ἀντολῆς ἐπὶ δυσμᾶς.  
 Ἐν δ' ἄλλοις παροχόνους Τρῶας κολάσαντες, ἔπερσαν  
 Ἀστὰ τ' Ἀργείων, Ἀγαμέμνονιάς τε Μυκήνας,  
 Πύρρον τ' Αἰακίδην, κρατεροῦ γένος ὄντ' Ἀχαιῶς.  
 Ὡς δ' ἤδη γῆρα προβέβηκεν πότνια Ρώμη,  
 Ἔργα τε νῦν πολέμου πολυαῖκος κατέπαυσεν,  
 Πολλῆς θ' ἡσυχίης ἔτυχεν, πολλῆς τε γαλήνης.  
 Ὡς φιλοτεκνοτάτῃ μήτηρ πατρῴα πάντα,  
 Βασιλικὸν μέγεθος, δύναμιν, σκῆπτρόν τε, καὶ ἀρχὴν  
 Καίσαρι δῶκεν ἔχον τῷ Ιουλίῳ, ἥντι τέκνω.  
 Τρῶς ὅτ' ἔλιν γένεσιν, πολλῶν τ' ἀντάξιός ἀνδρῶν,  
 Ἀμφοτέρων, βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής.  
 Ὅς γὰρ τὸν Ὀκεανὸν τε δάμασσε τὸν Ἰνδοσθαῖον,  
 Ῥῆνον τὸν ποταμὸν, Σκάλδην, Τάμειόν τε, καὶ ἄλλους.  
 Ουρεὰ Πυρρηναῖά τε, καὶ βαθυάγκυας Ἀλπεῖς.  
 Ἰππομάχων πυκινὰς Βρετανῶν κλονήσας φάλαγγας,  
 Ἀρματα Κελτάων δρεπανοειδέα, φάσγαν' Ἰβήρων,  
 Τὴν πόλιν ἀντιβίων σέλας πλείεσσιν βοεῖαις.  
 Ἐντεῦθεν δ' Αὐγουστος ἐμοιμάρχησε, καὶ ἄλλοι  
 Καίσαρες οἱ μετὰ τόνδε, κακοῖσι μεμυγμένοι ἐσθλοί.  
 Οἷον γὰρ μερόπων, τοῖον γένος ἐστὶν ἀνάκτων.  
 Οἱ δὲ ἐπεὶ Ρώμη ποτ' ἐπὶ ξυροῦ ἴσατο ἀκμῆς,  
 Ἀψκαλὸν ἡμᾶρ ἄμμιον μητέρι, τιμήσαντες  
 Δίεποναι κόσμου. Τῇ καὶ ΜΑΡΚΟΣ πολυῖστωρ,  
 ΓΟΛΤΖΙΟΣ ἡδ' ἀνέθικεν ὑπέρτατος εἰκὼνα τήνδε.

I N I D E M,  
IOAN. CASTELII CHELVI  
FLANDRI.

**A**SPICE, Roma caput, vastique potentia mundi,  
Collibus hinc septem corpore nixa fedet.  
Illa quidem grauida imperijs, rerumque potita,  
Qua nitet Eous, Hesperiusque dies.  
Iam velut emerita, atque onere hoc cessura quiescit,  
Consortemque sui deligit imperij.  
Iulius ergo sacra praeclarus origine Caesar  
Illius hinc astat cominus ante pedes,  
Sacra triumphali redimitus tempora Lauro,  
Romanique habitu cinctus ad arma Ducis,  
Cui populi fasces iam tradit, & orbis habenas,  
Et sua committit sceptrum tenenda manu :  
Nostra capesse libens regna, inquit, & istius idem  
Terminus Imperij, terminus Orbis erit.  
Hoc etenim duce te mihi longe augustius, atque  
Auspicijs surgent aurea saecula tuis.  
Ergo age, macte tua virtute, age maxime Caesar,  
Aggredere hoc tanti numinis auspicio.  
Aggredere, o, magnos inuicto corde labores  
Imperij, & curas concipe mente graueis.  
Sic te certa tua celebris praekoniam fama,  
Aeternusque, mihi crede, manebit honos  
Officijque sui memor, & tibi grata rependet  
Posteritas meritis praemia digna tuis.  
Postmodum Diuus enim toto applaudente Senatu  
Caelitibus superis annumerandus eris:  
Idque olim Idalio caelum testabitur astro,  
Supremo instabunt cum tibi fata die.  
Ecce etiam pueros nutrit hic lupa raua gemellos,  
Atque in quos patruus saeuijt, illa fouet.  
Hinc Remus, hinc manibus praegestit Romulus, alte  
Lactantisque feræ pendet ab ubribus.  
Nunc Pueri, ast olim magni primordia Regni,  
Et quorum auspicijs condita Roma fuit.  
Haud procul inde caua Tiberinus valle recumbit,  
Fultus arundifera membra supina manu.  
Cuius, ut è pleno thesauros copia cornu,  
Diues inexhaustas vna perennat aquas.  
At vicina ratis classem notat amne receptam  
Parrhasij iuuenis, falciferique senis.  
Quorum euasit adhuc tenuis Roma auctior olim,  
Et gemina tellus hospita creuit ope.

Præ-



Præteream prudens, extremo in margine quæ sunt  
 Hic sita cælicolûm numina bina Deûm?  
 Hinc Mars, inde Venus, veluti Urbis vterque parentes,  
 Et quorum semper numine tuta fuit:  
 Mars pater infestis præformidabilis armis,  
 Ipsaque cum puero præpete nuda Venus,  
 Hanc procul observant oculis, curaque fideli,  
 Præsentique augent, atque tuentur ope.  
 Quæque etiam latè geminas Aquila explicat alas,  
 Quæ solet arma Ioui, hinc Romula signa refert,  
 Insignem veluti victrix super alta triumphum  
 Nubila depulsis hostibus vndique, agat.  
 Inde vides, bello Cæsar quos vicerit hostes,  
 Quasque armis gentes fortibus exuerit.  
 Debellata sedet, lachrymosaque bella perosa,  
 Atque triumphato Gallia mœsta Duce.  
 Illa etiam Orbe procul semota Britannia nostro  
 Depresso capite hinc tristia fata gemit.  
 Vtraque victa dolet, spoliisque exuta, suasque  
 Ingemit, heu, duras sub iuga missa vi ces.  
 Oceanumque patrem tergo hic vehit horrida Pistris,  
 Dum suspensus aquis oia remus agit,  
 Et famulas submittit aquas, Aquilæque ministras,  
 Ac se Romano subijcit imperio.  
 Hic Tagus aurifluus, Rhodanus, Rhenusque bicornes,  
 Flexuagoque piger tramito lapsus Arar,  
 Schaldaque magnanimis Belgarum nobilis oris,  
 Atque parùm noto nomine turba minor,  
 Victricique Aquilæ, & Tusci nunc Tybridis vndis  
 Assurgunt, domitis & famulantur aquis.  
 Singula quæ veterum, Lector, tibi schemate prima  
 Fronte libri graphicè picta tabella dedit.

#### E I V S D E M.

Actis bisseis ter quinque ad sæcula lustris,  
 Cumque secunda gelu nos grauis vrget hyems,  
 Prodibat G O L T Z I Brugis opera, atque labore,  
 L A V R I N I studio, ac sumptibus, istud opus.

IN C. IVLIVM CAESAREM  
studio atq; opera M.Laurini Domini de Wateruliet  
ab Huberto Goltzio Herbipolita  
restitutum.

ARNOLDI MOTORII BLANKEBERGANI  
Flandri D. Donatiani Brugis Canonici.

**A**RCTOIS olim terna trieteride in oris  
Auspicijs Martis tutus vbique fui,  
Omnia præpetibus loca dum præteruolat alis,  
Accepit famam Iulius, atque dedit:  
Nam Diuûm ad sedes, ac magni templa tonantis  
Hinc sibi strauit iter, Cæsaribusque suis.  
Hinc facilem vinci totus se præbuit Orbis,  
Tantum tunc instar Gallia victa fuit.  
Fortibus & partum est nomen memorabile Gallis,  
Quodd tali ad tempus vel restitère viro.  
Omnia fors versat: mutantur tempora rerum:  
Et vix stare valent maxima quæque diu.  
Credere quis posset? consumpta est morsibus æui,  
Totaque defecit cum duce Roma suo.  
Iulius in tenebras, fama super æthera notus,  
Abcessit: solùm nomen inane manet.  
O faciles hostes, ô candida pectora. sola  
Victorem illustrat Gallia victa suum.  
Maiestas redijt, veteres rediære triumphi:  
Notaque vix vlli reddita Roma tibi es.  
Nunc omnes dominam credunt, rerumque potentem,  
Eoz gentes, Hesperiaque simul.  
Flandrica Laurus eat circum tua tempora Iuli,  
Atque triumphatæ munera gentis habe.  
Laudetur Daphnis: Belgarum gloria Brugæ  
Laudentur, tantum quæ peperère decus.  
Hoc Nympha Hydorrhoe dum se iactabit alumno  
Perpetuò felix Oceanitis erit.

ARNOLDI BARZII I.C. BRVGENSIS.

In Laurum Daphnem versam cùm fleret Apollo,  
Hæc in prorupit carmina mœstus amans:  
Qua mihi nulla frui per fata superstitæ fas est,  
Hanc vel in obductam cortice depereo.  
Æternùm te nostra chelys cantabit, & arbor  
Viuentis specie munia obibis, ait.

b

Iure

Iure tuo Laurus monumenta perennia Regum,  
 Iure tuo Laurus quæque trophæa feres.  
 A te pendebunt Aquilæ, Mauortia signa,  
 A te pendebunt arma micante cono.  
 Te redimita gerens victricia tempora, Romam  
 Curribus auratis ingreditur ouans.  
 Delphica ut hæc credas oracula, præstat id vnum  
 Eximium Daphnes posteritatis opus.  
 Quod non ostentat laceras, sanieque fluentes,  
 Sanguine nec tinctas exhibet exuvias:  
 Sed rediuiua tibi Romani Cæsaris ora,  
 Spirantisque habitum reddit & effigiem.  
 Aetati veteris quæcunque numismata census  
 Restituit, tantum quo stetit imperium.  
 Hoc in præsentem quasi rem tu tramite ductus,  
 Te multis sæclis iam superesse putes.  
 Quam nec olympiades multæ, nec lustra pararent,  
 LAVRINI est opera tradita cognitio.  
 Tradita cognitio, qua quid ne illustrius esset,  
 Ingenij hubertas fecit HVBERTE tui.  
 Hæc coniuncta manus cum dexteritate politæ,  
 Tanta est, ut Belgis inuideat Latium.

**IACOBI RAEVARDI I. C. BRVGENSIS.**  
 ad Cæsarem rediuiuum.

Viuere te video, verum est, nam viuuda virtus  
 Te decus, & patriæ sustinet esse patrem.  
 Sed (fateamur enim) cum te tua Roma reliquit,  
 Viuus, & ut viuus, semi ita viuus eras.  
 Ast simul ut vitam tibi GOLTZIVS arte perenni  
 Integram, veras vertit in effigies:  
 Cæsar iure modis superest tibi vita duobus,  
 Nomine viuis enim, viuis & effigie.

**ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΔΡΟΥΜΑΙΟΥ ΒΡΟΥΝΕΩΣ.**

Φέρτερος ἀθανάτων, ἕσσημος τ' ἀργυρότοχος  
 Ἔργον θαυμάζων ἔβλεπε ΓΟΛΖΕΙΟΝ.  
 Ὅψι ποτε θαμβός καλλίσω γέγραφε ὀλίμῳ,  
 Νῦν παλιν Ἰφθυμὸς Καῖσαρ ἐς ἄστρα ἀνεί.

**IDEM LATINE.**

Cælicolum Princeps acri spectabilis arcu  
 GOLTZIACVM admirans aspiciebat opus.  
 Tandem perplexus stellato scripsit Olympo:  
 Nobilis en rursus Iulius astra petit.

**ADOL-**

ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRUGENSIS.

Aureus auratas voluit Pætolus arenas,  
Argentum profert India, ut æra Cyprus:  
Hubertas, HVBERT E, tua hæc huberrima, multò  
Huberitùs certè fluminis huber habet:  
Nam vehit argentum, vehit æs, aurum vehit alueo  
Omne, quod Aeneadum prisca moneta tulit.  
Protegit hoc flumen Laurus viridante sub umbra,  
Undifluas Laurus confita propter aquas.  
Cui non vlla suos vis perturbabit honores,  
Non Auster virides auferet imbre comas:  
Sed patulis fulgur ramis, sed dira venena  
Arcet, & à ripis noxia quæque fugat.  
Naiades hoc, Satyri, Dryades, Pan, Phœbus, Athena,  
Hoc Charites gaudent flumine, & Aonides.  
Vos me, Pierides, quoque in hæc damnate metalla,  
Has studio ut venas huberiore colam.

GEORGII CASSANDRI.

Nulla per Aufonias quod præstitit hætenus vrbes,  
Hoc nunc, Roma, tibi Flandrica Bruga parat.  
Digni perpetua redimiri tempora lauro,  
LAVRINI per quos nobile surgit opus.  
Nec minus HVBERTI doctissima dextra meretur,  
AVREVS ut volitet docta per ora virum.

MARTINI SMETII FLANDRI.

GOLTZIVS hæc plano sculpsit Germanus in ære,  
Quæ paulò antè agili pinxerat ipse manu.  
Prælum, operas, atque impensas suffecit opimas  
LAVRINVS, Brugæ gloria magna suæ.  
Barbara quæ quondam fuit, en Germania nunc est  
Nobilis ingenijs, artibus, atque viris.  
Quæque olim incultis fuit horrida Flandria silvis,  
Tales nunc fructus edere culta valet.  
Ne tamen inuideas nobis, docte Itale, nostras,  
Quas nunc post alios fata dedere vices.  
Græcia prima artes coluit doctissima cunctas:  
Quæ post cesserunt, maxima Roma, tibi.  
Tu deinde imperium nostras dum mittis in oras,  
Huc etiam dotes fersque locasque tuas.  
Linguam, inquam, moresque tuos, artesque politas,  
Et cultus quicquid splendidioris habes.

b ij

Hæc

Hæc vbi nos studio tandem perceperimus acri,  
 Non nobis folijs addidicisse sat est:  
 Sed tua dona tibi ferimusque accepta, damusque  
 In lucem, vt constet pluribus esse tua.

ΙΑΚΩΒΟΥ ΠΛΑΓΚΙΟΥ ΒΡΟΥΓΙΕΩΣ.

Φοῖβος ἰδὼν ὅτ' ἔβ' ῥ' τε σφίον ΛΑΤΡ' ἵ' ΝΕ' τι σπαδῶν,  
 Φησὶ, τί λήφονται ἀντὶ πόνοιο βαροῦς;  
 Ἐπεὶ τις ἐκ χαρίτων, αὐτοῖς δόσωμεν ἀεθλον  
 Ἄξιον, ἀχρεῖοι μὴ δοκέωσι φίλοι.  
 Ευφημοῦσι θεοὶ πάντες πᾶσαι τε θείαναι,  
 Ἄιδεῖσθαι τούτους ἀνέρας ὡς ἀγαθοὺς.  
 Ζητοῦσιν σπαῖνον σπαῖνοις κοῦρα δοῦναι ἀεθλον  
 Τοῖς ἐτάροις. πᾶς τις πάγκαλα δῶρα φέροι.  
 Οἱ μὲν τῇ αὐτῶν κεφαλῇ περικαλλία μύρτον,  
 Οἱ δ' αὖ τὴν δάφνην, ἄγλαα δῶρα θεῶν.  
 Ὡς μὲν ἅπαρ ἐπιπν, φέρεται κειμήλια μουσῶν  
 Ἄξια, θυγατέραν αἰγιόχοιο Διός.  
 Ἰούλιος εἰσαχθεὶς Καῖσαρ διὰ φαίδιμα ἔργα  
 Οὐρανὸν εἰς ὑμν, φοῖβε ἔειπε πάτερ,  
 Οὐπω τις δῶκεν τῶν ἔργων ἄξια καλῶν:  
 Αὐτοῖς δὲς μᾶλλον τῶνομα ἀθάνατον.  
 Ἡμυθίων κρατερῶν τ' ἀνδρῶν ὅτι πράγματ' ἔγραψαν,  
 Ὡς κλέος ἦδ' ἰστοῖς γνώριμον, ἦδ' ἰ βροτοῖς.  
 Φοῖβος ἔφη σὺν πᾶσι θεοῖσι, δοθήσεται αὐτοῖς  
 Αθάνατος σέφανος, τ' ὄνομα ἦδ' ἰ θεοῦ.

ALEXANDRI COLONAEI I. C. BRUGENSIS.

GOLTZIVS arte, manu, digitisque sequacibus usus,  
 Hoc tibi conscripsit, candide Lector, opus.  
 Gallia miratur, stupet Itala terra, suorum  
 Tot sibi signa ducum, tot simulachra dari.  
 Ecce reviviscunt veteres in imagine Reges,  
 Ni manibus tangas, vivere posse putes.  
 GOLTZIVS exsculpsit, dedit æs LAVRINVS: vterque  
 Nobilis ingenio, clarus vterque manu.  
 Ille manu summè pollet sculptrice: benigna  
 Hic (si animum spectes) explicitaque valet.  
 Ille opera, hic opibus opus hoc confecit: & amplas  
 Ingenij vires ambo dedere sui.

IN

IN HISTORIAM IMPERATORVM  
Cæsarumq;, & Fastos magistratuum Ro. ex anti-  
quis numismatib. opera & studio M. Laurini  
Domini de Wateruliet, ab Huberto  
Goltzio Herbipolita restitutos.

ΑΔΟΛΦΟΥ ΜΗΚΕΡΧΟΥ ΒΡΟΤΤΙΕΝΣ.

Αἰβίβλοι, τίνες ἐσὶ; τί κύνετε; θυγατέρες μὲν  
ΟΥΒΕΡΤΟΥ ΧΡΥΣΟΙΟΥ, τὸν Ερβίπολις τίπτε δια-  
Εν κόλποις δ' ἰδίοισι φάφει Λαυρίνος ἀμύμων,  
Δαφνίκομος ΛΑΤΡΙΝΟΣ ὁ δέσποτα τοῦ πτολίεθρου,  
Οφλάνδροι καλέουσιν ἀφ' ὕδατος ἀμφὶ ρέοντος.  
Τὴν Ρώμην λέγομεν, Ρώμην τὴν κυδανειραν,  
Τοὺς πολέμους, νίκας τε, ξοπαῖά τε τῶν βασιλέων  
Αὔσονίδων, τὰ θίαφα πελώρια, τοὺς τε θριάμβους,  
Ἀρχόντων ράβδους, τιμὰς τε, καὶ ἱερὰ λαοῦ,  
Δαίμονας ἢ δὲ θεοὺς ἰδίους, ἀναθήμαθ', ἑορτάς,  
Τὰς πόλιος πανηγύρεις, κρατερῶν τε ἀγῶνας,  
Ἀθλά' τε, καὶ ἡρώων περικαλλεῖ ἀγάλματ' ἀγαυῶν,  
Καὶ πάντως Λατίου τὰ περίκλυτ' αἰέδομεν ἔργα:  
Ὡς τοι σημαίνει τὰ νομίσματα μυρία ταῦτα,  
Χρυσὰ σὺν χαλκοῖσι, τὰ χαλκὰ τ' ἀργυρείοισιν  
Ἀρχαίου ξύμπαντα χρόνου, ξύμπαντά γε γαίης  
Ἐκ βάθεον ὀρυγνέτ', ἀγαθῶν μνημεῖά τε ἀνδρῶν.  
Ἡμᾶς Ρωμαῖοι γοῦν ἴλασθ' (ὅθ' ἴσθεις ὑμῶν  
Εσμέν) σὺν Κρίστω, Λιβίῳ Τράγω τε παλαιοῖς.

IOAN. GELRII RVSSELLANI FLANDRI  
ad Romam.

Debita quæ semper præconia reddere laudum,  
Claraque pro meritis præmia Roma soles:  
Iam tua LAVRINOS rara manus alma corona  
Exornet, sed ne frondea dona paret.  
Non Iouis, aut Bacchi, Veneris, non Palladis arbor,  
His poterit dignum conciliare decus.  
Et si longæua circundes tempora lauro,  
Non hoc apta satis tempore laurus erit.  
Phæbus enim teneris sibi notus semper ab annis  
His pridem LAVRI nomen habere dedit.  
Põst ubi Phæbeas coluisset vterque Camænas,  
Implicuit doctis laurea fersa comis.  
Ergo ut nunc meritum capiant virtutis honorem,  
Aurea laurigera munera fronte gerant:  
Per quos tota vires, & per quos LAVREVS ille  
Exercet mira GOLTZIVS arte manum:

b ij

Qua

Qua nitôr ille tibi, quem longa abolerat ætas,  
 Redditur & Latio Roma vetusta solo.  
 Vt tua non tantùm veteris tibi gloria regni,  
 Et ducibus redeat splendor honosq; tuis,  
 Quorum iterum antiquos titulos, celebresq; triumphos.  
 Cernas, & varijs parta trophæa locis:  
 Sed quoque nunc priscis ob cula numismata formis,  
 Nil sit Româna motius historia.  
 Inunc, & cultos solos dic esse Latinos,  
 Et Germana tibi barbara terra fiet,  
 Qui fuit Herbipoli Germanis natus in oris,  
 Vt modò sis tanto culta decore facit.  
 Quo si non meruit statuam de marmore viuo,  
 Quæ proster medio conspicienda foro,  
 Hoc saltem, G O L T Z I sis felix, dicito, qui me  
 Erigis, & penitus nec cecidisse finis.

IACOBI RAEVARDI I. C. BRVGENSIS.

Quem mihi Musa virum memoras? est G O L T Z I V S. ille?  
 Illène tam insignis qui facit artis opus?  
 Ecquid agit? viuit? viuit. & imagine viua  
 Expressit viuam Cæsaris effigiem:  
 Occultis celebres (ô factum nobile) signis  
 Fastos Roma tuos hac simul arte notans.  
 Ille potestatum lauros, fascesque figuris  
 Lustrat, & innumeris ornat imaginibus.  
 Dixi, & te docui scrutari rudera Lector,  
 Quæ doctam cernes restituisse manum.

IACOBI CRVQVII MESSINII FLANDRI  
 bonarum litterarum publici apud Brugenlès pro-  
 fessoris, in Romam reuiuiscensem.

Sic fatum melius fauet  
 Humanis studijs, atque laboribus,  
 Vt nolit penitus mori,  
 Quæ sunt mole sua visa minarier  
 Casum, atque interitum grauem.  
 Vt quondam imperitans gentibus omnibus,  
 Et virtute potentior  
 Roma & nobilior, quæ rettulit suum  
 Acceptum superis genus:  
 Hinc à Marte ferox Romulidum tribus,  
 Hinc Iuli imperium ab Ioue.  
 Verùm vt primus honos, atque potentia,

Nec

Nec non ambitio grauis,  
 Valdè concutiunt Regia stemmata,  
 Et magnum populi decus:  
 Sic concussa diu Roma tumultibus,  
 Ciuili fremitu ruit.  
 Sic rerum domitrix, & metus hostium,  
 Olim fascibus incluta,  
 Turpatis titulis, & genere attatio,  
 Multo tempore sorduit,  
 Nec planè ausa fuit tollere lumina,  
 Sequè ostendere publicè:  
 Donec pulueribus turpibus eruta,  
 Ornatum caput extulit.  
 Quod munus meritò, L A V R E A nobilis,  
 Immortale tibi refert:  
 Cuius viuuda vis perpetuò viret,  
 Computrescere nescia.  
 Sic æterna iubet L A V R V S Apollinis,  
 Sic vult A V R E A S A E C V L I  
 H V B E R T A S decorans pristina marmora.

ΤΟΤ ΑΥΤΟΥ.

ΕΙΣ ΡΩΜΗΝ ΑΝΑΒΙΩΣΑΝ.

Οὐ θαυμασὸν ἔστιν ἡ Ρώμην ποτὶ ἀνίστη,  
 Ἡ δὲ γὰρ πολλὰ ἔτη ἐν σποδῷ ἔλαθεν.  
 Οὐνομα γὰρ ταύτῃ ἀπὸ τῆς Ρωμῆς τε βίασε  
 Αἷς οὐδ' ἂν θάνατος βλάψεν οὐδ' ἐμός.  
 ΜΑΡΚΟΣ ἄθρην γέ ΤΑΛΑΤΡΙΝΟΣ κόνιν ἐκατέσφα  
 Πρῶτος, ἐλευθερώων ἐκ ρυπνέων αἶχους.  
 Ἐντ' ΟΥΒΕΡΤΟΣ ἰὼν δαυδάλλει ΧΡΥΣΕΟΣ εἶδος,  
 Εἶδος κάλλιστον, σεμνοταπντε ῥέθος.  
 Ἀττα ἴδ' ἐκέραι πλήρει σοὶ ΧΡΥΣΕ' ΑΙΩΝΟΣ  
 ΕΥΦΟΡΙΑ πλήρει φίλτατε χεὶρὶ χίει.

IDEM LATINE.

Nil admirandum si splendida Roma resurgat,  
 Quæ latuit multo puluere tecta prius.  
 Huic etenim nomen virtus dedit atque potestas,  
 Queis nec mors vnquam fatæue obesse queant.  
 Huic MARCVS cineres LAVRINVS dispulit atros  
 Primus, & ereptam sordibus expolijt.  
 Pòst formam accedens HVBERTVS GOLTZIVS ornat,  
 Formam perpulchram, corpus & eximium.  
 En pleno cornu quæ largiter A V R E A S A E C L I  
 H V B E R T A S plena fundit amice manu.

ADOL-



**ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRUGENSIS.**

Roma vetus quondam miseras perpeſſa ruinas  
Concidit, & Romæ diruta Roma iacet.  
Colligit hanc, priſcamque nouæ (mirabile) Romæ  
Reſtituit Romam Flandrica Bruga ſuam.

**MELCHIORIS BARLÆI ANTVERPIANI.**

Conciderant fato, quoniam rapit omnia fatum,  
Iulius, Hubertas, Romulidæq; duces.  
Iuppiter indoluit, mœſtusq; eſt iſta locutus:  
Omnia (quid faciam?) mors animata rapit.  
Audiſt hæc poſtquam diuinæ G O L T Z I V S artis,  
Quod mors non lædat nos faciamus, ait.  
Inuidit fatum, tenſo demiffa ſed arcu  
Irrita ſunt damno tela repulſa ſuo.  
Deſpondensq; animum, cùm cæla ſubiſſe papyrum  
Viderat, in multos non abolenda libros,  
Vincimur exclamat, vincens licet omnia, Tempus,  
Nam modò concedent, dixerat, æra mihi.  
Viuito Roma tuis igitur cum gentibus, in vos  
Nunc aliquid tempus, mors neque iuris habent.

IMP. CAESARI FERDINANDO  
AVSTRIO PIO FELICI PERPE-  
TVO AVGVSTO

HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA  
VENLONIANVS

S. P. D.



Ertas quasdam nationes omni tempore ceteris omnibus longè ingenio atq; prudentia antestetisse, nō mihi dubium fit, quin Sacratissima Maiestas tua tantarū vfu rerum exercitata, pro sua incredibili quadam ingenij sagacitate facilè in animum inducere, sibiq; persuasum habere possit: in quibus primas tenuisse Chaldæos & Ægyptios, inde Græcos, postea Romanos, omnium verò postremò Germanos, pro ordine & successione monarchiarum, veteres historiæ atque antiquitatū reliquiæ demonstrant. E quibus ipsis id etiam perspicere faciliè potest, prudentiam in hominibus ingenijque acumina, successu ipso temporum, maiora subinde rerum incrementa cepisse: vsque dum adulta paulatim, ad postremum quasi in arcem ipsam scientiæ Romani imperij viribus perducta fuerunt. Nec sanè eius rei, si quæras rationem aliam, quàm in providentia populi Ro. cōstituas: qua suam rempublicā provinciasq; omnes, moribus, institutis, latisque legibus prudentissimè gubernarunt, inque pulcherrimum ordinem descripserunt: quantiscunq; tandem initiò rerum difficultatib. atque impendiis exhausti conflictatiq; fuerint, quoadusq; sibi tantum monarchiæ robur munire atque ornare potuerunt. Nullum enim magnum & memorabile imperium vlla in natione vnquā nisi è duris extitisse initiis meminimus. Eandem Roma quoq; fortunam habuit, priusquā

c

se

## EPISTOLA

se illi tota daret: nam uti est à Marcellino memoriæ proditū, quum primū orbem vniuersum Roma nominis sui splendore percelleret, ut se perpetuæ pacis fœdere icto in summū honoris culmen subuectam sisteret, quæ ferè disiunctæ aliàs, tum verò vtraque VIRTVS & FORTVNA conspirauêre. Quòd si id temporis alterutra abfuisset, nunquam profectò tanta imperij moles ad perfectū peruenisset. Cuius quidem veluti incunabula ad annos trecētos multis circa prælijs, ijsq; sub ipsis adeò vrbs mœnibus, debellata, infesta, atque implicata fuêre. Adultæ verò iam ætas firmior, post superata tot tamq; grauius bella, ad septentrionem Alpes transgressa, in occidentem fretum vltra Herculis prouecta est. At postquam inde iam in virili robore staret, tum verò ex omnibus planè orbis partibus laureas triumphosque rettulit. Senectus verò quum id denique cōferret, uti hostes sola nominis fama perstrictos sæpenumero profligaret, facilimè hinc euenit, ut in ea nominis auctoritate, velut imprimis securo atque oportuno felicitatis portu, conquiesceret. Quum itaque vrbs omnium præstantissima, gentes indomitas, moribus feras, natione barbaras planè subegisset, institutis & legibus ornasset, fundamenta simul æternæ pacis ita iecisset, ut conuelli quod difficilimè possent, tum verò denu in morem piæ sollicitæque matris in Cæsares tanquam optimos filios suos, omne sui patrimonij ius, rerumque summā transduxit. Quid enim intestinis bellis miserè per tot annos exagitata vexataque totius corporis sanitate, ad quietem atque *ἡσυχίαν* quasi quandam opportuniùs sibi comparare aut comminisci poterat, quàm ut afflicta exuetaque membra in posterum deinceps vni alicui è suorum numero liberorum vicissim curanda fouendaque traderet: qui superiorum temporum calamitatibus edoctus, id sedulò caueret, ne iterum partium contentione, uti antea, Reipub. veluti corporis compages miserrimè dissoluta fatisceret.

Quem

Quem verò alium C. Iulio Cæsare præstantiorem, omnibusq; imperandi artibus ornatorem, ac rerum gestarum gloria clariorem reperisset, cui prima potissimum gubernandi rudimenta tutiore præsidio committi posse viderentur? Ille igitur maximo orbis bono à Deo ipso tantis rebus administrandis delectus, præclaras naturæ suæ dotes in eo ita explicuit, ut urbem imperiumq; Romanum constituerit sapientissimè, tempora, religiones, leges scitissimo ordine describendo, singulari prudentia atq; industria in omnem partem adhibita, suo denique atque solido robore ad nominis perpetuitatem fundauerit. Qua quidem virtute atque scientia gubernandi nihil inueniri posse præstantius & Aristoteles acutissimus rerum æstimator, & res per se ipsa satis declarat: ut omittam illud de œconomico Xenophontis: *Imperare liberis & volentibus Dei ipsius numen attingere*. planè ut mihi optimo iure Rei pub. gubernatores saluberrimis quibusdam fontibus comparare posse videar, unde in tot hominum milia sani consilij recteq; sapiendi riuuli manarint. Quæ res illis præclara ista nomina peperit, ut HEROES, PATRES PATRIAE, CONSERVATORES CIVIVM, VRBIVM, POPVLORVMVE audierint, marmoreisq; honoribus consecratos titulos ad ultimam posteritatem transmiserint. Nempe hæc illa est horum effectrix *Sapientia*, quam Regum omnium excellentissimus Salomon à solio suo Regio nunquam abesse summis votis exoptabat, quamque suis in prouerbijs hunc in modum loquentem inducit: Meo afflatu aucti gubernant principes, & per me potentes iustitiæ patrociniū obeunt. Quandounque igitur in administratione rerum rationes omnes, & momenta consiliorum *Sapientiæ* regula metimur, continuo necesse est cōsequi pulcherrimam ac salutarem illam rerum omnium *ἰσχυρίαν*, & tanquam è copiæ cornu beatissimo rerum abundantiam latè diffundi. Per eos igitur qui hæc ipsa & sa-

puerunt, & re ipsa præstiterunt, principes viros, Dei Opt. Max. prouidentia atque benignitate, Romani imperij monarchia instituta, atque in hunc ipsum cuius modò speciem admiramur, perducta est ordinem, quæ priores omnes magnitudine atque diuturnitate imperij anteit. Quum itaque ab ineunte adolescentia per annos aliquot variarum lectione historiarum, quæ vel veterum memoriam, vel res nouas, siue externas siue domesticas celebrarent non infima fortassis industria atq; sagacitate vsus, rerû noticia animum excoluissẽ: idq; me demùm profectò affecutum esse ac deprehendisse profiteri possim, non aliunde certiora rerum gestarum documenta, atque inductiones secundum historias, quàm ex antiquitatum reliquijs, omniumq; præcipuè è numismatis antiquorum percipi atque hauriri posse, mirificatum verò in animum quoque meum incessit cupiditas illustrandæ antiquitatis amore accensa, vnà cum alijs aliquot, vtriusq; illis quidem tam illustris quàm tenuioris conditionis hominibus nummis illis conquirendis vndique, noscendisq; pro mea virili incumbere. Quod cum facio sedulò, magis magisq; indies ea mihi de illis confirmatur opinio, vt non solùm existimem numismata monumentis historiarum esse plena, sed etiam perinde, vt rerum gestarum testimonium fidelissimam continerent, ita veterum errata atque indiligentiam scriptorum clarissimè cõuincere: planè vt ita in animum inducam, multoq; id nunc etiam edicam certius, sicuti alijs olim in libris à me proditum memini, si se pleriq; commentatores, atque interpretes veterum auctorum seu Græcorum seu Latinorum, paulò accuratiùs in hac antiquitatis cognitione exercitassent, solidiorem profectò ad perpetuum honorem, frugemq; aliorum industriæ atque laboris sui fructum fuisse capturos, eademq; effecturos opera, facillimè vt foedas auctorum dissensiones, veterum præcipuè

num

# DEDICATORIA.

nummorum testimonio optimè composuissent: quum præsertim nusquam illi sibiipsis repugnantes atque aduersi reperiantur: quosque constat singulari quadam attentione, summaque auctoritatis prærogatiua, Senatusconsulto in perennia rerum gestarum monimenta esse procusos: vti hæc ipsa meritò veras atque expressas rerum figuras, mutosque testes appellare liceat, qui ad rerum memoriam multo quàm charta atque atramentum, quàm ad longinquitatem temporum fidelius, quàm ad veritatis testificationem, non paulò tutius conseruandam nati factique fuerint. Quippe ea geniti natura omnes fumus, vt in scribendo sæpe nos affectus transuersos agant, multaque passim à plerisque tum dicantur tum silentio obducantur ad gratiam partium, quò eos animus videlicet vel inclinarat, vel abduxerat potentiùs. Id quod verissimè Liuius, eò nimirum inclinari fermè scribentium animos, vt multa ex vano hauriant. Vt omittam interim quanta labe comparata sit historiæ ~~etiam~~ incuria perfidiaque eorum, qui de antiquis exemplaribus noua negligenter descripserunt: quò factum est, vt dum frequenter hinc quiddam omissum, illic adfutum, sæpe glossema quodpiam de margine in ipsum historiæ quasi contextum transductum sit: magnæ demùm auctorum controuersia ex eo fonte extiterint: quas quidem si quis alio pacto rectius minui, certioremq; fidem aliunde se adserere, quàm ex lemmatis & argumentis vetustorum numismatum posse putet, mea quidem sententia vehementer erret. Historias enim ad fidem nummorum oportet, non è diuerso nummos ad illarum rationem accommodare: propterea quòd hi sint penè simul cum re ipsa nati, ipsisque historiis, vti verustate, ita & fide potiores, vel ob id ipsum maximè, quia non temerè adulterari citra perspicua doli argumenta possunt. Nec mihi fit dubium, quin omnem planè rerum Romanarum seriem è solis per se numismatis

haurire atque percipere potuissemus, etiam si, quod Deus nolit, scriptæ nos historiæ defecissent, si non & longinqui temporis labes, & barbarorū atrox atque Ro. nominis detritrix iniuria, magnam numismatum partem posteritati intercepissent. Quibus illud quoque postea accessit incommodum, ut in reliquias ipsas ignorantia simul & avaritia hominum miserum in modum sævierint: qui simul atque numisma aliquod siue aureum siue argenteum nacti essent, cum in rei signatæ non minùs quàm omnis antiquitatis crassa ignoratione vnum materiæ precium censerent, ad fabros statim argentarios videlicet ut conflarent, detulerunt. Quo factum est, ut memoria antiquitatis tam malè vndique accepta, manca penè ad nos peruenerit, quæ alioqui integra magno cum fructu ac voluptate spectari potuisset. Nam id feriendis nummis summo studio Romani perfecerant, ut quidquid dignum censerent, quod ad posteritatis memoriam transmitteretur, id in numismatis quamscitissimè deformatum darent. Quod ego hoc in libro perpetua quadam historiarum deducta serie, quòd ad Iulij Cæsaris res gestas attinet, sub aspectum ita subiecturum esse confido, ut omnibus iam perspicuum esse possit, non ociosas figuras, sed rerum gestarum monimenta, & ea quidem sæpe ab historiographis aliis intacta, his veterum nummis comprehendi. Nam ut cetera præteream, apud quem auctorum legimus Cæsarem in Augurum collegium fuisse cooptatum: quod nummi non semel nobis inculcant. Vbi legimus L. Munacium Plancum Præfectum vrbis fuisse nisi in nummis nostris. Quumque vel Romani & antiqui scriptores Cæsaris nostri patrem Lucium appellent, in numismatis certè, uti & in antiquissimorum marmorū inscriptionibus non Lucius, sed disertè Caius vocatur. Qualia permulta planè & in aliorum Imperatorū historiis & ipsis Consulum aliorumque

Ma-

# DEDICATORIA.

Magistratum Fastis arguentur, illis ex libris quos deinceps in animo habeo in publicum emittere. Nam illud S. tuæ M. studiosisq; omnibus testatum esse cupio, nihil me antiquius ducere, quàm fidem meam summo studio atque diligentia semel liberare. Recepi autem iis in libris quos in nomine Illustrissimi Regis Romanorum Maximiliani filij tui his annis superioribus euulgavi, facturum me, vti isto ipso cuius nunc initia damus exprimendi modo, omnes passim antiquitatis amantes vetustorum numismatum exemplaribus circumfluerent. Idq; vt quamprolixissimè præstarem, priusquam me ad tam præclarum opus moliendum darem, nullis sumptibus, laboribus, vigiliis peperci, quin relictis omnibus, quidquid alicubi esset, quod in celeberrimis Europæ regionibus nostro instituto oportunū haberetur, atque adseruaretur, per Germaniam, Italiam, Gallias, diligenter, ne dicam curiosè, prorsus exquirerem. Quumq; per Germaniam iter facerem Italiam cogitans, percommodè accidit, vt tuam ibi S. M. in conuentu principum Germanorum, qui anno M. D. XLIX. ineunte, Augustæ Vindellicorum indictus habebatur, à prima salutatione benignissimam aduersum me meaq; studia experirer. Quum enim mihi instructissimos illos tuos antiquitatū thesauros recludi iuberet, meq; singula quantum vellem, quantumq; opus haberem inspicere ac tractare patereris, magnas ea re mihi commoditates comparasti, in tam facili copia tot Græcorū ac Romanorum numismatum, tam Consularium, quàm à Cæsaribus cuforum, nihil vt instituto meo persequendo oportuniùs accidere potuerit. Cuius quidem benignitatis nomine, cùm me tuæ S. M. vehementer obstrinxeris, aptissimū esse existimaui cuiuimodi gratiæ reponendæ loco, hæc quasi quasdam primitias operum meorum, quod ad Cæsarem attinet in S. M. tuæ nomine euulgare: quo se



EPIST. DEDICAT.

patrono certissimè tutissimeq; niti atq; tueri posse viderem.  
 Quis enim ea Cæsaris monumenta quæ Cæsari placerent,  
 cauillari auderet? Aut cui ea magis in oculis ferre consenta-  
 neum sit, eius inquam Cæsaris monumenta, qui Romanæ  
 istius auctor genitorque monarchiæ fuit, cuiusque nomen  
 omnes ab eo principes quasi hæreditario ac successorio iure  
 sibi manciparunt, perinde ac si & ipsi quoque in familiam  
 atque gentem Cæsaris, ipsis suscepti imperii auspicijs ado-  
 ptati fuissent. Quum itaque Dei prouidentia clarissimum  
 Cæsaris nomen, pulcherrimaque Monarchiæ successio ad  
 S. tuam M. pertineat, eiusdemq; benignitate, præstanti pru-  
 dentia laude, aliisque præclaris naturæ in tuas laudes profu-  
 sæ dotibus, maximo Reipublicæ bono & commodo luculen-  
 ter instructus atque ornatus sis, simulque historiarum atque  
 antiquitatis cognitione, quæ sapientiæ omnis momenta con-  
 tinet, & abundes ipse, & præclarè in ea versatos præcipuo  
 fauore complectaris, fit, vt magna me fiducia teneat,  
 hunc meum laborem referendæ gratiæ vice S. M.  
 tuæ non ingratum fore, quo me pignore ad  
 paratissima tuæ M. obsequia quoad  
 vixero dehinc totum lubens  
 dico consecroque.

Brugis Flandrorum

Kal. Septemb.

M. D. LXIII.

IMPERATORI MAXIMO FERDINANDO.  
AVGVSTO, IOAN. SAMBVCVS PANNONIVS  
TIRNAVIENSIS.

QVANTA sit monumentorum vetustatis vtilitas, atque etiam voluptas, non solum memoria litterarum, sed quoque antiqui operis numorum studium, & cum historijs contentio, satis ostendit. Quot enim historiae & praeclara exempla aut valde obscura essent, aut nisi horum testimonio ac lumine accenderentur, prorsus laterent? ut merito ἀντίστροφος cognitio τῶν ἱστορίων esse videatur. Consulares historiae damno de Liuij libris accepto fuissent caecae, nisi Cassiodori quaedam diligentia, nunc verò etiam marmorum reliquiae nobis animum addidissent, atque in copulandis cum Annalibus numorum testimonijs spem ostendissent breui ut pauca lateant fore. Multas ego, & memoria reliqui temporis dignas historias vel de meis numis, ut Tua Maiestas optimè nouit, amore & tot peregrinationibus collegi, quae commoditate patriae, rerumque mearum aliquando, & cum tua celebritate legentur. Certè qui de ratione militari, & signis eius, de triumphis. &c. scripsere, ipsisque libris tantum, non etiam peruestigationi marmorum, & numismatum studuerunt, dum obeuntis Solis imperium cum Oriente miscent, nec consuetudini mutatae plus, quam vocum notionibus tribuunt, longè interdum à scopo aberrare cum intelligentium risu animaduerto: quod ipsi aliquando nec admoniti varia & pertinaci sua professione corrigent. Atque illud T. M. testatum firmumque habeat, nisi diuturna inspectione vniuersae antiquitatis, & ad lectionem recta & artificii comparatione, laudem ab hoc nomine qui ferat iustam, fore neminem. Perpetuum enim à libris subsidium, illustrem & iucundam reddit cognitionem: sed inspectio, & tractatio monumentorum, adeoque iudicium dextrum & facile, nisi illa efferat, inque vitam probam reuocet, ut à fictoribus hodie avaris secura sit scriptio, aeternitatem labor non modò non intuebitur, sed ne diuturnitatem quidem assequetur ullam. Ea re T. M. in cogendis omnis generis numismatis, non leuem curam, maximos sumptus ponit, multosque suo exemplo ad has cogitationes indies excitat. Quos inter hic Hubertus Goltzius est, homo Germanus, sed voluntate ac industria media in Roma natus: qui ingenio, longinquis itineribus, singulari industria, manuum facilitate, usuque, plurimum est consecutus: idque non meo testimonio, quod in hac professione non omnino nullum est, sed omnium per Italiam, ubi ista praesertim vigent, Galliam, & Germaniam virorum celebri fama, atque literis auctoritatem qui sibi constituere. Nam cum in Gallias rediissem, tertioque Italiam inuiserem, apud omnes

c v

eius

eius diligentiam gratam, & memoriam frequentem sentiebam : ac nihil quod ad illustrandam hanc pulcherrimam, totque annis desertam cognitionem pertinere ratus est, uspiam neglexit : ilicò ædibus nobilium peruestigatis, omnia inspicere, intima, & quæ pro foribus, & temerè locata sunt, voluit, annotavit, inque usum atq; ordinem seuocavit. ut nulum in Europa locum sciam, quem sibi reliquum fecerit, & ubi præsens non fuerit, multò verò magis accurata eius, & multis extollenda nominibus inquisitio quò non pertinuerit. Offert T. M. Specimen illustre, & (nisi me indulgens amor fallit) hoc in genere adhuc præcipuum, longeque maiora daturus est, si vita illi, tuæque M. gratia, ad quam hoc suo opere nititur, commodè suppetat. Varium est studium & amplissimum, sed quod à priuatis, nisi T. M. similes accedant, sustineri vix queat. Com-mendo igitur M. T. Goltzium, utque patrocínio iusto comprehendat, supplico : ac spondeo, multis partibus rem ac inuestigationem antiquitatis Hubertum breui cumulaturo, cuius ego sensus & conatum indicia non pauca nuper Brugis apud nobilissimum & vetustatis aman-tissimum Marcum Laurinum Dn. à Watervliet, ipse vidi. Tuam M.

Deus nobis conseruet, utque perpetuus sit erga τὰ πα-  
λαιὰ καὶ ἀξιωμακρόντα fauor, Deum comprecor.

Datum Antuerpiæ .i x. Kal. Octob.

M. D. LXIII.

#### ERRATA QVÆDAM CORRIGENDA.

- |  |   |
|--|---|
| Pag 154. versu. 8. lege Cæsare                       | ibidem, versu. 44. lege Græuenstain                 |
| Pag. 199. versu. 43. lege VII M. AEMILIUS            | bb col. secunda, versu 22. lege Kneurlinger         |
| I. F. I. N. LEPIDVS                                  | bb ij col. prima, versu. 7. lege Robertellus        |
| Pag. 217. versu 29. lege Consulatu                   | ibid. versu, col. prima, versu. 4. lege Dominica    |
| ibid. in col. prima, versu. 35 lege feriundo.        | bb iij col. secunda, versu. 35. lege Antinous       |
| Pag. 220. versu. 17. lege primæ                      | ibid. versu, col. secunda, versu. 11. lege Octavius |
| Gg. colum. secunda, Bellona in bigis. lege. xi. i.   | bb iij col prima, versu. 7. lege Antoninus          |
| ibid. versu, colum. prima, Cæsar Id. Mart. occi-     | ibid. versu. 46. lege Triffa                        |
| sus, lege. xxi. i.                                   | ibid. col. secunda, versu. 34. lege Franciscus      |
| Gg ij col. prima, versu. 27. lege Iligneæ.           | Valeriola, Medicinæ Doctor                          |
| ibid col secun. Fulminis figura. lege. xxxiiij. 9.   | ibid. versu, col. secunda, versu. 3. lege Vertranus |
| aa iij col. prima, versu. 16. lege Mandericher       | cc iij versu, versu. 2. lege Περικλίωντα            |
| ibidem, versu. 21. lege Schortzius                   | ibid. versu. 10. lege Οἶον                          |
| aa ij versu col. prim. versu. 18. lege Masselortanus | dd iij versu 35. lege numismatis                    |

IN HI-

# HVBERTI GOLTZII HERBIPOLITAE VENLONIANI

## IN HISTORIAM IMPERATORVM CAESARVMQ. RO.

### EX ANTIQVIS NVMISMATIB. RESTITVTAM

#### PRAEFATIO.



I cui mortalium vel tantillum supra vulgus sapere cōtigit, hoc facile pręstat cū ratio ipsa, tum iudicium à natura insitum, vt quanquā re ipsa quidem aliter in plerisq; & maiori forsā hominū parte euenire soleat, sentiat tamen & intelligat, animum melioremq; & interiorem sui partem corpori & sensibus exterioribus meritò pręesse atq; imperare debere: quod pars illa longè pręstantior, & diuinę particeps aurę, si commissio sibi totius hominis imperio, proq; suo quo in hoc microcosmo fungitur munere, nihil nisi adhibita in consilium fidissima cōsultrice ratione, qua sola prędita est, agat aut instituat, efficit, vt & pars illa inferior atq; ignobilior, quā corpus appellari diximus, in rebus prudenter & moderatè gerendis (in quo mira virtutis & sapientię vis & laus elucescit) nescio quid diuinū & supra hominem prę se ferat. Quę alioqui ex elementis concteta & cōcinnata, vbi mentis & rationis imperio consilioq; destituta, ignaua cupiditate & ocio implicatur, nihil arduum, nihil pręclarum, nihil laude dignum, sed ea quę ventri tantū & gulę, ac somno brutęq; voluptati inserviunt, meditari, consēctari, & pręstare animaduertitur. vt hoc ipso à pecudum ingenio & natura quāminimū abesse videamur: quos tamen Deus erecto vultu cęlos, & res æternas intueri iusserat, non in humū pronos ventri & gulę iucunda exquirere. Ita vt meritò cum pecudibus & brutis nihil cōmune, nisi quantum alendo & sustinendo corpori impendi necesse est, habere nos deceat: sed animū & mentem, cuius originē diuinitus nobis infusam intelligimus, ita in nobis pręesse, omniaq; sic administrare & moderari, vt dum membra cuncta sensusq; exteriores vniuersi ipsi obtemperant & famulantur, honestis artibus & actionibus studiisq; pręclaris incumbentes, ad virtutē ipsam, solidamq; & veram laudem cōtendamus: ne nulla nostri memoria post mortem relicta, quasi nunquā nati decedamus: quales Sallustius ac si nō fuissent, fuisse censet: sed potius re aliqua pręclara vtiliq; ad posteros transmissa, non vixisse solū, sed nec nobis nec aliis inutiles vixisse testemur. Vt enim homo humanitate omni exuta, homini (quod dici solet) lupus est: ita vicissim dum mente ac ratione duce atq; imperatē humanitatis officia exequitur, homini, sibiq; quasi numen quoddam ac Deus. Et sicut pręsens hęc vita caduca prorsus & brevis est, & rursum nihil magis fluxū quā valetudo, robur, forma, & decor, alizq; corporis cum ipso mox corpore dīlapsurę dotes, non minū quā ipse in quo illę insunt homo verē bulla: ita animus, & quę in animo pręcipuē elucescit virtus, æterna & immortalis est. Quo maiori nobis studio elaborandum, nō tam vt robore aut aliis corporis dotibus excellamus, quā vt virtute & rectē factis (quę nomē famamq; pariunt immortalem) ad verā laudem viam nobis sternamus. Quę quidem iam olim à teneris vnguiculis acrescente intellectu, & iudicio simul cum ætate sensim maturescēte meū in animo reuoluens, frequēter votis anxii insignium huiusmodi virtutis ornamentorū me fieri quandoq; participem exoptauit. Et quia omnē operam, industriam, ac studium naturę quadam inclinatione genijq; impulsu ad pingendi artem olim applicuerā, ad eamq; artem nō vlem solū, sed & necessariam quoq; aliquam saltem Poëtices, historię, & partim ipsius Philosophię cognitionem esse satis intelligere, nulla tunc profectò illius cognitionis adipiscendę cōmodior mihi ratio videbatur, sedula & diligenti antiquitatis indagatione. Cui studio cū me totū tradidissem, eoq; nihil vberius, nihil suauius re ipsa cōperissem, illud tunc etiā pręter voluptatē illam accessit emolumentum, vt excellentissimis pręceptis & exemplis, tam Philosophicis quā historicis & Poëticis, rudis etiamnum intellectus mediocriter informaretur. Vnde tandem euenit, vt seruire quodā singulari propensior erga hoc studium mihi redderetur & accenderetur animus,

simul

## AD LECTOREM

simul etiā iudiciū ipsum magis ac magis excoleretur, cōfirmareturq;. Quod studiū cū mihi cū plurimis nec parui nominis, nec mediocris fortunæ aut eruditionis viris cōmune esset, nō solum ad ipsorū noticiā viam mihi aperuit, sed & quotidiana ferē arctissimāq; cōsuetudine & necessitudine cū iisdē cōiunxit. Qui cū nō semel, nec ita nuper me rogarint, hortati sint, & pro suo in me iure flagitarint, ut quā ego hoc in studio cognitionē ipsis cōsecutus videbar, quāq; beneficio picturæ adiutus haud magno cum labore pluribus & innumeris faciliē communicare posse videbar, eam aliis non inuiderem: addentes, turpissimū, imō iniustum fore, si quæ nec magna, nec egregia aliqua laude digna ducere, ipsi verò permagna & rei antiquariæ studiosis non minūs grata quā vtilia existimarent, mecum inter mori sinerem, vel in lucem proferre recusarem. Maxime quū non pauci quidem passim reperiētur, qui eruditione & antiquitatis cognitione excellerent, nulli tamen aut pauci admodum, qui ipsi ea cognitione instructi, fideliter, & nitidē. graphiceq; penicillo aut calamo eandem antiquitatem ad viuū quasi oculis subiicere possent. Voluisse sanē complures aliquid tale præstare, absoluisse tamen aut præstitisse paucos, aut potius, quod illi affirmabant, nullos: propterea quod ipsi grauioribus addicti studiis artem pingendi nō addidicissent, & proinde dum indoctorū ineptorumq; artificum, qui ipsi authorū suorum mentem non assequerentur, opera ut coguntur, factum est, ut quæ ab ipsis quanquam alioqui peritissimis hoc in genere hætenus tentata sunt, aut in lucem emissā, nec ipsis authoribus, nec aliis paulò exactioris iudicij hominib. satisfecerint. Horum itaq; ego tum autoritate tum ratione adductus, quicquid diuturno indefessoq; labore, per uigili studio, & assidua inuestigatione sum assecutus, præsertim in re nummaria, animū induxi meum in publicū producere, omnibusq; mecū huiusce studij cultorib. amatoribusq; cōmune facere: mercedem nullam maiore, aut laudem expectaturus, quā ut hæc qualiacunq; tum amicis impulsorib. hortatoribusq; grata habeantur, tum rerū quoq; earundē studiosis nec iniucunda, nec verò inutilia censeantur.

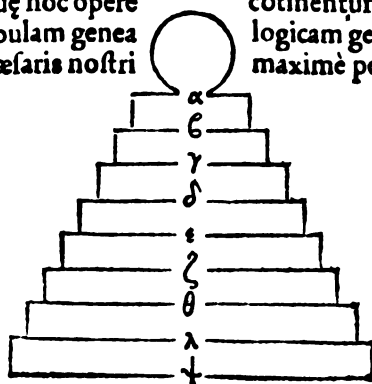
## AD LECTOREM.



**Q**UAE CUNQUE toto hoc libro continentur numismata, in plura, uti vides Benigne Lector, distributa sunt Capita, secundum eos qui in infima cuiusq; tabulæ ora signati sunt, numeros: quæ quidem Capita nunc singulas, nunc plures etiam tabulas cōplectuntur, ita ut primum quodq; ex his capita ipsa & vultus tam Lepidi & Antonij q̄ Cæsaris tibi exhibeat: sequētia verò partes auersas siue diuersa rerum simulachra & symbola, quæ in posteriore numismatum parte spectantur, tibi proponant: in eum ordinem quā eius fieri potuit à nobis digesta, quæ temporis & rei gestæ ordo, & ipsa argumentorū similitudo exigere videbatur. ut quęcunq; ad religionem siue res sacras spectarent, in vnum caput: quę verò ad res profanas, rem militarem, res gestas, magistratus, aut aliud aliquod argumentum pertinerent, alia in alia capita congesta sint. Subiectaq; ipsis tabulis paucissimorū verborum sententia, quid potissimū unaquęq; illarum contineret indicauimus, non inutiles, nec tibi, uti spero, ingrato consilio. Quod superest litteræ illæ numerales, siue notæ arithmeticæ his tabellis, quæ in ipsa tabulæ ora siue margine dextris singulorū numismatū lateribus affixæ sunt, inscriptæ, significant quem quęq; in suo Capite ordinem teneant: ita ut semper cū nouo Capite numerus primarius repetatur. Characteres aut Græci α. β. γ. δ. & reliqui in eisdem tabellis numeris illis subiecti, amplitudinē siue exilitatem ipsius nummi demonstrant: ut scilicet intelligas, nummū cui talis aliquis character adscriptus est, ea esse magnitudine, quantum est interstitium inter primā siue supremā lineam puram scalæ istius quæ hic inferius appicta est, vsq; ad illam lineam cui idem character inscriptus erit, quem ipsi nummo ascriptū videris. Ad quam mensurā exigenda erunt, quęcunq; & in sequentib. deinceps libris à nobis publicabuntur numismata. Alij verò characteres, tabellis quæ nummis incumbunt siue impositæ sunt inscripti, metallum indicāt, quo nummi sub ipsis representati cusi sunt: ita ut *N*auro, *A*rgento, *Æ* ære nummū percussū tibi significet. Et quibus plures huiusmodi characteres superscripti erunt, hos totidem metalli generibus signatos intellige: si duo, duobus: si plures, tribus. Notæ aut arithmeticę in iisdem illis tabellis sub dictis characterib. metallicis adscriptæ in auersarū partium tabulis, indicant cui capiti siue faciei ex præcedentibus ea pars auersa respondeat, & attribuenda sit. Quę quidem notæ numerales si plures erūt, toti-

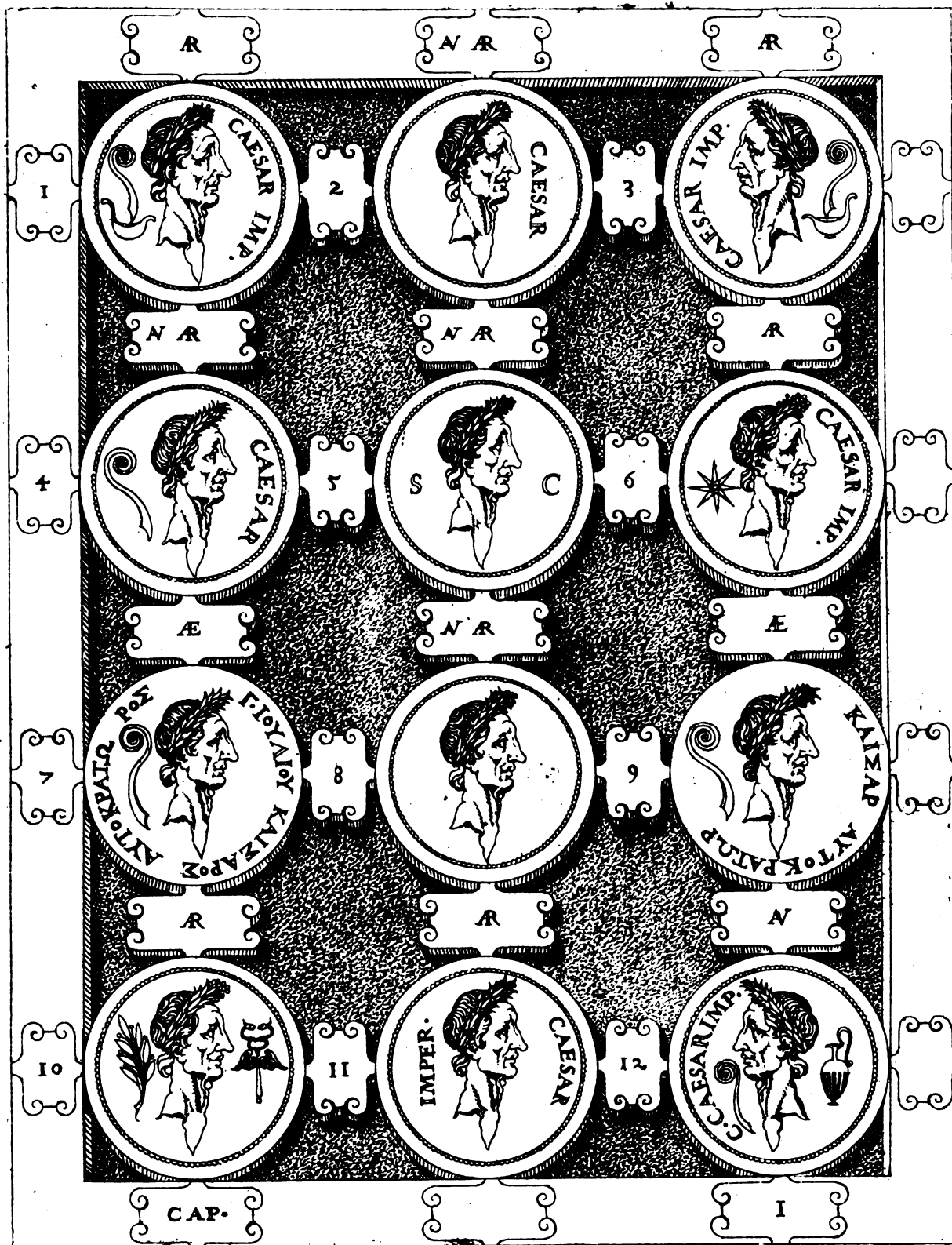
## AD LECTOREM

totidem etiam capitibus hoc symbolum cui inscriptæ erūt subijci credas. Exemplum tibi sit nummus tertius in prima tabula secundi capitis nummorū Iulij Cæsaris, qui habet Æneam Anchisen patrem humeris, & Palladium dextra gestantē cum litteris Græcis, cui inscriptum est Æ.24. Hunc igitur nummū scias æreum esse, & caput habere, quod in secunda tabula primi Capitis nummorum Cæsarianorū vigesimum quartū in ordine inuenies. Item nummus octauus in eodem secundo Capite, qui habet Cæsariē ante Martis aram sedentem, cui inscriptum est A. 44. & R. 48. Hunc scias tam auro quā argento proculsum, & duobus subijci capitib., scilicet quadragesimo quarto & quadragesimo octauo, quæ sunt in quarta tabula primi illius Capitis. Quod ni à nobis ita factum fuisset, præmissis semel & in unū Caput seorsim coniectis quotquot in nummis occurrebant capitibus, quæcunq; vel in aliquo à se inuicē differebant, singulis nummis sua fuissent iungenda capita siue vultus: nec sine maximo temporis dispendio nulloq; cū fructu, & summo cum fastidio, idem caput sæpius repræsentandum: quando sæpè, imò ut plurimum vni capiti x. & plura subinde diuersa subijciuntur symbola: & vicissim unū idemq; symbolum post plura nonnunq; spectatur capita: uti passim hoc ipso in libro videre est. Sicubi autē in his partium auersarum tabulis sub notis metallicis iam dictis, non quidem notas arithmeticas, sed litterā aliquam A. B. C. aut similem conspicies, tum quidem nummus subiectus nō ad aliquod capitum præcedentium referendus erit, sed ad unū ē symbolis in eadem tabula contentis eadem littera notatū, siue proximo illud loco sitū erit, siue remotiori: ita ut duæ illæ partes coniunctæ, vnum numisma constituant. Et ubi plures istiusmodi litteras superscriptas videbis, intellige partē illam ad plura symbola similibus litteris notata referri debere, quæ singula ad illam partē relata tibi numisma efficient. Exempli loco fuerit, primus nummus in secunda illa numismatum Cæsarianorū tabula, cui A superscriptū est, in quo est Æneas patrem gestans, quæ altera pars est nummi proximē sequentis simili littera A notati, qui tibi Veneris caput exhibet. Item quintus nummus in eadem tabula, in quo sunt tres illæ figuræ, signatus B. qui est pars altera illius, quæ septima est in eadem tabula signata B D. in qua spectatur similiter caput Veneris cum litteris L. B V C A. Cui eidem capiti subijcitur & aliud symbolum in eadem tabula xj. loco repræsentatum, in quo est elephas, & litteræ D I C T. Q V A R T. cui littera D est inscripta, uti & huic capiti Veneris. Porro si quibus in nummis characteres ipsos inscriptionū non omnino expressos aut perscriptos, sed vestigia tantum litterarū minutissimis punctis leuiter annotata animaduertes, intellige archetypum ipsum ex quo nummus ille primū descriptus est, vetustate ipsa, temporisq; aut alia aliqua iniuria vel intertrimento ita labefactum fuisse vel erosum, aut ærugine alijsve sordibus tenaciū inhaerentibus obductum, ut litteras caducas fugientes aut latentes legere vel impossibile vel difficile admodum fuerit. Quod ipsum sic in exemplarib. istis numismatū exactē reddere fidei meæ esse credidi, potius quā ex coniectura etiam probabili & verisimili id quod defecisse effluxisseq; videretur substituere. Huius rei tibi exemplum erit, nummus ille Græcus qui Cap. iiii. locum. iij. obtinet, cui sic inscriptum est: ΠΟΥΒΛΙΟΣ ΣΟΥΛΠΙΚΙΟΣ, additis tantum vestigijs dictionis illius ΠΟΥΦΟΣ, quæ in archetypo apparebant, & ita perscriptum fuisse probabile est: Sulpicios enim Rufos fuisse cognominatos nouimus. Quæ ratio cū alijs in locis, tum & nummo. xj. Capitis quinti à nobis obseruata est, uti & in omnibus qui in posterū à nobis edentur libris obseruabitur. Ita ut rationem instituti mei planē ac dilucidē iam tibi cōstare putem, si tamē & hoc te prius monuero, in Capite. viii. numismatū M. Antonij omnes illas partes siue Legionū signa, quæ sunt in prima & secunda tabula, & itē parte tertiæ illius Capitis usq; ad Legionem Trigessimam, referri debere ad Triremim illam quæ est secundo loco in illo ipso Capite, quo loco Legionis Secundæ signa à nobis consulto prætermissa sunt, ut locū huic Triremi, ad quam omnes illæ partes referri debent, daremus. Et ne quid eorū quæ vel ad ipsorum numismatū intelligētiam aliquid conferre possunt, vel ad historiam Cæsaris quoquo modo pertinet, merito à nobis desideres, benigne Lector, simul & quod temporis ratio tibi exactiū cōstaret, operæ precium me facturū credidi, si ea, quæ series eorum quæ hoc opere subiungerem: & inter cetera tabulam generalem quæ ad tempora Cæsaris nostri continentur ipso libri initio præfixa tibi indicat, logicam gentis Iuliæ, eamq; Fastorū Cōsularium maximē pertinet. Vale Lector, & faue.



C. IVLII CAESARIS  
NVMISMATA.

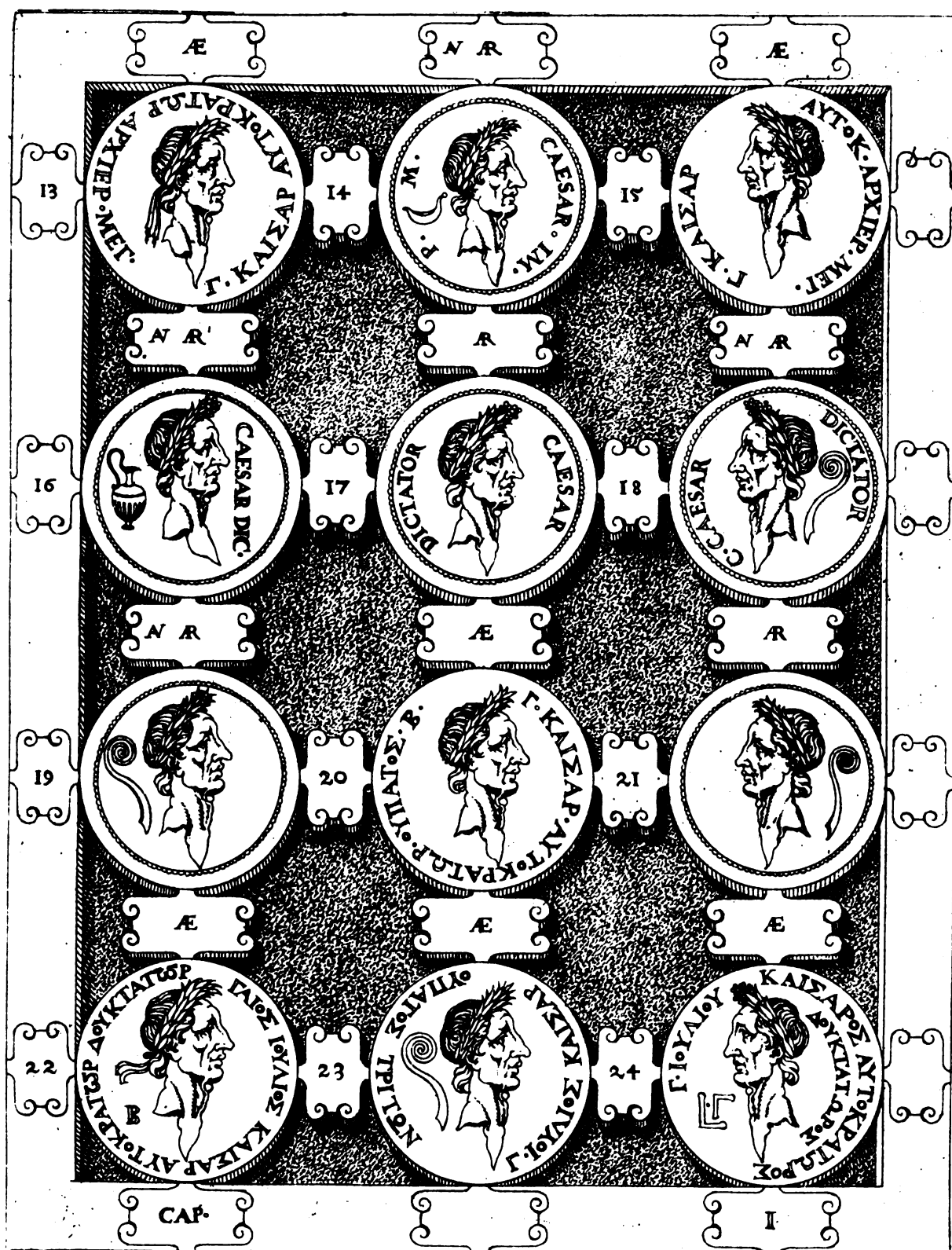




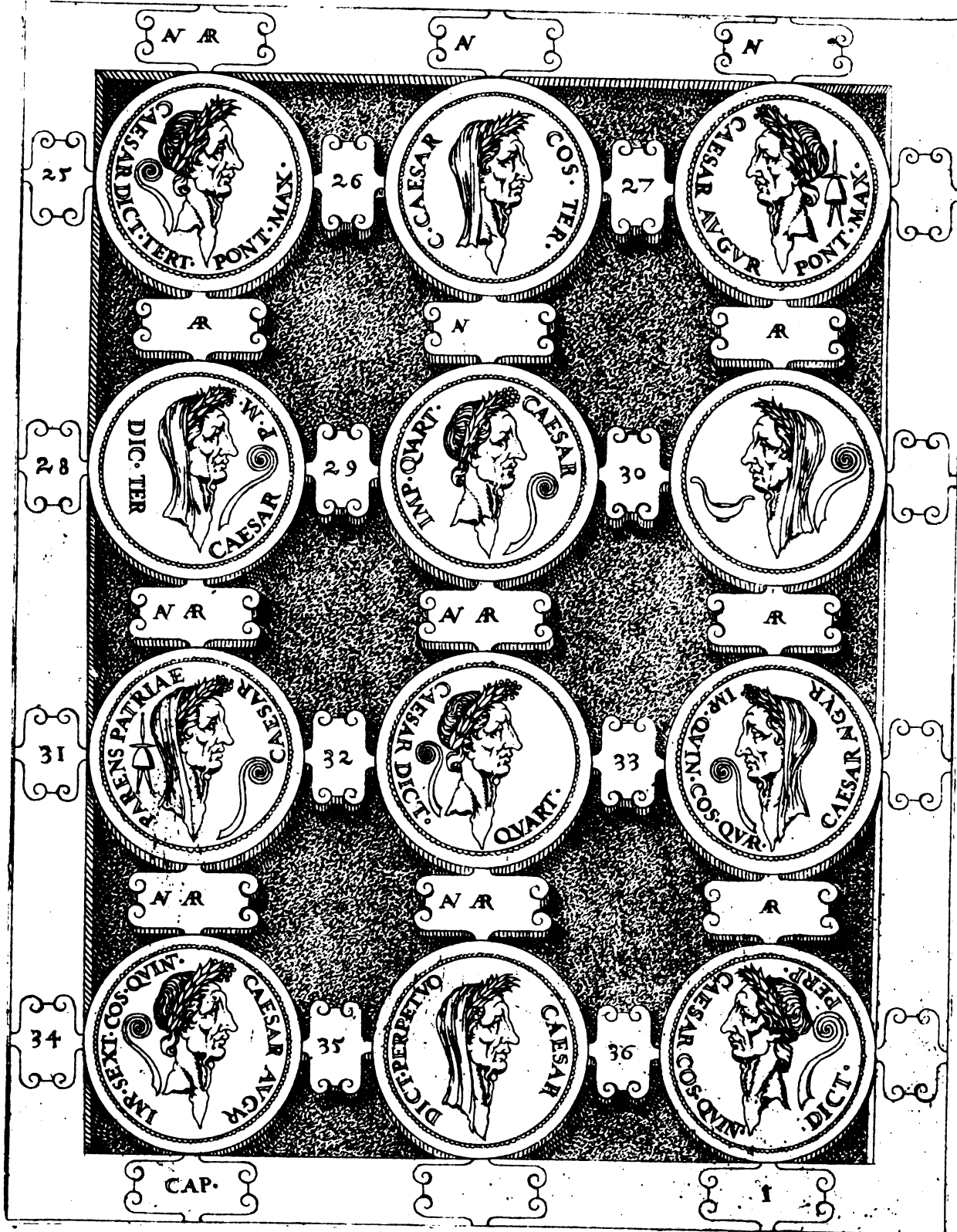
C. Iulius Cæsar Imperator.

A





C. Iulius Cæsar Imp. Pontifex Maximus, Consul iterum & tertium,  
Dictator primum & iterum.

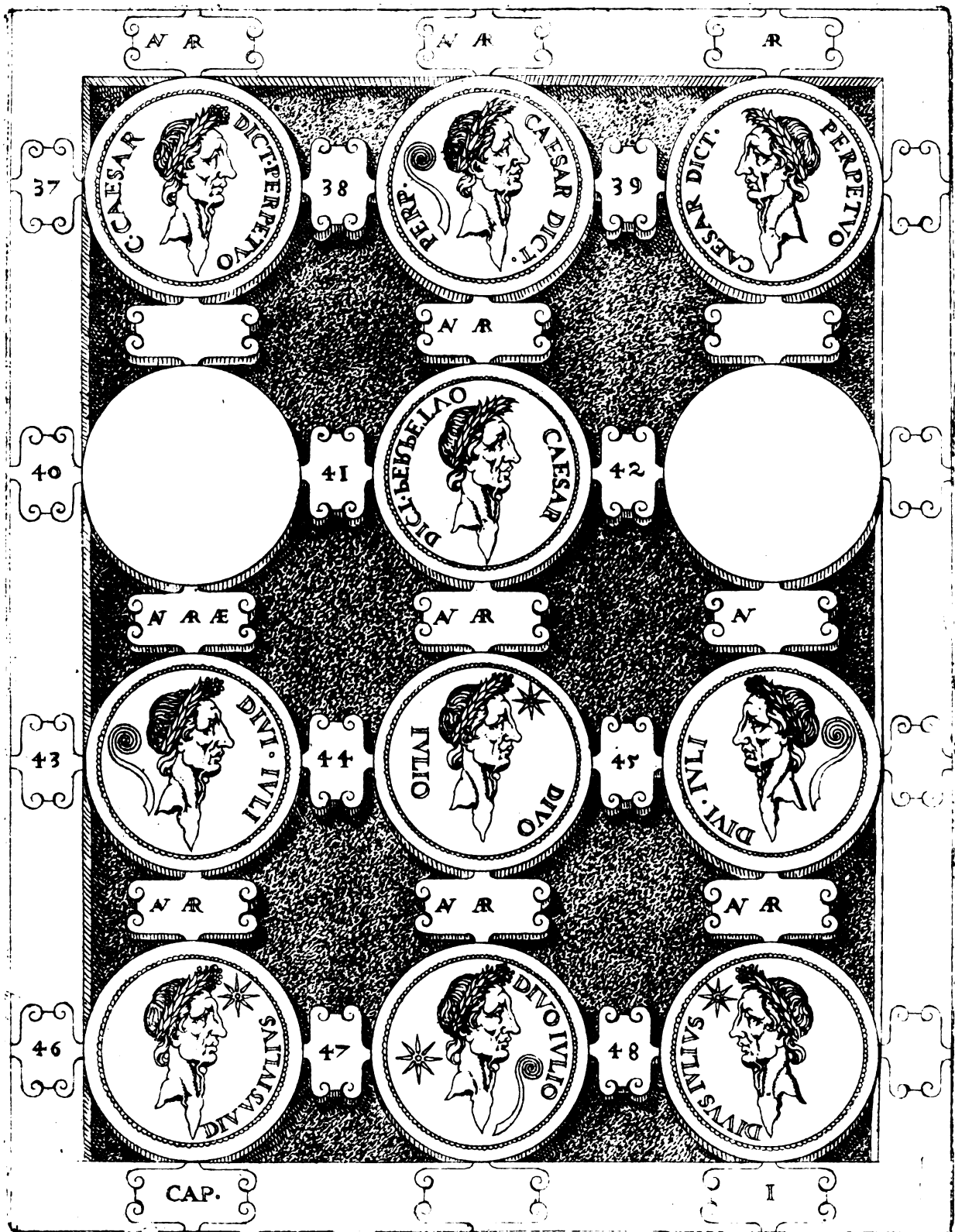


C. Cæsar Augur Pont. Max. Imp. quartum, quintum & sextum.  
Cos. tert. quart. & quintum. Dict. tert. quart. & perpetuo.

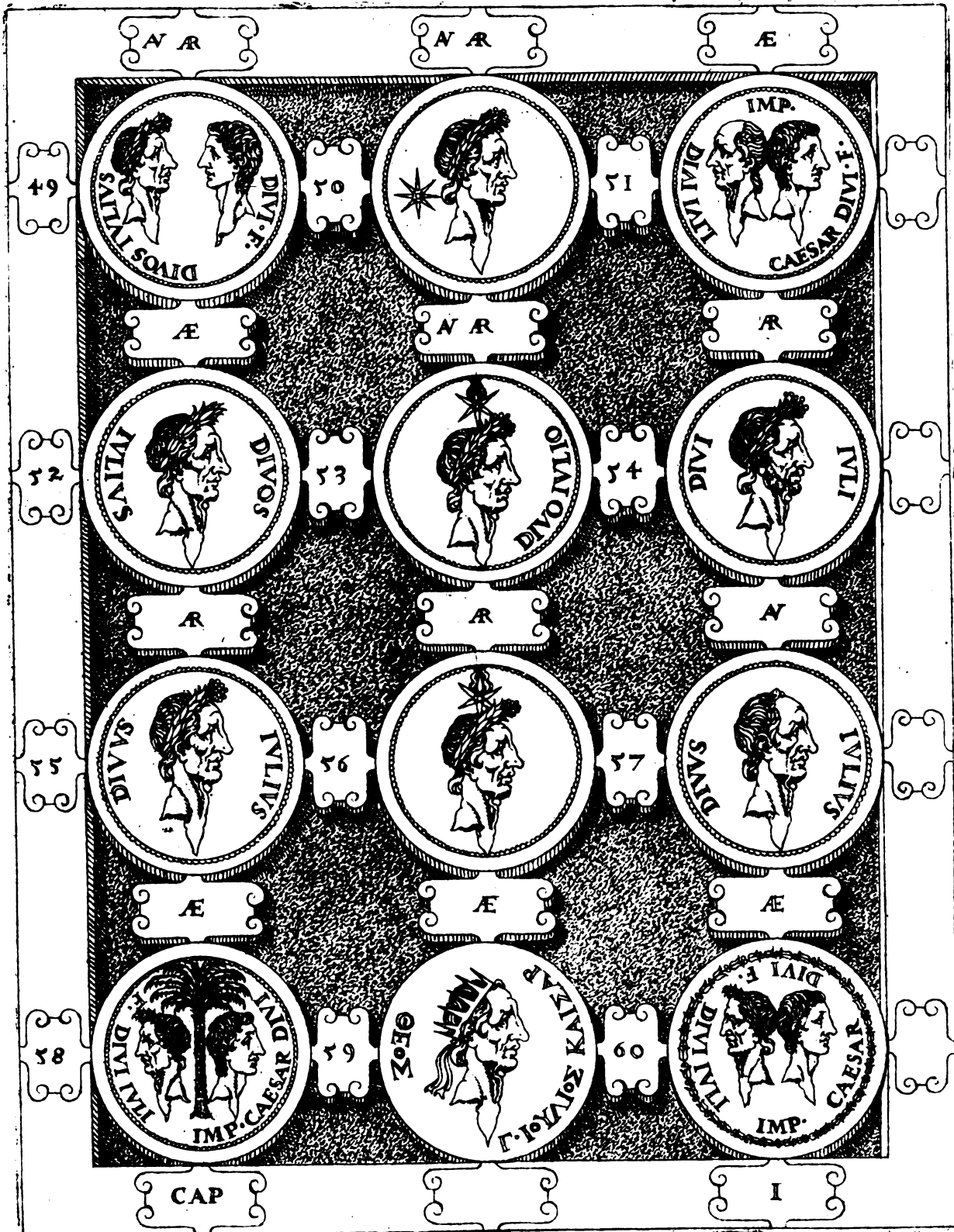
PARENS PATRIAE.



A 2



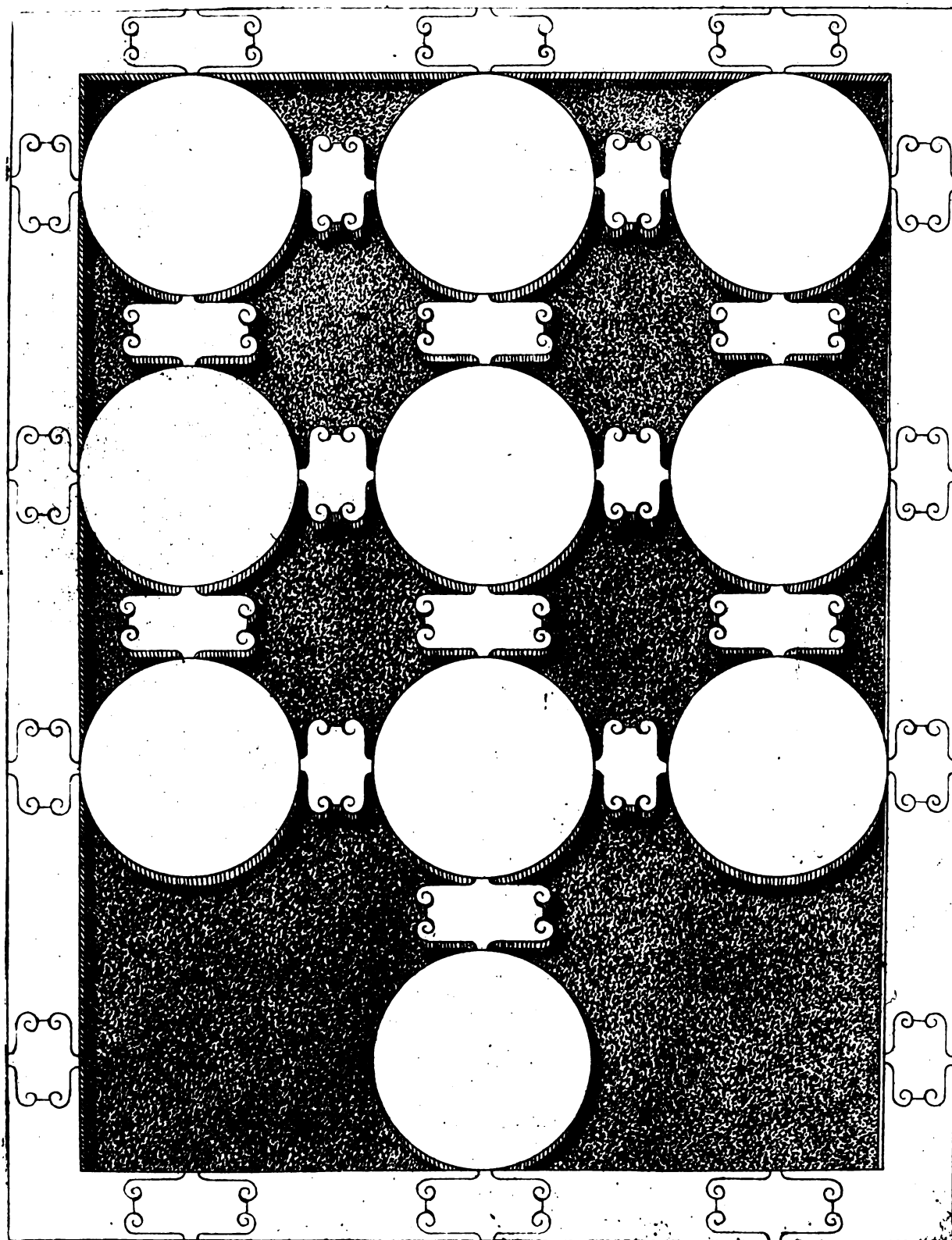
C. Cæsar Dictator perpetuo. Post mortem in Deos relatus.  
DIVVS IVLIVS.

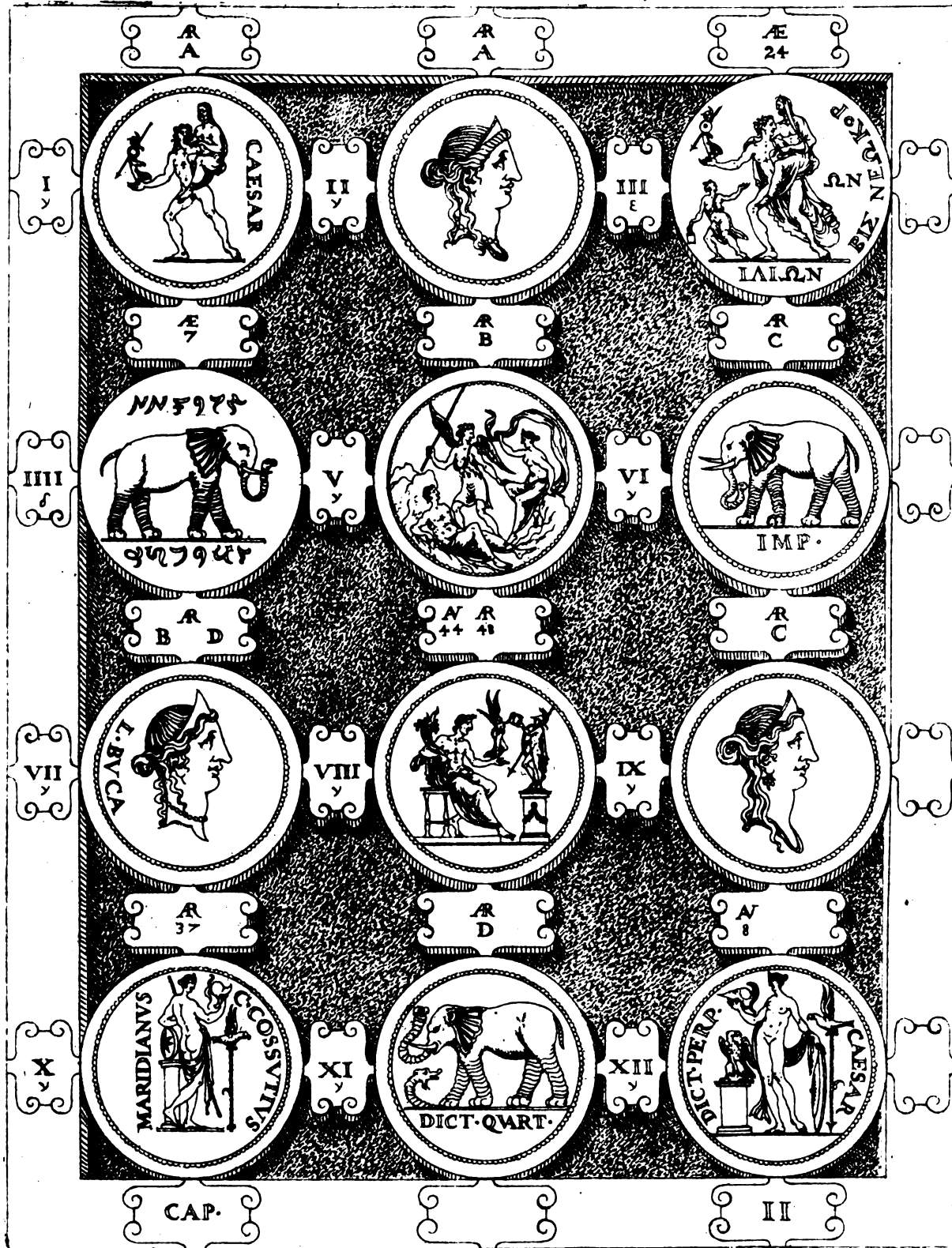


Divus Iulius. Et Imp. Cæsar Divi F.



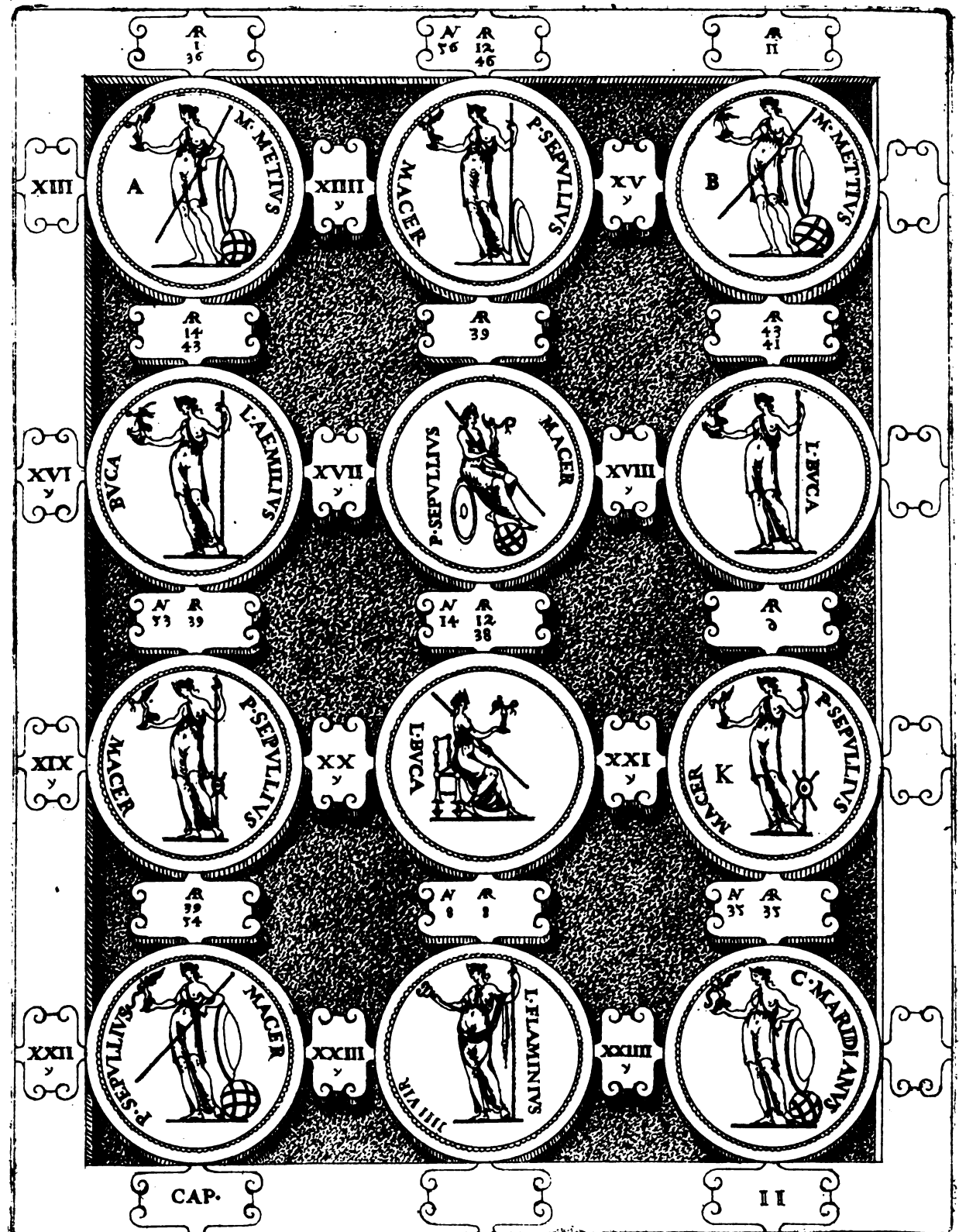
A ;





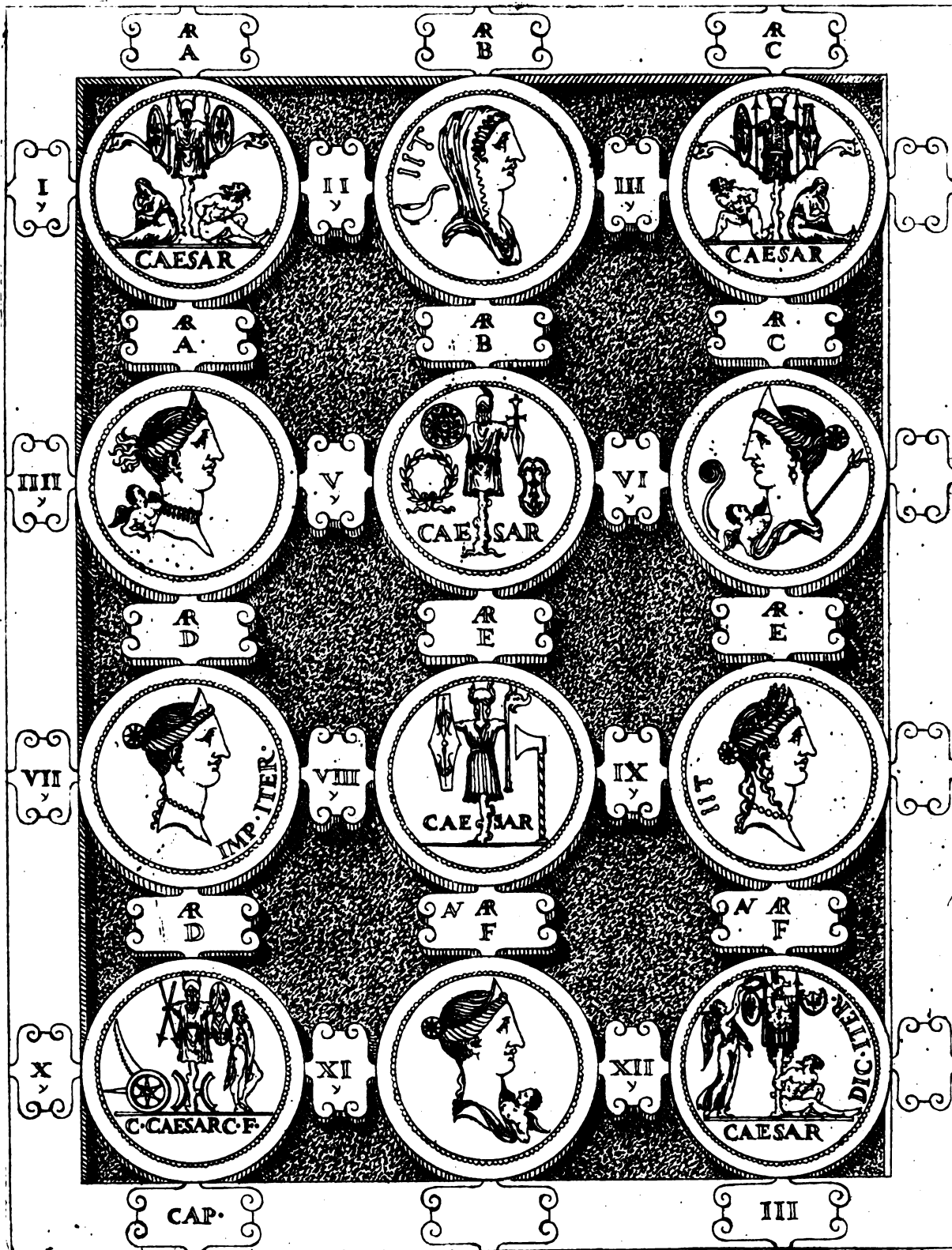
Origo profapiae Iulij Caesaris à Venere per Aeneam.  
 Ratio nominis CAESARVM, ab Elephanto occiso,  
 qui Punica lingua CAESAR dicitur.





Statuæ & simulachra Veneris Genetricis,  
Victricis, & Felicis.



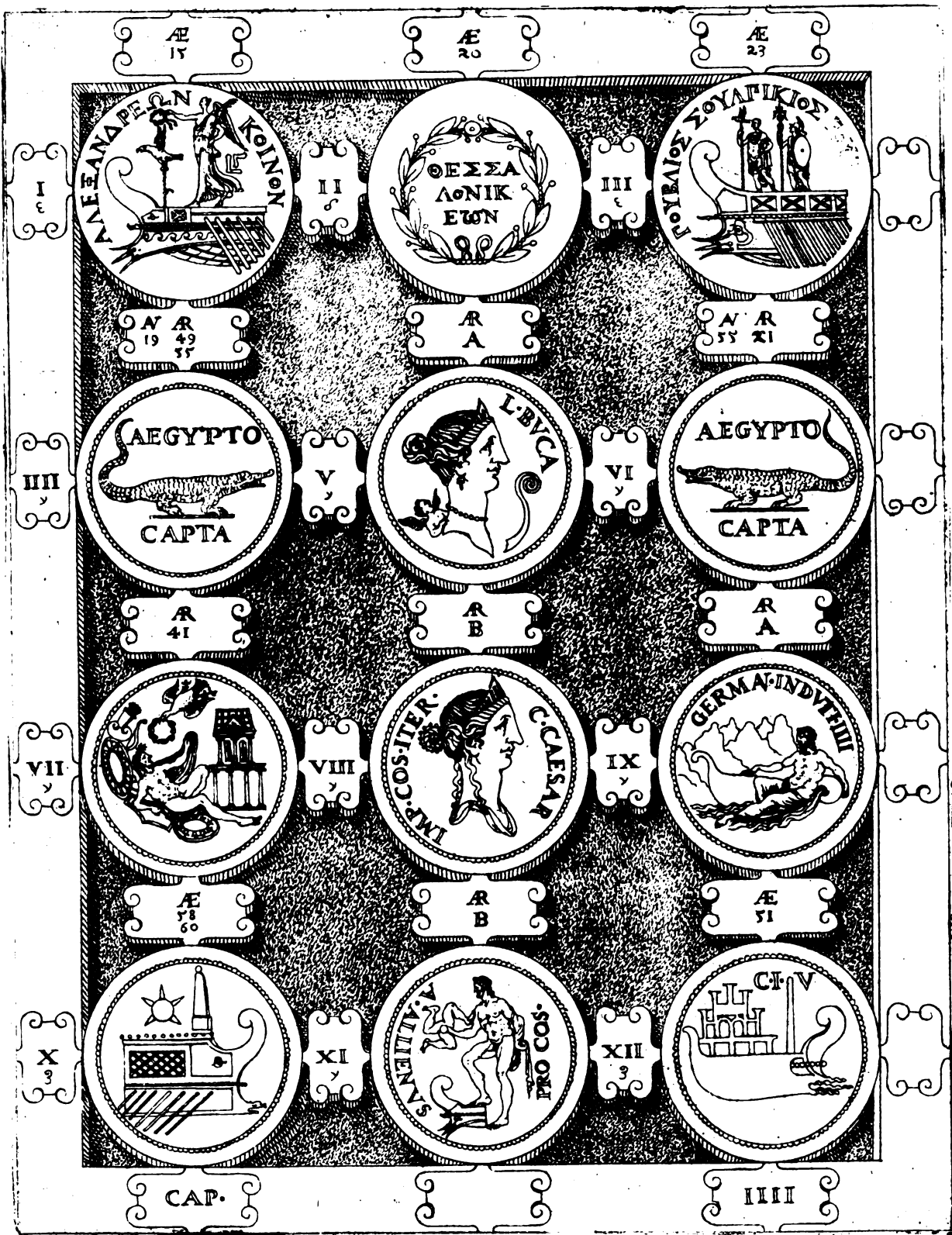


C. Iulij Caesaris Victorix ac Trophæa de Gallis, de Germanis,  
alijsque gentibus.

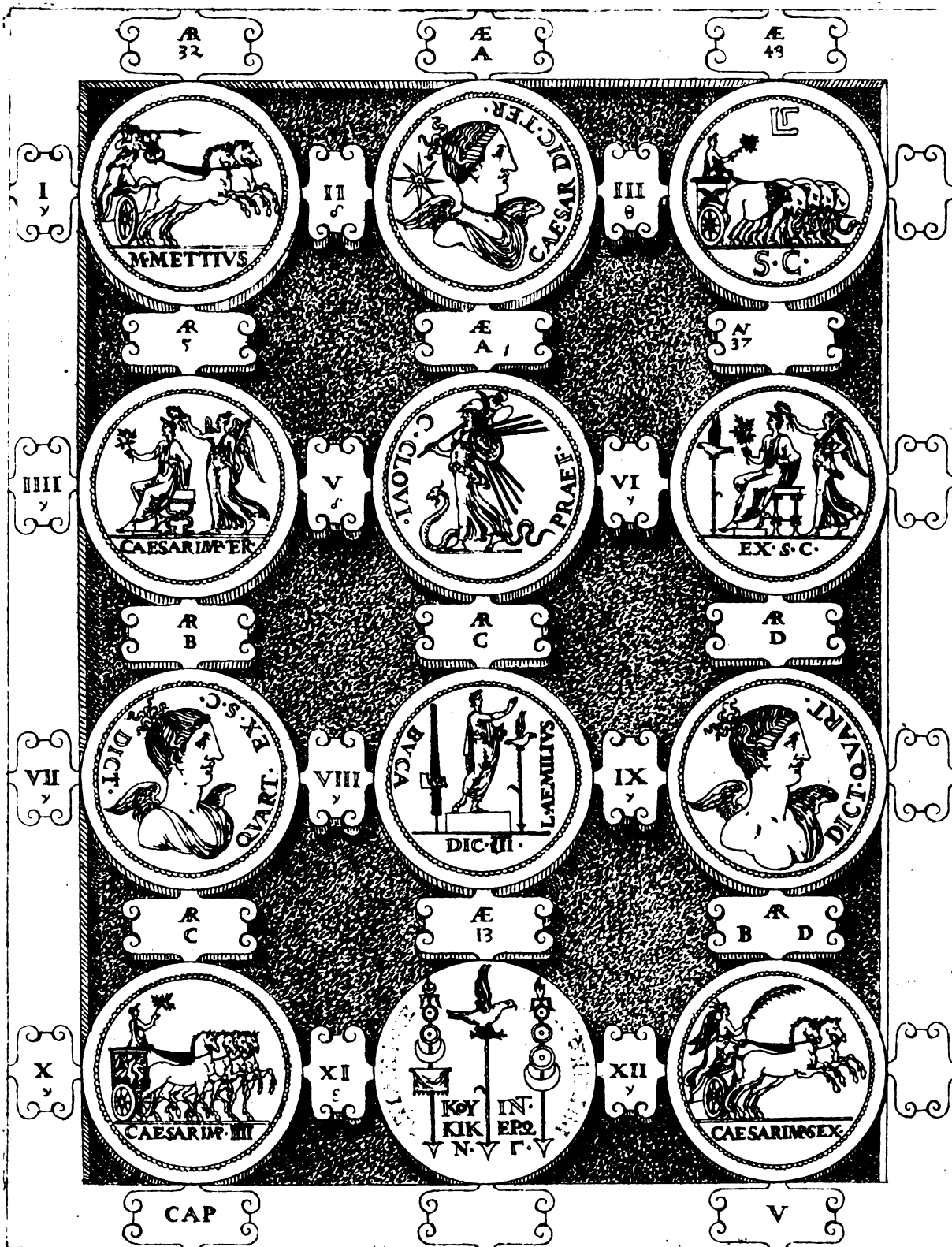


B





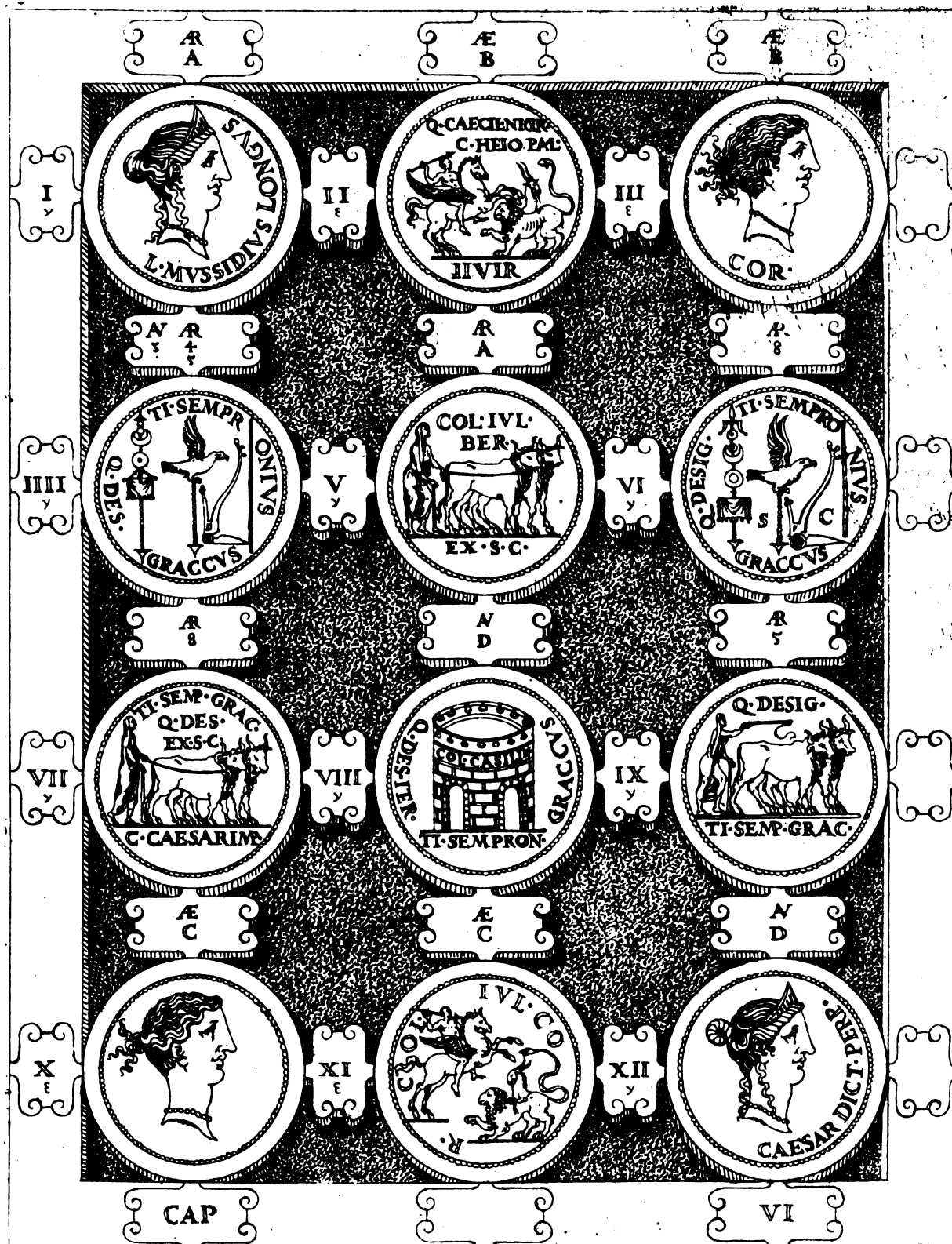
C. Iulij Caesaris Res gestæ in Ægypto bello Alexandrino,  
& alibi.



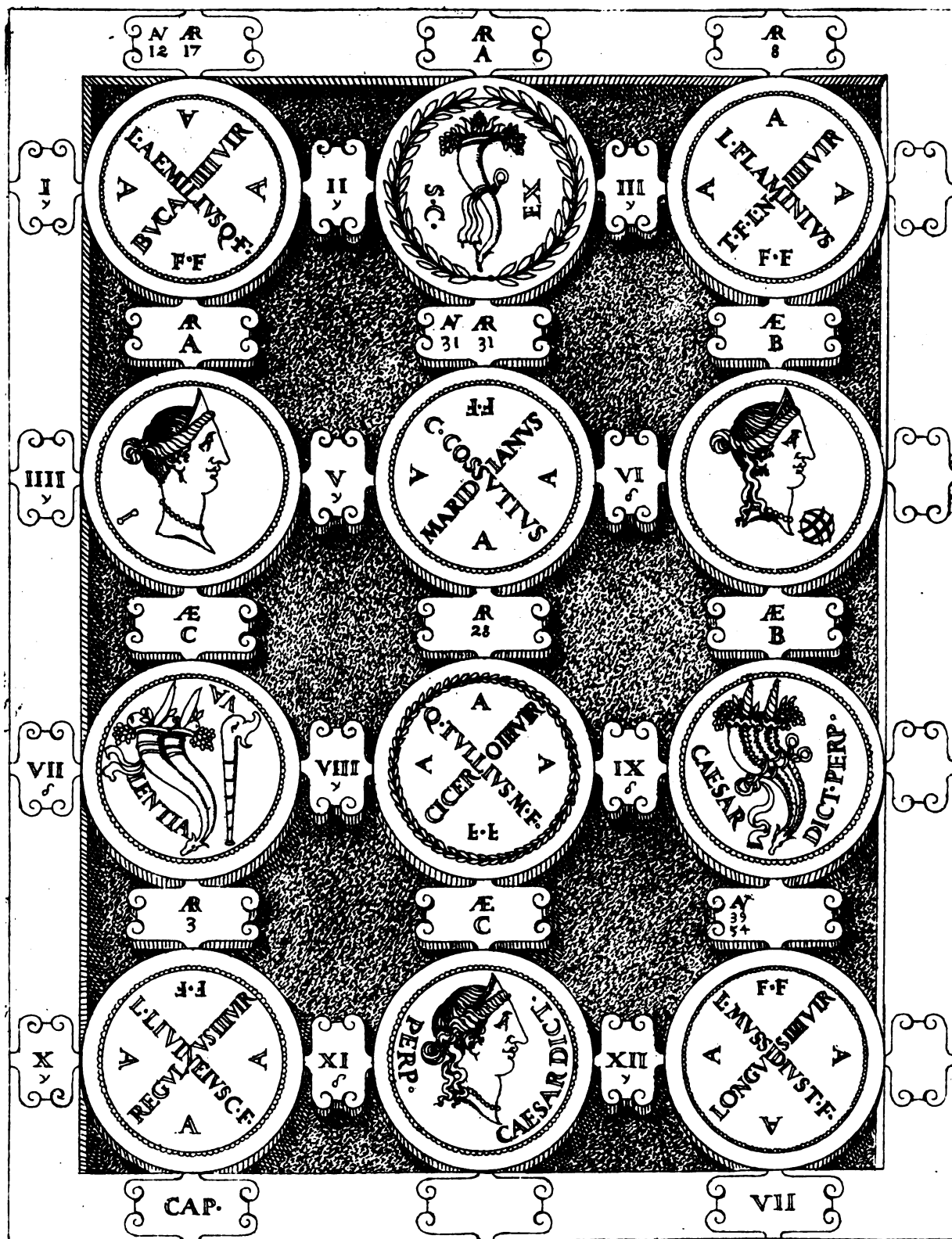
C. Iulij Cæsaris Victoriæ, Triumphi,  
& Ouatio.



B 2



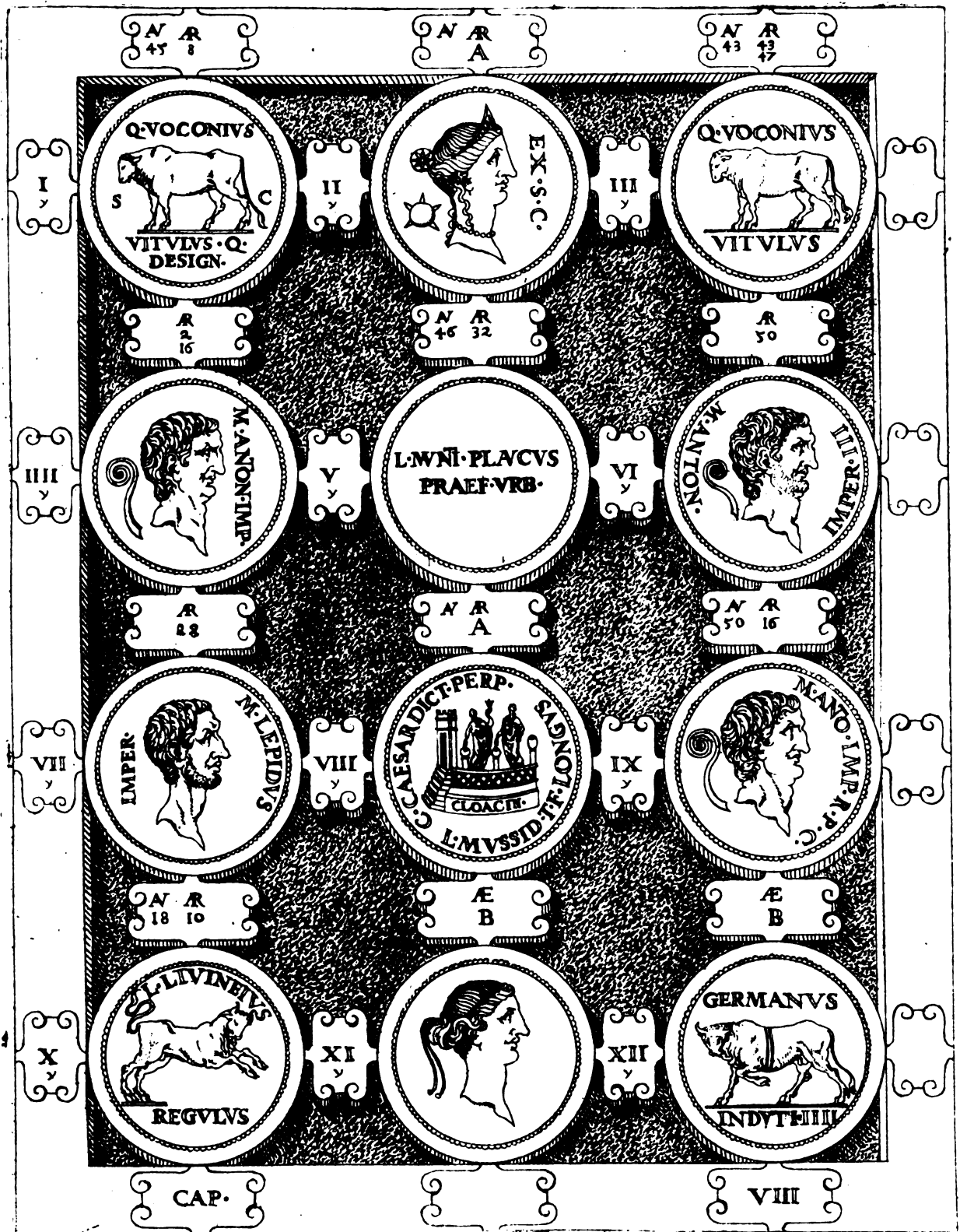
Colonia sub Iulio Cesare deducta.  
Agri Veteranis assignati.



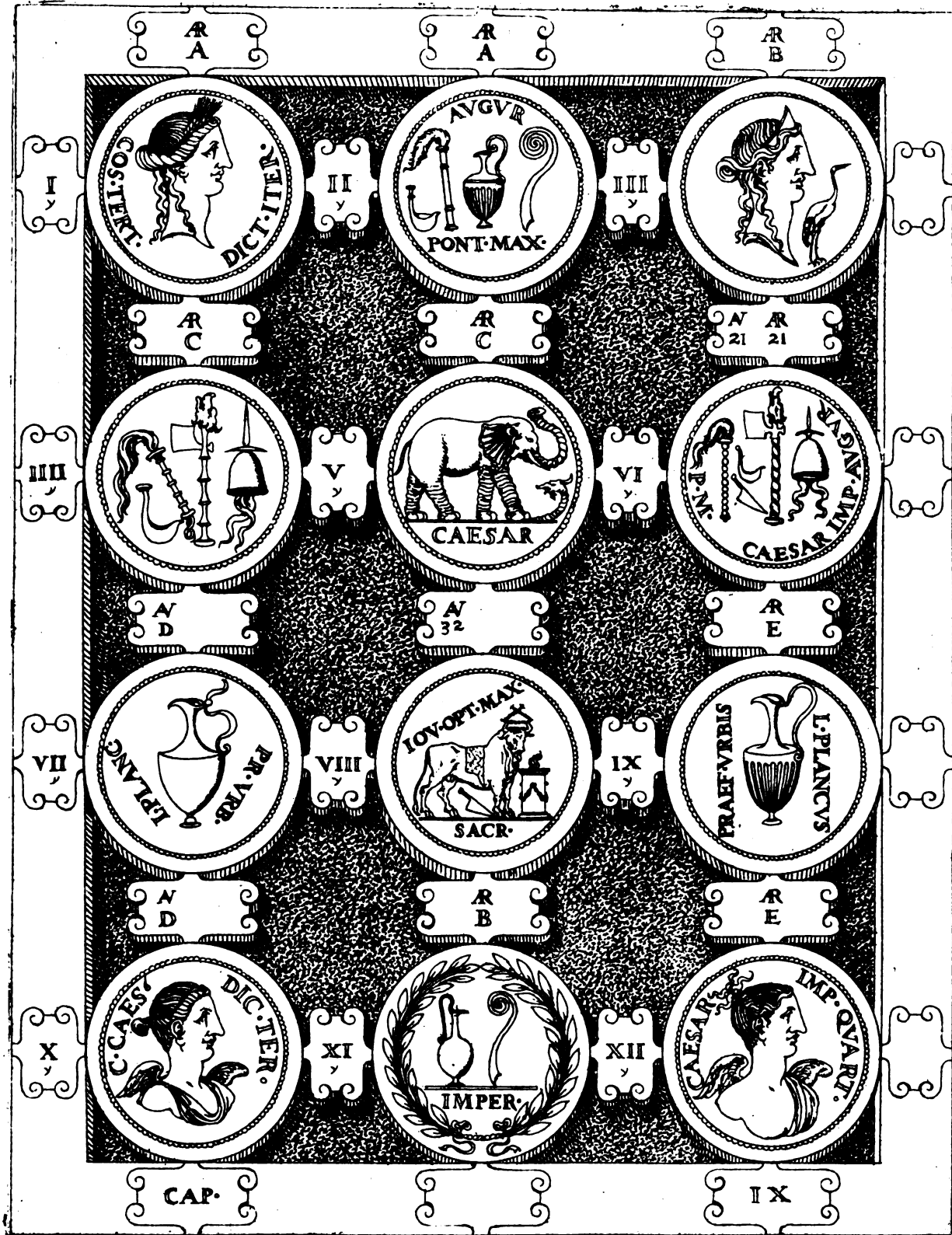
Triumviri & Quatuorviri Monetales sub Iulio Caesare,  
Auro, Argento, AEre, flando, feriundo.



B 3



M. Antonij, Lepidi, aliorumque, sub Iulio Cesare  
Magistratus, Dignitates, & Officia.



Varia Religionis Sacerdotiorumque insignia,  
atque instrumenta sacra.

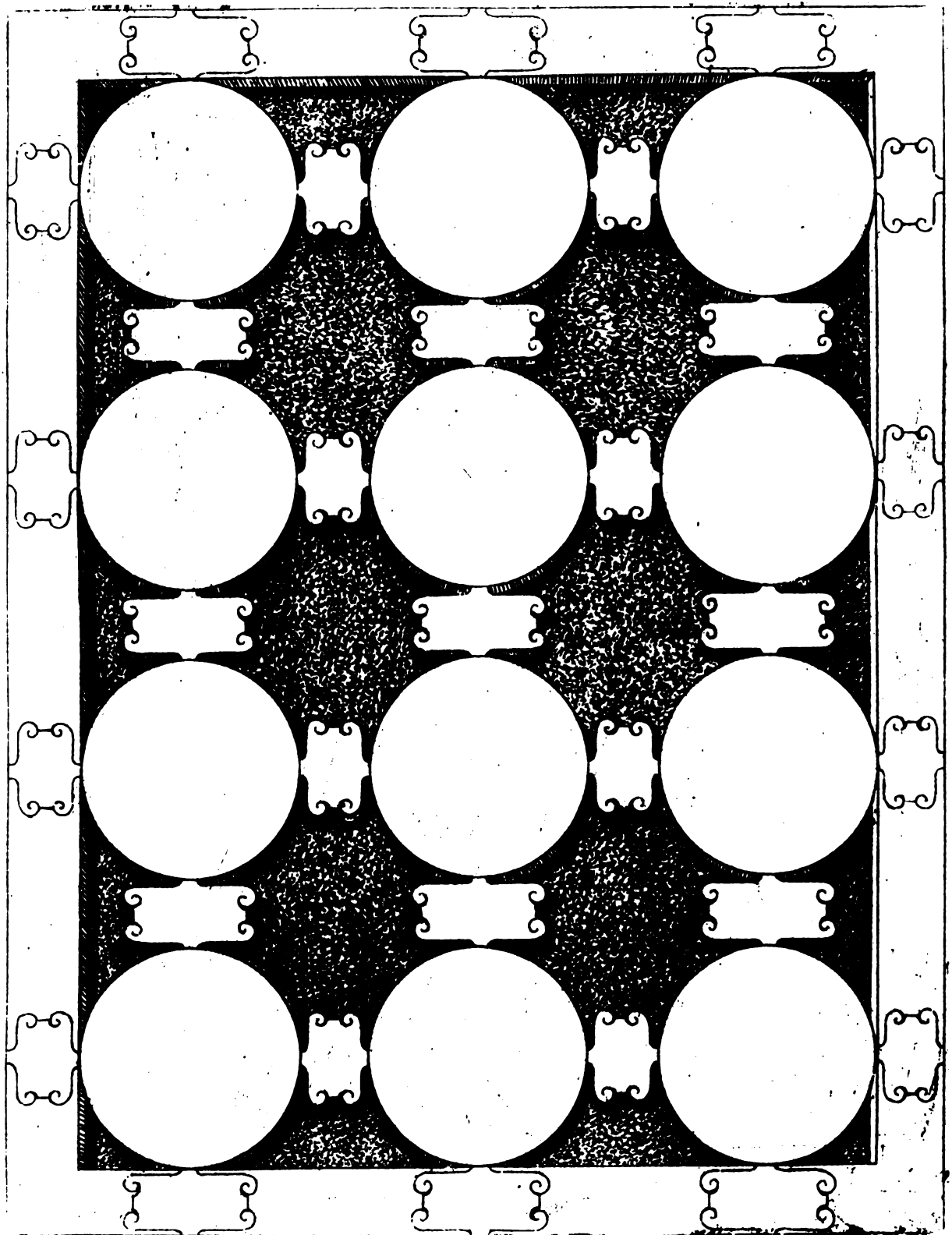


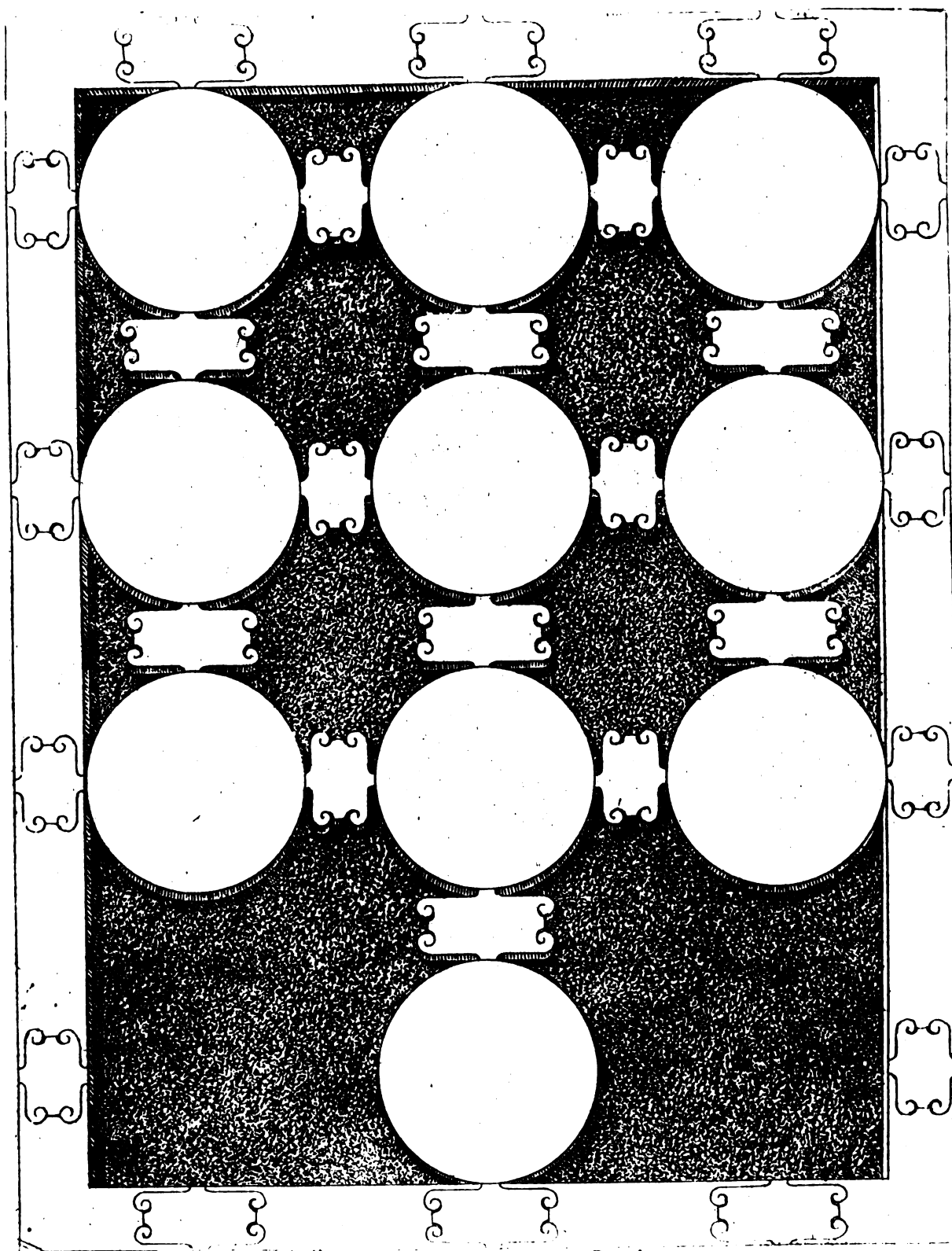






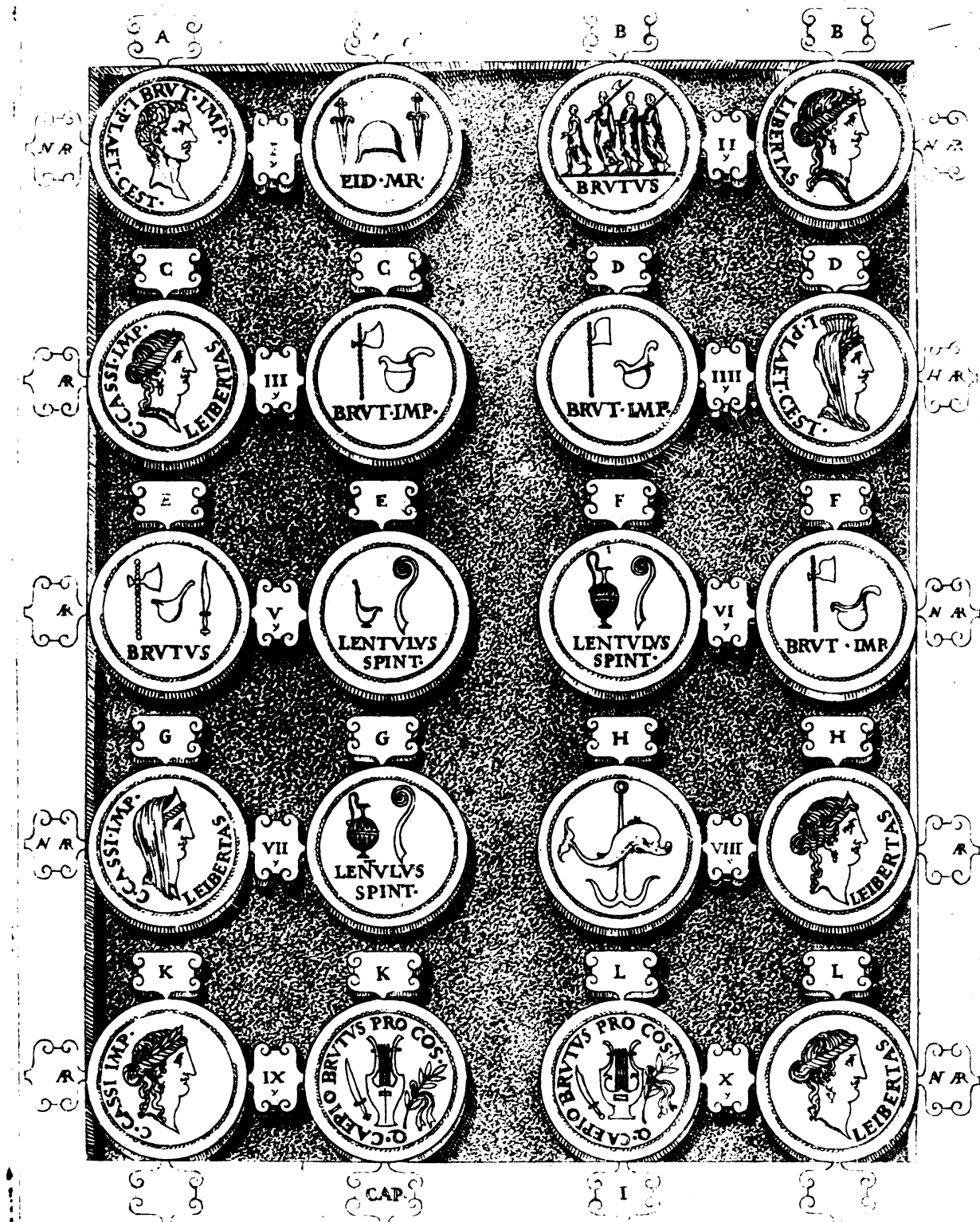






C 2

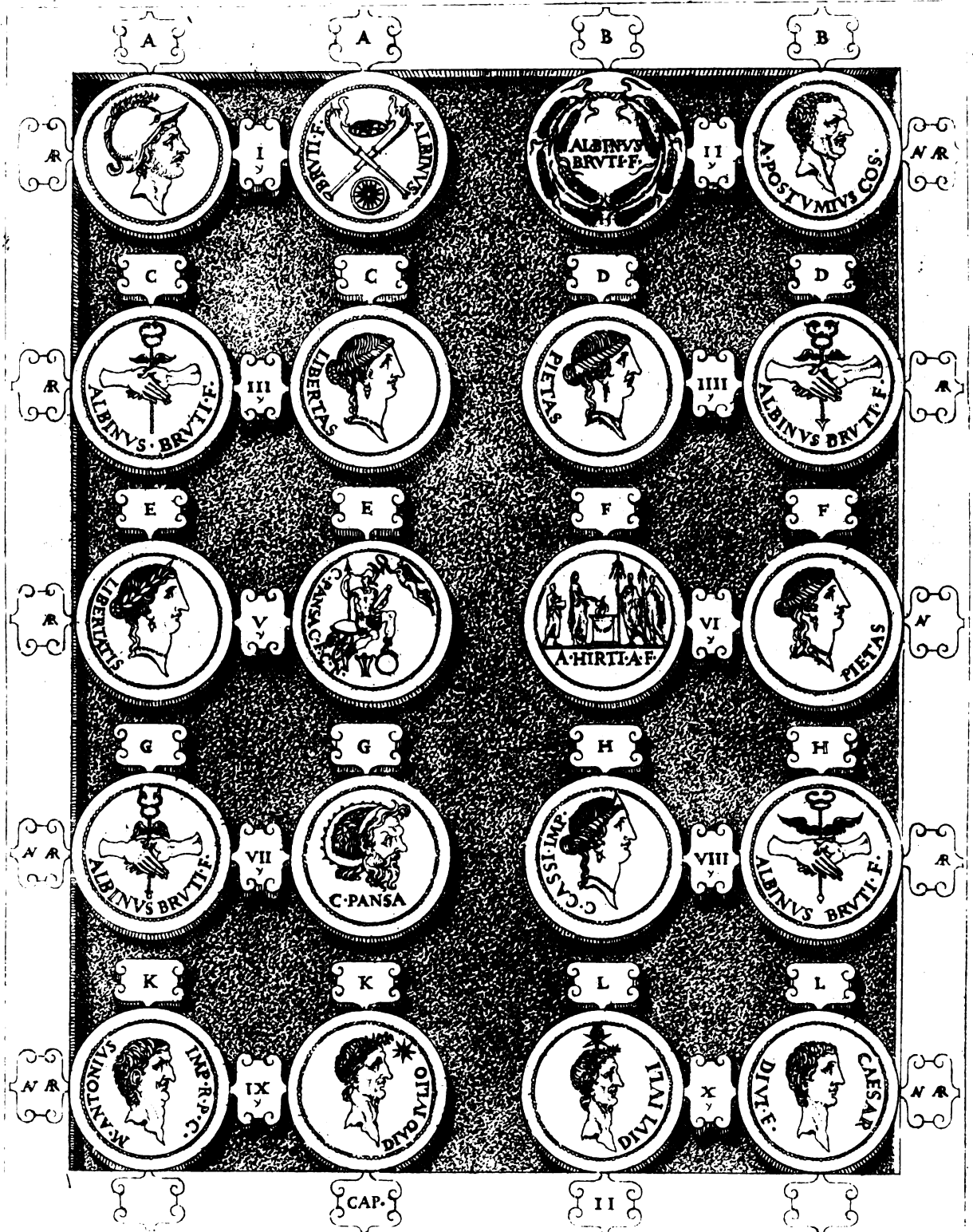
BRVTI ET CASSII ALIORVM' Q. C. IVLII CAESARIS  
PERCVSSORVM ET CONIVRATORVM  
NVMISMATA.



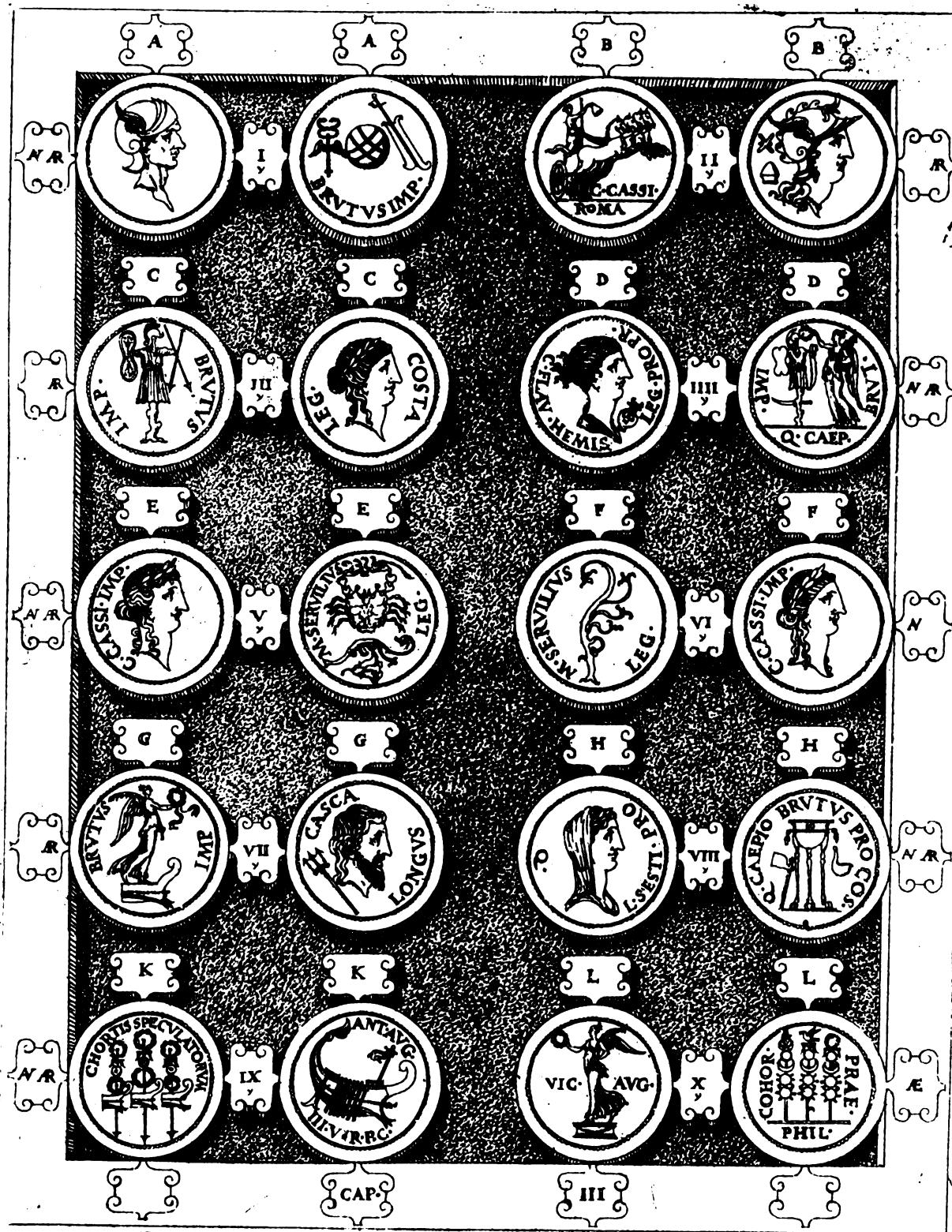
C. Iulio Caesare à Bruto & Cassio cum coniuratis interfecto  
LIBERTAS REIPUBLICAE RESTITVTA.



D



Bellum ciuile Mutinense inter D. Albinum Brutum  
& M. Antonium.



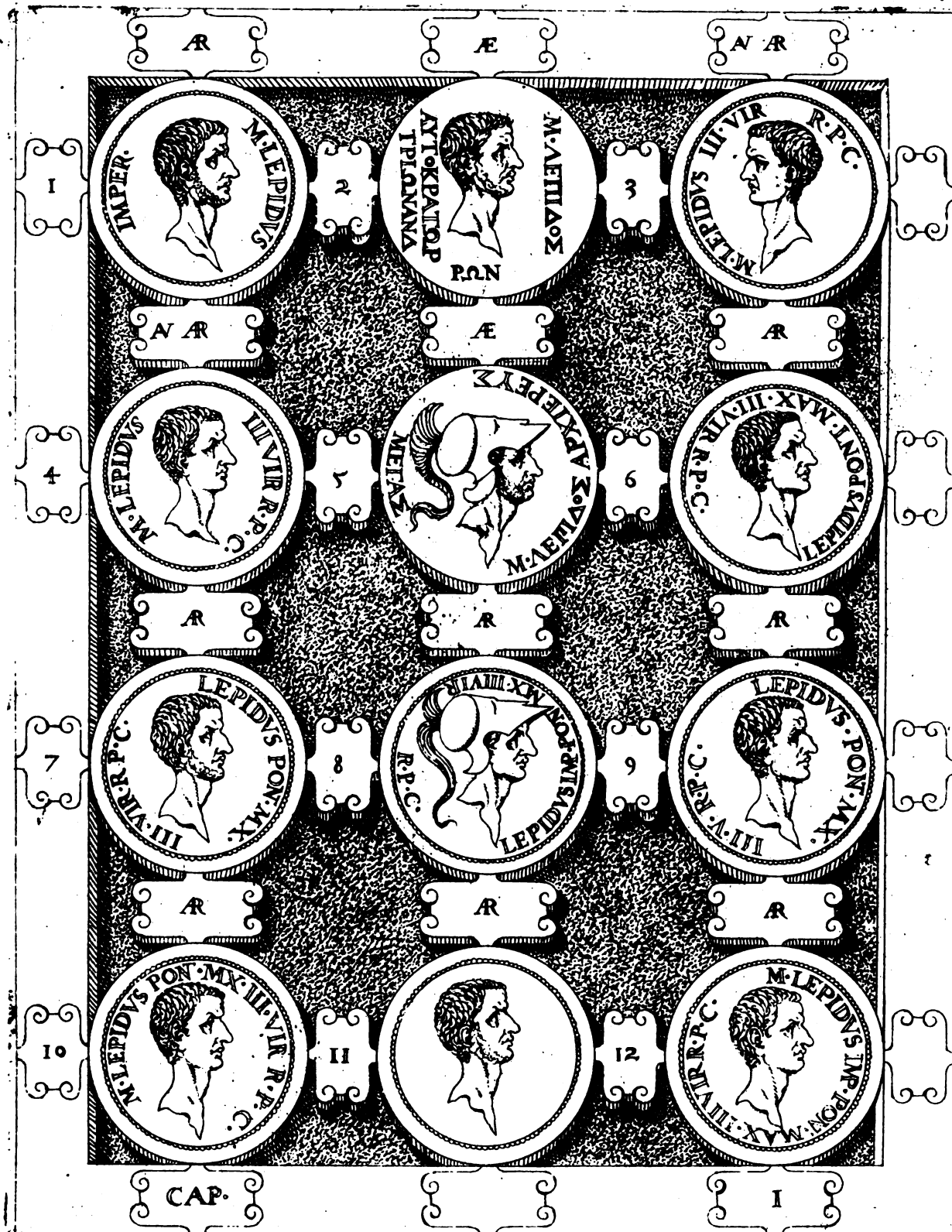
Bellum ciuile Philippense contra Brutum & Cassium  
ceterosque Caesaris percussores & coniuratos.



D 2

XXIII

M. AEMILII LEPIDI  
NUMISMATA.



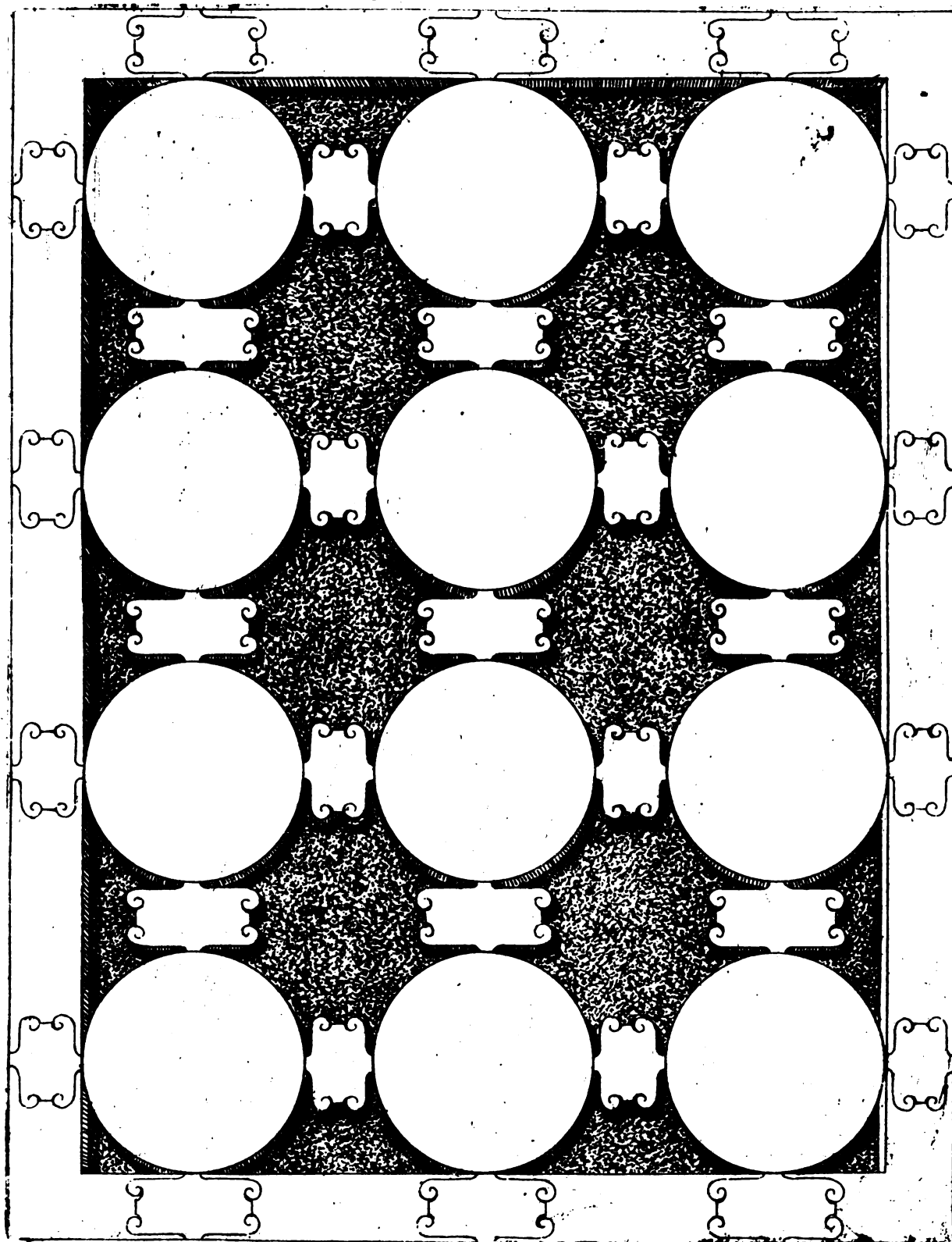
M. Lepidus Imperator Pontifex Maximus  
Triumvir Reipublice constituendae.

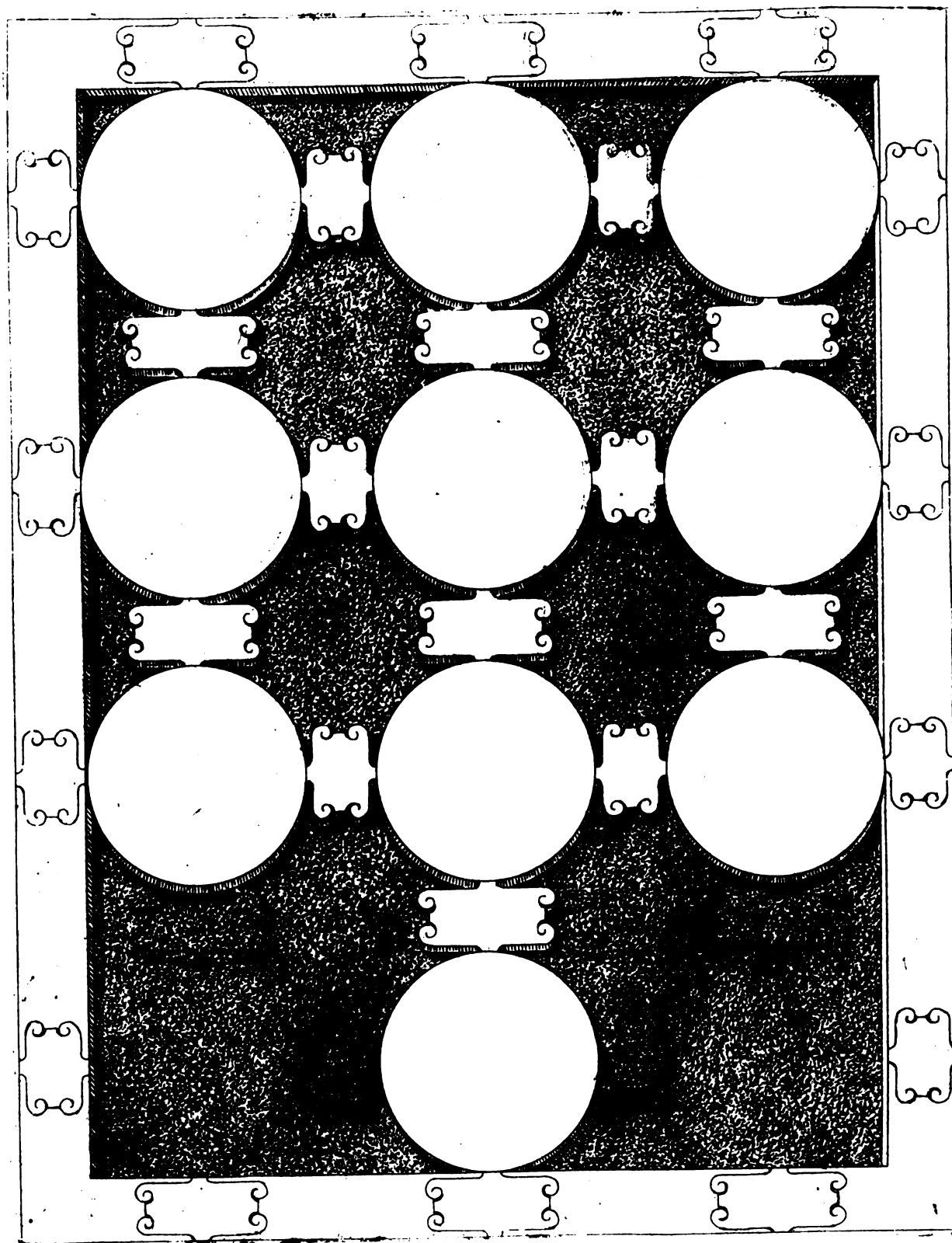


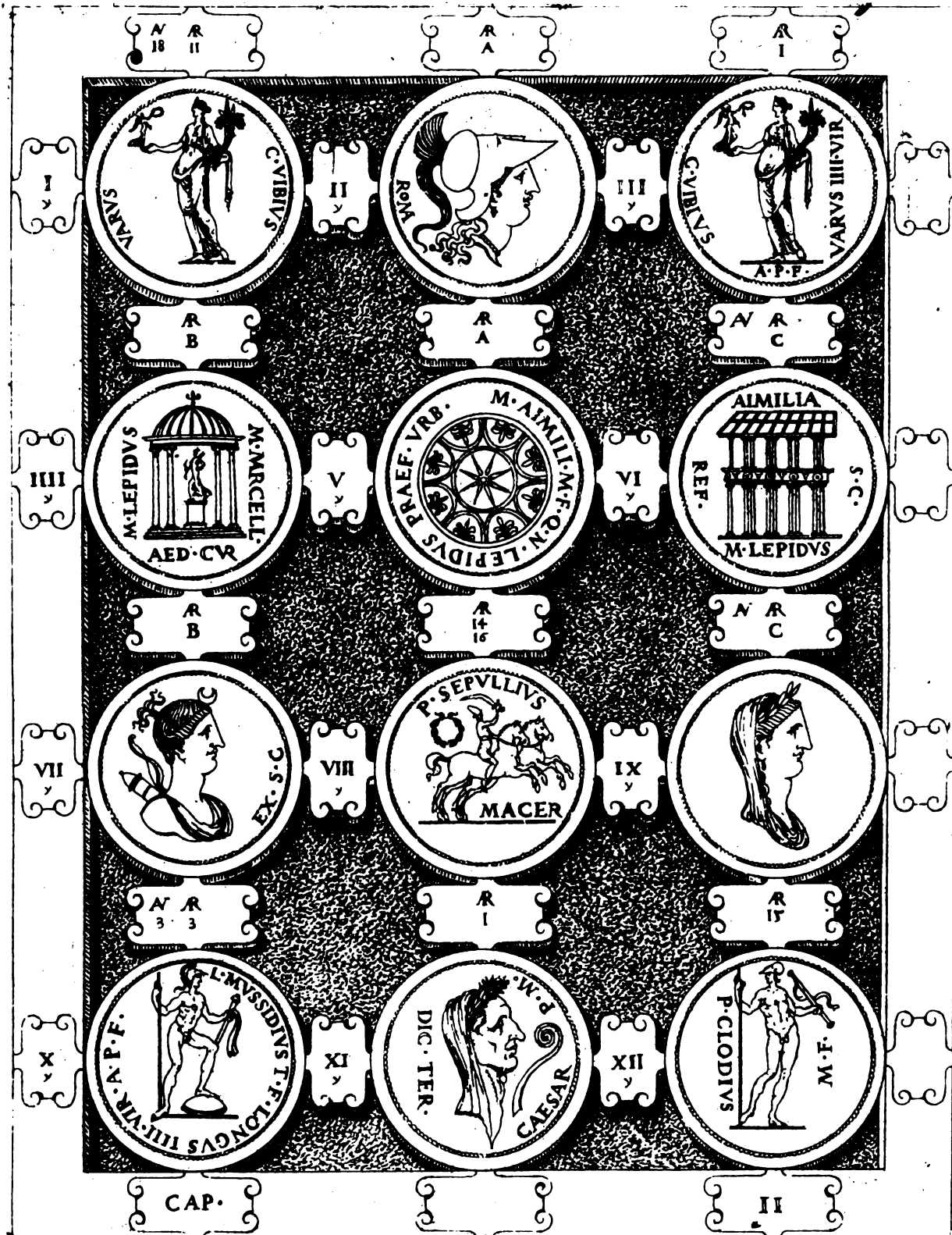
E







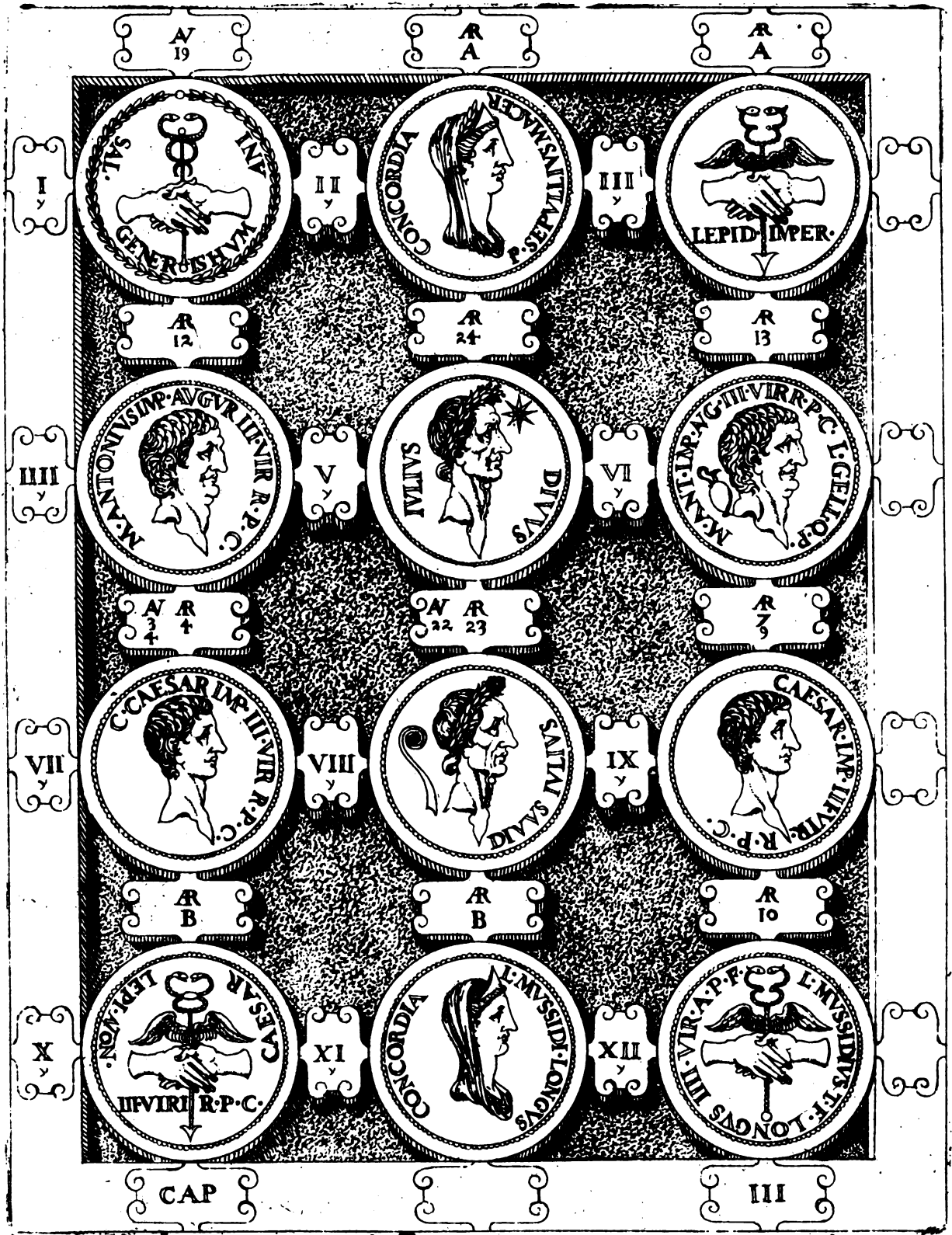




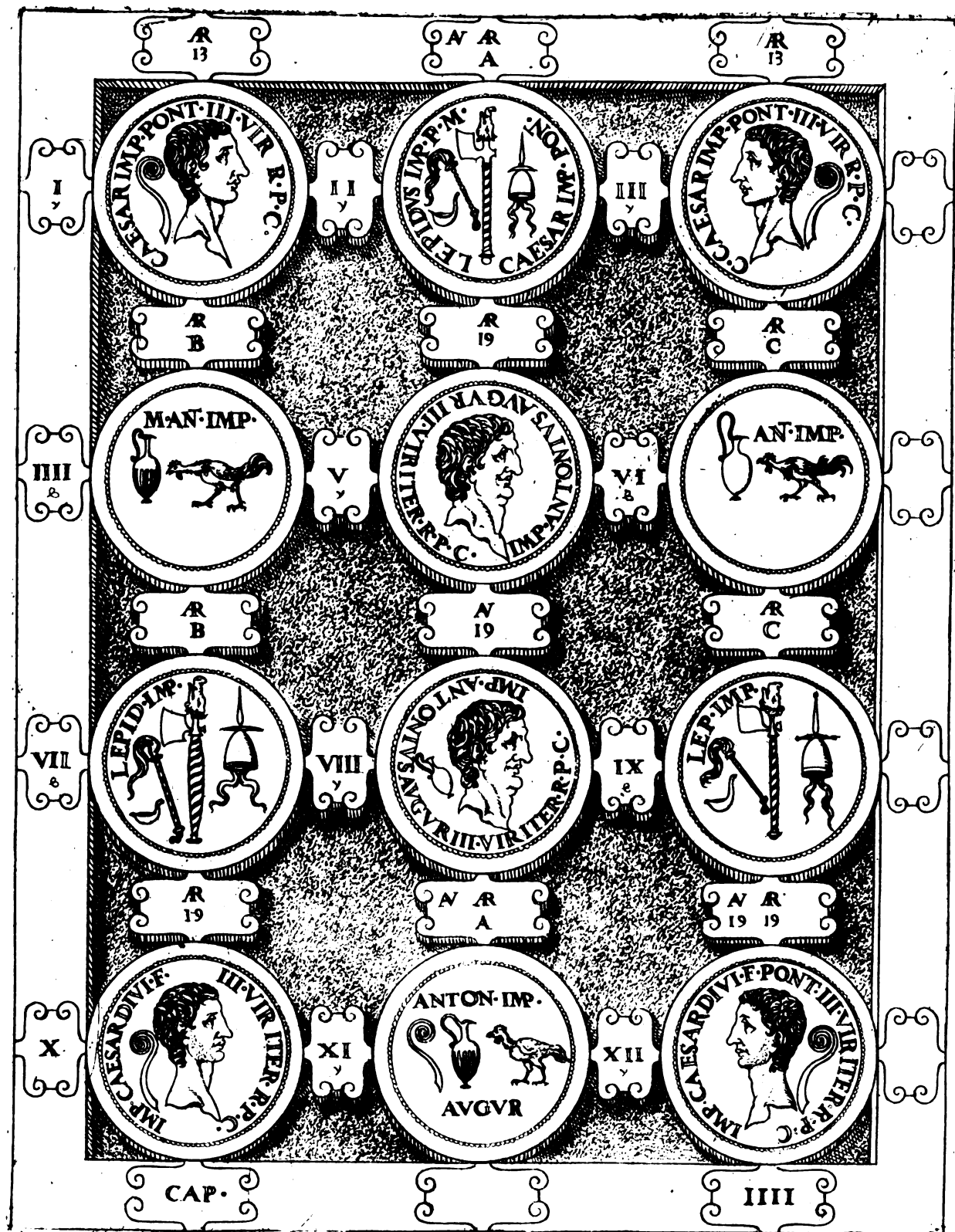
M. Lepidi AEdilitas, operaque publica in ipsius AEdilitate refecta.  
Eiusdem sub Iulio Caesare Praefectura vrbis.



E 3



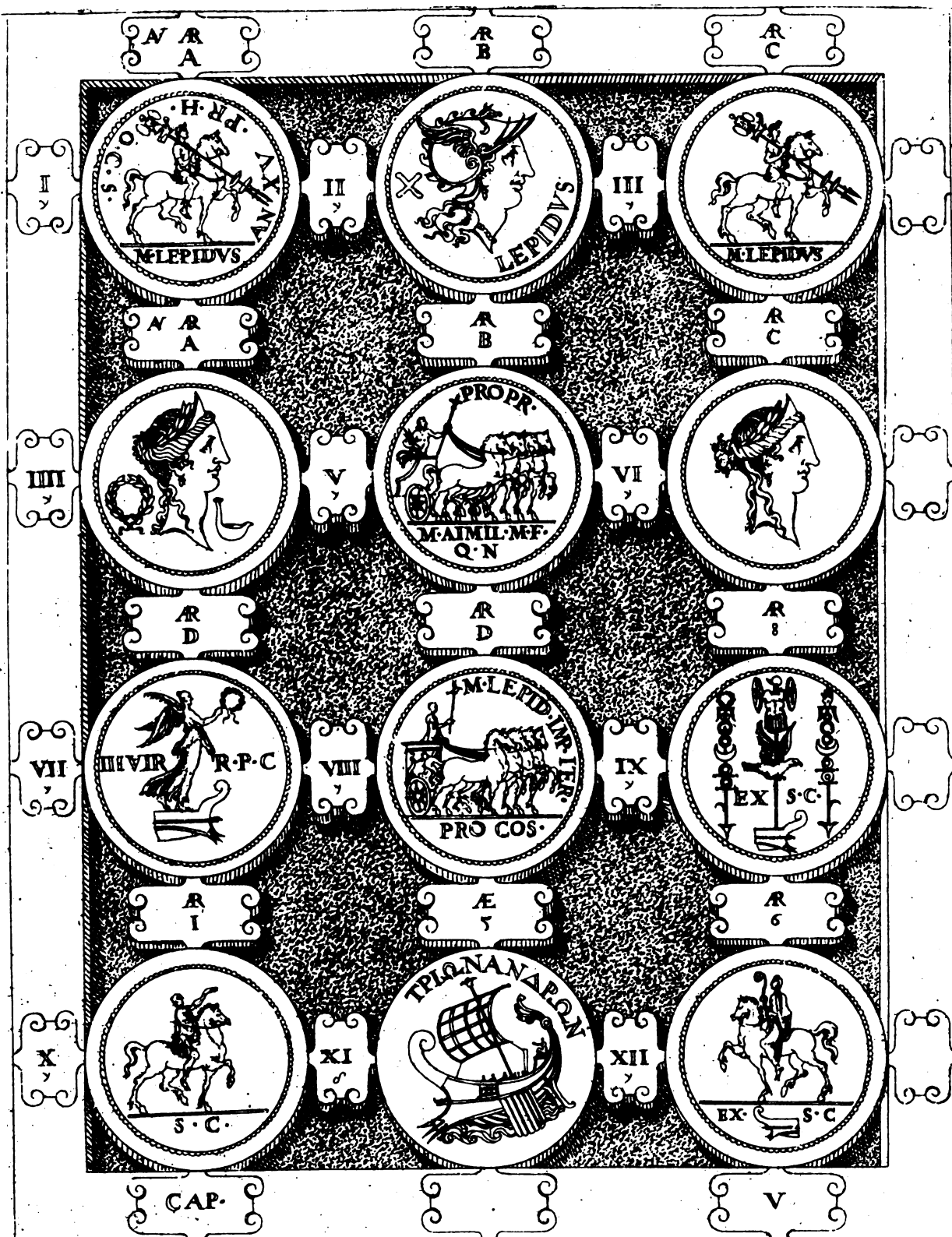
M. Lepidi cum M. Antonio & C. Cæsare in Repub. constituenda,  
 vlciscendaque Iulij Cæsaris morte, concordia.



Triumviratus R. P. C. inter Lepidum, Antonium & Caesarem  
iteratò initus.

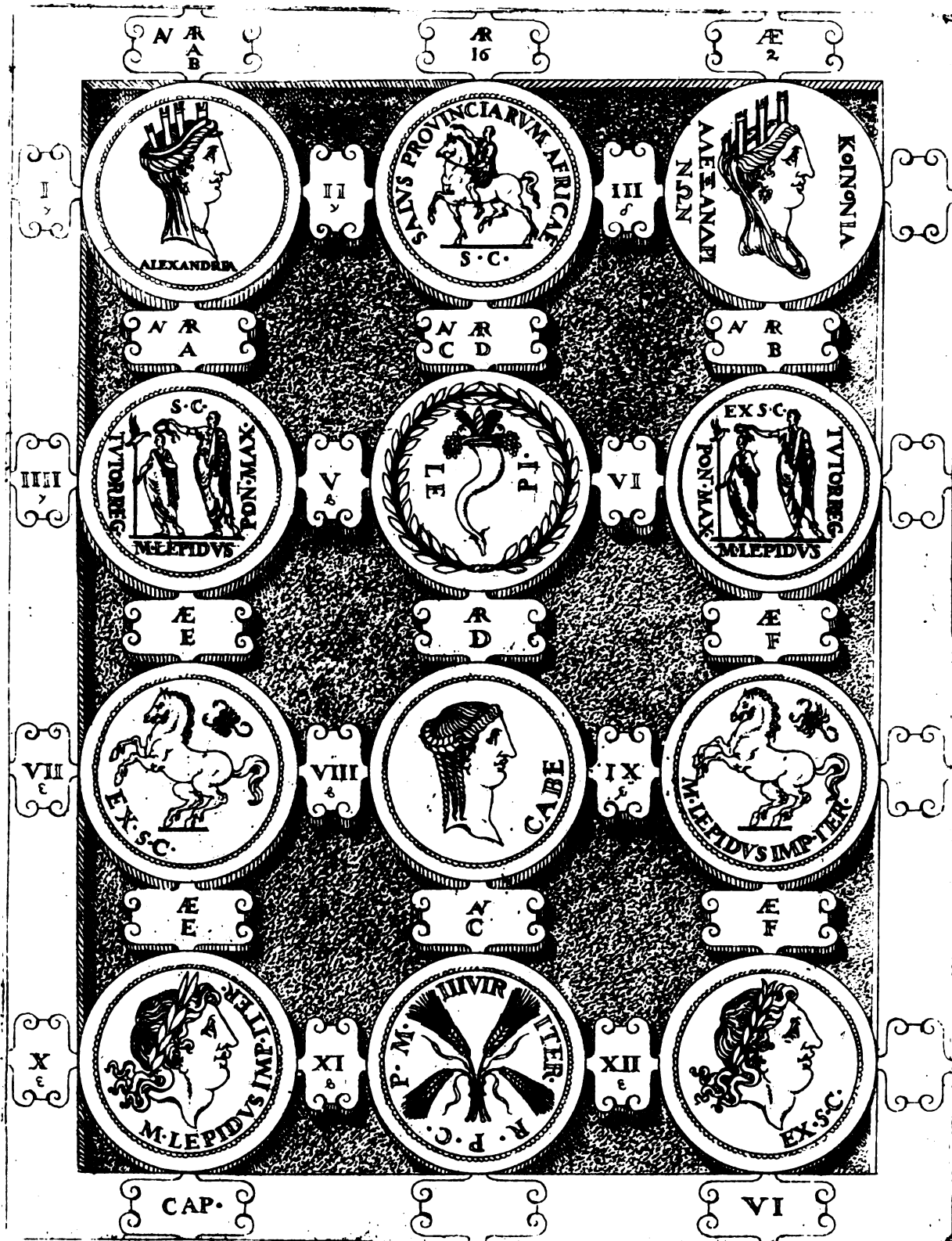
Lepidus Pontifex Maximus, Antonius Augur, Caesar Pontifex  
cum signis instrumentisque pontificalibus auguralibusque.





M. Lepidi Res gestæ, Victoriz, & Triumphi ex Hispania, statuzque equestres.



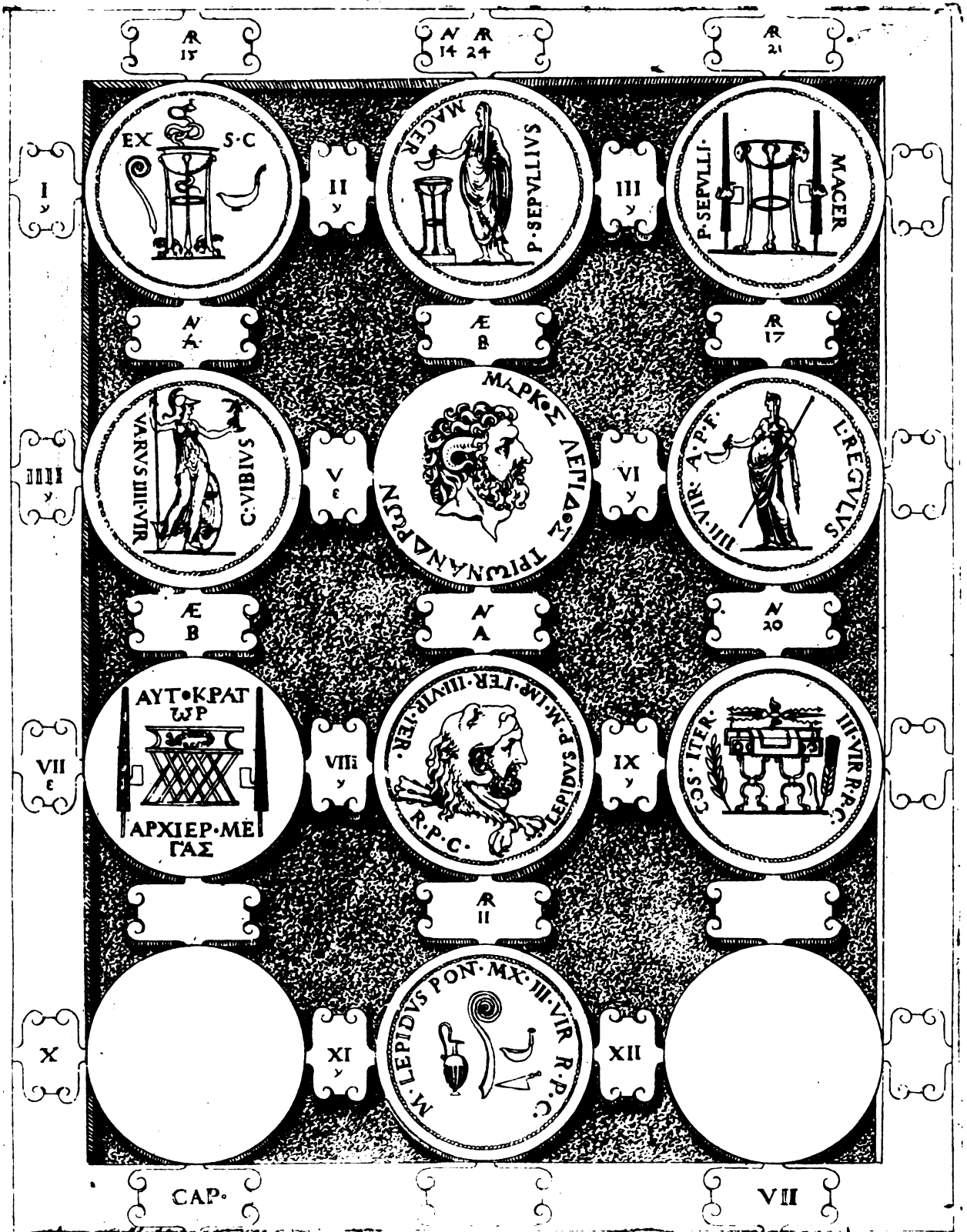


Alexandria & Prouinciarum Africae, quae diuiso in Triumviratu Imperio,  
Lepido obtigerat, administratio.

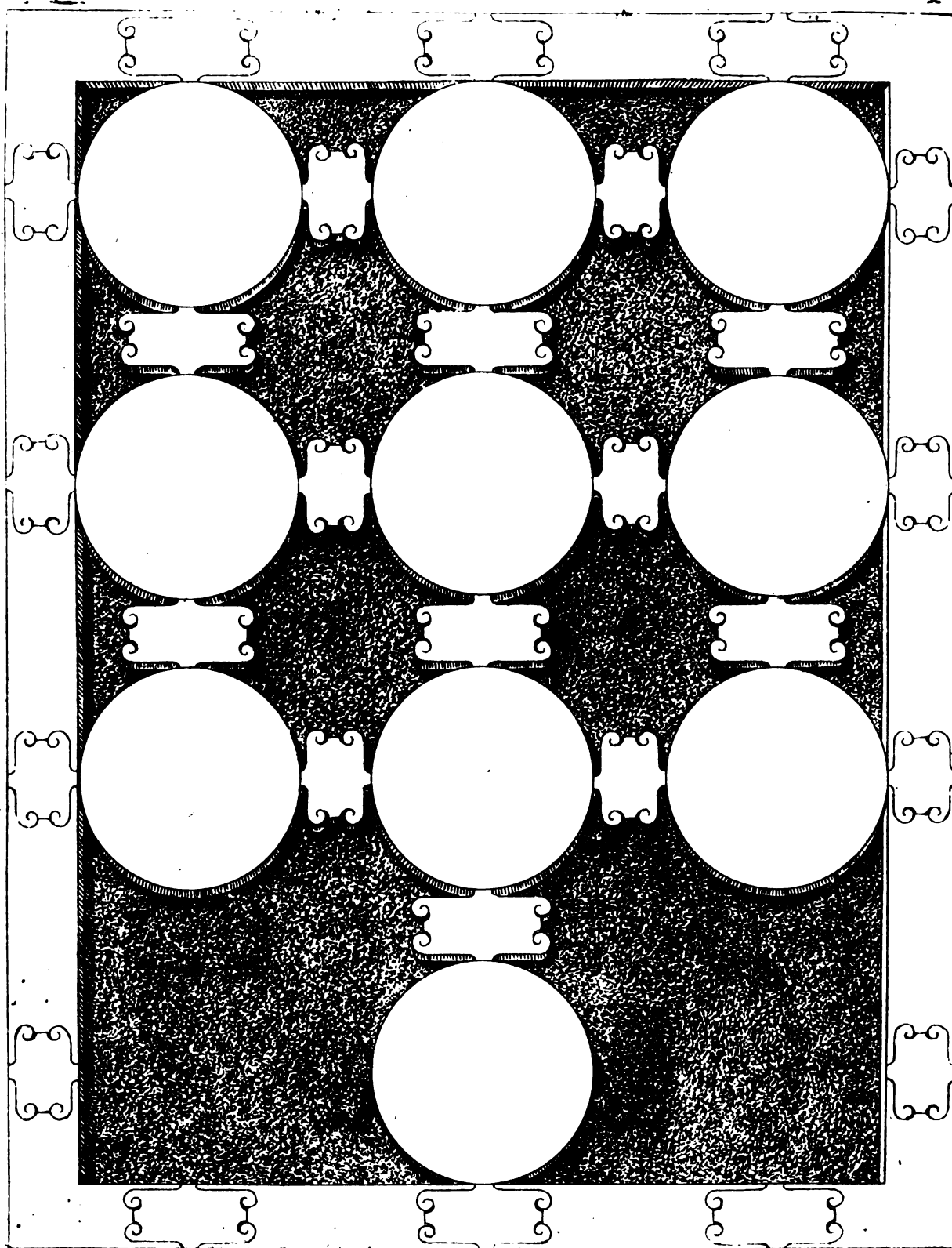


F



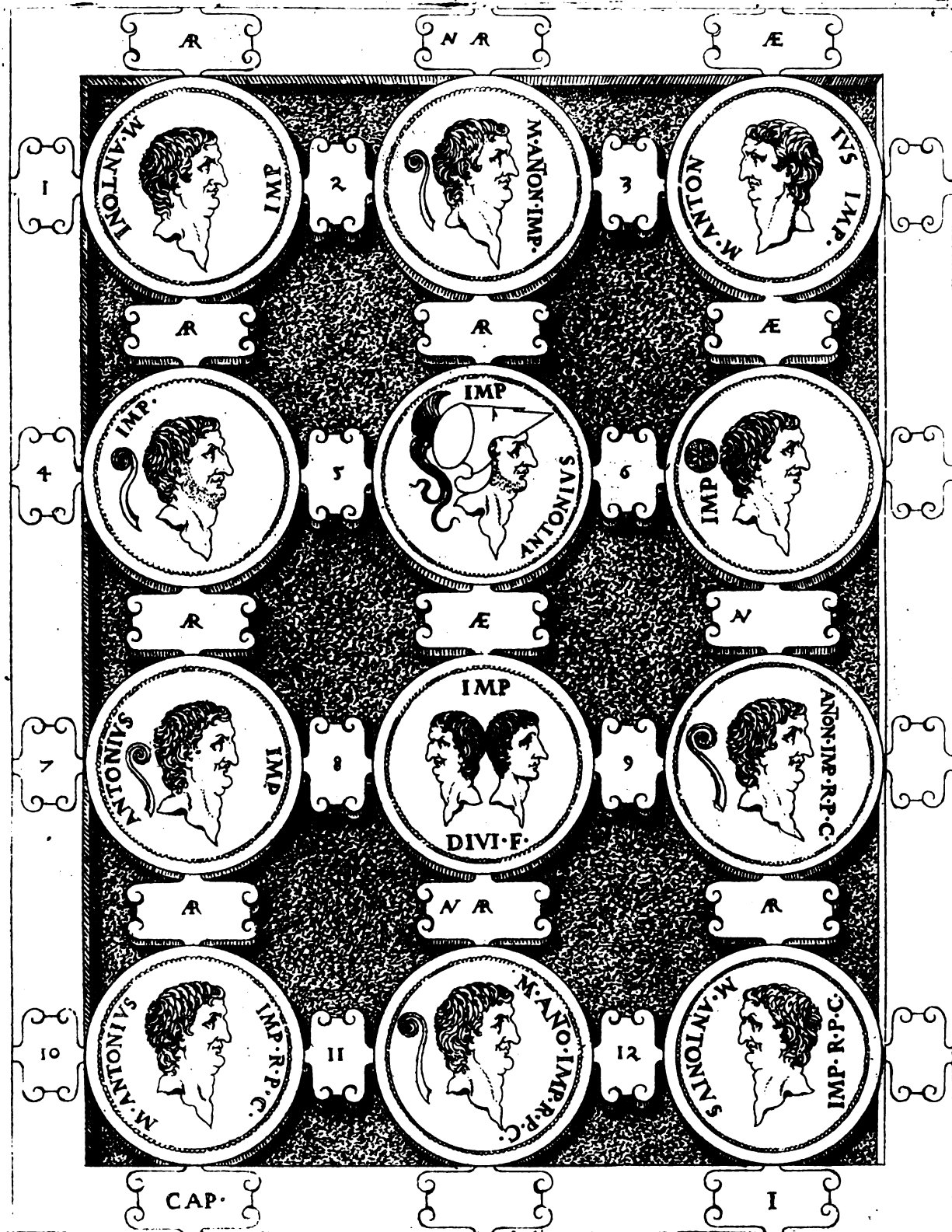


Tripodes, Sellæ, aliaq; magistratum, honorum, & Sacerdotiorum insignia.  
 Lepidi habitu Pontificali, Vestæ, aliorumq; Deorum  
 statuz & simulachra.



XXXVI

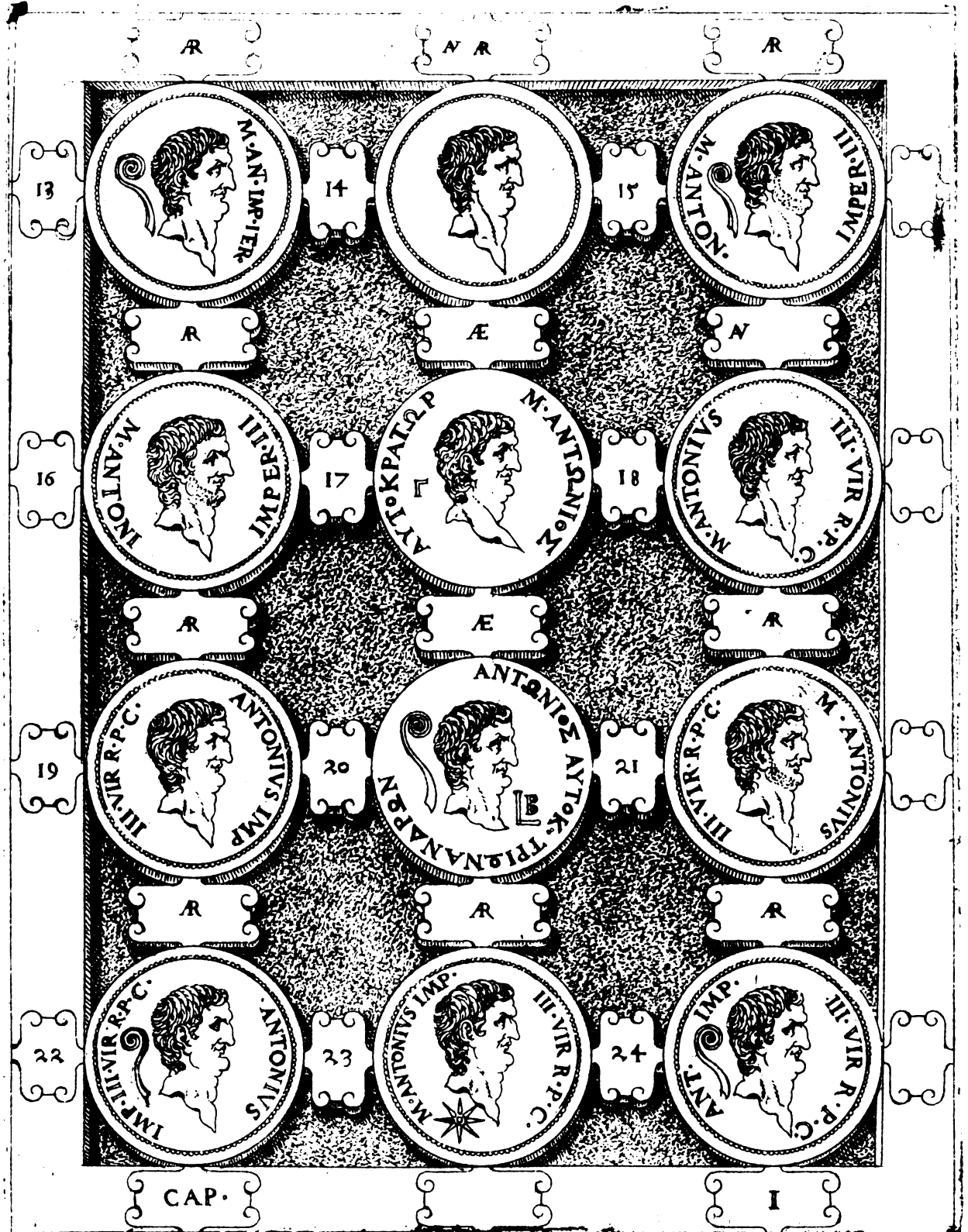
M. A N T O N I I  
N V M I S M A T A.



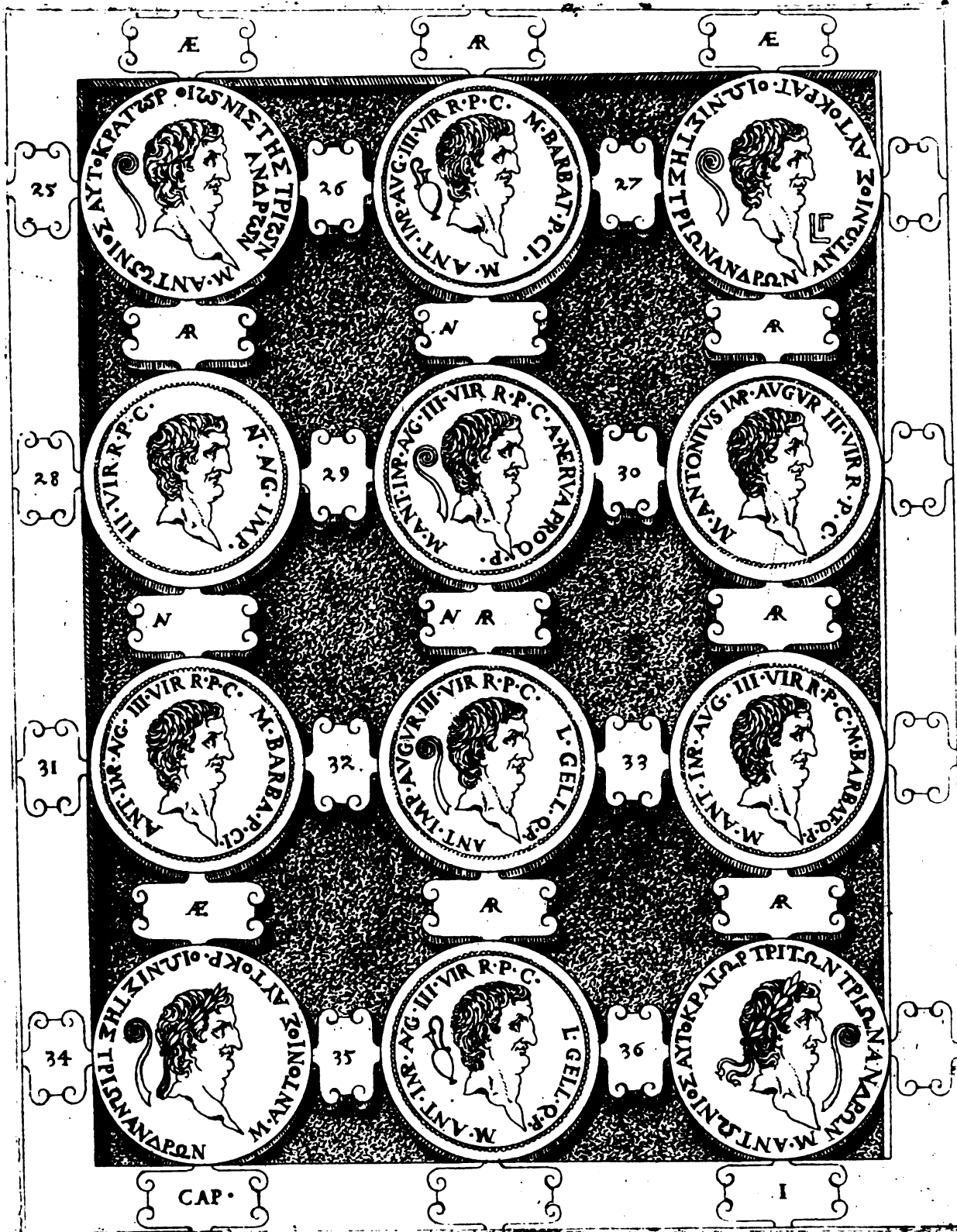
M. Antonius Imperator, qui & Imperator Reipublice constituendae appellatus est.



G



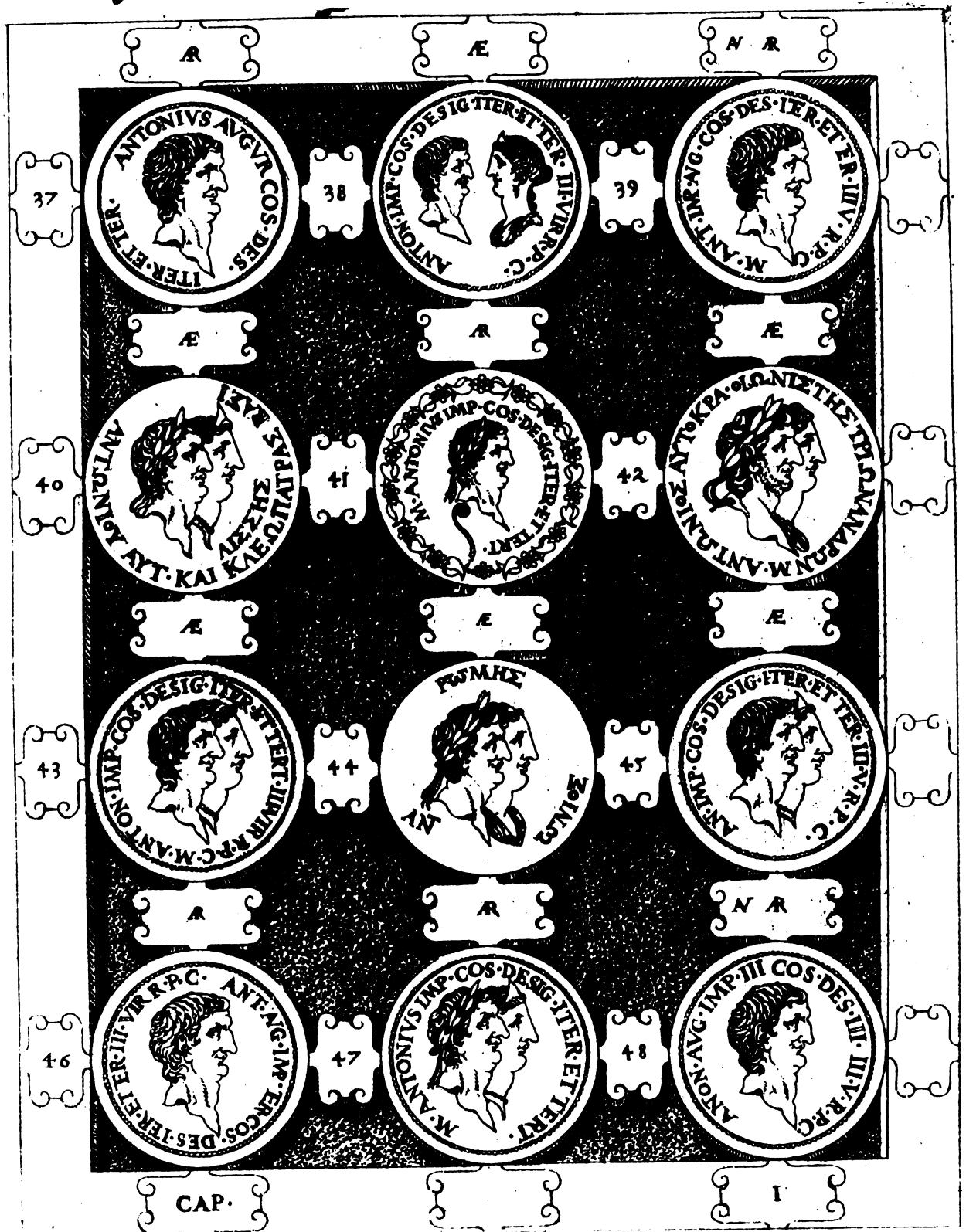
M. Antonius Imperator iterum & tertium  
Triumvir R. P. C.



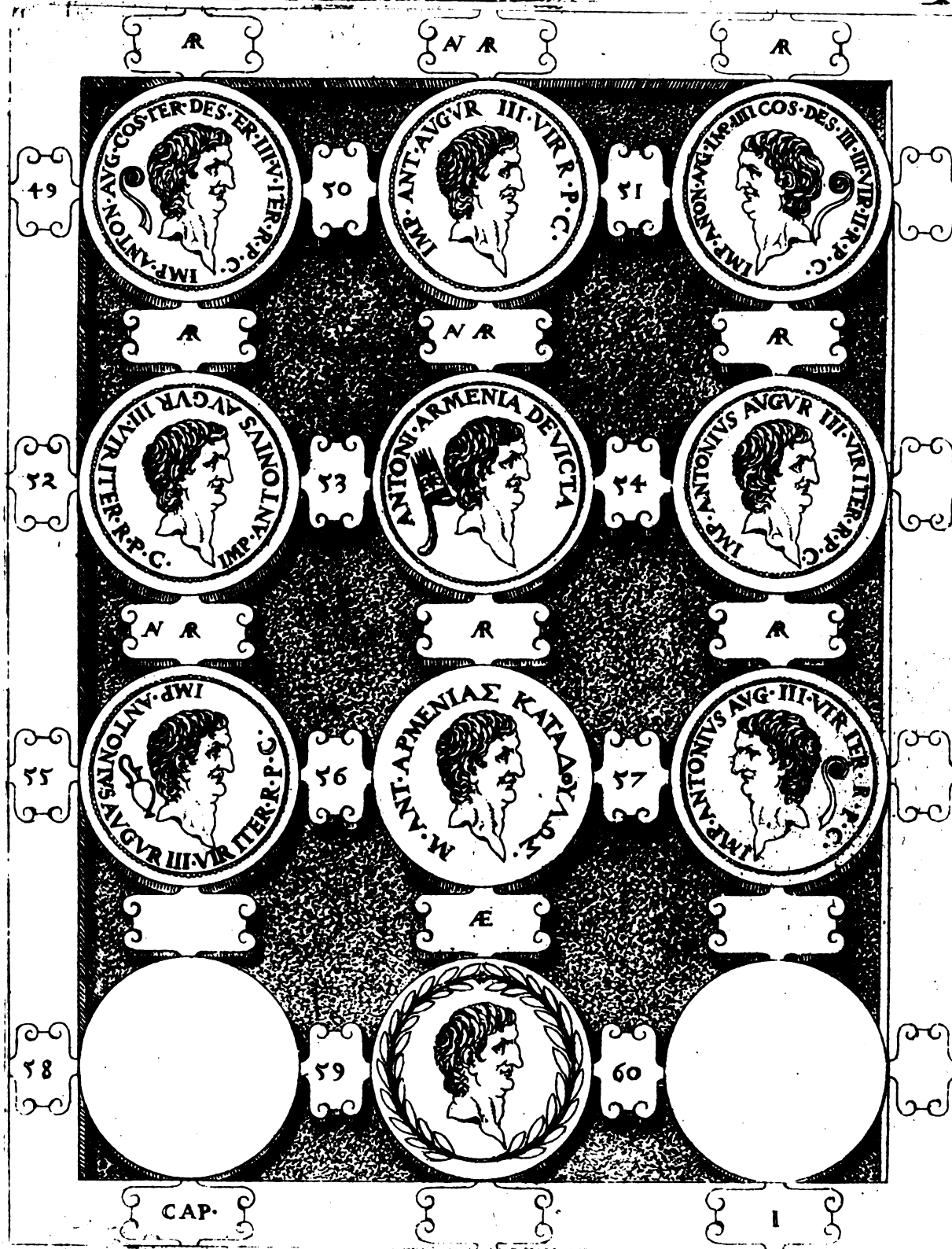
M. Antonius Imperator, Augur,  
Triumvir R. P. C.



G 2



M. Antonius Augur, Imp. tertium, Consul designatus iterum & tertium,  
IIIvir R. P. C. cum Cleopatra Regina coniuge.

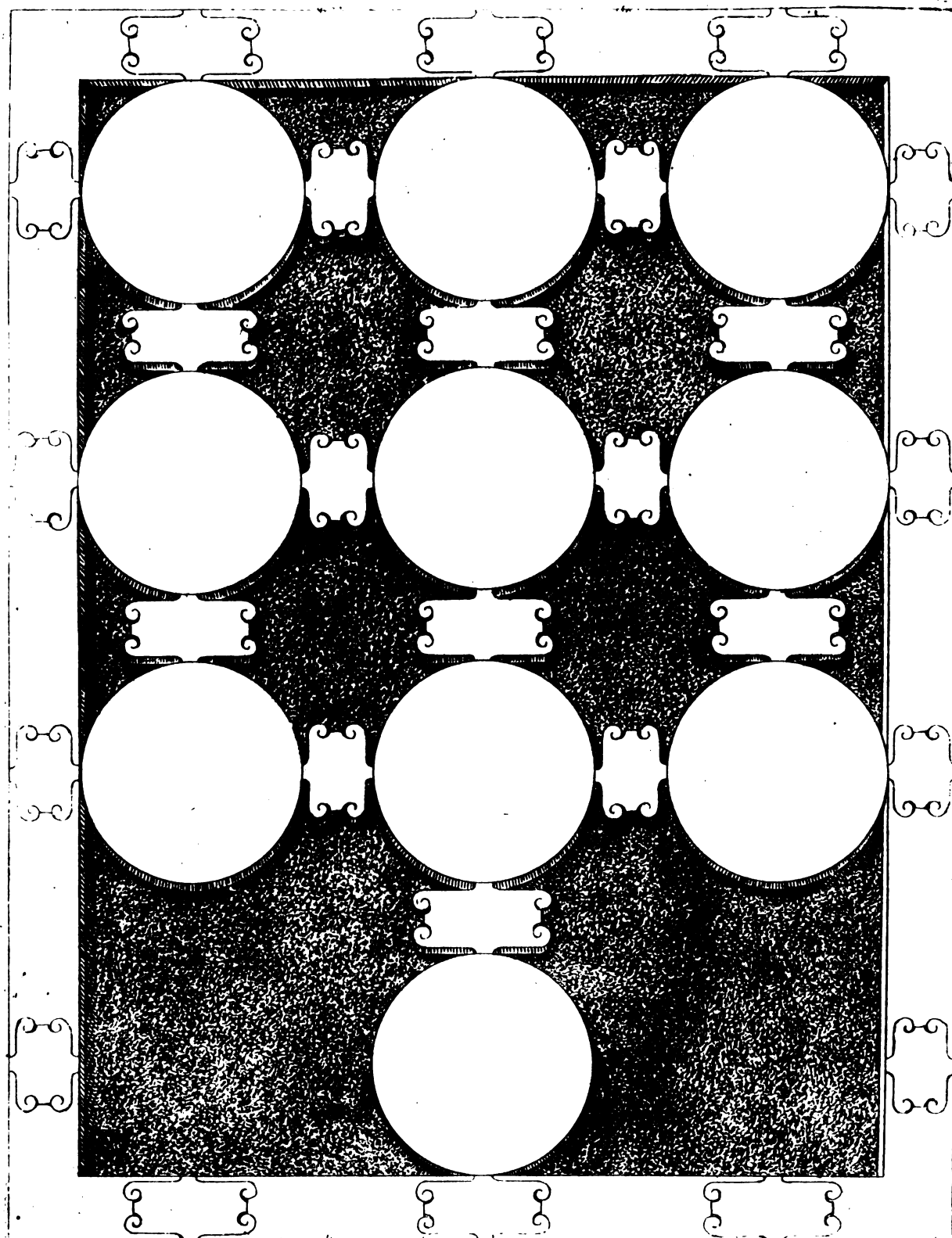


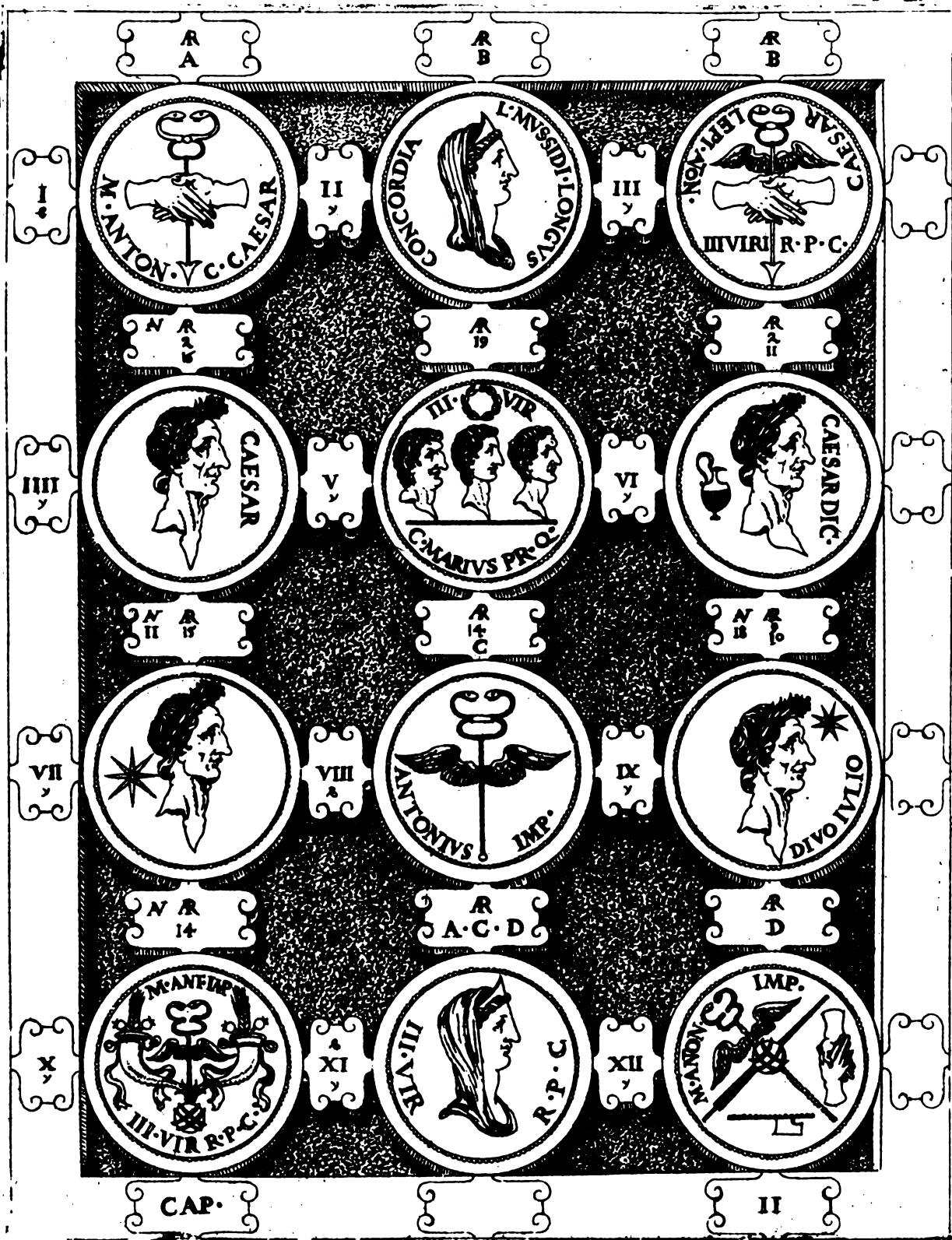
M. Antonius Augur, Imp. quartum, Cos. design. tertium,  
III vir iterum R. P. C.



G 3

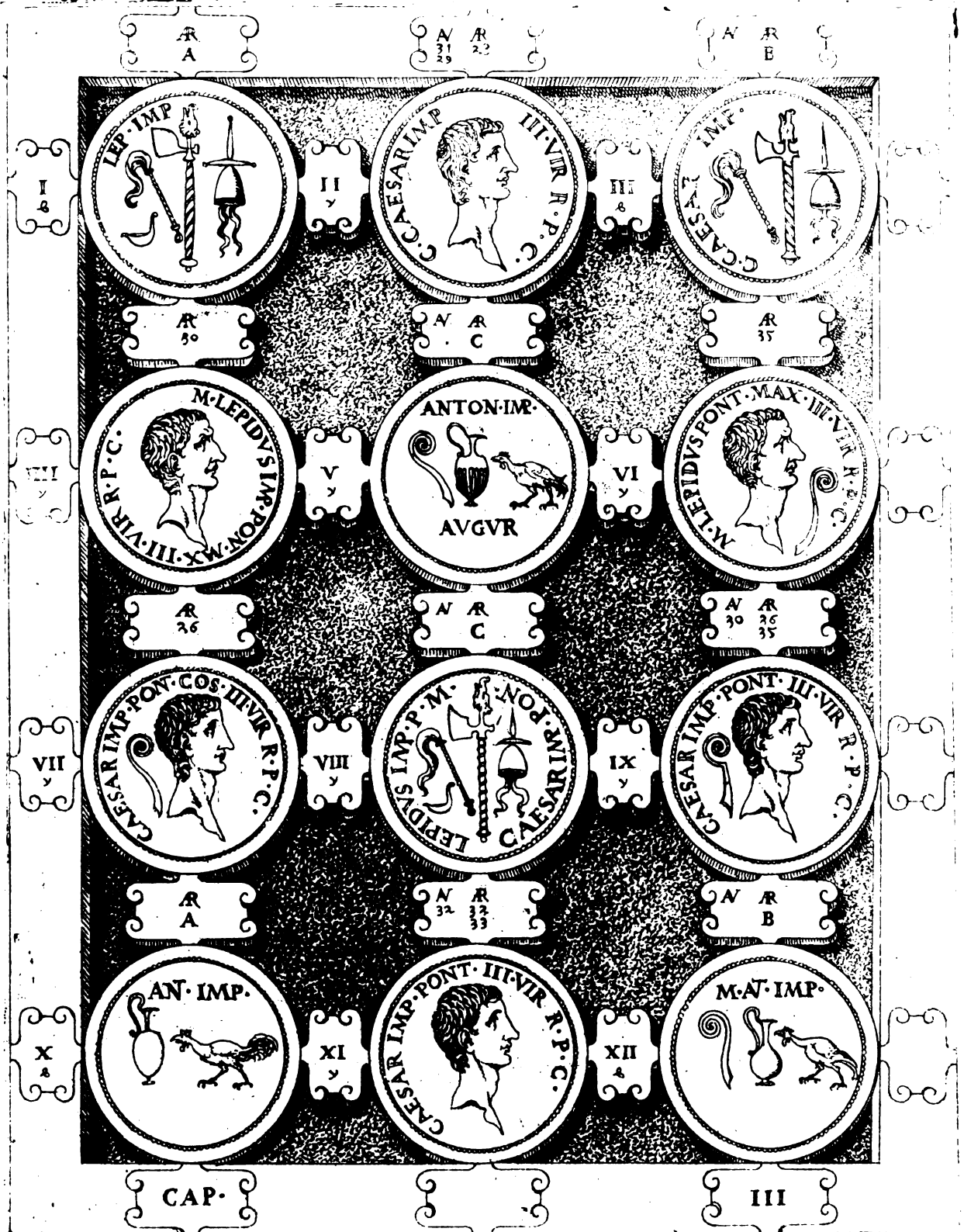




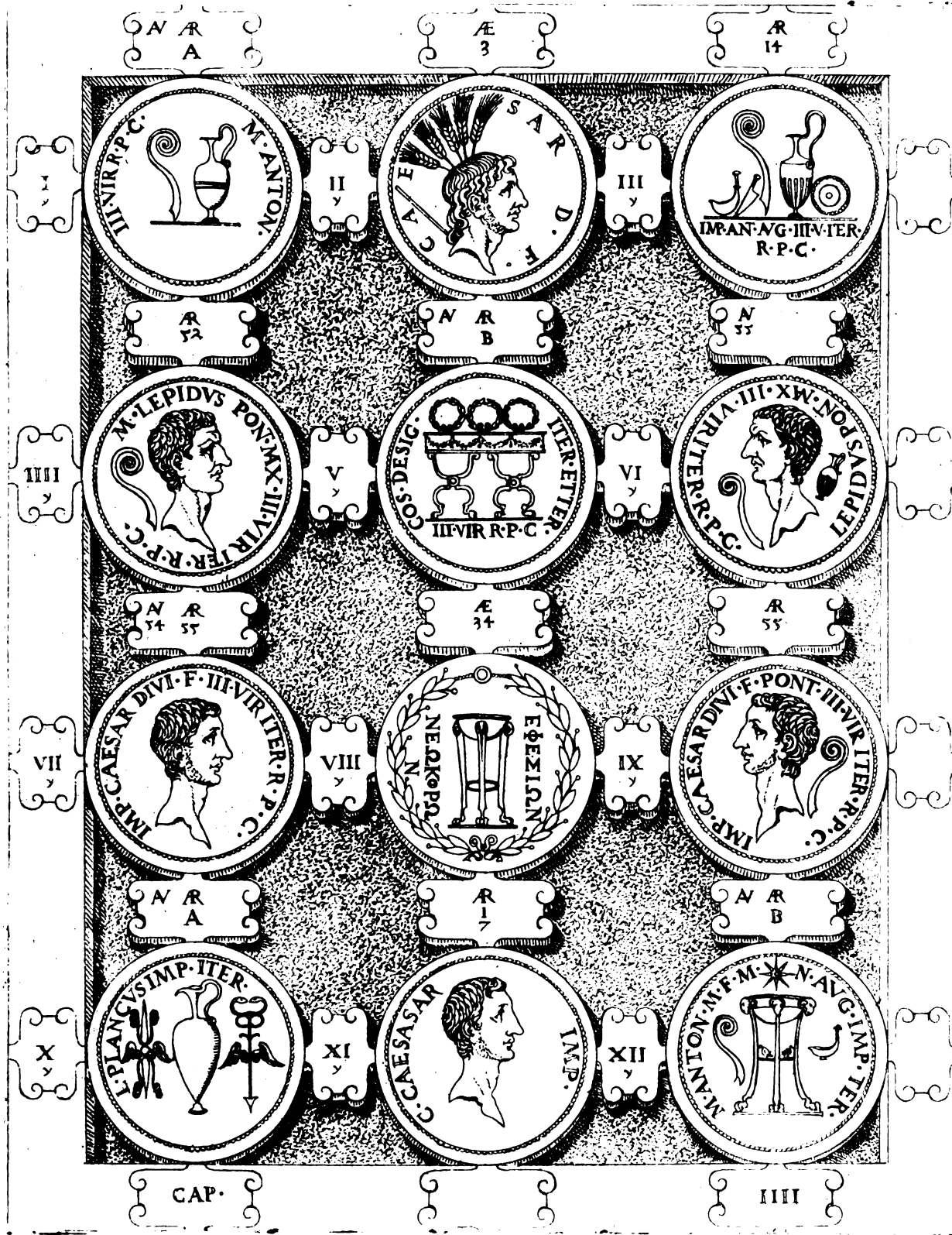


M. Antonij cum M. Lepido & C. Cæfare in Republica constituenda,  
vindicanâq; Iulij Cæfaris morte, concordia.





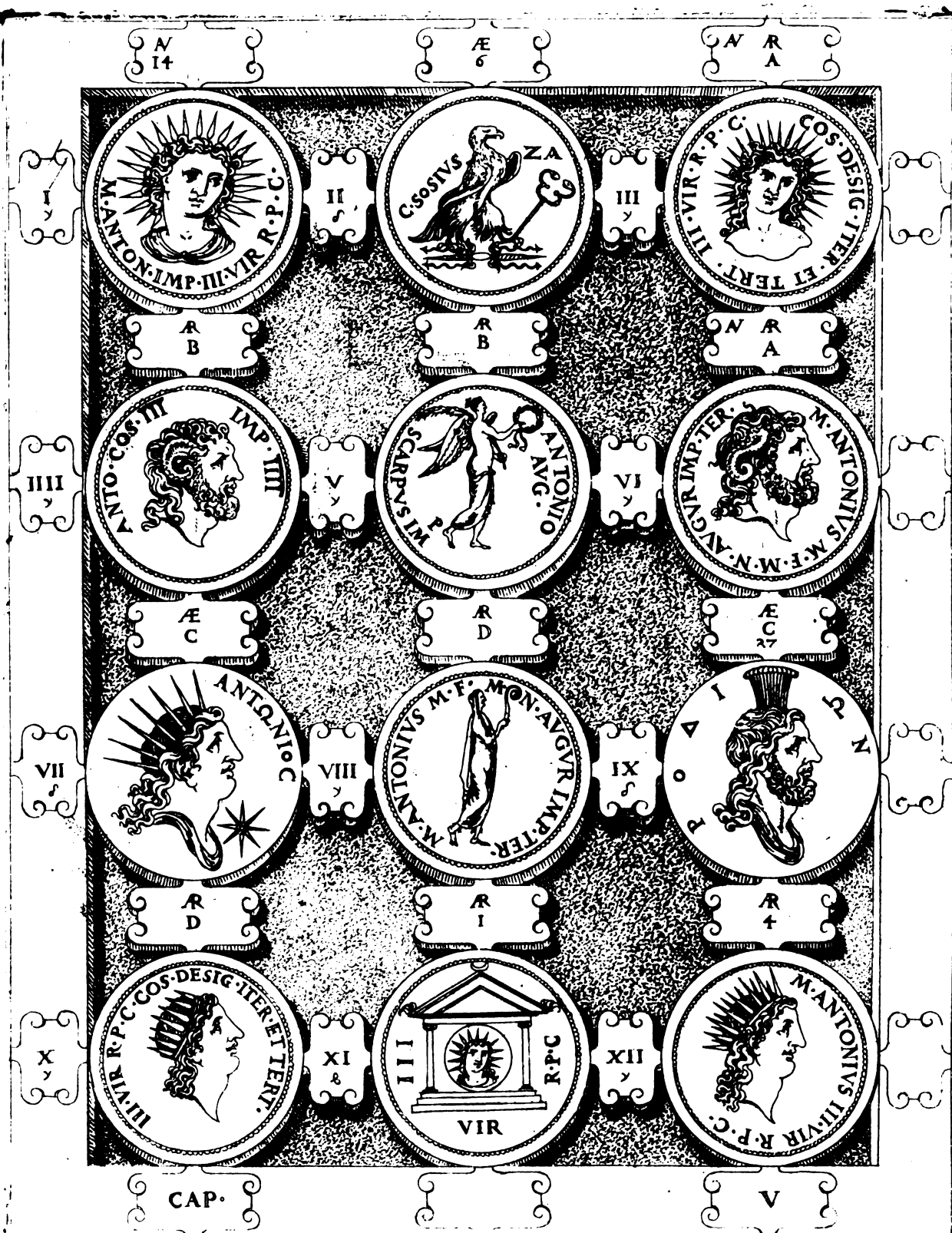
M. Antonij, Lepidi, & Cæsaris Triumviratus Reipublicæ constituendæ.  
 Antonius Augur, Lepidus Pontifex Maximus, Cæsar Pontifex,  
 cum signis instrumentisq; auguralibus pontificalibusq;.



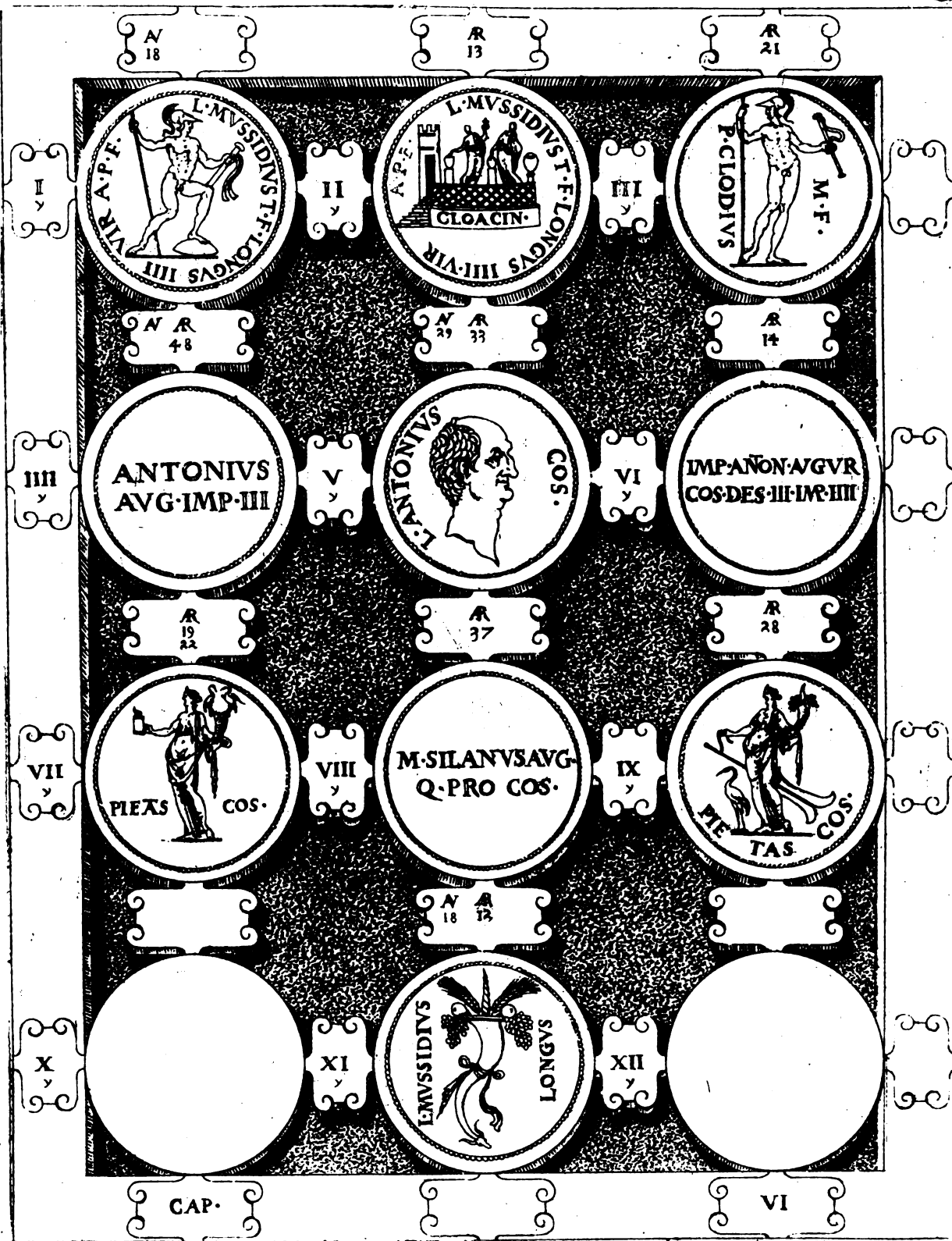
Triumviratus R. P. C. inter Antonium, Lepidum, & Caesarem, iteratò initus.  
Tripodes, fellæ, aliaque honorum & Sacerdotiorum insignia.



H



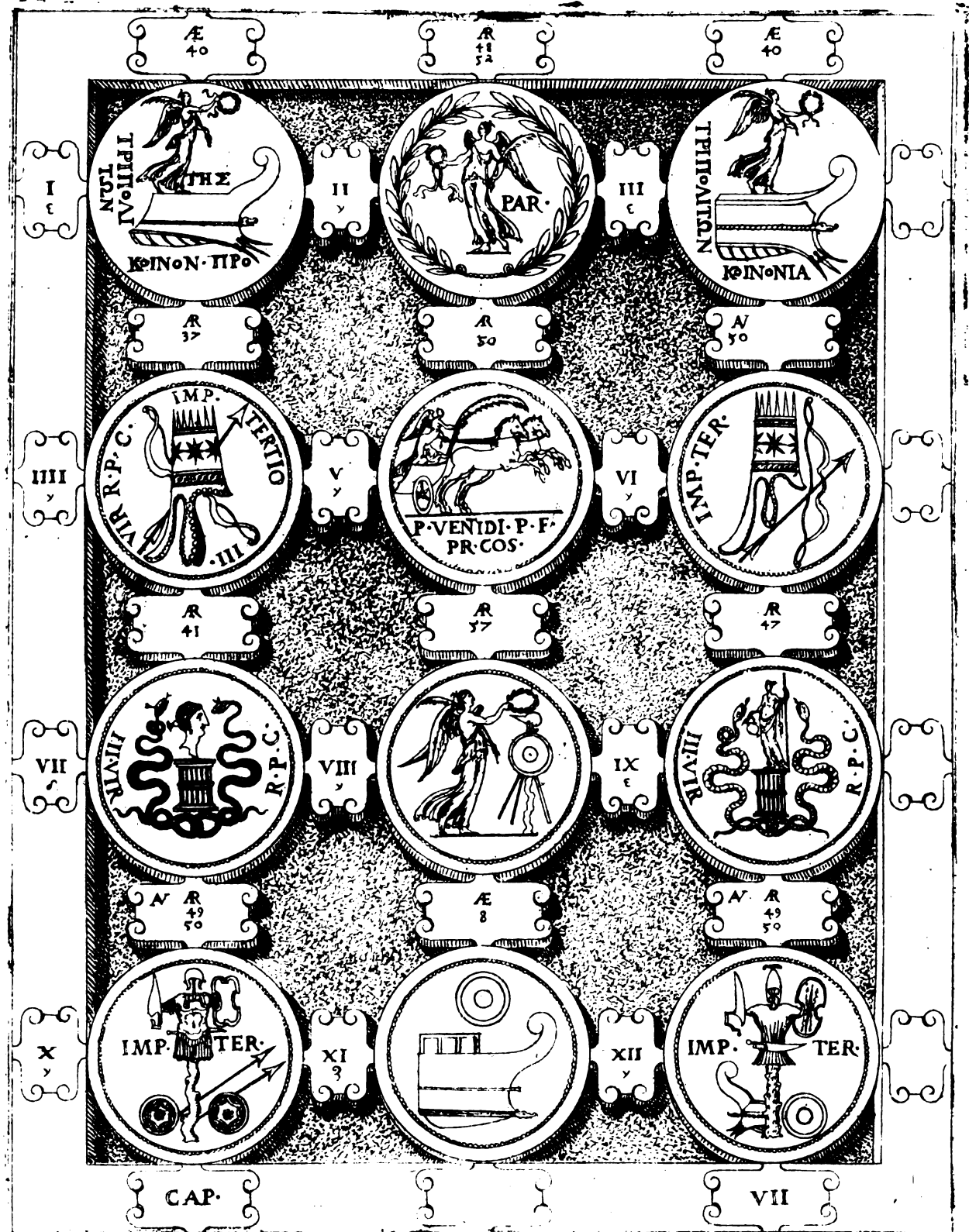
Solis, Iovisque Ammonis seu Lybici capita,  
Antonijque habitu augurali statua.



L. Antonij fratris M. Antonij, aliorumque magistratus & officia.

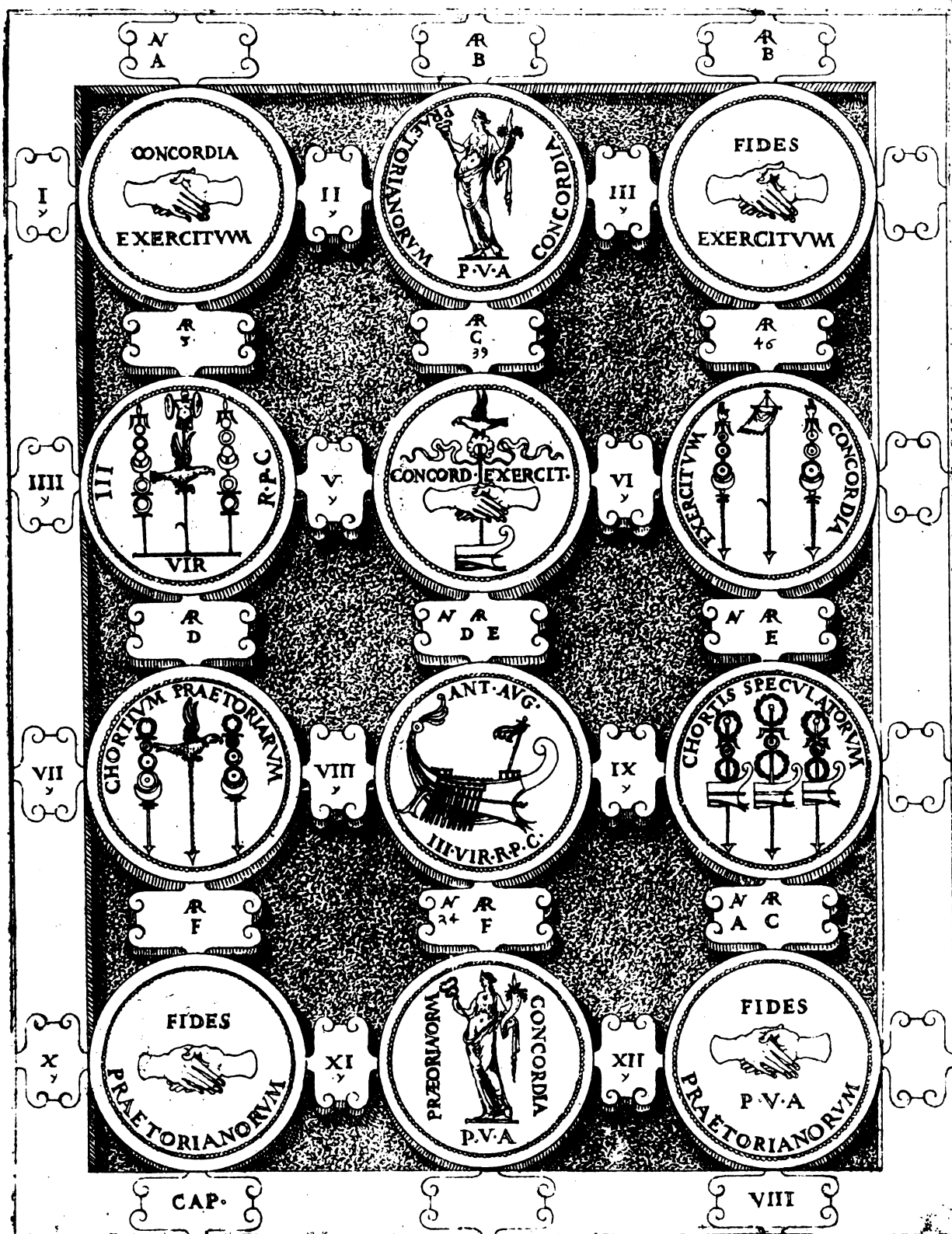


H 2



M. Antonij in Asia aduersus Parthos & Armenios res gestæ, Victoriæ,  
& Trophæa. Ventidijque, qui ab Antonio in Parthos  
missus fuerat, Triumphus Parthicus.



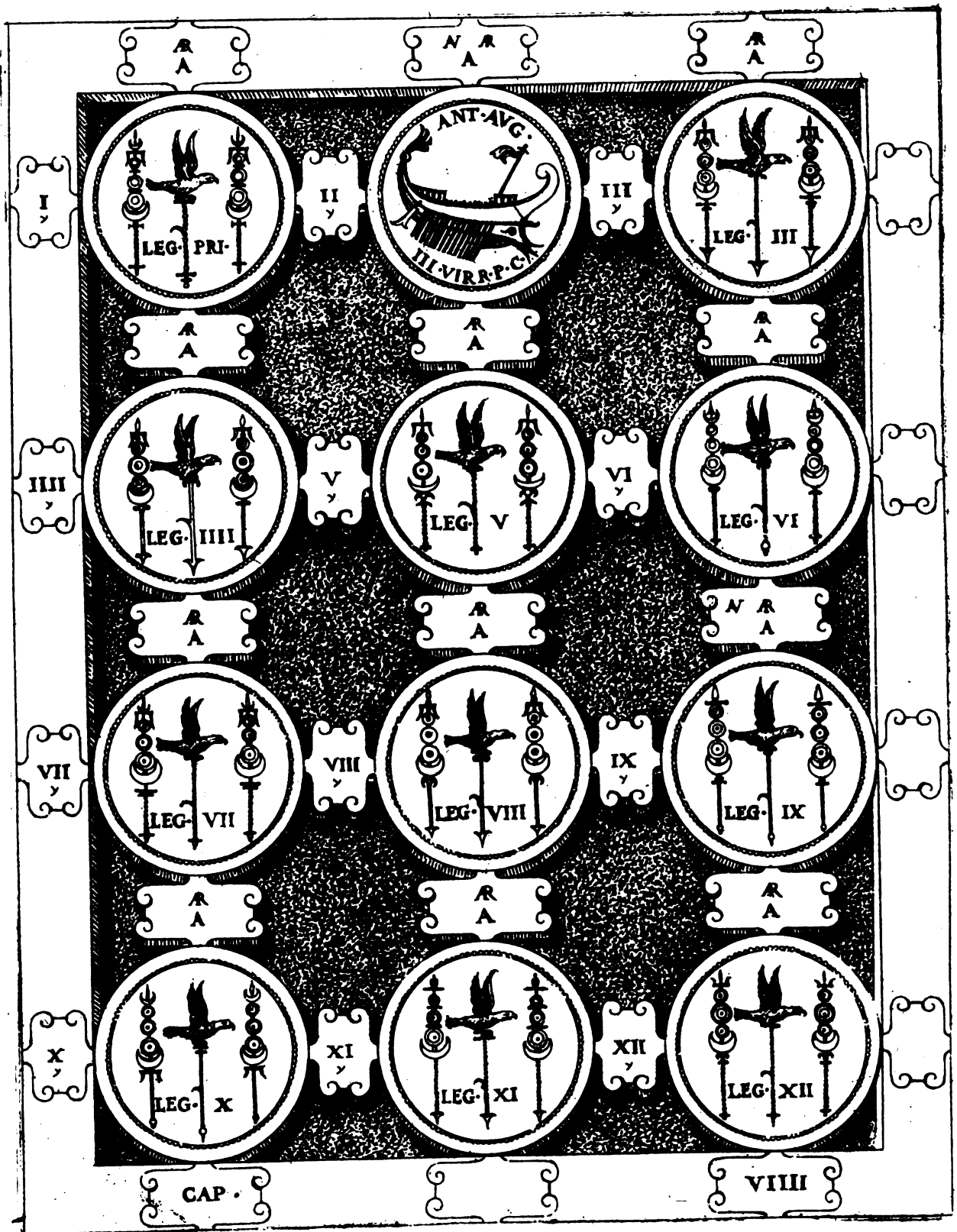


Legionum Romanarum, Cohortiumque Praetoriarum & Speculatorum  
 Aquilæ & signa militaria.  
 Exercituumque & Praetorianorum  
 fides & concordia.

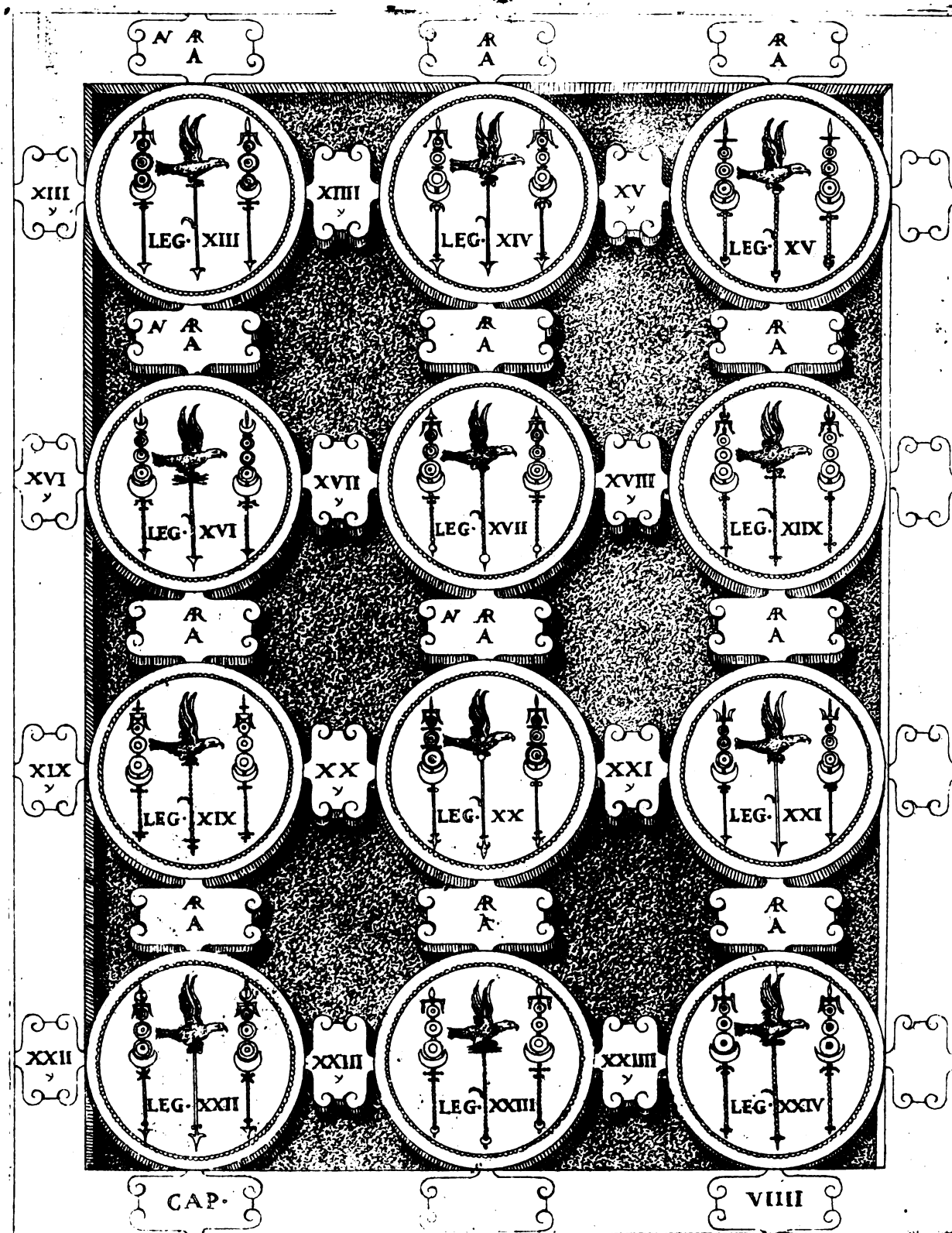


H 3



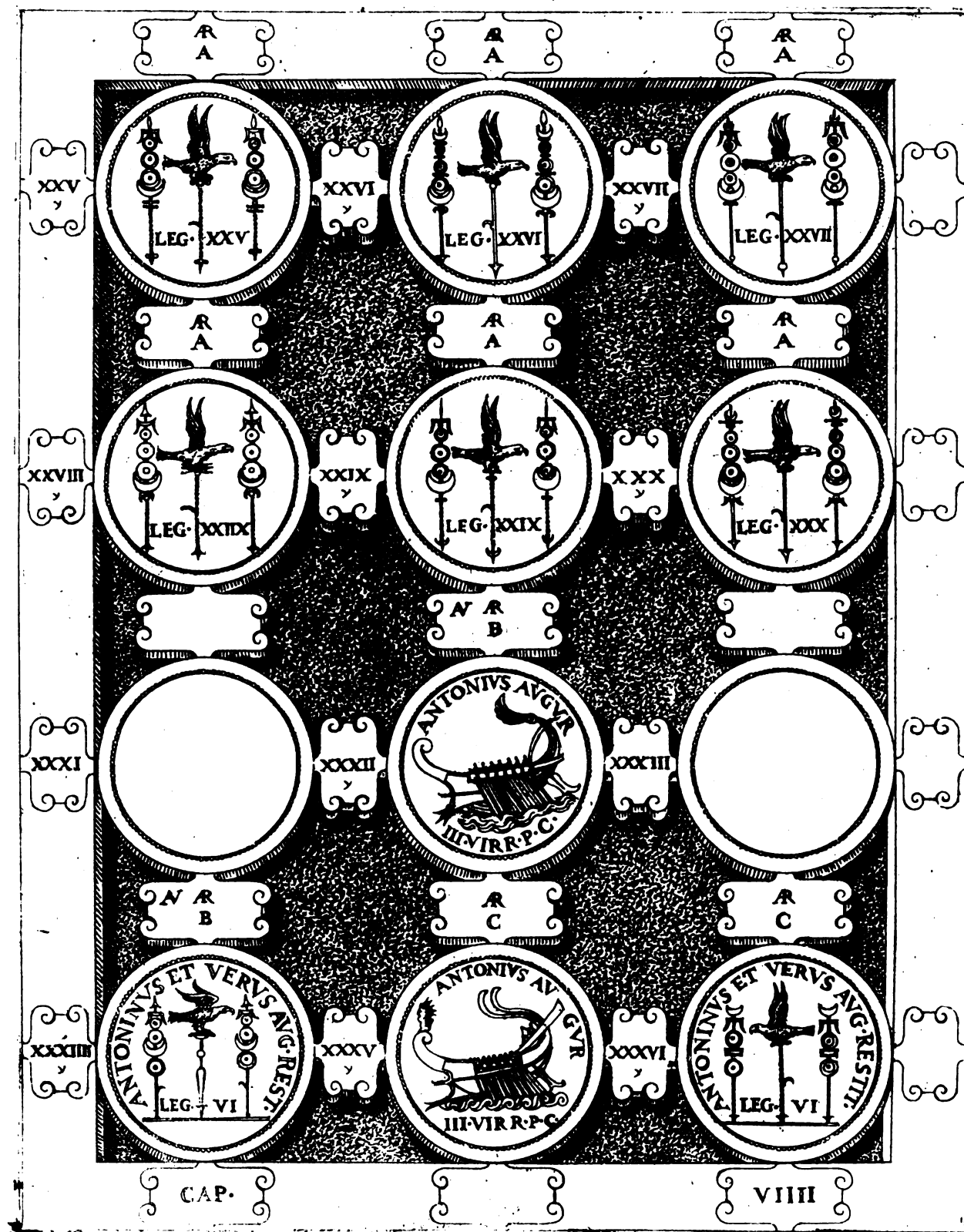


Duodecim primarum Legionum Ro. è triginta  
Aquila & signa militaria.

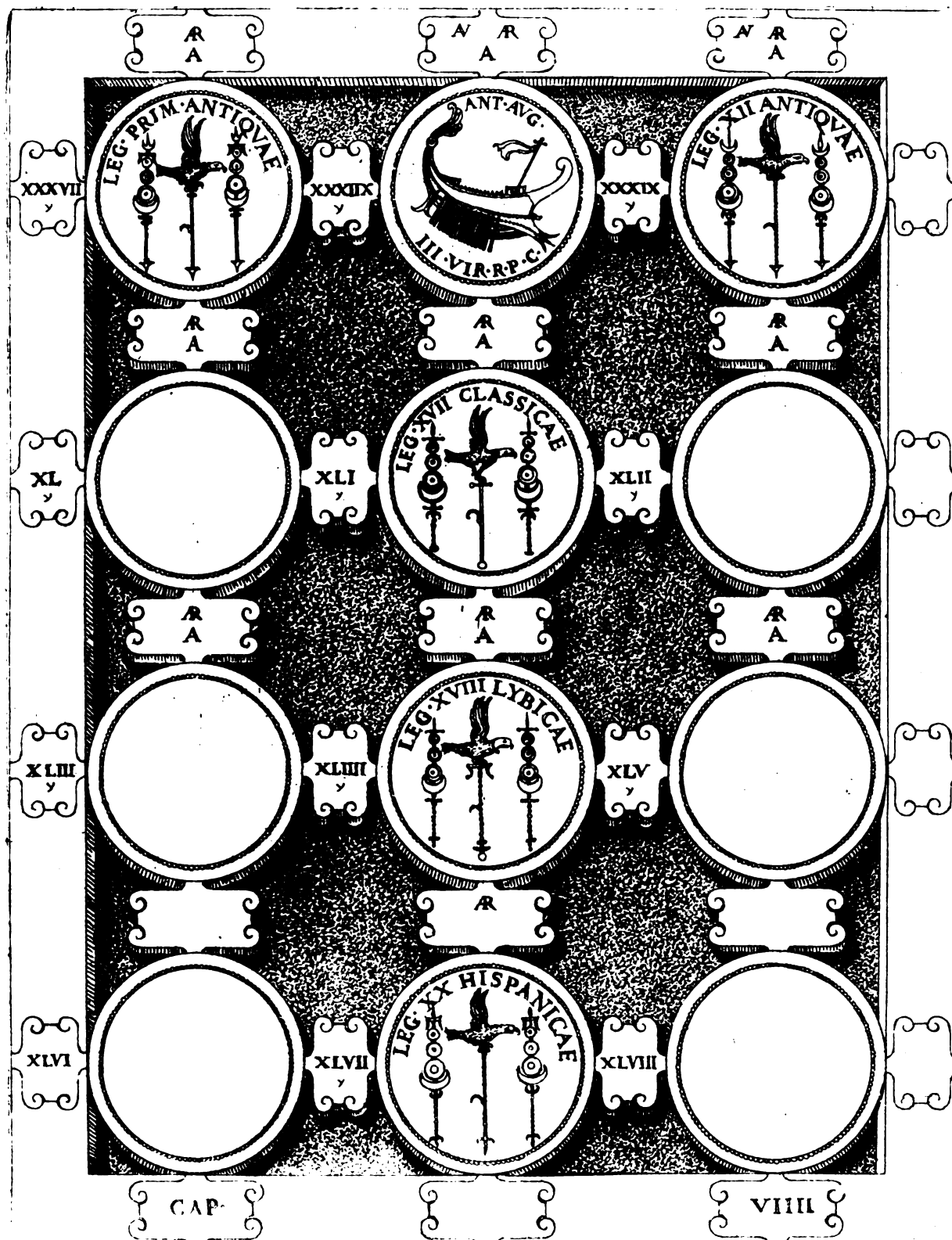


Reliquarum . XII . Legionum à duodecima ad quartam & vicesimam  
Aquilæ & signa militaria.



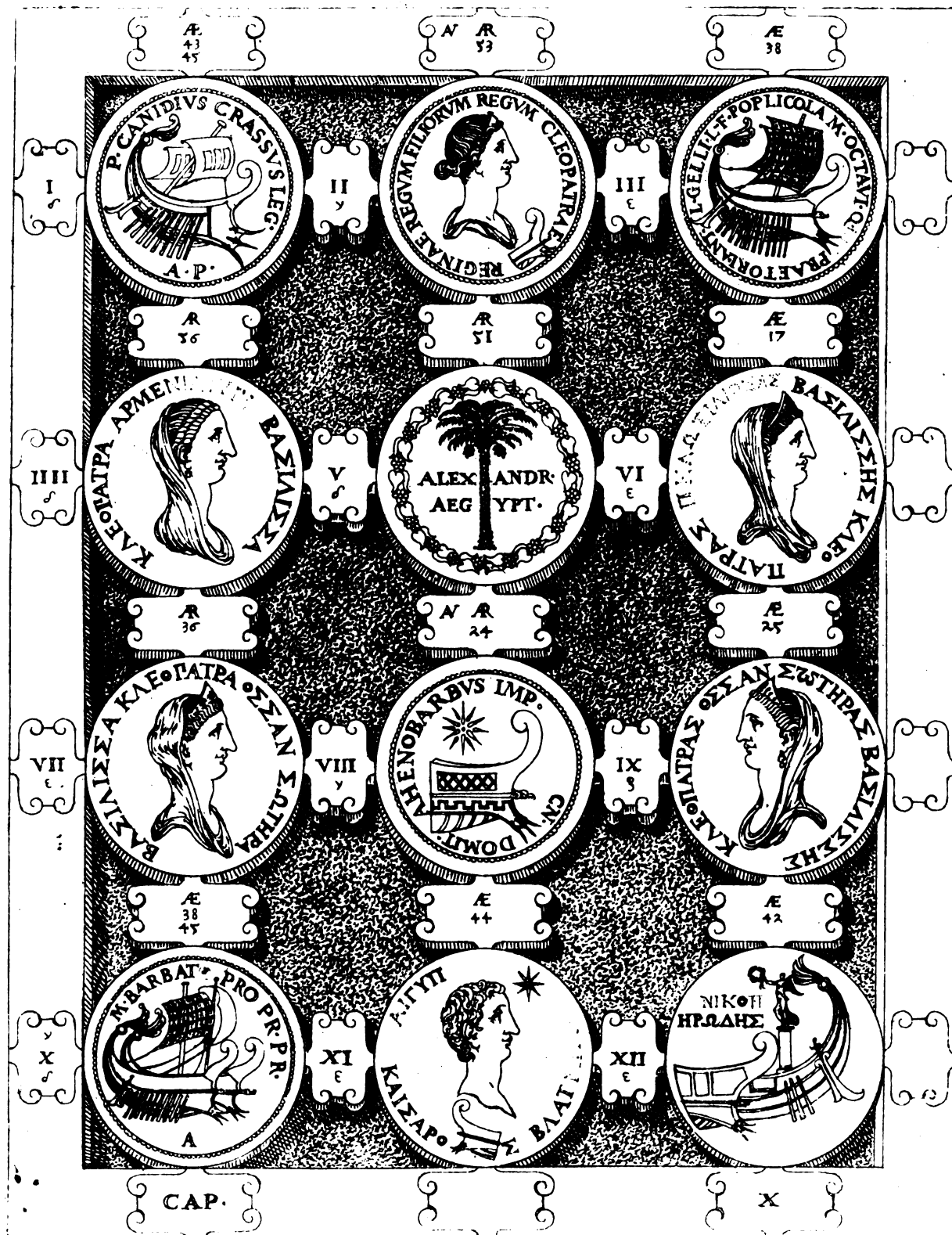


Reliquarum Legionum ad tricesimam vsque  
Aquila & signa militaria.

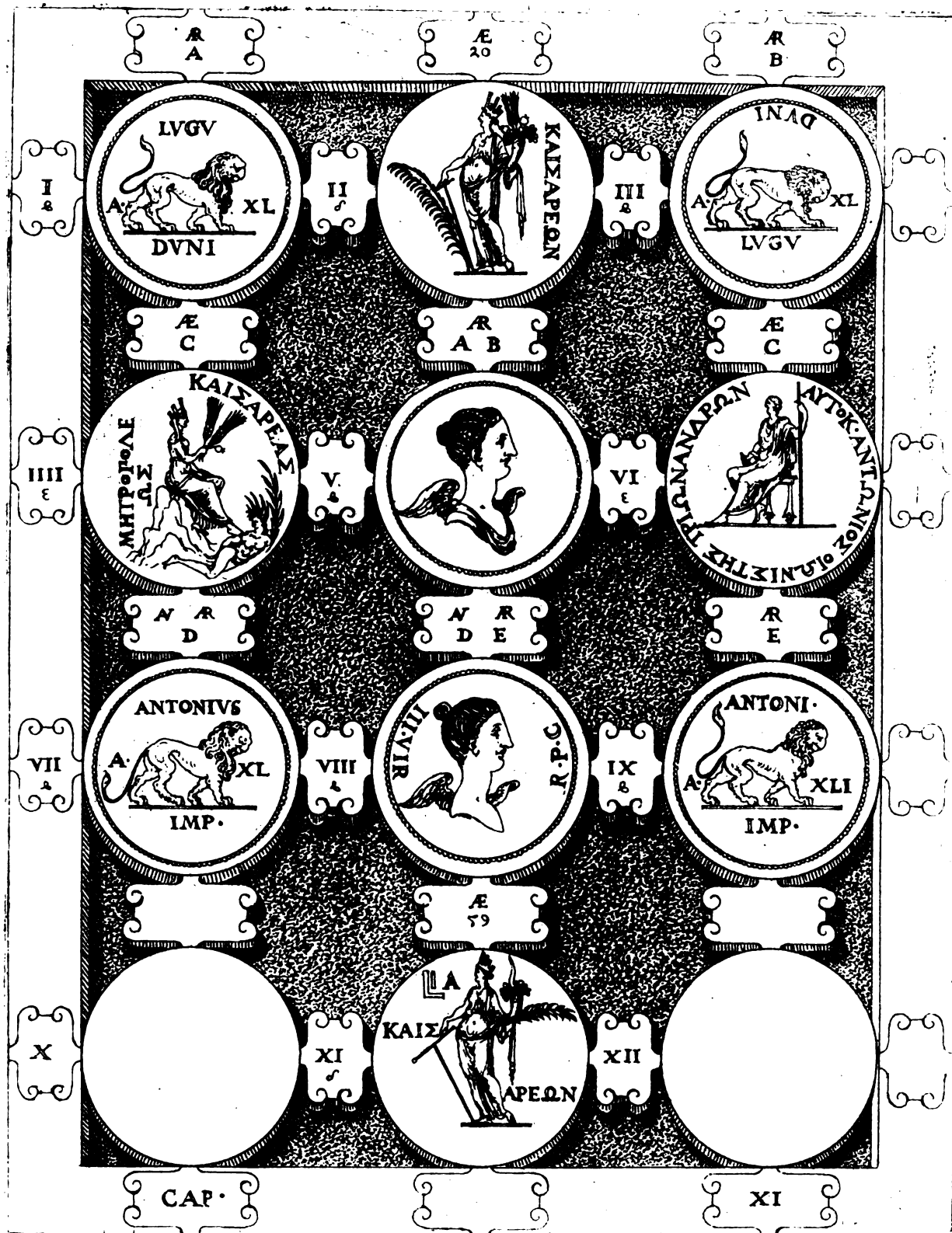


Legionum Antiquarum, item Classicæ, Lybicæ, & Hispanicæ,  
Aquilæ & signa militaria.



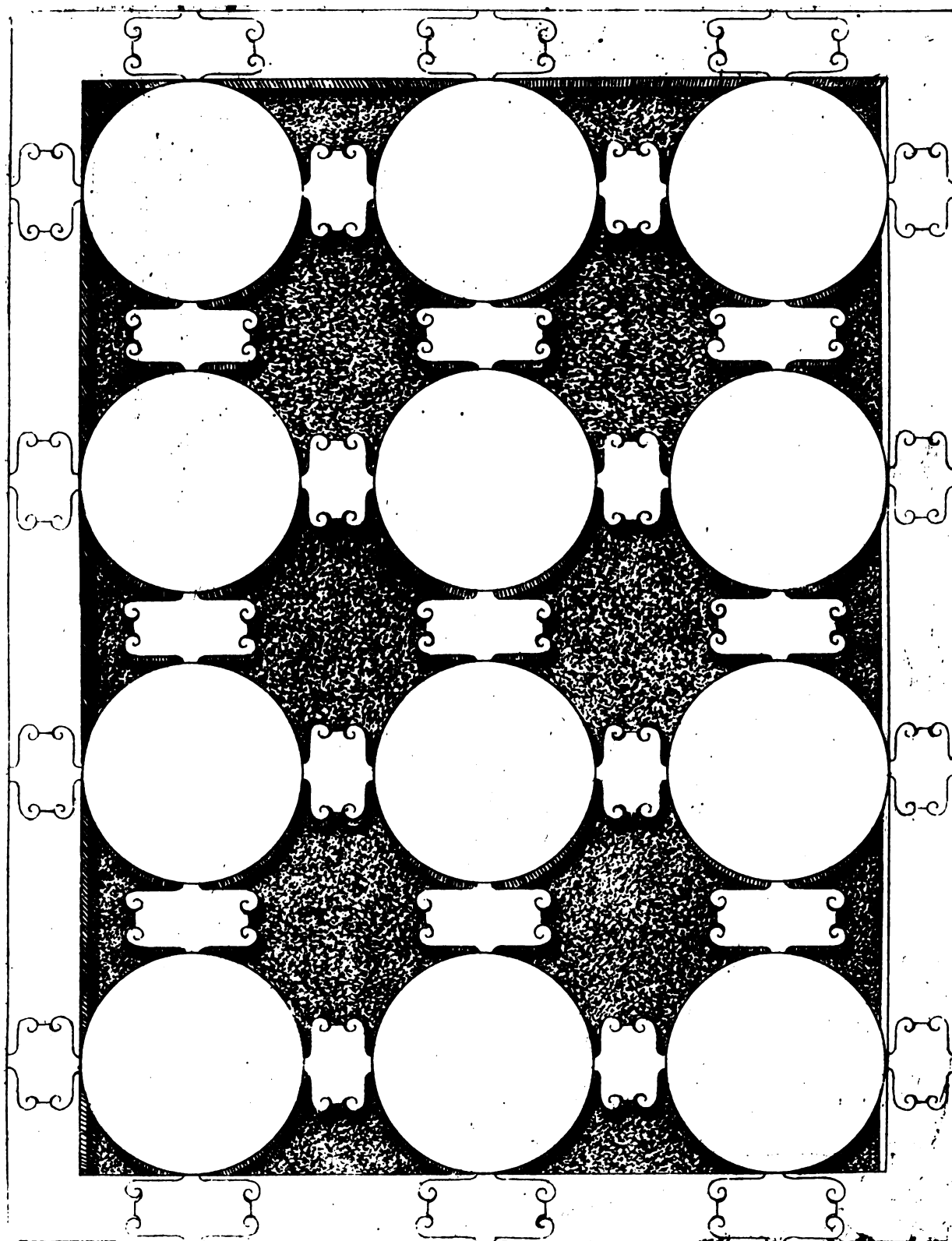


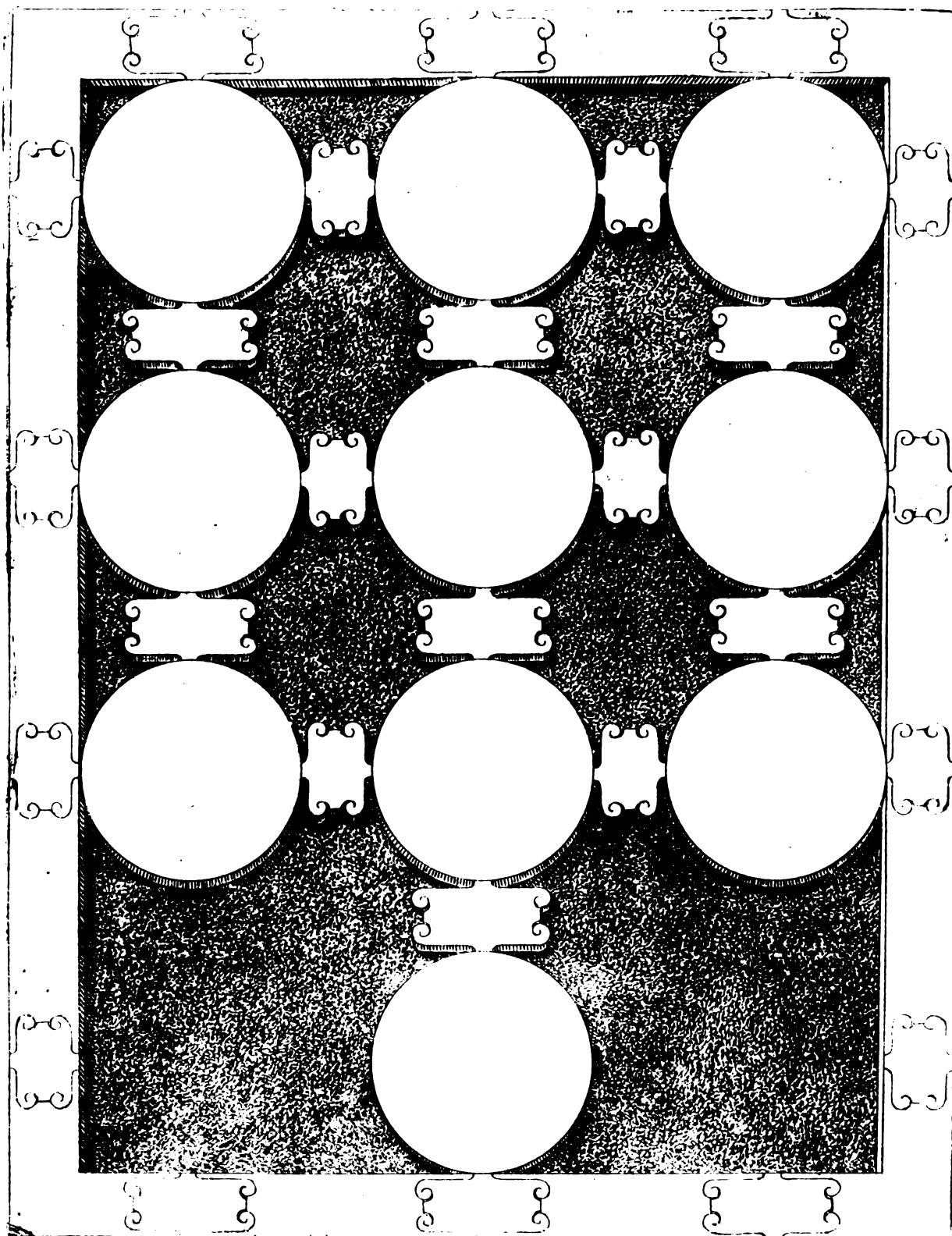
M. Antonij in Aegypto res gestz.  
Eiusdem cum Cleopatra  
Regina coniugium.



Numismata in honorem M. Antonij à Cæsariensibus  
& Luguduni percussa.











NOBILI ATQVE ERVDITO MARCO LAVRINO,  
DOMINO DE VVATERVLIET, PATRONO SVO,  
HVBERTVS GOLTZIUS HERBIPOLITA,

S. D.



**Q**UANTUM absolute primo hoc Imperatoriorum numisma-  
tum libro, Laurine ornatissime, vel ardentissimo desiderio tuo, quo  
nihil tibi hactenus fuit optatius, quàm vel tandem exire aliquid ope-  
ris haud infeliciter tuo potissimum hortatu, tuisque auspicijs insti-  
tuti, magna ex parte à me satisfactum facile mihi persuaserim: simul  
etiam non immeritò videri possim auspiciatissimis hūc laborū meo-  
rum primitijs, datam fidem, conceptamque de me opinionem ali-  
quatenus impleffe: mihiq; deinceps vix dubitem polliceri, opus non

infaustis auibus cœptum, secundioribus indies adiutum suc-  
cessibus, (modò supremi numinis aspiret clementia) aliquando ad optatum finem perdu-  
ctum iri: neutiquam tamen me aut isti in te animo satisfecisse, aut omnino grati hominis  
officio perfunctum esse, apud me statuere potui, nisi præterea gratiam omnem & honorem,  
qui abs rei antiquariæ studiosis (quibus hūc, vti spero, non infructuosè desudatum erit) mihi  
quoquo modo affluere posset, in te nomenq; tuum, quā eius fieri poterit, vel lubentissimè  
patiar deriuari. Quod haud obscure profectò fiet, si omnes intelligant, te quidem primum  
& præcipuum opificem, & tanquā patronum siue nauclerum huius operis ducendi, me verò  
tanquam instrumentum quoddam, aut certè remigem, cuius opera tantum, siue adminiculo,  
te ad gubernacula sedente, totiusq; operis clauum tenente, è medijs infinitarum difficulta-  
rum fluctibus & procellis, ad optatum portum appellere cōcessum sit. Nam quemadmodum  
hoc mihi de tua humanitate, tuoque candore facile ausim polliceri, haud inuitum nobis hoc  
daturum, te sine commodo instrumento, ea quæ tu iam olim de tali opere cudendo, animo  
concepta habuisti, difficulter admodum in effectum deducturum fuisse: ita & ego non pos-  
sum non officiosè agnoscere, me tali destitutum patrono, tali duce atque auspice, nō dicam  
optatum euentum, sed ne felicem quidem tantis meis conatibus atque ausis successum, vn-  
quam vel sperare potuisse. Nam vt grauissimos, meisque facultatibus longè impares præ-  
teream sumptus, tot ac tantæ ipso statim operis initio primisq; aggressibus vndique se obie-  
cere difficultates, vt non sine maximo cum rei, tum nominis dispendio, contra fidem alio  
quodam libro ante annos aliquot à me datam, aliquoties coactus fuisset vel primis conati-  
bus subsistere, ipsoque, quod aiunt, portu naufragium facere: ni tu, tanquam numen aliquod  
præfens & propicium, animum collabentem, ac tantum non deiectum, consilio, hortatu, eru-  
ditione, omni denique ope & subsidio subinde subleuasses, erexisses, fulcissesque. Hinc me-  
ritò gratissimæ acceptissimæque mihi fuere litteræ illæ tuæ, quas tu ante annos quattuor Bru-  
gis Antuerpiam peropportune ad me dedisti: quæ nihildum tale cogitanti, multò minus ex-  
pectanti, ad promotionem operis à me animo concepti, omne studium omnemque operam  
tam benignè & liberaliter offerebant: & quò ea mihi paratiora magisque ad manum essent,  
propositis haud pœnitendis conditionibus, Antuerpia Brugas euocabant. Quod quidem  
consilium, vtpote instituto meo non tam cōmodum, quàm necessarium, obuijs, quod aiunt,  
vlnis amplexus, relicto haud grauatim nobilissimo totius inferioris Germaniæ emporio, vbi  
annos duodecim continuos plus minus vitam haud illiberaliter exegeram, in Flandriam cum  
vniuersa statim familia Brugas, inter cetera totius Belgicæ oppida vel olim celeberrimas, ad  
te commigraui. Eadem ratione factum est, vt & mox postea haud inuitus, eademque animi  
alacri-



alacritate paruerim seriò & accuratè momenti, non esse quòd sperarem me absolutius aliquid in hoc argumento præstuturum, nec proinde solidam aliquam inde laudem consecuturum, ni comparata prius idonea tanto operi materia. Proinde cùm angustis nimium partim inferioris nostræ Germaniæ, partim Belgicæ finibus circumscriberer, longius etiam in exterarum prouincias huius rei ergò mihi excurrendum, Germaniam videlicet, Galliam, & Italiam: quæ cùm omnigenis antiquitatis monumentis feliciter longè atque vberius, quàm aut nostra hæc Belgica, aut inferior Germania instructæ sint, copiosiores proculdubio proposito operi materiam suppeditaturas. Quod cùm mihi facile persuaderi passus essem, primum apud te quadrimestri eo amplius spacio, infinitæ cuiusdam multitudinis numismatum antiquorum, tam Græcorum, quàm Romanorum, tam Imperatoriorum, quàm Consularium (quæ tu non minori iudicio, quàm sumptu & labore conquisita, pari studio & religione conseruas) exemplaria, nò solum te præsentem & inspectantem, sed & singulos calami ductus, singula lineamenta curiosius obseruante, maxima cum diligentia excepi. Quæ quidem prima numismatum delineatio, tanti mihi ad hanc rem fuit momenti, vt nihil vnquam magis. Nam præterquàm quòd hac ratione factum est, vt parata iam non pœnitenda futuro operi materia, minus mihi fuerit temporis ponendum in ijsdem, quorum apud te exemplaria describerem, postea apud alios imitandis: hoc quoque ex illa tam varia & multiplici numismatum apud te delineatione accessit compendij, quòd parta iam non omnino nulla antiquitatis cognitione, facile mihi deinceps fuerit etiam longissimè à te remoto, non solum symbola ipsa, rerumque simulachra & argumenta numismatibus expressa, probè & fideliter reddere, sed & fugientes caducasque tam Græcorum quàm Latinorum nummorum inscriptiones & titulos legendo assequi. Hinc postea etiam in ipsa Italia plures istiusmodi nummi mihi oblati, prius à nullis, vel certè paucissimis lecti, nedum intellecti, & proinde neglecti, à me calamo fideliter & dilucidè descripti & delineati, à clarissimis quibusdam, & primis in hoc studio viris, antea tantum non contempti & abiecti, nunc summo in precio habentur & seruantur. Testis mihi huius rei præter ceteros, clarissimus ille Andreas Lauredanus Patricius Venetus, alijque complures, tum Patauij, tum Romæ, tum Neapoli, tum alijs alibi per Italiam locis. Absoluta iam igitur quadrimestri illa numismatum tuorum delineatione, vel media vrgente hyeme, per niues, & intensissima frigora, te potissimum quanquam currenti calcaria subdente, maxima alacritate animique contentione, primò vniuersam ferè percurri Germaniam: inde superatis Alpibus, per celeberrima quæque Italiæ loca & oppida, Neapolim vsque profectus sum. Ab hac rursus diuerso per Italiam itinere, per Ligures, per Insabres, in Galliam Transalpinam transiens, per Prouinciam, Galliam Narbonensem, Allobroges, Lugdunensem, AEduos, perque innumera ferè, eademque nobilissima Galliæ loca, perlustratis vbiq; non ociose, nec oscitanter, quibuscunque venerandæ antiquitatis vestigijs & monumentis, post octauum decimum quàm iter ingressus eram mensem, Brugas tandem Christo O. M. reduce reuersus sum. Et quemadmodum me nec ipse difficillimi longissimiq; itineris labor & molestia, vnquam à proposito detertere potuit, quò minus quod in me esset, aliquid ad hoc studij conferrem: ita nec à te vel grauissimis comparcitum est impendijs, quò minus ea quibus ad iter haud illiberaliter & securè conficiendum opus esset, prouidè & liberaliter subministrares. Nam vt de viatico taceam, tuis potissimum litteris, tuaque opera, apud primos quosque in vniuersa ferè Europa viros, aditus mihi concessus est: quorum sanè beneuolentia atque humanitate factum est, vt quemadmodum de te liberè ausim profiteri, non temerè alium in hac nostra Europa, vel inter eos qui fortunarum splendore, & facultatum magnitudine te longè superant, reperiri posse, qui ad instaurandam, illustrandam, atque à temporis iniuria vindicatam, in còmunem Antiquariorum rem & vsum, è profundissimis tenebris in lucem & vitam quodammodo reuocandam hanc rei antiquariæ partem, tantum publicè contulerit operæ, quantum tu hætenus ferè vnus, vt hinc

maximo

maximo tuo merito, vel omnium calculis & suffragijs, immortalis tibi, nominiq̃ue tuo ab omnibus antiquitatis cultoribus debeat honor & gratia: Ita & de me citra omnem arrogantiam vel ostentationis notam, non iniuria possim gloriari, à nemine hactenus in hoc nostro orbe, tam multa tamq̃; varia omnis generis numismata, siue aurea, siue argentea, siue ærea, tam Græca, Romana, quàm provincialia, peregrina, & barbara, inspecta, attrectata, imò delineata, quàm à me intra paucos hosce annos factum sit: quando per eas quas recensui provincias, vix vllum fuerit tam instructum, tam reconditum, tam deniq̃; secretum suppellectilis antiquariæ, potissimum autem nummorum antiquorum, scrinium aut armarium, quod vel tandem mihi non patuerit, quodq̃; à me non fuerit vel curiosissimè perlustratum: vt qui quoscunq̃; etiam primarios tam ecclesiasticæ, quàm profanæ dignitatis viros, atque adeò ipsam Imp. Maiestatem, tam propensos atque inclinatos erga me meunq̃; hoc institutum expertus sum, vt non solum inspectione numismatum suorum me dignati sint, sed & in communem omnium passim antiquariorum vsum, etiam exemplaria ipsorum calamo à me excepta, communicare minime recusarint, atq̃; inter hos nonnulli, qui sua prius ægrè ab alijs vel inspicere passuri fuerant. Ita accidit, vt post prædictam decem & octo plus minus mensium, per varias diuersissimasq̃; regiones & provincias peregrinationem, vel plura volumina multis omnigenum numismatum milibus referta, domum ad te reportarim. Quæ quidem post tam longæ expectationis tædia, obuijs amplexibus à te, fratreq̃; tuo Guidone Laurino excepta, vel ipso primo aspectu vsque adeo grata fuere, vt sumptus in eam rem ad illum vsque diem impenso, quamuis ingentes, exiguos tamen aut planè nullos censueris, postquam accepto tali thesauro, quod omnem facile æstimationem superaret, spem expectationemq̃ue tuam non tam impletam, quàm superatam vidisti. Nec his contentus, qui est animi tui candor & beneficentia, non es arbitratus solidum hoc tibi fore gaudium, nisi quicquid id erat, quantum in te esset, omnibus statim eiusdem tecum studij sectatoribus per me commune faceres. Omnibus igitur quæ tibi tanto operi idonea & necessaria visa sunt, quamprimum suppeditatis, à me vicissim indefessa diligentia, summaq̃;, vt ita dicam, laboris improbitate, non tantum primus hic liber feliciter ad calcem perductus, post multam multorum expectationem diu votis expetitus, in lucem tandem prodijt: verum etiam interea temporis dum hic sub prælis sudat, non pœnitendi à me progressus facti sunt & in altero illo (quem meritò primum emitti oportebat) fastorū Consularium libro: quem à te tam è fastis Capitolinis, quàm nummis Consularibus, mira quadam ordinis congruitate atque elegantia concinnatos atque digestos, plures iam menses præ manibus habeo, ita vt vel intra annum, modò cœptis D.O.M. aspiret, facile promulgandos sperem: opus, ni me fallit coniectura, omnibus quidem studiosis longè gratissimū, ijs autem qui verustioris historię cognitionem cum numismatum studio coniungere volent, plusquam necessarium. Cui quidem postquam supremam manum imposuero, ad Augustum statim, reliquosq̃ue deinceps ad Domitianum vsque Cæsares, redire decretum est: qui & ipsi cum iam pridem in suum redacti sint ordinem, opinione forsitan citius in publicum prodibunt. Interea quod à te in Consularibus Imperatorijsq̃ue Ro. numismatibus ad Iustinianum ferè vsq̃; iam præstitum est, poteris & in doctissimis illis argutissimisq̃ue Græcanicarum provinciarum & ciuitatum nummis quàm commodissimum & maximè appositum ordinem dispicere, quem & in his exprimendis sequamur. Quorum quidem publicationem, tum propter raritatem ipsam, tum propter argumenti atque artificij varietatem atque elegantiam, (quibus Ro. illa numismata, vt multum ab his differant, ita & omnium ferè iudicio longè superantur) cum sciam avidissimè à non paucis passim desiderari, nō ingratum fore putavi, si eam. XII. primis Cæsaribus subiecero, aut prius forsitan, post Augustum videlicet, aut Neronem certè, emisero. Quibus omnibus suo quæq̃; tempore & ordine, modò vitam tandiu proroget qui solus vitæ auctor & fons est, sub aspectum publicū deducendis, eris mihi magni cuiusdam numinis loco:

K

neque

neque cōmittes, vti spero, vt post tam splendida & magnifica promissa, opera illa tua & studio, quæ mihi primo hoc volumine tam benignè præstitisti, destituto, meritò obijci possit illud: *Quid dignum tanto tulit hic promissor biatu?* Aut illud, si mauis: *Parturiunt montes. &c.* Ego vicissim, cū non ignorem quā parum, aut potius nihil sine te possim, subtrahatq; ope tua, quā mihi non semel ab incepto resiliendum fuisset, foretq; deinceps: profiteor sanè haud inuitus, me in his omnibus vix minimum aliquid meum agnoscere, cunctaq; tibi vni facile accepta ferens, omni & gratia & honore, quæ quoquo modo huic operi deberi posse videbitur, tibi animo perquā lubenti cedo. Certus interea te nihil tale expetentem, nedum expectantem, præter publicum antiquitatis studiosorum cōmodum & vtilitatem, aliud nihil hac in re tibi proposuisse, neutiquam in hoc à maioribus gentilibusq; tuis degenerans. Nam vt ceteros præteream, quid M. Laurino patruo tuo, Collegij Diui Donatiani Brugis quondam Decano, suauius, benignius, aut hospitalius reperiri poterat? qui dum in viuis ageret, ipse haud vulgariter eruditus, eruditorum omnium feliciūq; ingeniorum admirator atque obseruator eximius, eorundem apud suos fautor & Meccenas vnicus penè exstitit: quod & plurimu, nō parui in re literaria nominis viri, scriptis suis posteritati testatissimū reliquere. Quid iterum Hieronymo Ruffaldo auunculo tuo, S. Vedasti etiamnum apud Atrebatum Abbate, candidius atq; humanius? quem præter spectabilem, nulliq; non compertam in egenos & Christi membra pietatem, singularis quoque in viros doctos ac studiosos affectus & studium, ac denique propensa in quoduis hominum genus liberalitas, meritò summis & imis gratum & charum reddidit. Quid denique, ne omnes recenseam, Maximiliano à Bergis consanguineo tuo amitimo, Episcopo Cameracensi illustrissimo, generosius, beneficentius, aut in eos quos præter vitæ morumq; probitatem & pietatem, etiam doctrina commendat, propensius? Qui cū inter ceteros istius prouinciæ Procures vel primum pro sua dignitate in Curia locum facile obtinere possit, neglecto tamen splendore aulico, probi pastoris officio perfungi præoptans, custos gregis sibi cōmissi vigilantissimius, ne latum quidem, quod aiunt, vnguem, ab ouilis sui conspectu, nisi quantum res & vsus exigit, discedere curat. Vnde etiam spes est nomen istorū pro suis in rem literariam meritis, simul etiam Laurinæ gentis memoriam, plurimis doctissimorum huiusce tempestatis hominum monumentis celebratam, apud posteros pluribus etiam sæculis superfuturam. Quod & ego, Meccenas optime, pro maximis tuis in me beneficijs, & tibi per me repositum velim, si quā id tu de me, deque omnibus in vniuersum rei antiquariæ studiosis longè optimè meritis es, tam id mihi in manu esset. Verū quando ne minimas quidem vices, quas pro tua in me beneuolentia mereris multò maximas, remetiri valeo, illud saltem me consecuturum spero, ne apud eos, quibus tuus ille animus, tuumq; in me studium perspecta atque explorata sunt, ingratitude aut ambitionis notam incurram. Interim hoc à te petens, vt hoc meum quale quale non vsquequaq; inofficiosum epistolum, animi in te mei minimè ingrati pignoris loco apud te esse patiaris, donec, si non parem meritis tuis, plenior certè, & exactior, pro maximis plurimisq; tuis in me beneficijs, gratiam referendi vberior & commodior sese offeret occasio. Pariter & illud postulans, vt quando animū istum tuum tam generosum, planè cognoui strenuum omnis laudis & gloriæ contemptorem, saltim in mei apud maleuolos purgationem, nominisque conseruationem, epistolum hoc calci istius libri affigi æquo animo concedas. Quod superest, quemadmodum & me, & mea omnia tuæ illi mihi probè perspectæ humanitati cupiam esse quā commendatissima, ita vicissim eadem arbitrio tuo, tuisq; imperatis iam olim esse addictissima expositissimaq; omnino tibi persuadeas velim. Vale Patrone vnice obseruande, idemque omnis antiquitatis censor atque assertor præstantissime.

Brugis Idibus Ianuar. M. D. L. XII.





## A V C T O R   L E C T O R I .

**P**OETAE, ut scribit Lyricus, aut prodesse volunt, aut delectare: sed ego eos imprimis laude dignos censuerim, qui cum delectatione visibus humanis quàmplurimum simul afferunt utilitatis & commodi. Quare, benigne Lector, ne tibi inanis atq; ociosa prorsus foret hæc numismatum spectatio, quando ita demum eam cum voluptate fructus etiam non minimum allaturam credidi, operæprecium duxi, vitam & seriem rerum à Julio Cæsare gestarum, è probatissimis antiquissimisq; quibusque scriptoribus concinnatam, hic subtexere. Ita fiet, ut numismatibus & historia inter se collatis, dum alterum alteri plurimum & lucis & intellectus conferet, primum nummi ipsi fructuosius à te spectentur, quorū argumenta, alioquin obscura, ex historia adiuncta facilius à te intelligentur. Rursus, historia maiori cum fide simul & voluptate tibi lectitabitur, postquam videris antiqua illa numismata, non sine publicæ auctoritatis suffragio signata, cum historia ipsa per omnia ferè conuenire, fidemque adeò ipsi historię plurimum astruere. Dumque quod historica narratio animi sensibus factum aut gestum aliquando proponit, idem elegantissimis appositissimisque argumentis, rerumque simulachris & symbolis, in ipsis numismatibus oculis repræsentatum, coram tanquam nunc gereretur, tibi spectare videberis. Quare si quidem in præcedenti numismatum delineatione, palato tuo aliquatenus à me satisfactum fuerit, spero te, beneuole Lector, nec hunc historię contextum stomacho fastidienti excepturum.

Sis felix.

# A C. I V L I I C A E S A R I S

## V I T A E T R E S G E S T A E .

PER HVBERTVM GOLTZIVM HERBIPOLITAM  
VENLONIANVM.



**I**VLIAM gentem per AENEAM Veneris & Anchisæ filium, cuius in parentem Deosque Penates nota est pietas, à Dijs ipsis, Ioue nimirum & Venere, originem ducere, & ipse Cæsar aliquando gloriatus est, & ab historicorum vetustissimis literis proditum: auctore gentis totius Iulo, AENEÆ & CREUSÆ filio, vt quibusdam grauissimis scriptoribus visum est, qui eundem & ASCANIUM fuisse credidēre. Alijs

GENS IV-  
LIA.

non leuioribus auctoribus, Iulum AENEÆ ex ASCANIO nepotem fuisse placuit. Hoc inter omnes conuenit, Latij regno penes LAUINIÆ filium relicto, Sacerdotium amplissimum, Sacrorum cæremoniarumq; curam & administrationem, apud Iuli sobolem permansisse, à quo sunt Iulij. Hæc gens postea, ALBA (quæ relicto LAUINIO Regni Latini tunc sedes erat) diruta, à TULLO HOSTILIO cum alijs plerisque clarissimis Latij familijs ROMAM traducta, Patribusq; inserta, serius ad magistratus, illustrioresq; dignitates euecta, diu tantum non priuata honestaq; vita contenta remansit, inter maiorum gentium PATRICIOS tantum non postremis annumerata. Sub annum demum ab Vrbe condita ducentessimum sexagesimum quartum, Consulatum, Decemuiratum, aliosq; dehinc omnis generis honores & magistratus nacta est: ita tamen vt intra mediocritatem & opum & rerum gestarum, diu consisterent. Tandem C. IULIUS CÆSAR, qui patriam antea ab exactis Regibus ad sua ferè tempora liberam, primus subegit, occupato vi & armis principatu, Regnum genti suæ, si nomine minus, re ipsa certè quodam modo restituisse visus est.

**F**uit in gente Iulia & Cæsarum familia, quo cognomine primùm vsus tradunt SEX. IULIUM CÆSAREM, qui anno belli Punici secundi vndecimo, M. CLAUDIO MARCELLO T. QUINCTIO CRISPINO Coss. Siciliam Prouinciam Prætor obtinuit, ab hoc in vniuersam familiam cognomen defluxisse. Cognominis rationem alij aliam tradunt: quidam, quod qui primus Iuliorum sic dictus est, cæso matris vtero natus sit: alij, ab elephanto occiso, qui lingua Punica Cæsar dicitur. Quorum sententia vt probabilior videri possit, facit, quod matris vtero cæsos proprio & Romano vocabulo Cæsones dici certum sit: tum quod ipsa terminatio dictionis Cæsar, Romanis auribus insolita, Punicum nescio quid sonet, vt AMILCAR, & similia nomina. Certè inter Cæsaris nummos non pauci spectantur cum nota elephanti: inter ceteros vnus, Punicis litteris circa elephan-

CAESARES.

A

phan-





C. I V L I I  
CAESARIS  
ORTVS ET  
NATIVI-  
TAS.

CAESAR  
FLAMEN  
DIALIS.

CAESARIS  
PRIMA MI-  
LITIA.

CAESAR  
TRIBV-  
NVS MI-  
LITVM.

phantū inſcriptus: vt meritò videri poſſit Cæſar, ea ratione ſuæ familiæ co- A  
gnominis originem publicare voluiſſe, præſertim nullo alio euidente ali-  
cuius rei geſtæ argumento, quare elephantum in nummis ſuis ſignarit.  
Ex hac gente & familia genus trahens C. Iulius Cæſar, Romæ natus eſt,  
C. Mario. VI. L. Valerio Flacco Coſs. patre C. Iulio Cæſare viro Prætorio:  
auum habuit item C. Cæſarem, nullo magiſtratu geſto inſigné: proauum  
verò Sex. Iulium Cæſarem Conſularé, eius Sexti qui primus Cæſar dictus  
eſt, filium: matrem autem Aureliam C. Aurelij Cottæ filiam, apud quam  
puer educatus eſt. Ceterum mortuo Piſis, dum manè calcearetur, patre,  
Flamen Dialis annum agens .XVI. factus, ob vxorem Corneliam Cinnæ  
III. Coſs. filiam, ad arbitrium Sullæ non dimiſſam, & ob Marij per Iuliam B  
amitam affinitatē eidem Sullæ Dictatori ſuſpectus & inuiſus, Sacerdotio  
& gentilitijs hæreditatibus ab eo priuatus eſt. Cumq; latè vagante Sullæ  
potentia & crudelitate, Cæſar mutatis per ſingulas ferè noctes latibulis,  
quanq̃ quartana interim febris vexatus, nūc prece, nunc precio, furori eius  
ſe ſubtrahere cogeretur: tandem Mamerci Æmilij, & Aurelij Cottæ, viro-  
rum clariffimorum affinium ſuorum, Sullæ verò amiciſſimorum, ſimul  
etiam virginum Veſtaliū aſſiduīs validiſſimisq; precibus, à Sulla tantum  
nō coactō cōdonatus eſt, hoc addito, Cæſari multos ineſſe Marios, cumq;  
pro quo tam pertinaciter intercederent, optimatum partibus exitio quan-  
doque futurum. Exinde omnes militiæ numeros ſub M. Thermo in C  
Bythinia, ſub P. Seruilio Iſaurico in Cilicia ſtrenuè impleuit. Mortuo de-  
inde Sulla mox Romam redijt: ibi quaſi vitandi ocij cauſa, Cn. Cornelium  
Dolabellam virum Conſularem & Triumphalem repetundarū, non ſine  
laude eloquētiae, accuſauit, ita tamen vt eo abſoluto, nō minus inuidiæ ſibi  
conflaret: cui vt ſe ſubduceret, Rhodum, tanq̃ litteris & Moloni Rhetori  
operam daturus, ſeceſſit. Quò dum hyberno tempore nauigare feſtinat,  
captus à Cilicibus piratis circa Pharmacuſam Inſulam, poſtq̃ dies quadra-  
ginta & amplius in eorū poteſtate cum vno atque altero comite perman-  
ſiſſet, allata à ſeruis amicisq;, quos in id dimiſerat, pecunia, quinquaginta  
talentorum ſumma ſe redemit. Liberatus, ſtatim magno ſtudio nauibus D  
in portu Mileſiorum inſtructis, deduētisque, prædones perſecutus, in po-  
teſtatem redactos, iugulari, crucibusq; affigi iuſſit. Quod dum apud eos  
maneret, quaſi per ludum iocumq; facturū ſe non ſemel minatus fuerat.  
Infeſtabat per id temporis proximam cōtinentem Aſiam crebris popula-  
tionibus Mithridates, quare ne per ocium Rempub. ſociorumq; diſcrimē  
ſolus negligere videretur, in Aſiam tranſgreſſus contractis ſubitò auxilijs,  
pulſoque Regis Præfecto, Prouinciā metu & periculo liberauit. Ro-  
mam deinde reuerſo, primus honor populi ſuffragio Tribunatus militū  
obtit: in quo Tribunitiam poteſtatem, cui Sulla multū detraxerat, ſum-  
mo

**A**mo studio restituere contendit, eiusq; restituendæ auctores omni ope iu-  
uit. Hinc Tuberoni Prætori Quæstor datus, in Hispaniam profectus  
est. Sed inde missione ante tempus à Senatu petita, tanquam parum i-  
doneam extendendæ famæ materiam nactus, cupiens vberiore rerum  
gerendarum occasione inclarescere, Romam redijt, vbi visus sibi per so-  
mnium cum matre concumbere, in amplissimam spem erectus est, tan-  
quam sibi hoc visum orbis imperium portenderet. Mox multis mo-  
lestijs suspitione coniurationis Pisonianæ purgata, qua cum primarijs ali-  
quot viris magna quædam moliri, atque ipsius Reipub. statum peruertere  
voluisse visus erat, Ædilis cum M. Bibulo creatus est. Quo magistratu non  
**B** tam communibus collegæ & suis, quàm proprijs impensis magnificentis-  
simè profusissimeque administrato, Vrbe insuper plurimis sumptuosissi-  
misq; ædificijs exornata, populi fauorem sibi mirè conciliauit: ita vt com-  
munium etiam impensarum gratiam solus assequeretur. Hinc in spem  
venit, opera Tribunorum plebis ex Plebiscito, Ægyptum Prouinciam ex-  
tra ordinem se facile obtenturū, quòd Alexandrini Regem suum, socium  
& amicum populi Rom. expulissent. Sed quò minus eam assequeretur,  
optimatum factione impeditus est: vnde & in vindictam inuidiamq; Se-  
natus, C. Marij statuas, imagines, & trophæa de Cimbris Teutonibusque,  
à Sulla paulò antè disiecta, restituit: aliaque quamplurima in odium opti-  
**C** matum tentauit. Ægypti obtinendæ spe frustratus, superatis facilè duo-  
bus potentissimis competitoribus, Q. Catulo, & Isaurico, qui & ætate &  
dignitate longè antecellebant, summo populi studio, & suffragiorum con-  
sensu, sed non absque profusissima largitione, in locum Metelli Pij defun-  
cti, Pontifex Maximus creatus est. Eodem medio mox Prætor factus,  
detecta coniuratione Catilinaria, vniuerso Senatu supremum supplicium  
in coniuratos decernente, ipse solus suadere ausus est, ne capite in eos ani-  
maduerteretur, sed vt bonis publicatis municipatim custodiendi traderen-  
tur: persuasurus procul dubio, plerisq; iam in suam sententiam pertractis,  
nisi nutantes iam & inclinatos, acerbissima & vehementissima oratione  
**D** confirmasset erexissetq; vir grauissimus M. Cato. Quanquam ne sic qui-  
dem de sua contentione quicquam remisit, priusquam ab equitibus, qui  
ad Senatus præsidium astabant armati, strictis intentisque gladijs petere-  
tur: ita vt eum quidam assidentium obiectu togæ atque amplexu vix pe-  
riculo eriperent: tum demùm destitit, & curia diu abstinuit. Metello de-  
inde Nepoti Tribuno plebis turbulentissimis legibus collegarum suorum  
intercessionem, ac Rempublicam perturbanti, non fautorem modò, sed  
& propugnatorem sese præstitit: tam pertinaciter, vt & ipse & Metellus  
decreto Senatus magistratu abire iuberentur. Sed non prius ius dicere &  
magistratum gerere desijt, quàm vi & armis compelleretur: tum demùm

QUÆ-  
STOR.

ÆDILIS.

PONTI-  
FEX MA-  
XIMVS.

PRÆTOR.

A ij dimis-

dimissis lictoribus, abiectaꝫ; prætexta prætoria, clàm domum se recepit. **A** Multitudinem autem, quæ biduò post ad eum confluit, operam suam in tuenda dignitate vltro offerentem, tumultuosiusq; instantem, oratione composita sedauit. Quæ res non minus grata Senatui, q̃ inexpectata accidit: quare & per viros clarissimos actæ sunt ei gratiæ, & in curiam reuocato, verbisq; amplissimis collaudato, magistratus restitutus est. Haud ita multo post grauiori implicitus suspitioni, aliud discrimen subiit: delatus apud Nouium Nigrum Quæstorem, & apud Senatum, à L. Vectio & Q. Curio indicibus, tanquam conscius & particeps coniurationis Catilinariæ: quo multum permotus Cæsar, nec tantum dedecus ferendum ratus, implorato innocentia suæ teste Cicerone, cui tum Consuli ipse vltro **B** quædam de coniuratione detexerat, repulsis acerrimè accusatoribus, discrimen euasit: Vectio in carcerem coniecto, atq; adeò ipso Nouio Quæstore, quod maiorem magistratum apud se accusari passus esset: Q. verò Curius: premijs à Senatu decretis, quod coniuratorum consilia primus detexisset, priuatus est. Prætori Hispania vltior sortito obuenit: in quam ille properè, non expectato dum Prouinciæ ordinarentur, profectus est: Prouinciãq; ad Oceanum vsq; domitis Calecis, Lusitanis, alijsq; gentibus, pacatam, & populo Ro. fidelem reddidit, primusq; eam gentem subegit, Insulas etiam nonnullas in Oceano cepit: vnde & Imperatoris titulo, ob rem bene gestam, honoratur. Rebus itaque feliciter gestis, compositaq; Prouincia, non expectato etiam successore, præter morem, pari qua venerat festinatione, Prouincia decedit: triumphumq; petiturus simul & consulatum, Romam reuertitur. Verum triumphum petitioni consulatus obstare intelligens, cum nisi legibus solutus vtrumq; assequi posset: quod minus aut legibus solueretur, plures obstarent: triumpho in præsens postposito, consulatum solum petere instituit, quem non sine largitione à L. Luceio competitore cõmuni nomine facta, cum M. Bibulo, multum inuito ac reluctante Catone & optimatibus, adeptus est, opera potissimum & studio tam Pompeij, quàm Crassi. Hos Cæsar pridem ex consulatu maxima dissensione gesto inter se dissidentes, summa contentione primum **D** sibi mutuò reconciliauit: cumq; & opibus & auctoritate ceteros faciliè superarent, quod sibi aduersus optimatum factionem robur aliquod & præsidium pararet, simul etiam & futuræ dominationi, quã iam animo conceperat, quædam quasi fundamenta iaceret, horum sibi potentiam quoquo modo iungendam putauit. Cum Crasso autem illi vel antea satis pulchrè conuenerat, eumque prorsus suarum partium habuerat, cum paulò ante Ædilitatem, eiusdem conspirationis participes fuisse crederentur. Crassi etiam interuētu & sponsione, creditorum, qui se Prætorem in Hispaniam Prouinciã properantem remorabantur, importunitatem à sese reppulit; Pom-

HISPANIA  
PROVIN-  
CIA.

IMPERA-  
TOR.

CONSULA-  
TUS CÆ-  
SARIS.

**A** Pompeium autem omnibus studijs, omniq; officiorum genere sibi conciliare non cessauit. Cum utroque denique pactus est, ne quid in Repub. ageretur statuereturve, quod alicui ex ipsis non probaretur. Hac quasi conspiratione fretus Cæsar, hisce fultus subsidijs, multis contra ius & æquum, contra morem & præter exemplum actis, consulatum suum aduersarijs grauem, & obtrectationibus obnoxium, reliquis verò suspectissimum reddidit. Inter cetera consulatus sui acta, quibus populum sibi deuinxit, optimatum verò ordinem offendit, fuit lex agraria: hanc ille diu multumque repugnante Bibulo collega, summa contentione, nec sine armis, suffragantibus vbique & per omnia, uti conuenerat, Crasso & Pompeio, tandem pertulit. Hac lege diuisi sunt populo omnes agri publici, electis per Cæsarem in id XXXviris, qui eam agrorum diuisionem ex lege facerent. Ager etiam Campanus eodem decreto trium liberorum & plurium parentibus, distributus est: Capuaque ipsa Colonia deducta, & Iulia Fœlix appellata. Præter hanc agrariam, & alias quamplures leges tulit, plerasque quidem ut populo non ingratas, ita patribus satis iniquas: quanquam initio consulatus, ut & optimatum partibus studere velle videretur, professus se nihil promulgaturum, quod non in rem ipsorum foret. Equitibus autem, qui vectigalia omnia populi Rom. redemerant, quò & illum ordinem sibi deuinctum haberet, tertiam partem eius quod ex redemptione vectigalium debebant, remisit: quod illis sæpè à Senatu flagitantibus, Catone præter alios pertinaciter reluctantem, semper negatum fuerat. Omnia denique acta Pompeij, quæ Senatus antea rata habere dubitauit, nemine prorsus repugnante, confirmauit. Ita ut vnus & solus quasi Rempublicam ad nutum potius administrare, quàm boni Consulis officio fungi videretur: adeò ut collegam Bibulum promulgationi legis agrariæ obnunciantem, vi & armis foro pellere veritus non sit: quem ita terruit, ut reliquo consulatus tempore, ad extremum vsque anni diem domi latitans, publico abstineret, nec nisi per edicta partes suas tutaretur, Cæsarisq; actis obnunciaret. M. quoque Catonem virum grauissimum, & vel præcipuè propter morum seueritatem & constantiam auctoritatis, sibi minus assentientem, per lictorem in carcerem abduci iussit. L. deinde Lucillum & ipsum liberius dissentientem ita minis suis perculit, ut supplex veniam à Cæsare petierit. Ciceroni etiam maximis in Rempublicam meritis clarissimo, & clam & palam iniquissimus, Clodium illi inimicissimum fouit & sustinuit, atque à patribus ad plebem traduxit, Tribunatumque ei confecit, ut sic demùm Trib. pleb. factus, perniciem Ciceroni facilius machinaretur. Omnibus deniq; perterritis & consternatis, nemine contrahere audente, quæuis quibilibet dilargitus est. Consul etiamnùm Galliam Cisalpinam lege Gabinia cum Illyrico & tribus legionibus à po-

LEX CÆSARIS AGRARIA.

AGRI DI-  
VISI.CAPUA CO-  
LONIA IV-  
LIA FÆLIXGALLIÆ  
ET ILLY-  
RICVM

A iij

pulo

PROVIN-  
CIAE CAE-  
SARI DE-  
CRETAE.

IMPERIUM  
QUINQVEN-  
NALE CAE-  
SARI DE-  
CRETVM.

pulo accepit: Comatam deinde, siue Transalpinam, cum altera legione, **A** à patribus: metuente nimirum Senatu, ne & hanc se inuito populus daret. Galliam autem prouinciam, tanquam futuro triumpho, cui auidissimè inhiabat, maximè præ ceteris oportunam, sibi potissimùm elegerat. Sed antequam consulatu abiret, & in prouinciam profisceretur, ut rebus suis vndecunque prospiceret, haberetque per quos absens partes suas tueretur, L. Pisonem sibi in consulatu successurum, ducta in vxorem Calpurnia ipsius filia, socerum sibi deligit. Cn. quoque Pompeium, præter cetera officia, arctiori sibi affinitatis vinculo deuinciendum ratus, Iuliam filiam, quamuis prius Q. Seruilio Cæpioni desponsatam, illi nuptui tradit: atque ex hoc Pompeium deinceps primum sententiam rogare coepit, cum **B** antè Crassum soleret. Pompeius vicissim socero quouis modo gratificari studens, foro armatis militibus completo, ut populares Cæsaris leges confirmarentur, utque imperium in quinquennium, cum prouincijs Gallia Comata, Cisalpina, Illyrico, & quatuor legionibus, ei decerneretur, vel præcipuus auctor fuit, accedentibus vbique Crasso & Pisone socero. Ceterum consulatu iam defunctus Cæsar, cognitione de actis suis, quæ à L. Domitio & C. Memmio Prætoribus in disquisitionem vocabantur, Senatui delata, festinabundus in prouinciam profiscitur: obtento prius, ut dum ipse Reipub. causa abesset, reus ne fieret: iam enim L. Antistius Trib. pleb. eum postularat. Hinc metuens ne sibi absenti negotium fa- **C** cesseretur, nève quippiam aduersum se à Senatu decerneretur, nihil magis studuit, quàm annuos magistratus quoquo modo sibi obnoxios reddere. Quinimò è competitoribus & candidatis nullos suo suorumque suffragio iuuit, cum quibus prius non pepigisset, dignitatem suam absente se defensuros. His fultus subsidijs, quò vires suas etiam aliunde augetet, præter eas quas à Senatu populoque acceperat, nouas statim pro arbitrio conscripsit legiones, quasdam publico, alias verò priuato sumptu. Inter ceteras vnam ex Transalpinis, quam vocabulo quoque illarum gentium, Alaudam appellauit, instructam tamen & eruditam disciplina cultuque Romano, quam & ciuitate postea donauit. Hæc & prima, & non obscu- **D** ra, quasi regnum affectantis animi, dedit indicia. Ceterum cum primo in prouinciam ingressu omnia pacata inuenisset, metuens ne in pace degenti, rerum gerendarum, & triumphi tam impotenter desiderati, occasio materiaque deesset, omnem prorsus occasionem belli, etiam iniusti & periculosi, captabat, omnibus sine discrimine insultans, propriaque auctoritate suisque auspicijs, non expectato Senatus decreto, bella vel contra foederatos suscipiens. Vtebatur autem tum in itineribus conficiendis, tum reliquis, celeritate quadam admirabili: ita ut octauo postquam Roma discessisset die, ad Rhodanum usque peruenerit. Primum autem bellum

- A** bellum Cæsari cum Heluetijs Tigurinisque fuit. Hi hominum multitudini non sufficiente solo patrio, incensis oppidis, vicis, ædificijsq; proprijs, suafore primùm & duce Orgetorige, inter Heluetios facilè nobiliss. locupletissimoque, domo profecti, vberius solum quærere, sedesque suas aliò transferre instituerant. Adiunctis itaque sibi gentibus finitimis, Boijs scilicet, Rauracis, Tulingis, & Latobrigis, primùm Rhodano traiecto, per Allobroges, qui in fide populi Ro. erant, pars prouinciæ Galliæ, iter facere constituunt: transitu quidem prius à Cæsare petito, sed vt non statim negato, ita nec obtento. Cæsar enim cùm parùm tutum, ac præter dignitatem populi Ro. iudicaret, pati tantam hominum multitudinem per prouinciam suam iter facere, nihil prius habuit, quàm pontem Rhodani rescindere, cæteraq; quæ transitum impedire quoquo modo possent, anteq̃ Heluetijs postulata negaret, quàmprimum expedita & parata habere, deliberare se interea simulans. Post paucos igitur dies Heluetiorum legatos ad se redire iubet, ductaq; interim ijs locis quæ transitui videbantur maxime oportuna, fossa, muroq; XVI. pedum, à lacu Lemano ad Iuram montem vsque (qui Sequanos ab Heluetijs diuidit) exstructo, præsidia disponit, castella communit. His constitutis, Heluetij responso à Cæsare longè alio quàm expectarant accepto, omnibus quæ Rhodano transeundo necessaria erant, comparatis, instituto per Allobroges pergunt itinere. Ceterùm cùm hîc vel in primo conatu à Romanis repellerentur, transitumq; vel difficilem, vel omnino interclusum conspicerent, iter in Sequanos, Heluosque conuertunt. Quod vbi Cæsari nunciatum, T. Labieno mitioni præposito, magnis itineribus in Italiam profectus, duas ibi de nouo legiones conscribit, tres item circum Aquileiam ex hybernis deducit, & quàm breuissimo per Alpes itinere, cum quinque his legionibus in vltiorem Galliam contendit, pulsus ex itinere pluribus prælijs Alpestribus aliquot gentibus, quæ è locis superioribus Romanos transitu prohibere conabantur, Centronibus scilicet, Carocelis, & Caturigibus. Interea Heluetij, concessio sibi à Sequanis (intercedente Dumnorige Heduo, qui Orgetorigis Heluetij filiam in vxorem duxerat, & gratia apud Sequanos plurimùm valebat) vt per fines eorum exercitum ducerent, iam angustias & fines Sequanorum transierant, Heduisq; appropinquabant. Sed cùm populabundi contrà quàm conuenerat, fines & agros eorum transirent, Hedui Legatis ad Cæsarem missis, auxilium aduersos Heluetios petunt. Cæsar æquissimum ratus amicis populi Rom. subuenire, veritus etiam ne si & hi conspiratione facta, Heluetijs se iunxissent, bellum sibi aduersus omnes grauius suscipiendum foret, facilè petentibus auxilium concessit: Heluetiosq; in transitu Araris (quod Sequanorum flumen est) impeditos inopinatosq; aggressus, tertia copiarum parte, quæ nondum flumen transierat,

ierat, caesa profligataque, ponte opere subitaneo in Arari excitato, exerci- A  
tuque traducto, reliquos qui iam traiecerant, repentino suo aduentu ita  
terrui, ut ultro sedes, in quas se reciperent, à Caesare peterent. Quas cum  
nisi datis obsidibus se daturum negaret, illi indignati tali responso, cum  
Caesare manus conferere ausi, cum secundioribus aliquot praelijs animis  
efferrerentur, tandem fugientes Caesar ad carros & impedimenta usque per-  
sequutus, difficili & laborioso praelio superat, impedimentisque & castris  
ipsorum potitur. Helvetij ea clade accepta, pars conditionibus sibi à Cae-  
sare praescriptis, in suas sedes domosque paulo ante à se vastatas atque incen-  
sas, reuersi sunt. Alij Rhenum versus, unde antiquitus egressi creduntur,  
proficiscentes, ab amicis sociisque populi Ro. per quos iter habebant, par- B  
tim capti, atque ad Caesarem perducti, partim in itinere interfecti sunt.  
Numerus autem tam Heluetiorum, quam aliarum gentium, qui domo  
profecti, huic bello interfuerunt, fertur fuisse. CCCLXVIII. milium: eorum vero  
qui praelio superfuerant, domum à Caesare redire iussi, c. & x. milia.

BEIIVM  
GERMA-  
NICVM.

Hoc itaque victoriarum principio, ac velut instrumento, in speciem qui-  
dem tanquam socijs & amicis populi Ro. Heduis petentibus gratificatu-  
rus, reuera autem gloriae propriae augendae, rerumque gerendarum cupi-  
dine ductus Caesar, bellum in Germanos parat. Cuius quidem occasio  
altius repetenda. Sequani & Aruerni dum simul de Galliae potentatu cum  
Heduis pluribus annis certant, Germanorum auxilia mercede conducta C  
ad se accersuerant. Hi Rheno transito, homines natura feri, vbertate Gal-  
lici soli, & cultu deliciisque Gallicis illecti, cum pauciores primum, forsan  
xv. milia transissent, Iulio Caesare Galliam prouinciam obtinente, facile  
ad centum & xx. milia transierant, Heduos, eorumque clientes continuo  
bello una cum Sequanis, à quibus patrijs sedibus euocati fuerant, incessen-  
tes. Hinc Hedui pluribus ab eis praelijs superati, magna calamitate accepta,  
Sequanis nobilissimos quosque suae gentis obsides dare cogeantur, quos  
Ariouistus Germanorum per id tempus Rex, praelio ad Amagetobriam  
superatis superbe & crudeliter imperabat, barbarè in eosdem saeuens, si  
quid praeter eius sententiam ab Heduis fieret, aut statim ad nutum non D  
fieret. Ceterum cum Sequanis ipsis quamuis victoribus nihilo agebatur  
mitius, quam cum Heduis victis: quod Ariouistus non contentus tertiam par-  
tem agri Sequanici, qui vel totius Galliae optimus erat, occupasse, de alte-  
ra tertia eos decedere iuberet, ut & viginti quatuor milibus Harudum, qui  
paulo ante à Germania ad ipsum venerant, sedes pararentur. Atque hoc  
grauior erat Sequanorum quam aliorum conditio, quod Ariouisto Ger-  
manisque intra fines suos receptis, ne in occulto quidem queri, nedum auxi-  
lium implorare audebant. Sic ut imperium eius & Heduis victis, & Sequa-  
nis victoribus, graue iuxta atque intollerabile esset. Haec Hedui simul &  
Sequani

- A** Sequani, habito totius Galliae concilio, eoq; iam dissoluto, per Diuitiacum Heduum (utpote liberum iureiurando, quo se obstrinxerat vniuersa Heduum ciuitas, nec obsides repetituros, nec populi Ro. opem imploratorios) secretò postea Cæsari exponunt, auxiliumque aduersus hæc à Cæsare populoque Rom. petunt: quod nisi maturè præstetur, periculum esse, ne Heluetiorum exemplo Germani quoq; Rheno transito, vniuersam mox Galliam occupare conentur. Cæsar benignè responso dato, pollicetur hanc rem sibi curæ fore. Concilioq; dimisso statim Ariouistum (qui paulò antè Cæsare etiamnum Consule, ipsoque adeò Cæsare auctore, in amicum sociumq; populi Ro. acceptus, & Rex declaratus fuerat) per legatos ad se euocat.
- B** Legatis ab Ariouisto superbè responsum, posse Cæsarem si quid vellet, ad se venire. Cæsar missis secundo legatis, obsides Heduum repetit, neve Heduos, Heduorumve socios vlla iniuria laceßat, vllamve in posterum hominum multitudinem Rhenum transducatur, edicit: ni pareat, sociorum populi Ro. iniurias se non neglecturum. Ad hæc non minùs arroganter & ferociter quàm priùs Ariouistus respondet. His ad Cæsarem perlatis, eodem ferè tempore Hedui Treueriq; per legatos conqueruntur. Hi quidem Sueuorum pagos centum ad ripam Rheni confedisse, iam transiuros, nisi impediuntur. Illi verò, Harudes fines suos Ariouisto conniunte & permittente populari. His permotus Cæsar, primò magnis itineribus, diurnis nocturnisq;, Vesontionem maximam Sequanorum urbem, quò & Ariouistus ex aduerso tendebat, præoccupat: præsidioq; constituto, rei frumentariæ, com meatibus, alijsq; quæ huic bello videbantur necessaria, parandis instruendisq;, dies aliquot ibidem moratur. Interea fama de incredibili Germanorum virtute, corporum mole, & virium præstantia, ad exercitum Cæsaris perlata, militem Romanum vsque adeò terruit, ut plurimi metu perculsi, alij aliud caussati, missionem petere non dubitarent. Quo intellecto Cæsar, conuocato Centurionum omniumq; ordinum concilio, habita oratione pavidos verbis castigat & increpat: hoc addito, si ceteri pugnam detrectent, se vel cum sola decima legione, de cuius fide & virtute minimè dubitabat, hostem intrepidè aggressurum. Hac oratione cõuersi mirabiliter militum animi, magnaque alacritas in locum prioris trepidationis successit. Ita confirmatis omnibus, duce Diuitiaco Heduo, in Ariouistum Cæsar proficiscitur. Ille cognito Cæsaris aduentu, colloquium, de pace acturus, petit. Vbi ad colloquium ventum, cum Cæsar cuncta quæ priùs per legatos, tum quoq; præsens imperaret, Ariouistus contrà obtemperare nollit, illis etiamnum colloquentibus, equitatus Ariouisti propius accedens, colloquium dissoluit. Post diem vnum atque alterum Ariouisto iterum colloquium postulante, ut cœpta inter eos absolueretur, Cæsar per legatos tutius ea se cõfecturum existimans, legatos ad Ariouistum mittit:

B

quos



quos ille speculandi animo ad se venisse caussatus, catenis oneratos in carcerem conijci iubet. Hinc Cæsar castris propius admotis, Germanos crebris insultibus laceffere non desijt, facto etiam in munitiones ipsorū impetu, donec tandem iritati, castris ad pugnam capeffendam se proriperent. Copijs itaq; vtrunque eductis tanto impetu concursus est, vt pilis, quibus iaciendis locus non fuerat, reiectis, statim gladijs cominus acriter pugnātū sit. Germani demū in fugam versi, non prius fugere destitēre, quā ad Rhenum ventum esset: Cæsar fugientes persequutus, magna edita strage, campos longē lateq; armis cadaueribusq; occisorum respersit. Ariouistus ceteros in fuga præcurrens, nauiculam fortē in ripa nactus, Rheno traiecto, euasit. Reliqui ferē omnes, paucis qui partim natatu, partim linitibus flumen transierant, seruatis, ab equitibus Rom. interfecti sunt. Cæsarum numerus octuaginta milia fuisse fertur. Fuēre autem in Ariouisti exercitu Harudes, Marcomanni, Triboces, Vangiones, Nemetes, Sedusij, & Sueui. Prælio facto captiui duo à Germanis recepti, M. Valerius Proculus, & M. Titius, quos Ariouistus ad secundum colloquium à Cæsare missos, tanquam exploratores in vincula coniecerat. Audita hac Germanorum strage, Sueui, qui ad ripam Rheni conuenerant, minimē sibi cunctandum rati, statim Rheno relicto domum reuersi sunt. Territos & discedentes Rheni accolæ insecuti, plurimos ex his occidēre.

Duobus hisce bellis vna æstate confectis, postquam exercitum Cæsar maturē in hyberna in Sequanos deduxisset, in citeriorem Galliam ad conuentus agendos profectus est. Plurimis interim è Roma ad ipsum visendum, salutandumque quotidie eò confluentibus, alijs quæcunque postulabant magna facilitate concedens, alios largitionibus maximis ex hostili pecunia, quæ affatim ex præda suppetebat, prosequens, nihil omittebat, quò sibi omnium animos ac studia quoquo modo conciliaret.

Hyeme ad hunc ferē modum exacta, partim frequentibus rumoribus, partim ex Labieni litteris, quem Cæsar in Gallia Transalpina hybernis præfecerat, intelligit Belgas, qui tertiam Galliæ partem incolebant, defecisse. Belgarum quidam, vt & aliæ Galliæ ciuitates, populo Romano confederati erant, quidam verò nullo fœdere iuncti. Hi successibus Cæsaris permoti, veritique ne pacata vniuersa Gallia, in ipsos Cæsar arma conuerteret, sollicitatis finitimis sibi populis, datis acceptisque hinc inde obsidibus, aduersus Romanos inter se conspirant: nihilò magis illos in sua Gallia tolerandos, quā Germanos Heluetiosque dictitantes. Ducem huic bello Adram præficiunt. His nuncijs permotus Cæsar, conscriptas in citeriore Gallia duas legiones, ineunte statim æstate in vltiorem Galliam cum Q. Pedio legato mittit: ipse cū primū potuit subsequutus, omnium opinione celerius ad hostium fines peruenit. Rhemi qui ceteris Belgis in conspiratione non

BELLVM  
BELGI-  
CVM.

- A** consenserant, per legatos se suaq; omnia Cæsari permittunt, parati obsides dare, ceteraque imperata facere, ceteros Belgas in armis esse nunciant. Ille Rhemorum obsidibus acceptis, simul de viribus & numero ciuitatum quæ conspirauerant ab ijs edoctus, quò tantam hominum multitudinem distineret, Diuitiaco Heduo negotium dat, vt in Bellouacos (qui & ipsi Belgæ sunt) copias suas ducat. Ipse Axonam flumen, quod est in Rhemorum finibus, cum exercitu trajicit: castraque, præsidio ponti imposito, ad flumen locat. Q. autem Titurium Sabinum in altera ripa cum sex cohortibus relictum, sua ibi castra munire iubet. Ceterum Belgæ, dum coactis omnibus copijs ad Cæsarem tendunt, Bibractis Rhemorum oppidi expugnatione ex itinere frustra tentata, (quòd oppidanis Cæsar subsidia miserat) Rhemorum agros, vicis ædificijsq; passim incensis, depopulati, equestribus aliquot prælijs à Cæsare lacerati & superati, tandem vadis repertis Axonam flumen & ipsi transire conantur, castellum cui Titurius Sabinus trans flumen præerat oppugnandi consilio. Sed Cæsar confestim exercitu per pontem in alteram fluminis ripam iterum traducto, impeditos in flumine aggressus, magnam hostium cædem facit, ita vt corpora cæsorū aggesta, reliquis transitū faciliorem præstarent. Sic interfectis qui iam primi transierant, ijs autem qui transire conabantur facilè telorum multitudine repulsis, Belgæ vbique spe sua frustrati, deficiente frumento, cognitoque
- C** Diuitiacum Heduum finibus suis accedere, communi consilio in suam quisque domum vnde digressi erant, reuerti constituunt. Secunda itaque vigilia magno cū tumultu nulloq; ordine castris effusi, fugæ verius quam profectionis speciem dedere. Cæsar autem nunciata sibi à speculatoribus Belgarum fuga, præmisso cum omni equitatu Q. Pedio & L. Aurunculeio Cotta legatis, T. verò Labieno cum tribus legionibus subsequi iusso, fugientes per plura passuum milia vsque ad serum diei persequutus, incredibilem stragem edidit: posteriorib. quidem Belgarum, Romanorum impetum fortiter sustinentibus: prioribus autem exaudito à tergo clamore, turbatis ordinibus sese præcipientes in fugam dantibus. Post hæc Cæsar
- D** Nouiodunum Sueffionum oppidum, ipsosque Sueffiones obsidibus armisque omnibus prius traditis, in deditionem accipit. Hinc Bellouacos, & hominum multitudine & auctoritate inter Belgas ferè primos, Diuitiaco potissimum atque Heduis intercessoribus, sexcentis obsidibus traditis, armisque omnibus collatis, in fidem recipit. Hos sequuti Ambiani, se suaque omnia Cæsaris arbitrio permittunt. His gentibus contermini Neruij, Belgarum ferocissimi bellicosissimiq; syluas incolebant densissimas. Hi ceteris Belgarum suam exprobrantes ignauiam, quòd se Romanis dedidissent, filijs, vxoribus, mulieribus, ætate prouectioribus q̃ vt bello habiles essent, omni denique suppellectile intra paludes, æstuaria,

B ij

&amp;

BELLUM  
ADVER-  
SVS NER-  
VIO.

& profundissima nemora abditis, Atrebatibus Veromanduisq; populis sibi A finitimis in societatem communis belli pertractis, vltro Romanos castra ad Sabim fluuium munientes, nihil dum tale expectantes, maxima celeritate, ac incredibili animorum promptitudine duce Boduognato adorti, equitatu Cæsaris in fugam verso, duabus legionibus circumuentis, Centurionibus pluribus etiam intra castrorum munimenta occisis, magna deniq; strage edita, omnino eo prælio superiores euasuri fuerant, ni Cæsar tandem in aciem procedens sua virtute maturè subuenisset, confirmatisque militum animis res labantes restituisset, atque alia ex parte Labienus hostium castris antè potitus, in tempore cum subsidio adfuisset. Sic prælio horum superuentu redintegrato, acerrimè dimicatum est. Tanta autem B Neruiorum cædes facta est, illis potissimum nusquam loco cedentibus, sed strenuè vel ex tumulo coaceruatorum cadauerum se defendentibus, vt è sexaginta hominum milibus, vix quingenti superfuerint. Hoc nuncio accepto, qui se in syluis æstuarijsq; continebant, statim per legatos se suaque omnia Cæsari dedunt. Ille in fidem receptos, suis finibus, suisque oppidis vti permisit. Neruios Aduatici excepere. Hi Neruijs opem laturos, audita ex itinere ipsorum clade, domum se recipiunt: oppidisque reliquis & castellis omnibus relictis, se suaque omnia in vnum oppidum situ munitissimum conferunt. Id Cæsar expugnare omni ope aggreditur. Aduatici crebris excursionibus factis, leuibusque aliquot prælijs cum Cæsare commissis, tandem vbi machinas & opera propius sibi admoueri vident, legatos de pace mittunt: armorumque parte è muris in fossam proiecta, tertia verò parte retenta & celata, à Cæsare in deditionem accipiuntur. Verùm nocte proxima resumptis ijs quæ sibi retinuerant armis, incautos opprimi posse sperantes, castra Romanorum petunt. Ceterum cum excubias non fallerent, indicio ignibus facto, præsidia ex proximis castellis accurrunt, pugnatumque est quamacerrimè, ab Aduaticis præsertim, quibus in sola virtute omnis salutis spes reposita erat. Cæsa sunt Aduaticorum quatuor milia, reliquis in oppidum retrusis: postridie oppidum ipsum nemine defendente captum, militibusque intromissis cum suis ciuibz diuenditum, D quorum numerus relatus milium quinquaginta trium. Sub idem tempus Cæsar per P. Crassum legatum, Venetos, Vnellos, Curiosolitas, Osifinos, Sefuuios, Aulercos, Rhedones, aliasque ad Oceanum Galliæ ciuitates, in potestatem ditionemq; populi Ro. redegit. Transrhenani verò populi his rebus gestis permoti, obsides tradere, ceteraque imperata facere paratos, Cæsari missis legatis nunciant. Ille in Illyricum Italiamq; properans, exercitum in hyberna deducit in Carnutes, Andes, & Turones, ciuitates ijs locis vbi bellum gesserat finitimas. His tot tantisque rebus gestis, subactisque plurimis diuersissimisque gentibus, populo Ro. antea ne vel

no-

**A** nomine cognitis, quindecim dierum supplicatio, nequicquam M. Catone & Fauonio reclamantibus, Cæsari decreta est. Interea hyemante in Gallia Cisalpina Cæsare, clarissimi quique & primæ auctoritatis viri è Roma Lucam, quæ & ipsa Galliæ Cisalpinæ erat, maxima frequentia confluerent, tum ad visendum eum, tum ob res prosperè gestas gratulaturi. Ex his plerosque, maximè qui magistratus petaturi, aut gesturi videbantur, donis & muneribus largissimè prosequutus est. Imò qui magistratus dignitatesque ambiebant, eo potissimum largitore populi suffragia emercabantur: siquidem hac ratione se vel absentem dignitatis suæ propugnatores apud Senatū populūque habiturum homines sibi obnoxios sperabat Cæsar. Hoc etiam consilio, metuens ne quod L. Domitius Prætor nequiuerat, Consulatum adeptus perficeret: Crasso & Pompeio, quos vel hac de causa Lucam ad se euocauerat, ut Domitium excluderet, secundi Consulatus petendi auctor fuit: missis etiam Romam militibus, qui illos in petitione Consulatus suis suffragiis iuuarent. Quibus postea iterum Consulibus declaratis, repugnantibus plurimis, imprimis M. Catone & Fauonio, imperium Cæsari in alterum quinquennium prorogatur. Sub id temporis Ser. Galba, quem Cæsar decedens, cum legione duodecima, & parte equitatus, in Antuates, Veragros, Sedunosque (quæ gentes in summis Alpibus degabant) hyematum miserat, secundis aliquot præliis commissis, castellisque eorum expugnatis, easdem gentes subegerat, datisque obsidibus & pace facta, constituerat in ipsorum agro, vico scilicet Veragrorum Octoduro, hybernare. Sed Romanis supinius tanquam in pace agentibus, atque in ea quæ hybernis erant necessaria intentis, castrisque, quod præcipuum erat, loco iniquiore positus, vniuersa penè legio, Veragrorum Sedunorumque; insidijs oppressa est. Sed Galba insidijs per exploratores maturè detectis, barbaros iam castra oppugnantes, eruptione subito castris facta, adortus, circumuenit, partemque plus tertia interfecit, periculum omne à castris repulit. Horum autem qui castra obsederant, non minor quam triginta milium numerus fuisse perhibetur. Galba cæsis fugatisque hostibus, mutatis castris hyberna in Allobroges transfert. Dum hæc geruntur, Cæsare in Illyricum profecto, alterum subito in Gallia bellum emerfit. P. enim Crassus qui in maritimis Galliæ ciuitatibus hyberna habebat, cum rei frumentariæ penuria premeretur, Præfectos & Tribunos in proximas quasque ciuitates commeatus petendi causa miserat. Veneti qui & auctoritate, & maximè rei nauticæ usu & peritia ceteris præstabant, legatos & milites Romani primi retinere ausi sunt. Horum perfidiam vicinæ quæque ciuitates, omnia ora maritima facile in suam sententiam pertracta, imitatae sunt: hac se potissimum via obsides suos à P. Crasso recepturos arbitrati. Missis igitur communi omnium nomine legatis, ultro obsides à P. Crasso repetunt, si suos.

B iij re-

SUPPLICA  
TIO CAE-  
SARI DE-  
CRETA.IMPERIUM  
CAESARI  
IN ALTE-  
RUM QVIN-  
QUENNIVM  
PRORO-  
GATVM.BELLVM  
VENETI-  
CVM.

remitti velit. Cæsar his intellectis, iussis prius in mediterraneis Galliæ, nauibus, remigibus, alijsq; quæ huic bello videbantur necessaria, comparari, cumprimùm per anni tempus licuit, in Galliam, & primùm in Venetos tendit. Illi ex aduerso audito Cæsaris aduentu, quæcunq; ad bellum sustinendum opus esse videbantur, sedulò procurant, sociasq; & vicinas ciuitates ad cōmune bellum sollicitant, accersitis etiam è Britannia insula sibi opposita auxilijs. Cæsar quanquam in summis difficultatibus, hanc tamē tantam iniuriam minimè sibi negligendam existimans, vt gentes eas distineret, néve sibi cum omnibus simul decertandum foret, partito exercitu legatorum alios aliò mittit. D. Brutum adolescentem classi, quam partim construxerat, partim vndique contraxerat, præficit: & secundo Ligeri in Venetos tendere iusso, ipsè eòdem cum pedestrib. copijs subsequitur. Ceterùm oppidis aliquot captis, reliquos verò propter situm in extremis promontorijs, nec peditibus, nec nauibus aditum nisi admodum difficilem præbentibus, sic vt oppugnari commodè nō possent, classe crebris tempestatibus vexata, tardiusque proinde & difficilius accedente, bonam æstatis partem absumpsit. Verùm postquam iam classis Rom. aduenit, quamuis & magnitudine & armamentis Venetorum nauibus longè impar, virtute tamen & industria Romanorum, simul etiam quòd celeribus & expeditioribus nauigijs vterentur, factum est, vt Venetorum naues, quæ propter corporis sui molem in summa tranquillitate ne contis quidem & velis remisq; nisi ægrè admodum propellebantur, facile à Romanis expugnarentur, cū singulas ex illis fuga disiectas Romani persequerentur. Pugnatum est ab hora quarta vsque ad vespèram, paucissimis è Gallorum nauibus noctis interuentu seruatis. Hoc prælio vniuersum hoc Venetorū bellum, totiusq; adeò oræ maritimæ confectum est: reliquis omnibus qui eo se prælio abstinerant, se suaq; omnia Cæsari dedentibus. Cæsare his rebus gerendis apud Venetos intento, Q. Titurius Sabinus Vnellorum gentem, in quos à Cæsare missus fuerat, simul etiam Aulercos, Eburonices, Lexouios (qui interfecto Senatu, quòd bellum detrectaret, Vnellis se iunxerant) duce Virodouice, qui Vnellorum genti præerat, castra Romanorum oppugnare tentantes, cū simulato prius timore castris aliquandiu se continuisset, omnibus tandem portis eruptione facta, cecidit, profligauitque, paucis qui fuga euaserant superstitis. Hoc prælio feliciter commisso, reliquæ ciuitates quæ descuerant, Titurio se dedunt. P. verò Crassus, quem in Aquitaniam proficisci Cæsar iusserat, Sontiates primùm, post varia aliquot prælia superior, oppido eorum ex itinere oppugnato, illis quidem fortiter resistentibus, sed eruptione per cuniculos frustra tentata, armis obsidibusq; tandem traditis, in deditionem accepit. Post hos cum Vocōntijs, Tarusatibusq; Crasso aliquantò plus negocij fuit, quòd

BELLVM  
AQUITANICVM.

**A** quodd auxilijs à citerioris Hispaniæ ciuitatibus accersitis iuuarentur, ducibusque, qui sub Q. Sertorio plures annos stipendia meruerant, ac longa militia edocti, disciplinaq; Rom. eruditi, rei militaris peritiam sibi parauerant, vterentur. Hi quodd Romanos vijs oblectis commeatuq; intercluso, facile sine prælio vinci posse crederent, castris se continebant. Sed Crassus summa suorum alacritate castris illorum expugnatis, Gallos per munitiones se deijcientes, & fuga salutem quærentes, apertis campis assequutus, cæsis quàm plurimis, vt ex numero quinquaginta milium vix quarta pars superesset, & hos in potestatem redegit. Hoc rerum successu intellecto, reliquæ ferè omnes Aquitaniæ ciuitates, paucissimis exceptis, obsidibus

**B** sponte missis, Crasso se dedunt. Sic omni ferè Gallia pacata, soli restare videbantur Menapij, Moriniq;. Hi nondum legatos de pace ad Cæsarem miserant, sed omnibus suis in syluas paludesque collatis, Cæsarem obfirmatis animis expectabant. Qui dum ad initia sylvarum castra molitur, subita barbarorum è syluis eruptione, Cæsariani in opere dispersi facto impetu turbantur. Sed Cæsar armis properè sumptis, dum in syluas refugientes auidius per loca impeditiora insequitur, quanquam plurimis hostium interfectis, plerosque tamen è suis desiderauit. Cumque syluas illorum cedere, & è cæsa materia vallum extruere in animo haberet, tempestatis interuentu, simul ipsa operis difficultate re desperata, opus incœptum intermittit: agrisq; & vicis Menapiorum ac Morinorum, qui se in penitiores syluas receperant, vastatis atq; incensis, exercitum in Aulercos, Lexouiosque, quos æstare proxima Titurius subegerat, in hyberna ducit.

Romanis in hyberna profectis nunciantur Tenchteri & Vsiptes, Germaniæ populi, magna cum hominum multitudine Rhenum transisse, tum quodd à Gallis accerferentur, tum quodd à Sueuis, quæ longè maxima bellicosissimaq; Germanorum gens est, agris auitis pulsi nouas sedes quærent: quas cum toto triennio per diuersa Germaniæ loca diuagati, non inuenissent, tandem ad Rhenu ijs ferè locis quæ Menapij incolebant, consedere: Menapijsque transitum aliquandiu impredientibus, simulato recessu, iterq; tridui emensi, præter opinionem reuersi, oppressis interfectisque; Menapijs, nauibusque eorum occupatis, Rhenum transeunt. His Cæsar intellectis, Gallicæ leuitati minimè sibi confidendum ratus, ad exercitum properat: delectuq; habito, omnibus bello necessarijs comparatis, rectà in Germanos tendit. Hi iam longius euagati, ad Eburones Condrusosque, qui Treuironum clientes erant, peruenerant. Sed postquam Cæsarem iam appropinquare intellexere, missis legatis, tum alia multa declarant, tum pacem à Cæsare, locumq; vbi sedes figere possint, petunt: aut saltem quem armis ipsi ceperant, vt eum sibi per Romanos tenere liceat, rogant. Ceterum nihil eorum quæ à Cæsare postularant assequuti, postridie datis inducijs

BELLVM  
GERMANICVM  
ALTE-  
RVM.

cijs frequentes redire iussi, equitatum Cæsaris qui agmen antecede-  
 tra inducias impetu in inopinatos facto, pluribus interfectis, equisque suf-  
 fossis, ad suos refugere cogunt. Hoc hostium dolo indignatus Cæsar, Ger-  
 manos, qui postridie, ut conuenerat, frequentes cum suis Principibus, tum  
 sui purgandi causa, tum ut de inducijs agerent, in castra sua venerant, ean-  
 dem timens perfidiam, vniuersos retineri iubet: copijsq; omnibus edu-  
 ctis, acieq; triplici instructa, octo milium itinere quamcelerrimè confecto, ad  
 castra Germanorum nihil minus expectantium peruenit: factaque subito  
 à peditibus irruptione, nullo illis arma capiendi relicto spacio, maxima in-  
 ter carros & impedimenta strages est edita, fugiente passim reliqua multi-  
 tudine mulierum & puerorū, qui simul domibus relictis Rhenum transi-  
 erant. Germanorum fuisse perhibent. ccccx. milia. Bello Ger-  
 manico confecto, Cæsar quò se Germanis terribiliorem redderet, suisque  
 illos rebus timere doceret, omnino Rhenum sibi transeundum existima-  
 uit, maximè Vbijs inuitantibus. Hi soli Transrhenanorum, legatis obsidi-  
 busq; sponte missis, fœdus cum Cæsare fecerant, auxilium aduersus Sue-  
 uorum iniurias implorantes: aut si id Cæsari minus commodum esset, ex-  
 ercitus saltem Rhenum traducat, rogant: satis hoc fore ad terrendos Ger-  
 manorum animos, qui imperium Romanorum Rheno terminari, Roma-  
 nosq; Rhenum transire minimè ausuros sibi persuasissimum habebant.  
 Verum Cæsar hanc gloriæ augendæ occasionem minimè sibi negligendam  
 ratus, cum nauibus, quæ ab Vbijs copiosè offerebantur, exercitus trans-  
 portare, nec æquè tutum, nec ex dignitate populi Rom. esse existimaret,  
 ponte Sublicio opere militari magna celeritate, industriaque, in latissimo,  
 profundissimo, simulq; rapidissimo flumine excitato, exercitus facillimè  
 traducit, primus Romanorum ducum eum limitem transire ausus. Rhe-  
 no transito, præsidium ad vtramq; pontis partem relinquit. Equita-  
 tus Vsipectum & Tenchterorum bona pars trans Mosam prædandi & com-  
 meatuum causa in Ambiuaritos à suis missa, superiori prælio non inter-  
 fuerat. Hi mox cæde & fuga suorum cognita, trans Rhenum ad Sicambros  
 perfugerant. Hos Cæsar ut profugos à Sicambrijs per legatos sibi dedi-  
 postulat: quod cum illi facere recusarent, in Sicambros exercitus ducit, plu-  
 rimis ciuitatibus exitinere per legatos in fidem amicitiamque acceptis. Si-  
 cambri Tenchteris Vsipectibusque auctoribus, intellecto Cæsarem aduen-  
 tare, omnibus suis in sylvas solitudinesque comportatis, finibus suis exces-  
 serant. Hinc Cæsar sedes eorum vacuas offendens, ædificijs frumentisque  
 incensis, in Vbiorū fines post paucos dies reuersus est. Vbi accepto & Sue-  
 uos oppidis suis emigrasse, suaque omnia, coniuges, & liberos, in abditissi-  
 mas vastissimasque nemorum solitudines conuexisse, ceteros omnes qui  
 armis portandis habiles essent, vnum in locum conuenisse, ibique prælio  
 decer-

CAESAR  
 PONTE  
 FACTO  
 RHENVM  
 TRANSIT.

SICAM-  
 BRI.

SUEVI.

**A** decertare paratos suum aduentum expectare, satis sibi laudis partum existimans, liberatis metu Vbijs, terroreque Germanis iniecto, auxilium suum Vbijs aduersus Suenos pollicitus, dies. XVIII. trans Rhenum moratus, in Galliam ponte rescisso exercitum reducit. Cæsar cum id quod restabat ætatis, antequam exercitum in hyberna deduceret, per ocium neutiq; sibi transigendum putaret, in Britanniam nauigare constituit, tum eius gentis & regionis visendæ cognoscendæque; causa, tum gloriæ ampliandæ studio: quam non mediocrem expectabat, si vt primus Romanorum Rhenum trajicere ausus fuerat, ita & occidentalem Oceanum, Atlanticumque; pelagus classe primus ingrederetur: insulaque; Britannia maxima (quæ non tam cognita, quàm au-

**B**ctorum inter se dissentientium scriptis celebrata erat, quibusdam etiam non tam re quàm nomine usquam extare credentibus.) subacta, terminos Imperij Ro. etiam in alterum quasi orbem propagasse videretur. Cumque; ex mercatoribus de magnitudine & statu Insulæ nihil explorati cognoscere posset, priusquam se periculo committat, C. Volusenum cum naui longa omnia exploratum, simul etiam aditus & portus cognitum, præmittit. Ipse in Morinos, vnde breuissimus in Britanniam traiectus erat, cum omnibus copijs profectus, naues vndique ex finitimis gentibus contrahit, classe etiam Venetica superioris ætatis ad se venire iussa. Pleraque; Britannorum ciuitates, cognito per mercatores Cæsaris instituto, missis legatis, obsides dare, & iussis Cæsaribus obtemperare se paratos nunciant. Cæsar liberaliter acceptis ijs quæ offerebantur, legatos domum remittit, cumque; ijs vnâ Comium Atrebatem, maximæ in illis regionibus auctoritatis, quem Atrebatibus superatis Regem constituerat. Per hunc Britannorum ciuitates, vt fidem Romanorum sequi velint, sollicitat. C. interea Volusenus post quintum diem reuersus, ea quæ perspexit Cæsari renunciat. Qui dum classem apud Morinos instruit, quosdam Morinorum per legatos de superioribus actis se excusantes, paratosque; iussa exequi, magno obsidum numero imperato & adducto, in fidem recipit. Classe verò iam parata & instructa, duas legiones equitatumque; nauibus imponit. Quæ autem Titurium Sabinum, & L. Aurunculeium Cottam legatos in Menapios, eosque; Morinorum pagos, qui legatos non miserant, cum parte exercitus mittit. P. Sulpitium Rufum cum præsidio portum tenere iubet. Ipse cum primum per tempestatem licuit, cum tertia vigilia soluisset, sub horam diei quartam cum primis nauibus Britanniam attigit: expectatoque; in horam usque; nonam aliarum nauium aduentu, vbi & hæ appulere, anchoris solutis aliquantulum progressus, naues aperto ac plano littore constituit. Ceterum cum à Britannorum copijs quæ in littore constiterant, Romani quò minus nauibus egrederentur, diu prohiberentur, atque in summis difficultatibus, tum quòd armis prægrauarentur, tum quòd è medijs fluctibus illis decertandum foret, minori animorum alacritate pugnam capesserent, tandem

CAESARIS  
IN BRITANNIAM  
NAVIGATIO.

C

Cæ-



Cæsar longis nauibus, quæ expeditiores erant, propiùs admotis, Britannos A fundis, sagittis, tormentisq; propellit, quibus nonnihil territi substitère. Ibi tum decimæ legionis aquilifer, è naui in fluctus exiliens, aquilam in hostes infert: quæ sequuti vniuersi cùm hostibus appropinquassent, acriter vtrinq; pugnatum est. Sed Romanis maiori vndiq; difficultate laboratibus, Cæsar per speculatoria nauigia & scaphas subsidia mittit: qui simul vt in arido constitère, Britānos impetu facto statim in fugam vertunt. Cæsar equitatu qui nondum aduenerat destitutus, longiùs fugientes persequi noluit. Britanni eo prælio superati, pacem per legatos petunt, obsides se daturos, ceteraq; imperata facturos pollicentur. Comium etiam Atrebatem, quem à Cæsare ad se missum Britanni in vincula cōiecerant, cum legatis remittunt. Sic pace à B Cæsare impetrata, datisq; obsidibus, in suas quisq; ciuitates vnde venerant reuersi sunt. His rebus gestis, tempestate subito in ipso plenilunio coorta, naues illæ .xviii. quibus Cæsaris equitatus impositus erat, aliæ aliò disijciuntur. Reliquæ item naues, tam longæ, q̃ onerariæ, quibus exercitū transportauerat, hac tempestate conflictatæ, partim fractæ, partim armamentis instrumentoq; amissis, nauigationi inutiles factæ, Cæsarem totumq; exercitum valdè perturbarūt. Hac vñ oportunitate Britannorum Principes, rebellionem parant: & conspiratione facta, suos clām ex agris vndiq; educūt. Cæsar, vel per se huic occasione Britannos minimè defuturos cogitans, maxime quòd nondum omnes obsides tradidissent, magno studio ad omnia se C cōparat: frumentum ex agris cōportat, naues reficit. Interea legio septima, quæ frumentatū missa in Britannorum insidias inciderat, plerisq; occisis à Britannorū equitatu & essedarijs circumuenitur. Sed Cæsar è puluere solito maiore id quod erat suspicatus, oportunè cū cohortib. stationarijs suppetias circumuentis tulit: cōtentusq; legionē metu & periculo liberasse, alieno ad pugnam cōmittendam tempore, suos in castra reducit. Britānos postea maiori equitatu peditatuq; coacto Romanorū castra inuadere conantes, Cæsar equites nactus .xxx. quos Comius Atrebas secū adduxerat, cōmisso pro castris prælio fudit: fugientesq; assequutus cōpluribus interfectis, omnibus circumquaq; flamma & ferro vastatis, in castra se recepit. Tunc iterū legatis D de pace missis, duplicato obsidum numero, atq; in continentē adduci iussu, pax Britannis à Cæsare cōcessa est. Cumq; post mediam noctem soluisset, postridie in continentem oppositam suos incolumes exposuit. Ibi tum fortè duabus nauibus onerarijs paulò inferiùs delatis, cū .ccc. ex his milites in terram descendissent, inde ad castra pergentes, à Morinis spe prædæ circumueniuntur: sed Cæsar equitatu maturè submisso, magnoque Morinorum numero interfecto, reliquis in fugam versis, suos discrimini eripit. Postero die T. Labieno in rebelles misso, cū propter siccitates superioris anni, Morini paludum perfugio destituerēt, omnes in potestate venere. Q. verò

MORINI  
SUBACTI.

- A** Q. verò Titurius & L. Cotta, quos in Menapios miserat Cæsar, quòd se Menapij intra densissimas sylvas occultarent, agros ipsorum depopulati, vicis ædificijsq; incensis, frugibusque demessis, ad Cæsarem reuersi sunt. Aestate ad hunc modum exacta, Cæsar omnes legiones in Belgis hybernare iubet. Quò duæ tantùm Britannorum ciuitates obsides misere, reliquæ Cæsaris imperata neglexere. Hæc vbi Romam perlata, supplicatio altera dierum .xx. Cæsari à Senatu decreta est. Dum hæc à Cæsare in Gallijs geruntur, Iulia, filiam Pompeio prius enixa, puerpera moritur, infante paucissimis diebus matri superstite. Huius morte soluto necessitudinis inter Pompeium & Cæsarem vinculo, paulatim etiam labefactari
- B** cœpta est & contracta inter eos concordia. Cæsar tamen postea Pompeij affinitatem quoquo modo sibi retinendam ratus, Octauiam sororis suæ neptem, C. Marcello desponsatam, Pompeio obtulit: Pompeij vicissim filiam, quæ Fausto Syllæ destinata erat, sibi dari postulans. Interea Cæsar ex hybernis per Italiam in Illyricum profectus, Pirustas, qui finitimam prouinciæ suæ partem crebris incursionibus vastauerant, imperatis obsidibus de iniurijs illatis satisfacere cogit. Hinc in citeriorem Galliam reuersus, conuentibusq; peractis, ad exercitum in hyberna Belgica redit: classemq; quam ante discessum suum legatis ædificandam instruendamq; mandauerat, cum paratam repperisset, comperto nondum omnes Britannia ciuitates obsides, vt imperatum erat, misisse, arrepta hinc secundæ in Britannos expeditionis occasione, vniuersam classem in portum Iccium, à quo in Britanniam .xxx. milium passuum traiectus est, conuenire iubet. Ipse interim cum quatuor legionibus & equitibus octingentis, in Treuitorum fines proficiscitur: quòd nec conuentibus interesse dignati essent, nec cetera imperata exequerentur, Germanosque, vt Rhenum trajcerent, sollicitare dicerentur. Treueri verò Cæsaris aduentu terri, potissimum quòd in duas factiones diuisi essent, principe factionis vnus Induciomaro, alterius Cingentorige, traditis obsidibus. cc. à Cæsare in officio permanere iubentur: Cingentorigem autem præcipuis quibusque Treuitorum
- D** peculiariter conciliat Cæsar, quòd auctoritatem illius apud suos, egregiamque ipsius erga se fidem perspectam haberet. Hinc cum vniuerso fere Gallia equitatu, ad portum Iccium, in Britanniam traiecturus, reuertitur: sed iam nauigare parantem Dumnorix Heduus remoratus est. Hic nouarum rerum cupidus, cum ne in Britanniam trajceret, nec precibus, nec alijs caussationib. à Cæsare impetraret, principibus Gallia persuadere conatur, ne Cæsarem in Britanniam comitarentur. Tandem Cæsarianis omnibus naues ascendentibus, ipse clam cum suis Heduis, domum reuerti cœpit. Sed Cæsar, misso equitatu Dumnorigem exitinere retrahi, & si vim paret, interfici iubet. Ita cum reuocantibus resistere q̃ parere potius duceret, ipse

SVPP  
LICA  
TIO CAE-  
SARI DE-  
CRETA.

C ij qui-

quidem ex mandato Cæsaris interfectus est, Hedui verò equites ad Cæsarem reuerſi ſunt. Cæſar Dumnorige interfecto, relicto in continente cum tribus legionib. & duobus equitum milibus Labieno, ipſe cum quinque legionibus, & pari equitū numero, cum ſub occaſum Solis ſoluiffet, vento ſub mediam noctem intermittente, æſtuque ſubinde mutato, ſub meridiem demum ſequentis diei in Britanniam appulit. Britanni relicto litore, in ſuperiora atque interiora inſulæ ſe reduxerant. Cæſar autem cohortibus decem equitibusque; trecentis cum Q. Atrio nauium præſidio ad mare relictis, XII. milibus paſſuum proxima nocte conſectis, in locum ubi hoſtes conſederant, venit. Illi de loco ſuperiori læui cum Romanis prælio commiſſo, in locum tutiſſimum, antea in eum caſum à ſe intra ſyluas præuiſum, ſe recipiunt: quo mox à Cæſarianis capto, pulſi Britanni in fugam vertuntur: fugientes Cæſar per ignota locorum, minore diei parte reliqua, longius perſequi in ſequentem diem diſtulit. Ceterum dum poſtridie agmine tripartito Britannos inſequitur, nunciato claſſem tempeſtate noctis ſuperioris conuulſam atque diſiectam, ſuis ex itinere reuocatis, ad littus reuertitur: nauibusque omnibus ſubductis, caſtrisque munitis, fabris & legionarijs claſſis reficiendæ negocium dat: relictoque; priore præſidio, ad hoſtes, vnde venerat, properat. Quò cum maiores vndique Britannorum copię conueniſſent, præfecto vniuerſo exercitui totiſque bello Adra, ſiue, ut alij, Caſſiuellauno, prælijs aliquot & ex itinere, & poſteà commiſſis, Romani ſemper ſuperiores fuere: niſi quòd Britannis ex eſſedis depugnantis, Romani nouo pugnæ genere attoniti, maiore cum difficultate nec ſine periculo dimicarent. Hinc factum, ut & nonnullos è ſuis deſiderarent. Poſtero die Britanni tres legiones, quas Cæſar ſub meridiem cum equitatu, cui C. Trebonius legatus præerat, pabulatū miſerat, adorti, pulſi à Romanis, magnoque ſuorum numero interfecto, in fugam ſe præcipites dedere: omnibusque; quæ conuenerant auxilijs hac fuga dilapſis, poſteà iuſto cum Romanis prælio decertare veriti ſunt. Hinc Cæſar in Caſſiuellauni agros ad Tameſim fluuium exercitum ducit, hoſtesque in aduerſa ripa conſiſtentes, flumine maxima cum celeritate atque impetu tranſito, mox in fugam conuertit. Caſſiuellaunus autem, qui cum quatuor circiter eſſedariorum milibus in loca deſerta, auia, atque impedita ſeſe receperat, ſuos ſubinde tanquam ex inſidijs immittens, Romanos latiùs prædandi cauſa excurrentes, crebris inſultibus inſeſtabat. Trinobantes interim præcipua ferè eius tractus ciuitas, traditis obſidibus, ſtumentoque; exercitui miſſo, Cæſari ſe per legatos dedunt. Horum exemplum & aliæ Britannicæ gentes ſequutæ, Cæſaris ſe fidei permittunt, ut Cenimagi, Segontiaci, Ancalites, & aliæ pleræque. Cæſar cum oppidum Caſſiuellauni non procul abeſſe intelligeret, admotis propiùs legionibus, locum & opere & natura munitiſſimum

**A** tissimum, cum à duobus lateribus oppugnare cœpisset, oppidani verò alia parte effusi se in fugam darent, plurimis è fuga captis atq; interfectis, oppido & numerosa pecorū praeda potitur. Dum hæc his locis geruntur, quatuor interea Cantij Reges, Cingentorix, Caruilus, Taximagulus, & Segonax, Cassiuellauni iussu, castra naualia, quæ Romani ad mare habebant, ex improviso oppugnare aggressi, facta à Romanis eruptione, plurimis interfectis, capto etiam Cingentorige, profligantur. His permotus Cassiuellaunus, per legatos de deditioe cum Cæsare agit. Ille verò imperatis obsidibus, simul etiam vectigali, quod populo Ro. Britanni singulis annis penderent, constituto, exercitum cum maximo captiuorum numero ad mare

**B** reducit: quem, postquā secunda vigilia soluisset, prima luce in aduersam continentem exposuit. Subductis nauibus, habito Samarobrinæ totius Galliæ concilio, propter rei frumentariæ angustias, exercitum in diuersas ciuitates in hyberna locat, legionibus cum suis legatis & quæstoribus alijs aliò missis: ita tamen vt excepta vna legione, quæ cum L. Roscio in Effuos missa fuerat, omnia hyberna centum milium spacio continerentur. Cognito autem iam legiones omnes in hyberna deductas, iter in Italiam instituit. Sed quindecim ferè diebus postquam legiones deductæ essent, Ambiorix & Catiuulcus, qui Eburonibus imperabant, impulsu Induciomari Treuiri, suos in Romanos concitant, oppressisq; lignatoribus legionis quæ apud se hyemabat, castra Titurij Sabini & Aurunculei Cottæ legatorum ex inopinato oppugnare aggrediuntur: sed equitibus celeriter emissis, prælio superati, castra oppugnare desinunt. Ambiorix dum videt conatus suos hac via non successisse, ad dolos conuersus, insidias loco opportuno disponit: colloquioq; impetrato, oratione subdola, se quidem de castrorum oppugnatione purgat, sed à ceteris ciuitatibus cauendum monet: quòd communi consilio, oppugnandis hybernis hic dies ab vniuersis Gallis constitutus esset. Expectari etiam Germanos, qui à Gallis conducti, Rhenum iam traiecerant intra biduum affuturi. Proinde suadere se, vt suis hybernis relictis, ad proxima hyberna transientes, Ciceroni se, aut Labieno, qui haud procul aberant, iungant: se memorem beneficiorum à Cæsare acceptorum, officijq; sui, non potuisse non Romanos horum in tempore admonere. Hæc ab Ambiorige dicta, quia verisimilia, facile apud Romanos fidem inueniunt. & quanquam variantibus sententijs inter Q. Titurium & L. Aurunculeium legatos, qui hybernis præerant, hoc censente, non esse iniussu Cæsaris hybernis excedendum: illo verò, præsens periculum tempestiuè declinandum, iunctisq; proximis hybernis communem hunc casum subeundum: vicit tandem post longam disceptationem Sabini sententia, collectisq; magna cum festinatione per noctem vasis, prima luce longo agmine, magnisq; impedimentis, nihil hostile metuentes

BRITANNI  
SVBACTI,  
VECTIGA  
LES QVÆ  
FACTI.

RES GES-  
TAE CVM  
EBVRONI-  
BUS, NER-  
VIIS, AD-  
VATICIS,  
FINITI-  
MISQVE  
POPV-  
LIS.

CLADES  
TITURI-  
ANA IN  
EBURO-  
NIBVS.

RES CVM  
NERVIIS  
FINITI-  
MIS QVE  
GENTIB.  
DVCE Q.  
CICERO-  
NE GE-  
STAR.

hybernis excedunt. Cumque in locum insidiarum ventum esset, hostibus A  
hinc inde erumpentibus, acerrimè diu ab vtrisque à prima luce ad horam  
vsque octauam pugnatum est. Sed quòd loco Romanis iniquissimo ea pu-  
gna committeretur, Cæsariani cladem longè maximam accepère, interfe-  
ctis cum alijs quibusdam viris fortissimis, maioriq; militum parte, Cotta  
legatorum altero, qui hanc profectionem dissuaserat. Q. verò Sabinus ab  
Ambiorige ad colloquium fide data euocatus, vbi in conspectum venit,  
iussus arma dimittere, cum Tribunis aliquot & primorum ordinum Cen-  
turionibus circumuentus, sagittis interficitur. Quicumque Romanorum  
huic cladi superfuère, in castra retrogressi, oppugnatione aliquandiu forti-  
ter sustentata, tandem in vltimam desperationè redacti, ad vnum omnes B  
mutuis vulneribus concidère: pauci prælio elapsi, in Rhemos ad Labieni  
hyberna confugère. His successibus elatus Ambiorix, maximis itine-  
ribus per diem & noctem in Aduaticos primùm, hinc in Nerviios profici-  
scitur: concitatisque vtrisque populis, simul docens quæ à se gesta essent,  
hortatur, ne tantam hanc opportunitatem se in pristinam libertatem asse-  
rendi, iniuriasque à Romanis illatas vlciscendi, negligant. Neruij facile hac  
oratione persuasi, cõuocatis extemplò Centronibus, Grudijs, Leuacis, Pleu-  
mosijs, Gordunis, (qui omnes Neruiorum parebant imperio) Q. Cicero-  
nis (qui in Neruijs hyberna habebat) castra omnium expectatione & opi-  
nionè citiùs, necdum perlato ad ipsum cladis Titurianæ nuncio, inuadunt, C  
lignatoribus pabulatoribusq; Romanis ex itinere interceptis, oppressisq;.  
Neruijs se iunxère Eburones atque Aduatici, ita vt à sexaginta hominum  
milibus hyberna Romanorum obsiderentur. Cicero missis confestim his  
de rebus ad Cæsarem literis, maximis præmijs militi propositis, oppugna-  
tionem per plures dies fortissimè sustinuit: maxima celeritate, nulloq; in-  
termisso labore comparatis, perfectisque per singulas noctes, quæcunque  
operi munitioniq; castrorum, ad oppugnationem sequentis diei toleran-  
dam, deesse videbantur: ne ipso quidem Cicerone, quanquam valetudine  
afflictà, vllum sibi ad quietem spacium concedente. Neruij cùm castris  
oppugnandis minùs proficerent, intellecto, quo astu Ambiorix Titurium D  
Sabinum circumuenerat, iisdem sibi artibus vtendum rati, facta à Cicero-  
ne colloquij potestate, eadem ferè quæ Ambiorix Titurio, ipsi Ciceroni  
persuadere conantur, addito etiam de Titurij & Titurianorum cæde. Ce-  
terùm cùm Ciceroni minùs persuaderent, spe sua frustrati, hyberna vallo  
.xi. pedum, fossa verò .xv. lata, cingunt, trium horarum spacio decem mi-  
lium passuum in circuitu munitione perfectà: reliquisq; opetibus, ex mo-  
re & consuetudine Romanorum, ad expugnationem excitatis. Hæc ipsi  
partim ex superiorum annorum cum Romanis militia didicerant, partim  
etiam à captiuis Romanis edocebantur. Sic hybernis Ro. per septem dies con-

- A** continuos acerrimè oppugnatis, septimo demùm die, incendio per ignita iacula castris Romanorum iniecto, summa cum difficultate castra à Romanis defensa sunt: cùm intus à tergo flammis torrerentur, pluribusq; simul telis etiam feruefactis incidentibus premerentur: foris verò hostis admotis turribus machinisq; cominùs acriter instaret, ipsiq; vallo inhæreret. Sed tanta fuit ibi Romani militis alacritas, eaq; animi præsentia, vt nemine vel respiciente, sed omnibus fortissimè dimicantibus, plurimis hostium partim vulneratis, partim interfectis, turreque quam ad vallum adegerant incensa, oppugnatores tandem ab omni parte vallo deturbarentur. Interea Cæsar, interceptis literis, quas Cicero frequentes ad ipsum miserat,
- B** tandem literis per Verticonis (honesto apud Neruios loco nati) seruum perlatis, hisce de rebus cognoscit. Cumq; nondum in Italiam peruenisset, conuerso extemplò itinere, parte exercitus è proximis quibusque hybernis euocata, cum duabus legionibus, vixque adeò septem hominum milibus, maximis itineribus ad liberandum Ciceronem contendit, aduentu suo priùs per literas Græcè scriptas, ne à Gallis intelligerentur, Ciceroni indicato. Galli intellecto Cæsarem aduentare, oppugnatione relicta, cum omnibus copijs, quæ erant milium .LX. Cæsari occurrere constituunt. At Cæsar postquam ex literis Ciceronis, quas idem ille Verticonis seruus attulerat, Ciceronem obsidione liberatum, simul & Gallorum copias in se conuersas accepit: postero die prima luce milia passuum quatuor progressus, cùm castra loco quàm æquissimo munisset, copias suas quantum potest in angustum contrahit: leuibusque aliquot primò equestribus prælijs commissis, simulatoq; timore, hostem in locum iniquissimum quamproximè suis castris elicit: magno hoc sibi adiumento aduersus tantas hostium copias fore credens, si loco hostibus iniquo pro ipsis castris pugna cōmitti posset. Gallis itaq; propiùs accedentibus, telaq; etiam intra munitiones conicientibus, ac iam vallum ipsum conuellere, fossasq; implere incipientibus: Cæsar eruptione portis omnibus facta, equitibus, quos habebat ferè quadringentos, emissis, hostem dicto citiùs, nemine obsistente in fugam vertit: plurimis interim occisis spoliatisq;, cùm hostem propter sylvas & paludes intermedias longiùs insequi dubitaret, suis omnibus incolumibus, eodem ipso die ad Ciceronem peruenit. Ibi collaudata tum Ciceronis, tum Tribunorum Centurionumque, atque adeò ipsorum militum constantia & virtute, postero item die habita concione milites vt detrimenta accepta æquo animo perferrent, hortatus est. Dum hæc fiunt, fama de Cæsaris victoria per Rhemos ad Labienum & Induciomarum Treuirum celeritate incredibili perfertur. Induciomarus enim statim cæde Cottæ & Sabini intellecta, cum omnibus copijs aduersus Labienum, sperans & hunc posse ex inopinato opprimi, in Rhemos profectus fuerat. Sed intellecta iam Neruiorum

uorum cædē, castris Labieni, quæ postero die oppugnare decreuerat, reli- A  
ctis, cum vniuersis copijs noctu fugiens in Treuiros reuertitur. Pleræque  
etiam Armoricæ ciuitates, quæ L. Roscij, qui in Essuis cum legione tertia  
hybernabat, castra, contractis vndiq; copijs oppugnatum venerant, eodem  
nuncio de Cæsaris victoria allato cœptis desistentes, fugientibus similes in  
sua discedunt.

Cæsar propter hos Galliæ tumultus, & quòd Galli nec-  
dum quietem acturi viderentur, per eam hyemem in Gallia ad exercitum  
sibi manendum ratus, C. Fabio in Morinos in hyberna remisso, ipse cum  
tribus legionibus, tribusq; hybernis circa Samarobrinam hyemare consti-  
tuit: principibusq; cuiusque ciuitatis ad se euocatis, tum minis, tum cohor-  
tationibus bonam Galliæ partem in officio & quiete aliquandiu cōtinuit. B

RES ADVER-  
SUS TRE-  
VIROS DV-  
CE LABIE-  
NO GE-  
STAE.

Induciomarus autem vnà cum Treuiris, missis ad plerasque Germaniæ ci-  
uitates legatis, præmijs & pollicitationibus Germanos vt Rhenum transi-  
rent sollicitare nō destitit: verum exemplo Ariouisti & Tenchterorum ad-  
huc perculsis cū persuaderi non posset, vt Rhenum transirent, Inducio-  
marus ad alia cōuersus, exules omnes & condemnatos per vniuersam Gal-  
liam, magnis allectos præmijs sibi adiungit, equos à finitimis parat, quan-  
tasque potest maximas copias cogit, cum quibus in Carnutes & Senones  
per Rhemos iter facit. Cumque ex itinere Labieni castra oppugnare cogi-  
taret, Labienus non tam sibi ac legionibus metuens, quàm vt hostem ti-  
moris opinione iniecta securiorem redderet, suos intra vallum continuit. C

Interea omni equitatu, quem ex finitimis ciuitatibus acciuerat, noctu in  
castra recepto, Induciomaro pro consuetudine cum suo equitatu sub ipsis  
castris vagante, equitibusq; Treuiris tela conijcientibus, verbisq; probro-  
sis Romanos ad pugnam prouocantibus, nullo à Romanis ad hæc dato re-  
sponso, dum sub vesperam dispersi palantesque discedunt, Labienus dua-  
bus portis subitò omni emissio equitatu, perterritos nec quicquam minùs  
expectantes in fugam vertit. Edixerat suis Labienus, vt omnibus alijs re-  
lictis, cuncti vnum peterent Induciomarum, constituto præmio, quicunq;  
ipsum interfecisset. Sic omnibus in illum vnum intentis, Induciomarus  
ab insequentibus in vado fluminis deprehensus, occiditur. Caput eius am-  
putatum ad Labienum defertur. Treuiri fugientes ab equitibus Cæsaria-  
nis magna ex parte contrucidati sunt. His intellectis, Neruiorum Eburo-  
numq; quæ cōuenerant copiar, in sua discedunt. Cæsar autem, quanquam  
Gallis his rebus gestis quietiùs iam agentibus, certus tamen non diu quie-  
turos, maioresq; euidentissimis signis præuidens instare tumultus, in sup-  
plementum cum Titurio & Cotta interfectorum, habito per suos delectu,  
legionem vnā in Gallia Cisalpina conscribit: alteram item à Pompeio,  
quòd is Reipub. causa eo anno ad Urbem maneret, mutuatur. Treuiri in-  
terfecto Induciomaro, Amborigem ex Eburonibus ad se accersunt: cumq;  
à pro-

**A** à proximis Rheno Germanis auxilium non impetrarent, vltioribus ciuitatibus sollicitatis, quasdam ex illis mercede pacta in societatem belli pertraxere. Alia ex parte Neruij, Menapij, atque Aduatici, iam in armis erant. Senones quoque, & Carnutes, cum vicinis ciuitatibus secretò conspirarent, His Cæsar intellectis, confestim cum quatuor legionibus in Neruios profectus, vastatis ipsorum agris, maxima pecorū praeda abacta, eisdem mox imperata facere, obsidesq; dare coëgit. Hinc, quanquam aliud se agere simulans, in Senones profectus, cum inopinatis superuenisset, Senones missis legatis se purgant: Heduisq;, quorum in fide erant, pro eis deprecantib., traditis obsidibus veniam à Cæsare impetrant. Similiter & Carnutes intercedentibus Rhemis (quorum in clientela erant) missis legatis traditisq; obsidibus, in fidem recepti. Ab his Cæsar totus in Ambiorigem bellumq; Treuericū conuersus, peracto, quod prius indixerat, totius Galliae concilio, ciuitatibus nuper in fidem receptis equitatum imperat. Menapij soli ex omnibus Gallis legatos ad Cæsarem de pace mittere neglexerant. Hi locis palustribus ac saltuosis degentes, Eburonibus finitimi, Ambiorigi iure hospitij iuncti erant. In hos cum expeditis legionibus quinque profectus Cæsar, cum imparati ad resistendum, cum omnibus suis in syluas paludesq; se coniecissent, omnibus latè incendio vastatis, coactaq; ingenti hominum & pecorum praeda, pacem per legatos petentibus, obsides imperat: interdicto

**C** insuper ne aut Ambiorigem, aut eius legatos intra fines suos admittant: si secus faxint, hostium loco habendi. Treuiri interea cum Labienum, qui cum vna legione in ipsorum finibus hyberna habebat, adoriri constituissent, cognito duas legiones à Cæsare submissas, auxilia sibi Germanorū, quæ aduentare credebant, expectanda censent. Horum vbi Labienus per exploratores certior factus, timorem & fugā simulans, tumultu solito maiore castra mouet, sperans scilicet hostē auiditate insequendi, flumen, quod medium inter utroq; erat, traiecturum, locoq;, iniquo praelium commissurum: nec spe sua frustratus, hostibus in transitu impeditis, signa conuerti, atq; in illos inferri iubet: quod cum non segniter à Romanis fieret, Treuiri

**D** vix primum impetum sustinentes in proximas syluas fuga se coniiciunt. Quos cum equitatu confectatus Labienus, quāmplurimis interfectis, nec paucioribus captis, vniuersam mox Treuironum ciuitatem in potestatem redigit. Hac clade audita Germani, qui Treuiris auxilium laturos iam iter ingressi erant, comitantibus Indutiomari propinquis defectionis auctoribus, in sua retrogressi sunt. Principatus autem Treuironū Cingentorigi, qui Cæsari semper vel ab initio fidelis fuerat, delatus est. Cæsar è Menapijs in Treuiros profectus, ponte eodem ferè loco, eademq; ratione qua prius breuissimo tempore constituto, praesidio in Treuiris ad pontem relicto, reliquas copias omnes cum equitatu Rhenum secundò trajicit. Ibi Vbiorum

D  
latif-

MENAPII  
SUBACTI.

TREVIRI  
SUBACTI.

RHENVS  
SECUNDO  
TRAJECTVS.



fatiffactione, quòd Treuiros nullis fubfidijs iuuerant, accepta, intelligit auxilia à Sueuis fubmiffa. Hi denunciatione pallim, quàm ipforum patet imperium, facta, auxilia, peditatus, equitatusq; vnum in locum conuenire iufflerant. Sed intellecto poftèa Cæfaris aduentu, & certiore de viribus ipfius nuncio accepto, in extremos regionis fuæ fines cum omnibus copijs fociorumq; auxilijs regreffi, ad initia fyluæ Bacenis (quæ inter Sueuos & Cherufcos latiffimè profundiffimeq; patet) Cæfarem expectare conftituunt. Hæc poftquam ab Vbiorum exploratoribus ad Cæfarem perlata, veritus ne cômearibus deftitueretur, quòd Germani agros negligentius & rariùs colerent, nec longiùs fibi procedendum, nec viciffim Germanis omnem redditus fui metum auferendum putauit. Parte igitur pontis, qua Vbios attingebat, in longitudinem pedum ducentorũ refciffa, tum turri quatuor contignationum in ponte excitata, præfidioq; duodecim cohortium ibidem cum C. Volcatio Tullo relicto, ipfe ad bellum Ambiorigi inferendum, Sabini & Cortæ legatorum, totiusque adeò cum ipsis deletæ legionis cædem vindicaturus, in Arduennam fyluam totius Galliæ maximam, reliquas copias ducit, præmiſſo cum omni equitatu L. Minutio Baſilio : qui tanta celeritate & temporis oportunitate uſus eſt, vt non ſolùm nuncium, ſed & famam ſui aduētus præueniret. Hinc factum eſt, vt Ambiorigi ab omnibus imparato, in ſola fuga omnis ſpes ſalutis reliqua fuerit, quam ille equo propere & ſine dilatione conſcenſo arripuit, familiaribus comitibusque impetum Romanorum aliquandiu ſuſtinentibus. Reliqui omnes denunciante Ambiorige ſibi conſulere iuſſi, finibus ſuis egreſſi, quidam in fyluas, alij in paludes, nonnulli etiam in proximas inſulas profugere. Segni verò & Condrufi, & ipſi gentes Germanicæ, medijs inter Eburones & Treuiros, legatis ad Cæſarem miſſis, docent non omnium Germanorum, qui cis Rhenum ſunt, vnã eſſe cauſam : proinde cùm ipſi bello ſemper abſtinuerint, nec Ambiorigi auxilia miſerint, hoſtium loco ne habeantur, rogant. Cæſar igitur receptis, qui ad eos confugerant, Eburonibus, purgationem ipſorum accipere ſe reſpondit. Hinc impedimentis omnibus in Vatuca (quod caſtellum in Eburonibus eſt, vbi priùs Titurius & Aurunculeius hybernauerant) collatis, Q. Cicerone cum legione quarta decima equitibusq; ducentis, præſidio impedimentis relicto, exercitu tripartito, T. Labienum Oceanum verſus, quàm Menapij ſedes habent, cum tribus legionibus mittit: C. Trebonium cum totidem legionibus, in regionem Aduaticis finitimam ire iubet: ipſe cū pari numero ad Scaldim fluuium, qui tunc Moſam influebat, & ad extrema Arduennæ fyluæ, quò Ambiorigem profugiſſe intellexerat, profectus eſt: conſtituto priùs, vt poſt diem ſeptimũ, facta latè populatione, & prædis vndique abactis, exploratisq; hoſtium rationibus, eodem ad Vatuca loco omnes conuenirent, noua pro re nata capturi conſilia.

Miſſis

RES IN E-  
BURONIB.  
GESTÆ.

- A** Missis etiā nuncijs vicinas quasque ciuitates ad deprædandos Eburones euocat. Hac fama exciti Germani qui trans Rhenum erant, inter ceteros Sicambri cum duobus equitum milibus, Rheno transito in Eburonum fines perueniunt: pluribusq; Eburonum è fuga exceptis, & copiosa pecorum armamentorumq; præda ditati, intellecto Cæsarem longius abesse, Romanorum verò impedimenta & commeatus intra Vatuca castellum conuecta modico præsidio adseruari, spe opimioris prædæ, relictis Eburonibus ad Vatuca contendunt. Cicero autem cum Cæsarem longius progressum ad diem præscriptum, qui iam aduenerat, minimè adfuturum crederet, quinque cohortes frumentatum mittit. Has sequuti & alij veterani
- B** trecenti sub vexillo, calonum præterea magnus numerus. Germani, qui sylvarum obiectu tecti sub vallum ipsum iam peruenerant, antequam aduentus ipsorum à quoquam perciperetur, castra ex inopinato irrumpere conantur. E Romanis qui in castris relictī erant, egrè impetum hostium sustinuerūt: donec tandem exaudito ab his qui frumentatum ierant in reditu clamore castrensi, discrimineq; suorum cognito, veterani, qui sub vexillo cum frumentatoribus castra egressi fuerant, duce C. Trebonio equite Ro. per medios hostes perrumpentes in castra incolumes perueniunt, sequentibus eodem impetu calonibus, equitibusq;: parte tamen eorum qui colliculum medium inter locum frumentationis & castra occupauerant,
- C** nec cum ceteris perruperant, interfecta. Sic Germani Vatucae expugnandæ spe deiecti, cum præda in Eburonibus collecta, quam in syluis, dum ad Vatuca tendunt, occultauerant, trans Rhenum se in sua recipiunt: Romanis ne sic quidem metu liberatis, donec Cæsar vastatis longè lateque agris hostilibus, ipse tandem in castra redisset. Ambiorige autem nusquam inuento, quod quatuor solum comitantibus, latebris ac tenebris inuestigantium se diligentia eriperet, exercitum in Durocortum Rhemorum oppidum deducit. Ibi concilio totius Galliae habito, in Acconem Senonensis & Carnutensis conspirationis principem, tum in alios plerosque more maiorum animaduertit. Reliquis legionibus alijs aliò in hyberna concedere
- D** iussis, commeatuque instructo, in Italiam ad conuentus proficiscitur. Sub id tempus turbata Romæ P. Clodij cæde Republica, Cæsar vt ea quæ Romæ interea agerentur, citius & tutius ad se perferrentur, simul ipse si opus videretur, maturius accederet, minùs sibi longè ab Vrbe recedendum existimauit. Hinc tanquam negocijs citerioris Galliae procurandis intentus, solito diutius intra Italiam se continuit. Inde rumoribus in Galliam Transalpinam perfertur, Cæsari propter vrbanos tumultus necessariò intra Italiam manendum: qui rumores maximorum statim in Gallia motuum causa extitère, dum Galli tantam pristinae libertatis recuperandæ occasionem sibi tam oportune oblatam minimè prætereundam censent,

Posse absente Cæsare omnes legiones, quæ passim apud se in hybernis e- **A**  
 rant, opprimi, Romanorumq; iugum semel ceruicibus suis excuti. Con-  
 uocato igitur super hac re Galliæ totius concilio, dubitantibus reliquis, Car-  
 nutes pollicentur se belli initium facturos. Hi quod verbis promiserant,  
 vt & facto præstarent, Cotuato & Conetoduno ducibus, Genabum pro-  
 fecti, ciues Rom. qui eo loci negociabantur, inter alios C. Fusium Cottam  
 equitem, præfectum rei frumentariæ, occidunt, diripiuntque. Carnutum  
 audaciam duce Vercingetorige sequuntur & Aruerni. Hic Rex à suis appel-  
 latus, Senones, Parisios, Pictones, Cadurcos, aliasq; plurimas ciuitates haud  
 inuitas suo iungit imperio: maximoque coacto exercitu in Bituriges pro-  
 ficiscitur, sollicitatis ad defectionem tum Heduis, tum alijs plerisq; populo **B**  
 Rom. confœderatis gentibus & ciuitatibus. Hæc vbi ad Cæsarem perlata,  
 confestim Italia relicta, in Galliam Cisalpinam cum supplementis profici-  
 scitur: intellectoq; Luæterium Cadurcum (qui à Vercingetorige in Rhu-  
 tenos missus, eorundem ciuitatem in partes Aruernorū traxerat) alijs ple-  
 risque gentibus sibi conciliatis, cum magnis copijs ad Narbonem iter ha-  
 bere, nihil sibi ad extremā diligentiam reliqui fecit, vt quoquo modo Nar-  
 bonem ipse prior occuparet. Quò postquam peruenit, confirmatis Narbo-  
 nensium animis, præsidia locis finitimis prouincialibusq; disponit. Hinc  
 in Heluios Aruernis cōterminos cum parte copiarum & supplemento Ita-  
 lico proficiscitur, superatoq; Gebenna, monte inter Heluios Aruernosque **C**  
 medio, viaque per niuem, quæ vel ad sex pedum altitudinem iacebat, sibi  
 patefacta, tandem in Aruernorum fines exercitum non sine summis diffi-  
 cultatibus perducit: equitatuq; latè regionem omnem populari iussu, ma-  
 ximum Aruernis terrorem iniecit. His nunciis Vercingetorix è Biturigibus  
 domum retrahitur: quem Cæsar cum omnibus mox copijs adfuturū exi-  
 stimans, maioribusque sibi ad resistendum viribus opus fore intelligens,  
 biduum in Aruernis commoratus, relicto ibi cum copijs Bruto adoleſcen-  
 te, magnis nocturnis diurnisque itineribus primò Viennam pro recenti e-  
 quitatu, tum ad alia legionum hyberna se confert, missisque ad quas ipse  
 adire non poterat legiones nuncijs, non antè quieuit, quàm omnes vnum **D**  
 in locum coëgit, etiam priusquam Aruernis de aduentu ipsius plenè con-  
 staret. Vercingetorix alia parte per Bituriges ad Gergobiam Boiorum op-  
 pidum oppugnandum, exercitum ducit. Huc & Cæsar, præmissis prius de  
 aduentu suo ad Boios nuncio, qui illos tantisper in fide contineret, profi-  
 ciscitur. Ceterum ne hostibus à tergo relictis commeatus & frumenta dif-  
 ficiliùs subueherentur, Vellaunodunum Senonum oppidum triduo postq̃  
 ex itinere oppugnari cœptum, in deditionē accipit. Similiter & Genabum  
 Carnutum: vbi, exercitu per pontem Ligerim flumen traiecto, in Bituri-  
 ges peruenit. Vercingetorix nuncio de Cæsaris aduentu accepto, relicta Ger-  
 gobia

**A** gobia Cæsari cum exercitu occurrere statuit. Cæsar tum Nouiodunum Biturigum oppugnabat, iamque oppidani missis legatis, conditionibus præscriptis, plerisque etiam Cæsarianorum intra oppidum admissis, Cæsari se dediderant. Sed postquam Vercingetorigem procul è mœnibus aduentantem conspexere, mutata protinus sententia, in spem auxilij sublatis, armis resumptis, portas claudunt, murosque reparant. Cæsar suis qui in oppido fuerant receptis, prælio equestri auxilio equitum Germanorum feliciter commisso, Gallos in fugam conijcit. Hinc oppidani, auctoribus secundæ istius defectionis ad Cæsarem perductis, iterum sese dedunt. Ab his Cæsar ad Auaricum, oppidum Biturigum longè maximum munitissimumque;

**B** oppugnandum se accingit. Vercingetorix, cum ubique viribus & fortuna impar, non alia se ratione Romanos superare posse confideret, quàm si pabulatione com meatuque destituerentur, habito suorum concilio, omnibus consentientibus, vicos, ædificia, atque oppida quæcunque, quæ neque opere neque situ ad sustinendum Romanorum impetum munita satis videbantur, longè lateque incendit: idque non in Biturigibus solum, incensis vno die plus .xx. urbibus, sed & in reliquis passim ciuitatibus: ut vix Auarico ipsi, quæ & amplitudine & pulchritudine ceteras ferè totius Galliæ vrbes superabat, deprecantibus suppliciter Biturigibus, parcitum sit. Cæsar interea, qui Auaricum ipsum obsidebat, omnibus circumquaque incensis, in maximas rei frumentariæ angustias coniectus, oppugnationem oppidi dimittere constituerat, nisi milites ipsi summa animi constantia & fortitudine tantam ignominiam deprecati, quiduis potius perpeffuros, quàm re infecta discessuros occlamassent. Vercingetorix verò castra propius Auaricum admouerat, Romanos uti sperabat postridie in pabulatione per insidias oppressurus. Sed Cæsar intellecto hostium consilio, nocte media silentio castris egressus, cum hostium copias loco munitissimo dispositas videret, ut non sine præsentis periculo prælium committi posse videretur, ad Auarici oppugnationem reuertitur. Quod cum aliquandiu non minori constantia & virtute, nec minoribus operibus ab oppidanis defenderetur, quàm à

**D** Cæsarianis non sine summa difficultate, in extrema rerum omnium penuria strenuè oppugnabatur: tandem Cæsar vsus oportunitate imbris subito cum magna venti violentia effusi, qui propugnatores aliquatisper à muro submouerat, iubet & suos languidiùs in opere versari, donec tandem propugnacula viris nudata conspiciens, præmio ijs qui primi murum conscendissent proposito, signo dato muros oppidi inuadi iubet. Hinc subito Cæsarianis omni ex parte magna animorum incitatione, murum defensore vacuum occupantibus, totoque mox oppido circumfusus, oppidanis omnis fugæ spes eripitur: qui dum abiectis armis fugam angusto portarum exitu frustra tentant, sine sexus aut ætatis discrimine omnes ferè contrucidantur,

AUARICVM  
CAPTVM.

D iij

vix

vix octingentis è quadraginta milium numero reliquis, qui primo clamore audito tempestiuè se ab aduersâ oppidi parte muro deiecerant, atque in Vercingetorigis castra peruenerant. Vercingetorix hac clade accepta nihilo animo deiectior, conuocato concilio suos consolatus, & ne animû desponderent cohortatus, castra muniri iubet: & quò damna accepta sarciret, reliquas Gallia ciuitates, earumq; Principes donis pollicitationibusque quoquo modo sibi iungere contendit: ita factum, vt copiar prioribus cladibus accisâ, multumque imminutâ, breui tempore supplerentur. Cæsar dum Auarici aliquandiu moratur, vt militem inedia, egestate, & labore defatigatum reficeret, orta in Heduis inter duos primi apud eos nominis, Cotum scilicet, & Conuictolitanem, dissensione, de summa potestate, quæ annua prius apud vnum esse solebat, nunc penes duos erat, per legatos à Principibus Heduorum reuocatur. Hinc statim in Heduos profectus, conuocato Senatu, ijsq; inter quos controuersia erat, Coto abdicare coacto, magistratum Conuictolitani confert. Sic ea dissensione composita, Heduos ad concordiam exhortatus, equitatum omnem & peditum decem milia ab eisdem sibi deposcit. Exercituq; bipartito, Labienum cum quatuor legionibus & parte equitatus in Senones & Parisios ire iubet: ipse cum reliquo equitatu & sex legionibus in Aruernos ad Gergouiam secundum flumen Elauer tendit. Eodem mox Vercingetorix cum suo exercitu ab altera ripa, medio inter vtrumque exercitum fluuio Elauere, cuius pontes omnes prius resciderat, iter facit, castraque Cæsar's castris aduersâ in opposita ripa locat. Sed Cæsar parte copiarum sibi retenta, reliquis legionibus iter consuetum conficere iussis, medio ferè itinere subsistit: vnoque è pontibus ab Vercingetorige dirutis, cuius pars inferior integra adhuc remanserat, celerrimè refecto, iisque quas secum habebat copiis flumen traductis, loco castris idoneo delecto, reliquas item copias quamprimùm ex itinere reuocatas traducit. Vercingetorix intellecto Cæsarem transmissis copiis tergis suorum imminere, cum se dubio pugnae euentui committere nollit, Gergouiam magnis itineribus præcurrit. Eodem Cæsar, mox cum omnibus copiis subsequutus, postquam peruenit, vrbis situm in editissimo munitionissimoque monte contemplatus, omni subitaneæ expugnationis spe deposita, longiori obsidione opus esse intelligit, leuibusq; ibi primùm hinc inde equestribus præliis concursum. Interea apud Heduos Conuictolitanes, cui Cæsar supremum apud suos magistratum adiudicarat, pecunia ab Aruernis corruptus, Litauico fratribusq; eius nobilissimis adolescentibus, perfidia socijs atque ministris, nouorum tumultuum nouæque defectionis auctor exitit. Auxilium illud decem milium peditum, quod Cæsari ab Heduis mittendum fuerat, Litauico ducendum tradi curat. Litauicus fratribus suis cum alijs quibusdam à se subornatis ad Cæsarem præmissis,

TMVL-  
TVS IN  
HEDVIS.

- A** sis, atq; ad se redire iussis, cum iam non amplius triginta milibus passuum ab Gergouia abesset, fingit sibi ab illis quos præmiserat nunciatum, equitatum Heduarum, tum alios plerosque suæ ciuitatis nobilissimos, proditionis falso infirmulatos, à Cæsare indicta causa necatos, in his Eporedorigem & Viridomarum Principes ciuitatis, fratres item suos quos præmiserat. Hæc pro concione coram vniuerso exercitu, per quosdam qui ab ipso prius edocti fuga eadem se euasisse comminiscabantur, pronunciari iubet: iritatisq; hoc mendacio suorum animis, vt se Aruernis iungant facile persuadet. Quin etiam missis nuncijs, eadem vniuersæ Heduarum ciuitati nunciat, sperans se, quos prius ad violandam fidem inducere non poterat, hoc
- B** saltem mendacio ad vlciscendum tam atroces iniurias concitaturum. Sed Cæsar hac Litauci fraude per Eporedorigem ipsum detecta, confestim cum quatuor legionibus expeditis ad Heduarum agmen proficiscitur: interdictoq; suis ne quenquam Heduarum interficerent, Eporedorigem & Viridomarum, quos Litaucus interemptos mentitus fuerat, procedere, suosq; appellare iubet. Ea ratione Litauci perfidia vniuerso exercitui manifestata, Hedui poenitentes supplicesque veniam armis proiectis petunt. Litaucus autem cum aliquot e suis clientibus Gergouiam ad Aruernos fuga se recipit. Cæsar nuncijs hac de re sine mora ad Heduos missis, intellectoque medio ferè itinere, castra se absente non sine summo periculo oppugnata,
- C** eundemq; casum suos etiam in posterum diem manere, maxima cum festinatione vel ante ortum Solis cum suis in castra peruenit: paruaq; Gergouiae expugnandæ spe reliqua, cum maiores in Gallia motus timeret, exercitum inde deducere cogitabat: oblata tamen occasione, & oportuno usus stratagemate, trinis hostium castris, quæ vacua conspexerat, potitur. Sed iniquitate loci paulò post perspecta, veritus ne spe prædæ, simul pugnandi studio miles maiori se periculo inconsideratiùs obijceret, receptui cani iubet. Ceterum tantus fuit militum ardor, vt nō audito tubæ sonitu, ad Gergouiam ipsam expugnandam raperetur. Et iam L. Fabius Centurio manibus suorum sublatus, primus murum occupauerat. Reliquis dehinc
- D** extemplò subsequutis, parum abfuit quin oppidum eo impetu caperetur, ni Romani, quanquam virtute superiores, numero tamen & loco, quo iniquissimo constiterant, inferiores, auctis superuentu Vercingetorigis hostium copiis, ab oppidanis repulsi, acerrimam ac difficillimam Gergouiae oppugnationem relinquere coacti fuissent, accepta clade non parua, desideratisq; e suis plus minus quingentis. Inter quos præter L. Fabium, & M. Petreium Centuriones, qui fortissimè dimicantes, hostium multitudine oppressi, in ipsis muris occubuere, & alij Centuriones. XLVI. interfecti sunt. Cæsar postridie pro cōcione increpata primùm militum temeritate, quòd proprio vsu consilio, spretoq; ducis imperio, ad signum receptus non substi-
- tissent,

uenire iussis, cum summa imperij præficiuntur. Comius Atrebas, Viridomarus & Eporedorix Hedui, & Vergasillaunus Aruernus. Vercingetorigis consobrinus: qui hoc cum numero copiarum, summa omnium alacritate, victoriam vel certissimam spe gestiente præcipientes, Alexiam rectè contendunt. Interim deficiente Alexiæ omni re frumentaria, cum dies, quo auxilia adesse iussa erant, iam effluxisset, varijs inter obsessos sententijs certabatur, quibusdam deditiorem, alijs eruptionem suadentibus: tandem ut rei frumentariæ penuriam subleuarent, Mandubios, quorum oppido recepti erant, cum liberis, vxoribus, ceterisque bello inutilibus expellunt: qui cum nec à Romanis, quibus & ipsis commeatus angustior erat, reciperentur, inter hostes & suos fame & inedia confecti, longè miserrimo mortis genere perire. Hæc dum Alexiæ geruntur, Comius & reliqui, qui iam cum omnibus auxiliorum copijs aduenerant, occupato colle, quingentis nec amplius à Romanorum munitione passibus confidunt. Die postero equitatu hinc inde producto, acerrimè à meridie ad Solis vsque occasum dubio euentu pugnatum est: donec tandem Germani confertis turmis, impetu in Gallos facto, circumuentis cæsisque Gallorum sagittarijs, qui inter equites cum aliquot leuis armaturæ peditibus versabantur, reliquos in fugam vertunt. Parte alia eodem ferè tempore Cæsariani Gallos cædentes in castra vsq; propulerant. Hæc ab Alexianis è locis superioribus despecta, non minoris tristitiæ oppidanis occasionem dedere, quàm antea auxiliorum aduentantium aspectus lætitiæ excitarat: desperataque iam victoria in oppidum, vnde prius ad primum auxiliorum & Romanorum concursum egressi erant, se recipiunt. Sub medium noctis sequentis Galli maximo apparatu exteriores Romanorū munitiones expugnare parant: eodem tempore & Vercingetorix, significatione foris per clamorem facta, alia ex parte in obiectas oppido munitiones insultum factururus, suos oppido educit. Sed Galli cum eminus è turribus & propugnaculis crebris assiduisque telorum iactibus, quò minùs propiùs munitiones Romanorum accederent, prohiberentur: rursus in scrobes & foueas, quas Romani ante munitiones perfecterant, leuiq; cespite & vimineis cratibus intexerant, frequentes passim deciderent, stimulisq; & stipitibus acutis occultè in terra defixis seipso induerent: postquàm nihil à se profici vident, veriti Romanorum sub diem è castris eruptionem, antequam ad munitiones peruenirent, pedem referunt: similiter & oppidani ab altera parte, vbi suos discessisse vident. Postea, re ad hunc modum bis infeliciter gesta, Galli consilio aliter inito, castra munitionesq; tribus lateribus oppugnare aggrediuntur: vno, à campetribus, siue exterioribus munitionib. vnde & priorem oppugnationem tentarant: altero, à colle, qui ad Septentrionalem castrorū plagam eminebat, quæ Romani suis operibus circumdare non poterant: tertio, per Vercingetorigem à parte oppidi:

Pugna-

**A** Pugnatum est diu & acriter omnibus locis, summa cum difficultate, maxime Romanorum, quod illi totis munitionibus distracti, diuerso distinerentur. Tandem virtute Cæsaris & Labieni legati, eruptione è munitionibus facta, Galli in fugam vertuntur: quibus in equitatum, quem Cæsar à tergo in hostes miserat, incidentibus, maxima est edita strages, Sedulio Lemouicūm Principe præter ceteros occiso, Vergasillauno capto, signisque; hostilibus septuaginta quattuor ad Cæsarem perlatis, paucissimisque ex omni numero superstitis, reliqui qui in castris remanserant, fuga salutem quasiere. Qui verò in postremo agmine hærebant, ab equitatu Cæsaris, pars capti, pars occisi, reliqui fuga alij aliò elapsi, in suas quisque; ciuitates peruenere. **B** Oppidani fuga & cæde suorum perspecta, & ipsi à munitionibus in oppidum regressi, postridie missis legatis, vel ipso Vercingetorige auctore, armis traditis sese dedunt: Cæsarique; pro castris intra munitiones sedenti, Principes Aruernorum atque Hedui adducuntur, inter ceteros ipse Vercingetorix. E captiuis, Hedui Aruernique, obsidum loco, donec ciuitates reciperentur, futuri, retenti sunt. Ex reliqua turba vniuerso exercitui singula capita prædæ nomine distributa. Cæsar hinc in Heduos profectus, mox vniuersa ciuitate recepta, similiter & Aruernis imperata facturos per legatos pollicentibus, magno obsidum numero imperato, captiuorum Hedui & Aruernorum plus minus viginti milia ciuitatibus suis reddi iubet. **C** Vercingetorix, quanquam supplex Cæsari, propter ingratitudinem tamen, quod magnis à Cæsare beneficijs affectus fuisset, in vincula coniectus, postea in triumphum productus, occidi que iussus est. Obsessorum intra Alexiam numerus centum & septuaginta milium fuisse creditur, præter eos quos vel sexus, vel ætas, bello inutiles reddebat. Cæsar his rebus gestis, legatis alijs aliò cum legionibus in hiberna missis, ipse Bibractem Hedui oppidum hibernatū concessit. Romæ verò propter eius annos prosperè & feliciter gestas, viginti dierum supplicatio ipsi decreta est. Post hæc Cæsar, cognito plerasque Galliarum ciuitates, repetitis conspirationibus, noua belli consilia capere: nihil prius duxit, quàm initijs ipsis occurrere, Gallisque; ex inopinato oppressis, omne consilij, si non capiendi, saltem in effectum deducendi, spacium præcidere. Hinc M. Antonio Quæstore hibernis præfecto, pridie Kal. Ianuarias in Bituriges, qui conspiratione facta iam bellum parabant, exercitum ducit: itinereque celerrimè confecto, nulla aduētus sui significatione, dum suos incendijs abstinere iubet, facta, Bituriges equitatu suo prius oppressit, quàm illi ex agris in oppida se recipere possent: qua festinatione, facile eos quasuis pacis condiciones, vel lubentissimis animis accipere coëgit. Militibus autem in premium laborū, quos illi itinere difficillimo per intensissimum frigus hiberno tempore maxima diligentia confecto, perpeSSI erant, viritim ducenos sestertios, Centu

E ij rionibus

ALEXIA PV  
SOGALLO  
RVM EXER  
CITV CA-  
PTA.HEDVIRB  
CEPTI.SUPPLICA  
TIO .XX.  
DIERVM  
DECRETA.NOVI IN  
GALLIA  
MOTVS.ANTONIVS  
QVÆSTOR.CAESARIS  
IN MILI-  
TES LIBE-  
RALITAS.



rionibus duo milia nummum in prædam diuisit, legionibus quadragesimo post die Bibractem in hiberna reductis. Hac Cæsaris diligentia & celeritate & alia passim ciuitates permotæ, belli consilia deposuere. Haud multo post, Cæsare iam in hiberna reuerso, legati à Biturigibus missi, auxilium aduersus Carnutes, à quibus bello lacescebantur, petunt. Hos Cæsar, cum duabus legionibus in ipsos profectus, primo aduentus sui nuncio ita terruit, ut relictis vicis oppidisque passim per agros dispersi profugerent. Cæsar occupato Genabo Carnutum oppido, milites aduersus durissimas hiemis tempestates, intra tecta Gallorum recipit. Equites verò, peditesque auxiliarios, ad persequendos Carnutes mittit. Qui cum proprijs tectis eiecti, nec à terrore hostium insectantium, nec à cæli hiberni iniurijs, tutum usquam perfugium inuenirent, magna suorum parte amissa, à vicinis quibusque ciuitatibus è fuga excipiuntur. Dum hæc geruntur, Rhemi missis legatis nunciant, Bellouacos inter ceteros Belgas virtute bellica primos, cum finitimis ciuitatibus, duce Corbeo Bellouaco & Comio Atrebate, copias cogere: Sueffionibusque, qui in Rhemorum clientela, eorumque fratres & consanguinei erant, præcipuè minitari. C. igitur Trebonio cum duabus legionibus Genabi in hibernis relicto, reliquis verò legionibus ex diuersis hibernis ad se euocatis, in Bellouacos tendit. Ibi à speculatoribus hostium cognoscit, Bellouacos omnes qui arma ferre possent, vnum in locum conuenisse: cumque finitimis ciuitatibus, Ambianis, Aulercis, Caletis, Velocassijs, & Atrebatibus, loco edito paludeque cincto castra posuisse, impedimentis omnibus in siluas conuectis: multitudini autem Corbeum Bellouacum, flagrantem insigni po. Ro. odio, præesse: Comium verò Atrebatem ad auxilia Germanica dimissum: constituisse præterea Bellouacos, reliquis ciuitatibus consentientibus, si modò cum tribus tantum legionibus occurrisset Cæsar, prælio decertare: si cum pluribus, eo quem castris elegerant loco, se continere, auxiliaque expectare. Hinc Cæsar, cum aciem ita instruxisset, ut paucitate suorum, quæ quattuor tamen ut quàm minimùm legionum erat, ad Bellouacos relata, hostem ad pugnam elici posse speraret: illi tamen acie pro castris instructa, loco se minimè mouerent, miratus, castra hostium castris aduersa ponit, valloque duodecim pedum, & fossa duplici pedum quindecim, turribus alijsque maximis operibus munit: cumque leuibus tantum prælijs subinde inter vtraque castra commissis, nunc Romanis, nunc Gallis paludem transeuntibus, Bellouaci obstinatius loco munito se continerent, nec quod Cæsar imprimis optabat, iustæ pugnae potestatem facerent, maioribus sibi ad oppugnanda hostium castra copijs opus esse cognoscit. C. itaque Trebonium cum duabus legionibus è Genabo, T. verò Sextium cum vna è Biturigibus ad se euocat. Pluribus interim diebus per istiusmodi velitationes inter vtraque castra consumptis, Rhemorum

BELLVM  
CVM BEL-  
LOVACIS  
BELGISQUE  
FINITIMIS.

- A** morum tandem equitatus, qui in exercitu Cæsaris erat, pabulationi præsidio missus, Bellouacorum insidijs circumuentus, interfecto ipso ciuitatis Principe Vertisco, opprimitur. Quo successu Belgæ animis efferuntur. Sed cognito mox nouarum legionum, quas Trebonius adducebat, aduentu, Alexianæ obsidionis exemplo territi, omnes ætate & viribus bello impares nocte à se dimittunt. Quod ubi orto iam die Cæsar intellexit, palude quæ media interiacebat, pontibus strata, exercituque magna celeritate traducto, legiones propius admouet, ita vt tela tormentis in hostes mitti possent. Cumq; acie instructa, hostes quoque in acie pertinaciter permanere videt, nec aliter præliari paratos, quam si Romanus collem subiret, castra
- B** eo loco munit. Dumq; opere iam absoluto, instructis legionibus, equitibusq; pro vallo dispositis, Bellouaci Cæsarem ad se insequendum paratum vident, stratagemate vsi, Cæsarem eludunt. Quemadmodum in exercitu Romano, Triarijs à tergo aliorum post principia altero genu innixos, altero verò poplite porrecto subsidere moris erat: ita & posterior agminis Gallici pars, dum prior in acie stat, post alios fascibus è virgultis insidere solebat. Hos fasces Bellouaci per manus à posterioribus traditos, qui primi in acie consistebant, ante se locant, & signo dato ignem sub vesperam omnibus simul iniiciunt: sic obiectu fumi atque flammæ conspectu sui, simulq; insequendi facultate Cæsarianis erepta, concitatissimo cursu sese proripientes, nulla accepta clade, milia passuum decem progressi, loco non minùs tuto castra locant. Ibi cum subinde ex insidijs Romanos in suis pabulationibus infestarent, tandem Cæsar, hostium consilio, locoq; insidiarum cognito, maioribus solito copijs pabulatum eductis, post longam pari Marte & contentione dimicationem superior, maiori hostium parte à suis in prælio interfecta, ceteros in fugam versos, alios aliò disijcit: plurimisque etiam ex his ab insequentibus occisis, dux ipse Corbeus fortissimè dimicans, non paucis à se in prælio vulneratis, cum se dedere nollet, à Cæsarianis occiditur. Comius verò Atrebas ad Germanos, quorum auxilia adduxerat, profugit. Reliqui Bellouaci, communi ceterorum Belgarum consilio, legatis ad Cæsarem de pace missis, culpam deprecantur. Cæsar responso dato, satisfactum sibi ea pœna quam iam exsoluissent, imperatis obsidibus, legatos remittit. Bellouacorum exemplum & reliquæ mox ciuitates sequutæ sunt.
- D** Hoc bello confecto, Cæsar exercitum plures in partes dimittit. Ipse retento sibi cum legione M. Antonio Quæstore, euocatoq; T. Labieno, in Eburones ad depopulandos Ambiorigis fines proficiscitur. Qui cum Romanorum manibus fuga se semper subtraheret, ita vt capi non posset, Cæsar finibus ipsius flamma & ferro latè vastatis, maximo Eburonum numero tum capto, tum interfecto, T. Labienum in Treuiros, quod imperata minùs promptè obirent, cum duabus legionibus mittit: quos ille prælio feliciter commisso

BELLOVA  
CI CVM FI  
NITIMIS  
SVBACTI.

TREVIRI  
SVBACTI.

missio, pluribus interfectis, Principibusq; ipsorum captis, facile in potestatem redegit. Interea in Pictonibus à C. Caninio & C. Fabio legatis, aduersus Dumnacum hostium ducem, qui Duracium amicum Po. Ro. ad oppidum Lemouicum obsidebat, res prosperè & feliciter geruntur, Dumnaco obsidionem relinquere coacto, atque in fugam verso, prædaque copiosissima, & magna suorum cæde multato. Is equitatu suo ex fuga in Romanorū equitatum se insectantem conuerso, prælio decertare ausus, postquam diu acriter hinc inde pugnatum, tandem legionum aduentu in fugam conuersus, amplius duodecim milibus interfectis, omnibus impedi-  
mentis exuitur, solusq; finibus suis pulsus, errabundus in extremas Galliæ ciuitates profugit. C. Fabius alter legatorum, cum parte copiarum in Carnutes aliasque ciuitates, quæ Dumnaco subsidia miserant, profectus, datis obsidibus, Carnutes reliquasq; ciuitates maritimas, quæ Armoricæ appellantur, statim in potestatem redegit. C. verò Caninius ad persequendum Drapetem Senonem, qui fuso fugatoque Dumnaco, cum duobus hominum milibus è fuga collectis, iuncto sibi Lucetio Cadurco, in Romanorum Prouinciam iter habebat, vt eum à Prouincia auerteret, cum duabus legionibus proficiscitur. Quem vbi aduentare Lucetius & Drapes cognouere, occupato Vxelloduno oppido Cadurcorum munitissimo, subsistunt: copijsq; intra oppidum receptis, opera potissimum Lucetij, qui rebus integris auctoritate apud suos valebat, oppidanorum animos sibi conciliant. Caninius postquam eò cum exercitu venit, conspicatus oppidum præruptissimis rupibus situm, ita vt vel nemine defendente, ascensus armatis difficillimus videretur, trinis castris loco excelssimo locatis, oppidum vallo cingere aggreditur. Ibi oppidanis, reuocato in memoriam Alexianæ obsidionis euentu, metuentib. ne & sibi frumento destitutis, similis casus subeundus foret, proxima nocte Drapes & Lucetius, duobus milibus in vrbe relictis, ceteros omnes educunt: comparataq; quàm maxima frumenti copia, cum decem ferè passuum milibus ab oppido castra haberent, Drapes præsidio castris relinquitur, Lucetius verò cum reliqua copiarum parte hora noctis ferè decima, occultis angustisque itineribus, frumentum vrbi inferre conatur. Ceterum cum vigiles exploratoresq; Ro. minimè falleret, Caninius suis è castellis proximis celeriter eductis, facto in frumentarios impetu, vniuersa ferè multitudine interfecta, ipsum Lucetium cum paucis fuga salutem quærere cogit, nemine ex omni numero in castra reuerso. Hinc cladis nuncio nondum in castra perlato, Caninius præmissis equitatu peditibusq; Germanis, cum parte copiarum castra hostium versus subsequitur. Cumq; inopinantibus inexpectatus superuenisset, acri prælio commissò, omnibus partim occisis, partim cum ipso Drapete duce captis, hostium castris maxima cum præda potitus, ad obsidionem Vxelloduni suos  
inte-

**A** integros, nemine vel desiderio vel saucio, reducit: quò cum eodem die C. Fabius cum suis copijs accessisset, oppidum & is alia parte circumfedit. Hæc ubi Cæsar dum in Carnutibus moratur, ex literis Caninij cognoscit, motus Vxellodunensium contumacia, simul metuens ne hanc & reliquæ Gallia ciuitates in exemplum traherent, cum omni equitatu in Cadurcos profectus, C. Calenum legatum cum duabus legionibus iustis se itineribus subsequi iubet. Cumq; Vxellodunum venisset, situm oppidi contemplatus munitissimum, ut quanquam maximis cinctum operibus, oppugnari tamen posse parum spei superesset: intellectoque oppidanis de frumento abundè prospectum, ut ne diuturna quidem obsidione ad deditionem compelli posse viderentur, neque ideo tamen ab obsidione recedendum existimans: hoc solum restare videbatur, ut aquatione oppidanos prohiberet: quod cum auerso fluvio, qui ad imas montis radices fluebat, minus liceret, sagittarijs funditoribusq; loco idoneo dispositis, oppidanos à flumine, quò ipsis ex prærupto monte non sine summa difficultate descendendum erat, arcebat. Ceterum cum accessu fluminis prohibiti, aquatione fontis, qui sub muro ciuitatis maximus erat, vterentur, Cæsar operibus maximis excitatis, oppidanos similiter fontis aquatione prohibere conatur. Hæc cum sine intermissione ab oppidanis ferro & flammis magno cum Romanorū detrimento oppugnarentur, tandem simulata à Cæsare ab omni parte oppidi oppugnatione, hostes ab impugnatione operum ad muros defendendos retrahuntur. Romani interim incendio, quo maior operum pars iam correpta erat, restincto, cuniculisque actis, fontem venis intercisis exhauriunt. Hinc oppidani cum non homines solum, sed & pecora reliquaq; iumenta siti conficerentur, in summam salutis desperationem adducti, Cæsari se dedunt. Ille, quò diuturniore exemplo reliquos Gallos à simili perfidia deterreret, omnibus qui arma sumplerant, manus abscindens, vitam concessit. Drapes autem, partim tædio captiuitatis victus, partim peiora metuens, inedia seipsum confecit. Luterius verò ab Epasnacto Aruerni amico po. Ro. cuius se potestati permiserat, Cæsari traditus est. Hæc ubi confecta, reliqua Gallia iam pacata, Cæsar in Aquitaniam, quam ipse nunquam adierat, sed per legatum tantum P. Crassum subegerat, proficiscitur, missisq; legatis & obsidibus omnes facile Aquitaniae ciuitates dicto audientes habuit. Hinc æstate exacta Narbonem, quæ & ipsa suæ prouinciæ erat, cum equitatu petens, reliquum exercitum cum suis legatis in diuersa hiberna, in omnes ferè Gallia partes mittit. Ipse rebus omnibus constitutis, in Belgium ad quattuor legiones, quas eò cum quattuor legatis miserat, Nemetocernæ hibernaturus consedit. Hæc ferè sunt, quæ nouem annorum spacio Cæsar in Gallia, tum per se, tum per legatos gessisse traditur, subactis trecentis, vel ut alij tradidère, quadringentis Gallia populis, oppidis

VXELLO-  
DUNUM  
CAPTUM.

RES ACÆ  
SARIS IN  
GALLIA  
GESTAE.

dis octuaginta vi captis, prælijs triginta commissis, vniuersa denique Gallia A  
 Pop. Ro. subiecta, atque in prouinciæ formam redacta. Quibus rebus fe-  
 licissimè & fortissimè gestis, absoluto ferè altero imperij sui quinquennio,  
 cùm tempus, quo sibi prouincia excedendum, exercitusq; dimittendus fo-  
 ret, instare cognosceret, nihil tam studuit, quàm prouinciam quoquo mo-  
 do in fide & quiete continere, ne qua ingruens belli necessitas, suum in Ita-  
 liam discessum moraretur. Singulas itaque ciuitates honorificè appellan-  
 do, Principesq; earum præmijs & muneribus prosequutus, atq; adeo omni  
 parendi cōditione leuiori effecta, vniuersam Galliam quoad potuit in pace  
 continuit. Hieme his fermè rebus extracta, in Italiam quamprimum pro-  
 ficiscitur, M. Antonio Quæstore ad petitionem Auguratus præmisso: quem B  
 quum Antonius frequentissimis municipiorum & coloniarum suffragijs,  
 vel ante Cæsaris in Italiam aduentum adeptus esset, Cæsar singula muni-  
 cipia, singulasque colonias adiens, pro officio Antonio ad postulationem  
 suam in petitione Sacerdotij præstito, gratias agit: simul etiam petitionem  
 suam secundi Consulatus in sequentem annum eisdem commendat.  
 A quibus honorificentissimè maximisque studijs exceptus, quum vniuer-  
 sam propè Galliam Togatam, magna cum festinatione peruagatus esset,  
 T. Labieno eidem Galliæ præfecto, ibiq; relicto, Nemetocernam ad exer-  
 citum reuersus est. Ibi exercitum bipartitus, quattuor legiones cum C. Tre-  
 bonio in Belgio collocat, totidem cum C. Fabio in Heduos mittit, præsi- C  
 dijsq; ciuitatibus impositis, obsidibus tributisq; imperatis, ipse in Italiam  
 redit. Hæ quanquam maximæ præclarissimæq; res gestæ, tametsi  
 Romæ apud populum Cæsaris gratiam gloriamque plurimum augerent,  
 apud optimates tamen non eodem ab omnibus animo accipiebantur.  
 Pompeius inter alios, qui amissa Iulia coniuge, (firmissimo inter se & Cæ-  
 sarem dum viuebat necessitudinis vinculo) Crasso item apud Parthos in-  
 terfecto, (qui medius inter vtrumque mutux inter ipsos dum viueret ami-  
 citiæ quasi sequester fuerat) multum iam de suo in Cæsarem studio depo-  
 fuerat, crescentem indies Cæsaris tum gloriam tum potestatem suspectam  
 habere cœpit, eamq; non tam palàm quàm clam impugnare deprimereq; D  
 studebat. Senatus quoque maior pars alienioribus in Cæsarem animis, in  
 Pompeium erat propensior. Cumq; in vrbe per id tempus & iudicia & co-  
 mitia largitionibus corrupta essent, nec magistratus per suffragia populi,  
 sed profusissimis largitionibus, sæpè etiam per vim & arma fœda concerta-  
 tione peteretur: ita vt turbato ciuitatis statu, respublica primis aliquot anni  
 mensibus & Consulib. & alio omni magistratu caruerit. Hinc omnia ple-  
 na factionibus, cædibus, & maleficijs, interfecto inter cetera à Milone in via  
 Appia Clodio Consulatus competitore: vnde maximi statim in vrbe tu-  
 multus excitati, septimoque demùm mense, neque sine maximis turbis,  
 Cn. Do-

ANTONIUS  
 AVGVSTVS  
 CTVS.

**A** Cn. Domitius Calvinus, M. Valerius Messalla Coss. creati sunt. His tantis malis hoc solum remedium videbatur restare, ut ad unius alicuius arbitrium summa potestas deferretur, qui tantos reipublicae motus sua prudentia sedare posset. Ad quam rem, quanquam Caesar, qui maximis rebus gestis vel Pompeij gloriam adaequarat, praeter ceteris maxime idoneus plerisque videretur, proinde Dictatorem esse creandum; Senatus tamen Caesari iniquior, Pompeium potissimum, cui eam Dictaturam deferret, elegit: quam cum verbis quidem Pompeius recusaret, re vera autem affectaret, Cato tandem auctor Senatus fuit, ut Dictator ne fieret, sed sine collega Consul dictatoria potestate crearetur. Ita Pompeius praeter exemplum primus Romanorum consulatum solus adeptus, omnia vicissim ex Senatus sententia administrabat: multa quoque in restitutionem iudiciorum, & ad ambitum reprimendum, inhibendasque munerum corruptelas, promulgavit. Legem praeterea de comitiis & iure magistratuum tulit, quae omnes deinceps magistratum petituos comitiis interesse iuberet, absentium rationem haberi vetaret. Sancivit quoque, ut quicumque a primo suo consulatu in illum usque diem magistratus gessissent, actorum rationes reddere cogerentur: frementibus atque aegerime utrumque hoc Pompeij decretum ferentibus Caesarianis, quod priore quidem Caesar a secundi consulatus petitione summoveretur, altero vero, acta consulatus eius in disquisitionem vocarentur. Praeter haec, M. quoque Marcellus, qui Pompeio in consulatu cum Ser. Sulpitio successerat, Pompeijque partes sequebatur, nondum expleto altero imperij Caesari decreti quinquennio, ad Senatum retulit, ut bello iam confecto, exercitus Caesari adimeretur, provinciaque discedere. Non ante tempus succederetur, eiusque absentis ratio in comitiis ne haberetur: quanquam hunc Pompeius postea nominatim in lege sua excepisset. Coloni insuper, quos Nouumcomum Caesar paulo ante in Alpibus deduxerat, ut iure Latij, quo Caesar eos donauerat, priuarentur, retulit. Sed haec quod minus perficerentur, Pompeius obstitit, non tam quod dignitati Caesaris consultum vellet, quam simulatione amicitiae: quodque maximis eius in repub. meritis indignum videretur, si nulla legitima causa, aut delicto subsistente, imperium illi ante tempus abrogaretur: interim hoc agens, ut statim absoluto legitimo tempore, priuatus, armis depositis, dimissoque exercitu, in urbem redire iuberetur. Quare Pompeius, quum etiam aum Caesaris amicus videri vellet, eumque per alios quam per se in primatum ordinem redigi mallet: C. Claudium C. F. Marcellum, Caesari quidem affinitate iunctum, sed alias inimicissimum, L. item AEmilium Paullum, & ipsum Caesari infestissimum, Consules in annum proximum designari curauit. C. vero Curionem, qui eloquentia & gratia apud plebem plurimum valebat, & Caesarem iam pridem odio prosequeretur, ad Tribunatum plebis

CN. DOMIT.  
CALVIN.  
M. VALER.  
MESSALLA.  
COSS.

POMPEIUS  
COS. .III.  
SINE COL.

M. CLAUD.  
MARCELL.  
SER. SVLP.  
RVFVS.  
COSS.

C. CLAUD.  
C. F. MAR-  
CELL.  
L. AEMILI.  
PAVLVS.  
COSS.  
DES.

euexit, Caesaris utique dignitatem & potentiam se per hos facile impugnaturum, infracturumque sperans. Interim sub specie belli Parthici legiones duae in Syriam ad Bibulum, qui id bellum administrabat, mittendae S. C. decernuntur: una à Pompeio, altera à Caesare. Pompeius itaque legionem, quam pridem Caesari post Titurij Sabini & Cottae cladem comodato miserat, repetit. Hanc Caesar viritum ducenis quinquagenis drachmis donatam remittit, simul etiam unam è suis. Hæ cum nullo apud Parthos periculo Capuæ hiemassent, postmodum à C. Marcello Cos., intellecto Caesarem aduentare, Pompeio traditæ sunt. Caesar contra, qui vel statim à Iuliae morte hæc euentura multò antè animo præfagienti præsenferat, feruente adhuc Romæ cædis Clodianæ tumultu, intellectoque consulatum à Senatu vni Pompeio sine collega deferri, missis legatis eundem cum Pompeio consulatum petierat. Ceterum, quanquam Pompeio minimè repugnante, reliquis tamen reclamantibus, non obtinuit: opera tamen Tribunorum plebis, qui illum Pompeio collegam destinarant, hoc assecutus est, ut absenti sibi secundi consulatus petitio concederetur. Præterea, quod se contra Senatus inuidiam, aduersariorumque iniurias muniret, nullo non officiorum & largitionis genere vnumquemque tum publicè tum priuatim sibi deuincire studuit, ne libertis quidem seruisque, qui apud patronos dominosve gratia valebant, aut obæratæ prodigisque, imò ne reis quidem (nisi si qui grauioribus implicarentur criminibus) abstinens, quin & hos omnes liberalitate sua subsidioque subleuaret: omniumque adèò ordinum, sed populi præcipuè & militum, studia atque animos sibi quoquo modo adiungere obnixè laborauit. Hinc forum cuius aream HS milies comparauerat, maximis impensis de manubiis exstruere cœpit. Munus quoque gladiatorium, & epulum daturum se populo in funere filiae promisit. Legionariis autem duplex stipendium in perpetuum decreuit. Frumentoque militibus, quando affluebat, sine modo & mensura distributo, aliisque munificentiae generibus eorundem animos mirè sibi conciliauit. Tyrones quoque, quibus prius in ludis publicis disciplina tradi solebat, priuatim domi per Equites & Senatores rei militaris peritos, erudiendos curauit. Pompeij autem necessitudinem quod sibi retineret, neptem suam Octauiam, quamuis Caio Marcello elocatam, ei obtulit: filiam ipsius vicissim, Fausto Syllæ desponsatam, sibi uxorem dari postulans. Nec his contentus, Reges quoque & prouincias vniuersas, sibi quauis ratione demereri non cessauit: & præter Italiæ, Galliæ, atque Hispaniæ vrbes, plurimas quoque Asiæ & Græciæ maximis operibus ædificiisque exstructis exornauit. Quæ omnia, quum propria auctoritate, & sine Senatus aut populi decreto ab illo fierent, vel hinc potissimum factum est, ut plerique successorem ei ante tempus mittendum censerent.

Non

- A** Non Ignorans autem Cæsar, Romæ hoc ynum & à Senatu, & ab aduersarijs agi, vt omnino in priuatorum ordinem redactus, omniq̃ue potestate priuatus, actorum suorum rationem reddere cogeretur: quum aliquandiu per Ser. Sulpitium M. Marcelli collegam restitisset, intellecto tandem Consules in sequentem annum, qui sibi decreti imperij postremus erat, designatos, L. AEmilium Paullum, C. Claudium Marcellum: Tribunum item plebis factum C. Curionem, a què omnes sibi infestos, rebus suis metuens, primum habitis delectibus nouum militem conscripsit, pecuniasq̃ue alendo exercitui, & bello, si opus foret, ducendo, vndecunque conflauit. Et ne tandem vi & armis omnia sibi conficienda forent, Consulum quoque & Curionis animos sollicitare non destitit. E quibus Marcellus quidem nec verbis nec muneribus flecti potuit: cum Paulo autem numeratis mille quingentis sestertijs, ne sibi aduersaretur, depactus est. Curionem verò, quem vel ad quidlibet multitudini persuadendum, facundia & gratia apud populum plurimum posse intelligebat, quum graui scenore atque ære alieno obnoxium liberasset, sibi reconciliauit, dataq̃ue mercede acerrimum partium suarum defensorem sibi adsciuit. Qui, ne statim in Cæsaris partes transisse videretur, vtq̃; dum inter Cæsaris inimicos versatur, eorum quæ in Cæsarem struerentur, conscius esset, occultato proposito sui consilio, initio quidem non minore contentione quàm aliorum quiuis Cæsarem impugnabat: postea ne tam alteri partium, quàm publicæ quieti & tranquillitati studere velle videretur, ad liberandam omni metu Rempub. censebat, vtrique, Pompeio nimirum & Cæsari, imperium abrogandum, exercitumq̃; ab vtroque dimitti oportere. Sed tandem quæsitâ quauis occasione, qua meritò à Pompeianis dissidere videretur, Cæsarianarum partium acerrimum propugnatorem sese præstitit, negans omnino Cæsari successorem mittendum, nisi abrogato prius & ipsi Pompeio imperio: ne scilicet non sine periculo penes vnum tantum relinquatur imperium: vtrumque igitur & imperium & exercitum dimittere cogendum: ni Senatus iussis paruerint, ambos potius hostes iudicandos, conscriptisque nouis legionibus bello persequendos, quàm vt exercitu & imperio penes Pompeium relicto, Cæsar vtroq̃; priuetur. Neque enim minùs Reipub. interesse, Pompeium metu Cæsaris in officio contineri, quàm Cæsarem metu Pompeij. His indignatus Pompeius, multaq̃; prius Curioni stomachabundè & per iracundiam comminatus, Senatu egressus, in subvrbana villam secessit. Ibi varijs de Cæsare exercituq̃; eius rumoribus ad se perlatis, tanquam is propter continuos & diuturnos belli labores, manifestissimamq̃ue affectati regni suspicionem, non minùs militum suorum q̃ populi in se odia pertraxisset: proinde vbi primum è Gallia in Italiam redisset, facilè ad se vel vniuersum Cæsaris exercitum transiturum. His & similibus vocibus delinitus, & in



spem supiniorem erectus, neglectius supiniusque iam agebat, exercitiis **A** comparandis, quibus Cæsari si opus foret, occurreret, minùs intentus: contentus interea nunc sententijs, nunc orationibus infestis Cæsarem oppugnare: quanquam defendentib. Cæsarem L. Paulo altero è Coss. Lucioq; Pisone tum Censore, nihil aut parùm proficeret. Romæ itaque in Senatu diuersis de Pompeij & Cæsaris imperio sententijs diu variatùm est, Curione potissimùm pro Cæsare strenuè decertante. In cuius sententiam, censentis vtriq; imperium abrogandum, tandem longè maior Senatorum pars discessit, indignante C. Marcello Coss. altero, exclamanteque: Vincite tandem, vt Dominum habeatis Cæsarem. Orto dehinc in vrbe falso de Cæsaris ad urbem aduentu rumore, omnibus metu perculsis, Marcellus **B** cum collega ociùs ad Pompeium in subvrbani pergit: gladioq; illi porrecto, curam custodiamq; vrbis suscipere iubet: traditisq; duabus legionibus, quæ à Cæsare ad bellum Parthicum, vt ille putabat, missæ, Capuæ hibernabant, omniq; adeò exercitu qui vsquam in Italia erat eidem cõcesso, data ad hæc etiam habendorum nouorum delectuum facultate, aduersus Cæsarem proficisci iubent. Quæ cum sub exitum sui consulatus fierent, veritus Marcellus ne parùm firma aut diuturna forent, à L. Cornelio Lentulo, C. Claudio M. F. Marcello Coss. designatis, quos secum adduxerat, vt eadem Pompeio mandarentur, curauit: qui & legiones, & cetera quæ à Coss. offerebantur, haud inuitus accepit. Interea Curio, quum parti- **C** bus suis in defendenda Cæsaris causa pulchrè expletis, nihil sibi ad summam contentionein reliqui fecisset, deplorato apud plebem rerum præsentium statu, postulatoque vt Coss. edicerent, ne quis Pompeio delectus habenti nomen aduersus Cæsarem daret, quum nõ obtineret, metuens ne expleto Tribunatu priuatus in iudicium raperetur, necdum finito magistratu ad Cæsarem properat. Cæsar verò conuentibus in citeriore Gallia iam peractis, cum quinque peditum milibus, equitibus trecentis, quos secum è Gallia adduxerat, intentus ijs quæ Romæ gerebantur, Rauennæ, quæ extrema prouinciæ suæ vrbs erat, subsistebat. Ibi Curionem ad se venientem, pro officio præstito gratias agens, magna cum humanitate excepit: factusq; **D** ab eo certior de ijs quæ Romæ de se acta erant, quanquam suadente Curione, vt omnibus mox legionibus è Gallia atque Illyrico conuocatis, ad urbem proficisceretur, priusquam auxilium rebus suis ab armis peteret, omnes pacis conditiones tentare maluit. Quare per amicos cum aduersarijs pacisci conatus est, vt Gallia Cisalpina cum duabus legionibus, vel certè Illyricum cum vna, dum Consul crearetur, sibi relinqueretur, ceteris prouincijs reliquoq; exercitu lubenter cessuro. Scriptis quoque ad Senatum & Coss. literis, post honorificam rerum à se gestarum, suorumq; in Remp. meritorum cõmemorationem, deprecatus est, ne aduersariorum inuidiæ & ca-

**A** & calumnijs, exercitu imperioque nudatus, obijceretur: sed tantisper dum Consul fieret, exercitum retinere posset, imperiumque ei vel in citeriore Gallia prorogaretur: aut si ne id quidem obtineri posset, ut & Pompeius secum exercitum dimittere, imperiumque deponere iubeatur, se perlubenter exercitum dimissurum, & imperium depositurum: quod si Pompeius facere recusaret, se quoque exercitum retenturum, venturumque propediem ultimum & suas & patriæ iniurias. Literas in hanc sententiam scriptas, Curioni Romam deferendas tradit. Quæ ubi perlatae ipsi Kalend. Ianuarijs, quo die noui Coss. L. Cornelius Lentulus C. Claudius M. F. Marcellus consulatum inibant, vix summa M. Antonij Tribuni pl. contentione effectum est, ut in Senatu publicè recitaretur. Quibus ferè perlectis, ubi ad postremam earum partem ventum esset, quæ continebat, ni Pompeius exercitum dimittat, venturum Cæsarem ultimum suas & patriæ iniurias, ab omnibus statim conclamatum est, bellum à Cæsare ultro denunciari: variantibusque subinde sententijs, alijs aliter consentibus, diu in curia decertatum est: donec tandem importunitate Coss. Lentuli imprimis, & M. Catonis, factum est, ut tantum non ab inuitis & coactis iretur in sententiam Q. Metelli Pij Scipionis, soceri tum ipsius Pompeij, consentis, Cæsare nisi ad diem certam exercitum dimittat, videri contra Remp. facturum. Cui sententiæ à M. Antonio & Q. Cassio Longino Tribunis pleb. intercessum est, Curionis sententiam probantibus, scilicet, ut vterque imperium deponeret. Qui dum contentiosius, quò minus Metelli sententia perferretur, nequicquam resistunt, tandem curia excedere iussi, veriti ne quid acerbius de se Senatus decerneret, metu etiam Pompeianorum, qui aduentare credebantur, interim & à Lentulo Cos. seorsim moniti, seruili habitu, vehiculoque meritorio sumpto, vnà cum C. Curione ad Cæsarem nocte proxima proficisci festinant. Senatusconsultum itaque in Metelli sententiam factum est. Deinde ante diem .VII. Id. Ianuar. factum est & aliud Senatusconsultum, cui non nisi extremis periculosissimisque Reipub. temporibus locus esse solet: Darent operam Coss. Prætores, Tribuni plebis, quique ad urbem Consulares essent, ut ne quid Respub. detrimenti caperet. Postea & alio S. C. pecunia Pompeio ex ærario dari iussa: simul etiam Gallia prouincia L. Domitio Ahenobarbo decreta, aliæ verò prouinciæ alijs, è quibus Metello Scipioni Syria obuenit. Consul vterque paludatus, nouo neque ante illud tempus vsitato exemplo, votis nuncupatis extra urbem proficiscitur, delectus per totam Italiam habentur, pecuniæ per omnia municipia exiguntur, arma imperantur, reliquaque bello necessaria comparantur. Cæsar interea, qui Rauennæ æquissimis suis postulatis responsum expectabat, intellectis iniquissimis Senatus in se decretis, has sibi vel iustissimas belli civilis causas habere visus, aduocata concione, multa apud milites de Senatus,

L. CORN.  
LENTULVS  
C. CLAUD.  
M. F. MAR-  
CELLVS.  
COSS.

BELLI CIVI-  
LIS INTER  
CÆSAREM  
ET POMPE-  
IUM INI-  
TIUM.

Pompeij, aduersariorumq; in se & Rempub. iniurijs conquestus, hortatur **A** ut cuius ductu & auspicijs nouem annis per vniuersam Galliam & Germaniam omnia felicissimè & fortissimè gesserint, eius quoque dignitatem & auctoritatem ab inimicorum violentia defendant. Ad hæc quum alacriter à tertiæ decimæ legionis militibus, qui tum aderant, acclamatum esset, cognita suorum voluntate, Centuriones cum cohortib. extra prouinciæ suæ fines Ariminum pacato habitu & itinere præmittit. Ipse quum per totum diem spectaculo publico interfuisset, nec frequenti conuiuio abstinuisset, ne quam discessus sui suspicionem daret, cœna nondum absoluta tanquã corpore malè affecto digressus, clam occultis insolisq; itineribus, iunctis ad vehiculum è proximo pistrino mulis, itineri se cõmittit, paucis quidem **B** comitantibus, reliquis verò diuersis itineribus se sequi iussis. Quumq; extinctis luminibus per tenebras à via aberrasset, sub ortum Solis, duce itineris sibi assumpto, relictoq; vehiculo, cohortes ad Rubiconem, qui prouinciæ suæ terminus erat, Galliamque ab Italia diuidebat, pedibus assequutus est. Ibi dum cogitabundus subsistit, subiit animo eius quantum esset id quod moliretur, & quantum secum malorum tantilli fluuioli transitus traheret. Quumque tacitus apud se aliquandiu animi deliberationes ac consilia nunc in hanc, nunc in illam partem volueret, tandem ad Asinium Pol lionem aliosq; amicos astantes conuersus: Etiam nunc (inquit) regredi liberum est, si ponticulum transierimus, cuncta armis peragenda erunt. **C** Dum sic dubitabundus cunctabundusque deliberat, oblato sibi ostento, Eamus, inquit, quò Deorum ostenta & inimicorum iniquitas vocat. IACTA EST ALEA. Sic exercitu Rubiconem traiecto, Ariminum etiam ante lucem occupat. Conuocatisque ibi militibus, Tribunos plebis & Curionem, qui eò ad se confugerant, vili adhuc habitu indutos, ut spectaculi indignitas militum animos magis moueret, in concionem producit, eaque quæ Romæ acta erant narrare iubet. Quorum orationi ipse ea quæ præsens rerum status exigebat, subiungens, scissaque veste non sine lachrimis fidem militum implorans, animos suorum grauissimis virorum clarissimorum iniurijs antea iritatos, magis etiam ad vltionem incendit: motisq; **D** castris exercitum, qui tunc aderat, rectà Romam ducit: reliquas legiones hibernis euocatas, se sequi iubet. Interea legati ad Cæsarem à Pompeio missi, L. Cæsar adolescens, cuius pater Cæsaris legatus erat, item L. Roscius Prætor: quibus hoc à Pompeio iniunctum, ut purgatione sua apud Cæsarem facta, viderent, num quibus conditionib. res inter eos componi posset. Et certè videbatur Cæsar vel antea non iniquas concordiaë condiciones admissurus, Cicerone præsertim tam apud ipsum Pompeium, quàm Cæsaris amicos, sedulò adlaborante: nisi inclinatum Pompeij animum, paratumq; præter exercitum, cetera omnia Cæsari concedere, Lentulus Cos. quique cum

ARIMINUM  
RECEPTUM.

- A** cum eo Cæsari infestissimi conspirarant, in contrariam partem impulissent. Legati eadem quæ Cæsar literis prius à Senatu petierat, ad Pompeium perferre iubentur: quæ si præstentur, omnesque in Italia arma deponant, & Respub. metu libera Senatu populoque; Ro. permittatur, se quoque æquissimo animo quieturum, prioresque iniurias Reipub. condonaturum: addito, velle se cum Pompeio super hisce colloqui, quando ita demum melius omnis illa controuersia componi posse videretur. Ceterum, quum præter dubia & incerta Pompeij promissa, nihil æquioris responsi afferretur, postulantes Coss. & Pompeio, ut Cæsar dimisso exercitu in Galliam reuertetur, neque ipsis interea delectum intermittentibus, nullo etiam colloquio loco, aut tempore assignato, Cæsar omni spe pacis & concordiae præcisa, Arimini delectibus inuicem habendis insistens, M. Antonium cum quinque cohortibus Aretium mittit: Pisaurum, Fanum, Anconam, singulis cohortibus occupat: Tignium etiam municipium, quod Thermus Prætor cum quinque cohortibus occuparat, summo omnium municipum consensu, fugiente Thermo per Curionem recipit. Inde Auximum profectus, Accio Varo (is municipium præsidio tenebat) à Decurionibus prius excedere, rebusque suis consulere iussu, ab eisdem intra oppidum receptus est, pars militum Varianorum domum reuersi, pars ad Cæsarem transiit, actaque Auximatibus à Cæsare gratiæ. Hæc ubi Romam etiam in maius perlata, maxima repente consternatio & terror urbem inuasit. Hunc, cum prodigia & signa cælo obseruata, tanquam dira quædam & horrenda urbi protendentia, tum tumultuosissimæ agrestium omnis sexus, Cæsarem iam cum copiis adesse clamitantium, in urbem commigrationes, mirum in modum auxere. Multa hinc, ut in summa trepidatione rebusque desperatis solet, à ciuibus consternatis pauidisque; Coss. nullo certo firmoque consilio facta: omniaque passim fuga, eiulationibus, ploratibusque miscebantur. Ipse quoque Pompeius, non expectato legatorum à Cæsare reditu, Capuam ad exercitum cum plurimis Senatorij ordinis vrbe excesserat, causatus ibi delectus commodius se habiturum, bellumque facilius administraturum: re vera autem metu, ne exercitum dimittere cogeretur. Discedens, Consules cum vniuerso Senatu omnibusque magistratibus subsequi, pecuniamque omnem, ipsaque adeo donaria sacra è templis secum ferre iubet: impunitateque omnibus qui se sequerentur concessa, hostium se loco habiturum, quicumque ad urbem remansissent, professus est. Consules itaque Lentulus & Marcellus, allato postridie certiore de Cæsaris aduentu nuncio, cum plerisque magistratuum vrbe relicta Pompeium sequuntur. Senatores autem, quid potissimum in re tam ancipiti caperent consilij, animis suspensi, cum in curia pernoctassent, plerique etiam ex ipsis primo statim diluculo vno quasi agmine & ipsi Capuam recta ad Pompeium contendunt:

ARETIUM,  
PISAVRUM,  
FANVM, AN  
CONA, RE-  
CEPTA.

TIGNIVM,  
AVXIMVM  
RECEPTA.

tendunt: quidam verò, quòd vel Caesarianarum partium essent, vel certè A  
neutri studerent factioni, in vrbe remansere.

CINGVLVM  
RECEPTVM

ASCVLVM  
RECEPTVM

Caesar dum Romae  
trepidatur, per vniuersum Picenum ab omnibus æquissimis animis acce-  
ptus, rebusque necessariis adiutus, Cingulum etiam (quod oppidum pro-  
priis sumptibus Labienus exstruxerat) missis legatis in fidem accipit.  
Asculum deinde, è quo P. Lentulus Spinter paulò antè à suis militibus de-  
sertus, profugerat, occupat. Ibi Caesar intellecto Pompeium & Coss. Romae  
excessisse, L. autem Domitium, quem successorem sibi Senatus destinaue-  
rat, Corfinium cum praesidio triginta cohortium tenere, ne tam Romani  
tandem victoriae premium, quam aduersarios petere videretur, missis  
passim per vniuersam Italiam litteris, quibus omnes bono securoque ani-  
mo esse iubebat, Corfinium ad Domitium exercitum ducit. Is à Vibullio  
Ruso de Caesaris aduentu certior factus, cohortes quinque praemisera-  
t, qui pontem rescisso transitu Caesarianos prohiberent: sed Domitiani praelio ab  
antecursoribus Caesaris commisso à ponte pulsi, in oppidum reijciuntur.  
Ita Caesar duabus, quas secum habebat, legionibus traductis, castra ad mu-  
rum oppidi ponit, eaque per triduum magnis operibus communit, frumen-  
taque è municipiis comportari iubet. Aduenerat interea & octaua legio,  
cohortesque è Gallicis delectibus. x x i i., equites autem à Norico Rege missi  
plus minus trecenti. His Caesar locum castris ad alteram oppidi partem at-  
tribuit, Curionemque iis praeficit. Domitius autem, reculante Pompeio  
auxilia quae per litteras petierat mittere, quòd praeter eius consilium se in-  
tra Corfinium contulisset, ceterum suadente, vt Corfinio relicto Brundu-  
sium ad se cum exercitu properaret: responso Pompeij apud milites in con-  
trarium recitato, tanquam mox cum subsidio adfuturi, Pompeio iungi cu-  
piens, clam cum amicis fugae consilium capit. Quo tamen statim euulgato,  
milites missis ad Caesarem legatis, nunciant paratos se ipsum oppido reci-  
pere, & Domitium viuum ei in manus tradere, ceteraque imperata facere.  
Caesar tamen, quum oppidum direptioni, & militari licentiae obicere nol-  
let, eos qui ad se venerant collaudatos in oppidum remittit. Postridie quos-  
cunque Senatorij atque Equestris ordinis, Tribunos item militum & De-  
curiones, qui è municipiis plurimi eò confluxerant, ad se produci iubet.  
Inter hos erant Domitius & Lentulus Spinter, qui Asculo relicto Corfi-  
nium fugerat: item Vibullius Rufus, Sex. Quintilius Varus Quaestor, & L.  
Rubrius. Hos pro concione paucis alloquutus Caesar, de suis in Rempub.  
atque ipsos meritis, deque inimicorum, atque adeò ipsorum qui ibi aderant in se  
iniurijs, omnes incolumes à se dimittit: facta Domitio potestate, vt si qui-  
dem in partibus manere vellet, vtra magis ei probaretur, eam sequeretur,  
nisi ab armis decedere, & quietem agere mallet. Quandoquidem Caesar vel  
ab initio professus fuerat, amicorum se loco habiturum, qui neutri partium  
adha-

CORFINIVM  
RECEPTVM.

**A** adhæſiſſent. HS quoque ſexagies, quod Domitius ſecum ex publico in ſtipendium militum apportarat, ad ſe delatum, Domitio reddi iuſſit. Sed Domitius cum pleriſq; alijs ad Pompeium ſe recepit. Dum hæc ad Corfiniũ geruntur, Antonius à Cæſare in Sulmonenſes miſſus, ab oppidanis portis apertis obuiamq; progreſſis recipitur. Horũ oppidum C. Lucretius & Accius Vatus cũ ſeptem cohortium præſidio tenentes oppidanos, ne Cæſaris poteſtati ſe permitterent, aliquandiu prohibuerant: ſed audito Antonij aduentu ſe de muro deiicientes fuga ſalutem quaſierant. Ex his Accius captus & ad Cæſarem perductus, venia impetrata dimiſſus eſt. Sed poſtq̃ fama de Cæſaris in Domitium Domitianosq; clementia Romam perlata eſt, maxima eaq; inſperata vniuerſam mox urbem inuaſit lætitia, plurimiq; metu exuto è media fuga domũ ſe recepère. Pompeius autem, qui tum fortè Luceriæ erat, intellecto Corfinium circumſideri, pluresq; indies ad Cæſarẽ tranſire, Italiæ retinendæ ſpe deiectus, quũ Cæſare Gallias adhuc obtinente, iter ſibi in Hiſpaniam prouinciam ſuam, vbi exercitũ habebat, intercluſum ſciret, fretus Aſiaticorum Regum populorumq; in ſe ſtudijs, relictæ Italia mare Ionium cum exercitu, ijsq; qui ſibi aderāt Senatorib. traicere ſtatuit: Luceria itaq; primò Canuſium, inde ipſis feralibus .viii. Cal. Mart. Brundiuſium pergit, Conſules, quos cum magna parte copiarũ Dyrrachium in Epirum præmittere conſtituit, ſubſequuturus, vbi primũ naues, quæ partem exercitus cũ Coſs. tranſuexerant, rediſſent: ſperans ſcilicet alieno anni tempore per ſummã nauium penuriam neminem ſe trans mare perſequuturum. Ceterũ Cæſar, poſtq̃ Domitianos milites ſuo adegit ſacramento, ſeptimo poſtq̃ ad Corfinium venerat die, caſtris motis in Apuliam proficiſcitur: inde Brundiuſium contendit, nihil tam cupiens, q̃ Pompeio Brundiuſij vel capto, vel oppreſſo, bellum intra Italiam conficere. Hinc Brundiuſium diuerſis operibus oppugnare, Brundiuſiniq; portus uſum Pompeianis eripere, exitumq; obiectis molibus intercludere inſtitit. Interim ne à pacis conditionibus abhorreſcere videretur, primũ per Cn. Magium præfectum fabrũ Pompeij à ſuis captũ, tum per Caninium Rebilum legatum, Pompeium ipſum ad colloquium enocat: ſpem faciens non iniquis conditionibus ab armis diſcedi poſſe, ſi colloquij poteſtas fiat. Verũ Pompeius, dato reſponſo, quòd Coſs. abeſſent, ſine illis nihil de cõpoſitione agi poſſe, contrarijsq; interim operibus Cæſaris opera & munitiones perumpens & diſturbans, tantisper oppugnationem ſuſtinuit, dum clauſis, quæ exercitum transportauerat, rediret: in quam impoſitis cum ſilentio militibus, aliquot tamen propugnatorib. in muro & turribus oppidi ad ſpeciem relictis, urbe inſuper inædificata, & vias ipſas urbis, ſoſſis tranſuerſim ductis, ſudibus, ſtipitibus, trabibusq; præacutis in terram defixis, aliæve quauis ratione impediens, naues ſub noctem Idib. Mart. ſoluit, propugnatoresq; ſigno quo cõ-

G

uene-

SULMONEN-  
SES RECE-  
PTI.

ADVENTU  
POMPEII

ADVENTU  
POMPEII

BRUNDV-  
SIUM RE-  
CEPTVM.

SARDINIA  
RECEPTA.

CAESARIS  
IN VRBEM  
ADVENTVS.

uenerat à mœnibus vt simul naues conscendant, reuocat. Cæsar autem A  
fuga Pompeianorum per oppidanos, qui in Cæsarem q̃ Pompeium procli-  
uiiores erant, è rectis significata, ad .xv. Cal. April. Brundisium recipit. Et  
quamuis ad negotium maturè conficiendum q̃ primùm & quasi è vestigio,  
Pompeio nondum transmarinis copijs cōfirmato, mare sibi transeundum  
censeret, cognito tamē naues omnes sibi à Pompeio præreptas, nec sine lon-  
giori mora alias posse cogi, omisso in præsens Pompeium persequendi con-  
silio, melius duxit Italiam, & quicquid à tergo relinqueretur præsidij cōfir-  
mare, atq; in Hispaniam, quæ à Pompeianis tenebatur, proficisci. Ad Italiæ  
itaq; præsidium partem copiarū Brundisij, aliam item Tarenti, Hydrunti  
aliam relinquit. Contractisque Brundisij per municipiorum Duumuiros B  
quātis poterat nauibus, Q. Valerium legatum cū legione vna in Sardiniam,  
quam M. Cotta obtinebat, Q. Curionem Proprætorem cū tribus legionib.  
in Siciliam, quæ Catoni obuenerat, mittit: addito, vt Sicilia recepta, exerci-  
tum in Africam, quam Tubero sortitus erat, traduceret. Sardi eiecto statim  
Cotta, atq; in Africam profugo, Q. Valerium recipiunt. Cato verò appa-  
ribus bellicis in Sicilia instruendis intentissimus, audito Curionis aduentu,  
multa de Pompeio, qui bellum imparatus ab omnibus temerè suscepisset,  
pro cōcione questus, proditum se & Remp. ab eo clamitans, ad Pompeium  
se per Corcyram contulit. Cæsar itaq; spacio .lx. dierum vniuersa Italia  
citra sanguinem potitus, Romam ante Cal. April. peruenit: pacatioremq; q̃ C  
putarat inueniens, Senatum Cal. April. extra pomerium ab Antonio & Cas-  
sio coactum, oratione benigna alloquutus est: se non studio patriæ bellum  
inferendi, sed quò dignitatem suam aduersus inimicorū iniurias tueretur,  
arma sumpsisse: nec tam priuatarum iniuriarum vindictam, q̃ legum mo-  
rūq; antiquorum, & pristinæ in comitijs suffragijsq; ferendis, petendisq;  
magistratib. libertatis assertionem sibi propositam habuisse: postulationū  
præter hæc suarum æquitatem exponit: iniuriarum acerbiter docet: reli-  
quaq; quæ ad pacem conseruandam à se facta erant, recenset: deniq; eun-  
dem ordinem vt secum Remp. administrandam suscipiat, hortatur: legatos  
etiam ad Pompeium de pace mittendos censeat. Populum quoq; ipsum, qui D  
frequentissimus extra urbem confluxerat, metu Syllanorum temporū ferè  
exanimem, nō absimili oratione confirmat: multaq; prius de se pollicitus,  
deinceps benè sperare iubet, filijs etiam eorū, qui à Sylla proscripti fuerant,  
ad honores & magistratus admissis. Quamuis autē Senatui ea quæ à Cæsare  
de legatis ad Pompeium mittendis dicebantur, probarentur, metu tamen  
Pompeij, qui hostium loco habiturū se edixerat, æquè eos qui Romæ man-  
sissent, atq; hos qui in castris Cæsaris fuissent, nemo hanc legationem susci-  
pere sustinuit. Sic diebus aliquot frustra consumptis, spe pacis abiecta, Cæ-  
sar de pecunijs ex ærario ad bellum gerendum sumendis, rogationem tulit.  
Huic



- A** Huic tamen rogationi, ut & alijs plerisque Cæsaris actionibus, L. Metellus Trib. plebis, ab inimicis Cæsaris instigatus, sua intercessione obstitit. Sed Cæsar, quum clauibus non inuentis (quòd has Consules secum abstulerant) securibus ararium perfringi iuberet, Metello pertinacius resistenti, mortem, ni desisteret, comminatus, ararioque recluso, etiam sanctiores thesauros, in illum usque diem intactos, quique per Gallicos tumultus in extremam necessitatem, etiam cum execratione eius quicumque eos nisi solius belli Gallici causa mouisset, depositi erant, abstulit: Rempublicam, perdomitis à se Gallis, ita ut nihil ab eis amplius immineret periculi, religione solutam prædicans. Sic pecunia publica potitus, cuius partem militibus, alijsque dilargitus est, M. AEmilium Lepidum Præfectum urbis constituit, M. autem Antonium vniuersæ Italiae, praesidijsque Italicis praefecit. Prouincias verò, Siciliam Curioni, Sardiniam Q. Valerio, Illyricum C. Antonio, Galliam citeriorem Licinio Crasso decernit. Classes præterea duas, vnam ad inferi, alteram ad superi maris tutelam instruit: ex his vni Hortensium, alteri Dolabellam praeficit. His rebus in urbe peractis, confirmataque ad hunc modum Italia, ipsa quoque Gallia iam pacata, in Hispaniam ante omnia, quæ in Pompeium propensior, à Legatis Pompeianis Afranio, Petreio, & M. Varrone, cum exercitiibus veteranis tenebatur, expeditionem parat, professus se ire ad exercitum sine duce, rediturum verò ad ducem sine exercitu.
- C** Pompeius interea postquam nocte soluisset cum reliqua parte copiarum, Dyrrachij se suosque exponi iubet, pluribus statim ubi appulisset aduersis exceptus omnibus: nam præterquam quòd militum plerique in ipso appulsu fulminis ictu interiøre, signaque ipsa militaria araneæ insedere, ipsius quoque Pompeij nauem iam egressi vestigium serpentes aduoluti confudere. Plurima per id tempus & in urbe obseruata prodigia, Romanis non parum terroris iniecere. Cicero id temporis Proconsul, tum alij aliquot ordinis Senatorij viri principes, urbe iam à Cæsare occupata, conspectui se eius offerre veriti, ad Pompeium in Macedoniam proficiscentes, maiorem tum Senatorum, tum Equitum partem secum traxere, vel quòd
- D** Pompeij causam ut iustiore probarent, vel quòd eum superiorem fore confiderent. Cæsar autem dum per Galliam in Hispaniam properat, cognoscit Domitium, quem paulò antè Corfinij captum dimiserat, cum nauibus actuarijs septem ad occupandam Massiliam, quæ sibi iter erat in Hispaniam, profectum: ipsosque Massilienses, mandatis à Pompeio per legatos nobilissimos Massiliensium adulescentes (quos Pompeius Roma discedens subornarat atque instruxerat) acceptis, portas clausisse, auxilia à finitimis populis acciuisse, frumenta reliquumque commeatum intra urbem conuehere, muros, portas, classemque reficere, reliquaque hostilia parare & expedire. Hinc Cæsar. xv. Primis Massiliensium ad se euocatis, ne

M. AEMILIUS  
LEPIDVS  
PRÆFECT.  
VRBIS.

PROVINCIAE  
DECRETAE.



ab illis belli initium fiat monet, totius Italiae potius auctoritatem sequantur, quam unius hominis obsequio se accommodent: addens & alia pleraque, quae res & tempus postulabant. Ad haec à Massiliensibus per legatos responsum: Intelligere civitatem, populum Romanum in partes distractum, unius principem esse Pompeium, alterius verò Caesarem, utriusque non obscura in se exstare beneficia: ceterum utra pars potiore iure nitatur, neque se curiosius inquirere, neque sui iudicii causam ipsorum discernere: paribus ipsorum in se meritis, parem etiam ab ipsis gratiam, & aequalia studia deberi: se socios P. R.: si pacati & ut amici veniant, vel utrumque urbe recepturos: sin autem bello inter se decertare constituent, se neutrum eorum contra alterum aliqua in re iuvatu-  
B

BELLUM  
MASSILI-  
ENSE.

Domitius tamen, qui iam cum navibus advenerat, à Massiliensibus, contra quam se facturos paulò antè professi erant, admissus, accepta totius belli administrandi potestate, urbi praeficitur. Quae se iniuria affectum Caesar indignè ferens, legionibus propius admotis, turribus, vineisque; actis, duodecim praeterea navibus longis intra dies. xxx. magna diligentia confectis atque instructis, C. Trebonio legato cum tribus legionibus ad urbis oppugnationem relicto, D. verò Bruto navibus praefecto, Massilia relicta ipse in Hispaniam ire pergit, praemissoque; cum tribus legionibus C. Fabio legato, reliquas legiones quae longius hiemabant subsequi iubet. At Pompeius alia ex parte vel iam antè quum Brundisio discederet, Vibullium Rufum in Hispaniam ad exercitum & legatos Varronem, Petreium, & Afranium miserat: qui cognito Caesarem cum suis copiis adven-  
C  
torem, provinciam inter se partiuntur. Varro cum tribus legionibus omnem ulteriorem Hispaniam tueri iubetur: Petreius autem & Afranius, cum quinque legionibus, auxiliariisque; scutorum citerioris, & cetratorum ulterioris Hispaniae cohortibus octoginta, equitum verò ex utraque provincia milibus quinque, ad Ilerdam, loco ad gerendum bellum opportuno, castra faciunt, hostiumque adventum ibi operiri statuunt. C. autem Fabius à Caesare praemissus, confecto maxima celeritate itinere, praesidioque; Afranij, ut Caesar imperarat, quod saltus Pyrenaeos infederat deiectione, magnis itineribus Ilerdam ad Afranij exercitum contendit: castraque; ibi ad Sicorim fluvium, qui Ilerdam praeterlabitur, ponit. Consumptoque; omni cis flumen pabulo, Sicorim duobus pontibus, quattuor passuum milibus inter se distantibus, iungit. Ibi dum quotidie crebris inter Caesarianos & Afranianos pabulatores equestribus praeliis decertatur, duae postea legiones cum omni equitatu pabulatoribus. Caesarianis praesidio trans flumen mittuntur. Sed aucto repente hibernis imbribus amne, & ponte tum aquae impetu, tum iumentorum frumentariorum pondere abrupto, equitatus ne legiones quae iam pontem transierant, subsequi posset, intercluditur. Quod ubi Petreius & Afra-  
D

BELLUM  
CIVILE HISPANIENSE  
CONTRA  
POMPEII  
LEGATOS.

RES AD I-  
LERDAM IN  
HISPANIA  
CITERIORE  
CONTRA A-  
FRANIVM  
ET PETRE-  
IVM GE-  
STAE.

- A** Afranius è cratibus & aggere pontis abrupti, qui secundo flumine præter Ilerdam ferebantur, intellexere, missis cum omni equitatu quattuor legionibus, duas illas Fabianas legiones equitatu destitutas, cum L. Planco, qui præsidio præerat, penè oppresserant: ni C. Fabius duabus alijs legionibus tempestiuè subsidio missis, pluribus tamen è suis desideratis, prælium dimisset. Cæsar, qui & ipse cum suo equitatu paulò post in castra venerat, ponte refecto, præsidioq; sex cohortium ponti & castris relicto, acie triplici instructa, suos sub castra Afranij educit, & pugnae potestatem facit. Quam dum detrectat Afranius, castra Cæsar propius admonet, eaque tertio post die vallo communit, tanta celeritate & industria, ut opus magna iam ex parte perfectum esset, priusquam coeptum ab Afranio intelligeretur. Castris communitis, id quod restabat copiarum cum impedimentis è superioribus castris ad se traduci iubet. Media ferè planicie, quæ inter Afranij castra & oppidum Ilerdam iacebat, editior surgebat tumultus: hoc Cæsar si prior potiretur, sperabat hostes & aditu oppidi, & commeatu se interclusurum. Hunc igitur tribus legionibus eductis, antesignanos procurentes occupare iubet. Afraniani contra, re intellecta, & ipsi ad eundem tumultum contendunt, & compendio itineris adiuti priores inuadunt. Cæsarianis primo impetu cedentibus, per quinque horas maxima cōtentione inter Ilerdam & castra pro tumultu dimicatum est, sed Marte vario, euentuq; ita duobus, ut utrique se superiores discessisse gloriarentur: sic tamen ut Afraniani tumultum quem antè ceperant, repullis Cæsarianis, operibus minitum, præsidioq; imposito tenerent. Interfecti sunt è Cæsarianis primo cōgressu plus minus septuaginta, inter hos Q. Fulginius primus hastatus legionis quartæ decimæ. Ex Afranianis præter T. Cæcilium prinipili Centurionem, eum quattuor alijs Centurionibus, desiderati plus ducenti. Per biduum quo hæc geruntur, procellosi continuiq; imbres cælo effusi, niuib; hibernis è circumiacentib; montibus secum abreptis, superatis fluminum ripis, omnem latè regionem inundarunt, pontesque illi duo Fabiani aquæ violentia disiecti sunt. Hinc Cæsar, qui inter duo flumina Sicorim & Cingam, angusto triginta milium spacio, castra habebat, in extremas adductus difficultates, parùm ab obfesso differebat: cum duobus intercluso fluminibus, neque frumenta, alijsq; commeatus aliundè supportari, neque hi qui pabulum longius progressi fuerant, reuerti, nec deniq; copiarum quæ è Gallia Italiaque maximè expectabantur, in castra adduci possent. Huic malo accedebat, quòd Afranius omne ferè frumentum è ciuitatibus ante Cæsaris aduentum Ilerdam conuexerat, ut Cæsar ciuitatibus sibi fœderatis frumento vacuis, pro frumento pecus imperare cogeretur. Afranij contra exercitus & commeatu & pabulo instructissimus, omnibus victui necessariis abundabat: tum quòd antea ipsis affatum prouisum erat, tum quòd per pontem

qui ad oppidum Ilerdam erat, omnia tutò ex vniuersa prouincia compor-  
 tarentur: durauitque ea fluminis restagnatio per plures dies, Afranio inte-  
 rim dispositis passim ad ripam cohortibus, quò minùs Cæsar pontes restau-  
 raret, prohibente, vijsq; omnibus & itineribus per equites militesque suos  
 obsessis & obstructis, factum est vt nulli prorsus ad Cæsare aditus patèret.  
 Hinc tanta in Cæsaris exercitu annonæ caritas, vt singuli frumenti modij  
 denarijs quinquaginta venirent: quæ incommoda quum indices augeren-  
 tur, militibus in summa rei frumentariæ aliorumq; commeatuum penu-  
 ria, fame & hibernis tempestatibus afflictis, vires & animi decresebant.  
 Hæc Romam etiam in maius partim rumoribus perlata, partim Petreij &  
 Afranij litteris ad amicos perscripta, effecere, vt nò aliter quàm Cæsare iam  
 debellato, ad Pompeium passim à plurimis tum Senatorij ordinis, tum alijs,  
 qui aduersam eius fortunam paulò antè suspectam habuerāt, mutatis ani-  
 mis concursus fieret. Cæsar autem in his angustijs extremisq; necessita-  
 tibus constitutus, dum nihil sibi ad spem reliquum videt, naues per milites  
 è leui materia viminibusq; confici, corioq; integri iubet, quales in Britan-  
 nia superiorib. bellis à Britannis ipsis fieri didicerat. Has per noctem. xxii.  
 passuum milibus à castris ad ripam auehi curat, militibusq; per hæc nauig-  
 ia in alteram fluminis ripam expositis, collem ripæ proximum occupat,  
 eumq; priusquam ab hostibus sentiretur, communit, legionemque præsi-  
 dio ipsius disponit: & ponte intra biduum perfectò, commeatuque & pa-  
 bulatoribus tutò ad se receptis, rei frumentariæ se difficultatibus expedit.  
 Pars etiam equitatus Cæsariani per pontem eodem die transmissa, hostium  
 pabulatores incautos, & securius palantes aggressa, cohorteq; vna circum-  
 uenta & interfecta, reliquis fuga dissipatis, maxima cum hominum tum  
 iumentorum præda, eodem ponte omnibus suis integris in castra reuertit-  
 tur. Sic ponte perfectò, magna & incredibilis secuta est rerum & fortunæ  
 commutatio: nam præterquam quòd Pompeiani territi virtute equitum  
 Cæsarianorum, minùs libera & angustiore deinceps pabulatione, eaq; per  
 plures dies intermissa, & præter consuetudinem etiam nocturna vterentur,  
 pleræq; etiam Hispanorum ciuitates, allatis secundis & lætis de rebus Cæ-  
 saris ad Massiliam nuncijs, mutatis cum fortuna animis, in Cæsaris partes  
 transière: præter Oscenses enim, & Calaguritanos, Tarraconenses quoque  
 Lacetani, Aufetani, & Illurgauonenses, missis legatis, Cæsaris se mandatis  
 obtemperare paratos nunciant. Quibus omnibus in amicitiam receptis,  
 Cæsar frumenta imperat: quæ conquisitis vndique iumentis, properè ma-  
 gno studio intra castra coportantur. Nec pauciores postea ciuitates etiam  
 longinquiores ab Afranio ad Cæsarem desciscunt, maximè quòd rumor  
 de auxilijs, quæ cum Pompeio per Mauritaniam aduentare credebantur,  
 iam deferbuerat. Cæsar ne sibi longiore circuitu equitatus semper per pon-  
 tem

- A** tem mittendus esset, auerso Sicori flumine vadum in eo effecit. Hinc ter-  
riti Petreius, Afraniusque, quod Cæsar equitatu plurimum valebat, relicto  
Ilerdæ duorum cohortium præsidio, traiecto Sicori flumine, in ulteriorem  
Hispaniam, siue Celtiberiam, ad Iberum flumen, motis noctu castris co-  
pias & bellum transferre statuunt: vbi & equitatum recentem, & magna  
auxilia se inuenturos sperabant. Cæsar autem, quod suos locorum ignaros  
tenebrarum discrimini committere nolleret, prima statim sequentis diei luce  
equitatu flumen transmissio, postremum hostium agmen moratur: legio-  
nibusq; mox eodem vado, quo & equitatus transierat, Sicorim flumen tra-  
ductis, incredibili vsus celeritate, equites cum reliquo exercitu assequutus,  
**B** vbi in hostium conspectum venit, Afranium perterritum castra eodem loco  
in edito facere cogit. Cæsar quoque castris haud procul inde proximo colle  
positis, saltum quâ hostibus necessario iter erat, præsidio occupat. Ibi quâ  
fortè Afranius quattuor cetratorum cohortes montem quempiam excel-  
sissimum occupare iussisset, sperans si eo potiretur, & reliquas copias eò fa-  
cile traductum iri, cetrati ab equitatu Cæsar's circumuenti, in conspectu  
vtriusque exercitus interfecti sunt. Hinc Legatis, Tribunis, Centurionib; q;  
prælium committi instantius postulantibus, Cæsar cum nec suos dubio pu-  
gnæ euentui obijcere vellet, simul etiam vt à civili sanguine temperaret,  
quanquam dissentientibus alijs, omnino prælio abstinere constitutum ha-  
**C** bebat: sperans se vel sine vulnere, re frumentaria interclusos facile in pote-  
statem redacturum. Hinc castra quàm poterat proximè hostium castris  
constituens, intercluso ad Iberum flumen accessu, non minus aquatione q̃  
frumentatione hostem prohibebat. Summa ex hoc apud Afranios despe-  
ratio: dubitantibusq; quid potissimum in tantis angustijs consilij capien-  
dum foret, vallum à castris ad flumen duci placuit, vt ea munitione tuti li-  
beriore deinceps aquatione vterentur. Eius operis perficiendi causa dum  
Afranius & Petreius longius à suis discedunt, Afraniani milites ducum ab-  
sentia liberius degentes, in proxima Cæsar's castra digressi, colloquia cum  
Cæsar's misce instituant: dataque à Cæsar's fide, missisque legatis  
**D** primorum ordinum Centurionibus, de pace cum Cæsare agunt, & se vel si-  
gna translatores pollicentur, modò Petreio & Afranio vis ne fiat, & ipsi cō-  
tra Pompeium militare ne cogantur. Quod vtrumq; Cæsar pollicitus est,  
& præstitit. Hinc summa in vtriusq; castris læticia, tanquam pace confecta:  
crebrisque & reciprocis vtrò citroq; commorationibus, dum quem quisq;  
necessarium, consanguineum, municipem, hospitem, aut alioqui notum  
habebat, liberè ad colloquium euocat, factum est, vt non bina, sed vna ca-  
stra viderentur. Hæc vbi ducibus Pompeianis nunciata, Afranius in omne  
euentum æquiore animo paratus, Cæsar's se arbitrio permissurus, in castra  
reuertitur: Petreius verò indignatus, cum prætoriam cohortem cetratorumq;  
mul-

...  
...  
...

multitudine, ijsque quos secum habebat custodiæ causa beneficiarijs, in- A  
 expectatus, furibundusque; in castra aduolans, militum colloquia dirimit,  
 Cæsarianos à castris & à vallo ferro repellit; occisis etiam sua manu quot-  
 quot Cæsarianorum in castris occurrebant: statimque implorata non sine  
 lacrymis militum fide, & Afranium ipsum, & milites nouo sacramento adi-  
 git, neque se neque Pompeium deserturos: conquisitosque; quotquot in ca-  
 stris latebant Cæsaris milites, & in prætorium adductos, crudeliter interfici  
 iubet. Cæsar ex aduerso singulari in Afranianos clementia usus, quicumque;  
 suis in castris remanserant, vel metu delitescabant, magno studio conquiri,  
 illæfosque & sine iniuria, nulloque; contra Pompeium sacramento adactos,  
 sed liberos remitti iubet. Sed ut Petreio summa crudelitas apud milites o- B  
 dii & inuidiæ plurimum conciliauit, ita Cæsari insignis lenitas non parum  
 tum ad gloriam, tum ad militum etiam Pompeianorum gratiam, attulit  
 momenti: ut multi ex Afranianis, quanquam ab eo dimissi, vltro Cæsaris si-  
 gna sequuntur, in castris ipsius remanerent. Sic pace per Petreium turbata,  
 conuersisque militum animis, ad priorem belli rationem reditum: Afra-  
 nianisque maximis rei frumentariæ aquationisque; angustijs oppressis, plu-  
 rimi quotidie in castra Cæsaris transibant. Hinc duces Pompeiani Ilerdam,  
 ubi frumenti non nihil reliquerant, reuerti constituunt: sed Cæsar præmissis  
 in nouissimum agmen equitatu, ipse cum legionibus subsequutus, ita acri-  
 ter proficiscentibus institit, ut Afraniani medio itinere subsistere, castraque C  
 loco iniquo, longè ab omni aquatione remoto, facere coacti fuerint. Nec  
 ignarus Cæsar quibus Afraniani necessitatibus premerentur, quum iisdem quæ  
 supra relatæ sunt de causis, prælio sibi abstinendum existimaret, necessarias  
 tamen propter aquationem & pabulationem hostium eruptiones, vallo & fossa  
 circumducta, impedire constituit: partemque; operis tertio postquam inceptum  
 erat die iam perfecta, Afraniani frustra Cæsaris munitiones impedire co-  
 nantur. Nec meliore successu postridie Sicorim vado transire tentant, quod  
 ripæ omnes custodijs Cæsaris tenerentur. Quare omnibus circumuenti ma-  
 lis, per summam pabuli, frumenti, ligni, & aquæ inopiam adacti, colloquium  
 petunt: quod ubi dato obsidis loco Afranij filio, impetratum, pacem sup- D  
 plices petunt: quæ tandem à Cæsare, postquam ea quæ ad causæ suæ æqui-  
 tatem, probandasque inimicorum in se iniurias spectare videbantur, pro-  
 lixè satis exposuisset, concessa est, ijs ferè conditionibus, quibus prius con-  
 uenerat: scilicet, ut Hispania Cæsari cederet, duces Pompeiani exercitum  
 dimitterent, ipsique si videretur, ad Pompeium pergerent. Milites Hispani  
 statim exauctorati, domum quisque suam remitterentur. Romani verò &  
 Itali ad Varum flumen, qui Galliam Narbonensem diuidit, deducti, sacra-  
 mento soluti dimitterentur. Hæc dum in Hispania ad Ilerdam ge-  
 runtur, Massiliæ interim L. Domitius, qui à Massiliensibus receptus erat, expe-

HISPANIA  
 CITERIOR  
 RECEPIT.

**A** expeditis nauibus longis septemdecim; additis pluribus minoribus nauigijs, sic vt iustæ classis faciliè speciem præberet, Cæsaris naues, quæ in opposita Massiliæ insula in stationibus erant, quibusque D. Brutus præerat, aggre-  
ditur. Numero quidem nauium Brutû superabat Domitius, ceterum virtute & robore militum longè inferior. Armamentis quoque & harpagonibus manibusque; ferreis Cæsariana, quàm Domitiana classis instructior erat. Brutus comperto Massiliensium nauium aduentu, naues suas portu educit, factoque congressu acerrimè vtrinque conflictum est. Massilienses, quod & celeritate nauium, & rei naualis peritia valerent, procursum celeri Cæsarianos eludebant, earumque impetus excipiebant. Ceterum Cæsaria-  
**B** næ naues, si quando propius accedebant, iniectis hinc inde harpagonibus, & manibus ferreis, faciliè singulæ binas distinebant, retentaque, vtraque nauis cum Massiliensibus stataria hinc inde pugna præliabantur, transcendentesque; in hostium naues, interfecto maximo Massiliensium Albicorumque auxilium numero, 1 x. hostium naues partim captæ, partim in profundum demersæ, reliquæ Massiliam in portum repulsæ sunt. Et hæc est illa Massiliensis victoria, quam supra Cæsari in Hispania ad Ilerdam nuntiata, mutati plurimarum Hispaniæ ciuitatum in Cæsarem animi, causam fuisse relatum est. C. verò Trebonius legatus, quem Cæsar ad Massiliæ oppugnationem reliquerat, quanquam maximis operibus urbem oppugnare instituisset, frustra tamen fuit omnis labor, quod Massilienses ab omni apparatu bellico instructissimi, faciliè opera Cæsarianorum validissimis tormentis aut perfici impedirent, aut perfecta perfringerent: ita tamen vt factis in opera Romanorum crebris eruptionibus, non sine cæde suorum Albicorumque auxilium in oppidum reiecti sint. Interim L. Nasidius Domitio Massiliensibusque; à Pompeio cum classe nauium sedecim auxilio missus, vt additis auxilijs suis, altera cum Bruti classe pugna committeretur auctor fuit. Nasidij consilio ab omnibus magna animi promptitudine assensum, ventoque vñ secundo, portu egressi, se ad pugnam comparant. Brutus quoque auctus numero sex nauium, quas à  
**D** Massiliensibus ceperat, non minori spe & fiducia se quos integros prius vicerat, iam semel deuictos faciliùs superaturum, suas quoque naues omnibus rebus instructas ad pugnam educit. Vbi ad certamen ventum, quanquam Massiliensibus Albicisque nec ignauiter nec imperitè pugnam capeffentibus, fugientibus tamen primo statim congressu Nasidianis, depressisque Massiliensium nauibus quinque, captis autem quattuor, faciliè penes Cæsarianos victoria stetit. Reliquæ Massiliensium naues Nasidianos in Hispaniam citeriorem fugientes sequutæ sunt, vna excepta, quæ Massiliam præmissa, funestissimum tantæ cladis nuncium pertulit. Hinc tanquam vrbe iam capta, magnus in oppido moeror, magna trepidatio.

H

C. au.

C. autem Trebonius turri in altitudinem sex tabulatorum à legionarijs A  
 eduçta, additis alijs operibus, ad oppidi oppugnationem redit: quæ qui-  
 dem opera, quanquam ab oppidanis strenuè saxis immanibus incendioq;  
 & flamma impeterentur, defendentibus tamen non minori studio opera  
 Romanis, furcisq; & longurijs ignem remouentibus, propugnatoresq; è  
 turri illa sex contignationum à muri defensione prohibentibus, suffossaq;  
 insuper & disiecta cum parte ipsius muri lateritia Massiliensium turri, op-  
 pidani repentina inopinataq; ruina territi, vniuersi inermes & insulati  
 portis prorumpunt: supplicesq; & humi proiecti à legatis petunt, vt post-  
 quam urbem suam captam vident, à direptione oppidi temperetur: se vbi  
 primùm Cæsar aduenisset, quæuis imperata animo perquam lubenti obi- B  
 turos: ni faciant, se vel extremam fortunam æquo animo perpeffuros.  
 Datis itaque Massiliensibus à Legatis quibusdam quasi inducijs, miles ab  
 opere & oppugnatione reuocatur, operibus custodiæ adhibetur, cessantq;  
 deinceps hinc inde hostilia. Hæ Massiliensium preces èò facilius à Legatis  
 admittæ sunt, quòd Cæsar per litteras Trebonio mandarât, malle se oppi-  
 do sine vi potiri, ne miles defectione & contemptu sui iritatus, diutinoq;  
 labore offensus, inclementius in oppidanos, quod interminatus fuerat,  
 sæuieret. Sed non diu quieuere Massilienses, quin paucis interiectis diebus,  
 captata fraudis occasione, dum Cæsariani armis depositis, tanquam in pace  
 liberè & remissiùs agunt, temporeq; diei meridiano alijs languentibus, alijs C  
 quietem capeffentibus, eruptione facta, ignem operibus iniicerent: quem  
 ventus tum fortè violentius spirans, ita subito longè lateq; sparsit, vt omnia  
 priùs conflagraffe, quàm incendij causam Cæsariani intelligerent. Qui re-  
 pentina fortuna permoti, arma quæ possunt arripiunt, hostesq; magno im-  
 petu repellunt: sed muro, sagittis, tormentisque fugientes persequi prohi-  
 bentur. Idem & postero die à Massiliensibus tentatum, sed frustrâ, atten-  
 tioribus ad omnia Cæsarianis: ita vt oppidani, pluribus amissis, in oppidû  
 iterum repellerentur. Trebonius postquam plurium etiam mensium labo-  
 res, hostium perfidia momento temporis perijsse videt, indignatus propter  
 inducias violatas, simul etiam ne hostibus ludibrio foret veritus, maxima D  
 contentione & studio, pariq; militum virtute & industria, alia opera prio-  
 ribus longè maiora, insolita prorsus ratione, quanquam in summa difficul-  
 tate, & materiæ, vnde agger congeri posset, inopia, breui admodum perfe-  
 cit. Hinc hostes mirati tam breui tempore absoluta, quæ ne longo quidem  
 spacio confici posse crediderant, dum nec eruptioni, nec perfidiæ locû esse  
 vident, simul etiam nec operibus institutis, nec militibus ipsis vi aut igne,  
 aut alia quauis ratione noceri posse, urbemq; quâ à terra aditus erat, vn-  
 dique operibus, tanquam muro quodam perpetuo cinctam, præterea ne in  
 proprijs quidem muris, aut propugnaculis consistendi potestaté superesse,  
 erepto

**A** erepto sibi insuper propter vicinitatem munitionum Ro. omni tormentorum usu, iisdem quibus prius conditionibus se dedunt. M. autem Varro, cui in partitione prouinciarum Hispaniæ, vltiorem cum tribus legionibus tuendam obuuisse memoratum est, dum Cæsarem primò ad Massiliam, & postea circa Ilerdam angustijs rei frumentariæ detineri intelligit, & ipse in spem expectationemque elatus, habitis delectibus legiones supplet, alarias cohortes nouas triginta addit, frumentum quod Massiliensibus & Afranio mittatur cogit, pecuniam facit, naues longas atq; alias fieri imperat, ceteraq; bello necessaria comparat. Gades autem præsidij causa cohortes sex mittit, præfecto ipsi insulæ C. Gallonio equite Romano. **P**ostea verò cognitis ijs quæ in Hispania citeriore gesta essent, omnino se bello accingit: & quòd reliquam prouinciam rebus Cæsaris studere intelligeret, Gaditanā insulam belli sedem constituere cogitat. Huc omnia ad bellum ducendum necessaria comportari iubet. Cæsar autem, quanquam Petreio & Afranio debellatis, quum non nisi pacata vniuersa Hispania, quam Pompeio sciebat addictissimam, in Italiam discedere cōstituisset, præmissa in Hispaniam vltiorem cum duabus legionibus Q. Cassio Trib. plebis, ipse cum sexcentis equitibus subsequitur: edicto prius per vniuersam Hispaniam promulgato, vt ad diem constitutam omnes totius prouinciæ magistratus, omnesque ciuitatum Principes, Cordubæ sibi præstò essent. Cui ab omnibus obtemperatū est. Conuentus ipse Cordubensis, retentis sibi præsidij causa duabus cohortibus, quæ Colonicæ appellabantur, Varroni portas clausit. Carmonenses quoque, vel præcepta totius prouinciæ ciuitas, Varronianis cohortibus, quæ præsidio relictæ erant, eiectionis, & ipsi portas claudunt. Varro intellecto plenius totius ferè prouinciæ in Cæsarem studio, Gades cum legionibus properat: verum quorundam litteris ex itinere cognoscit, Gaditanos Gallonio cum præsidiarijs cohortibus excedere iussu, urbem atq; insulam Cæsari seruare. Quæ postquam in exercitu Varroniano percrebuere, statim ipso præsentis & inspiciente, altera legionum quæ cum eo erant, cui Vernacula nomen, sublati signis è castris ipsius ad Cæsarem Hispalim transit. His permotus Varro, cognito præclusum sibi iter in Italiam, quò proficisci constituerat, Cæsari se cui velit legionem tradere paratum nunciat. Cæsar Sex. Cæsari, quem in id ad Varronem miserat, tradi iubet. Tradita legione, Varro Cordubam se ad Cæsarem cum rationibus publicis, tam pecuniæ, quàm frumenti, & nauium quæ per prouinciam erant, confert. Cæsar dum Cordubæ biduum commoratur, omnibus pro meritis & dignitate tam ciuibus Ro. quàm Hispanis gratias agit. Plurimos interim & publicè & priuatim diuersis honorum generibus prosequitur. Hinc Gades profectus, pecunias ornamentaque, quæ Varro in usum belli è fano Herculis extulerat, in templum referri mandat: ipsumque

H ij popu

RES IN HIS-  
SPANIA VLT-  
TERIORE  
CONTRA VARR-  
ONEM GE-  
STAE.

HISPANIA  
VLTERRIOR  
RECEPTA.



populum Gaditanum ciuitate Rom. donat : præfectoque prouinciæ cum A  
 quattuor legionibus relicto Q. Cassio, qui prius Pompeio Hispaniam te-  
 nente Quæstor fuerat, nauibus ijs quas Gaditani iussu Varronis nuper fa-  
 bricati erant, Gadibus Tarraconem, vbi ab omnibus ferè ciuitatum lega-  
 tionibus exspectabatur, venit. Ibi simili ferè ratione, qua prius Cordubæ,  
 priuatim & publicè plerisque ciuitatibus habiti honores & gratiæ. Tarra-  
 cone Cæsar digressus, per Pyrenæos pedibus Narbonem, inde Massiliam ve-  
 nit. Dum autem Pyrenæos transit, trophæum quidem ibi constituere no-  
 luit, quòd id prius in Pompeio notatum intellexerat: verùm in rerum à se  
 gestarum monumentum, aram è lapide polito non procul à trophæis Pom-  
 peianis constituit. Cæsar statim vt Massiliam peruenit, cognoscit se Ro- B  
 mæ à M. A. Emilio Lepido Prætore Dictatorem esse dictum. Massilien-  
 ses autem nullis non exagitati calamitatibus, & præter priora mala, absum-  
 pto omni ferè com meatu, in extremam rei frumentariæ inopiam coniecti,  
 fœda etiam & graui pestilentiæ lue vexati, omniq; auxiliorum spe deiecti,  
 serio tandem Cæsaris se potestati permittunt, armaq; omnia, & tormenta,  
 ceterosq; belli apparatus, naues item & pecuniam, vt imperatum erat, tra-  
 dunt. L. autem Domitius paucis antè diebus de Massiliensium voluntate  
 certior factus, vsus opportunitate turbidæ tempestatis, cum tribus nauibus  
 fugam arripuit: duabusq; ex his à Bruto interceptis, tertia, quæ ipsum vehe-  
 bat, euasit. Cæsar relicto Massiliæ duarum legionum præsidio, reliquas C  
 in Italiam mittit, ipse ad urbem proficiscitur. Dum hæc à Cæsare in  
 Hispania, à legatis ad Massiliam geruntur, C. Curio, quem in Siciliam su-  
 præ cum tribus legionibus à Cæsare missum relatum est, recepta Sicilia, vt  
 Cæsar imperarat, in Africam cum duabus legionib. & equitibus quingen-  
 tis trajicit. Africam tum P. Accius Varus pro Pompeio tenebat, qui Auximo  
 prius à Cæsare capto, amissis cohortibus in Africam profugiens, vacuumq;  
 propria auctoritate occupans, Tuberonem, cui ea prouincia sorte obtige-  
 rat, eò cum nauibus venientem portu atque oppido prohibuerat. L. autem  
 Cæsar filius, qui & ipse Pompeianarum partium sectator, fortè cum decem  
 nauibus longis Clupeæ erat, intellecto Curionis aduentu, relicta Clupea à D  
 proximo littore pedibus Adrumetū, quod C. Considius Longus vnus le-  
 gionis præsidio tenebat, profugit: eòdem & naues postea subsequuntur sunt.  
 Sed Curio præmissis rectà Vticam cum nauibus Martio, relicto ad flumen  
 Bagradam cum legionibus C. Caninio Rebilo, ipse cum equitatu ad explo-  
 randa castra Corneliana (quem locum castris suis quàmmaximè idoneum  
 iudicabat) proficiscitur. Dumque ibi Vari castra, quæ mille ferè passibus à  
 Cornelianis sub ipsis oppidi muris locata erant, conspicit: simul, vt in re-  
 pentino tumultu & metu hostili fieri solet, plurima vndique ex agris in vr-  
 bem agi, & conuectari videt, equitatum ad depredandum mittit. Sexcenti  
 equi-

CÆSAR  
 DICTA-  
 TOR.

MASSILIA  
 RECEPTA.

SICILIA  
 RECEPTA.

RES IN A-  
 FRICA A C.  
 CURIONE  
 GESTAE.

- A** equites Numidæ, peditesq; cccc. à Iuba Rege auxilij caussa Vticam missi, subsidio ijs rebus quæ in urbem conuehebantur aderant, factoque inter hos & equitatum Curionis concursu, interfecti sunt Numidæ ferè cxx. reliqui pedem referre coacti, in castra cōpelluntur. Hinc Curio ad Bagradam flumen ad reliquum exercitum reuersus, statim facta ab vniuerso exercitu acclamatione, ob rem bene gestam Imperator saluatur. Postridie cum vniuerso exercitu ad Vticam profectus, & ipse alia parte sub oppidum castra facit. Ibi dum militibus operi castrensi intentis nunciatur, maxima tum equitum tum peditum auxilia à Iuba Rege missa Vticam venire, Curio opere relicto, dum legiones explicantur præmissis equitatu, interfecta magna peditatus Numidici parte, reliqua Regis auxilia facillè dissipat, & in fugam conijcit: ita tamen vt equitatus Regius incolumis per littora in oppidum se reciperet. Erat in exercitu Accij Vari Sex. Quinctilius Varus, qui Corfinij à Cæsare dimissus in Africam traiecerat. Is quod Curionis exercitum magna ex parte constare sciebat ex his legionibus, quas Cæsar Corfinij deuictio Domitio, cuius tum Quæstor fuerat, receperat, hunc à duce suo alienare, militumque animos ad defectionem sollicitare conatur, religione prioris sacramenti, cui se prius apud Domitium & se Quæstorem obstrinxissent, simul etiam spe largitionis, si Accium sequi velint, iniecta, opportuna ad id quantum ratio temporis patiebatur, apud milites oratione vsus. Hæc vbi Curioni cognita, concilio super hoc aduocato, quod militum à se animos alienatiores, atque in alteram partem inclinatos suspicaretur, alijs alia, quæ Curioni minus probabantur, censentibus, dimisso concilio, milites in concionem vocat, vehementiq; apud eos oratione vsus, cum eloquentia & arte oratoria, vt & alij duo in illa Curionum familia, plurimum valeret, ita militum animos commouit, vt offensi propter suspicionem infidelitatis, vtrò dicentem sæpè interpellare conati sint, concioneq; dimissa Curionem obtestati, vt eductos quamprimum in prælium, suam in ducem fidem facto & opere testatam facere concederet. Hanc opportunitatem Curio non esse sibi prætereundam ratus, postridie suos in aciem producit.
- D** Varus ex aduerso nec ipse pugnam detrectans, suas quoque copias in aciem deducit, media inter vtrumque valle satis exigua. Vbi ad manus ventum, primo ferè congressu fusi Acciani in castra refugiunt. Hos milites Curionis subsequuti, etiam sub ipsis castrorum portis quamplurimos cecidèrunt: parumq; abfuit, quin eodem impetu & castra ipsa caperentur: sed quod ijs quæ ad oppugnationem castrorum necessaria erant, destituerentur, Curio à castris Accianis suos in castra reducit, vnico è suis, Fabio scilicet quodam Peligno, desiderato. Ex Accianis autem interfecti sunt plus minus sexcenti, plures vulnerati, qui simulatione vulnerum, re vera autem per timorem, in oppidum se recepèrunt. Ipse quoque Varus cognita totius exercitus con-

C. CURIO  
IMPERA-  
TOR.

H iij ster-

sternatione, paucis aliquot in castris ad speciem tantum relictis, tertia fere **A**  
vigilia silentio totum exercitum in oppidum deducit. Postridie quum Cu-  
rio urbem obsidere, & vallo cingere instituisset, Vticenses ocio magis quam  
bello assueti, animisq; à Cæsare memoria ipsius in se beneficiorum minus  
alieni, statim de deditioe agere incipiunt. Interea nuncius de Iuba Rege  
aduentante cum magnis auxiliorum copijs perterritos oppidanorum ani-  
mos confirmat. Curioni autem quanquam eadem nunciarentur, superio-  
ribus tamen successibus, simul etiam secundiorib. de Cæsaris in Hispania  
rebus nuncijs in summam fiduciam erecto, initio quidem minus poterat  
persuaderi, Iubam Regem quicquam aduersus se ausurum. Postea autem  
certioribus auctoribus intellecto, Regem cum .xxv. millibus iam adesse, **B**  
Vtica relictâ, statim in castra Corneliana, vnde prius excesserat, retrocedit.  
Hæc, quod & vicinitate maris, naturaq; & situ loci, tum alioqui munitione  
ipsa bello ducendo quammaximè idonea esse videbantur, omnia bello  
necessaria huc vndique comportari iubet: legiones item duas è Sicilia, reli-  
quumque equitatum ad se quamprimùm mitti mandat. Interim ex per-  
fuga quodam falso intelligit, non quidem Iubam ipsum, sed Saburam præ-  
fectum eius cum modicis copijs aduentare, Regem ipsum medio itinere  
Leptitanorum discordia intellecta, domesticis tumultibus reuocatum, in  
regnum reuersum. Curio perfugæ verbis fidem adhibens, equitatum vni-  
uersum prima nocte ad Bagram flumen castra Saburæ oppugnatum **C**  
mittit. Hic barbaros somnolentos, & per castra nullo ordine dispersos ador-  
tus, plurimis interfectis, reliquis in fugam conuersis, alacris tanquã re bene-  
gesta, dum in castra reuertitur, Curioni, qui cum legionibus sequebatur,  
occurrit. Is postquam cognitis ijs, quæ ab equitibus suis gesta erant, Sabu-  
ram castris præesse ex captiuis intelligit, ignarus Regem cum iusto exercitu  
sex milium passuum interuallo post Saburam consedissee, quod præ festi-  
natione de Rege captiuos interrogare neglexerat, tanquã ad prædam suos  
euocans, Numidas in fugam versos cum omni equitatu persequi properat,  
ne minimo quidem temporis spacio ad quietem militibus cõcesso, quo se  
à vigilia præcedentis noctis, & confecti labore itineris reficeret, vnde & plu- **D**  
rimi qui festinantem assequi nõ poterant, in itinere subsistere coacti sunt.  
Iuba econtrâ, intellecta suorum clade, suspicatus Curionem ipsum cum  
reliquo mox exercitu adfuturũ, Hispanorum, Gallorumq; equitum duo-  
bus millibus, parte etiam peditum electorum Saburæ subsidio missa, cum  
elephantis .x l. & reliquis copijs lentius subsequitur. His confirmatus Sa-  
bura subsidijs, intellecto Curionis aduentu, simulato timore & fuga, Cu-  
rionem ad se vltius persequendum prouocat. Postea, vbi confecto .xvi.  
miliū itinere, militem Curionis persequendo defatigatum cogitat, subi-  
tò è fuga subsistens, in persequentes se conuertit, acieq; instructa, equitatũ  
in

- A** in Curionem immittit. Romani, quanquam non minore studio & virtute & ipsi se ad pugnam cōpararent, quòd tamen defessos cum integris, & paucos, scilicet ducentos (reliqui enim prae lassitudine in itinere substiterant) cum plurimis decertare necesse erat, à Numidarum equitatu circumuenti, facile cessere. Huic accedebat, quòd Numidis, dum crebrò auxilia à Rege submittuntur, vires subinde atque animi augebantur: Romanis verò magis ac magis defatigatis, omniq̃ue auxiliorum spe destitutis, decredebant. Curio itaq; cū in virtute militum parū sibi spei reliquum videret, collem qui in proximo erat, suos si possent, occupare iubet: sed hunc Saburæ equitatus, qui celeritate facile praeualebat, prior occupat. Hinc Romani in
- B** summam redacti desperationem, passim fugientes, partim à Numidarum equitatu interficiuntur, partim labore & metu exanimati procumbunt. Curio monitus à Cn. Domitio, vt fuga salutem consuleret, negans se exercitui, quem suæ commissum fidei à Cæsare acceperat, deletum, superuicturum, fortissimè & ipse pugnans cadit: reliqui equites se fugæ mandant. Qui verò defatigati in itinere substiterant, conspecta procul suorum fuga, in castra perueniunt: ceteri ferè omnes interfecti. Qui verò castrorum praesidio relictī erant, conscensis per tumultū ijs quæ aderant nauigijs, in Siciliam abnauigare properant: sed pondere & multitudine hominum, qui cateruatim per summā contentionem irruebant, plura nauigia depressa periēre: hinc pauci
- C** in Siciliam incolumes peruenēre. Quidam qui naues conscendere dubitauerant, postridie missis legatis Varo se dedidēre. Sed hos Iuba, victoriam per se stetitisse caussatus, proinde suam esse prædam dictitans, dedi sibi postulat, dispositiq; super mœnia iussu Regis crebris telorum ictibus à Numidis crudeliter confixi, miserè periēre: quidam tamē è ceteris electi à Iuba in regnū missi sunt. Curionis verò caput ad Iubam delatum, gratissimum Regi spectaculum præbuit, quòd priuatæ ipsi cum Curione intercedebant odiorū caussæ, quodq̃ue Tribunus plebis de publicando ipsius regno legem promulgarat. Iuba itaque paucis diebus Uticæ commoratus, constitutisque ijs quæ fieri vellet, cum omnibus copijs in regnum reuersus est. Ceterum
- D** postquam hæc ad Pompeium in Macedoniam perlata, Iuba à Pompeio & ab his qui cum illo erant Senatoribus (qui facile ducenti erant) plurimis prius affectus honoribus Rex appellatur: Romæ verò à Senatu & Cæsarianis è cōuerso hostis iudicatus est, & in locum Iubæ Bocchus & Bogud, Pompeio inimicissimi, Reges declarantur. Eodem ferè tempore quo hæc gesta sunt, à M. Octauio & L. Scribonio Libone, P. Cornelius Dolabella Cæsaris legatus è Dalmatia profligatur. C. quoque Antonius, dum Dolbellæ subuenire studet, captus in mari supero, cum nauibus .xL. alijsq̃ue quamplurimis Cæsarianarum partium ducibus ad Pompeium à Libone in Macedoniam deductus est. Cæsar autem dum à Massilia ad urbem pro-

CAESARI-  
ANORVM  
IN AFRICA  
GLADES.

DICTATURA  
 CAESARIS.

C. IVLIVS  
 CAESAR, II.  
 P. SERVILIUS  
 ISAVRIC. COS.

PROVINCIAE  
 DECRETAE.

proficiscitur, legionem Nonam quæ Placentiæ erat, tumultuosius agere, A  
 imperiumq; detrectare intelligit, donativum quod Cæsarem sibi pollici-  
 tum dictitabant seditiosius flagitantes: quare ex itinere Placentiam aduo-  
 lat, acriq; & seuera oratione militum insolentiam castigans, interminatur  
 legionem, à qua seditionis initium factum fuerat, se decimaturum, ægreq;  
 tandem exoratus, in . XII . sorte ductos animaduerti iubet: tumultuq; mi-  
 litari ad hunc modum composito, rectà Romam pergit. Postquā Romam  
 venit, Dictator iam antè comitiorum habendorum feriarumque Latina-  
 rum caussa creatus, Dictaturam iniit, eandemque non minore modestia  
 quàm clementia administruit. Exules enim omnes, Milone solo excepto  
 reuocauit. Eosq; qui lege Pompeia ambitus maiestatis, alteriusve criminis B  
 rei aut damnati erant, absoluit & restituit. Quodque in locum eorum qui  
 Pompeium in Macedoniam sequuti fuerant, necdum alij surrogati essent,  
 magistratus in sequentem annum constituit: Consules autem se . II . & P.  
 Seruilium Isauricum designauit: Pontifices quoque & sacerdotes in locum  
 demortuorum suffecit. Populo rei annonariæ angustijs laboranti frumen-  
 tum publicè distribuit. Eidemq; ære alieno prægrauato nouas petenti ta-  
 bulas, quod propter continua bella, eaq; ciuilia, magna esset rerum vena-  
 lium & pignorum vilitas, adeò vt ne pignoribus quidem cessis, creditores  
 sibi satisfactum caussati, pecuniam insuper creditam persolui postularent:  
 quod & debitoribus & creditoribus æquè subueniret, quando vtrique ab v- C  
 troq; erat periculum, creditori scilicet à fraudibus debitorum, debitori verò  
 ab acerbitate creditorum: simul etiam vt fidei publicæ consuleret, sublato  
 nouarum tabularum timore, arbitros dedit, quorum iudicio pignora &  
 possessiones æstimarentur, quanti quæq; earum ante bellum fuissent: eaq;  
 sic æstimatæ, vt creditoribus in persolutionem æris alieni addicerentur:  
 deductoque, si quid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuisset,  
 quarta ferè parte, æs alienum imminutum est: edictoquoque insuper addito,  
 modum pecuniæ possidendæ statuit: ne quis in auro vel argento signato  
 plus sestertiū sexagies possideret, quæ lex & ante aliquando lata fuerat.  
 Prouincijs autem suo potissimū arbitrato, quos voluit, præfecit: In his D  
 M. Lepidum, Hispaniæ: A. Allienum, Siciliæ: Sex. Peduceium, Sardinia: D.  
 verò Brutum, Galliæ Transalpinæ nouæ prouinciæ: Gallis autem Cisalpi-  
 nis Padi accolis ius ciuitatis concessit. His rebus in vrbe peragendis, ferijsq;  
 Latinis, & comitijs perficiendis, postquam dies omnino vndecim impensi,  
 Dictatura se abdicat, Brundisiumque rectà ad exercitum, quem præter e-  
 quitatum . XII . legionum habebat, ibique conuenire iusserat, mense De-  
 cembri per mediam brumam proficiscitur. Ibiq; dum classem transpor-  
 tandis legionibus comparat & instruit, Veris aduentum, tempestatemque  
 nauigationi opportunā exspectare constituit. Pompeius interim instructa  
 copio-

- A** copiosissimè per anni spacium sexcentarum nauium classe, quam partim è proximis insulis, maritimisque prouincijs conflauerat, partim ipse fabricandam curauerat, magnam insuper vndique à liberis ciuitatibus, Asiaticisque Regibus & Principibus pecuniarum vim coëgerat, frumentumque quantum vel diuturno bello satis esset, sibi compararat. Et præter legiones Ro. x i. & equitum septem milia, quæ secum habebat, contractis vndique à confœderatis Regibus, vniuersaque ferè Asia, & ea Europæ parte, maximis auxilijs, copias omnes circa Macedoniam & Thessaliam in hiberna distribuerat: classe quoque in plures partes diuisa, singulis suos præfectos constituerat: ita vt nauibus Asiaticis D. Lælius cum C. Triario, Syriacis C. Cassius, Rhodijs cum C. Pomponio C. Marcellus, Liburnicis autem & Achaicis Scribonius Libo & M. Octavius, omnibus verò atq; adeò vniuersæ oræ maritimæ cum summa imperij M. Bibulus præesset. Et quò Cæsarem transitu prohiberet, per omnia ferè quæ ad oram maris Ionij sunt oppida maritima, classem disponi curauerat: ita vt omne illud pelagus, quod Italiam & Macedoniam siue Epirum interiacebat, omniaq; littora Italiæ opposita, Pompeianarum nauium præsidijs tenerentur. His rebus sic constitutis, Pompeius ratus Cæsarem intentum rebus vrbis, functionibusque consularibus, alieno anni tempore neque se, neque exercitum mari commissurum, Thessalonica securius & remissius quàm conueniebat, agebat. Cæsar autem quanquam ante Ver exercitum transmittere non constituisset, intellecto tamen Pompeium longius abesse, littoraque aduersa à M. Bibulo negligentius custodiri, quum celeritatem (quam sibi semper bene cessisse meminerat) si quando aliàs, vel tum inprimis magno sibi ad opprimendum Pompeium vsui esse posse intelligeret, quanquam in summa nauium inopia, neque à comœatu, reliquoque apparatu satis instructus, imò nec omnibus quidem, quas conuenire iusserat, copijs præsentibus, etiam per aduersam anni tempestatem omnino mare traiciendum censuit. Suos itaque pro concione cohortatus, secuta alacri militum acclamatione, cum septem omnino legiones, equites verò sexcentos nauibus, quæ fortè aderant, imposuisset, pridie Non. Ianuar. Brundisio soluens, postridie in continentem oppositam ad locum cui Pharsalia nomen, aut vt alij tradidère, ad montes Coroneos, inter saxa & loca periculosa, tuta tamè & quieta statione, quando portus omnes ab hostibus tenebantur, suos incolumes exposuit, etiam priusquàm nauigaturum vel fama nunciasset. Eadem naues eadem mox nocte cum Fusio Caleno legato Brundisium, id quod reliquum erat militum transportaturæ, remittuntur. Sed hæc cum solutis tardius quàm Cæsar imperarat anchoris, in M. Bibulum, qui Corcyrā cum centum & decem nauibus tenebat, incidissent, ab eodem interfectis nautis, nauiumq; magistris, xxx. ex his incensæ sunt, indignante nimirum
- I Bibu-

CAESARIS  
IN MACE-  
DONIAM  
TRAIE-  
CIUS.

Bibulo, se vacuis, non onustis, quod sperabat, occurriffe: quare arctioribus A  
deinceps custodijs portus omnes & stationes à Salonis ad Orici vsque por-  
tum occupari iubet. M. interim Octavius, quem Liburnicis & Achaicis na-  
uibus à Pompeio præfectum suprà retulimus, postquam tentatis sollicita-  
tisq; Dalmatarum finitimorumq; populorum animis, Hissanos, qui par-  
uam in ora Dalmatica insulam incolebant, à Cæsare in Pompeij studia per-  
traxisset, quum Salonenses inconcussa aduersus spem & metum in Cæsa-  
rem fide, in sententia perstare videret, oppidum ipsorum quinis castris cir-  
cundatum oppugnare aggreditur: sed oppidani quum nihil sibi ad sum-  
mam constantiam reliqui facerent, quominus in extremis rei frumentariæ B  
angustijs, & maxima suorum paucitate, vel diuturnam obsidionem fortif-  
simè sustinerent, tandem manumissis seruis puberibus, eruptione facta O-  
ctavius quinis castris exutum, magna edita strage, cum suis qui cladi su-  
perfuerant, in naues fuga se recipere, atq; inde Dyrrachium ad Pompeium  
fugere cogunt. Cæsar autem statim vt in Macedoniam appulit, ne ani-  
mum à conditionib. pacis alienum habere videretur, L. Vibullium Rufum  
vnum ex præfectis Pompeianis, quem bis in suam redactum potestatem  
dimiserat, magniq; à Pompeio fieri sciebat, cum mandatis de pace ad Pom-  
peium mittit: nuncians paratum se vel intra triduum exercitum omnem  
dimittere, modò idem se facturum Pompeius iurare velit: condiciones au-  
tem pacis non alias cupere, quàm quas Senatus ipse populusq; Ro. præscri- C  
pturus sit, additis alijs plerisque, quæ ad persuadendum Pompeio videban-  
tur q̃ accommodatissima. Ceterum Rufus, quòd Pompeium de Cæsaris  
in Macedoniam aduentu certior fieri magni interesse crederet, magnis  
nocturnis diurnisq; itineribus ad Pompeium contendens, neglectis Cæsa-  
ris de pace mandatis, Cæsarem cum exercitu iam in Macedoniam appulisse  
nunciat. Pompeius tum fortè ex Candauia Dyrrachium iter habebat: in-  
terim intellecto ex Rufo Cæsaris aduentu Appolloniam prior occupare  
properat. Cæsar autem eodem quo appulerat die Oricum per angustias &  
asperitates collium profectus, iubentibus oppidanis, qui se magistratui po-  
puli Rom. portas clausuros negabant, à L. Torquato, qui Oricum cum D  
præsidio Pompeiano tenebat, traditis clauibus oppido receptus est. Hinc  
extemplò postquam Appolloniam venit, negantibus itidem Appollonia-  
tibus se aduersus Consulem populi Ro. arma sumpturos, fugiente L. Stra-  
berio, qui oppidum pro Pompeio præsidio tenebat, ab oppidanis, missis  
obuiam legatis, admissus est. Nec dubitauère Bellidenfes, Amatini, fini-  
timæque ciuitates, totaque aded Epirus, missis statim legatis, Cæsaris se  
fidei & imperio permittere. His Pompeius mox intellectis, cum vni-  
uerso exercitu, itinere nec per diem nec per noctem intermisso, non tam  
proficiscentis, quàm fugientis specie Dyrrachium velocissimè contendit.

Eòdem

ORICVM RE-  
CEPTVM.APOLLONIA  
RECEPTA.EPIRVS RE-  
CEPTA.

- A** Eòdem ex aduerso pari contentione exercitum ducit Cæsar: prior tamen Pompeius Dyrrachium peruenit, castrisq; prope oppidum muniri iussis, consternato metu vniuerso exercitu, primus omnium Labienus (qui à Cæsare ad Pompeium defecerat) iurat se quamcunque Pompeij fortunam sequuturum, nulloq; casu ipsum deserturum: idem cum Tribunis & Centurionibus etiam omnis addito iureiurando pollicetur exercitus. Cæsar autem intellecto Pompeij ad Dyrrachium aduentu, omnem vltiorem festinationem superuacaneam ratus, ad Apsum flumen castra ponit, reliquarum ibi copiarum, quas Brundusij reliquerat, aduentum sub pellibus per reliquum hiemis expectaturus. Mox & Pompeius transmissis Apso,
- B** castra haud procul à castris Cæsaris locat. Quidam tradidère Cæsarem pertæsum, quòd reliquæ copiae ex Italia non adducerentur, quodq; propter hiemis sæuitiam, & propter Bibulum, qui mare suis nauibus tenebat, ne nuncij quidem ad se perferrentur, statuisse consensu nauigio speculatorio duodecim remorum, seu scapha piscatoria, seruili tectum habitu in Italiam ad exercitum trajcere: ceterum quum enauigato fluuio ad ostium, quo se fluuius in mare exonerabat, ventum esset, fluctusq; marini vento per noctem è mari coorto aduersi contra flumen violentius propellerentur, ita vt gubernator, quum fluctus marinos & procellas ne maximo quidem labore superare posset, retrocedere cogeretur, Cæsarem detecto capite, apprehensaq; gubernatoris dextra dixisse: Bono animo esto, fortiterque vel contra tempestatem perge, Cæsarem enim Cæsarisq; fortunam comitem vehitum gubernatorem & remiges sumpta fiducia, maioribus longè quàm antea viribus, contra impetum fluctuum & tempestatem connixos: ceterum cum Cæsar laborem omnem incassum suscipi videret, nauemq; superato ostio fluminis, quò magis in altum veheretur, hòc maioribus obijci vndarum marinarum periculis, quanquam inuitus, gubernatori cursum flectere permisit, ventoque vsus secundo, aduerso fluuio, mox in castra relatus est, amicis omniq; adeò exercitu temeritatem tanti ducis accusantibus. Quumq; is conatus Cæsari parùm successisset, Postumium cum litteris ad
- D** Antonium, Calenum, & Gabinium mittit, quibus singuli ipsorum exercitum quamprimùm traducere iubebantur: additis & ad exercitum litteris, quibus quotquot vellent Postumium ad se reuertentem sequi iubebat, si modò duces metu hostium, aut tempestatis, imperata exequi cunctarentur. Hæc alij prodidère. Cæsar autem ipse auctor est, Calenum postquam iam cum legionibus & equitibus portu Brundusino soluisset, vt Cæsar ipse imperarat, mox eiisdem litteris monitum, omnia latè littora & portus à Pompeianis obsideri, proinde cautiùs appelleret, conuersis velis in portum Brundusinum, vnde egressus erat, se recepisse, nauibus omnibus saluis, vna excepta, quæ præter Caleni mandatum longiùs euecta, atque ad Oricum



delata, à Bibulo capta expugnataq; est, vectoribus ad vnum crudeliter interfectis. Bibulus interea, quemadmodum Cæsarem omnibus portibus, & toto mari excludebat, non secus ipse, Cæsarianis præsidij omnia passim littora & portus tenentibus, omni aditu continentis interclusus, lignatione, pabulatione, & aquatione prohibebatur. Hinc in maximas rerum necessariorum coniecti angustias Bibulus & Libo, qui se Bibulo iunxerat, simulatione facta, velle se maxima quadam de pace inter partes Cæsari exponere, colloquium à Man. Acilio & Statio Murco Cæsaris legatis petunt, induciasq; dierum aliquot in id concedi postulant. Inducijs concessis, Cæsar à legatis per litteras accitus, à Butroto relicta legione, cum qua ad recipiendas vltiores ciuitates, expediendamq; rem frumentariam profectus fuerat, ad Bibuli postulata Oricum se quamprimùm confert. Vbi ad colloquium ventum, Cæsar postquam videt à Pompeianis nihil adferri, quod ad spem pacis faceret, ijsq; quæ à se pro compositione adferrentur à Bibulo & Libone ad Pompeium reiectis, hoc vnum eo colloquio agi, ut prolatis inducijs dum Pompeius horum certior fieret, Bibulus & Libo angustijs & necessitatibus rerum necessariorum, quibus maximè apud ipsos laborabatur, interea se explicarent, negatis vltioribus inducijs, animum ad priora belli consilia cōuertit. Bibulus haud multò post ex morbo, quem ex frigore, multoq; labore contraxerat, moritur: nec quisquam in eius locum cum summa imperij suffectus est. Vibullius autem Rufus, quem à Cæsare cum mandatis de pace ad Pompeium missum retulimus, sedatis tum demùm repentini Cæsaris aduentus tumultibus, quæ de pace à Cæsare in mandatis habebat exponere orsus, à Pompeio interpellatus, plura loqui prohibetur: negante Pompeio, ne vita quidem sibi, aut ciuitate opus esse, quam non nisi beneficio Cæsaris habere posse videretur. His postea ad Cæsarem perlatis, Cæsar vsus opportunitate situs castrorum, quum medio tantum inter sua & Pompeij castra Apso flumine, quotidiana ferè inter se milites vtrunque colloquia haberent, P. Vatinius ad ripam, ea quæ ad pacem pertinerent, palàm pronunciare iubet. Hinc instituto in sequentem diem altero inter Vatinius & A. Varronem de pace colloquio, postquam frequentes vtrunque in maximam pacis expectationem erecti conuenissent, altercatione inter T. Labienum & Vatinius orta, tela vndique incertis auctoribus interiecta, vulneratis non paucis, sermonem institutum interrumpere, simul etiam omnem spem pacis in posterum præcidere, Labieno coram omnibus exclamante: Nisi capite Cæsaris relato, spem pacis nullam superesse. Libo autem mortuo iam Bibulo, Orico relicto, cum classe quinquaginta nauium, insulam portui Brundusino obiectam, qua necessario Cæsarianis transitus erat occupat. Huc cum inexpectatus appulisset, partemq; suorum per noctem in terram descendere iussisset, plurima nauibus Cæsa-

- A** Cæsarianis & præsidij terrestribus damna intulit: tantaq; fuit loci opportunitas, ut Libo Pompeio nunciaret, reliquas naues subduci posse, se vel solum cum sua classe, ne reliquæ legiones Brundusio ad Cæsarem perducerentur, facile prohibiturum. Verum Antonius, vna è quinque quadriremibus Libonianis, quæ duas suas triremes incautiùs persequabantur, capta, reliquis quattuor in fugam versis, Libonem obsidionem portus Brundusini relinquere coëgit. Cæsar interea hieme iam multum inclinata, videns id quod supererat exercitus etiam post menses plures, quam ipse appulerat, non submitti, tarditatem suorum litteris asperius scriptis increpat, addito, ut primo quoque tempore & vento secundo ad se cum legionibus
- B** trajciant. Antonius igitur & Calenus, cum milites vel aduersus quoduis discrimen pro salute & dignitate Cæsaris animatissimos nauibus imposuissent, Austro vsi secundo, altero die quam è portu Brundusino soluissent, Dyrrachium Appolloniamq; præteruecti, frustra persequente Q. Coponio, qui Dyrrachinũ portum cum nauibus Rhodij tenebat, Nymphæum portum milibus passuum tribus ultra Lyssum cum omnibus nauibus appellunt, duabus exceptis, quæ tardiùs consequutæ, ignaræ quò reliquæ cursum vertissent, quum per noctem anchoris iactis medio mari substitissent, postridie ab Octacilio Crasso, qui Lyssum præerat, data fide in deditionem acceptæ sunt. Vna earum tyrones ducenti viginti vehebantur, hi ad Octacilium perducti, contra fidem iurisiurandi ad vnum interfecti sunt. altera veteranos exceperat: hi dum se de conditionib. deditionis deliberare simulant, protracto longiùs spacio à gubernatore in proximum littus expositi, postridie immixtis in se ab Octacilio. cccc. equitibus præsidiarijs, cum se fortissimè defenderent, paucis interfectis, integri se ad suos recepère. Antonio autem vixdum portum Nymphæum cum nauibus ingresso, Austro subito in Africum versus, tutissimam Cæsarianis intra Nymphæum stationem præbuit, & ex aduerso Rhodiam Coponij. xvi. nauium contratarum classem ita exagitauit, ut ne vna quidem seruata, naufragio simul omnes perierint: remiges propugnatoresq; pars fluctuum violentia scopulis illisi perièrè, pars ab Antonianis capti, ad Cæsare perducti, ab eodem dimissi sunt. Antonius autem, Octacilio propter metum relicta Lyssum ad Pompeium fuga dilapso, à Lyssanis oppido receptus, ad reliquos milites cum equitatu traducendos naues in Italiam mittit: Cæsariq; quibus locis milites expositi essent, numerumq; à se transuectorum nunciat. Hæ erant legiones veteranorum tres, tyronum verò vna, equites octingenti. Hæc ubi & Pompeio & Cæsari intellecta, motis simul eodem die à flumine Apso castris, Cæsar quidem Antonio se quamprimùm iungere studet: Pompeius verò Antonio occurrere, totisq; cum eo viribus, antequam Cæsaris copiar accederent, configere, eumq; ex inopinato opprimere summopere

LYSSVS  
RECEPTA.

cupiebat. Quare dum neuter sibi quicquam ad extremam festinationem A reliqui facit, Pompeius quidem, quod maioribus vteretur viarum compendijs, prior ad Antonium peruenit. Ceterum Antonius de Pompeij aduentu certior factus, exspectato Caesaris aduentu, in posterum diem castris se cōtinuit. Pompeius autem veritus à duobus se interclusum iri exercitibus, relicto priore loco castra ad Asparagum Dyrrachinorum munit. Per id tempus Scipio Pompeij focer, qui ad bellum Parthicum cum legionibus missus fuerat, litteris Pompeij reuocatus, è Syria per Macedoniam ad Pompeium properabat. Caesar autem aduentu militum Antonianorum magna exercitui suo accessione facta, legionem quam Orici tuendæ oræ maritimæ causâ habebat, deducit, cohortesq; tres præsidio vrbis cum Caninio legato relinquit. Interim Thessali & Aetoli missis legatis, Caesaris imperatis se parere velle nunciant. Idem & Menedemus princeps eius partis Macedoniae quæ Libera appellatur, legatis ad Caesarem missis pollicetur. Caesar itaque L. Cassium Longinum cum legione tyronum, quæ vigesima septima appellabatur, & equitibus ducentis in Thessaliam, C. autem Calpurnium Sabinum cum cohortibus quinque, paucisq; equitibus in Aetoliam, Cn. verò Domitium Calvinum cum duabus legionibus, & equitibus quingentis in Macedoniam mittit. Calpurnius pulsus præsidijs Pompeianis, statim ab omnibus magno animorum voluntatumque consensu, per vniuersam Aetoliam & Acarnaniam exceptus est. Cassio & Domitio in occupanda Thessalia & Macedonia aliquanto plus exhibitum negocii, tum propter diuersa duarum in Thessalia factionum studia, quarum vna, cuius caput Egēsetus, homo veteris potentiae, rebus Pompeianis studebat: altera verò duce Petreio primæ nobilitatis adolescente, Caesarianas partes sequebatur: tum quòd Scipio è Syria paulò antè cum exercitu in Macedoniam venerat, qui Cassium Thessalia, Domitium Macedonia aliquandiu prohibuerat: sed & hæ tandem Caesari cessere. Cn. quoque Pompeius Magni filius, cui classis AEgyptia commissa erat, per id tempus tentata Orici oppugnatione, quattuor è Caesarianis nauibus, quæ ibi in statione erant abductis, reliquis incensis, relictoq; D. Lælio Asiaticæ classis præfecto, qui commeatus in Oricum inferri prohiberet, Lyssum inde profectus, triginta quoq; onerarijs nauibus, quas Antonius secum ex Italia adduxerat, ignem inijcit, oppidoq; per triduum frustra oppugnato, discedit. Caesar cognito Pompeium ad Asparagum consedisse, capto ex itinere Parthinorum oppido, ad Pompeium cum omnibus copijs peruenit: quem vbi facta à se potestate pugnae castris se continere videt, Dyrrachium, quòd Pompeium omnem belli apparatus contulisse intellexerat, magno circuitu, angustoq; & difficili itinere exercitum ducit. Eòdem postridie & Pompeius proficiscitur. Ceterum Caesar superatis magna militum festinatione, perque itinerum

AETOLIA  
ET ACARNANIA RE  
CEPTAE.

THESSALIA ET MACEDONIA  
RECEPTAE.

PARTHINI  
CAPTI.

**A** nerum compendia difficultatibus, Pompeium præuenit, castraq; ad Dyrrachium ponit. Pompeius dum se Dyrrachio interclusum videt, loco quodam edito iuxta mare, sui Petra nomen, quo nauibus etiam quouis flante vento aditus perquam facilis erat, castra locat: eoque commeatus ex Asia, proximisq; vndique prouincijs nauibus conferri iubet. Cæsar autem cum re frumentaria angustius vteretur, littoribusq; omnibus arcta Pompeianarum nauium custodia obsessis, commeatus mari non satis commodè subuehi possent, Quintilius & L. Canuleius in Epirum rei frumentariæ causa mittit: frumenta que vndique è finitimis locis comportari iubet: & quò minore à Pompeianis equitibus periculo subueheretur, dispositis per

**B** colles, qui plurimi circum castra Pompeij erant, castellis, ductisque de castello in castellum munitionibus, simul equitatum Pompeij quam angustissimo spacio continere, & pabulatione intercludere studebat. Spacium quod Cæsar munitionibus suis circumuallare conatus erat, mille ducentorum stadiorum fuisse ferunt. Pompeius ex aduerso, vt quamplurimum spacij maximo circuitu occuparet, pabulatione item laxiore vteretur, pariter & Cæsarem quam latissimè distineret, quattuordecim in circuitu milia passuum complexus. xxiiii. castella constituit. Dum hæc vtrinque opera perficiuntur, Pompeio rem iusto prælio committere recusante, crebris hinc inde leuioribus prælijs certatum est. Cæsariani verò à sagittarijs funditoribusque, quos Pompeius plurimos habebat, valde infestabantur, adeò vt præ multitudine telorum, quæ vndique immittebantur, vix in opere consistere possent. Præterea consumpto iam omni ferè frumento, hordeo deinceps, leguminibus, & panico, cuius feracissima Epirus, se sustentabant. Erat & radicis genus Chara dictum, quod affatim suppetebat, ex hoc admisto lacte panes pinsebant, atq; his frugum inopiam subleuabant. Hinc Pompeianis in quotidianis colloquijs famem exprobrantibus, à Cæsarianis responsum est: Citiùs arborum radicibus victuros, quam Pompeium è manibus dimissuros. vnoq; è panibus his ad Pompeium delato, ferunt Pompeium miratum obstinatum. Cæsarianorum patientiam, ingemuisse, & dixisse: Cum feris sibi, non cum hominibus negocium esse. vetuisseque panem illum militibus suis ostendi, ne constanti hostium tollerantia animi suorum frangerentur. In castris cōtrà Pompeianis non minore pabuli atq; aquæ inopia laborabatur: Cæsar enim flumen & riuos qui per castra Pompeij in mare deferebantur, aut auerterat, aut obstruxerat: ita vt præter equos, & reliqua ferè omnia iumenta deficiente aqua & pabulo interirent, castraq; fædo cadauerum odore inficerentur: hinc aduersa militum in castris Pompeianis valetudo. Inter hæc crebris vtrinque, vt alterutri partium se offerebat occasio, commissis prælijs, Cæsar cognito sagittarios Pompeianos indicio ignium nocturnorum iuuari, ad tela in cohortes suas, quæ ad

mu-

RES AD DYRRACHIVM  
GESTAE.

CIVITATES  
ACHAIAE  
RECEPTAE

munitiones excubabant, certiùs conijcienda, vt hostem falleret, ignes di- A  
uerso ab excubijs loco fieri iubet: quumque in spem Dyrrachij occupandi  
venisset, P. Sulla legato cum parte copiarum ad castrorum custodiam reli-  
cto, Dyrrachium contendit. Sed ibi in angustias locorum coniectus, ho-  
stibus à tergo irruentibus, pugnaque & alijs duobus ibidem locis ancipiti  
Marte commissa, quanquam plurimis Pompeianorū interfectis, non pau-  
cos tamen è suis desiderauit. Pompeius autem Cæsare iam digresso, eodem  
die tria simul Cæsaris castella, manus distingendæ causâ, oppugnare ador-  
tus, ab vno quidem superuentu P. Sullæ legati pedem referre coactus est,  
ab altero verò opera Volcatij Tulli, impetu totius legionis per trium cohor-  
tium virtutem facilè retuso, repulsus est. Sed hi qui tertio castello insulta- B  
bant, à Germanis, qui munitiones Cæsarianas egressi Pompeianorum plu-  
rimos ceciderant, ab oppugnatione recedere compulsi sunt. Et nisi Sulla,  
memor se ad vim propulsandam, non item ad inferendam relictum esse,  
Legati per absentiam Cæsaris, quàm Imperatoris munere fungi maluisset,  
dum suos Pompeianis loco pulsos acriùs instantes signo dato reuocat, po-  
terat eo die debellatum videri. Sic sex eo die prælijs commissis, tribus apud  
Dyrrachium, tribus item apud munitiones, è Pompeianis præter euoca-  
tos, manipulares, & Centuriones, duo in vniuersum milia cæsa: signa au-  
tem militaria sex relata traduntur. è Cæsarianis verò. xx. omnino deliderati  
sunt: omnibus tamen qui intra castellum erant frequenti sagittarum iactu C  
saucijs, quarum .c. ac. xxx. milia intra vallum reperta sunt. Porro insignis  
in superioribus prælijs Sceux Centurionis virtus emicuit, cuius scutum  
ccxxx. vel vt alij. cxx. telorum ictibus perforatum ad Cæsarem delatum  
est. Quem Cæsar in præmium fortitudinis, seruatiq; sua potissimum opera  
castelli, milibus æris ducentis donatū, ab octauis ordinibus ad primipilum  
traduxit: ipsamque cohortem duplici stipendio, frumento, alijsque donis  
militaribus largissimè prosequutus est. Pompeius autem castra maioribus  
longè quàm antea operibus munire aggreditur. Non minori ex aduerso  
diligentia & cōtentione Cæsar, Pompeij equitatum nouis operibus, alijsq;  
castellis locis opportunis quotidie excitatis, quàm angustissimè cōcludere, D  
pabulationeq; prohibere conatur: receptaque, vt suprà commemoratum  
est, per Caluissium Sabinum & Cassium Longinum Aetolia & Acarnania,  
Q. Fufium Calenum cum ijsdem in Achaiam mittit. Hic præter Delphos,  
Thebas, & Orchomenum, & alias plerasque Achaiæ ciuitates partim vi in  
potestatem redigit, partim missis legatis Cæsari conciliat. Cæsar dum  
hæc geruntur, non minùs quàm antea vnquam pacis studiosus, intellecto  
Scipionem in Macedoniam venisse, Clodium suum & Scipionis familia-  
rem, cum litteris & mandatis de pace ad Scipionem mittit. Ceterim pri-  
mis diebus admissus, postea à Scipione reiectus, re infecta ad Cæsarem re-  
uersus

- A** uersus est. Sub id tempus fratres fortè duo Allobroges Roscillus & AEGus, quorum fidei promptaq; opera Cæsar bellis superioribus vsus fuerat, apud Cæsarem à suis de stipendio equitum auerso postulati, quanquā secretò, & verbis leuioribus à Cæsare castigati, indignati tamē, cum aliquot ex popularibus, quàm maximas poterāt prius pecunias mutuati, tanquam ijs quos defraudauerant satisfacturi, plurimis item equis coëmpis, primi Cæsarianorum à Cæsare ad Pompeium transfugiunt. Ex his Pompeius postquam pleraq; de Cæsaris consilijs, munitionibusq;, & situ castrorum didicisset, eruptionis consilium, quod iam antè ceperat, in effectum deducere constituit. Magnum itaque militum leuis armaturæ & sagittariorum
- B** numerum, ad eam Cæsarianarum munitionum partem mittit, quæ mari admodum propinqua, quàm longissimè à maximis castris, prætorioq; Cæsaris aberat. Huic Lentulus Marcellinus cum legione præerat. Hanc igitur Pompeius omni vi oppugnare aggreditur, ita vt edita magna strage, iam castris ipsius Marcellini immineret, Marcellinianis cohortibus maximo terrore consternatis. Verùm M. Antonius deductis è proximo & superiori præsidio .xii. cohortibus, Pompeianorum impetum nonnihil represit, Marcellinianosq; simul metu liberauit. Eòdem mox Cæsar significatione periculi procul per castella fumo facta, subsidio cum aliquot cohortibus venit, castraq; ad mare iuxta Pompeium muniri iubet. Quibus iam com-
- C** munitis, Cæsari à speculatorib. nunciatur, cohortes quasdam & signa, quæ procul intuentibus legionis speciem præbebant, in vetera castra inferri: cuius legionis, vti putabat, opprimendæ studio, quum Cæsar cohortes fortè .xxxiii. diuerso itinere ad castra deduxisset, primo quidem insultu deturbatis à vallo Pompeianis, occupatisq; castris maioribus, in castellum, quod intra maiorum castrorum munitiones erat, repulsis, magna postea statim fortunæ commutatione vsus est. Nam dum sui munitionum perplexitate ignorantiaq; locorum impliciti, incerti per maiora castra diu errant, Pompeio cum legione suis subsidio veniente, simul etiam Pompeianis spe subsidij superuenientis eruptionem per Decumanam portam facientibus, tur-
- D** batis ordinibus, omnia cæde & fuga latè complentur, vel ipsis signiferis inter fugiendum signa proijcientibus, equitibusq; dimissis equis, pedibus se in fugam cōijcientibus, quanquam Cæsare cum manu tum verbis fœdam suorum fugam incassum sistere adlaborante. Qua in re non minimùm mortis discrimen subierat, dum signifer, quem è fuga violentiùs manu iniecta retrahere conatur, cuspide signi intentata, ni se dimitteret, exitium ipsi minatur: sed scutiger ipsius, excepto ictu, cæsoq; signifero, periculum ab Imperatore auertit. Poterat Pompeius ea victoria finē huic bello imposuisse, nisi metu insidiarum, quod vallum castrorum Cæsarianorum incustoditū intellexerat, ex Labieni consilio illis qui circa munitiones intra & extra val-

K lum

lum dispersi vagabantur, cædendis immorari, q̃ fugientibus instare, castraq; A  
 Cæsar inuadere potius duxisset. Hinc Cæsar postq̃ in castra venit: Nescire  
 Pompeium vti victoria pronunciauit, eo enim die, si quando aliàs potuisse  
 se superari. Cæsi sunt duobus his vnus diei prælijs è Cæsarianis milites Ro.  
 nongenti & sexaginta, equites verò quadringenti: Tribuni militū decem,  
 Centuriones .xxxii. in quibus & Sceua ille à quibusdam refertur. Præter  
 hos è socijs auxilijsq; quamplurimi, vt numerus occisorum in vniuersum à  
 plerisque tradatur quattuor milium eò ampliùs: signa verò militaria capta  
 .xxxii. Hinc Pompeius re feliciter gesta, Imperator à militibus consalu-  
 tatus est. Captiui autem Labieno polcenti à Pompeio donati, corà reliquo  
 exercitu producti, verbisq; contumeliosis & probrosis à Labieno compellati, B  
 crudeliter ad vnum omnes interfici iussi sunt. Pompeius his successib.  
 supra modum elatus, deinceps non tam de bello, quàm de victoria cogita-  
 bat: eaq; quæ feliciter à se confecta erant, Regibus & ciuitatib. confœderatis  
 etiam in maius & multò inflatiùs perscribebat, suæ cuncta virtuti, fortunæ  
 nihil tribuens: id quod supererat, vel se cessante facile confectum iri stultè  
 credens. Cæsar è conuerso, post noctem per summā mœstitiā exactam,  
 conuocatis postridie in concionem militibus, ea quæ acciderant, æquo ani-  
 mo, & fòrtiter ferre hortatur, néue rebus aduersis animis deiciantur, mo-  
 net: côm memoratisq; superioribus omnibus secundis prælijs, in quibus forti  
 & fideli ipsorum opera vñs fuerat, docet non eandem semper esse Martis C  
 aleam: quicquid hñc acceptum cladis, non suæ aut militum culpæ, quando  
 à se in nullo peccatum aut erratum esset, sed fortunæ potius iniquitati acce-  
 ptum ferri debere, & calamitatem præsentem virtute in posterum reparan-  
 dam. Hac absoluta oratione, tanta vniuersum exercitū admissæ culpæ corri-  
 puit pœnitentia, tantusq; fuit dedecoris accepti pudor, vt ipsi milites sibi mi-  
 nus ignoscètes, vtrò decimationis exemplum in se deposcerent. Quod quū  
 Cæsar militibus se cōdonare diceret, crescente cum lenitate Cæsaris militū  
 verecundia, in signiferos saltem aliquot, quorū potissimū culpa ea clades  
 accepta videbatur, quòd illi cōuersis præproperè signis fugæ initium dedis-  
 sent, animaduerti petunt, vt horū saltem supplicio totius exercitus purgetur D  
 infamia. Quos Cæsar ignominia notasse, & è gradu militiæ mouisse conten-  
 tus, quum grauiorem animaduersionē remisisset, tanta est iniecta militū  
 animis cum dolore alacritas, vt abolendi prioris dedecoris studio, statim se  
 in hostem duci, facta vnanimi cōclamatione postularent, addito iureiuran-  
 do, aut vniuersos morituros, aut victores prælio excessuros. Idē præter pro-  
 miscuam militum turbam, & amici primorumq; ordinum quidam Cæsari  
 persuadere conantur, præsentiq; militum promptitudine vti, & rem prælio  
 cōmittere, monent. Cæsar ad hæc, se tempore magis opportuno militū in  
 se studia periclitaturū respondit. sed hoc in se animo semper esse pergeret.  
 Atque

- A Atque hæc quidem Cæsar apud milites, priuatim autem apud amicos errorem suum non dissimulauit, quòd castra ad Dyrrachium vbi Pompeio omnia parata & instructa erant posuisset, & non potius aliò inde in maiores difficultates & angustias abstraxisset. Mutatis igitur ex hoc belli consilijs, habita prius sauciorum & ægrorum cura, omnibus quæ exædificarat castellis munitionibusq; concrematis & disiectis, præmissisq; prima nocte rectà in Appolloniam cum vna legione impedimentis, reliquoq; exercitu, præter duas legiones, impedimenta subsequi iussu, ipse haud multò post conclamatis ex militari instituto vasis, ne fugæ magis quàm profectionis speciem daret, cum duabus legionibus nouissimum agmen citato expeditoq; itinere consequitur. Cognito Cæsaris discessu Pompeius, nulla interposita mora, cum omnibus copijs ad Cæsarem insequendum castris egressus, equitatum præmittit, qui Cæsarianos ad Genusum flumen assequutus, transitu fluminis nouissimum agmen impedire conatur. Sed prælio inter equitatum Cæsaris & Pompeij commisso, Pompeianisq; loco pulsus & profligatus, Cæsar cœpto pergit itinere, inhærente assidue vestigijs suorum Pompeio. Ceterum interiecta in exercitu Pompeij mora, quòd Pompeiani ad vetera ad Asparagum castra, quæ in proximo erant, sarcinas ibi relictas repetituri diuerterant, præcurrente continuis magnisq; itineribus Cæsare, quarto demùm die insequendi finem Pompeius facit. Cæsar quum Appolloniæ ex itinere subsistens, reficiendis curandisq; militibus, stipendio item persoluendo temporis quantum satis erat, impendisset, præmissis ad Cn. Domitium, quem in Macedoniam ab ipso missum retulimus, de suo aduentu nuncijs, Appollonia, Lyssu, Orico præsidijs aliquot cohortium firmatis, per Epirum & Acarnaniam in Macedoniam ad Domitio succurrendum, si forte hunc Pompeius peteret, contendit. Eòdem & Pompeius Scipioni à Cæsare metuens, per Candauiam exercitum ducebat. Cæsari verò ad Eginium, quod est oppidum Thessaliæ oppositum, cum exercitu occurrit Domitius: ita coniuncto exercitu Gomphos, quod Epiro venientibus primum se Thessaliæ oppidum offert, Cæsar peruenit. Oppidani qui prius se & sua per legatos Cæsari permisierant, conuersis cum fortuna Cæsaris animis, auctore Androsthenes Prætor Thessaliæ, aduersam Cæsaris fortunam aspernati, Pompeianorum successuum fautores, portis Cæsari præclusis, præsidium à Pompeio expectabant. Quare Cæsar indignatus, cum oppidum altissimis mœnibus cinctum, eodem quo venerat die, post horam nonam oppugnare cœpisset, ante Solis occasum captum, militibus diripendum concessit: motisque inde extemplò castris, præuenta etiam rei à se ad Gomphos gestæ fama, Metropolim peruenit. Metropolitæ intellecto statim è captiuis, quos Cæsar ad muros produci iusserat, Gomphensium casu, portas quas & ipsi iisdem de Cæsare rumorib. permoti clausuerant, aperiunt.

K ij

Qui

GOMPHI  
RECEPTI.  
METROPO-  
LIS RELI-  
QUAEQUE  
THESSALIAE  
CIVITATES  
RECEPTAE



Qui ab omni iniuria à Cæsare conseruati, ceteris Theffaliæ ciuitatibus, Larissa excepta, quam Scipio validissimis exercitus sui præsidij occupabat, ut Cæsaris se potestati & imperio submitterent, facile persuasere. Cæsar itaq; Gomphis, Metropoli, alijsq; Theffaliæ ciuitatibus receptis, septem omnino dierum iter emensus, locum pabulationi idoneum in agris Pharsalicis nactus, Pompeij aduentum expectaturus castra ibidem locat. Haud multò post & Pompeius in Theffaliam ad Scipionem peruenit: vbi habita pro suo & pro Scipionis exercitu oratione, postquam suis militibus pro opera proximis prælijs strenuè nauata, gratias egisset, Scipionis quoque milites eiusdem cum suis prædæ & victoriæ participes fore pronunciat: iunctisq; cum Scipione castris. xxx. haud ampliùs à Cæsare stadijs, & ipse ad Pharsalum confedit: imperijque honorem sibi cum Scipione socero communem esse voluit, ita ut & ipsi classicum æquè ut Pompeio caneretur, alterumq; prætorium tenderetur. Sic auctis non mediocri accessione, duplicatisq; copijs, magna in castris Pompeianis securitas & fiducia, nec alij sermones, quàm de præmijs, honoribus, sacerdotijs, magistratibusq; in proximum annum petendis: præterea de domibus, bonisq; eorum qui partes Cæsaris sequuti fuerant, diuidendis: atque adeò de ipso Cæsaris Pontificatu maximo, contententibus super eo, non sine acerbissimis verborum contumelijs, Scipione, L. Domitio, & Lentulo Spintere. Agebatur præterea de iudicijs, multationibus, & supplicijs eorum, qui vel Cæsaris partes sequuti fuerant, vel neutrarum partium Romæ remanserant. Hæc ferè atque his similia tam inter milites, quàm ipsos duces, quotidianis in exercitu Pompeiano colloquijs & sermonibus agitabantur, non tam sollicitis omnibus, quàm bellum coeptum conficerent, quàm ad quem modum victoria quasi iam parta vti deberent. Pompeius ipse, quòd compertum haberet, Cæsarem tum à re pecuniaria minùs instructum, tum etiam com meatibus destitui, valetudine præterea graui & pestilenti ex victus insolentia contracta, exercitum ipsius infestari, omnino constitutum habebat prælio abstinere, sperans id quod post Dyrrachinam victoriam superesset, se sine suorum sanguine aut periculo facile etiam quiescendo confecturum, & vel ipsa mora hostium vires attenuaturum, Cæsarisq; exercitum fame & inedia stimulante, relicto Imperatore suo, ad se quamprimùm transiturum, vtpote cui & ab omnibus victui necessarijs abundè esset prouisum: quòd munitis obsessisque à se omnibus passim vijs, castellis, & portubus, com meatus terra mariq; vndiq; facile comportari possent. Atque hoc Pompeij consilium soli ferè Catoni, qui ciuili parcendum sanguini dictitabat, probabatur. Sed alij complures Senatorij atque Equestris ordinis viri, Regesq; confœderati, atq; adeò vniuersus exercitus, Dyrrachino successu elati, simul etiam diuturno bello fessi, fretiq; multitudine, qua Cæsarem Pompeius longè superabat, ad prælium

q̄pri-

- A** ḡprimū committendum Pompeium hortari non desistunt, tandiu victoriam differri diētantes, quandiu à pugna abstineretur. Quidam militum in sententia persistentes, Pompeium etiam maledictis incessere non dubitabant, Agamemnonem eum, Regemq; Regum appellantes: quippe quòd vt Agamemnon olim belli causa ceteris interim Regibus apud Troiam imperarat, ita & Pompeius delinitus voluptate imperandi, bellum etiam studio duceret, quò diutiùs inter alioqui æquales emeretur. Quidam tamen aduersis quibusdam ostentis & insomnijs territum pugna abstinuisse tradunt. Cæsar autem postquam angustijs rei frumentariæ, qua iniquiis utebatur, aliquantū se explicuisset, reficiendisq; militum animis, tum
- B** corporib. quantum sufficere videbatur temporis tribuisset, perspecta suorum alacritate, nihil magis optabat, quàm acie quamprimū concurrere. Ceterū captata per plures dies sæpius occasione, vnico tantū, eoq; equestri prælio decertatum est: quo Cæsar, quanquam equitum numero longè inferior, ita vt septem milibus Pompeianorum, mille tantū quos opponeret, haberet, superior tamen euasit. Quam ad rem non minimum momenti attulit, quòd Cæsar ex instituto peculiari, vt paucitati equitatus sui consuleret, adolescētes expeditos, atq; ex antesignanis electos, & prælio equestri assuetos, pedites inter equites armatos præliari iubebat. Sed animaduerso Pompeium nulla ratione ad pugnam elici posse, nisi ipse in loca
- C** iniquiora descenderet, alia ratione inita, mutatis quotidie de loco in locum castris, se quidem commodiore pabulatione & frumentatione vsurum intelligebat, militem verò Pompeianum itineri & labori insuetum, continuo labore insequendi defatigatum iri, simulq; in itinere in aliquam dimicandi necessitatem conijci posse sperabat. Hinc signo profectionis dato, tentorijsq; solutis Scotussam versus castra mouet. Speculatores præmissi ad Cæsarem recurrentes, nunciant Pompeium longiùs vallo egressum, suos in aciem producere. Pompeius enim victus conuicijs suorum, aliena sequutus consilia, summam rei quanquam inuitus, prælio cōmittere statuerat, hoc tantū apud amicos prolocutus: Eum diem vterlibet horum vinceret, funestum populo Ro. magnarumq; calamitatum initium futurum: quum priùs in concilio prædixisset fore, vt vel ante acierum cōcursum Cæsariani loco pellerentur. Cæsar autē gauisus hoc nuncio, ad suos conuersus: Non, inquit, de itinere nunc, sed de prælio nobis cogitandum. En vobis, inquit, toties expetita delendæ prioris infamiæ, sarcindæq; acceptæ nuper ad Dyrrachium cladis occasio: quam si nunc è manibus amiseritis, non est quòd aliam temerè in posterum expectetis: simul copias expeditas castris educit. Quidam non leues auctores scriptum reliquere, Cæsarem sub mediam noctem, quæ proximè præcesserat, Marti & Veneti Genetrici operatum, ædemq; eidem Deæ vouisse, si victoria penes ipsum steterisset. Postridie

RES IN THE  
SALIA IN-  
TER CÆ-  
SAREM ET  
POMPEIUM  
GESTAE.

die verò postquam suos castris eduxisset, vallum ipsum solo æquari iussisse, A  
 ne quis suorum aliquam in receptu spem reliquam sibi cogitaret: sed aut  
 cum suis in acie casurum, aut hostium castris potiturum. Labienus autem  
 postquam Pompeius expositis pro concione consilij sui rationibus, suos &  
 animis & manibus paratos esse iussisset, Pompeij consilium summis lau-  
 dibus extollens, exercitum Cæsaris despectui esse iubet, negans eundem  
 illum esse, cum quo Gallos, Germanos, Britannos, ipsam denique Hispa-  
 niam subegisset: quorum pars longè maxima, alij continuis bellorum la-  
 boribus, infinitisq; prælijs, alij diuersis morborum generibus, alij alia oc-  
 casione vel periissent, vel abessent: prælium deniq; Dyrrachinum, si quid  
 ex illo robore supererat, penitus consumpsisse. Quibus recitatis primus iu- B  
 rat, se nisi victorem in castra non reuersurum. Idem & reliqui mox omnes  
 hortante Labieno iurant. Ipse quoque Pompeius idem coram omni exer-  
 citu iureiurando affirmare nō dubitauit: sic ab omnibus spe & fiducia ple-  
 nis è concilio discessum est. Cæsar autem postquam castris Pompeij  
 appropinquasset, vbi aciem Pompeij instructam cognouit, & ipse suam  
 quamprimùm instruit. Sinistrum cornu aciei Pompeianæ tenebat ipse  
 Pompeius, mediam cum legionibus Syriacis Scipio, dextrum Cilicensis  
 legio cum cohortibus ab Afranio nuper ex Hispania adductis. Cæsar au-  
 tem cum se Pompeio opposuisset, dextrum cornu P. Sullam, sinistrum An-  
 tonium, mediam aciem Cn. Domitium tenere iubet: reliquam aciem ita C  
 instruit, ne ab equitatu Pompeiano, qui maximus erat, facile circumueniri  
 posset. Fuere autem in exercitu Pompeij peditum milia, vt quidam tradi-  
 dère. LX. vt alij. LXX. equitum verò septem milia. Cæsar ipse præter euo-  
 catos, quorum duo milia erant, Pompeij exercitum centum & decem co-  
 hortium fuisse scribit, hoc esse ait milium. LV. Cæsaris autem copiarum. LXXX.  
 erant cohortium, quæ milia. XXII. conficiunt. Cæsar acie iam instructa,  
 commemoratis suis in milites beneficijs, simulq; professus per se non ste-  
 tisse, quominus res ab armis ad pacem deducta fuerit, quod non semel à se  
 summo studio tentatum ipsis militibus esse testatissimum, seq; vtrumque  
 exercitum Reip. saluum voluisse: postquã de cetero more militari suos ad D  
 pugnam opportuna & cōmoda oratione cohortatus esset, militibus vtrò  
 exposcentibus, studioq; pugnae ardentibus, tuba signum dari iubet. Quod  
 simul atque insonuit, non ea statim animorum promptitudine, qua Cæsar  
 sperauerat, concursum est: dum ad conspectum eorundem signorum, eo-  
 rundem armorum & telorum, ad auditum eiusdem clamoris, Cæsarianis  
 in mentem subit, cum quibus sibi decertandum foret, fratri scilicet cum fra-  
 tre, patri forsan cum filio, consanguineo cū consanguineo: hinc loco prio-  
 ris alacritatis, luctus, & aliquandiu silentium: donec tandem Crastinus euo-  
 catorum vnus, qui primū pilum in exercitu Cæsaris duxerat, cum centum  
 viginti

- A** viginti spectatae virtutis suae centuriae militibus se sequi iussis, primus in hostes prorumpens, simul dextra protensa respiciens & inclamans: Faciam, inquit, Caesar, ut hodie aut vivo mihi aut mortuo sis gratias acturus: simul in hostem irruit, statimque ab omnibus Caesarianis infestis pilis procurritur. Non desunt idonei auctores, qui tradunt acie vtrinque iam instructa, antequam classicum pugnae signum caneretur, vtrumque Imperatorem illacrymasse, atque aliquandiu tam dubium, & vtrique parti funestum pugnae initium facere distulisse: donec tandem Pompeius videns tædio morae ordines suos iam turbari coeptos, prior signa cani iussit. Hoc indubitatum est, Pompeium monitu Triarii suos loco consistere, densoque agmine impetum
- B** Caesarianorum, iactumque pilorum excipere iussisse, quod speraret militibus loco retentis, pila leuius casura, quam si immissis occurrissent: Caesarianosque duplicato cursu defatigatos, antequam ad suos peruenissent, viribus destitutos, remissiùs praelium commissuros. Hinc Caesariani mirati à Pompeianis inuicem non concurrere, usu & peritia rei militaris edocti, medio fere cursu substitere: cumque à priorie contentione non nihil respirassent, confecto cursu incepto pilis missis gladios in hostes stringunt. Similiter & à Pompeianis, conseruatis tamen ordinibus, locoque immotis, post pilorum iactum ad gladios ventum est: simulque equitatus Pompeianus cum multitudine sagittariorum à sinistro cornu procurrens, explicatis turmis
- C** Caesaris aciem circumuenire coepit. Caesar autem postquam equitatum suum ad primum impetum loco cecidisse vidit, quartam aciem, quam è cohortibus aliquot in subsidium totius exercitus prouidè instituerat, atque in talem euentum post ordines locauerat, signo vexillo dato, suis laborantibus submittit. Ab hac tanto impetu & ea violentia procursum est, ut vniuersus mox Pompeij equitatus loco pulsus, in altissimos montes fuga se reciperet, sagittariique & funditores praesidio equitum nudati, inermes omnes fere interficerentur. Eodemque impetu, eadem illae quartae aciei cohortes, acie Pompeij à sinistro cornu circumita, Pompeianos etiam resistentes à tergo adorti, maximè accedente tertia acie, quam Caesar illuc usque quiescere iusserat, quae à fronte se obiciebat, vniuersum Pompeij exercitum terga vertere compellunt. Caesar autem nusquam non praesens, non segniùs manu quam verbo strenui ducis simul & militis munus obibat. Sunt qui tradant, inter praeliandum Pompeium subinde inclamasse, incertum siue ad suos, siue ad Caesarem: PARCE CIVIBUS: Caesarem verò ex alia parte, MILES, FACIEM FERI: Quod Pompeianum militem utpote tyronem adhuc, & per aetatem rei bellicae insuetum, formaeque & venustatis conseruandae, quam decoris militaris studiosiorem, huiusmodi plagas propter cicatricum deformitatem maximè vitaturum, imò ne exspectaturum quidem sibi persuadebat: quum alias non tam oculos & os, quam crura & brachia ferire

PUGNA  
PHARSA-  
LICA.

ferire Romanis moris esset. Alij vtramque hanc vocem Cæsari tribuunt. **A**  
 Ceterum Cæsar, postquam vniuersa acie iam in fugam conuersa, stragem  
 longè lateque promiscuam edi cerneret, siue pietate in ciues motus, siue  
 metu ne Pompeiani sumpta à desperatione audacia ordines instaurarent,  
 missis circumquaque præconibus, ciuibz quidem parci, sed in auxilia sæ-  
 uiri iubet. Pompeius conspecta suorum fuga, equitatuq; cui potissimum  
 tanquam inuicto exercitus sui robori fidebat iam profligato, equo ad ca-  
 stra quamprimùm delatus, procul inclamans ad eos qui pro porta præto-  
 ria in statione erant: Vos, inquit, castra tuemini & defendite, ego reliquas  
 portas circumibo, præsidioque firmabo. Ceterum paulò post prætorium  
 ingressus rebus desperatis tacitus & cogitabundus euentum rei exspectans, **B**  
 in tentorio desedit. Cæsar autem suos cohortatus, vt præsentī fortunæ be-  
 neficio vsi, partam iam victoriam è manibus ne amitterent, licet æstu me-  
 ridiano per mediam æstatem, & multa cæde fessos, sequi tamen paratos,  
 ne spaciū Pompeianis vllum se colligendi, animosque resumendi daret,  
 quamprimùm ad castra oppugnanda educit. Quæ quum non tam à Pom-  
 peianis etiamnum dispersis, & magis de fuga, quàm castrorum defensione  
 cogitantibus, quàm à Thracibus alijsque Barbarorum auxilijs aliquandiu  
 defenderentur, haud multò post Pompeiani multitudine telorum & vul-  
 nerum superati, vallo relicto cum Centurionibus & Tribunis in excelsos  
 montes, qui castris imminebant, perfugiunt. Ipse Pompeius relicto palu- **C**  
 damento insignibusq; Imperatorijs, quattuor tantum comitantibus, equo  
 conscenso per portam Decumanam Larissam properè se cōtulit. Vbi post-  
 quam quamminimùm substitisset, cum alijs. xxx. equitibus, qui è fuga eò  
 confluxerant, continuato per noctem itinere pari festinatione ad mare de-  
 scendit. Cæsar quanquam opulentissimis instructissimisq; hostium ca-  
 stris potitus, in quibus præter triclinia strata, sumptuosissimaque taberna-  
 cula, magnum etiam argenti pondus, reliquaque ad luxum & voluptatem  
 comparata videre erat, ne dum miles circa prædam distinetur, occasionem  
 rei perficiendæ prætermitteret, parte copiarum in castris Pompeij relicta,  
 parte verò alia in sua castra redire iussa, ipse cum quattuor legionibus ad **D**  
 Pompeianos, qui Larissam versus cursum intenderant, persequendos pro-  
 ficiscitur: quos postquam è fuga in montem compulsos, aquatione flumi-  
 nis, qui monti suberat, munitione effecta interclusisset, missis legatis dedi-  
 tionem facere cogit, paucis tamen ordinis Senatorij, qui eodem fugerant,  
 per noctem fuga dilapsis. Postridie omnibus è monte in planiciem descen-  
 dere, armaq; deponere iussis, salutemq; passis manibus suppliciter peten-  
 tibus, veniam concessit, militibusq; suis, ne quis eorum violaretur, edixit,  
 plurimosq; ex his etiam legionibus suis adscripsit: ijsq; quas secum addu-  
 xerat legionibus in castra ad quietem remissis, alijsq; in locum eorum ac-  
 cerlitis,

POMPEII  
FUGA.

- A** cerfuitis, eodem die Larissam peruenit. Hic fuit memorabilis illius & fatalis inter ciues Rom. in campis Pharsalicis inter Pharsalum ipsum & Enipeum flumen, pugnae exitus. Quo autem die funestissimum hoc ad Pharsalum praelium commissum sit, à nullis certò traditur: fuisse tamen circa diem. XIII. Kal. Sextil. certum est, mense ex quo Cæsar Brundusio traiecerat septimo, post Pompeium quattuor penè menses ad Dyrrachium validissimis maximisq; operibus obsessum. A quibusdam traditum est, Cæsarem simulatq; in castra Pompeij venisset, conspecto occisorum aceruo ingemuisse, dixisseque: Hoc scilicet voluerunt, vt maximis confectis bellis, dimisso exercitu C. Cæsar condemnatus moreretur. L. Florus præter auxilia externa, huic
- B** bello hinc inde trecenta ampliùs milia interfuisse commemorat. Numerus autem occisorum ab alijs aliter traditur. Asinius enim Pollio, qui & ipse Cæsarianorum ducum vnus praelio interfuit, non plus sex milibus è Pompeianis cecidisse scribit: alij. xxv. milia, præter Senatores decem, Equites quadraginta: è Cæsarianis verò præter Centuriones. xxx. mille ducentos perijsse scriptum reliquere. Ipse autem Cæsar, è suis quidem ducentos, nec ampliùs desideratos, auctor est, & præter hos Centuriones. xxx. è Pompeianis verò milia. xv. cæsa refert. In his etiam L. Domitium, qui Cæsari in Galliam successor mittendus fuerat, ab equitibus in fuga interemptum. Capta autem fuisse milia. xxiiii. eo ampliùs, signaq; militaria ad Cæsarem
- C** relata. CLxxx. Aquilas verò. lxx. Inter Cæsarianorum cadauera inuentum est & Craetini euocati corpus, adacto in os aduersum gladio, quod Cæsar ob egregia erga se eius praelij merita, militaribus ornatum donis, honorifico seorsim ab alijs, haud longè tamen à communi cæsorum tumultu, monumento dignatus est. Hæc antequàm acciderent, obseruata sunt diuersa plurimis in locis ostenta atque omina, quæ tantam hanc cladem, insignemq; Cæsaris victoriam portenderent. Fulmina namque aduersa in castra Pompeij deciderunt, ignisq; in aëre super castra Cæsaris visus, in castra Pompeij delatus, ibidem extinctus est. Item Pompeio nocte sacrificanti victimæ ab altaribus aufugere: ipseq; postridie pulla indutus veste apud principia conspectus, aduersi ominis loco militibus fuit. Signa item militaria apes obsidere. Panicus tumultus in castris Pompeij incerto auctore exortus, vniuersum terruit exercitum: quo sedato, cum se somno dedisset Pompeius, ædem Veneri victrici sibi per somnium dedicasse visus est. Venerem autem victricem militibus in tesseram dederat Cæsar, vt Pompeius Herculem inuictum. Antiochiæ quoque in aëre maximus auditus est armorum strepitus, tanquam exercituum cõcurrentium, aut hostium aduentantium. Trallibus verò in templo Victoriæ pro simulachro Cæsaris palma è solo lapide strato repente enata est: alibi quædam simulachra sponte conuersa sunt, alia sudare, flere uere nonnulla. Pergami tympanorum cymbalorumq; sonitus à Bacchi fano

L

per

per totam urbem delatus est: aliaq; passim his similia, quæ tum aliàs, tum A  
ipso pugnae die accidere, primò quidè neglecta, postea allato rei gestæ nun-  
cio, omnibus miraculo fuere. Cæsar autem tam insigni illustriq; vi-  
ctoria potitus, pari modestia & clementia usus est. Nam clarissimis quibusq;  
Senatorij Equestrisq; ordinis viris, qui nullo prius ab ipso beneficio affecti  
Pompeij rebus studuissent, ut qui nihil contra se deliquissent, facile veniam  
cōcessit. Inter hos & M. Bruto, qui à Q. Servilio Cæpione adoptatus, Q. Cæ-  
pio Brutus appellatus est, quiq; postea vnus è percussorib. fuit, salus donata:  
hūc enim præ ceteris Cæsar etiam ante prælium, si occurrisset, seruari iusse-  
rat: prælioq; iam confecto per litteras ad se euocatum maximis insuper ho-  
noribus prosequutus est. Eos verò quos semel in potestatem redactos, & B  
se dimissos, arma iterū sumpsisse cognouerat, interfici iussit: nisi si quos &  
ex his amicorū precibus condonasset: singulis enim ex amicis suis salutem  
vnus concesserat. Quinetiam quum in scrinia quibus secretiores ad Pom-  
peium litteræ includebantur, incidisset, è quibus facile multorum in se ani-  
mum cognoscere poterat, comburere maluit quàm inspicere: ne perlectis  
litteris, perspectisque inimicorum in se voluntatibus, in aliquem acerbius  
quàm innata ipsi clementia ferebat, statuere cogeretur. Eadem lenitate &  
postea usus, Regibus quoque Barbaris, populis, & ciuitatibus, quæ Pom-  
peium auxilijs iuuerant, facile omnem offensam remisit. Thessalos in præ-  
mium & signum victoriæ apud ipsos obtentæ, vel ante discessum suum pu- C  
blicè libertate donauit. Pompeius interim postq̃ à Larissa ad mare venit,  
nactus in ostio Penciamnis nauem frumentariam, quū per noctem in an-  
choris stetisset, primoq; statim diluculo soluisset, cōspecto maiori nauigio  
quod præteruehebatur, eoq; conscenso, in Lesbū insulam circa Mytilenā  
aduectus est. Quidam eodem nauigio P. & L. Lentulos, Fauonium item &  
Deiotarū receptos tradidere. Erat Mytilenæ Cornelia Metelli Scipionis filia  
Pompeij vxor, Sextus item filius: hos Pompeius, cū oppidum ingredi nol-  
let, in portum per nuncium ad se venire iubet: iisdemq; cū reliquis amicis,  
cōmeatu, rebusq; suis in quattuor triremes impositis, Attaliam maritimū  
Pamphyliæ oppidum peruenit: ibi triremes quasdam è Cilicia obuias sibi D  
habuit: tum & milites quidam, Senatorijq; ordinis sexaginta eodem è fuga  
ad ipsum conuenere. Inde in Ciliciam primò, postea in Cyprum appellens,  
postq̃ arcem Antiochenis excludendi sui causa captam, suosq; qui se in  
finitimas ciuitates è fuga receperāt, Antiochia prohiberi intellexit, consiliū  
Syriæ adeundæ, & ad Arsacem Parthorum Regem se recipiendi amicis hor-  
tantib. deponit. Postea perlato ad ipsum classem sibi in Corcyra saluam, Ca-  
tonemq; cū valido exercitu cōstituisse in Africam trajicere, dubitauit num  
& in Africā ad Iubam Regem, quod quidam cōsulebant, sibi cōfugiendum  
esset. Sed quum præter dignitatem videretur, hoc tanq̃ minùs illustri uti  
per-

- A** perfugio, ex amicorum consilio Aegyptum petere constituit: tum quod trium haud amplius dierum itinere distaret, quodque ipsa regio potens & felix, nauibus, frumento, pecunijs, alijsque ad bellum necessarijs abundaret: tum etiam quod Reges pueri paterna necessitudine sibi iungerentur. Postquam igitur Cæsarem ad se persequendum cum equitatu & vna legione viam ingressum, nusquam interquiescere intellexit, celeritatem Cæsaris pertimescens, contractis vndiq; quoquo modo pecunijs, coacta etiam vndecunque poterat tumultuaria duorum milium militum manu, ijsque cum reliquis ad belli vsum necessarijs in naues impositis, Cypro soluens Pelusium venit. Ptolomæus tum fortè vixdum pueritiam egressus, vtpote
- B** tredecim annorum, cum sorore Cleopatra pro regno armis decertabat, castraque ad Pelusium circa montem Cassium haud procul à Cleopatraz castris habebat. Ad hunc Pompeius quosdam è suis mittit, petens pro veteri paternaq; amicitia atque hospitio, vt Alexandria receptus, opibus ipsius in præsenti calamitate iuuaretur. Quod eò se faciliùs impetraturum sperabat, quod mortuo Rege patre, tutor puero Regi à Senatu datus, regnū ei summa cum fide restituisset. Verum qui administrationi regni præerant, quorumq; consilij Rex puer regebatur, dum eos qui à Pompeio missi fuerant, cū militibus regijs, inter quos & quidam Romani erant (qui sub Pompeio aliquando stipendium fecerant, quiq; bellis Syriacis confectis à Gabinio eò
- C** traducti, & apud patrem Ptolomæum pro præsidio relictī erant) liberius & familiarius colloqui vident, siue veriti ne Pompeius sollicitato exercitu regio regnum occuparet, siue despecta Pompeij fortuna, Cæsari victori gratificari studentes, dato benigniori responso Pompeium accedere iubent. Ceterum Photinus Eunuchus pecuniæ & thesauris regijs præpositus, Achilles item militum præfectus, consilium Pompeij per dolum interficiendi, secretò inter se ineunt: cuius tam nefarij consilij auctor exstitit Theodotus Samius Rhetor Regis præceptor: Canem, inquiens, mortuum non morderē. Pompeius itaque ab Achilla & L. Septimio, qui bello piratico sub eo meruerat, è maiori nauigio in minorem scapham cum vno atq; altero suorum exceptus, (quod littus vadosum magnarum nauium accessum nō admitteret) Septimio, qui dextram ei paulò antè Regis nomine porrexerat, primum auerso ictum infligente, videns & ab Achilla & ceteris astantibus strictis vndique se peti mucronibus, toga vtraque manu in caput adducta, nulla præter suspirium voce emissa, semet vltro percussoribus feriendum obtulit. Hunc vitæ finem sortitus est Cn. Pompeius, cui à magnitudine rerū gestarum meritò Magni cognomen inditum, annum agens .LX. Quidam occisum tradunt die suo natali, quo de piratis & de Mithridate aliquando triumpharat, qui fuit pridie Kal. Octob. alij postridie eius diei interfectum scriptum reliquere. Corpus capite præciso in littus eiectum, paulò post à

POMPEII  
CAEDES.



Philippo Codro liberto Cypri Proquæstore exstructo tumultuariè & è fra  
 gmentis scaphæ rogo concrematum, atque ibidem in littore sepulturæ tra-  
 ditum est. Nauis autem in qua erat Cornelia vxor cum Sexto filio, conspe-  
 cta cæde Pompeij Cyprum retrò se fuga recepit. L. autem Lentulus postri-  
 die appellens, & ipse captus in carcere necatus est. A

Cæsar biduum  
 Pharsali commoratus, rebusq; omnibus in Thessalia constitutis, relictisq;  
 suorum nonnullis ad recipiendas Græciæ ciuitates, Pompeium è vestigio  
 in quascunque ille partes se recepisset, persequi statuit. Quem quum in A-  
 siam traiecisse suspicaretur, eodem tertio post die cursum instituit. Eo for-  
 san itinere cum præmissis copijs triremibusq; atque alijs maioribus nau-  
 bus, ipse modico nauigio Hellepontum quâ angustissimus erat, traiceret, B  
 medijs ferè freti faucibus C. Cassium, qui cû parte classis Pompeianæ. LXX.  
 triremium ad Pharnacem in Pontum properabat, obuium sibi habuit. Sed  
 tantum abfuit, vt Cæsar aut fugeret, aut à tanta nauium multitudine oppri-  
 meretur, vt vtrò Cassium ad deditionem vrgere non dubitaret. Vnde Cas-  
 sius ratus Cæsarem studio contra se nauigare, opinione felicitatis Cæsaria-  
 næ territus, supplices è triremi manus tendens, veniamq; petens, se & clas-  
 sem eidem continuò dedit. Qui à Cæsare in fidem receptus & seruatus,  
 postea & ipse per summam ingratitudinem vnus percussorum exstitit.

Cæsar maximo fortunæ beneficio præter expectationem seruatus, post-  
 quam in Asiam venit, AEolibus, Ionibus, reliquisque gentibus Asiaticis, C  
 culpam per legatos deprecantibus, veniam concessit: parteque tributorum  
 tertia insuper remissa, à publicanorum acerbitate liberauit. Gnidijs etiam  
 in gratiam Theopompi familiaris sui, libertatem largitus est. Intellectoq;  
 interim Pompeium in Cypro conspectum, suspicatus id quod res erat, AE-  
 gyptum petisse, veritus ne præoccupato regno opulentissimo vires recol-  
 ligeret, Rhodum traiecit: conscensisq; ibidem Cassianis Rhodijsque trire-  
 mibus, non expectato donec exercitus in vnum conueniret, cum duabus  
 legionibus, equitibusq; octingentis, quum sub vesperam soluisset, nemine  
 suorum quò tenderet conscio, gubernatoribus tantum ignem & signum  
 nauis prætoriae sequi iussis, missoq; postea ad suos nuncio, vt quamprimû D  
 se subsequerentur, tertio post die, triduo post interfectum Pompeium, vt  
 quidam tradunt, Alexandriam peruenit.

Quo tempore quæ  
 hæcenus commemorata sunt, tum ad Dyrrachium & in Thessalia inter  
 Cæsarem & Pompeium, tum alibi postea acta sunt, alia alijs interim locis  
 accidere. C. enim Cassius cum Cilicum, Phœnicum, & Syrorum, cui præ-  
 erat, classe, in Siciliam appellens, partem classis Cæsarianæ. xxxv. nauium,  
 cui ad Messanam M. Pomponius præerat, pice, teda, stupa, similiq; materia  
 flammis concipiendis idonea, iniecta, incendit. Hinc legionariorum præ-  
 sidio ægrè præ timore oppidum defendente, minimum abfuit, quin & ipsa  
 Messa-

- A** Messana caperetur: nisi nuncij de victoria Cæsaris peropportunè allati, Cæsarium incepto desistere compulissent. Alteri Cæsarianæ classis parti præfectus erat P. Sulpitius Prætor, eaq; Vibone ad fretum in statione erat. Huc profectus Cassius, simili ratione qua superius, aliquot è nauibus flammam iniicit: ita & ex his quinque incendio absumuntur. Reliquis autem à P. Sulpitio in mare deductis, factoque in classem Cassianam impetu, triremes duæ ex eadem deprimuntur, aliæ verò duæ quinqueres capiuntur, quarum altera prætoria ipsius Cassij erat: sed is scapha è maiori nauigio exceptus, ad suos euasit, cognitoque certiùs de prælio in Thessalia commissio, classem ex ijs locis eduxit. Eodem tempore & D. Lælius, qui Asiaticæ
- B** classi præerat, quique insulam Brundusio obiectam, quam Libo priùs tenuerat, quò Vatinium, quem Brundusio Cæsar præfecerat, mari intercluderet, similiter occupauerat, quanquã quinqueres vna cum alijs aliquot nauibus amissa, omniq; aquæ vsu, quam quæ onerarijs nauibus Corcyra Dyrrachioq; supportaretur prohibitus, non nisi accepto Pharsalicæ cladis nuncio à proposito destitit. Parte alia Q. Fufius Calenus, quem Cæsar ante pugnam Pharsalicam in Græciam ad recipiendas Græciæ ciuitates miserat, vastatis latè Atheniensium agris, Piræum quidem Atheniensium portum nullis circumdatum muris ceperat, ceterum ipsis Athenis non antè potiri potuit, quàm Athenienses intellecto Pharsalici prælij euentu, ipsi vtrò
- C** se dederent. His Cæsar postea etiam nulla imposita multa veniam concessit, addito se non ipsorum meritis, sed maiorum gloriæ eam culpam condonare. Eodem nuncio & aliæ pleræq; Græciæ ciuitates, Cæsari se permittentes, in gratiam acceptæ sunt. Soli ferè Megareses obstinatiùs in sententia persistentes, non tam vi quàm astu & proditione, tandem in potestatem venèrunt. Qui magno suorum numero interfecto, ceteris verò quàm vilissimo precio diuenditis, meritas imprudentiæ suæ pœnas exsoluère. M. verò Octavius qui Achaicis Liburnicisq; nauibus præfectus erat, ex clade Pharsalica in Illyricum maxima se cum classe contulerat. Eò Q. Cornificius Cæsaris Quæstor pro Prætor cum duabus legionibus ætate proxima missus
- D** fuerat, captisque castellis compluribus, quæ locis editioribus sita, ad decursiones vastationesque magnas præstabant opportunitates, prouinciam sua prudentia hætenus Cæsari seruauerat. Idem paucis Iadertinorum nauibus adiutus, & Octauium tum temporis in ea loca cum classe venientem, compluribus è nauibus ipsius partim captis, partim disiectis, accessu prouinciæ prohibuerat, iunctisque sociorum Iadertinorum nauibus cum captiuis Octauianis, classem quæ vel prælio committendo sufficere posset, constituerat. Cæsar autem postquam profligato ad Pharsalum Pompeio, plurimos è fuga collectos per Macedoniam in Illyricum se recipere intellexisset, veritus ne dum ipse parte diuersa Pompeium persequitur, bellum alibi in-

ATHENAE  
ET RELI-  
QVAE GRAE-  
CIAE CIVI-  
TATES RE-  
CEPTAE.

RES IN IL-  
LYRICO  
GESTAE.

stauraretur, Gabinium per litteras cum legione tyronum in Illyricum proficisci, seq; Cornificio iungere iusserat. Proinde Gabinius postquam in Illyricum appulit, per summas hiberni temporis difficultates, omnibusq; & victui & bello necessarijs destitutus, (vtpote in prouincia finitimo bello & dissensionibus iam exhausta, nec alioqui satis fida) bellum per maximas incommoditates administrabat: & quòd intercluso hibernis tempestatibus mari commeatus aliunde subuehi non posset, non nisi expugnatis magno cum discrimine castellis inopiam subleuabat. Hinc postquam se barbaris contemptui esse videt, dum Salonam se recipit, prælio ex itinere decertare coactus, cæsis suorum duobus ampliùs milibus, Centurionibus .xxxviii. Tribunis quattuor desideratis, Salonam cum his qui prælio superfuerant, se recepit: ibique post menses paucos in maxima rerum omnium egestate morbo absumptus est. Ex hoc Octavius in spem potiundæ prouinciæ erectus, percusso cum Barbaris fœdere, Cæsar's præsidia, mari quidem cum classe sua, terra verò cum pedestribus Barbarorū copijs diuersis pluribusq; quotidie locis infestabat. Sed Vatinius Cornificij litteris Brundisio accitus, cum tumultuaria quidem ex actuarijs alijsq; minoribus nauigijs, quibus rostra imposuerat, classe, verum cum nō pœnitenda veteranorum manu in Illyricum veniens, primoque suo aduentu maritimis aliquot ciuitatibus receptis, reliquas in proposito persistentes præteruectus, Octauium Epidaurum, vbi Cæsar's præsidium erat, terra mariq; oppugnantem, nusquam interquiescens assequutus, ab incœpto discedere compulit, fugientemque cum sua illa tumultuaria classe insequi non dubitauit. Ceterum Octavius haud ignarus Vatinij classẽ minoribus comparatam nauigijs, fiducia classis suæ ad Tauridem insulam cursum sistit: suspicatusque, quod euenit, Vatinium subsequuturū, suos in portu paratos esse iubet. Vatinius contrà ratus Octauium longiùs etiam progressum, nauibus suis propter tempestatis metum distentis, imparatus nec quicquam tale exspectans, Octauij classẽ sibi obuiam habuit. Et quanquam multis partibus, cum nauium numero & magnitudine, tum ipso apparatu Octauio impar, virtute tamen & promptitudine suorum factum est, vt post acerrimam hinc inde concertationem, victoria tandem penes ipsum steterit: ipsiusque Octauij quadriremi, in quam primus cum sua quinqueremi impetum fecerat, depressa, è reliquis non pauca captæ sunt, aliæ rostris Vatinianarum nauium perforatæ, in profundum demersæ. Propugnatores pars iugulati, pars in mare proiecti. Ipse autem Octavius scapha, in quam è sua quadriremi se coniecerat, præ pondere simul irruentium subsidente, ad myoparonem adnatauit: quo exceptus, postquam nox finem prælio fecisset, subsequen-  
tibus nonnullis, quos non tam sua virtus, quàm fortunæ beneficium seruauit, in fugam se dedit. Vatinius autem omnibus suis integris in portum  
vnde

- A** unde Octavius egressus erat, se recepit: nauibusque ibi refectis, tertio post die versus Hissam insulam vela facit, quò Octavius cursum intendisse suspicabatur. Sed oppido Hissanorum quamprimum per deditionem in potestatem accepto, intelligit Octavius vento usum secundo aliò cursum flexisse. Ita Vatinius provincia intra breue spacium recepta, Cornificioque restituta, postquam sinum illum pulsas aduersariorum nauibus pacatum tutumque reddidisset, Brundisium reuersus est. In Hispania quoque tum alioqui pacata, per id tempus maximis tumultibus, grauissimisque seditionibus causam praeiuit Q. Cassius Longinus, qui Hispaniam vltiorem pro Praetore obtinebat. Nam quum is siue insita sibi cupiditate, siue odio, quod in illam provinciam vel antea, Quaestor in ea ex insidijs vulneratus, conceperat, eandem per summam auaritiam administraret, & quò militum animos sibi quoquo modo conciliaret, largitionibus & pollicitationibus speciosis militarem disciplinam infringeret, (ita tamen ut hac ipsa ratione largitori ipsi maiora quaererentur commoda: dum scilicet quò grande aes alienum ibi contractum dissolueret, simulatione futuræ liberalitatis, à nullo genere quaestus ne minimi quidem ac sordidi abstinere) pecuniisque acerbissimè vel exactis vel imperatis, aliisque grauissimis oneribus provinciam omnimodè diuexaret, pristina provincialium in se odia plurimum exasperauit, usque adeò ut quidam noua de caede ipsius consilia iniret. Cumque acceptis eo fortè die à Cæsare litteris, quibus exercitum in Africam traicere, & quò auxilia quæ Iuba Rex iam missis longè maiora Pompeio in Thesaliam missurus videbatur, impediret, per Mauretaniam in fines Numidiæ venire iubebatur, animo ob id elatus, omnia etiam insolentiùs impotentiusque perageret, hi qui in exitium ipsius conspirauerant, haud diutiùs ferendum rati, praeeunte Minutio quodam Silone impetu facto, interfectoque proximo lictore, Cassium plurimis simul plagis confauciant: eoque mortuo, ut ipsi credebant, relicto, alij aliò dilabuntur. Sed Cassius postquam vulneribus obligatis & curatis ad se redijt, praecipuis quibusque coniurationis auctoribus interfici iussis, alijs crudelissimè excruciat, superante crudelitate avaritia, quosdam etiam pecunia supplicium & mortem redimere passus est. Deinde post dies aliquot, alteris à Cæsare litteris de Pompeij clade & fuga factus certior, quanquam dubius quid sibi in posterum consilij capiendum foret, pecunias tamen imperatas maiori quàm antea acerbitate exigit, aliamque simul etiam ampliorem imperat: habitisque nouis ad Africanam expeditionem per omnes provinciae conuentus & colonias delectibus, territos transmarina militia ad sacramenti redemptionem vocat. Hinc crescentibus quotidie sub specie mandatorum Cæsaris, reuera autem stimulante odio & vindictæ cupiditate, iniurijs, creuere ex aduerso non provincialium modò, sed & legionariorum quorundam in Cassium odia: eoque tan-

TUMULTUS  
ET SEDI-  
TIONES LE-  
GIONVM  
IN HISPANIA.

tandem res prouecta est, vt legionib. inter se dissidentibus, parùm abfuerit, A  
 quin vniuersa prouincia à Cæsare alienata fuerit. Conuentus autè Cordu  
 benſis inter ceteros, cum duabus cohortibus præſidiarijs, duce ſibi ſumpto  
 M. Marcello AEſernino (quē tamen paullò antè Caſſius Cordubā miſerat,  
 vt eam in poteſtate retineret) à Caſſio defecit. His ſe iunxere legiones ali-  
 quot, è quibus quædam ſub M. Varrone aliquando pro Pompeio militaue-  
 rant. Hæ priùs ducem ſibi elegerant L. Tōrium Italicenſem: & ne per ſedi-  
 tionem diſſentire viderētur, Pompeio ſe prouinciam recuperare velle dicti  
 tabant: ſed poſtq̃ ſe Cordubenſibus & Marcello iunxere, dum vident Caſ-  
 ſium æquē Cæſarianis ac ſibi inuiſum, neq; Marcellum à Cæſaris partibus  
 abduci poſſe, deletò è ſcutis Pompeij nomine, Marcellū & hi ſibi ducem ca- B  
 piunt, Prætoremq; ſimul appellant: & ſic caſtra ad Cordubam ponunt. Eò-  
 dem mox Caſſius cum ſuis legionibus venit, ſcriptis priùs ad Regem Bogu  
 dem in Mauretaniā, & ad M. Lepidum in Hiſpaniā citeriōre pro ſub-  
 ſidio litteris: caſtrisq; citra Betim flumē quattuor circiter paſſuum milibus  
 à Corduba loco edito locatis, populatisq; circumquaque ferro & flamma  
 Cordubenſium agris atque ædificijs, nihil ab hoſte atrociffimo differebat.  
 Qua iniuria iritatis Marcellianorum animis, minimo minus abfuit, quin  
 legiones iuſto prælio concurrerent, ni Marcellus intelligens quemcunq;  
 tandem euentum res habitura fuerat, Cæſaris hoc detrimentum fore, mi-  
 lites iam Betim traduētos, ſiue loci iniquitatem, ſiue Caſſij ignauiam cauſ- C  
 ſatus, tranſmiſſo iterū flumine maturè in caſtra reduxiffet. Quo in tranſitu  
 è nouiſſimo Marcelli agmine ab equitibus Caſſianis complures occiſi ſunt.  
 Ex hoc intelligens Marcellus tranſitum fluminis difficilem iuxta ac pericu-  
 loſum eſſe, caſtra & ipſe Betim tranſfert. Hinc Caſſius videns ſe aquatione  
 minùs commodà uſurum, ad Vllam oppidum ſibi fidele per noctem le-  
 giones cum feſtinatione ducit, caſtraq; ipſis oppidi mœnibus iungit. Mar-  
 cellus inſequutus, caſtrisq; ex aduerſo poſitis, contentus operibus excitatis  
 Caſſium populationibus & vaſtationibus agrorum prohibere, rem & tem-  
 pus trahens, pugna de cetero abſtinuit. Interim Bogud, qui cum auxilijs è  
 Mauretania iam aduenerat, exteriores Marcelli munitiones fruſtrà oppu- D  
 gnare tentat. Sub idem ferè tempus & M. Lepidus Procoſ. ex citeriōre Hi-  
 ſpania cum cohortibus trigintaquinque, magnoq; equitatu, & reliquis au-  
 xilijs aderat: non tam alteram partium iuuaturus, quàm fœda ducum & le-  
 gionum diſſidia compoſiturus. Huic ſe ſtatim Marcellus permittit: Caſ-  
 ſius autem ſiue cauſſæ ſuæ metuens, ſiue Lepidum ſuſpectum habens, ſiue  
 alia quauis de cauſſa, ſuis ſe tenebat munitionibus. Atque hinc poſtquam  
 Lepidus iunētis cum Marcello ad Vllam caſtris, fide data inducijsq; con-  
 ceſſis, quò maiorem Caſſio ad ſe veniendi ſecuritatem præſtaret, partem in-  
 ſuper munitionum Marcellianarum diſieciffet, cuſtodiasq; deduxiffet,  
 Bogudis

- A** Bogudis auxilia altero impetu in castellum Marcelli, quod castris Regijs oppositum erat, facto, non paucos Marcellianorum oppressere: maximaq; cædes subsequutura fuerat, nisi Lepidus interuentu suo prælium diremisset. Cassius liberum sortitus exitum, Norbam se cum suis recepit. Lepidus autem Cordubam cum Marcello profectus est. Cumq; per hos tumultus C. Trebonius Procos. qui Cassio succedere debebat, ad prouinciam obtinendam in Hispaniam vltiorem venisset, Cassius intellecto ipsius aduentu, legionibus in hiberna distributis, sarcinisque compositis, ne cum pecunia ex rapinis conflata, priuatus iam & exercitu nudatus in potestatem veniret, Malacam properat: consensuq; ibidem nauibus, versus Hispaniam
- B** citeriorem vela facit: cumque per noctem in Iberum flumen diuertisset, obortaq; tempestate propter aduersos fluctus nauem flectere non posset, nauigio violentia fluctuum marinorum in ipso fluminis ostio demerso, interijt. Atque hæc quidem in Illyrico & in Hispania hisce temporibus procul à Cæsare & Pompeio gesta sunt. Cato autem, qui post felicem Dyrrachini prælij euentum, à Pompeio Cæsarem in Thessaliam fugientem persequente, Dyrrachij cum quindecim cohortibus præsidio pecunijs com meatibusque bellicis, tum etiam aduersus Parthinos, ne quid interea mouerent, relictus fuerat, accepto funestissimæ ad Pharsalum pugnae nuntio, in Corcyram, vbi Pompeiana trecentarum nauium classis erat, cum ijs quas
- C** secum habebat copijs, traiecit: Ciceroni que, quem ibi inuenit, copias suas tradere volebat, Prætorius scilicet Consulari cedere paratus. Sed Cicero exercitum accipere recusans, Romam inde cum alijs aliquot Senatorij ordinis recta se contulit. Haud multo post, ad Catonem, qui summæ rerum in Corcyra præerat, sparsæ magis quam oppressæ partium vires, alij post alios conuenere. Et primi quidem, Labienus, Afranius, Scapula, & ipse Scipio Pompeij socer. Deinde Cneus filiorum Pompeij natu maior: qui postquam patre ad Dyrrachium & Pharsalum rebus gerendis intento, vniuersam ferè Epiri oram cum classe AEgyptia circumuectus, plurima crebris in terram excursionibus detrimenta intulisset, tentataq; non solum Orici, quod M.
- D** Acilius tenebat, (vbi tamen cum magna oppidi parte naues ferè omnes, quæ in portu erant, flammis iniectis absumpsit) sed & ipsius Brundisij, nihilo meliore successu, quam alij ante ipsum fecere, expugnatione, post irritos conatus, & ipse Corcyram se recepit. Postea & C. Cassius post prælia aliquot terra marique non infeliciter commissa, plurimaq; cum Siculæ, tum Italicæ oræ loca à se infestata & vexata, vt supra relatum est, eodem cum sua tandem classe peruenit. Similiter & C. Octavius ab Illyrico & Epidauri oppugnatione à Vatinio depulsus, vt supra dictum est, eò postea delatus est. Denique quotquot primi nominis Pompeianorum ducum prælio su-

M per-

perfuerant, nec in Cæsaris potestatem venerant, huc ad Catonem tandem A  
 vndique confluxere, classeque inter ipsos diuisa, C. quidem Cassius in Pon-  
 tum, Pharnacem Regem aduersus Cæsarem concitaturus, cum .LXXX. na-  
 uibus missus est. Sed is dum inter nauigandum in Cæsarem incidit, salute  
 impetrata classem amisit, sicut supra memoratum est. Cneus autem Pom-  
 peius Magni filius, cum Labieno & Scapula, & parte exercitus, in Hispa-  
 nias, ad alias copias cogendas, maioresq; apparatus faciendos proficiscitur.  
 Scipio verò in Africam ad Varum, nō sine spe auxilij à Iuba Numidiæ Re-  
 ge impetrandi, cursum dirigit. Ipse autem Cato in Peloponesum, spe eius  
 potiundæ sibi iniecta, traiecit: Patrisque occupatis, ibidem Petreium & Fau-  
 stum Pompeij generum præter alios sibi adiungit. Ceterum Caleno, quem B  
 à Cæsare in Græciam missum superius retulimus, cum suis copijs acceden-  
 te, dum solutis nauibus, relictis Patris, cum his qui sibi aderant Cyrenem  
 petit, è Sexto Pompeio sibi in itinere obuio, de eade Pompeij intelligit: Be-  
 renycenq; maritimum Cyrenaicæ oppidum delatus, Cyrenem inde per-  
 gens, à Cyreneis receptus est. Hic inter eos qui Catonem hucusq; sequuti  
 fuerant, sententijs aliquandiu variatum, vtri se partium adiungerent: do-  
 nec tandem discessione facta, hi quibus nulla spes veniæ supererat, apud  
 Catonem (cui mori certiùs erat, quàm Cæsari se permittere) remanere.  
 Reliqui alij aliò, quò quemque casus deferebat, dilapsi sunt. Quidam rectà  
 ad Cæsarem profecti, impunitatem impetrauere: in quibus & C. Cassius C  
 memoratur. Cato autem intellecto Scipionem ad Iubam confugisse, ho-  
 norificeque & humaniter à Rege exceptum, ipse quoque iter eò instituit.  
 Exercitu igitur propter aquæ penuriam in partes diuiso, asinisque complu-  
 ribus, qui vtres aqua plenos gestabant, secum assumptis, septem dies con-  
 tinuos per deserta Syrtium, & profunda arenarum æstuarium, infestaq; feris  
 & serpentibus loca, decem milium agmen laborioso difficiliq; itinere du-  
 cens, ipse capite semper aperto ante legiones pedibus iter faciebat. Strabo  
 auctor est, à Berenyce iter ingressum Syrtim pedibus per triginta dies per-  
 agrasse. Confirmatis autem plurimum accessione copiarum Catonia-  
 narum partibus, post longam Vari, qui eam prouinciam hætenus admi- D  
 nistrarat, & Scipionis ante Catonis aduentum de imperio disceptationem,  
 Cato oblatam sibi à militibus summam, vel saltem æqualem cum Scipio-  
 ne potestatem, vtrumque recusans, quòd maiorem Prætura magistratum  
 necdum gessisset, Scipioni, qui dignitate reliquos faciliè anteibat, haud in-  
 uictus cessit, & exercitum quem adduxerat, eidem tradidit. Romæ  
 autem primis de Pharsalica pugna rumoribus diu non est creditum.  
 Neq; enim Cæsar, ne parua contra ciues victoria insolentiùs efferri videret-  
 tur, de rebus à se ad Pharsalum gestis ad Senatum litteras dare curauerat.  
 Sed

SCIPIO IM-  
PERATOR

- A** Sed vbi tandem allato certiore nuntio fides est habita, Pompeij & Syllæ imagines, quæ pro rostris stabant, disiectæ sunt. Postea vbi allato Pompeij annulo, etiam cædis Pompeianæ fama confirmata est, statim Pompeio cōuicijs palàm ab vniuersis exagitato, quidquid honorum excogitari poterat, certatim tam à primoribus, quàm à populo in Cæsarem collatum est. Inter quæ præter statuas, coronas, aliaq; his similia, vel antea vsurpari solita, vel tum primùm excogitata, quæ Cæsar ipse postea repudiauit, præcipua fuere Consulatus in quinquennium, Dictatura, non semestris, vt antè, sed annua, Tribunitia potestas in perpetuum ipsi decreta. Præterea prouinciarum extra sortem quibus vellet decernendarum, comitiorum denique omnium magistratuum, plebeis exceptis, arbitrium & potestas. Quæ Senatus decreta postquam ad Cæsarem Alexandriam perlata sunt, reliquis quidem approbatis, Dictaturam etiam statim iniit, M. Antonio qui necdum prætor fuerat, magistro equitum sibi assumpto, eoq; ad urbem remisso: reliquorum verò magistratuum comitia in aduentum Cæsaris ad finem vsque anni delata sunt. Per hæc tempora Respublica diu grauissimis tumultuosissimisq; seditionibus agitata est. Primis motibus ansam dedit M. Cæcilij & C. Trebonij Prætorum de Prætura urbana contentio: indignante nimirum Cæcilio prælatum sibi in ea Trebonium, qui Prætor à Cæsare constitutus, non mōre maiorum electus erat: ita vt omnibus Trebonij actionibus acerrimè se opponeret, neque eum secundum Cæsaris leges ius dicere pateretur: rescissisq; ijs quæ Cæsar de pecunijs creditis constituerat, debitoribus aduersus creditores se auxiliaturum, mercedesq; habitationum conductoribus donaturum polliceretur, factò etiam in collegam cum multitudo sibi adiuncta, impetu. Postea etiam lege in id lata, mercedes habitationū conductoribus remisit, & nouas tabulas proponere non dubitauit. Eoq; tandem res progressa est, vt Senatus non nisi armatorum militum præsidio septus conueniret, Seruilioq; Consuli custodiam urbis mandaret, Cæcilio ipsi omni administratione Prætoria interdicta. Concitataq; ex hoc non modò Roma ipsa, sed & per Milonem (qui solus exulum à Cæsare reuocatus non fuerat, cuique se quoquo modo Cæcilius iungere studebat) vniuersa ferè Campania, non priùs hi conquieuere tumultus, quàm cæso in Apulia Milone, ipse quoq; Cæcilius, qui in Brutios novos & ibi motus cōcitaturus concesserat, à Cæsarianis in ipsis conatum suorum initijs oppressus & interfectus est. Nec minores postea motus primo sequentis anni initio exorti sunt. Dilatis enim in Cæsaris aduētum comitijs, insolita in vrbe magistratuum solitudo erat, ita vt nec Consul, nec Prætor adesset, solusq; Antonius, qui magister equitū à Cæsare creatus erat, omnia pro suo arbitrio administraret. Deinde L. Trebellius, & P. Corneli-  
us Dolabella Tribuni pleb., nouis urbem seditionib. implicuere. P. enim

HONORES  
CÆSARIS  
DECRETA.

CÆSAR DI-  
CTATOR. II.  
M. ANTONIUS  
MAG. EQV.

SEDITIONES  
VRBANÆ.

M ij      Dola-



Dolabella, quum ære alieno prægrauaretur, à Patritijs ad plebem, quò Tri-  
 bunus pleb. fieret, transiuerat: statimque Tribunus factus, debitoribus ad-  
 uersus Patritios sese auxiliatorem præstitit. Trebellius contra, nobilitatis se  
 propugnatorem exhibuit: legibusque hinc inde per tumultum promulgatis,  
 tandem & ad manus ventum, nec à cædibus temperatum est: ita ut nec Se-  
 natus nec Antonij auctoritas quicquam valeret, sed apud seditiosos hinc  
 inde iuxta in contemptum veniret. Hinc tertia nata factio Senatus & An-  
 tonij aduersus vtrumque: Antonioque à Senatu permissum, ut exercitum  
 intra urbem haberet, ipseque cum reliquis Tribunorum plebis custodiam  
 urbis S.C. suscipere iussus est. Ita ut Trebellius & Dolabella & à seinuicem  
 & ab Antonio, Antonius verò ab utroque oppugnaretur: omniaque passim  
 atrocissimis maximisque; maleficijs & facinorib. miscerentur: maxime quòd  
 Antonio ad milites (qui à Cæsare à pugna Pharsalica in Italiam præmissi  
 licentiosius seditiosiusque agere nunciabantur) metu nouorum motuum  
 profecto, cura urbis L. Cæsari relicta erat, quem Antonius discedens Præ-  
 fectum urbi crearat.

CAESAR ALEX-  
 ANDRIAM  
 PERVENIT.

Cæsar interea postquam Alexandriam perue-  
 nit, statim de cæde Pompeij certior factus, Alexandrinis etiamnum tumultu-  
 osius agentibus, in littore aliquandiu ad anchoras substitit. Sed haud  
 multò post Theodotus Rhetor, à Rege adhuc circa Cassium montem hæ-  
 rente missus, caput & annulum Pompeij ipsi obtulit: ad cuius aspectum  
 vultum auertens, altiusque ingemiscens, casum tanti viri miseratus, etiam  
 largius lachrymas profudisse traditur, ciuem generumque suum subinde  
 appellans. Percussos verò tantum absuit ut laudaret, aut gratias ageret,  
 ut tanquam parricidas detestaretur, facinusque ipsum, ut impium & inhu-  
 manum, palam damnaret, & execraretur. Caput autem Pompeij honesta  
 sepultura in suburbio Alexandriae dignatus est. Addunt quidam eodem  
 loco quo caput ipsi oblatum fuerat, Nemesis, siue Indignationis sacellum  
 in monumentum actæ rei statuuisse. Annulum verò postea Romam misit.  
 Huic quidam leonem ensiferum, alij tria trophæa insculpta fuisse prodidère.  
 Ex hoc Cæsar securior iam factus, deductusque à tutoribus præfectisque; Re-  
 gijs, dum Alexandriam ingredi cogitat, subito inopinatoque; præsidij Alexan-  
 drini tumultu exceptus est: Ægyptijs videlicet fasces Cæsari præferri, Re-  
 giamque per hoc maiestatem imminui clamitantibus: ita ut crescente tu-  
 multu, Cæsar in regiam confugere coactus fuerit: & postea plerique è mi-  
 litibus ipsius quotidianis Alexandrinæ multitudinis concursibus diuersis  
 urbis partibus malè multarentur, interficerenturque. Sed Cæsar composito  
 utcunque eo tumultu, maiora metuens, legiones sibi ex Asia alias quam pri-  
 mum adduci iubet: pecunijsque; vndique cogendis intentus, tanquam aliud  
 agens, ocio hoc interim spacio ob suorum infrequentiam se dabat, quosuis  
 ad se accedentes comiter excipiens, subinde & per urbem tanquam spectandi  
 eius

- A** eius gratia obambulans, pulchritudinem se eius demirari simulabat. Nonnunquam & ad professores sapientiæ & disciplinarum accedens, etiam stans eos audiebat. Quæ res vel imprimis apud Alexandrinos plurimum ipsi ad benevolentiam & gratiam contulit. Præter hæc, si qui ex Pompeij comitibus atque amicis capti in Regis potestatem venerant, hos omnes summa liberalitate & beneficentia prosecutus, sibi mirè conciliauit. Quumq; controuersiam, quæ inter Ptolomæum & Cleopatram de regno erat, ex testamento patris Ptolomæi, ad cognitionem populi Romani, & suam, quòd Consul esset, pertinere diceret, vtrumque ab armis discedere iussim, iure apud se de causâ contendere iubet. Ptolomæus enim, è quattuor liberis
- B** quos decedens reliquerat, (filijs scilicet duobus, & totidem filiabus) regnum duobus natu maximis ex vtroq; sexu, Ptolomæo & Cleopatraz, testamento reliquerat, quos etiam ex veteri instituto apud Ægyptios obseruari solito, matrimonio inter se coniungi volebat: missisq; Romam per legatum testamenti tabulis, populum Ro. per omnia sacra & fœdera obtestatus erat, vt quæ ipse de regno testamento cauerat, ea ita vti fierent, operam darent. Photinus tamen interea & Achilles, ceteriq; tutores & præfecti Regij, nihil intentatum relinquebant, quòd Cæsari quoquo modo inuidiam apud populum & exercitum conflarent: præter cetera probra & hoc nomine Cæsarem apud eosdem accusantes, quòd is sub specie recipiendi crediti, quo Regem Ptolomæum defunctum sibi obnoxium esse causarétur, vsq; ad summam mille septingentarum quinquaginta miriadum, expilatis omnibus thesauris Regijs, & preciosiori cum aurea tum argentea supellectile, imò & frumento publico intercepto, ne à sacris quidem manus contineret. Cuius rei vt facilius fidem facerent, frumentum iam vetustate corruptum militibus dispertiebantur, ligneisq; vasis & fictilibus ad conuiuia utebantur. Et Photinus Regis nutritius inter ceteros, siue causæ Regis à iudice parum æquo, & iam parti aduersæ affecto metuens, siue stimulante concepto iam in Cæsarem odio, præter Regiam dignitatem esse dicebat, Regem ad causam dicendam in ius vocari. Communicatis igitur clandestinò cum his, quos pro-
- C** positi confcios habebat, consilijs, copias Regias clam à Pelusio reuocat, ijsq; omnibus Achillam præponit: quæ etiam per litteras & nuncios ea quæ fieri vellet, edocet. Cleopatra autem, quæ hæctenus per alios causam suam apud Cæsarem egerat, quæsta se ab amicis & necessarijs desertam, quum tam in formæ elegantia, quam sermonis venustate (quibus reliquas facile mulieres anteibat, quibusq; Cæsarem, vtpote amoribus obnoxium, capi posse sperabat) magnam haberet fiduciam, per internuncium petit, vt sibi liceat iniurias sibi à fratre illatas, Cæsari coram exponere. Clam itaque à Cæsare ex interiore Ægypti regione accersita, nullo ex familiarib. suis præter Apollodorum Siculum comite assumpto, eoq; corporis ornatu, vt salua formæ
- M iij                      digni-

dignitate misericordiam Cæsari moueret, paruulum ingressa lembum sub A primas vespertini temporis tenebras ad regiam adnauigauit: & quod custodes falleret, stragulo siue culcitrae in longitudinem inuolutam, loroq; circumligatam, Apollodorus tanquam sarcinam aliquam in interiorem regiam ad Cæsarem introtulit. Quæ statim genibus ipsius aduoluta, partem saltem regni sibi reddi petit. Cæsar miratus astutiam puellæ, simul gratia formæ, & dulcedine orationis, ipsaq; morum suauitate illectus, sororem fratri reconciliaturus, Ptolomæum quoque postridie ad se venire iubet: exutaque iudicis persona, controuersias de regno compositurus, pro amico atque arbitro se deinceps gerere cœpit, quanquam in Cleopatram quam in Ptolomæum longè propensior. Ptolomæus postquam ad Cæsarem ingressus, B sororem Cleopatram intus esse vidit, inexpectata rei nouitate attonitus, ita excanduit, vt proiecto diademate proditum se clamitans, ad populum prosilire pararet. Sed qui tum fortè Cæsari aderant, veriti ne ad suos rediens tumultum excitaret, comprehensum ad Cæsarem reduxere. Hinc coorto maximo tumultu, Ægyptij statim regiam terra marique inuadunt, eam procul dubio occupaturi, Cæsare potissimū omnibus ad resistendum destituito, ni Cæsar de loco tuto omnia se quæ vellent facturum promississet: progressusq; cum Ptolomæo & Cleopatra in concionem, Regis testamentum de scripto recitari curasset. Quo in eam sententiam, qua suprâ relata est, recitato, addens omnem populi Romani potestatem in se translatam; C quod iam Dictator esset, (eo enim honore statim post nunciatam in vrbe Pompeij cædem sibi à Senatu in annum decreto, iam tum Cæsar vti cœperat) Ptolomæo & Cleopatraz regnum Ægypti, vti testamento Regio cauebatur, assignauit: Arsinoe verò & Ptolomæo iuniori Cyprum etiam de suo concessit. Ita reconciliatis inter se Regibus, tumultus quoque sedatus est. Ceterum non cessante Photino, Achillam, vt cum exercitu accedere prope raret, per litteras instigare, sparsoq; rumore, Cæsarem in præsentiarum quidem vtrique regnum dedisse, sed postea soli Cleopatraz adiudicaturum, alij statim prioribus grauiores exstiterè motus. Et iam Achilles cum equitatu Regio, cumq; exercitu (qui .xx. milium erat, plurimumq; ex ijs militibus D constabat, quos Gabinius cōfecto bello Syriaco cum Septimio, Ptolomæo Regi præsidij loco reliquerat) aduentare nunciabatur. Cæsar autem horū hactenus ignarus, certusq; sibi minus adesse roboris, q̃ vt oppido egressus tantis se viribus opponeret, intra regiam se continere constituit: missisque nomine Regis ad Achillam legatis, Dioscoride & Serapione, vtroq; maximæ quondam apud Regem defunctum auctoritatis, Achillam exercitum dimittere, & ab incepto desistere iubet. Sed Achilles per litteras à Photino monitus, ne cœpta relinqueret, persuadens sibi non à Rege, sed à Cæsare missos, & mandata habere, inauditos statim corripit iubet, alteroque ex his occiso,

BELLVM  
ALEXAN-  
DRINVM.

- A** occiso, alter grauius vulneratus pro mortuo à suis sublatus est. Quo intellecto, Cæsar primum Regem in sua habere potestate studuit. Achilles autem paucitate Cæsarianorum contempta, atque ipsa mox Alexandria, eaq; oppidi parte, quam Cæsariani milites tenebant, occupata, primo statim impetu in regiam irruisset, ni Cæsar deductis copijs, dispositisque per vias cohortibus, impetum sustinisset. Eodem tempore & ad portum acerrimè certatum est, Ægyptijs naues quæ plurimæ in portu erant, occupare conantibus: sed loco pulsus, frustra hic eis conatus fuit. Cæsar autem, quod parua manu tam latè tueri non posset, naues quæ in portu & naualibus erant, incendi iubet. Ibi fortè quum flamma longius euecta proxima naualibus tecta inuasisset, cum bona vrbs parte etiam nobilis illa quadringentorum, siue septingentorum milium librorum, Ptolomæi Philadelphi bibliotheca, tum horrea, in quibus frumenta publica recondita erant, simul conflagrarent. Veritus etiam Cæsar, ne si Pharum insulam hostis occuparet, portu quoque intercluderetur, (is enim erat insulæ situs, ut inuitis ijs qui eam tenerent, propter angustias in portum introitus non pateret) expositis statim in Pharum militibus, insulam occupat, eamque præsidio firmat: ita ut auxilia & frumentum, & reliqua bello necessaria tutò supportari possent. In oppido interea pluribus passim partibus noctu & interdiu dubio Marte pugnatum est, paucis vtrinque interfectis. Cæsar autem regiam, in quam primo suo ingressu diuerterat, cum proximis ædificijs tenebat. In his theatrum erat, quod pro arce Cæsari erat, simul & ad portum & naualia tutum præbebat accessum. Hæc loca Cæsar, & si quæ alia sibi idonea, vel necessaria videbantur, per noctem & interdiu pluribus diebus communiens, obiecto quasi hostibus muro, hoc consequutus erat, ne inuitus cum hoste dimicare cogeretur: deiectisque deinde alijs atque alijs ædificijs, quibusdam etiam per vim receptis, munitiones quotidianis operibus proferebat. Interim ex Rhodo, Syria, & Cilicia, omnem classem auxiliaque adduci iubet. Nec minori studio aduersarij sua administrabant, aut bello se cōparabant. Achilles enim præter portum quo potiebatur, etiam longè maxima oppidi parte, locisque sibi opportunis occupatis, vias omnes & angiportus maximis operibus muniebat: idque ea industria, ut simul suas munitiones defenderent, & Cæsarianas infestarent. Conuectoque in urbem maximo omnigenum telorum, tormentorum, aliarumque machinarum bellicarum numero, institutisque maximis armorum officinis, habitisque nouis delectibus, auxilia vndique conquirebant: quin & seruos omnes puberes armabant. Sicut autem Cæsar toto mari potiebatur, ita Achilles portum tenebat: metuensque ne Cæsar nauali prælio superior portum occupare conaretur, aggere plurimo iniecto, relictoque paruo ad emittendas naues interuallo, portus introitus obstruxit. Sed Cæsar demissis ante easdem angustias onerarijs aliquot naui-

nauibus, quas saxis prius infarcierat, hostibus vicissim exitum è portu in- A  
 terclusit. Dum hæc fiunt, Arsinoë filiarum Ptolomæi natu minor ne-  
 gligentiùs custodita, per Ganymedem Eunuchum nutritium suum tradu-  
 cta, ad Achillam & Ægyptiorum exercitum transijt, sperans se hac potissi-  
 mum via possessionem regni vacuum occupaturam. Hanc igitur Ægyptij  
 statim Reginam constituunt: gauisique quod vno ex Regijs liberis apud se  
 existente, maiori cum auctoritate & dignitate bellum gestari viderentur,  
 maiori etiam studio, maioriq; animorum contentione in bellum incu-  
 buere. Quod vbi Cæsar intellexit, veritus ne Photinus idem aliquando de  
 Rege moliretur, maximè quod non solum ex indicio cognouerat, sed & re  
 ipsa deprehenderat, Achillam & litteris & internuncijs ab illo monitum, B  
 ne ab incœpto desisteret, sed cœpta fortiter ad exitum perduceret, Photinũ  
 interfici iubet: ipsum autem Regem diligentiore deinde custodia seruan-  
 dum mandauit. Hinc magis etiam exasperatis Ægyptiorum animis, quũ  
 viribus ipsorum magnæ quotidie accessiones fierent, Cæsari autem auxi-  
 lia, quæ tam ex Syria quàm aliunde expectabat, necdum aduenirent, Cæ-  
 sar his permotus, Ægyptios ad pacis cõditiones perducere cupiens, Regem  
 loco vnde à suis exaudiri & conspici posset, constitutum, palàm pronuncia-  
 re iubet, se apud Cæsarem haud inuitum esse, quod summa ab eo huma-  
 nitate exciperetur: proinde non esse opus longiori bello, & si pacem velint,  
 eam se facile non iniquis conditionib. confecturum. Sed hæc quod à Rege C  
 subornato, non autem ex animo dici crederentur, Ægyptiorum animos à  
 proposito flectere nequiuerunt. Apud exercitum autem orta inter A-  
 chillam & Ganymedem de summa imperij contentione, dum vterque mi-  
 litum animos maximis certatim largitionibus sibi deuincire studet, mu-  
 tuisq; seinuicem insidijs petere non desinunt, Arsinoë tandem, tum quod  
 in nutritium suum esset propensior, tum quod Achillam ipsum tanquam  
 socium & consortem iam imperij, non satis æquo animo ferret, illum à Ga-  
 nymede prodicionis insimulatum, tanquam rem naualem parùm fideliter  
 administrasset, interfici iubet. Ita imperio apud se solam remanente, Ga-  
 nymedem vniuerso exercitui loco Achillæ præesse iubet. Hic summa rei D  
 administrandæ potestate iam accepta, primùm intercisis aquæductibus,  
 siue cuniculis, per quos aqua è Nilo in eam partem oppidi, quam Cæsar te-  
 nebat, inducebatur, (nam quod Alexandria fonte careat, necessariò aqua  
 ex Nilo per subterraneos meatus in priuatas domos deriuata, puteisq; ex-  
 cepta iuuatur) aqua intercludere conatus est. Præterea aqua salsa è mari ro-  
 tis alijsq; machinis in partem Cæsaris transfusa, eam quæ à Cæsarianis hau-  
 riebatursalsugine infecit, ita vt bibi omnino non posset. Hinc Cæsariani  
 perculsi, tanquã in extremum adducti discrimen, nihil iam quàm de fuga  
 cogitabant: quæ ne ipsa quidem satis tuta videbatur, quod imminentibus  
 sibi

- A** sibi ex propinquo Alexandrinis, difficillimus ad naues accessus daretur. Sed Cæsar confirmatis utcumque suorum animis, omnem de fuga cogitationem, utpote periculossimam, deponere iubet: quumq; omnibus littoribus venas aquæ dulcis inesse diceret, dato Centurionibus negotio, ut omnibus operibus intermissis, ad puteos in littore fodiendos se accingerent, omnibus huic operi intentis, ita ut nec somno per noctem, nec quieti per diem locum darent, magna brevi spacio aquæ vis inuenta, animum Cæsarianis restituit. Dum hæc per biduum à Cæsarianis procurantur, legio trigesima septima à Domitio Caluino cum frumento alijsq; cōmeatibus & apparatu bellico è Syria missa, quum Euro flante portum Alexandrinū
- B** capere prohiberetur, paullo supra Alexandriam delata est. Sed quum & hæc aqua destitueretur, nauigio actuario Cæsarem facit certiolem: qui cōscensa naue, classeq; vniuersa se sequi iussa, nullis impositis militib. (quod munitiones nudare nollet) ad legionem nauigare non dubitauit. Alexandrini intellectu ex remigibus Cæsarianis, quos dum ad Chersonesum Alexandrinam ad aquationem à Cæsare expositi, longius prædandi animo euagantur, exceperant, Cæsarem ipsum cum classe venisse, nec militem in nauibus habere, Cæsari cum legione redeunti occurrere constituunt. Sed Cæsar occurrentib. sibi in reditu Alexandrinis, quum necessariò tum propter suorum paucitatem, tum quòd dies iam inclinarat, scilicet post horam diei decimam, pugna sibi abstinendum censeret, naues ad terram subduxit. Conspecta tamen vna è Rhodijs, quæ longius ab alijs collocata, à pluribus Alexandrinorum nauibus circumuenta periclitabatur, quanquam inuitus in pugnam descendit: laborantiq; subsidium ferre coactus, prælio commisso, cōtentione & virtute Rhodiorum effectum est, ut capta statim vna hostium quadriemi, depressa altera, reliquis verò omnibus suis epibatis nudatis, maximoq; propugnatorum numero interfecto, facile vniuersa hostium classe Cæsar potiturus fuisset, nisi noctis interuentus præliū diremisset. Sic Cæsar pluribus hostium nauib. captis, reliquis disiectis, suas victrices in portum Alexandrinum reduxit. Ganymedes autem, quòd
- D** detrimentū acceptum quoquo modo & quamprimùm sarciret, quidquid vsquam erat nauium in vnum cogit, veteribusq; relictis, magna celeritate nouas etiam ædificat: quumq; remi deessent, asseres è tectis gymnasiorū, porticum, aliorumq; ædificiorum publicorum detracti, remorum vsum præstitere. Hac diligentia intra paucos dies præter maiores apertasq; naues complures, classe. xxvii. maiorum constratarum nauium, quadriremium, & quinqueremium confecta, militibusq;, atq; alijs necessarijs rebus instructa, Ægyptij ad prælium quamprimùm se comparabant. Nec minori studio Cæsar intellectu hostium apparatu, & suam triginta quattuor nauium classem (quæ tamen non nili decem tum quinquere-

N

drire-

diremes haberet) ad pugnam expedit: Pharumq; insulam circumuectus, A  
 classē suā hostiū classi opponit: factōq; à Rhodijs nauibus duce Eu-  
 phranore (qui ob singularem rei nauticæ peritiā, eximiamq; virtutē,  
 & animi magnitudinē classi Rhodiæ præfectus erat) pugne initio, iisdemq;  
 primum Alexandrinorū impetum dum reliquæ propius accederent susti-  
 nentib. totis viribus vtrinq; cōcursum est: oppidanis pariter & Cæsarianis,  
 qui Alexandriæ erant, è summis tectis, ædificiorumq; fastigijs eam cōcerta-  
 tionē despectantib. Tanta autem fuit Cæsarianorum, imprimis Rhodiorū  
 in pugna capeffenda quum virtus, tum alacritas, vt Alexandrinis neq; ars,  
 aut solertia, neq; nauium multitudo quicq̃ conferret, quin capta vna quin  
 queremi cum suis propugnatoribus remigibusq;, tribus alijs depressis, reli  
 quæ se in oppidum fuga recipere coactæ fuerint, Cæsarianis omnib. ad vnū B  
 integris. Cæsar autem quū animaduertisset, eos qui Pharum insulam inco-  
 lebant, tam ex molibus, q̃ ex ædificijs suos prohibere, quò minùs propius  
 accedentes Alexandrinos fugientes persequerētur, omnino insulam in suā  
 redigere potestatem constituit. Manus itaq; distingendæ causā, statim insu-  
 lam à duabus partibus oppugnare aggreditur: præmioq; proposito illi, qui  
 primus insulam cepisset, postquam aliquandiu è nauibus pugnatum, Cæsa-  
 riani tandem nauibus egressi, in ipsis littoris vadis consistentes, factōq; in  
 Pharitas, qui in ipso littore stabāt, impetu, eisdem custodia portus relicta,  
 terga vertere, & in vicum ipsum ad ædificia tuenda fugere cogunt. Cumq; C  
 ne ad hæc quidem diutiùs defendenda Pharitis pauidis etiamnum & metu  
 consternatis satis consilij aut animi superesset, ita vt nec in triginta pedum  
 altitudine consistere auderent, fugientibus incolis, seq; è molibus in mare  
 præcipitantibus, & per octingentorum passuum interuallum ad oppidum  
 adnatanibus, Cæsariani, quanquam ab ijs quibus ad oppugnationē opus  
 erat imparatissimi, facile vico potiūtur: captisq; ex vicanis sexcētis, plurimi  
 etiam interfecti sunt: prædaq; militibus cōcessa, ædificijsq; direptis, Cæsar  
 castellum ad pontem qui Pharo propior erat, præsidio imposito cōmunit.  
 Ab hoc Cæsar & alterū pontem, qui molem quæ ad Pharū ducebat, Alexan-  
 driæ iungebat, postridie aggreditur: sed non eodem hīc quo priùs successu D  
 vsus est. Nam dum pontem cōtra hostem vallo claudi, fornicemq; qui sub  
 ponte erat, quā Alexandrini ad subitanea latrocinia exercenda naues emit-  
 tere solebant, lapidib. atq; alia materia obstrui iubet, Alexandrinorū copię  
 oppido effusæ, pars è continenti ad pontem cum Cæsarianis operi intentis  
 manus conferebant, pars è nauibus post terga eorum qui in ponte consiste-  
 bant, cum ijs qui è nauibus in molem ascenderant, dimicabant: qui primo  
 quidem congressu lapidibus & fundis à mole repulsi, tandem & ipsi è nau-  
 bus suis egredi ausi, Cæsarianos per molem ad naues refugere cogunt. Qui-  
 bus dum acriùs instant Alexandrini, Cæsariani qui in nauibus remanserant  
 veriti

PHARVS  
 CAPTA.

- A veriti, ne & nauibus potirētur hostes, raptis scalis naues à terra propellunt. Hi verò qui ad pontem in prima mole operi incumbabant, exaudito à tergo clamore, perspectaq; suorum fuga, & Alexandrinis, qui in mole post se versabantur, perculsi veritiq; ne & ipsi à tergo ab iisdem opprimerentur, relicto opere iam inchoato, ad naues cursum intendunt. Pars ex ijs in proximas naues recepta, nauibus onere & multitudine simul in ea trepidatione & tumultu irruentium depressis, perijt: pars dum occurrentibus se opponere non dubitat, ab Alexandrinis interfecta est: alij naues expeditas nacti, incolumes ad suos se recepēre: quidam in mare se præcipitantes, scutisq; subleuati, ad proxima nauigia adnatarunt. Cæsar autē aliquandiu quoad
- B potuit, suos è fuga ad munitiones & pontem reuocare conatus, dum videt se nihil proficere, nec se diutius præsentī periculo permittere vellet, ex aggere siue mole in suum nauigium, quod fortè aderat, desiliit. Quumq; eòdem reliqua quoque multitudo certatim se conijceret, ita vt naus iam subsidere inciperet, simul hostes vndique circumfusi vrgerent, è nauigio in mare se deiiciens, libellos quosdam & schædas læua altius supra aquā sublata ne madefierent gestans, ducentorum ampliùs passuum spacium natando emensus, ad proximas naues peruenit. Quidam tradunt, persequentibus eum hostibus diu sub aqua natasse, & prolato capite per intervalla tantum respirasse. Quin & paludamentum mordicus inter natandum tenuisse, ne spolio potiretur hostis. Ceterum postquam eo se prægrauari sensit, crebrisq; telorum & lapidum iactibus interim peteretur, quò expeditius naret, tandem in fluctibus reliquisse: Alexandrinosq; id è fluctibus exceptum trophæo appendisse. Nauigium autem Cæsar, unde in mare desilierat, statim pondere depressum, vnà cum hominib. perijt. Sed Cæsar missis extemplò scaphis, plurimos suorum periculo exemit. Periēre hac clade è legionarijs cccc. plus minus: remiges & classiarij aliquantò plures. Alexandrini autem castello ad pontem exstructo, operibusq; & tormentis communito, lapidibusq; qui in fornicem coniecti erant, exemptis, liberè postea eo exitu ad emittenda nauigia vsi sunt. Cæsariani
- D autem, tantum abfuit, vt animis conciderent, vt potius magis iam incensi concitatiq; in quotidianis operum hostilium oppugnationibus, alijsq; prælijs & concertationibus, non tam adhortatione ad pugnam incitandi, quàm monitionibus à periculo continendi & retrahendi fuerunt. Sub hac Alexandrini, siue à Rege ipso per internuncios subornati, siue muliebri Arsinoës, & superbum Ganymedis Eunuchi imperium (vt ipsi prætexebant) non ferentes, missis ad Cæsarem legatis, pacem se cupere, ciuitatemq; muliebris & effœminati imperij pertæsam, legitimū suum Regem desiderare exponunt: qui si sibi remittatur, paratos se ijs conditionibus, quibus inter ipsum Regem & Cæsarem conueniret, deditionem facere.

N ij

Sed





Sed Cæsar, quum Alexandrinæ gentis leuitatem & perfidiam perspectam A haberet, quanquam ijs quæ ab ipsis proponerentur, haud satis fideret, Regem tamē ipsis dimittendum esse censuit: vel ob hoc ipsum, quòd Alexandrinis fidem frangentibus, maiore cum dignitate contra Regem, q̃ contra multitudinem duce destitutam, bellum se gesturū existimaret: tum etiam quòd per ipsius Regis præsentiam, vel propter ætatem, vel minus rectam institutionem, Alexandrinis parum præsidij accessurū sciret. Deniq; si vinceret debellato cum subditis ipso simul Rege, liberiùs se ad arbitrium suū de regno constituturum sibi persuadebat. Regem itaq; monitum, vt amicitiam populi Ro. quàm arma experiri mallet, proinde fidem sibi & populo Ro. seruaret: ciuibus præterea & patriæ parceret, cui maximis ruinis & B incendijs deformatæ, non tam bellum, quàm pax optanda foret, à se dimittit. Rex quanquam simularet se perquam inuitum à Cæsare discedere, & ne à lacrymis quidem abstinens, Cæsaris conspectum vel regno opulentissimo iucundiozem sibi esse affirmaret, ita vt tantum non Cæsari fidem faceret: statim tamen vt ad suos venit, tanquam carceribus solutus, acerrimū contra Cæsarem bellum mouit. Alexandrini Rege iam recepto, quum rebus suis non eas quas sibi promittere ausi fuerant, accessiones fieri, Regisq; ætatem militibus tantum non contemptui esse viderent, Romanis autem nihil ob id decessisse, potissimum quòd maxima Cæsari auxilia adduci intelligerent, animis fracti, viribusq; suis minus confisi, ad dolos con- C suetos se conuertunt: commeatusq;, qui Cæsarianis mari supportabantur, intercipere conantur: nauigijsque expeditis locis idoneis ad Canopicum Nili ostium dispositis, ignibusque, quales à Romanis fieri solitos sciebant, exstructis, primæ aliquot naues, ex his quæ Cæsari commeatum subuehebant, ea loca à suis teneri existimantes, illuc appellentes, ex insidijs in Alexandrinorum potestatem venēre. Hinc factum, vt Cæsariani easdem insidias timentes, reliquas naues eò obuerrere non auderent. Quo Cæsar intellecto, Ti. Neronem eò cum classe mittit. In hac fortè & Euphranor cum Rhodijs nauibus erat. Qui vbi propiùs Canopum appulēre, classeque hinc D inde instructa ad manus ventum, Euphranor, qui solita sua animi alacritate & præsentia in prælium descenderat, dum perforata ac demersa vna hostium triremi, alteram suis longo interuallo à tergo relictis, persequitur, circumuentus ab Alexandrinis, procul à suis cum sua quadriremi periit. Reliquæ verò naues in ipsum ostium subuectæ, hostibus prælio superatis, tutam nauibus onerarijs nauigationem, tutumq; ad terram appulsum præstitere. Hoc tempore Mithridates Pergamenus Mennei filius, initio belli Alexandrini à Cæsare in Syriam & Ciliciam pro auxilijs missus, terrestri itinere, quæ Ægyptus Syriam attingit, maximas auxiliorum copias Pelusium adduxerat. Huic se & Antipater Iudæus (qui priùs Pompeij partes

- A** tes iuuerat) iussu Hircani summi apud Iudæos Pontificis, cum tribus Iudæorum milibus, Syrisq; compluribus, & Arabum primatibus, iunxerat. Alij Hircanum ipsum cum mille quingentis Iudæis venisse tradunt. Quumque Ægyptij Nilum obstruxissent, ita ut per ostium nauibus Pelusium perueniri non posset, transportatis noctu trans molem, siue obstructionem nauibus, ijsq; qui ad custodiam relictæ erant interfectis, Pelusium classe simul & terrestribus copijs circumdatum, quanquam validis nuper ab Achilla propter loci oportunitatem munitum præsidij, eodem quo oppugnare aggressus est die, cepit. Qua in expugnatione Antipatri præ ceteris virtus enituit: qui deiecta muri parte, primusq; muro succedens, ceteris post se irrumpentibus aditum aperuit. Mithridates autem dum capto Pelusio, Alexandriam versus ad Cæsarem properat, omnes eas regiones, per quas sibi iter erat, vel sola rerum ad Pelusium gestarum fama, in amicitiam fidemq; Cæsaris pertraxit. Plurimum & hac in re Antipatri prudentia Mithridati contulit: dum Iudæos, qui Memphim, aliaq; Ægypti loca incolebant, Mithridatem transitu prohibere conantes, ostensis Hircani summi Pontificis litteris, non solum cæpto desistere cogit, sed & ut com meatibus ceterisq; rebus necessarijs Mithridatis exercitum iuuarent, auctor fuit. Rex autem Ptolomæus, intellecto Mithridatem loco, cui haud procul ab Alexandria inter duo Nili brachia diuerso in mare abeuntia sito, à figura Græcæ litteræ Δ Delta nomen erat, appropinquare, quum necessariò flumen ei transeundum sciret, maxima copiarum parte obuiam missa, si non penitus opprimi, saltem transitu facile prohiberi posse confidebat. Ceterum Mithridates, quum impetum eorum qui primi flumē transierant, fortiter sustinisset, castris in morem Romanorum vallo communitis, eosdem incautiùs insolentiusq; munitionibus succedentes, irruptione vndique facta parum abfuit, quin ad internecionē omnes ceciderit. Plurimos enim partim locorum notitia, partim naues quibus flumen traiecerant, communi cladi exemerant. Hoc quoq; in prælio Mithridates forti & fideli Antipatri opera usus est. Hæc vbi Cæsar & Ptolomæus acta intellexere, simul **D** etiam Mithridatem ab ijs, qui prælio superfuerant, iunctis sibi his qui posteriores flumen transierant, iterum oppugnari, eodem ferè tempore uterq;, hic oppressurus Mithridatem, ille verò laboranti subuenturus, pari studio & contentione iter ingrediuntur. Sed quanquam Rex, qui libera Nili navigatione utebatur, maioribus iuuaretur cõpendijs, Cæsar tamen per noctem circumuectus Chersonesum Alexandrinam eo mari quod ad Africā pertinebat, suis in terram expositis, prius copijs Regijs occurrit, & se Mithridati iunxit, quàm Rex Mithridatem aggredi posset. Rex loco excelsò & natura munito castra posita habebat, ita ut à tribus lateribus defenderetur, vnoq; tantum aditus pateret. Medium erat inter castra & Cæsarem flumē

PELVSIUM  
CAPTVM.

angustum, altissimisq; & præruptis hincinde ripis: eò Rex cum omni equi A  
tatu delectorum & expeditorum peditum copias miserat, quæ Cæsarem  
transitu prohiberent. Sed Cæsar inuentis tandem vadis, pontibusq; quo-  
quo modo opere tumultuario effectis, transmissoque exercitu, Ægyptios  
fugientes consecutus, paucis admodum exceptis, qui ad Regem peruenire,  
ceteros omnes interfecit. Hinc ad castra Regis tendens, cum ea & opere &  
natura munitiora conspiceret, quam quæ eodem impetu à milite iam de-  
fatigato facile capi possent, castra & ipse haud procul à Rege facit. Postridie  
castellum, quod quidem longius à castris Regijs aberat, operi tamen castro-  
rum brachijs ductis iungebatur, oppugnare instituit: quo statim expugna-  
to, eodem impetu castra, ad quæ vno tantum latere, vt dictum est, facilis B  
patebat aditus, à duabus primùm partibus, postea & à tertio aggreditur.  
Hinc factum, vt Alexandrini, qui primùm circa duas tantum partes disti-  
nebantur, postea exaudito conspectoque; alio à tergo clamore & prælio, per-  
culsi trepidique; in omnes castrorum partes discurrent. Romani verò hoc  
magis animis incitati, omnibus ferè partibus se intra castrorum munitio-  
nes conijcientes, omnia cædibus complebant. Plurimi Alexandrinorum,  
se de vallo aceruatim in fossam castrorum deiicientes, præcipitio periire:  
quorum cadaueribus fossa repleta, faciliorem reliquis fugam præbuit.  
Rex ipse è castris fugiens, scapha exceptus, dum & multitudo promiscua  
per summam contentionem, nulla habita Regis ratione, in eandem se con C  
ijcit, nauigio pondere demerso interiit. Corpus ipsius impulsu fluctuum  
ad littus deuolutum, limoque obrutum, postea in littore inuentum, indi-  
cioq; lorice aureæ cognitum est. Cæsar autem eadem lorica Alexandriam  
in signum & fidem rei à se gestæ præmissa, facile oppidanos omni spe amissa  
ad deditionem compulit: victoriæque tam insignis fiducia, proximo ter-  
restri itinere cum Mithridate rectà Alexandriam profectus, ea oppidi parte  
quæ ab hostibus tenebatur, ab vniuersa Alexandrinorum multitudine sup-  
plicum habitu cum omnibus sacris sibi occurrente, & veniam deprecante,  
circa .vi. Kal. Maias exceptus est: receptosq; in fidem Alexandrinos conso-  
latus, per hostium munitiones in suam oppidi partem, & demùm maximo D  
suorum gaudio, in Regiam venit. Hoc bello .xx. hominum millia cæsa  
referuntur, capta autem .xii. milia: naues item longæ Lxx: ex victoribus  
autem quingenti tantum desiderati. Sic Cæsar Alexandria, atq; adeò  
vniuersa Ægypto sibi subacta, Cleopatraz, cuius potissimum gratia tam  
graue bellum tam diu sustinuerat, regnum concessit: & quod frater eius  
maior decessisset, minorem Ptolomæum Cleopatraz matrimonio iungit,  
simulque cum sorore ex testamento patris regnare iubet. Arsinoën verò  
minorem filiam, ne rebus adhuc parum firmis noui motus orientur, po-  
stea regno eduxit, & Romam misit. Quidam tradunt, Cæsarem rebus  
iam

ALEXAN-  
DRIA ET  
ÆGYPTVS  
SVBACTA.

- A** iam pacatis cum Cleopatra assidua & intempestiua agitalse conuiuia: & cum quadringentis nauibus Nilum subuectum, interiorem regionem ad multa milia passuum vel Æthiopia tenus eadem cum Cleopatra semper naui vsum perlustrasse: captumq; formæ ipsius excellentia, ne à consuetudine quidem ipsius abstinuisse: natumque ipsi ex ea filium, qui Cæsarem ore referret, quem Alexandrini Cæsarionem dixere. Alij auctores sunt, Cæsarem dum in Ægypto peregrinaretur, sapientibus & sacerdotib. Ægyptijs congressum, etiam astrorum cognitioni operam dedisse, multaque ex eorum sermone addidicisse, tantumq; breui profecisse, vt ea potissimum cognitione adiutus, fastos negligentia Pontificum corruptos postea correxit, atque annum ad eam formam, qua hodieque vtimur, constituerit.
- B** Postquam igitur hisce rebus apud Alexandriam & in Ægypto conficiendis menses nouem impendisset Cæsar, rebus omnibus constitutis, excepta vna legione veterana, reliquas quas secum habebat, partim ad dignitatem Romani imperij, vtilitatemque & securitatem Reipublicæ, partim etiam præsidio nouis Regibus futuras apud Alexandriam relinquit: exortisq; parum lætis de Pharnace nuntijs, quanquam inuitus admodum à Cleopatra diuelleretur, terrestri itinere cum sexta veteranorum legione expeditione in Syriam suscipit. Hic Pharnaces Mithridatis Regis Ponti filius fuit: qui quum sublato è medio patre populum Ro. maximis videretur explicuisse difficultatibus, in præmium parricidij Bosphorum Cimmerium partem regni paterni à Pompeio acceperat, quo & aliquandiu contentus fuit: donec distracto in partes populo Ro., Pompeioq; & Cæsare circa bella ciuilia occupatis, & victo postea Pompeio, Cæsare rebus ad Alexandriam gerendis intento, hanc vel optatissimam recuperandi regni partem sibi occasionem offerri ratus, Armeniam minorem, quæ Deiotaro, Cappadociam, quæ Ariobarzani à Senatu attributæ erant, partim occupauerat, partim etiamnum vastabat. Cn. itaq; Domitius Calvinus, qui cum tribus legionibus à Cæsare in Asiam finitimasque prouincias missus fuerat, euocatus precibus Deiotari & Ariobarzanis (qui se pecuniam ceteraq; à Cæsare imperata præstare & exequi posse negabant, regnis suis à Pharnace occupatis) missis nuntijs Pharnacem Armenia Cappadociaq; decedere iubet: simulq; cum vna è tribus legionib. (reliquis enim Cæsari in subsidium ad bellum Alexandrinum miserat) auxilijsq; à Deiotaro & Ariobarzane sumptis, propius accedit. Pharnaces autem Cappadocia decedens, missis legatis nuntiat, se Armeniam partem regni paterni retenturum, quòd eam causam in Cæsaris aduentum integram seruare vellet. Cumque Domitius instaret, vt etiam Armenia decederet, quando idem vtriusq; regni ius esset, exercitum nihilominus in Armeniam ducit: spretisq; muneribus, quæ subinde à Pharnace pacem se cupere simulante per legatos mittebantur, maximis continuis

RES ACN.  
DOMITIO  
CONTRA  
PHARNA-  
CEM GE-  
STAE.

nuisq; itineribus confectis, septem ferè passuum milibus à Nicopoli oppi- A  
do minoris Armeniæ, quod Pharnaces tum occupabat, castra ponit : fru-  
straq; insidijs à Pharnace petitus, postridie castra profert, atque ipsi ferè op-  
pido coniungit. Ibi Domitio castris muniendis intento, Pharnaces ex Cæ-  
saris ad Domitium litteris, quas interceperat, de rebus Alexandrinis intel-  
ligit : simulque Domitium ipsum iuberi à Cæsare, quamprimum per Sy-  
riam ad Alexandriam cum subsidijs accedere. Hinc quū Domitium mox  
discessurum crederet, vel hoc satis sibi ad victoriam fore censuit, si moras  
trahendo, prælio se abstineret. Domitius autem quum salutem Cæsaris  
sibi non esse negligendam existimaret, neque se ad priores pacis conditio-  
nes paulò antè à se reiectas, satis tutò & honestè, quando iam non offerren B  
tur, redire posse : iterum nec sine opprobrio aut fugæ ignominia absque  
caussa discessurum, rem prælio committere statuit : & quanquam viribus  
longè impar, quòd præter Regia Ariobarzanis & Deiotari auxilia parùm  
firma, vnam tantum Ro. legionem haberet tricesimam sextam, copias ta-  
men suas instructas in aciem ducit. Postquam ad manus ventum, acerr-  
meque hinc inde concursum, prælio à sola tricesima sexta legione feliciter  
commisso, ita vt mœnibus oppidi iam succederet, auxilia vel primo statim  
impetu partim oppressa sunt, partim dissipata. Ita conuersæ in legionem  
totius Regij exercitus vires : quæ quanquam hostium impetum primò for- C  
titer sustineret, tandem & ipsa loco pulsa, ducentis quinquaginta desidera-  
tis, in montes proximos se contulit : inde collectis exercitus dissipati reli-  
quijs, per Cappadociam in Asiam se recepit. Pharnaces autem sumpta ab  
hoc successu audacia, solitoq; ferocior, Pontum mox vniuersum occupat:  
captisq; & expugnatis oppidis quàmplurimis, omnia per summam crude-  
litatem administrabat, ciuium Romanorum, qui in Ponto negociabantur,  
æquè ac Ponticorum bona diripiens. Inter cetera, Amisum urbem Ponti-  
cam, quæ aliquandiu resistere ausa fuit, tandem expugnatam, primùm diri-  
puit : ciues autem puberes tam Romanos, quàm Ponticos partim interfici  
iussit, partim publicè sub hasta diuendi, impuberes autem ad vnum omnes  
execuit. Auctisq; cum successu animis in quamuis spem sublatus, sperans D  
& in Bythinia & in Asia occupanda iisdem quibus pater olim, se vsurum  
successibus, exercitum & in illas regiones ducere cœperat. Ceterum intel-  
lecto Asandrum, cui per absentiam suam Bosphoranum regnum seruand-  
um commiserat, res nouas domi moliri, metuens ne dum alienis inhiat,  
ipse proprijs possessionibus excluderetur, Asiæ occupandæ consilium depo-  
nit. Hæc ferè ad Cæsarem, dum adhuc Alexandriæ hæreret, perlata, susci-  
piendæ aduersus Pharnacem expeditionis causam dedere. Cæsar igitur  
postquam in Syriam venit, non minùs per litteras ex vrbe, quàm ex his  
qui Roma eò venerant, intelligit omnia Romæ & in Italia factionibus se-  
ditio-

MOTVS ET  
TVMULTVS  
VRBANI.

- A** ditionibusq; tam militaribus, quàm tribunitijs turbari: neque vllam Rei-publicæ partem satis rectè administrari. Trebellius enim & Dolabella Tribuni plebis, de quibus superius cōmemoratum est, quāquam intellecto Cæsarem rebus ad Alexandriam iam confectis aduentare, aliquandiu se continuissent, allato tamen certiore de expeditione aduersus Pharnacem nuntio, seditiones etiam prioribus atrociores renouarunt: Antonio, primò quidem Dolabellæ partibus vel palàm accedente, quòd Trebellium, præter cetera, militum animos sollicitasse caussaretur: postea verò æmulatione & odio Dolabellæ (quem multitudini quàm se acceptiorem intelligebat) dum neutri se partium studere simulat, Trebellium clam fouente: ita vt
- B** occupatis ab vtroque locis, quæ sibi quisque idonea existimabat, cædibus & incendijs passim per urbem grassatum sit. Hinc custodia vrbis iterum atq; accuratius Antonio à Senatu mandata est. Qui maxima militum manu in urbem adducta, Dolabellam leges de nouis tabulis, & mercede conductionis abroganda iam promulgare parantem, primùm ipsis legum tabulis discissis, tum aliquot è seditiosissimis de Capitolio præcipitatis, cæsisq; è plebe circiter octingentis, vix tandem compescuit. Quāquā ne sic quidem finis tumultui impositus sit: nam quum Cæsarem maximo & longinquo bello distineri intelligerent, quòd plures è seditiosis peribant, hoc maiore cōtentione reliqui tumultuati sunt. Hæc vbi ad Cæsarem perlata,
- C** tametsi intelligeret tantos motus haud facillè sine sua præsentia componi posse, proinde maturandum sibi in urbem reditum, omnino tamen sibi faciendum putauit, vt quas in prouincias regionesq; venisset, eas prius constitueret, hostiumq; externorum & Pharnacis potissimùm (qui pluribus iam occupatis aliarum ceruicibus imminebat) metu liberaret. Primùm igitur in Syria dies aliquot cōmoratus, & per præcipuas quasq; ciuitates circumuectus, oēs qui se bellis præteritis iuuerant, publicè & priuatim præmijs prosequutus est: & postquam de veteribus cōtrouersijs cognouisset, Reges, Tyrannos, & Dynastas constituit. In his Antipatrum Iudæum, cuius forti & fideli opera bello Alexandrino vsus fuerat, ciuitate Romana & immunitate donatum, vniuersæ Iudææ præfecit. Hircano autem de sententia Antipatri summum apud suos sacerdotium confirmauit: murosq; Hierosolymorum à Pompeio disiectos, restituere permisit. Iudæos autem ipsos plurimis immunitatibus donatos, suis viuere legibus permisit: finitimosq; omnes ad se vndique concurrentes in fidem receptos, conditionibus impositis, sibi populoq; Romano amicos dimisit. Quibus rebus intra paucos dies confectis, Sex. Cæsare necessario suo Syriacis legionibus præfecto, atque ibi relicto, ipse in Ciliciam proficiscitur: habitoque Tarso, nobilissimo fortissimoq; Ciliciæ oppido, omnium ciuitatum conuentu, tam ipsius prouinciæ quàm finitimarum ciuitatum res ibidem constituit. Tarcondimoto verò,
- O
- qui

CAESARIS  
IN PHARNACEM  
PONTI REGEM  
EXPEDITIO.

qui partem Ciliciæ sub se habebat, & Pompeium re nauali plurimum iu- A  
 uerat, petenti veniam cōcessit. Hinc magnis itineribus per Cappadociam  
 proficiscens, Mazacæ biduum commoratus, Comana peruenit. Ibi Nico-  
 medem Bythinium regio Cappadocum genere ortum, Sacerdotem Bello  
 næ Deæ constituit: qui honos apud Cappadocas à Rege secundus erat, so-  
 lebantq; Reges & Sacerdotes eius Deæ ex eadem plerumq; familia creari.  
 Ab his Cæsar in Pontum pergens, postquam in fines Gallogræciæ perue-  
 nisset, Deiotarus Gallogræciæ Tetrarcha (quem Senatus Regem minoris  
 Armeniæ appellarat) depositis insignibus ornamentisq; regalibus, non tam  
 priuati quàm rei habitu supplex ad Cæsarem veniens, veniam petijt, quòd  
 auxilia Pompeio submisisset: additis ijs, quæ maximè ad causæ suæ purga- B  
 tionem facere videbantur. Cæsar cōtrà, quanquam commemoratis suis in  
 Deiotarum beneficijs excusationes eius facile dissoluisset, partim dignitati  
 & ætati hominis, tum etiam prioribus ipsius in se meritis, partim etiam pre-  
 cibus eorum qui frequentes pro ipso deprecaturi conuenerant, omnem of-  
 fensam condonauit: restitutisq; Regijs insignibus, legionem quam secum  
 habebat, omnemq; equitatum, in Pontum adducere iubet. Sic Cæsar cum  
 quattuor omnino legionibus, in quibus & Deiotariana auxilia erāt, in Pon-  
 tum pergit. Pharnaces autem, quanquam ab expeditione Asiatica reuoca-  
 tus, in Asandrum præfectum exercitum ducere constituisset, intellecto ta-  
 men Cæsare iam aduentare, apud Zelam Ponti oppidum substitit. Cæsare C  
 autē iam Ponti fines ingressō, legatos à ducentesimo stadio ad ipsum mittit:  
 qui præter coronam auream magni ponderis, aliāq; munera, quæ Impera-  
 toribus rebus bene gestis ab amicis mitti solebant, etiam filiam Regis sui in  
 matrimonium offerentes, veniamq; deprecantes, quæcunque Cæsar impe-  
 rasset, Regem facturum pollicebantur: proinde ne hostili in ipsum animo  
 esset, quando & Deiotaro, qui partes Pompeianas iuuerat, pepercisset, Phar-  
 naces autem nulla aduersus Cæsare auxilia misisset. His Cæsar respondit,  
 Pompeium, à quo maxima Pharnaces beneficia acceperat, ab ipso desertū,  
 tantum abesse vt in beneficio poneret, vt hoc ipsum tanquam impium, cer-  
 tissimumq; ingrati animi testimonium vltro detestaretur: non esse igitur D  
 quòd hinc paratiorem cōmissis suis veniam speraret. Ceterum si quæ ver-  
 bis polliceretur, re præstaret: Pontōq; decedens familias publicanorū, quas  
 captiuas detinebat, remitteret: ciuibsq; Romanis & socijs ablata restitue-  
 ret, se præteritas iniurias quamuis grauissimas condonaturum, muneraq;  
 Regia accepturū. Quæ Cæsaris responsa, postq̃ ad Pharnacem perlata, quum  
 non ignoraret, Cæsarem maximis de causis tum in Italiam, tum in Africam  
 reuocari, proinde speraret, festinanti Cæsari facile solis promissis satisfactum  
 iri, facturū quidem quæ Cæsar iuberet respondit: verum moris interiectis  
 tempus ducens, promissaq; lentius exequens, Cæsarem frustrari studebat.  
 Sed

- A** Sed Cæsar intellecto fraudulento Regis consilio, ut hostem callidum contrario astu incautum opprimeret, celeritatem, quam sibi aliàs bene cessisse meminerat, & in hoc negotio sibi necessariò adhibendam existimavit. Quum igitur Pharnaces tribus ferè passuum milibus à Zela in colle editiore circa montem Scotium (eo ferè loco quo Mithridates pater ipsius Triarium vicerat) castra posuisset, Cæsar, qui haud longiùs milibus passuū quinque ab eo loco castra habebat, proxima nocte inopinantib. hostibus collem castris Regijs proximum occupat, ita ut mille haud ampliùs passus inter utraque castra intercederent: aggereq; per seruitia è superioribus castris eò comportari iusso, castra muniri imperat. Quod quum Pharnaces
- B** animaduertisset, auspicijs quibusdam, & innata ipsius loci, ut ipse credebat, felicitate inductus, contempta Cæsarianorum paucitate, per præruptam vallem in non minùs arduum castrorum Cæsarianorum collem copias ducere non dubitavit. Cæsar ex aduerso, quum Pharnaceem suos non tam ad prælium, q̃ ostentationem instruere crederet, nec sibi persuadere posset, Regem interiecta maxima locorum iniquitate cum exercitu transiturum, primam aciem pro vallo instruxisse contentus, reliquis cœptum opus perficere iussis, temeritatem Regis eminus irridebat. Ceterum postquam Regem valle transita, eodem gradu collem conscendere vidit, tam audaci Regis instituto percussus, relicto opere suos arma capere iubet. Et quanquam
- C** legionibus oppositis, reliquam aciem per summam festinationem instrueret, falcata tamè Regis quadrigæ impetu inuectæ ordines turbauère: quas insequuta tota acies, sublato ingenti clamore, primò quidem maximum Cæsarianis terrorem attulit: sed ubi cominus ad manus ventum, Cæsare equo inscensò cum mille equitibus primo in hostes procurrente, postquā aliquandiu vehementi prælio decertatum esset, à dextro cornu (in quo erat legio sexta, quam solam secum Cæsar Alexandria adduxerat) victoriæ initium exstitit, hostibus facilè è superiore loco in vallem detrusis. Postea & à sinistro cornu, & à media acie profligatæ vniuersæ Regis copiae: plurimisq; tum interfectis, tum ruina aliorum oppressis, reliqui armis projectis fugientes, vallemq; transgressi, in collem ubi castra habebant euasere. Cæsariani eodem impetu insequuti, colle superato, mox & castris Regijs potiuntur.
- D** Rex dum castra oppugnantur, liberius fugiendi spacium nactus, cum mille equitibus, ut quidam prodidère, cum paucioribus, ut alij, Sinopen maritimam urbem se recepit, viuus alioqui in manus venturus. Ferunt Cæsarem profligato statim Pharnace exclamasse: O te beatum Pompei, qui cum talibus bello Mithridatico decertans, MAGNI cognomen accepisti. Et quanquam maximi metu belli liberatus, summoperè lætaretur, non aliud tamen, neque prolixius hac de re Romam perscripsit, quàm in hæc verba, VENI, VIDI, VICI. ita ut non tam victoriam ipsam, utpote minis splendidam

PHARNACE  
CESARIS  
VICTVS.



PONTVS  
RECEPTVS.

didam, quàm celeritatem belli confecti prædicare, & significare voluisse vi- A  
deri possit. A quibusdam enim traditum est, Cæsarem intra quintum quàm  
in Pontum venisset diem, quattuor quibus in conspectum venerat horis  
Pharnacem vna acie profligasse. Sic Cæsar Ponto recepto prædam vniuer-  
sam militibus concessit, & quo loco Pharnacem fudit, trophæum statuit B  
aduersum trophæo quod Mithridates de Triario ibi antè erexerat, quod  
illud Dijs belli præsidibus consecratum euertere non auderet. Quæcunq;  
autem Pharnaces tam ciuibus quàm socijs abstulerat, ea omnia recepta suis  
quæque dominis restituit. Amisenorum autem calamitatem & iniurias  
libertate publicè concessa compensauit. Dimissisq; Deiotarianis auxilijs,  
veteranis verò sextæ legionis in Italiam ad honores & præmia accipienda B  
præcedere missis, Cælium Vinitianum cum duabus legionibus in Ponto  
reliquit: rebusque tum vrbanis, tum peregrinis in diuersum trahentibus,  
negotium Pharnacis persequendi Domitio imponit: Pontoq; digressus per  
Gallogræciam & Bythiniam in Asiam pergit, de omnium interea ciuitatū  
controuersijs ex itinere cognoscens, iuraq; in Tetrarchas, Reges, & ciuita-  
tes constituens. Inter hæc partem Armeniæ, quæ prius tota Deiotaro pa-  
rebat, Ariobarzani Cappadociæ Regi attribuit. Mithridatem verò Perga-  
menum, in præmium operæ bello Alexandrino strenuè & feliciter nauatę,  
regno Bosphori (quod Pharnaces prius tenuerat) cum Tetrarchia Gallo-  
græciæ donatum, bellum in Asandrum (cuius in Pharnacem perfidiam im C  
punitam esse nolebat) suscipere, Bosphoroq; eijcere iubet. Per Asiam autè  
in Græciam transiens, quod tam in sumptus quotidianos, quàm ad pro-  
missa militibus præstanda, alendosq; maximos exercitus, ad conficiendas  
belli ciuilis tum in Africa, tum in Hispania reliquias, denique & ad trium-  
phos, quos q̃ magnificentissimos sumptuosissimosq; ducere proposuerat,  
maxima sibi pecuniarum vi opus fore intelligeret, per omnes passim Asiæ  
& Græciæ ciuitates quantas poterat maximas pecunias quoquo modo con-  
ficere studiosè laborauit, exigentibus eas perquàm acerbè nō sine maxima  
inuidia publicanis. Quibus omnibus constituendis conficiendisq; Cæsar  
haud diutiùs, quàm turbulentissimus rerum vrbanarum status exigere vi- D  
debatur immoratus, omnium opinione citiùs sub anni exitum Romam  
venit. Cumque Tribunitiæ vrbanæq; seditiones ad primum Cæsaris  
aduentum conquieuisent, quanquam plurimi sibi malè conscij extrema  
ab eo metuerent, tantum abfuit vt Cæsar quid seueriùs in aliquem statue-  
rit, vt ne inquisitionem quidem anteaكتورum instituerit, omnibus ex æ-  
quo veniam concedens, maiori ne cum laude clementiæ, an indulgentiæ  
reprehensione incertum. Quibusdam è præcipuis seditionis auctoribus  
etiam honores postea contulit: è quibus Dolabellam (quum potior apud  
eum esset officij aliquando ab illo accepti, quàm posterioris delicti ratio)  
nec-

CAESARIS  
AD VRBEM  
REDITVS.

- A** necdum Prætura functum ad Consulatum euexit. Ceterum vti extra Italiam, ita in vrbe & in Italia, cogendis priuatim & publicè pecunijs animū intendit: easque non solum ratione muneris, vtpote coronarum, imaginum, statuarum, aliorumq; similium, quæ partim vtrò offerebantur, partim exigebantur: sed & mutui nomine non minus à ciuitatibus, quàm à priuatis accipiebat. Nam quod suas facultates Reipublicæ impendisset, nomina facere necesse sibi esse dictitabat. Hinc plebe inter hæc nouas petente tabulas, palàm & disertè recusauit, se quoque obæratum dicens. Vsuras tamen quæ à tempore susceptæ contra Pompeium expeditionis debebantur, & mercedes habitationum remisit: æstimationesq; possessionum, secundum quas debitores creditoribus satisfacere iubebantur, ad rationem præsentis temporis accommodauit. Atq; his quidem plebem sibi potissimum demeruit: Senatoribus verò gratificaturus, sacerdotia & magistratus, tum in reliquam anni partem, tum in sequentem annum contulit. Et quò plures sibi deuinciret, Prætores in sequentem annum .x. designauit: additoq; singulis Pontificum, Augurum, & Quindecimuirorū collegijs vno, etiam sacerdotiorum numerum auxit. Ex Equestri autem ordine, atque his qui secum militant Centurionibus, plures in locum defunctorum in Senatū allegit. M. porrò Brutum, quem post cladem Pharsalicam ad se euocarat, cum exercitu Galliæ Cisalpinæ: D. verò Brutum Transalpinæ præfecit.
- C** Superiores vrbanosq; motus vixdum aduentu Cæsaris sedatos alia statim militaris excepit seditio. Huius initium in Campania exstitit, veteranis qui prælio Pharsalico interfuerant, præmia simul & missionem tumultuosius flagitantibus: duobusque Senatorij ordinis viris, qui tum fortè Prætores erāt, per tumultum interfectis. C. quoq; Sallustius Crispus, qui & ipse tum Prætor erat, Romamq; ad Cæsarem vt eum certiolem faceret properabat, complurib. militum eum insequentibus, vix tandem fuga cædi se exemit. Postquam autem milites in suburbana venissent, Cæsar misso ad ipsos internuncio, rationem postulatorum suorum edere iubet: simulq; alias mille drachmas viritim promittens, reliqua confecto bello Africano se præstiturum pollicetur. Sed illi non promissis, sed promissorum repræsentatione opus esse occlamantes, Cæsari se coràm postulata sua exponere velle respondent. Dispositis itaque circa vias vrbs, atque ad eò circa ipsas Cæsaris ædes præfidiarijs vrbani M. Antonij cohortibus, inermes, præterquam quòd gladijs accincti erant (quòd & aliàs eos in vrbe gestare soliti erant) intra urbem in campum Martium admisi sunt: ad quos etiamnum tumultuantes, Cæsar quanquam dehortantibus amicis, intrepidè prodijt: consensuq; tribu nali liberam loquendi potestatem facit. Illi expositis prolixè superiorum bellorum tum laboribus, tum periculis, non ausi Cæsarem de præmijs interpellare, postremò missionem sibi tanquam emeritis dari postulant: spe

P R A E T O -  
R E S . X . D E -  
S I G N A T I .

rantes nimirum Cæsarem vrgente bello Africano potius vltro præmia re- A  
 præsentaturum, quàm se dimissurum. Ceterum Cæsar præter omnium  
 exspectationem, æquum ipsos postulare respondit, sacramentoq; militari  
 solutis missionem concedere, addito, se ijs qui iustum militiæ tempus ex-  
 plessent, cum stipendijs etiam præmia persolutorum, postquam cum alijs  
 triumphasset: Quiritesq; eos deinceps pro commilitonibus, tanquam iam  
 non milites, sed in ciuium ordinem redactos, appellauit. Ad quæ illi pri-  
 mum taciti, vtpote inexpectato responso attoniti, postea postquam Cæsar  
 de præmijs præstandis, triumphoq; cum alijs agendo egit, seq; non commi-  
 litones vti prius, sed Quirites appellari intelligunt, pudore atq; æmulatione  
 ad pœnitentiam conuersi, vt sibi diutius sub eius signis & auspicijs militare B  
 concedatur, supplices rogant. Quod quum Cæsar primò recusaret, addens  
 sibi vltèrius ipsis opus non esse, proinde missionem concedere, promissa  
 tamen bona fide persolutorum, agrosq; non quidem dominis suis ereptos,  
 sed vel publicos, vel suos, vel si hi non sufficerent, etiam suis pecunijs coëm-  
 ptos adsignaturum: illi magis etiam instare, & discedere parantem retinere,  
 rogareq; vt & pœnam, si ita videretur, de se sumeret. Ad quæ Cæsar subsi-  
 stens, negauit se de quoquam supplicium sumpturum: ceterum à Decuma-  
 nis talia nō exspectasse: quos vtpote spectatissimæ virtutis & fidei, semper  
 alijs præferre solitus erat. Hinc Decumani, quum sibi præ ceteris infensum  
 intelligerent, etiam decimationis exemplum in se deposcebant. Sed Cæsar C  
 quum perspiceret eos seriò pœnitentes, omnes in gratiam recepit. Agrosq;  
 vniuersis, partim suos, partim publicos, adsignauit: ita tamen vt eos quàm  
 longissimè à se inuicem distraheret, ne iuncti novos iterum motus cierent,  
 aut finitimis colonis terrori essent. Pecunias verò militibus ad singula ferè  
 prælia factaq; egregia promissas, partim se repræsentaturum pollicitus est,  
 partim bello confecto vel cum fœnore persolutorum. Ceterum se deinceps  
 neminem ex ipsis inuitum ad militiam cōpulsurum: si qui tamen ad belli  
 reliquias ipsum sponte sequi velint, admissurum. Ad quæ succedente in  
 locum prioris ferociæ maxima animorum mansuetudine, actis Cæsari gra-  
 tijs vniuersi nomen dedere. Hic annus quo hæc à Cæsare gesta sunt, D  
 maiore sui parte sine Consulibus fuit, comitijs nimirum in Cæsaris reditū  
 dilatis: quòd ius potestasque omnis comitiorum, vt suprà relatum est, ipsi  
 permessa fuerat. Ita sub exitum demum anni Consules creati Q. Fufius Ca-  
 lenus, P. Vatinius, Cæsaris vterque bellis superioribus legati. In sequentem  
 autem annum se cum M. Lepido Coss. designauit: cui etiam hoc anno ex  
 Hispania (quam pro Prætore à prima Cæsaris Dictatura administrauerat)  
 reuerso, triumphum cōcessit: quòd ipsius interuentu Longini Marcelli-  
 motus in Hispania conquieuisent. Rebus autem vrbanijs ad hunc  
 modum constitutis, Roma digressus, media ferè hieme ad .xiiii. Calend.  
 Ianua-

AGRI MILI-  
 TIBVS AD-  
 SIGNATI.

Q. FVFIVS COSS.  
 P. VATINIVS

CAESAR III. COSS.  
 M. LEPIDVS DESS.

M. LEPIDI EX  
 HISPANIA  
 TRIVM-  
 PHVS.

**A** Ianuarias Lilybæum peruenit. Vbi cum aduersis tempestatibus diutiùs detineretur, certius de viribus hostium cognoscit: scilicet præter equitatum ferè infinitum, maximamq; leuis armaturæ multitudinem, Regias legiones esse quattuor: Scipionis verò decem: elefantos præterea centum viginti: nauium autem eam multitudinem, vt etiam in plures classes distributæ essent. Simul intelligit, Scipionem cum maiori longè parte exercitus, ac vniuersis ferè primi nominis Pompeianarum partium ducibus & sectatoribus, Adrumetum tenere. Catonem verò cum parte copiarum, & vniuersæ classis, totiusq; adeò oræ maritimæ imperio, Vticæ (vbi & commeatus, & pecunia, ceteriq; apparatus bellici erant) in præsidio esse, cum trecentis ex omni numero electis, qui bellicis consilijs præerant. Nam quû Cato, vt suprà cōmemorauimus, delato sibi in Africa imperio Scipioni cellisset, & de Vtica, quòd in Cæsarem propensior videretur, auctore potissimùm Iuba Rege euertenda ageretur, oppido ad preces Catonis ab interitu seruato, custodia eiusdem Catoni mandata fuerat. Cæsar interim omnibus ad nauigationem expeditis, postquam sex omnino legiones conuenissent, equitum verò duo milia, legiones quidem in longas naues, equitatum autē in onerarias impositum, cū maiori parte nauium præcedere iubet: datoq; Allieno Prætori, qui Siciliam pro Consule obtinebat, de reliquo exercitu & com meatibus submittendis negotio, quum ad .vi. Cal. Ianuarias naues conscendisset, reliquas naues quæ præcesserant consecutus, Clupearum, Neapolim, aliaq; maritima Africæ castella & oppida præteruectus, sub Cal. Ianuarias Adrumetum applicuit. Quumq; è naui in terram descendens, pedem impingens in littore procidisset, reliquis exterritis, nihil turbatus, versò in melius omine, terramq; vlnis complexus: Teneo te, inquit, terra Africa: Simili ratione & postea, cū intelligeret hostes, nescio quo vaticinio, siue inueterata opinione confisos, qua vulgò Scipionum nomen in Africa inuictum credebatur, certam sibi fatalemque quodam modo victoriam polliceri, quòd apud ipsos Scipio summæ rerum præesset, hominem quendam abiectæ & tantum non infimæ sortis, è Scipionum tamē gente, cognomine

**D** Salutationem sibi assumpsit, Et mihi, inquiens, alter erit Scipio: eundemque postea parti exercitus præpositum etiam cum aduersarijs congregi coëgit: vanam hostium confidentiam ridens, an quòd & apud suos eam opinionē seriò inualuisse crederet, incertum. Expositis autem in portu Adrumetino his quos secum adduxerat militibus, peditū scilicet tribus milibus, equitibus verò centum quinquaginta, castrisq; ante oppidum positis, militibusque suis omni iniuria & præda abstinere iussis, reliquarum nauium aduentum operiri constituit: quæ quòd Cæsar Sicilia discedens, certū ipsis locum quem peterent, non præscripserat, quò potissimùm cursum dirigerent, ignorabant. Sed Cæsar postq Scipionem ad Iubam Regem discessisse,

CÆSARIS  
IN AFRICAM  
EXPEDITIO  
CONTRA IUBAM  
ET SCIPIONEM.

BELLVM  
AFRICANVM.

C. au-

RUSPINA  
ET LEPTIS  
RECEPTA.

C. autem Confidium cum praesidio duarum legionum Adrumetum tenere intellexit, tentata frustra Adrumeti oppugnatione, nuntiatoque; maximorum auxiliorum aduentu, castra mouere coepit. Ceterum Confidianis eruptione subito facta, equitatuque; Maurorum, qui à Iuba subsidio missus peropportunè aduenerat, extremum agmen instantibus, exutus castris exercitum ad Ruspina duxit. Qua in Caesaris profectioe memorabilis fuit. xxx. equitum Gallorum virtus, qui duo equitum Maurorum milia loco pulsa in fugam conuertere. Caesar oppidis castellisque; quamplurimis ex itinere per legatos in fidem suam receptis, factisque; vno die ad Ruspina castris, oppido potitus, postridie ad Leptim ciuitatem liberam atque immunem progreditur: oppidoque per deditionem recepto, atque ab iniuria militum conseruato, intellecto naues quasdam onerarias è suis ad proximum littus appulisse, quasdam Vticam petiisse, alias incertas locorum quae peterent, per mare diuagari, mediterraneis abstinens, propter nauium errorem haud procul à Lepti iuxta littus castra locat: litterasque & nuncios in Sardiniam, finitimasque; prouincias, pro auxilijs & frumento mittit. Rabirium verò Posthumium pro secundo com meatu in Siciliam proficisci iubet. Missisque; decem longis nauibus, eas quae deerrassent conqueri iubet. C. autè Sallustium ad Cercinnam insulam ab hostibus recipiendam (quod ibi magnam frumenti copiam esse intelligeret) cum parte nauium ire iubet: relictoque; ad Leptim cum sex cohortium praesidio C. Saferna, ad. iiii. Nonas Ianuarias, castra Ruspina, vnde pridie venerat, transfert: sarcinisque; relictis cum expedita manu circa villas frumentatum profectus, coacta magna frumenti vi, Ruspina reuertitur: relictoque ibi cum legione P. Saferna superioris Safernae fratre, ad portum cum septem cohortibus. duo ab oppido passuum milia progressus, conscensa sub vesperam classe, naues quae adhuc in errore erant conquisiturus, proficisci parabat. Ceterum postridie appellentibus eodem nauibus de quibus laborabat, eisdemque in portum receptis, cum his simul & prioribus Ruspina redit: castrisque; ad oppidum positis, cohortes. xxx. expeditas, cum equitibus cccc. & sagittarijs paucis frumentatum ducit: verum vix tria passuum milia progresso à speculatoribus. equitibusque antecessoribus hostes appropinquare nunciantur: simulque cum ipso nuntio puluis eminens conspici coeptus est. Haud multò post ipsae hostium copiae duce Labieno & duobus Pacidijs aduentare visae sunt, ita instructae, vt praeter equitatum, qui vtrunque cornu tenebat, media quoque acies mirabili longitudine directae, equitibus conferta, Numidisque; levis armaturae & sagittarijs peditibus condensata, pedestrium magis quam equestrium copiarum speciem praerberet. Caesar itaque & suam, quae aderat, manum (quanquam perexiguam) tanquam cum pedestri acie dimicaturus, ad pugnam instruit. Sed priusquam ad manus veniretur, primum Numidae leuis

**A** leuis armaturæ cum equitibus è media acie prorumpentes, legionarios Cæsaris insolito nouoq; pugnae genere (quo potissimum vsus Rex Iuba Curionem antè oppresserat) multum perturbarunt. Interim & numerosissimus Labieni equitatus in latitudinem subito extensus, cedentib. ob paucitatem equitibus Iulianis, vniuersas statim Cæsaris copias circumuenit: ita vt Cæsar orbe facto, non sine summo discrimine, maximoq; tyronū pauore præliari cogeretur. Hic Labienus à veterano, quem ille prius conuicijs laceßere, tyronemq; appellare ausus fuerat, pilo in se coniecto petitus, sed eodem in equum adacto, equo excussus, non minimum vitæ periculum adiit. Cæsar autem acie sua, quæ prius in orbem coacta fuerat, in longitudinem q̄ maximam porrecta, cohortibusq; diuerso conuersis hostium coronam vtrinq; perripuit: parteq; hostium in fugam cōuersa, quod insidias metueret, fugientes longius persequi destitit: cumq; iam ad sua se præsidia recipere cogitaret, occurrentibus sibi M. Petreio & Cn. Pisone, cum maximis tum perditum tum equitum Numidarū auxilijs, simul etiam Labienianis, animis à priore terrore iam confirmatis, extremum suorum agmen impredientib., prælium signis conuersis redintegrare coactus est. Hostibusq; ad priorem illam dimicandi rationem confugientibus, Cæsar postq̄ perspexit & equos & equites suos, tum ex recenti nausea proximæ nauigationis, tum ex siti & languore propter vulnera priore prælio accepta, ad insequendum diutiusq; persistendum minùs firmos, exiguam præterea partem diei superesse, hostibus vno impetu vltra proximos colles repulsis, postq̄ ab hora diei quinta ad occasum Solis dimicaturū esset, M. Petreio inter ceteros grauiter sauciato, suos vt erant instructi ad suas munitiones reducit. Quidam produnt Cæsarem hoc prælio fugientib. suis omnibus solum se hostibus opposuisse, atq; aquiliferum quendam locum deferentem, sua manu in primam aciem obtorto collo retraxisse, dixisseq;: Hic sunt aduersarij, huc tende. Intelligens aut Scipionem & Iubam Regem cum vniuersis copiarum viribus, validissimisq; auxiliiorū copijs breui adfuturos, castra sua accuratiùs munire, aliaq; opera efficere, copiasq; ex remigibus, atq; alijs cuiusuis generis classiarijs firmare, frumentum & reliquum cōmeatum, ceteraq; ad bellum necessaria cōparare instituit. Et quod pleræq; nauium onerariarum, quæ cōmeatum vehabant, ignaræ locorum quæ Cæsar castris suis tenebat, etiamnum vagabundæ per mare errarent, è quibus quasdam ab hostium nauibus tum incensas tum expugnatas intellexerat, naues circa portus atq; insulas ad præsidium onerariarum disposuit. Cn. interim Pompeius, Magni filius, qui Vticæ apud Catonem erat, quotidianis ferè Catonis conuicijs, & cōmemoratione rerum à patre in ea ætate fortiter & feliciter gestarum incitatus, cum tumultuaria fortuitaq; .xxx. minorum nauium classe, in Mauretaniam Bogudis regnū profectus, tentato frustra Ascuro oppido (quod præsidio Regio-

P

tene-

tenebatur) suisq; eruptione oppidanorum ad mare repulsis, quum re malè A  
gesta ad Catonem reuerti non sustineret, classem ab Africa auersam ad Ba  
leares insulas appulit. vbi postquā Ebusum insulam vi cepisset, reliquæ sine  
prælio in deditionem venêre. ipse Pompeius morbo correptus, cum mili-  
tibus suis ibidē aliquandiu moratus est. Scipio autē relicto Vticæ valido  
præsidio, cum octo legionibus, & equitum quattuor milibus iter ingressus,  
circa Adrumetū Petreio Labienoq; se coniunxerat, ita vt vnīs castris quat-  
tuor passuum milia occuparent: equitatuq; suo circū Cæsaris munitiones  
vagari iussu, Cæsarianos omni ad aquandum pabulandumq; exitu prohi-  
bebat. Hinc nondum subuecto ad Cæsarem è Sicilia Sardiniaq; cōmeatu,  
tanta fuit in castris Cæsaris nō solūm annonæ, sed & pabuli inopia, vt equi B1  
alga è littore collecta, aquaq; dulci elota aliquandiu alerentur. Quibus Cæ-  
sariani exercitus extremitatibus intellectis Iuba, antequam Cæsar his se dif-  
ficultatibus explicaret, cum maximis equitum peditumque auxilijs regno  
egressus, Scipioni se iungere festinabat. Verū intellecto ex itinere P. Sit-  
tium quendam, & Regem Bogudem iunctis copijs Numidiam regnum  
suum vastare, Getuliamq; (quæ & ipsa regni pars erat) ipsamq; Cirtam opu-  
lentissimum regni sui oppidum, vbi & Regia ipsius erat, cum alijs aliquot  
captam, rebus suis timens, cum haud procul à Scipione abesset, abductis e-  
tiam à Scipione auxilijs quæ antea submiserat, triginta tamen elephantis  
ipsi relictis, in regnum reuersus est. Cæsar autem quum ipsius in Africam C  
aduentus per maiorem ferè prouinciæ partem in dubium vocaretur, nec  
alius præter vnū ex ipsius legatis aduenisse crederetur, missis circumquaq;  
litteris omnes ciuitates de aduentu suo certiores facit. Hinc plurimi statim  
vndique ex vniuersa prouincia viri nobiles è suis ciuitatibus profugi, de ad-  
uersariorum sæuitia atque acerbitate non sine lachrymis conquerentes, ad  
castra Cæsaris confluxêre. Quibus intellectis, tantisque prouincialium in-  
iurijs permotus, quum hætenus per hiemem statiuus se continuisset, æsta-  
te iam inita, coactis vndique quæcunq; vsquam erant cum copijs tum au-  
xilijs, iusto deinceps cum aduersarijs bello decertare, prouinciāq; ab illo-  
rum crudelitate vindicare constituit: litterasq; ad Allienū & Rabirium D  
per cata scopum mittit, quibus exercitum sibi quamprimū transportare  
præcipit. Ipse interim dum exercitus adduceretur, opera incepta perficere,  
& castra validioribus augere munitionibus non intermittit. Scipio alia  
ex parte elephantos quotidie assuefacere, ne non tam hostium quàm suorū  
periculo & exitio pōst in pugnam producerentur. Interea à turmis equi-  
tum, quæ vtrinq; pro vallo in stationibus erant, crebris minutisq; quotidie  
ferè prælijs concurritur. Et Scipio quidem per singulos penè dies, suos ad  
pugnam instructos pro castris maiore diei parte in acie consistere iubens,  
aliquando etiam longiùs progressus, Cæsarem ad prælium prouocabat.  
Sed

- A** Sed Cæsar ijs, qui pabulandi, lignandi, muniendi, aut alterius rei gratia è castris processerant, sine tumultu, & modestè intra munitiones receptis, equitatusq; sui partem loco consueto in statione consistere, & si hostis propius accederet, retro se intra munitiones recipere, reliquos autem suo quemque loco armatos, & si hostis ingrueret paratos esse iubens, se cum reliquo milite intra castra fossa valloque altissimo, alijsq; maximis operibus & munitionibus cincta, atque aliàs ab omni telorum tormentorumq; bellicorum genere instructissima, magna cum fiducia cõtinebat: exspectans nimirum dum id quod restabat veteranarum legionum cum secundo cõmeatu aduenisset. Qua in sententia quũ Cæsar copijs subinde ad pugnam à Scipione
- B** productis perstaret, Scipio contempta Cæsaris exercitusq; ipsius patientia, in castra regressus, concione aduocata prolixè de Cæsaris Cæsarianorumq; timiditate & desperatione apud suos verba facit, victoriamq; haud dubiam eamq; breuem ipsis pollicetur. Per id tempus Numidæ Getuliq; complures, quotidie signis castrisq; Scipionis relictis, alij in regnum discedere, alij in castra Cæsaris etiam cateruatim profugere, memoria beneficiorum quæ maiores ipsorum olim à Mario (cuius affinem Cæsarem esse intelligebant) acceperant. E quibus Cæsar illustriores aliquot cum litteris ad ciues suos mittit: hortaturque, vt se suosq; fortiter contra aduersarios defenderent, neque ijs se temerè permetterent. Hoc quoque tempore Labienus
- C** tentata cum parte equitatus Leptis oppidi, quod Salerna tenebat, expugnatione, amissoq; scorpionis ictu vno è Decurionibus, suisq; hinc perterritis, ad suos se recepit. Acillitani quoque per id tempus legatis ad Cæsarem missis, ciuitateq; sua in Cæsaris fidem tradita, frumentumque & alia quæ ipsis suppetebant polliciti, præsidium sibi à Cæsare mitti petunt. Cæsar igitur C. Messium Ædilitia potestate functum, cum præsidio eò proficisci iubet. Quo intellecto C. Considius, qui Adrumeto cum duabus legionibus, & equitibus cc. præerat, cum octo cohortibus Acillam prior occupare studens, quum se à Messio præuentum, præsidiumque Cæsaris ab Acillitanis receptum videret, Adrumetum reuersus, acceptisque ibi equestribus à Labieno copijs, Acillam obsidione cinxit. Hanc postea multis magnisq; operibus oppugnare adortus, aliq; diu multumq; expertus, quum nihil proficeret, acceptis tandem aduersis de infelici suorum equestri prælio nuntijs, frumento ceterisque, quæ affatim in castris aderant, ad victum necessaria, incensis, obsidione oppidi relictâ, Adrumetum iterum se recepit.
- D** Eodem tempore & Crispus Sallustius Cercinna insula, eieccto ex ea C. Decio viro Prætorio, qui eam cum præsidio tenuerat, potitus, magnam frumenti copiam ibi inuentam, per naues onerarias in castra Cæsaris mittit. Tunc quoque naues onerariæ, quas Allienus cum secundo commeatu, & duabus legionibus, & equitibus Gallis dccc. funditoribusq; & sagittarijs

ACILLA  
RECEPTA.CERCINNA  
RECEPTA.



TISDRA RE-  
CEPTA.

mille à Lilybæo ad Cæsarem miserat, quarto post die in portum Ruspinæ, A  
 vbi Cæsaris castra erant, vento vsi secundo peruenere. Hinc Cæsar post  
 longa exspectationis tædia omnibus suis receptis gauisus, omni que sollici-  
 tudine liberatus, milites iam recenter aduectos, nauibusq; egessos, per ca-  
 stella munitaq; loca disponit: & donec à nausea & languore vigori pristino  
 restituerentur, aliquantum interquiescere iubet. Eodem ferè tempore  
 & Tisdritani legatos ad Cæsarem mittunt, triticiq; modia mille ccc. apud  
 se esse docent: cuius conseruandi caussa præsidium sibi à Cæsare mitti pe-  
 runt. Quibus Cæsar gratias agens, præsidium se quamprimùm missurum  
 pollicetur. Interea P. Sittius, quem fines Numidiæ cum exercitu ingres-  
 sum suprà relatum est, castellum munitissimum, in quod Iuba præter fru- B  
 mentum cetera quoque vsibus bellicis necessaria conuexerat, vi expugna-  
 tum capit. Cato verò dum hæc geruntur, habitis nouis delectibus, ma-  
 gnæ omnis generis hominū, tam seruorum, q̃ libertinorum, omniumq;  
 qui per ætatem armis ferendis habiles essent, manū armauerat, & Scipioni  
 in subsidium submiserat. Sed Scipio miratus Cæsarem, qui alioqui vltro  
 bellum inferre, & prælio laceffere consueffet, ita obstinatè etiam prouoca-  
 tum eo nunc abstinere, tamque insolitam Cæsaris patientiam, tantamque  
 consilij commutationem suspectam habens, Getulos duos, quos sibi fidis-  
 simos amicissimosq; credebatur, propositis maximis præmijs, in castra Cæsa-  
 ris speculatū mittit. Sed hi ad Cæsarem perducti, indicantes ad quid missi C  
 essent, cupere se in castris Cæsaris manere, simul & alios Getulos complu-  
 res C. Marij clientes, omnesq; non nuper ciuitate Ro. donatos, & in legio-  
 nem quartam & sextam adscriptos, in castra Cæsaris transire paratos expo-  
 nunt. Quod & euentus mox comprobauit, pluribus legionarijs ex legio-  
 nibus iam dictis ad Cæsarem postridie confugientibus: qui collaudatos, &  
 ad se receptos stipendio donauit: factaq; aduentu duarum legionum cum  
 equitatu, aliaque leui armatura, non mediocri copijs suis accessione, omni-  
 bus copijs suis eductis longiùs progressus, primùm collem quendam, in quo  
 turris erat, siue specula, quæ à præsidio Numidarū tenebatur, missa turma  
 Hispanorum cum parua leuis armaturæ manu, deturbatis Numidis, pluri- D  
 busq; ex his captis, reliquis in fugam conuersis, occupat. Deinde Labienū  
 ad suppetias Numidis præfidiarijs fugientibus ferendas, cum toto ferè dex-  
 træ aciei iam instructæ equitatu longiùs à suis procurrentem (media inter  
 se & Labienum maxima quadam villa, quæ Labieni prospectum impedi-  
 bat) immissa equitatus sui ala sinistra, à reliqua acie intercludit: extremūq;  
 ipsius equitatum antequam sentiretur cōsequutus, cū intercluso reditus  
 ad suos non daretur, rectà in castra confugere compulit. Galli autem Ger-  
 mani q;, quos secum Labienus habebat, resistere ausi, circumuenti vndiq;  
 vniuersi fortiter repugnantes cecidere. Quod vbi legiones Scipionis, quæ  
 lon-

- A** longius à castris instructæ stabant, animaduertère, hæ quoque fugientes omnibus se portis in castra coniecère. Cæsar autem postquâ receptui cani iussisset, suos omnes incolumes intra munitiones recepit. Postridie omnibus vndique præsijs deductis, postquam vniuersas iterum copias instructas in campum produxisset, factæque pugnae potestate, dum Scipionem suis se munitionibus continere videt, aciem suam, vt erat instructa, Vzitam versus (quod oppidum Scipio tenebat) ducit. & iam minùs mille passibus ab oppido aberat, quum Scipio veritus ne oppidum, ex quo aquatione ceterisque rebus necessarijs exercitus eius plurimùm iuuabatur, amitteret, aciem quidem vniuersam instructam, & elephantos ante oppidum constituit: sed ita vt media acies oppido tegeretur, vtrumque tantum cornu cum elephantis in conspectu aduersariorum esset. Cæsar quum vsq; ad vesperam ferè in acie constitisset, neq; Scipio se loco moueret, intelligens se non sine maximis difficultatibus vno eodemq; tempore oppidum, quod maximis Numidarum tenebatur præsijs, oppugnaturum, simul & contra hostem ex loco iniquiore depugnaturum, milites suos, qui in illam vsq; horam in armis perstiterant, in castra reducit. Sub id tempus intercepta à C. Virgilio Petronio, qui Thapso oppido maritimo præerat, vna è nauibus Cæsarianis, quæ cum secundo còmeatu è Lilybæo cum reliquis soluerat, atque ab alijs deerrauerat, ventoq; ad Thapsum delata fuerat: altera item quæ veteranos cum Centurione vno & tyronibus aliquot vehebat, simili tempestate ad Egimurum delata, à Vari & Octauij classe capta: Cæsar ob id indignatus, eos quos apud Thapsum cum parte classis præsidio nauium onerariarum & longarum, quæ per mare vagabundæ errabant, in statione esse iusserat, propter negligentiam ignominia notatos, propositoq; in eos grauissimo edicto, dimisit. Eodem tempore sub occasum Vergiliarum per noctem nymbus procellosus subito cum saxorum grandine cælo deiectus Cæsaris exercitum plurimùm afflixit: qua nocte & quintæ legionis pilorum cacumina sponte arserunt. Interim Rex Iuba nuntio de aduerso Scipionis equestri prælio ad se perlato, cum domesticis bellis intentus, ad primam Scipionis euocationem nō accederet: postea omni Africa, quæ populo Romano parebat, sibi à Scipione promissa, Saburam præfectum cum parte exercitus præsidio regni contra Sittium relinquit: ipse cum legionibus tribus, equitibus frenatis dccc, Numidis autem sine frenis, alijsq; terrestribus copijs quàm plurimis, & alijs .xxx. elephantis, iterum ad Scipionem contendit. Quem Cæsar vbi aduenisse cognouit, munitiones suas longius producere, locaq; Scipioni propinquiora & excelsa occupare aggreditur. Scipio ex aduerso, vt Cæsari facultatem longius progrediendi præriperet, Labienum proximum collem inuadere iubet. Quo occupato, cum eundem & Cæsarem petiturum Labienus sibi persuaderet, in valle latissima profundissimaq;

quæ inter collem & Cæsarem media iacebat, quæq; necessariò Cæsari trans-  
 eundum erat, in insidijs cum parte equitatus leuique armatura confedit:  
 aliosq; equites post collem, quem Cæsar petebat, subsidere iussit, qui dum  
 ipse Cæsarem à tergo ex improviso adoriretur, se ex aduerso è colle osten-  
 derent: sperans scilicet hac ratione Cæsarem & regressu & progressu inter-  
 clusum, certissimum exitium incursum. Ceterum quum equites, quos  
 post collem Labienus collocauerat, citiùs quàm debebant summa collis  
 peterent, equites quos Cæsar præmiserat eosdem conspicati & consecuti,  
 partim cædunt, partim viuos capiunt: deturbatoq; Labieni præsidio colle  
 potiuntur, Labieno cum suo equitatu fuga salutem quærere coacto. Cæ-  
 sar autem distributis statim per legiones operibus, castra eodem colle mu-  
 nit. Simul & à maximis suis castris per medium campum ad oppidum V-  
 zitam vsque (quod inter sua & Scipionis castra medium erat) duo brachia  
 ducit, quæ ad sinistrum dextrumq; oppidi angulum pertingebant: quam  
 rem plurimas sibi comoditates & securitates tam ad expugnandum, quàm  
 ad colloquia & perfugia, sibi præbere posse intelligebat. Quo ex opere dum  
 Cæsar sub vesperam suos in castra reducit, Iuba, Scipio, & Labienus cum  
 omni equitatu, leuiq; armatura, impetu in Cæsarianos facto, equites loco  
 cedere compellunt. Sed Cæsar copijs omnibus ex itinere reductis, equiti-  
 busq; suis magno impetu in Numidicum equitatum conuersis, eundem  
 cæsis sauciatisq; quàm plurimis, in castra vsque Regia fugere compulit. &  
 nisi nox interueniens, puluisque aduerso vento sublatus prospectui Cæsa-  
 rianorum officiens prælium diremisset, vniuerso equitatu cum leui arma-  
 tura deleta, Iuba ipse & Labienus sine dubio in Cæsaris potestatem venis-  
 sent. Hoc prælio magna felicitate à Cæsare commisso, plurimi è sexta &  
 quarta legione à Scipione ad Cæsarem transiére: nec pauciores alij in alias  
 regiones finitimas, quò quisq; poterat, diffugère. Getuli quoque, ad quos  
 Cæsarem perfugas cum litteris & mandatis misisse relatum est, successu re-  
 rum Cæsaris permoti, à Rege suo Iuba vniuersi defecère, armaque contra  
 ipsum cepère. Quo intellecto Iuba, ex ijs copijs quas ad Scipionem addu-  
 xerat, cohortes sex, quæ fines regni sui contra Getulos tutarentur, mittit.  
 Similiter & ex Vzita oppido, brachijs quæ Cæsar instituerat perfectis, & ad  
 oppidum vsq; perductis, ita vt tutò inter Cæsarianos & eos qui in oppido  
 erant, quotidiana ferè colloquia fierent, nobiles aliquot Getuli ex equitatu  
 Regio, quorum maiores sub Mario olim meruerat, per noctem ad lumina  
 cum equis calonibusque circiter mille in castra Cæsaris perfugiunt. Cæsar  
 enim tam litteris, quàm fama vulgauerat, Afris quidem qui ad se transituri  
 essent, libertatem & omnes facultates concessurum, ciuibus verò Romanis  
 præter impunitatem etiam præmia daturum. Hinc factum est, vt plurimi  
 quotidie in partes ipsius relicto Scipione & tum temporis & postea conce-  
 derent.

- A** derent. Postridie eius diei, quum vniuersæ vtrique copiae instructæ & in aciem productæ, non procul à castris Cæsaris medio inter vtrumque exercitum haud amplius tercentorum passuum spacio, à manè vsq; ad horam diei decimam sub armis cōstitissent, nec ab alterutra parte pugnae initium fieret, atque hinc Cæsar inclinata iam die suos in castra reducere inciperet, omnis Numidarum Getulorumque equitatus sine frenis castra Cæsaris in colle posita inuadere parabat: Labienoque, qui loco suo immotus cum equitatu frenato persistebat, legiones Cæsaris distinente, equites cum leui armatura temerè & iniussu Cæsaris longiùs contra Getulos Numidasque progressi, transitaque palude à leui armatura deserti, à multitudine Numi
- B** dici Getulique equitatus loco pulsi, paucis quidem suorum cæsis, sed plurimis conuulneratis fugientes ad suos se recipere coacti sunt. Vicissim postero die cum equitatus Cæsariani pars Leptim frumentandi causa missa, Numidas Getulosque equites prædatores sibi obuios habuisset, centum ex ijs cum interfecere, tum viuos cepere. Post hæc vtroque duce suis hinc inde operibus munitionibusque incumbente, aliquandiu equestribus tantum leuibusque; prælijs concursus est. Interim ad Cæsarem perfertur Varum, qui cum quinquaginta quinque nauium classe ab Utica Adrumetum excurrerat, è Cothone Adrumetinorum portu egressum, tredecim nauium classem, quam Cæsar cum Q. Aquila Adrumetum in stationem præsidij gratia miserat, tempestate iactatam, & ad Leptim negligentius custoditam, defensoribusque vacuam partim incendiisse, partim cepisse. Cæsar itaque nihil cunctatus equo admissio Leptim (quæ .vi. milibus passuum à castris suis aberat) proficiscitur: consensioque paruo nauigio, reliquis nauibus statim post se venire iussis, Varum persequi contendit. Varus autem celeritate audaciaque; Cæsaris territus, Adrumetum versus vnde venerat cum vniuersa classe fugam capit. Sed Cæsar fugientem consequutus, alteraque quinqueremium à Varo paulò antè captarum cum omnibus suis epibatis recepta, & præter hos cxxx. custodibus in ea captis, aliaque hostium triremi remigibus epibatisque onusta potitus, reliquas naues superato promontorio in
- D** Cothonem Adrumetinorum portum fugere coëgit. quas quum vento minus secundo usus, eodem die assequi nō posset, postridie prima luce, & ipse Adrumetum appellens, naues quidem onerarias quæcunque extra Cothonem longiùs in salo stabant, incendit: reliquis verò quæ in Cothonem se receperant, prælio decertare detrectantibus, in castra reuersus est. Haud multò post Labienus quum intellexisset Cæsarem loca quædam frumentandi gratia sæpiùs petere solitum, quum Cæsarem eodem ex consuetudine com meaturum crederet, cum magno equitatu, leuique; armatura iisdem in locis in insidijs confedit. Sed Cæsar cognito ex perfugis Labieni consilio, quum per dies aliquot ea frumentatione abstinuisset, quò hostem se-
- curio-

curiorem negligentioremq; redderet: postea eductis cum parte equitatus A octo legionibus, parte autem equitatus præmissa, insidiatores in conuallibus latentes inopinantesque aggressus, occisis circiter quingentis, reliquos fuga salutem quærere compulit, Labieno conspectis legionibus Cæsaris, laborantibus fugientibusq; suis, cum suo equitatu succurrere non audente. Cæsar inter hæc quum in angustias rei frumentariæ coniectus, castra sibi necessario mutanda intelligeret, Lepti, Ruspina, & Achilla præsidio firmatis, Aquilæque & L. Cispio Adrumetum & Thapsum obsidere iussis, castris incensis ad oppidum Agar proficiscitur, castraq; haud longè ab eo oppido ponit. Scipio Cæsarem cum omnibus copijs subsequutus, vi. passuum milibus à Cæsare castra facit. Hic quum Scipio legiones duas ad Zettam oppi- B dum (quod à parte castrorû Scipionis situm, ab iisdem decem milibus passuum, à Cæsarianis verò .xviii. milibus aberat) frumentatum misisset, Cæsar ex perfugis certior factus, motis è campo in collem & loca tutiora castris, quarta vigilia cum copijs suis hostium castra prætergressus, Scipione longius in agros circumiacentes propter frumentationem progresso, Zetta oppido potitur: captoque ibi C. Biotio Regino equite Ro. Scipionis familiarissimo, qui oppido præerat, & P. Atrio equite item Ro., camelisque Regijs .xxii., Oppium legatum ibi cum præsidio relinquit: copiasque suas præter hostium castra in suas munitiones reducere instituit. Quo in receptu Labieno postremum Cæsaris agmen infestante, Cæsar signis subinde in Numidas equites leuemq; armaturam mirabili celeritate nunc suis instantes, nunc refugientes conuersis, minimoque itineris spacio non sine maximis difficultatibus per plures horas, modò procedendo, modò resistendo quàm tardissimè confecto, tandem hora prima noctis decem suorum saucijs, reliquos incolumes in castra reduxit. Labienus autem ccc. è suis desideratis, plurimis conuulneratis, omnibus autem nunc cedendo nunc insequendo defatigatis, ad suas munitiones reuersus est. Haud multò post Cæsar quum productis in æquiora loca copijs, non longè ab hostium castris diutius consistens, facta semel atque iterum pugnae potestate, Scipionem in locum æquum descendere nolle perspiceret, exercitu ad .xii. Kal. April. iustrato, D tertio post die motis castris Sarsuram oppidum, in quod frumentum Scipionis conuectum erat, quodq; à Numidarum præsidio tenebatur, copias ducit. Sed Labienus facto in postremum Cæsaris agmen impetu, parte impedimentorum intercepta, etiam legiones onere sarcinarum impeditas aggredi ausus, submisso à Cæsare expeditorum aliquot legionariorum subsidio, plurimis suorum tum occisis tum vulneratis, turpiter in fugam versus est. Cæsar autem interfecto in hostium conspectu Numidarum præsidio, P. Cornelio Scipione euocato, qui oppido præerat, fortiter quidem sed frustra repugnante, oppido simul & frumento potitur. Postridie ad Thebennam

ZETTA  
CAPTA

SARSURA  
CAPTA

- A** bennam oppidum quod Confidius tenebat profectus, quum eam expugnare propter inopiam minùs operæprecium existimaret, in castra, quæ ad Agar habebat, reuertitur. Similiter & Scipio in priora castra exercitum reducit. Interim Thebennenses missis legatis docent Regium præsidium à se interfectum, auxilium igitur à Cæsare contra Regem sibi quàmprimū mitti petunt. Quibus Cæsar statim Marcium Crispum Tribunum cum cohorte, sagittarijsq; compluribus & tormentis mittit. Dum hæc geruntur, legionarij, qui morbo, aut alio impedimento retenti, cum priore commeatu trajicere non potuerant, ad quattuor milia, equites item quadringenti, sagittarij; & funditores mille è Sicilia in Africam ad Cæsarem venère. Hos igitur Cæsar cum reliquis omnibus legionibus ad pugnam instructos, haud procul ab oppido, cui Tegea nomen erat, vbi Scipio.ccc. equitū præsidium habebat, in acie constituit. Sed quum & hîc Scipio prælio decernere detrectaret, Cæsar tædio victus, equitum suorum turmas vnà cum leui armatura sagittarijsq; & funditoribus in hostium equitatum, qui pro oppido in statione erat, immittit. Ibi auxilijs equestribus à Labieno equitatu suo summissis, dum recentiores defatigatis succedunt, Cæsariani paulatim loco cedere cœperant, donec Cæsar altera vicissim equitum ala suis laborantibus subsidio missa, prælioq; magnis suorum animis redintegrato, cæsis sauciatisque quàmplurimis fugientes per tria passuum milia
- C** persequutus, in proximos colles compulit. Et quum iam pluribus certisq; experimentis cōpertum haberet, Scipionem nullis conditionibus ad prælium loco æquo committendum pertrahi, neque iterum castra propter aquarum inopiam propiùs hostium castris admoueri posse, ad Thapsum obsidendum animum conuertit: sperans nimirum se hac ratione, vel Scipionem in necessitatem dimicandi coniecturum, vel ipso pugnam detrectante, oppidum maximi momenti facilè in suam potestatem redacturū. Aberat Thapsus ab Agar.xvi.ferè passuum milibus, maximoq; præsidio à Virgilio Petronio tenebatur. Is autè erat oppidi situs, vt peninsulæ speciem præberet: quòd ab vna quidem parte mari, ab altera verò palude allueretur, isthmusq; inter paludem & mare non ampliùs mille quingentorum passuum angustum admodum ad oppidum accessum præberet. Huc igitur progressus, castelloque statim ad fauces isthmi communito, validoque præsidio relicto, hostes accessu oppidi interclusit: castrisque lunatis constitutis, eodem quo venerat die, oppidum vallo munitionibusq; cingere aggreditur. Scipio autem cum Virgilium Thapsitanosque hætenus rebus suis fidissimos, non sine dedecore à se deseriri posse intelligeret, Cæsarem statim per loca superiora subsequitur: cumque occupatis iam à Cæsare angustijs, oppidoque exclusus, Thapsitanis auxilium submittere prohiberetur, mille quingentis à castris Cæsarianis passibus ad mare castra communire

THEBEN-  
NA RECE-  
PTA.

Q

insti-

instituit: parteq; operis iam effecta, dum reliqua perficitur, partem copia- A  
rum cū elephantis pro vallo ad deterrendos hostes in acie constituit. Quo  
intellecto Cæsar, Asprenate Proconsule cum duabus legionibus præsidio  
castrorum relicto, parteq; classis ad Thapsum relicta, reliquas naues iubet  
post hostium, qui castra ad mare habebant, terga, ad littus appellere: exau-  
ditq; signo quod illis constituerat, clamore subito sublato hostibus auer-  
sis terrorem incutere. Ipse autem reliquas copias summa cum festinatione  
ad hostium munitiones ducit: quos ubi munitionibus perficiendis sedulo  
incumbere videt, acie triplici instructa, dum pedibus exercitum circumcur-  
sans verbis animos suorum excitat, animaduertit hostem circa vallum tre-  
pidare, pauidosq; ultro citroq; concursantes, nunc prodire, nunc intra mu- B  
nitiones se recipere, turbatos scilicet inopinato nauium Cæsarianarum à  
tergo accessu. Quod ubi & à maiore Cæsariani exercitus parte conspectum,  
legati statim pugnae signum dari postulant. Sed negante Cæsare placere  
sibi, ut eruptione pugnaretur, atq; ob id cunctante, tubicen à militibus co-  
actus dextro cornu signum canit. Hinc Centurionibus etiam aduerso pe-  
ctore frustra obluçantibus, signa ab omnibus simul cohortibus inferri cœ-  
pta. Cæsar autem quum suos iam ad pugnam accensos, nullo modo con-  
tineri posse videret, dato FELICITATIS signo, ipse protinus equo con-  
scenso admissioq; vel primus in hostem fertur. Elephantis aduersariorum,  
qui pro munitionibus stabant, à sagittarijs funditoribusq; impetiti, clamo C  
req; & strepitu territi, & in suos conuersi, plurimos dum intra munitiones  
retrofugiunt oppressere. simul etiam Mauri, qui ad elephantorum præsi-  
dium in eodem cornu consistebant, in fugam versi sunt. Sic Cæsar paucis  
admodum repugnare ausis, ijsq; interfectis, primo statim impetu vallo ho-  
stium potitus, reliquos munitionib. relictis in superiora castra, vnde pridie  
excesserāt, fugere compulit: quæ postquam vacua inuenere, illinc in castra  
Regia fugientes, dum & hæc à Cæsarianis occupata vident, armis simul cum  
omni salutis spe proiectis, quò expeditiores fugerent, cuncti locum quen-  
dam editum castris proximum cursu petūt. Cæsar autem dissipatis, totoq;  
passim campo quæ quisq; poterat diffugientibus, ne hostibus se colligendi D  
spacium daret, legiones è vestigio insequi iubet. Quæ postquam ad collem  
in quem hostes confugerant, peruenere, aduersarios, salutatione more mi-  
litari facta, fidem Cæsaris frustra implorantes, etiam inspectante, & pro i-  
psis deprecante Cæsare, ad vnum omnes contrucidauere, exasperatis & in-  
ultionem à Scipione prius interfectorum inflammatis præcipue veterano-  
rum animis. Tantaq; fuit Cæsarianorum ob recentem victoriam licentia,  
impunitatisque fiducia, ut ne à præcipuis quibusdam è suo exercitu ma-  
nus cohiberent, Tullio Rufo viro Quæstorio inter ceteros pili iactu con-  
sulto à milite quodam transfixo, Pompeio item Rufo grauiter vulnerato:  
ita

- A** ita ut Equites, Senatoresq; quamplurimi à Cæsarianis territi, & furorem militarem metuentes, è prælio se subducerent. Sic Cæsar tribus exercitibus vno die profligatis, cæsis hostium plus decem milibus, è suis verò vix quinquaginta desideratis, paucisq; saucijs, trinis etiam hostium castris vno quasi eodemq; impetu captis, insuper sexaginta quattuor elephantis armatis cum turribus suis ornamentisq; potitus est. Plurimi autem è Prætorijs Consularibusque, qui fuga euaserant, alij postea sibi ipsi manus intulere, alij capti, quod prius venia impetrata à Cæsare dimissi arma resumpserat, ab eodem interfici iussi sunt. Dion auctor est: Quintanos magna virium suarum fiducia à Cæsare petijisse, ut elephantis opponerentur, debellatisq; elephantis
- B** ipsis concessum, ut in monumentum rei gestæ, elephantibus deinceps pro insignibus vterentur. Quidam scriptum reliquere, Cæsarem huic prælio ad finem usq; non interfuisse: quod dum aciem instrueret, subito morbo comitiali correptus, malum perferens (quod & aliàs eo laborasset) antequam vis morbi sensus occuparet, in turrim quandam proximam se deferri iusserat. Cæsar quum ex itinere ad Thapsum aliquandiu constitisset, missosq; rei à se gestæ nuntio, Virgilium ad deditionem etiam impunitate promissa adhortaretur, nec ille obtemperaret, Caninium Rebilum Proconsulem cum tribus legionibus ad Thapsum in obsidione manere iubet. Postridie sacris operatus, militibusq; suis pro concione collaudatis, eosdem
- C** & potissimum veteranos pro suis quemq; meritis pro suggestu inspectantibus oppidanis præmijs donat: Thapsoq; Vticam discessurus, Cn. Domitium ad Thisdram, quam Considius tenebat, relinquit: præmissoque Vticam M. Messalla, ipse cum equitatu eodem subsequitur. Equites autem Scipionis, qui fuga eadem euaserant, dum Vticam versus ad Catonem contendunt, Parada oppido ex itinere per vim capto, quod oppidani accepto de rebus apud Thapsum gestis nuntio, ipsos admittere recusarent, maxima lignorum strue medio in foro congesta, igneq; subiecto, oppidanos cuiusvis sexus & ætatis constrictos, cumq; omnibus rebus suis in flammam coniectos, crudeli inhumanoq; supplicio vitam finire cogunt. Postquam verò
- D** Vticam peruenere, Vticensium plebeiorum (qui à Catone ipso statim belli initio, tanquam rebus Cæsaris magis affecti, oppido eiectioni, ante portam oppidi fossa exigua alijsq; leuioribus munitionibus contra repentinos incursus se continebant) castra oppugnare aggressi, lapidibus fustibusque ab Vticensibus fortiter repulsi, in oppidum irruerunt: expugnatisque ibi & direptis Vticensium domibus, plurimos etiam ex ipsis in odium Cæsaris, cuius partibus eos fauisse credebant, interfecere: ita ut non nisi numerata ipsis etiam viritim à Catone pecunia, à cadibus & rapinis abstineret. Acceptaq; postea & à Fausto Sylla alia pecunia, qui eam de suo numerauit, cum eodem in regnum Iubæ profecti sunt.

Quum autem plurimi undique ex

Sci-



Scipionis exercitus reliquijs Vticam confluerent, Cato omnibus cōuenire A  
iussis, persuasoq; Vticensibus vt seruitia manumitterent, eosdem oppidum  
contra Cæsarem defendere hortatur, se ducem imperatoremque rei geren  
dæ fore, neque ipsos vlllo casu quauis graui deserturum pollicetur. Qua in  
re quum non omnium vnā esse sententiam intelligeret, Vticensibus po  
tissimum bellum contra Cæsarem detrectantibus, oppidi defendendi pro  
positum omittit. Quumque Senatorij Equestrisque ordinis, alijq; magni  
nominis viri, qui eò confluxerant, sibi ab Vticensibus haud satis fiderent,  
vererenturq; ne ab ipsis comprehensi Cæsari traderentur, fugæ consilium  
capiunt. Quos Cato viatico & pecunia (si quibus opus erat) ceterisq; ad na  
uigationem necessarijs instructos, nauibusque subministratis, ad portum B  
vique deduxit, & quò quisque voluit nauigare permisit. Ipse verò Cæsaris  
se aduentum exspectaturum simulans, Vticæ manere constitutum habe  
bat. Quumque Vticenses se pro ipsius apud Cæsarem salute deprecatorios  
pollicerentur, subridens nullo sibi deprecatore opus esse respondit. Filium  
autem suum fiducia veniæ à Cæsare impetrandæ, ad Cæsarem proficisci, &  
de eius clementia optima quæque sperare iubebat, monebátque vt quan  
do eo rerum statu natus & educatus esset, eam fortunam quæ ipsi obtinge  
ret, æquo animo amplecteretur: se in libertate viuendi dicendique educa  
tum, & iam ætate prouectum, non posse deinceps immutata vitæ ratione  
seruituti se addicere. Sed nec filio, nec alteri cuidam adolescenti Statilio, C  
quamuis cum ipso fortunam subire paratis, vt se relinquerent persuadere  
potuit. His peractis, Cato relicto portu, conuocatisq; in forum Vticensium  
magistratibus, eisdem proluxa oratione administrationis suæ rationes red  
didit: & cum commentarijs rationum apparatusque & commeatuum  
bellicorū, etiam syngraphas omnes, & quicquid pecuniæ in ærario publico  
reliquum erat, tradidit: rebúsque ita constitutis domum reuersus, nihil de  
consuetâ quotidianaque vitæ ratione remittens, lotus cum amicis Vticen  
siūque primoribus cœnauit, ne lætis quidem philosophicisque inter cœ  
nam confabulationibus quæstionibusque abstinens: subinde & de vento  
num secundus esset, atque etiam de his qui abnauigarant, quantum pro  
uecti essent, percontatus: ita vt nec vultu, neque sermone, vllum turbatæ  
mentis indicium præberet. Cœnatusque, postquam confabulationem di  
sputationemque etiam in multam noctem protraxisset, amicis benignè à  
se dimissis, liberisque suis L. Cæsari ipsius Cæsaris necessario, qui tum ibi  
pro quæstore erat, commendatis, intra cubiculum se recepit, pugione fur  
tim puluinari supposito: lectoque ad lucernam Platonis de immortalitate  
animorum libro, postquam aliquantum etiam altius stertens, vt ab ijs qui  
in proximo cubiculo essent, exaudiretur, quieuisset, circa primam vigiliam  
stricto gladio infra pectus se percussit. Quumque inflicto vulnere è lecto  
de-

**A** delapsus, abacum geometricum lecto astantem simul ipso casu in terram impulisset, excitatis eo strepitu his qui proximi cubabant, filius & familiares id quod erat suspicati, ingressi, Catonem sanguine foedatum, procidentibus è plaga intestinis, offendunt. Sed postquam Medicus intestinis in locum suum repositis vulnus fascijs obligasset, Cato ad se rediens, simulata facti poenitentia, actisque pro ope allata gratijs, somno sibi deinceps opus esse aiebat: proinde quando omnia se rectius habitura speraret, illi discederent. Quibus cum gladio digressis, foribusque iam clausis, Cato diruptis fasciarum futuris, vulneréque crudelissimè diuulso, procidentibusq; iterum intestinis, animam exhalans, moribundas in vulnere manus reliquit. **Q**uidam tradunt, inter ipsam curationem rescisso vulnere inter Medici manus exspirasse. Uticenses quanquam aduersus Catonem ipsum aliàs odio partium minùs bene affecti, integritatem tamen ipsius reueriti, honorificentissimo funere publicè elatum in littore sepelierunt. L. autem Cæsar populum cohortatus, ut portis apertis Cæsarem aduentantem exciperent, ipse Cæsari obuiam profectus est. Messalla interim quem Cæsar præmiserat, ab Uticensibus admissus, custodias omnibus portis ponit. Cæsar autem interea temporis Vzita Adrumetóque in potestatem receptis, magnáq; cum frumenti tum armorum & pecuniarum copia ibi inuenta potitus, & L. Liuienio Regulo cum legione Adrumeti præsidio relicto, Uticam pergebat: **C** occurrentiq; sibi in itinere L. Cæsari, vitamq; suppliciter deprecanti, ignouit. Alijs item compluribus sibi obuijs, qui Pompeium priùs, Scipionem postea sequuti fuerant, inter ceteros M. Eppio, & M. Aquinio Catonis filio veniam concessit: Uticamque per tenebras ad lumina perueniens, nocte extra oppidum exacta, postridie ingressus, Uticenses quidem pro ipsorù in se studio gratias agens pro concione amplissimè collaudauit, ciues verò Romanos negociatores, potissimùm autem trecentos illos à Scipione delectos qui pecunijs & consilio Scipionem cōtra se iuuerant, grauiter increpuit: ita tamen ut vita ipsis concessa, mulcta bis mille sestertiūm imposita contentus fuerit. Ceterùm intellecta morte Catonis plurimùm indoluisse fertur, **D** exclamasseque: Ego tibi Cato mortem inuideo, qui mihi gloriam salutis tuæ inuideris. Quumque in scrinia Scipionis, quibus secretiores litteræ includebantur, incidisset, etiam non lectas comburi iussit. Filijs autem Catonis non vitam solùm, sed & paterna bona concessit: aliósque quàmplurimos, qui postea, quum animum eius iam deferbuisse crederent, ad eum accessere, venia data incolumes dimisit. Pompeiæ Cnei Pompeij filia, quæ Fausto Syllæ nupserat, ipsisq; Fausti liberis vitam & omnia sua concessit. Interea Rex Iuba, qui cum Petreio fugiens prælio excefferat, interdiu latitans, nocte proficiscēs, in regnum peruenerat: Zamamq; oppidum (quod maximis operibus ipso belli initio cōmunierat, quòd ibi Regiam haberet,

VZITA ET  
ADRVME-  
TVM RE-  
CEPTA.

UTICA RE-  
CEPTA.

Q iij con-

coniugesque ipsius cum liberis omniſque Regia ſuppelleſtili ibidem affer- A  
 uarentur) accedens, à ſuis admiſſus non eſt. Idq; hac potiſſimum de cauſſa,  
 quòd quum ad expeditionem contra Cæſarem proficiſceretur, maximam  
 in medio foro pyram coaceruata immenſa lignorum copia exſtrui curaue-  
 rat, hoc propoſito, vt ſiquidem ſe hoc bello inferiorem eſſe contingeret,  
 interfectis omnibus ſuis & in pyram coniectis, ipſe quoque cum coniugi-  
 bus, liberis, & omni denique gaza ſuperiniectis ea cōcremaretur. Quumq;  
 primò pro ſuo imperio minis agens nihil proficeret, tandem & ad preces  
 confugiens, ne ſic quidem auditus eſt. Imò nec coniuges quidem aut liberi  
 petenti, acriusq; inſtanti redditi. Hinc omni ſpe deſtitutus, indignatusq;,  
 relicta Zama, cum Petreio paucisq; equitibus villam quandam ſuam pe- B  
 tit: vbi ſumptuoſiſſimè cum Petreio epulatus, quum aliam honeſtæ mor-  
 tis occaſionem non inueniret (quòd omni paſſim bello ſublato, omnia ſe  
 Cæſari ſubmitterent) mutuis caſuri vulneribus inſeſti ſe inuicem ferro pe-  
 tunt. Ceterum Petreio à Iuba Rege, qui viribus & robore corporis præſta-  
 bat, adaſto altiùs ferro facilè interempto, Rex ſuperſtes conatus ſibi manus  
 adferre, quum non poſſet, vix tandem ab vno ſeruorum vt ab illo occide-  
 retur impetrauit. Quidam Iubam priùs à Petreio interfectum tradunt, Pe-  
 treium autem proprijs manibus cecidiſſe. Zamenſes autem horum ignari,  
 quum Regem cum exercitu quamprimùm adfuturum crederent, miſſis  
 Vticam legatis, auxilium ſibi à Cæſare aduerſus Regem mitti petunt, ſe vel C  
 ad vltimum vitæ ſpiritum Cæſari oppidum ſeruatu-  
 ros. Quò dum Cæſar ipſe cū equitatu ſuo poſtridie proficiſcitur, obuioſ ſibi Regioſ duces quàm  
 plurimos in gratiam recipit. Cuius fama clementiæ exciti, omnes ferè to-  
 tius regni equites, Zamam ad Cæſarem confluxère, veniaq; à Cæſare im-  
 petrata dimiſſi ſunt. Dum hæc ſunt, Conſidius intellecta clade ſuorū,  
 Domitij aduentum exſpectare veritus, relicta Thildra, clam cum paucis  
 Getulis, quanta poterat maxima pecunia ſecum ablata, Iubæ ſe coniunctu-  
 rus in regnum fugit. Sed Getuli auaritia prædæ Conſidio in itinere inter-  
 fecto, in ſua quiſque delapſi ſunt. C. quoque Virgilius terra mariq; ob-  
 ſeſſus, ſuperioribus nuncijs acceptis, fide data, ſe ſuaq; omnia cum oppido D  
 Caninio Proconſuli permittit. P. autem Sittius fuſo profligatoq; exer-  
 citu Regio, ipſoq; duce Sabura interfecto, dum per Mauretaniam ad Cæ-  
 ſarem proficiſcitur, intellecto Afranium & Fauſtum cum mille quingen-  
 tis equitibus, qui Vticam diripuerant, in Hiſpaniam contendentes eodem  
 ſibi itinere occuſuros, diſpoſitis inſidijs, maiori equitum Afranianorum  
 parte vel caſa, vel in deditiōem accepta, Afranium ipſum cum Fauſto vi-  
 uos capit: quos quum ad Cæſarem perducere cogitaret, orta in exercitu ſe-  
 ditione, antequam ad Cæſarem peruenirent, interfecti ſunt. Scipio in-  
 terim, qui conſcenſis. xii. nauibus apertis, cum Damasippo, L. Torquato;  
 & Ple-

ZAMA CA-  
PTA.

- A** & Pletorio Cestiano, in Hispaniam ad Pompeium cursum instituerat, diu aduersis iactatus tempestatibus, quum tandem Hipponem Regium inuitus deferretur, à classe P. Sittij, quæ ibi per id tempus erat, cum suis circumuentus, irrumpentibus statim in nauem suam Sittianis, atque ubi Imperator esset interrogantibus: Imperator, inquit, bene se habet. simul ferro se traiciens, seipsum in mare præcipitavit. Cæsar autem Zamæ etiamnum consistens, suppellectili gazaq; Regia, simul etiam bonis ciuium Ro. qui arma contra tulerant, sub hasta diuenditis, collatisq; in Zamenfes præmijs, Numidiam ex regno prouinciam facit: relictoq; ibi Proconsule Cripso Sallustio, Vticam reuertitur: diuenditisq; & ibi bonis eorum, qui contra se militauerant, aut ordines duxerant, multatisq; Thapsitanis, Adrumetanis, Leptitanis, & Thisdritanis, impositoq; singulis ipsorum pro sua cuiq; facultate certo olei, frumenti, aut etiam pecuniæ modo, Idibus Iunijs Vtica soluens, post diem tertium Caraleis in Sardiniam peruenit. Ibi & Sulchitanos (quod Nasidium, qui ad Massiliam contra Cæsarem rem gessit, cum classe recepissent, suisq; copijs iuuissent) octauas pro decimis pendere iussos, multauit. Ibi & partem veteranorum militum, ne nouas iterum seditiones mouerent, etiam antequam in Italiam traiceret, dimisit. Reliquas autem copias cum C. Didio in Hispaniam aduersus Pompeium misit, perlatisque iam tum ad se honorificentissimis Senatus de se decretis gauisus, consensis ante diem .III. Kal. Quintiles nauibus, tempestatibus subinde retentus, duo de trigesimo post die Romam peruenit. Senatus namq; accepto statim victoriæ Africanæ nuntio, decreta quadraginta dierum supplicatione, plurimis quoque amplissimisq; Cæsarem honoribus per Senatusconsulta decretis ornauit. Inter quæ præcipua fuere, quod Dictatorem ipsum deinceps in decennium crearunt: non quidem bello, aut alia aliqua necessitate impendente, neque alia quauis causa, ob quas Dictator ante ea tempora creari solebat, sed quod aliud non haberet populus Ro., quo cum summo honore summum simul imperium ipsi deferret. Præfectum quoque moribus Censoria potestate (quod Censoris nomen infra ipsius merita videretur) in triennium constituerant: quæ quidem præ ceteris cupidissimè admisit, interim & alijs quibusdam honoribus, qui simul decreti erant, non reiectis. nimirum ut curuli sella proximus semper Consulibus in curia & Senatu assideret: sententiam primus diceret: præmiaq; in equestribus certaminibus solus diuideret: Magistratus omnes etiam plebeios quibus vellet conferret, equisque albis & licторibus, quos in prima secundaq; Dictatura habuerat, in triumpho vteretur: quæque humanum excedebant fastigium, ut quadrigæ ipsi in Capitolio ante Iouem statuerentur, imagoq; ipsius simulachrum orbis terrarum pedibus premens cum titulo SEMIDEI poneretur: atque his ferè contentus, alia pleraq; his similia vel

ma-

NUMIDIA  
PROVIN-  
CIA FA-  
CTA.

CAESARIS  
AD VRBEM  
EX AFRICA  
REDITVS.

CAESAR DI-  
CTATOR IN  
DECEN-  
NIUM.

CAESAR  
PRAEFEC-  
TVS MO-  
RIBVS.

CAESAR  
DICT. III.  
M. LEPIDVS  
MAG. E. Q.

GALLICVS  
CAESARIS  
TRIVM-  
PHVS.

ALEXANDRI-  
NVS TRI-  
VMPHVS.

PONTICVS  
TRIVM-  
PHVS.

AFRICA-  
NVS TRI-  
VMPHVS.

maiora repudiauit. Tertiam autem Dictaturam sub id ferè tempus in- A  
ijt, M. Lepido magistro equitum sibi assumpto, quem & in Consulatu il-  
lius anni collegam sibi adiciuerat, vt suprà dictum est: quam Dictaturam  
etiam in plures insequentis anni menses dum annus compleretur (quòd  
non semestris vti prius, sed annuus iam is Magistratus esset) continuauit.  
Postquam autem in urbem peruenit, omnibus statim qui arma bellis prę-  
teritis contra se gesserant, ignouit: inter quos & M. Marcello deprecante  
Senatu reditum concessit. habitaque tam apud populum quàm in Senatu  
oratione benignitatis humanitatisq; plena, vniuersos deinceps bono esse  
animo, optimaque de futuro ipsius imperio sperare iussit, redditis interim  
rationibus de pecunijs solitò maioribus à se exactis: nimirum ob alendos B  
exercitus, quibus promotis iam sua potissimùm opera vndiq; imperij Ro.  
terminis, etiam solitò maioribus opus esse dicebat. Deinde rebus omni-  
bus magnificentissimè sumptuosissimeq; adornatis, quattuor egit trium-  
phos, diuerso quemque apparatu & instrumento. Primum quidem cele-  
berrimumq; Gallicum, de Gallicis Germanicisq; populis, cuius apparatus  
ex citro potissimùm constitit: inter cuius fercula fuit Rhenus, Rhodanus,  
Oceanusq; captiui ex auro simulachrum. Deinde & Vercingetorix inter ca-  
ptiuos ductus est, in illum vsque diem in eum vsum seruatus, post trium-  
phum verò cum alijs aliquot necatus. Elephantis autem quadraginta lych-  
nuchos dextra sinistraq; gestantibus ad lumina sub vesperam Capitolium C  
ascendit, gradusque Capitolij genibus ingressus pro more conscendit, non  
habita ratione aut currus, qui ipsi ante Iouem erectus erat, aut simulachri  
orbis terrarum pedibus suis subiecti cum titulo SEMIDEI, vt suprà rela-  
tum est, quem titulum postea sustulit. Huius autem triumphi die, quum  
Velabrum præterueheretur, cōfractō currus triumphalis axe, apud fanum  
Fortunæ, quod Lucullus exstruxerat, penè excussus, alio curru ad perficien-  
dum triumphum vti coactus est. Alter triumphus fuit Alexandrinus  
de Rege Ptolomæo, apparatusq; eius testudineus: in hoc Nilus & Pharus  
ardens: inter captiuos Arsinoë Cleopatraz soror, non sine spectantium cō-  
miseratiōe traducta est, postea precibus Cleopatraz sororis & Ptolomæi fra D  
tris dimissa. Tertius aut Ponticus de Rege Pharnace, acantho spectabilis:  
in cuius ferculis fuit Pharnacis imago, & hic titulus, VENI, VIDI, VICI.  
celeritatem belli confecti significans. Nouissimus autem fuit Africanus  
de Iuba Rege, ebore insignis: quo triumpho inter captiuos ductus est Iubę  
Regis filius patri cognominis, postea celeberrimis scriptorib. annuerat.  
Hoc triumpho Petreij, Catonis, ipsiusq; Scipionis, aliorumq; primi nomi-  
nis ciuium Ro. qui eo bello contra Cæsarem militauerant, imagines, non  
sine maximo populi dolore & inuidia in pompa transmissæ sunt. Pecunia  
ex manubijs per hos triumphos traducta, à Gręcis quidem scriptoribus tra-  
ditur

- A** ditur, LX. M. talentorum & dimidium talentum: à Romanis verò ampliùs sexies milies sestertiūm. Præterea aureæ coronæ bis mille octingentæ, pond. XX M CCCC X IIII. è quarum precio militibus postea stipendium & donatiū quod promiserat, etiam cum auctario persolutum, congiariumq; plebi datum. Notabilis autem fuit per hosce triumphos dicax militum triumphantem subsequentiū in Cæsarem licentia æquis auribus à Cæsare accepta, ita vt præter Cleopatraz amores, aliasque Cæsaris libidines, etiam adolescentiam parū continenter sub Nicomede Rege Bithyniæ transactam exprobrare non vererentur, & inter alia quàmplurima scommata & dicteria, quæ ex militari instituto in ipsum iaciebantur, hi quoque
- B** versus post illum palàm decantarentur:

Vrbani seruate vxores, mœchum caluum adducimus.

Auro in Gallia stuprum emisti, hîc sumpsisisti mutuum. Item & illi:

Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem:

Ecce Cæsar nunc triumphat qui subegit Gallias,

Nicomedes non triumphat qui subegit Cæsarem.

Cæsar aut triumphis iam peractis epulum vniuerso populo etiam in multos dies præbuit sumptuosissimū, ita vt vno die duobus & viginti milibus tricliniorū discumberetur: addita etiam visceratio & cōgiarium, distributo extra ordinē in populum viritim denis frumētī modijs, totidem olei libris.

- C** Et præter nummos trecetos quos olim promiserat, centenos insuper corollarij nomine addidit, vt moram beneficij tardiùs præstiti compensaret. Appianus tradit minam Atticam viritim distributam. Annuam præterea habitationē in vrbe ad bina milia nummūm, in reliqua verò Italia vsq; ad quingentos sestertios remisit. Militibus etiam præmia quæ pollicitus erat, dilargitus est, veteranis quidem legionibus prædæ nomine in singulos quidem pedites bina sestertia, in equites verò vicena quaterna milia nummūm. Appianus aut tradit militib. quinquies milenas drachmas Atticas diuisas, Centurionib. duplum, Tribunis aut & alarū præfectis quadruplum persolutū.

- Ædem quoq; Veneris Genetricis, quā ante prælium Pharsalicum vouerat, tunc dedicauit: simul & forum ipsi contiguum, in quo spectacula plurima populo exhibuit. Addit Dion & Amphitheatrū propter ferarū venationes ab eo edificatum. In æde Veneris Genetricis Cleopatram iuxta Venerē constituit. Et præter ludos, quos omnibus passim vrbis regionib. per omnium ferè linguarū histriones fecit, Circenses quoq; atque alia varij generis certamina exhibuit. Munus etiam gladiatorium, quod in funere filiz suæ pollicitus erat, venationem item ferarum per quinque dies, aliaq; q̃ plurima in honorem filiz dedit. Eo tempore Camelopardalis primū Romam adductus, populoq; in arena exhibitus est. In Circensibus autem spaciū Circi vtrinq; produxit: bigasq; & quadrigas equosq; desultores agitauerunt no-

R bilis.

CONGIARIVM POPULO DATVM.

ÆDES VENERIS GENETRICIS DEDICATA

LUDI CIRCENSES FACTI.

bilissimi iuuenes. Troiam lufit turma duplex maiorum minorumq; pue  
 rorum. Pyrrhicam aut saltauerunt Asiae Bythiniaeq; principum liberi. Sub-  
 latisq; postea e Circo metis, bina loco ipsarum castra aduersa constituens,  
 pugna in duas acies diuisa, quingetos hinc inde pedites, trecetos vero equi-  
 tes, & viginti elephantos commisit. stadioq; temporario in campo Martio  
 excitato, Athletę per triduum decertarunt: effossoq; eodem campo in mo-  
 dum cochleę lacu, naualis pręlij speciem exhibuit, concurrentibus Tyrijs  
 Aegyptijsq; biremibus, triremibus, & quadriremibus, adhibitisq; quadrin-  
 gentis hinc inde remigibus, maximoq; pugnatōrū numero. Quibus rebus  
 quā multitudinis ciuiliū bellorum cladibus afflictae animos aliquātum  
 refecisset, ad cōponendum Reip. statum se conuertit. Primūq; Fastos vicio  
 Pontificū per intercalandi licentiam corruptos & turbatos, ita vt cū mē-  
 sium & vindemiarum, tum reliquę anni ferię alieno tempore inciderent,  
 correxit: annumq; qui ad illa tempora secundum Lunę cursū æstimaba-  
 tur, & .CCCLV. dierū fuerat, ad rationem cursus Solaris digessit, & .CCCLXV.  
 dierū esse voluit. Decem scilicet in .vii. menses, qui .xxix. antē dierum fuerāt  
 additis, e quibus Ianuarius, Sextilis, & December binos singuli acciperent:  
 Aprilis verō, Iunius, September, & Nouember singuli singulos dies. Et quō  
 in posterū ex Kal. Ianuarijs ea ratio cōstaret, pręter mensem intercalarem  
 .xxi. dierum, qui ex Numę instituto quarto quoquo anno intercalabatur,  
 & in eum annum inciderat, etiam alios duos menses, siue, vt Dion scribit,  
 .LXVII. dies inter Nouembrē & Decembrem interposuit: sublatoq; mēse  
 intercalari, cōstituit, vt loco illius quarto quoq; anno deinceps ante quin-  
 quaginta nouissimos Februarij dies vnus dies intercalaretur. Ita hic annus .xv. mē-  
 sium fuit. Sancitis quoq; q̄ plurimis saluberrimis legibus, libidines com-  
 pressit, maleficia cōpescuit, sumptus nimios cohibuit, fidem reuocauit, iudi-  
 cia collapsa restituit. Nam quum iudicia pręter Equites & Senatores etiam  
 à Tribunis erarijs, qui plebeij erant, administrarentur, sublatis Tribunis, ea  
 solis Senatorib. Equitibusq; mandauit. Sumptuariam quoq; legem seue-  
 rissimē exercuit: dispositisq; circa macellum custodibus, quę importarētur  
 obseruari, vetitaq; retineri, & ad se deferri voluit: & si qui custodes fefellis-  
 sent, immissis lictoribus aut militibus etiam apposita e triclinio rapi iussit.  
 Promiscuum lecticarū vsum, vestis item conchiliatę, & margaritarū, ad cer-  
 tas personas, etates, & tempora restrinxit: peregrinarūq; mercium portoria  
 quō cariores essent, instituit. Pœnas etiam scelerum auxit. Quumq; locu-  
 pliores, quōd nulla facultatum suarū parte imminuta, solo exilio sicut alij  
 quiuis plecterentur, minū à maleficijs deterrentur, parricidij quidem  
 reos omnibus facultatibus, alijs verō criminib. obnoxios, dimidia parte bo-  
 norum multari voluit. Quūq; exhausta bellorū ciuiliū sumptibus Rep.  
 fides publica laboraret, debitoresq; creditorū acerbitatē multū timeret, sub-

FASTI COR-  
RECTI.

ANNVS EME-  
DATVS.

ANNVS QVIN-  
DECIM MEN-  
SIVM.

LEGES CAE-  
SARIS.

LEX SVM-  
PTVARIA.

**A** sublata omni nouarum tabularum mentione, quæ subinde seditiosius & tumultuosius mouebatur, decreuit, vt debitores creditoribus satisfacerent per æstimationem possessionum, quanti quasq; earum ante bellum ciuile comparassent, deducto summæ æris alieni quicquid vsuræ nomine numeratum aut perscriptum fuerat: ita vt hac sola ratione quarta ferè parte æs alienum imminutum sit. Censum autem, vt nec Censoris nomine vsus, sed tanquam Præfectus moribus, ita nec more nec loco solito peregit, sed vicatim per dominos insularû: inuentumq; est dimidio minus ciuium q̃ proxima ante bella ciuilia recensione. Nam quû prius trecenta & viginti milia frumentum è publico acciperet, centum & quinquaginta milia dumtaxat reperta sunt, tantum sanguinis bellis ciuilibus exhaustum. Sed Cæsar quò eam ciuitatis exhaustæ vastitatem quoquo modo repararet, ad propagandam sobolem præmia ijs qui plures liberos procreassent, constituit. Sanxit præterea, ne quis ciuis supra annos viginti, aut infra decem annos sacramento liber amplius quàm triennium cōtinuum Italia abesset: néue quis Senatoris filius nisi cōtubernalis aut comes Magistratus peregrè proficisceretur: néue hi qui pecuariam facerent, minus tertia parte puberum ingenuorum inter pastores haberent. Omnesq; qui Medicinam profiterentur, aliosq; liberalium artium doctores, quò & ipsi libentiùs urbem incolerent, & aliunde eò accederent, ciuitate donauit: plurimisq; qui iudicium sententijs exilio multati fuerant, reditum per Tribunos plebis confecit. Collegia tamen omnia præter antiquitùs instituta, detraxit. Senatum autem, qui & ipse multum imminutus erat, adscriptis in eum plerisque etiam indignioribus, suppleuit. Similiter & in Patritios quàm plurimos allegit: ita tamen vt repetundarum conuictos ordine Senatorio moueret, facilius in hos qui ambitus damnati fuerant, quos ab exilio reuocatos in Italia versari permittebat. Comiticia autem cum populo ita partiebatur, vt exceptis Consulatus petitoribus, reliqui Magistratus pro parte dimidia quos populus, pro altera quos ipse vellet pronunciarentur. Ceterum ne hi qui in prouincias mittebantur, consuetudine imperandi dominationem affectarent, (quod sibi vsu venisse intelligebat) Prætorijs prouincijs annum, Consularibus verò biennium nec amplius statuit. Ad honorum autem petitionem, etiam proscriptorum liberos admisit. Et hæc quidem omnia, vt & alia pleraque, quæ de Republica per id tempus constituit, vel cum vniuerso Senatu, vel cum primoribus eius ordinis communicauit: siue ne nihil Senatui deferre videretur, siue etiam ne si quæ asperius decreta essent, in se solum inuidia recideret. Per id tempus Cleopatram cum fratre marito Romam accersitam, etiam proprijs ædibus excepit, non sine sinistris propter præteritos amores rumoribus. Quos Cæsar maximis affectos honoribus & præmijs, atq; inter Reges socios amicosq; populi Ro. adscri-

CENSUS PO-  
PULI AG-  
TVS.

IVS LIBE-  
RORVM.

SENATUS  
SUPPLE-  
TVS.

R ij pto,



EXPEDITIO  
CAESARIS  
IN HISPANIA  
CON  
TRA SEX.  
ET CN. POM  
PEIOS.

ptos, in regnum postea dimisit. Constituto ad hunc modum rerum vr- A  
banarum statu, Cæsar quum non ignoraret haud cōtemnendas Africanæ  
Pharfalicæq; cladis reliquias, cum nō paucis primi nominis in Hispaniam  
confluxisse, Cneumq; & Sex. Pompeios, qui animorum magnitudine &  
audacia à patre neutiquam degenerarent, comparato quoquo modo non  
inualido exercitu, contractisque vndique partim precibus, partim opibus,  
non solum ex Hispania, sed ex toto ferè terrarum orbe maximis auxilio-  
rum copijs, provinciam vastare, plurimasque Hispaniæ ciuitates, alias fa-  
uore paterni nominis, alias vi & armis sibi adiunxisse, auctisq; indies viri-  
bus, bellum etiam superiorib. atrocius iustaurare, ita vt à suarum partium  
ciuitatibus, & à legatis per internuncios & litteras pro auxilijs interpellare- B  
tur, aut ipse aduentum suum maturare iuberetur, intelligens bellum gra-  
uius esse conflatum, quàm quod facile per legatos suos se absente confici  
posse speraret, vrbis custodia Lepido magistro equitum, cum octo, vt qui-  
dam prodidère, siue sex, quod alijs verisimilius videtur, Præfectis vrbis man-  
data, extremis tertij sui Consulatus mensibus iam tertium Dictator expe-  
ditionem in Hispaniam suscepit. Belli autem Hispaniensis hæc potissimū  
existère initia, quòd legiones quæ sub Marcello & Longino, vti suprà cō-  
memoratum est, seditionem concitauerant, & cum plerisque Hispaniæ ci-  
uitatibus ad res novas consurrexerant, sedato superuentu C. Trebonij &  
morte Cassij Longini tumultu, veritæ ne quid grauius in se statueret Cæ- C  
sar, missis clam ad Scipionem nuntijs, eiusdem se fidei permisissent, & Cn.  
Pompeium adolescentem, qui tentata infeliciter Mauretania ad Baleares  
insulas appulerat, recenti adhuc Pompeij patris, pro quo nuper militaue-  
rant, memoria, è Balearibus ad se euocassent. Verum quum ille morbo re-  
tentus in Hispaniam trajcere prohiberetur, Scipio autem perijsse nuntia-  
retur, legionarij intellecto C. Didium cum classe contra se venire, veriti ne  
ante Pompeij aduentum opprimerentur, Q. Aponium & T. Scapulam e-  
questris ordinis viros sibi duces elegerant: eiectoq; Trebonio Beticam v-  
niuersam ad defectionis societatem pertraxerant. Nec multò post Pom-  
peium, qui pristinis viribus ex morbo restitutus in Hispaniam traiecerat, D  
plurimasq; ciuitates primo statim aduentu paterni nominis beneficio ad-  
iutus receperat, omnes vno consensu Imperatorem sibi adsciuerant. Quo-  
rum animos cum Pompeius tum factis tum verbis sibi quoquo modo cō-  
ciliaret, factum est, vt & alij quàmplurimi qui sub Scipione hætenus mi-  
litauerant, Pompeio sese adiungerent. Sextus item frater per id tempus cū  
Varo & Labieno & classe ex Africa ad eum peruenerat. His rebus adiutus,  
ciuitatibusque quàmplurimis tum per vim tum per deditiōem subactis,  
etiam latius ipso Cæsare in Hispania imperare videbatur. Et hic quidem  
erat rerum in Hispania status, quum Q. Pedius & Q. Fabius Maximus Cæ-  
saris

- A** faris legati, qui tum Hispaniam administrabant, missis litteris Cæsarem horum certiore faciant, & quamprimùm accedere monent. Pompeius igitur postquã quibusdam à Cæsare præmissis, ipsum quamprimùm subsequuturum intellexisset, vniuersa Hispania Cæsarem se prohibere posse desperans, omnem statim Beticam occupare contendit: sperans se cum his quas habebat copijs, Cæsarem reliqua postea Hispania faciliùs pulsurum. A cuius discessu omnis quidem ora maritima mox ab ipso ad Cæsarem defecit: mediterraneas tamen ciuitates omnes, Vlla excepta, sibi habuit addictissimas. Et Sex. quidem Pompeius Cordubam, prouinciæ caput, cum præsidio tenebat. Cn. verò iam menses aliquot circa Vllam oppugnandam distinebatur. Ceterùm Cæsar confectis maxima celeritate itineribus, decimo septimo postquam Roma egressus fuerat die Saguntum, vigesimo autem septimo omnium opinione citiùs in conspectum & suorum & hostium venit. Legati autem Cordubenses, Cæsari in itinere occurrentes, nunciant, si accedere properaret, Cordubam per noctem ex improviso capi posse: quòd nec Pompeius ipse nec aduersarij quicquam de aduëtu eius cognouissent. Paulò post & Vllensium legati præsidia Pompeiana clam prætergressi, subsidia ciuibus suis quamprimùm à Cæsare mitti petunt: ad quos Cæsar confestim cum L. Iunio Patieco, homine illius prouinciæ prouido iuxta ac callido, sex cohortes cum totidem equitibus secunda vigilia
- C** proficisci iubet. Quos quum Patiecus vsus beneficio tempestatis procellosæ & perobscuræ, vt vix proximi se agnoscerent, magno astu & calliditate per media aduersariorum præsidia vsque ad portam oppidi perduxisset, signo dato ab oppidanis recepti, subitoque eò vnde venerant conuersi, clamore sublato, irruptioneque in hostium castra facta, ita eos ex improviso terruere, vt maior ipsorum pars captos circumuentosq; se crederent. Vllensibus autem eo subsidio firmatis, Cæsar quò Pompeium ab oppugnatione deduceret, præmisso Cordubam equitatu, ipse eòdem subsequitur, oppidumq; obsidione cingit. Hinc Pompeius litteris Sexti fratris accitus, relicta Vlla cum totius exercitus viribus Cordubam proficiscitur. Ad cuius
- D** quidem aduentum, Cæsar in morbum delapsus, à rebus gerendis aliquandiu abductus est: sed salute postea recepta, quum per hiemem maximis conflictaretur incommodis, com meatuumq; & rei frumentariæ angustijs pressus, Cordubam validissimis teneri præsidijs non ignoraret, soluta Cordubæ obsidione Atteguam versus (quam frumento abundare intellexit) copias ducit. Quo in itinere quum sibi Batim flumen transeundum inteligeret, corbes lapidibus refertos demittit, ponteq; superiniecto copias traducit. Quò quum & Pompeius peruenisset, magnaque contentione pro ponte occupando per dies aliquot crebris quidem sed leuioribus & minutis prælijs Marte vario & nunc huc nunc illuc inclinante victoria decertatū
- R. iij                    esset,

esset, tandem maioribus viribus cōcursum, & cominūs ad manū ventum A  
 est, maximaq; hincinde clades accepta, alijs ferro cadentibus, alijs ex ponte  
 & ripa in flumen præcipitatis. Cæsar autem quū Pompeium nullis condi-  
 tionibus, vt in æquum ad pugnam descenderet, adduci posse intelligeret,  
 copijs Bætīm traductis Atteguam vallo & munitionib. cingere constituit.  
 Sed Pompeius satis ipsi oppido vtpote & situ & opere & præsidio munitis-  
 simo fidens, quum suos hibernis frigoribus diutiùs confici noller, eisdemq;  
 de caussis Cæsarem diutiùs in obsidione perduraturum non crederet, reli-  
 cto Atteguæ defendendæ proposito, Cordubam se recepit. Ceterum post-  
 quàm Cæsarem munitionibus operibusq; perfectis obstinatiùs oppugna-  
 tioni insistere intellexit, Atteguam reuertitur: factoque per nebulam den- B  
 sissimam in excubias equitesq; Cæsarianos impetu, paucis admodum ser-  
 uatis, reliqui ferè omnes cæsi sunt. Quumq; oppidanos duce carere sciret,  
 L. Minutium Flaccum ad eos mittit. Is solus excubias Cæsaris tanquam à  
 Cæsare missus per noctem adiens, tesseram edere iubet: & sic cognita tes-  
 sera, simulans se ad oppidum per prodicionem recipiendum pergere, per  
 medias hostium excubias ad oppidum perueniens, ab oppidanis intromis-  
 sus est. Pompeius autem prioribus castris nocte sequenti incensis, trans Sal-  
 sum flumen castra tredecim legionum inter duo oppida Atteguam & Vcu-  
 bim in monte constituit. Cæsar verò maioribus quotidie munitionibus  
 operibusq; effectis, omnibusq; quæ ad oppugnationem opus erant com- C  
 paratis, turrets vineasq; agere instituit. Et post multa hinc inde à Cæsaria-  
 nis oppidanisq; & Pompeianis damna & incommoda vicissim nunc data  
 nunc accepta, crebrasq; nunc per eruptionē pro muris, nūc inter oppugna-  
 tionem in ipsis muris cōcertationes, quum oppidani inter cetera operibus  
 Cæsaris flammæ aliquando iniecissent, ventus ex aduerso coortus, incen-  
 dium ab operibus in proxima oppidi ædificia reiecit: ita vt bona vrbs par-  
 te incendio consumpta, fumoq; prospectum intercipientem, plurimi insu-  
 per oppidanorum frequentibus tum lapidum tum telorum iactibus peri-  
 rent. Hinc orta in oppido inter Pompeianos & oppidanos dissensione, op-  
 pidanis quidem deditionem fieri volentibus, alijs verò reclamantibus, & D  
 vel extrema expectanda sentientibus, Pompeiani plurimos ex oppidanis  
 etiam in conspectu Cæsarianorum crudeliter iugulatos è muro præcipita-  
 runt. Hinc plurimis quotidie ex oppido ad Cæsarem transfugientibus, tan-  
 dem Minutius per litteras salutem & impunitatē sibi depactus, oppidum  
 Cæsari tradere se paratum nuntiat. Postea & oppidani missis legatis se im-  
 perata exequi paratos exponunt: & si vita concedatur, postridie oppidum  
 esse dedituros. Responsoq; à Cæsare accepto, ipsum Cæsarem esse, fidemq;  
 præstaturum, postridie ante diem. xi. Kalendarum Martij Attegua deditur:  
 & Cæsar ob rem prosperè gestam Imperator appellatus est. Pompeius autē  
 oppidi

ATTEGVA  
 RECEP.TA.

- A** oppidi deditione intellecta, castris Vcubi propius admotis, suis se deinceps tenebat munitionibus. At Cæsar castra castris conferens, per plures dies Pompeium in æquum deducere studebat, ita tamen ut leuibus tumultuarijsque prælijs nonnunquam concurreretur, cæsis vno tempore. cccc. eo amplius Pompeianis. Interim quum & aliæ pleræque vrbes intellecta Atteguæ deditione per legatos Cæsari se dederent, præsidiaque ipsius passim reciperent, Pompeius his permotus, mutatisque subinde de loco ad locum castris, veritus ne si bellum diutius traheretur, omnis tandem prouincia à se ad Cæsarem deficeret, rei summam prælio committere constitutum habebat, nihil motus plurimis aduersis ostentis, quæ haud dubiam alteri partium perniciem portendere credebantur. Inter quæ præ ceteris obseruatione dignum erat, quod aquilæ in Pompeianarum legionum signis fulminibus aureis quibus insiscebant proiectis, motisque alis à Pompeio ad Cæsarem auolantes, certissimum Pompeianis exitium denunciare videri poterant. Et Pompeius quidem haud procul ab vrbe Munda castra posita habebat. Eodem Cæsar profectus, ciuitatibus aliquot ex itinere in potestatem receptis, castra aduersa Pompeianis castris constituit: ita ut media inter utrumque exercitum quinque milium passuum planicies, magnam dimicaturis præbitura loci æquitatem, intercederet. Copiæ autem Pompeij præter equitatum & sex milia leuis armaturæ, legiones tredecim erant: auxilia
- C** etiam alterum tantum efficiebant. Cæsaris verò. lxxx. cohortes, & octo equitum milia. Pompeio Bocchus filios suos subsidio miserat. Bogud autem suppetias Cæsari laturus aduenerat. Postero autem die quum Cæsari à speculatoribus nunciaretur, Pompeianos à tertia vigilia in acie stetisse, Cæsar & ipse dimicare paratus, omnes mox copias instructas in mediam planiciem producit, sperans & hostem propius in æquum accessurum. Ceterum quum Pompeius non longius mille passibus à munitionibus urbanis suos progredi pateretur usque ad riuum quendam, qui in extrema planicie ad partem castrorum Pompeianorum palustri voraginosoque solo fluens difficilem admodum præbebat accessum, Cæsariani procedentes ad riuum usque peruenire. Vbi, perspecta loci iniquitate, non sine graui indignatione coacti substitere. Hinc Pompeiani animis aucti, quum Cæsarianos timore impediri crederent, quò minus ulterius procederent, è loco tuto etiam ultrò ad pugnam prouocabant: donec superata tandem à Cæsarianis ea loci iniquitate, clamore statim vtrinque sublato hinc inde concurreretur: sed à Cæsarianis, propter eas quas dixi incommoditates, aliquantò maiori cum difficultate: ita ut intio victoriæ diffidere viderentur. Nam sicuti multitudine & rei bellicæ usu vincebant Cæsariani, ita Pompeiani loco longè superiores erant. Hinc factum est, ut pari vtrinque contentione atque impetu ad prælium se compararent: quum Cæsariani hunc potissimum diem si quem alium diu-

diuturnæ militiæ laboribusq; huc vsque susceptis finem impositurum crederent: Pompeiani verò in sola victoria spem sibi salutis reliquam intelligerent: maximè quòd plerique ex his cum Afranio & Varrone antè superati, vitaq; donati, armis resumptis veniam deinceps ne sperare quidem auderent. Primo statim cōgressu sociorum auxiliorumq; copiæ hinc inde terga vertère. Romanæ vero acies vbi cominùs cōgressæ incaluère, totis in prælium hinc inde viribus incubuère, nemine vel cedente vel respiciente, sed quo quisq; loco constiterat, eodem vel vincente vel cadente. Ita diu accipiti Marte, & quasi deliberante fortuna vtri se potissimū parti applicaret, acerrimè pugnatum est: Cæsare interim & Pompeio (vt quidam auctores sunt) in equis ex loco edito studia laboriosasq; suorum contentiones despicientibus, interq; spem & metū dubijs, quò se inclinaret victoria obseruantibus: donec suæ quisq; parti metuentes, dum præsentiam suam nō parū ad victoriam momenti allaturā crederent, constituto vel simul vincere, vel simul occumbere, equis desilientes, & in mediam se aciem insinuantes, studia quidem suorum exemplo excitarunt, ceterū ad victoriam hinc inde parū profuère, quin sicuti pari animorum cōtentione, ita & æquo Marte vti priùs prælium hinc inde cōmitteretur: & vel vniuersi simul vtrinque casuri, vel nox sola prælium diremptura videretur, nisi Bogud qui cū suis extra aciem stabat, ad capienda Pompeij castra cōuersus, Labienum è medio prælio ad castra defendenda cum quinque cohortibus subitò acie excedere cōpulisset. Qui quū & à suis & ab aduersarijs fugere crederetur, Cæsarianorum quidem animos, dum se vincere putant, plurimū erexit: Pompeianos verò, dum se vinci credunt, abiectis animis ad fugam alia ex parte capeendam impulit, ita vt ne intellecto quidem aliquantò post Labieni instituto, acies restitui posset: sed insistentibus acerrimè Cæsarianis, non priùs fugæ finem facerent, quàm pars Mundam, pars in castra peruenissent. Alij aliquantò aliter hæc tradidère, Cæsarem nimirū ipsum ante prælium solito moestiores fuisse: tanquam non eundem quem hæctenus expertus fuerat præteritarum rerum successum sperare ausum: militesq; ipsius metu perculsos cunctantiùs in aciem progressos, & tam remissè primo statim congressu rem gessisse, vt Cæsari etiam Deos obtestanti, ne vno ignominioso conflictu reliquæ tam insignes victoriæ abolerentur, nunc minis nunc precibus apud militem opus fuerit: quumq; ne sic quidem satis proficeret, arrepto proximo cuiusdam clypeo, Tribunisq; grauiter increpitis inclamasse: Hic milites mihi vitæ, vobis militiæ finis erit. simul in aciem ante omnes perrumpentem, ita vt decem tantum ab hoste pedes distaret, vniuersam suorum aciem post se traxisse: ducentisque breui spacio telis in ipsum coniectis, maiorem horum partem clypeo excepisse, reliqua corporis flexu declinasse. Alij tradunt, medio ferè prælio subitum vtrinque exsti-

- A** extitisse silentium, quasi conuenissent. Alij post longam acerrimamq; anticipi Marte dimicationem, Cæsarianos etiam veteranos impetū hostium non sustinentes, retrocessisse. Hinc Cæsarem furenti similem, primò etiam de morte sibi consciscenda cogitasse, deinde equo relicto in primam aciem profilijisse, suosq; cedentes voce & manu confirmasse & repulisse, addito se vestigio non recessurum, proinde viderent, quem quo loco Imperatorem defererent, & quem quibus proderent, senem scilicet quinquagenarium pueris: ita aciem verecundia magis quàm virtute militum restitutā. Hinc & postea ad amicos dixisse ferunt, Pro laude & gloria sæpius, tum demùm pro salute & vita decertasse. Hoc prælio milia hominum triginta & amplius cæsa referuntur: inter ceteros Labienus & Actius Varus. Equitum item Romanorū tria milia, nemine, vti creditur, tantæ cladi superfuturo, ni castra & Munda tutum fugientibus receptū præstitissent. Captæ autem cum .xvii. præcipui nominis ducibus aquilæ legionum .xiii. præter signa & fasces. E Cæsarianis quingentis tantum laucijs mille sunt desiderati. Quo autem loco prælium commissum est, statim post victoriam palmam enatam esse ferunt. Quod ostentum non tam Cæsari quàm Octauio Cæsaris ex sorore nepoti, qui tum fortè cum Cæsare militabat, prosperitatē & felices rerum successus portendisse volunt, quanquam Cæsar ad se traheret. Cæsarianis hoc prælio pro tessera **VENVS** fuit, Pompeianis **PIETAS**. Quo
- C** autem tempore hæc Cæsari victoria contigit, sacer Liberalium Romæ dies agebatur, qui est ad .xvi. Kal. Aprileis. Ex Pompeianis qui in castra fu-  
gerant, non sine maxima Cæsarianorum clade tandem debellati sunt: qui verò Mundam se receperant, non statim in potestatem venêre. Cæsar itaq; quum oppidum obsideri imperasset, cadaueribus mortuorum pro cespite aggestis, scutisq; & pilis superimpositis vallum effectū, capitaq; occisorum gladijs & mucronibus infixæ, ad terrorem hostium per ordinem disposita sunt. Quumq; Cæsariani crebris oppugnationib. parū proficerent, postea per cōtinuas eruptiones omnib. ferè qui intra oppidū confugerant amissis, Munda in Cæsaris potestaté venit. Sextus autem Pompeius qui Cor-
- D** dubæ erat, accepto Mundenfis cladis nuntio veritus ne Cæsari traderetur, persuadens oppidanis se ad Cæsarem de pace acturū proficisci, cum centum circiter equitibus egressus in Celtiberiā profugit, ibiq; diu latuit. Cnæus verò qui cum equitibus aliquot peditibusq; fugiens, Carteiam versus (quæ distat à Corduba milib. passuū. CLXX.) spe classis quæ ibi in statione erat potiundæ iter instituerat, quū æger neq; equo neq; pedibus vltèrius cōmodè progredi posset, lectica clanculum in oppidum delatus est. Ceterū Cæsar quum plurimos Cordubam se contulisse intelligeret, & Sextū ibi etiam num esse crederet, eodem exercitum ducit: prælioq; in ponte qui à Pompeianis tenebatur cōmisso, transmissio flumine castra ad oppidum ponit.

**MUNDA  
RECEPTA.**

S

Sca-

CORDUBA  
RECEPTA.

HISPANIA  
RECEPTA.

Scapula qui ex prælio eò confugerat, quū urbem defendi posse diffideret, A  
laute cœnatus, nardumq; & vinū sibi infundi iussit, ne in Cæsaris potesta-  
tem veniret, ab vno seruorū se iugulari, ab altero in pyram in id præparatā  
coniici iussit. Nataq; statim inter oppidanos & fugitiuos Pompeianos dis-  
fensione, muroq; & maiore parte turriū à Pompeianis occupata, ita vt oppi-  
dum etiam inuitis oppidanis aduersus Cæsarem defenderent, oppidani ab  
alia parte Cæsarianos intromittūt. Quo perspecto Pompeiani oppidū in-  
cendere parant: sed tandem superati ad .xxii. milia intra urbē à Cæsarianis  
contrucidati interiēre. Serui autem oppidanorū, quos omnes Sextus ma-  
numiserat, partim venundati, partim & ipsi interfecti sunt. Hinc Cæsar  
Hispalim castra mouet, vbi maximū erat Pompeianorum præsidium: de- B  
precantibusq; Hispalensium legatis, ipse etiam suum præsidium cum Ca-  
ninio Legato in oppidum mittit. Quo indignatus Philo Pompeianarum  
partium defensor acerrimus, clam oppido egressus in Lusitaniā proximam  
proficiscitur: reuersusq; cum Cæcilio Nigro, & magna Lusitanorū manu,  
noctu in oppidum recipitur: receptus vigiles & præsidium Cæsarianum tru-  
cidari iubet. Cæsar autem præsidij sui casu intellecto, veritus si per vim op-  
pidum capere contenderet, ne, vt Corduba paulò antè, ita & id oppidum à  
Pompeianis incenderetur, remissiùs agens, & negligentiam simulans, eru-  
ptionē oppidanos & Lusitanos facere permittit. Facta itaq; eruptione, con- C  
cisis ex insidijs ab equitatu Cæsariano aduersarijs, dum incendio nauibus,  
quæ in Bæti flumine erant, iniiciendo distinentur, Cæsar oppido potitur.  
Post hæc & alia pleraq; oppida, quædam etiam magna resistentium cæde,  
quædam per deditiōē in potestatem Cæsaris venēre. Per hæc tempora  
Cartheienses, qui antea Cæsari portas præcluserant, quò nouo beneficio  
prius erratū pensarent, nuntiant Cæsari se imperata facturos: simul etiam  
Pompeium, quem in potestate habebāt, tradituros. Hinc orta dissensione  
inter oppidanos qui Legatos ad Cæsarem miserant, & eos qui Pompeianis  
etiam nū rebus studebant, cædes non parua sequuta est. Pompeius humero  
& crure sinistro faucibus, occupata .xxx. nauium classe quæ in portu erat, in fu-  
gam se cum suis dedit. Quumq; aquam præ festinatione secum in nauibus D  
sumere neglexisset, dum quarto post die ad terram applicans, suos aquandi  
caussa in terrā exponit, ipse quoq; nauibus egressus, C. Didius fugientem  
à Gadibus cum classe consequutus, naues ipsius partim incendit, partim  
capit. Pompeius autem cum paucis aliquot in loca mediterranea confu-  
giens, præter duo superiora vulnera etiam talo intorto luxatoq; ad fugam  
impeditior, lectica ad locum quendam munitū in turrim delatus est. Quò  
postquam & cohortes, quæ ad ipsum persequendum missæ fuerant, perue-  
nēre, Pompeius omnib. auxiliis amissis, quum neq; pedibus celeriter fugere,  
neq; equo aut vehiculo propter loci iniquitatem & asperitatem vti posset, defa-

- A** defatigatus inter auias solitudines in spelunca quadam se occultauit: sed captiuorum indicio proditus, à Cæsonio quodam postquam diu strenuè se defendisset, tandem occisus est. Didius autem qui se in proximum castellum receperat, nauesque nonnullas reficiendi causa subduxerat, Lusitanis quibusdam, qui eò conuenerant, nauibus suis ignes inijcientibus, eruptione ad naues defendendas facta, castelloque egressus, in Lusitanorum insidias incidens cum suis cæsus est. Cæsar dum hæc geruntur ab Hispali Gades profectus, vbi celeberrimum Herculis templum erat, ne à sacris quidem donarijs abstinuisse fertur. Inde Hispalim reuerso pridie Idus Aprilis caput Pompeij allatum, populoque exhibitum, postea sepulturæ à Cæsare mandatum est.
- B** Perlato interim Romam .xii. Kal. Maias, ipsis scilicet Parilibus (qui dies natalis vrbis Romæ erat) Hispanicæ victoriæ nuntio, præter ceteros honores quinquaginta dierum supplicatio Cæsari decreta, institutumque postea vt quotannis eo die Dijs immortalibus sacrificaretur. Cæsar autem vniuersa Hispania iam subacta, ceteris rebus constituendis aliquandiu in Hispania commoratus sub mensem Octobrem omnibus bellis ciuilibus iam confectis Romam redijt: Consul quartum sine collega iam antè à M. Lepido suo magistro equitum absens Romæ creatus, conuocato in id à Lepido populo: quem consulatum etiam antequam in urbem veniret, serius tamen, & elapsis iam pluribus anni mensibus iniijt: reliquo anni tempore Respublica sine coss. fuit. Hoc anno Cæsar etiam quartam Dictaturam cum M. Antonio Magistro equitum iniijt: eamque etiam per plures insequentes anni menses vsque ad annum cõpletum continuauit. Romam autem iam reuersus quintum ex Hispania triumphum egit, cuius apparatus ex argento rasili fuisse tradunt. Qui quidem triumphus, quum non tam de extero hoste, quàm de ciuibus agi videretur, non sine maximo dolore & inuidia à populo spectabatur: dum inter pompas triumphales miseriarum publicarum, ciuiumque præstantissimorum eo bello cæsorum subit recordatio. Post triumphum etiam prandium populo dedit, quod quum pro sua liberalitate parcius præbitum caussaretur, quinto post die alterum longè sumptuosissimum exhibuit. Q. quoque Fabio & Q. Pedio Legatis triumphum concessit, qui & ipsi haud multo post eodem hoc anno ex Hispania triumpharunt. Peracto autem triumpho Cæsar Dictaturæ honore contentus, Consulatum deposuit: & Q. Fabium Maximum & C. Trebonium Asprum sibi in reliquos anni menses suffecit: nouo & inusitato antea exemplo. Hinc suffecti siue honorarij Consules tum primùm creari cœpti. Reliqui autem Magistratus, quos populo permisisse videri volebat, re vera tamen & hi per ipsum creabantur: dum si quem ad Magistratum aliquem promoueri cupiebat, eundem per libellos aut litteras Tribubus commendabat, suffragiaque ipsorum quodam-

SUPPLICATIO  
CAESARIS  
DECRETA.

CAESARIS AD  
VRBEM EX  
HISPANIA  
REDITVS.

CAESAR COS.  
III. SINE CONL.

CAESAR  
DICT. IIII.  
M. ANTONIVS  
MAG. EQ. II.

TRIUMPHVS  
CAESARIS EX  
HISPANIA.

Q. FABII ET  
Q. PEDII EX  
HISPANIA  
TRIUMPHVS.

Q. FABIVS COS.  
C. TREBONIVS SVFF.



CAESARIS  
CLEMEN-  
TIA.

TEMPLUM  
CAESARIS  
ET CLE-  
MENTIAE.

QVÆSTO-  
RES XL.  
PRAETO-  
RES XIII.  
FACTI.

SENATO-  
RVM NV-  
MERVS AM-  
PLIATVS.

dammodo stipulabatur. Vti autem iam omniū ita & sui victor pulcher A  
rimus, quemadmodum rerum gestarum magnitudine omnes facile ante  
se Principes superauit, sic & clementia & animi moderatione in summa fe-  
licitate cunctos excellere studuit: dum in tanta de inimicis suis ad arbitriū  
statuendi, publicasque & priuatas simul vlciscendi iniurias facultate, non  
solum vniuersis ex æquo, qui omnibus bellis superioribus contra se mili-  
tauerūt, omnem offensam remisit, veniamq; & perpetuam impunitatem  
concessit, sed & præcipuos quosque ex ipsis, Magistratibus prouincijsque  
decretis, exercituum præfecturis, sacerdotijs, alijsque omnis generis hono-  
ribus cohonestare non dubitauit: patrimoniaque eorum qui sumptis con-  
tra se armis cæsi essent, filijs ipsorum concessit: proscriptosque & exules, B  
exceptis nefarijs criminibus, reuocauit, filijs ipsorum etiam ad Magistra-  
tuum petitionem admissis. Ita vt vel hinc potissimum apud populum in  
spem recuperandæ pristinae libertatis restituendæq; Reipublicæ erectum,  
magnam clementiæ laudem mereretur: & postea templum ipsi & Clemen-  
tiæ cōmune decretum sit, in quo ipsius & Clementiæ simulachrū dextras  
iungerent. Ceterum quum non ignoraret se amicis, & quorum opera in  
asserenda dignitate sua bellis superioribus vsus fuerat, plurimum obno-  
xium, honoresque & Magistratus, quos pollicitus fuerat, iam à pluribus  
expectari, quod ampliorem sibi ad pollicitorum præstationem materiam  
pararet, fidemque suam pluribus obstrictam liberaret, quorundam Magi- C  
stratuum numerum auxit. Nam Quæstores quadraginta, Prætores. XIII.  
constituit: ita vt numerus Prætorum numerum prouinciarum excederet.  
In quas quidem non sortitò, sed extra ordinem, quos ipsi visum erat, mit-  
tebat. Hinc quum Bacilo cuidam Prætori à se constituto prouinciam de-  
cernere non posset, loco prouinciæ pecunia donauit. Sacerdotiorū etiam  
numerum auxit. Nam vt prius collegio .xv. virū sacris faciundis vnum,  
ita & Septemuiris Epulonum tres adiecit. Senatorum quoque numerum  
vsque ad nongentos ampliavit, & quosuis etiam milites & libertinae con-  
ditionis nullo ferè discrimine, dum is numerus compleretur, in Senatum  
allegit, in his plerosque peregrinos, barbaros, & Gallos ciuitate paulò antè à D  
se donatos. Similiter & inter Patritios & Consulares quamplurimos, etiam  
qui Magistratum nunquam gessissent, & indignos adscripsit. Monetæ  
quoq; & vectigalib. publicis, etiam seruos peculiares præposuit. Et si quos  
Magistratibus honoribusq; concessis remunerari non poterat, his nume-  
rata pecuniæ summa satisfecit: diuenditis etiam sub hasta, vt his sumptibus  
melius sufficerēt, locis quibusdam publicis & sacris. Quosdam autem gra-  
uissimorum criminum reos & conuictos absoluit. Et hæc quidem vt acci-  
pientibus, ijsque qui proprijs commodis Reipublicæ vtilitatem postpone-  
bant, gratissima accidere: ita viris probis, ijsque qui nullum ex ijs fructum  
capie-

- A** capiebant, minùs probabantur: varijsque de Cæsare sermonibus & libellis sine auctore in publicum spargendis occasionem dedere. Inter quæ fuere: Bonum esse, ne quis nouo Senatori curiam monstraret. Tum & illud vulgò decantatum: Cæsarem Gallos in triumphum duxisse, eosdem depositis in curia braccis latum clauum sumpsisse. Postquam autem in Senatu Cicero de primarijs quidem honoribus Cæsari deferendis (qui tamen intra humanæ conditionis terminos consisterent) rogationem tulisset, quam Cassius, & pauci aliquot iniquioribus in Cæsarem animis, fiducia clementiæ ipsius liberius refragarentur, à reliquo tamen Senatu vniuerso, maximi & hætenus inusitati decreti fuere. E quibus, præter alia quæ partim tum, partim postea decreta sunt, hæc fuere præcipua: Primùm Consulatus continuus in decennium: Dictatura & Censura etiam sine collega perpetua: tum vt IMPERATORIS prænomine vteretur, PARENS PATRIÆ & LIBERATOR diceretur, & eo nomine in Fastos referretur: vt ædes Libertatis, tanquã libertate per ipsum Reipublicæ restituta, publicè exstrueretur: præterea vt omnibus ludis & sacrificijs, imò quandocunque vellet etiam intra urbem veste triumphali vteretur: lauream semper gestaret: fasces & lictores laureatos semper haberet: sella curuli & eburnea semper sederet: vt potestas omnium Magistratuum etiam plebeiorum penes ipsum esset: vt si quis ei filius nasceretur, is summus Pontifex esset: vt solus militem & pecuniam publicam haberet, solusque summum in milites & exercitus populi Ro. imperium obtineret, & quæcunque vbicunq; gererentur, ipsius gesta auspicijs dicerentur & crederetur, rei gestæ gloria cum nemine communicata: vt dies maximè insignium victoriarum ipsius quotannis festi haberentur, & solennibus sacrificijs celebrarentur: vti statuae ipsi & simulachra passim vario habitu statuerentur: vt pecunia ipsius imagine signaretur: vti à ferijs Latinis ex monte Albano ouanti urbem ingredi liceret: vt templum ipsi & Clementiæ commune exstrueretur: item & aliud nouæ Concordiæ, in quo dies festus quotannis celebraretur, propter mutuam inter ciues pacem & concordiam confectis bellis ciuilibus per eum Reipublicæ restitutam. Hæc atq; alia etiam his ampliora, quæ postea commemorabuntur, ipsi ex s. c. decreta, & in tabulis perscripta, Consules & Prætores subsequente vniuerso Senatu ad ipsum pro æde Veneris Genetricis sedentem detulere. Quibus Cæsar dextram perhumaniter præbuit, ceterum nec accedentibus nec ante se stantibus assurrexit, datoq; responso, minuendos potiùs quàm amplificandos honores, præter Consulatum decennalem, reliquos ferè omnes accepit. Alij tradunt, hæc decreta Cæsari pro rostris ius dicenti à Senatu oblata. Verum enim uero ea Cæsaris arrogantia, quòd Senatui non assurrexisset, pro insigni Senatus contumelia non à Senatoribus solum, sed & ab vniuersa plebe iniquissimis animis accepta, vel

HONORES  
CAESARI  
DECRETI.

Dictatura  
et Censura  
perpetua  
CAESARI  
DECRETA.  
CAESAR IM-  
PERATOR,  
PARENS PA-  
TRIAE, ET  
LIBERATOR  
DICTVS.

primam inuidiæ causam præbuit, opinionemq; affectatæ dominationis A  
& regiae tyrannidis apud plerosque confirmavit: adeò vt patres non sine  
manifestis offensorum animorū indicijs, & quasi pœnitentes decretorum  
à se factorum ab eo discederent. Hinc quidam tradidère Cæsarem perpe-  
cta patrum indignatione, vbi primùm domum reuersus esset, detracta per  
desperationem à collo veste, ad familiares exclamasse: se cuicunq; volenti  
iugulum ferendum præbere paratum: sed id Cæsaris factum alij aliter ex-  
cusare conati sunt. Quidam enim subita capitis vertigine correptum quò  
minùs surgeret prohibitū causabantur: Alij verò alui profluvio laborasse,  
veritumque ne si surrexisset, alui deiectionem pateretur, non assurrexisse.  
Nec desunt qui tradant, conatum quidem assurgere, sed Cornelium Bal- B  
bum, qui tum fortè astitabat, prohibuisse, dixisseque: Non te Cæsarem esse  
memineris? Alij contrà, Cæsarem omnino præ fastu quodam assurgere no-  
luisse produnt: imò & C. Trebatium vnum ex amicissimis ipsius admo-  
nentem vt assurgeret, vultu minùs familiari respexisse: quod vt faciliùs cre-  
deretur, effecit, quòd ipse paulò pòst pedibus domum concessit. Hæc  
eius anni exitu gesta sunt, quo Cæsar alijs Consulibus in locum suum suf-  
fectis, quartam, vt suprà dictum est, Dictaturam inierat. Quo etiam anno,  
quia ante Cæsaris ex Hispania reditum nullus Quæstor creatus fuerat, æra-  
rarij administratio penes duos Ediles fuit: quorum alter sumptibus Cæsa- C  
ris ludos Appollinares fecit. Megalenses enim ex s. c. ab Edilibus plebis ce-  
lebrati sunt. Consules in sequentem annum Cæsar seipsum & M. An-  
tonium tum suum Magistrum equitum designauit. M. autem Lepidum  
qui per id tempus Hispaniam per amicos administrabat, in locum M. An-  
tonij Magistrum equitum sibi adsciuit. Extremo autem anni die sublato  
repentina morte Q. Fabio altero Consulum magistratum in reliquas diei  
horas C. Caninio, qui bellis superioribus Legatus ipsius fuerat petenti con-  
cessit. Sequenti anno Cæsar sedecim Prætores constituit: qui nume-  
rus etiam sequentibus annis obseruatus est. Inter quos & P. Ventidius, qui  
postea de Parthis triumphauit, creatus est: M. item Brutus, & C. Cassius,  
hic quidem peregrinus, ille vrbanus. Nam. quum de vrbanæ, quæ honora- D  
tior quàm peregrina habebatur, inter se contendentes, Cæsarem eius con-  
trouersiæ arbitrum delegissent, Cæsar quanquam Cassium non iniquum  
postulare diceret, Bruto tamen eam adiudicauit. Hoc anno & sex Æ-  
diles creati sunt, quum antea quattuor tantum fuissent, duobus scilicet à  
Cæsare additis, qui Ceriales dicti sunt: hi Patricij erant, reliqui autem quat-  
tuor plebei. Tribunal autem suum quod hætenus in medio foro fuerat,  
in Rostra transferri iussit, iuxta quod statuas Sullæ & Pompeij à populo  
statim post nuntium Pharsalicæ pugne disiectas restitui iussit, inscriptione  
operis & laude Antonio concessa. Eodem loco duæ statuae & ipsi s. c. de-  
cre-

ÆRARIJ AD-  
MINISTRATIO  
A QUÆSTORIB.  
AD AEDILES  
TRANSLATA.

CAESAR. V. COSS.  
M. ANTON. DES.

M. LEPIDVS MAG.  
EQ. IN LOCVM  
M. ANTONII.

C. CANINIVS  
COS. SVF.

PRAETORES  
XVI. CREATI.

AEDILES  
SEX FACTI.

AEDILES  
CERIALES.

- A** decretæ vario habitu constitutæ sunt: vna tum quercea siue ciuica corona, tanq̃ ciuibus ab ipso seruatis, altera cum obsidionali, quasi vrbe per ipsum obsidione liberata. Ad conciliandum autem sibi multitudinis animos, epulum plebi sæpius dedit, frumentumq̃; diuisit. Leges etiam quamplurimas saluberrimasq̃; promulgauit. Quin & ipsum ius ciuile ad certum modum siue methodum redigere, atq; ex immensa diffusaq̃; legum turba optima quæque & necessaria in paucos conferre libros constituerat. Vrbes quoque complures tam in Italia quàm extra Italiam, partim nouas condidit, partim instaurauit: inter ceteras Carthaginem & Corinthum, in illum vsque diem desertas & neglectas: missisque eò quum ciuibus libertini generis,
- B** tum pluribus è militibus suis, colonias populi Ro. constituit: pristinisque suis nominibus restitutas, nouis operibus exornauit. Id populus Ro. etiam antea Graccanarum seditionum tempore de Carthagine efficere conatus fuerat, missis eò propter inopiam sex ciuium milibus. Ceterum quum lupi fulcum murorum coloniae aratro in solo dirutæ Carthaginis ductum confudissent, ostento territi destitère. Ilienses præterea, quos Sulla antea plurimis beneficijs affecerat, propter necessitudinem & cognationis vinculum per Iulum, maioribus insuper beneficijs prosequutus, agris, libertate, & immunitate donauit. Præter has & alias cum intra Italiam tum extra colonias deduxit. Inter has in Italia quidem Hispellam Lanuuium, Calatiam, Veios & Casilinum: extra Italiam verò Polam in Istria, quæ postea Pietas Iulia dicta est, & in Gallia Forum Iulij: in Syria autem Berytum: deductis præterea, vt quidam tradunt, in transmarinas colonias amplius octoginta ciuium milibus. Præterea ampliato à se vrbis pomerio, etiam de amplianda ornandaque magnificentissimis sumptuosissimisq̃; ædificijs vrbe maxima quædam destinarat. Primùm enim templum Martis quantum nusquam esset exstruere cogitabat, repleto & complanato in id lacu, quem ad Naumachiam effoderat. Theatrum quoque capacissimum prope montem Tarpeium, quod ab ipso inchoatum Augustus postea absoluit, & M. Marcelli nepotis sui ex sorore nomine inscripsit, templa plurima & domos,
- C** vt aream pararet, in hoc demolitus. Bibliothecas item publicas Græcas & Latinas instituere parabat, dato M. Varroni homini sui seculi doctissimo comparandorum librorum, digerendarumq̃; bibliothecarum negotio. Nouam præterea Curiam, quam de suo nomine Iuliam appellaret, exædificare instituerat. Præter hæc & alia quædam longè maiora, tanq̃ digna in quæ ipse pro amplitudine rerum à se gestarum curam suam intenderet, peragere animo cõceperat. Qualia fuere: viam per Apennini dorsum ad Tyberim vsq; munire: Anienem ac Tyberim ne in posterum urbem inundarent, ex vrbe statim profunda exceptos fossa, & Circeum montem vsque perductos, Terracinae mari immittere: maximam hac in re negociatoribus securitatem
- simul

CARTHAGO ET CORINTHVS COLONIAE.

ILIENSES RESTITVTI.

COLONIAE DEDUCTAE.

OPERA PVBLICA CAESARIS.

simul & commoditatem praestiturus. Item Fucino lacu emissio Setinisque A  
& Pontinis paludibus iniectione aggere siccatis, in plurimorum mortalium  
subsidium campos vliginosos ad culturam reducere: excisisque in Hostiensis  
littore saxi, portum & tutam nauibus stationem efficere: Isthmum etiam  
Corinthiacum perfodere. Quumque confectis omnibus iam bellis tam  
ciuilibus quam externis, nullam amplificandae gloriae materiam superesse  
videret, emulatione sui quodammodo incensus, seque ipso maior fieri cu-  
piens, expeditionem aduersus Dacos & Getas, qui in Pontum & Thraciam  
irrupisse dicebatur, facere constituerat. Inde per Armeniam aduersus Par-  
thos, Crassum amissasque cum eo legiones ulturus exercitum ducere: ab  
his per Hyrcaniam iuxta mare Caspium in Scythas proficisci, illosque etiam B  
vltro bello laceffere: conuersoque ab his ex Asia in Europam itinere, per  
Sarmatiam in Germaniam transire, inde per Galliam facto quodam gy-  
ro in Italiam reuerti. Quae omnia ne tam propria quam publica & Sena-  
tus auctoritate facere videretur, & ne nihil Senatui deferre videretur, non  
solum bellum Parthicum, sed & alia pleraque ex iis quae proximè recitata  
sunt, tanquam prouinciam sibi à Senatu decerni voluit: ut Pontinas palu-  
des complanare, Isthmum Corinthiacum perfodere, nouam curiam aedifi-  
care: quae medio expeditionis & belli Parthici tempore per alios perficere  
cogitabat, praemisso interim ad bellum Parthicum trans Adriaticum sinum C  
C. Octauio sororis nepote etiamnum adolescente, cum decem equitum mi-  
libus, & sedecim legionibus. Quidam tradunt bellum Parthicum ab eo po-  
tissimum susceptum valetudinis causa, quod repentinis animi deliquiis,  
& comitiali morbo in ocio maximè infestaretur. Ceterum quum ad eam  
expeditionem vnius anni spacium minimè suffecturum intelligeret, ne trans-  
lata in se omnium comitiorum potestate & arbitrio, absente se magistra-  
tuum in vrbe solitudo esset, aut ne si, ut prius, à populo magistratus crea-  
rentur, res ad contentiones & motus intestinos rediret, magistratus omnes  
in annum sequentem designauit. In his Consules C. Vibium Pansa &  
A. Hircium. In secundum autem annum praeter Consules D. Albinum  
D Brutum & L. Munatium Plancum Tribunos plebis duntaxat constituit. D  
E. prouinciis autem Galliam Narbonensem cum Hispania M. Lepidum  
administrare iussit, in cuius locum nepotem suum C. Octauium Magi-  
strum equitum in illum annum constituit: in insequentem autem annum  
Cn. Domitium Calvinum. P. quoque Dolabellam vix dum annos .xx. na-  
tum, ita ut leges eum nondum ad eam dignitatem admitteret, sibi in Cō-  
sulatu subrogauit, ut postquam ipse paludatus exisset, iniret, Cōsulatumque  
illius anni cum M. Antonio gereret. Senatus interim postquam Cae-  
sarem delatis sibi honoribus gaudere & delectari sensit, alios insuper etiam  
iis quos supra recensuimus ampliores & antea inauditos ipsi decernendos  
cen-

PROVINCIA  
CAESARI  
DECRETA

C. PANS A COSS.  
A. HIRCIVS DES.

D. BRVTVS COSS.  
L. PLANCVS DES.

C. OCTAVIVS  
ET CN. DOMI-  
TIVS MAGG.  
EQ SVFF.

P. DOLABELLA  
COS. SVF.

**A** censuit: qua in re non minore contentione ab inimicis quàm amicis certatum est: dum hi assentabundi turpiter adulando se inuicem superare cōtendunt: illi verò accumulatis alijs super alios honoribus, ijsquē immoderatis, quique; vel modestissimum quenque; inuisum & odiosum reddere poterant, inuidiæ ipsi quamplurimum apud populum conflare student: ita ut meritò dubitari possit, plus ne odij aut honoris inde Cæsari accesserit. Et hi quidem honores non simul vno eodemque; tempore, sed alij aliàs per modica tamē interualla decreti tales fuere. Primò uti deinceps sacrosanctus, hoc est, inuiolabilis esset: utique; si quis ipsum vel dicto vel facto læsisset, is sacrilegio & piaculo se obligasse censeretur: tum uti singulis Senatus decretis intercedendi potestate haberet, ac si Tribunus plebis esset: utique; non solum quæcunque; ipse hæc natus egisset, sed & quæcunque; deinceps acturus esset, rata & firma esse iuberentur: & Magistratus inituri iuraret, se decretis ipsius neutiquam refragaturos. Uti satellitio ex Senatoribus & Equitibus ad corporis custodiā vteretur: uti locus sepulchro ipsi in vrbe cōcederetur: & tribus vna mutato nomine ab eo Iulia deinceps vocaretur: ut natalis eius, qui erat. iiii. Id. Quintil. quotannis publicè celebraretur: & mensis ipse Quintilis propter natalem ipsius IULIUS in posterum diceretur. Ut singulis lustris, imò sicut alij tradunt, quotannis per Vestales & Sacerdotes publicè pro salute ipsius vota fieret. Ut iusiurandum per fortunā ipsius conciperetur. Uti fastigium in domo, in curia autē & orchestra suggestū habere, & aurea sella sedere, coronamque; auream gemmis & radijs distinctam gestare ipsi permetteretur. Ut statua ipsi in Capitolio iuxta Reges regio habitu & ornatu poneretur. Ut donaria ipsi & statuae tam Romæ omnibus templis & locis publicis per singulas tribus, quæ per alias passim vrbes & prouincias & regna sociorum & amicorum populi Ro. offerrentur & dedicarentur. Uti ludis Circensibus statua ipsius eburnea in Thensa, inter cetera pompæ fercula & Deorum simulachra circumueheretur. Ut sella eius aurea, cum corona aurea gemmis fulgentibus illuminata & radiata, in theatra & circum à multitudine inferretur, qui honor solis Dijs tribui solebat. Uti certamina quinquennalia ipsi tanquam Heroi constituerentur. Ut dies vnus ludorum gladiatoriorum, tam in Italia passim, quam Romæ ipsi consecraretur. Ut imago ipsius cum titulo DEI INVICTI in templo Quirini poneretur. Ut IOVIS cognomentum ipsi imponeretur. Ut collegium Sacerdotum, qui Iulij vocarentur, & Lupercalia ipsi celebrarent, institueretur. Utque; templa diuersa ipsi tanquam Deo exstruerentur, ad hæc aras, puluinar & flaminem peculiarem quasi Dialem haberet, ei que; sacerdotio M. Antonius primus præesset. Quæ quidem decreta aureis litteris, in argenteis tabulis perscripta Senatus sub pedibus Iouis Capitolini deponi curauit. Atque hæc omnia, præter pauca quædam Cæsar vel lubentissimè admisit: nam satellitium Senatorum & Equitum,

HONORES  
CAESARI  
DECRETI.

TRIBVNICIA  
POTESTAS  
CAESARI  
CONCESSA.

NATALIS  
CAESARIS.

MENSIS  
IULIUS.

tantum abest vt acceptauerit, vt solis contentus liCTORIBUS, Prætorias cohortes deinceps à sui custodia remoueret. Hac etiã fiducia amicis cōsulentibus, vt ad corporis custodiam satellites sibi adiungeret, Hircioq; & Pansa inter ceteros monentibus, vt principatum armis quæsitū armis tueretur: negauit se facturum, & malle semel mori q̃ perpetua formidine cruciari. Et quamquàm hæc longè supra mortalitatē ipsius, & diuinæ maiestati quàm regio propria fastigio, ipsi à Senatu tributa essent: non tamen aut ab inimicis aut ab amicis cessatum est, quò minùs enixè vtriq; operam darent, vt Rex insuper appellaretur. Hi quidem vt collata iam in ipsum omni potestate & amplitudine, regium quoq; nomen, quod solùm deesse videbatur, ipsi assererent: illi verò vt maiori inuidia illum quoquo modo apud populū onerarent, iustaq; aduersus eum odia suscepisse viderentur, Cæsare in manifestam affectati regij dominatus & tyrannidis suspicionem adducto. Et quamquàm vel antè censentibus quibuscūdam inter cetera eum Regem appellandum, Cæsar id nomen tanquam infaustum auersatus, eos in posterū eiusmodi conatibus supersedere iussisset, quum tamen id non tam ex animo q̃ metu indignationis publicæ ab eo fieri crederent, non destitère, quin id nomen etiã in vulgus spargerent. Cui rei & alius accessit rumor, libris scilicet Sibyllinis contineri, Parthos non nisi Regis ductu & auspicijs Romanorū subijci posse imperio, alioqui inuictos fore. Quando igitur bellum Parthicum ipsi decretum esset, meritò vel hoc solo nomine ex oraculo Regem appellandum, si minùs Romanorum, certè omnium ceterarū gentium, quæ Romano subijcerentur imperio. Hinc quidam ex his qui ei regiam dignitatem assertam volebant, ad tentandos plebis animos, lauream alba fascia præligatam, pro diademate statuae ipsius quæ pro rostris stabat, clàm imposuit. Sed C. Epidius Marullus, & L. Cæsetius Flauus Tribuni plebis detracta coronæ fascia, eum qui imposuerat deprehensum abreptumq; in vincula duci iusserunt: non tam offensuri Cæsarem, vti credebant, quàm hoc ipso gratificaturi: quòd etiam serìò sibi persuaderent, Cæsarē regnum ex animo detestari, quo etiam nomine ipsum apud plebem collaudauerāt. Sed Cæsar quanq̃ hoc Tribunorū factum haud satis æquo animo ferret, dolore tamen animi in præsens dissimulauit. Nec multò post, quum ex Albano à sacrificio Latinarū ouans urbem inueheretur, inter immodicas & nouas populi acclamationes, etiã Rex à paucis quibuscūq; ijsq; subornatis salutatus est. Ad quam vocē, vbi sensit sequutum totius ferè populi gemitū, quasi in nomine erratum esset, Cæsarem se nō Regem vocari argutè respondit: factòq; mox cunctorū silentio, mœstior solito præteruectus est. Ibi iterū Marullus & Cæsetius primos eius salutationis auctores ad causam dicendam per apparitores ad tribunal suum pertrahi iusserunt, insequente atque applaudente vniuersa ferè multitudine, Brutosq; eos ob id factum sub-

CAESAR  
OVANS EX  
MONTE  
ALBANO.

- A** subinde appellante. Hinc Cæsar grauissimè indignatus, vix se continuit, quin acerbius aliquid in eos statueret: dilata tamen adhuc ultione, satis habuit Tribunos & populū ipsum seuerius increpuisse: ipse vicissim eos homines Brutos & turbulentos identidem appellans. Verū postq̃ Tribuni rogationem promulgassent, non licere sibi tutò ac liberè de Repub. agere, haud vltra sibi temperans, apud Senatū conquestus est se à Tribunis dolo malo apud populum in inuidiā affectatæ tyrannidis pertrahi: vocatosque in iudicium accusauit, sententiamq; de eorū pœna rogauit. Quumq; non deessent, qui ipsos vel capite plectendos censerent, vitæ ipsorum parcens, opera Heluij Cinnæ collegæ ipsorum Magistratu priuatos Senatu mouit.
- B** Qua in re præterq̃ quòd plebis animos non parū cōmouit, opinionem quoq; affectati regni regijq; nominis, tentatæq; patientiæ multitudinis vel maximè confirmauit: vt qui omisis ijs, in quos meritò animaduertisse debeat (quòd vel nominasse Regem criminolū habebatur) Tribunitiā potestatem hactenus sacrosanctā violare non dubitasset. Quumq; hīc amici & familiares iterū monerent, vt ex Hispanicis cohortibus stipatores corporis sui constitueret, siue confusus nouissimo illo s. c. ac iureiurando, siue neglectis inimicorū insidijs, negauit se facturum: Nihil enim miserius esse perpetua custodia. Ceterū eosdem monuit, vt ipsi cautiùs deinceps agerent, ne maiore inuidiæ materiā inimicis præberent: qui vel iam ansam nocendi se nactos arbitrarētur. Sed ne sic quidem ab his qui regios ei honores collatos cupiebant, cessatum est: quando paucis post diebus, incertū an ex cōposito & ipso conscio & volente, an verò ignoratè, aliud accidit quod tentatos populi Ro. animos, siue per ipsum, siue per amicos ipsius apertè argueret. Lupercalibus enim quum Cæsar aurea corona, triumphaliq; exornatus habitu, in sella aurea sedens pro rostris ludos spectaret, Antonius ipsius in consulatu collega, qui & ipse inter Lupercos nudus vnctusq; discurrebat, consensu rostris supplex genibus eius aduolutus, Cæsare Regem salutauit: surgensq; & diadema capiti eius imponens: Hoc, inquit, populus Ro. tibi per me exhibet. Sequutoq; mox minimè illustri paucorū, qui in id subornati erant, applausu, & manifestissimo plurimorū gemitu, inter quos & M. Lepidus facie auersa, ne rei indignitatem aspiceret, nec à lachrymis abstinuisse perhibetur, Cæsar diadema ita reiecit, vt tanta Antonij audacia minimè offensus videretur. Sequutus tamen statim totius populi applausus, imponenteq; rursus Antonio, pauci vt priùs applausere: Cæsare autem iterū repudiante, vniuersi. Quod quum iterū atq; iterū ab utroq; fieret, populus interim tacitus, quò res tandem euaderet, spectabat: donec Cæsar in sententia persistens, cedente Antonio, diadema in Capitoliū deferri iussit, addito solum Iouem Romanorū Regem esse. Quo viso vniuersus populus gaudis acclamauit, omniaq; ipsi fausta cōprecatus est. Quanq̃ ne sic quidem infamiam



affectati regij nominis discutere valuit: sed vti verbis quidem & simulatis A  
 gestibus illud recusasse, (vt id coactus suscipere videretur) ita re ipsa, atque  
 ex animo concupiisse planè creditus est: vel ex eo quòd postea in acta pub  
 lica referri voluerit, regnum sibi per Consulem à populo delatum se non  
 accepisse. Quibus omnibus, impotentiq; concessæ sibi dominationis  
 abusu, quum etiã palàm pronunciaret, nullam esse ampliùs Rempublicã,  
 sed appellationem tantùm sine corpore & specie: item Sullam nesciisse lit-  
 teras, qui Dictaturam deposuerit: debereq; homines deinceps considera-  
 tiùs secum loqui, ac pro legibus habere quæ dicat: his atq; similibus quum  
 non solùm inimicorum in se odia plurimùm inflammasset, sed & alios ple  
 rosque, qui vel hætenus ipsi benè volebant, vel nullas priùs cum illo inimi B  
 citiarũ causas habebant, imò totius ferè multitudinis animos à se alienas-  
 set, omnes statim cõuersis in M. Brutum Prætore oculis atq; animis, hunc  
 quasi vindicæ publicæ libertatis expetebant. Hic enim Bruti illius Sullanis  
 temporibus interfecti filius, (à Quinto Seruilio Cépione auo materno ad-  
 optatus, Q. Cépio Brutus dictus) quòd à primo illo Bruto, qui pulsus Re-  
 gibus Consul creatus fuerat, paternum genus ducere crederetur, ad ipsũ  
 pótissimùm, tanquam gentilitio quodam munere, asserendæ in libertatem  
 Reipub. prouincia sublato è medio regio dominatu pertinere videbatur.  
 Quem quum plerique de re tanta coràm interpellare non auderent, nocte  
 tribunali eius, in quo Prætore ius dicebat, inscripserant: BRUTE DORMIS. & C  
 NON ES BRUTVS. Eodẽ tempore & L. Bruti, eius qui Reges eiecerat, statuæ  
 adscriptum erat: VTINAM VIVERES. & HOC, DEGENERES HABES POSTEROS.  
 & alia his similima. Cæsaris quoq; statuæ hi versiculi subscripti legebãtur:  
 BRVTVS QVIA REGES EIECIT, CONSVL PRIMVS FACTVS EST,  
 HIC QVIA CONSVLES EIECIT, REX POSTREMO FACTVS EST.  
 Ad hæc accedebant & ex amicis quidam, qui cùm litteris tum quotidianis  
 ferè conuitijs, frequenti q; auitæ gloriæ ob simile factum cõmemoratione,  
 quæ & ipsum oblata tali occasione manere videbatur, Brutum propter ho  
 nores & beneficia à Cæsare acceptos dubitantem tantum facinus aggredi,  
 assiduè impellerent. Quibus rebus incitatus, tum quòd Catonis, qui Vticæ D  
 sibi manus intulerat, ex Seruilia sorore nepos, & ducta in vxorem Portia  
 etiam gener esset, quanquam non tam dominantem odisset, quàm domi-  
 nationem ipsam grauiter ferret, ad insidias Cæsari parandas animum con-  
 uertit: ita tamen, vt diu solam Portiam vxorem propositi sui consciam ha-  
 beret. Alia autem ex parte C. Cassius Bruti in prætura collega, qui Iuniam  
 ipsius sororem in vxorem duxerat, quiq; præter insitum vel à puero Ty-  
 rannidis odium, priuatas etiã cum Cæsare simultatis causas habebat, pro-  
 pter leones, quos ipse ad Ædilitios ludos comparatos Megaris reliquerat,  
 oppido à Caleno capto à Cæsare detentos, amicorum animos contra Cæ-  
 sarem

- A** sarem assidue sollicitabat. Qui quidem quando id factum non tam manuum esset, quam auctoritatis & consilij, ita demum operam suam polliciti sunt, si Brutus, qui dignitate reliquos facile anteibat, huic facto se ducem praeferret. Hinc quanquam Bruto etiamnum infensus ob contentionem de praetura urbana, in qua praetatum sibi Brutum indignabatur, facta tamen reconciliatione prior ipse se ad Brutum contulit. Percrebuerat constans fama L. Cottam Quindecimvirem proximo Senatu ex libris Sibyllinis relaturum, ut Caesar propter bellum Parthicum Rex diceretur, quando aliter Parthos a Romanis subigi impossibile esset: quae res vel imprimis eadem Caesari maturavit: metuentibus. scilicet aduersariis, ne si a frequenti Senatu
- B** in eam sententiam itum esset, & ipsi assentire cogerentur. Interrogante igitur Brutum Cassio, num Idibus Martijs (in quem diem Senatus indictus erat) in Curiam venturus esset, negavit Brutus se iturum: Tum Cassius, Quid si, inquit, vocemur ut Praetores? Tum meae erunt partes, respondit Brutus, vel ad mortem usque pro Reipublicae libertate contendere. Tunc Cassius hominem complexus & exosculatus rogavit, Num quos ex optimatibus in tam pulchri facinoris societatem admissurus esset? Quando plurimi essent, qui idem suo cum animo agerent: quique; uti a ceteris venationes, munera, aut alia spectacula, ita ab ipso Tyrannidis euerfionem, tanquam maioribus suis debitam, expectarent. Id facile testari ea quae tribunali eius
- C** inscripta erant, non quidem a cauponibus, aut alijs infimae sortis hominibus, sed a primariis quibusque; optimisque; ciuibus. Ita quae dudum singuli in animo habuerant, tum demum inter se communicare coeperunt: tentatisque; amicorum animis, consilia quae prius bini terniue coeperant, in vnum omnes conferunt. Inter ceteros ex intimis Caesaris & familiaribus, D. Brutum Albinum cos. designatum sibi adiungunt: quem sibi ad rem susceptam peragendam magno usus esse posse intelligebant: tum quod Caesar plurimum ipsi fideret, tum quod numerosam gladiatorum familiam haberet, quam ad spectacula seruabat. Hi igitur principes fuere coniurationis: qui & alios aliquot, quos non minus fidos, quam manu promptos & mortis
- D** contemptores nouerant, in partem facinoris vocarant: ita ut sexaginta amplius cum Equites tum Senatores conspirasse dicantur, nullo tamen iuramento aut religione inter se astricti. Praecipui ex his fuere, Cn. Domitius, Ser. Galba, P. Seruilius Casca, L. Tullius Cimber, Pontius Aquila, Q. Ligarius, Rubrius Rex, Sextius Maso, tum etiam alij quidam. Quumque; Caesare propediem in Parthos profecturo, temporis breuitas vrgeret, diem eadem ipsas Idus Martias antequam Senatus sententias de Rege ipso appellando rogaretur, locum autem Curiam Pompeianam, in quam ipsis Idibus Senatus habendus erat, constitui placuit. Quumque; & Antoniū simul occidendum quidam censerent, collegam scilicet Caesaris, amicorumque; ipsius potentis-

CONSPI-  
RATIO IN  
CAEDEM  
CAESARIS.

simum, dubitantibus de hoc & contendentibus aliquandiu ceteris, vicit A  
tandem Bruti sententia, cuius potissimum consilij & auspicijs totum ne-  
gotium aministrabatur, negantis id sibi fieri placere: quando ex sola tyran-  
ni cæde id decus petendum videretur, & ne interfecto simul Antonio pri-  
uatis etiam se inimicitijs implicaret. Veriti tamen ne Antonius Cæsari præ-  
ceteris fidus, & qui robore corporis præstaret, se obijceret, C. Trebonio ne-  
gotium dant, vt quæsitâ occasione colloquij cum Antonio ipsum prolixa  
oratione ante fores Curia detineret, ne simul cum Cæsare ingrederetur.  
A quibusdam proditum est, Cæsarem nec coniurationes inimicorum nec  
auctores ipsos prorsus latuisse. Nam quum quidam Antoniũ & Dolabel-  
lam apud ipsum criminarentur, tanquam rebus nouis secretò studerent, B  
minimè sibi ab obesis illis accomatis respondit metuendum, sed à pallidis  
potius illis & macilentis, Brutum subindicans & Cassium. Nam de Cassio  
etiam aliàs apud amicos palàm dixisse fertur: Pallidum illũ haud magno-  
pere sibi placere: de Bruto autem meliùs aliquantò sperabat. Sed ita est vt  
dicitur: Fatum præuideri quàm vitari faciliùs: & cuiuscunq; fortunam su-  
peri mutare cõstituunt, consilia corrumpunt. Neq; enim indicium vllum  
Cæsar hac de re admitterebat, imò deferentes ad se aliquid huiusmodi, etiam  
acriùs increpare solebat. Quancquam alij tradant, metu insidiarum, & ad  
euitandam inuidiam, qua se plurimùm apud plerosq; laborare iam intel-  
legebat, cõstituisse vrbe sibi propter inimicos suspectam quamprimùm C  
relinquere, & ad bellum Parthicum intra paucos dies proficisci, præmisso  
iam, vt suprà dictũ est, exercitu. Ferunt etiam eandem ob causam in ani-  
mo habuisse, confecto bello Parthico translatis imperij opibus, exhaustaq;  
delectibus Italia, Ilium aut Alexandriam commigrare: ibique siue imperij  
siue regni sedem constituere. Sed hæc atque alia meditantem, dum quam  
alijs præstitit clementiam, frustra ab ingratis sibi pollicetur, mors præuenit.  
Cædem autem ipsius neque pauca neq; negligenda denunciauere quum  
prodigia tum præsagia. Centesimo enim antequam cæsus est die, prima no-  
minis ipsius littera C. è statua ipsius vi fulminis excussa est. Capuæ autem  
in sepulcro antiquo, quo vrbe conditor Capys sepultus credebatur, haud D  
multò ante cædem tabula ænea inuenta est, in qua litteris & verbis Græcis  
exaratum erat: Quando ossa Capys detecta essent, fore vt Iulo prognatus,  
manu consanguineorum necaretur, magnisq; mox Italia cladibus vindi-  
cicaretur. Equi quoq; quos Cæsar dum Rubiconem flumen transiret Marti  
consecrarat, & sine custode vagari permiserat, obseruati sunt sub tempus  
cædis ipsius pertinacissimè pabulo abstinuissè, & lachrymas profudissè.  
Paucos etiam ante dies, quum boue in Curia immolasset, cor in extis non  
est inuentum: quod quum Spurina aruspex pronunciasset, ad vitæ discri-  
men pertinere, proinde caueret periculum, quod non vltra Idus Martias  
diffe

- A** differretur, Cæsar subridens: Miraris, inquit, si bos cor non habeat? Pridie etiam quæ cæsus est, Regulum auem, qui cum ramo laureo in Curiam Pompeianam volatu se receperat, aliarum variorum generis aves ex proximo nemore consequutæ in eadem Curia discerpsērunt. Eodem die quum fortè apud M. Lepidum suum Magistrum Equitum cum D. Bruto cœnaret, orta sub cœnam inter cœuias quæstione, quænam mors maximè optanda videretur, tanquam proprii exitus vates, reliquos præueniēs, respondit: Inexpectata. Nocte autem quæ diem cædis præcessit, ipse sibi sublimis supra nubes ferri, & dextras cum Ioue iungere visus est. Eadem nocte & arma Martis sacra, quæ apud ipsum utpote summum Pontificem ex instituto seruabantur, mota sunt: foresque &
- B** fenestræ cubiculi ipsius non sine ingenti cæli fulgore spontè patuere. Inde expectatus & turbatus, offendit Calpurniam uxorem artissimum somno pressam incertas quasdam & obscuras voces suspirijs intermixtas edere, & quasi lamentari. Quæ ubi sub primum diluculum à somno excitata est, narravit visum sibi per quietem collabi domus fastigium, existimasseque se ipsum plurimis confossum vulneribus, in sinu suo iacentem lugere. Cuius insomnij atrocitate perterrita, id quod postea euenit animo prælagiens, non destitit ipsum rogare, ut eo die publico abstinere, & Senatum differret. Cui quum Cæsar etiā alioqui minimè superstitiosus parum tribueret, hoc tamen impetrauit Calpurnia, ut quando insomnia contemneret, sacrificijs
- C** saltem alijsque diuinationibus Deorum mentes exquireret. Quum itaque pluribus hostijs eius rei ergò immolatis, vates renunciaret non litari, aliisque signa horrenda se offerrent, neque aves ipsæ addicerent, tum etiam ex proximiori hesternæ computatione languidior, Curia abstinere & Senatum per Antonium collegam dimittere constituerat. Brutus & Cassius Prætores eo manè in porticu ante theatrum Pompeij magna animorum tranquillitate ius petentibus reddebant: gladiatoresque quamplurimos ad ludos, quos eo die ex composito adornauerant, in theatrum induxerant, auxilium nimirum ab his, si opus foret, petituri. Ceterum quum Cæsarem propter aduersa sacra eo die in Curiam non venturum intelligerent, veriti ne dilato
- D** negotio insidiæ patefierent, D. Brutum ex intimis Cæsaris mittunt, qui ipsum quoquo modo in Curiam adduceret. Is igitur ad Cæsarem accedens, eleuatis omnibus quæcunque Cæsarem ne in Senatum veniret remorabantur, increpitisque non solum vatibus, quod religionem animo ipsius injicerent, sed ipso etiam Cæsare, qui se tam temerè & propter nescio quæ insomnia, contempti Senatus inuidiæ & obrectationibus inimicorum obijceret, ut in Curiam venire properaret, persuadere conatus est: Senatum iam pridem conuenisse, ipsumque opperiri dictitans, promptaque omnium ferè suffragia, ut ipsum cunctarum præter Italiam gentium Regem dicerent, regiaque passim extra Italiam insignia gestare concederent. Aut si eum diem

rebus gerendis minùs idoneum iudicaret, vel alioqui propter aduersa sacra A  
suspectum haberet, vt saltem ipse in curiam procedens appellatis Patribus  
Senatum in aliud tempus dimitteret. Hæc dicens simul Cæsarem manu  
apprehensum foras deduxit. Exeunte autem ipso statua quædam ipsius in  
vestibulo domus posita, collapsa & confracta est. Sed nec hoc omine terri-  
tus sub horam diei quintam simulata aduersa valetudine, lectica in curiam  
se deferri iubet, constituto tamē propter infausta sacra à rebus grauioribus  
decernendis supersedere, Senatumq; quamprimùm dimittere. Ceterùm  
dum deferretur, siue domesticorum quidam, siue alterius cuiusdam seruus  
propiùs ad ipsius lecticam accedere atque ipsum alloqui summoperè adni-  
tebatur, indicium scilicet insidiarum facturus. Sed quum à multitudine cir B  
cumfluentiũ & deducentium repulsus propiùs accedere prohiberetur, cur-  
su se ad ædes Cæsaris proripiens ad Calpurniã deductus, exposuit se quæ-  
dam habere, quæ Cæsari indicaret, quæq; ipsum scire magni interesset: nec  
plura proloquutus, se reditum ipsius è curia exspectaturũ dixit: neq; enim  
de tempore insidiarum exactè cognouerat. Artemidorus etiam Gnidius  
Rhetor & hospes Cæsaris, qui ex quotidiana consuetudine, quæ ipsi cum  
Bruti familiaribus intercedebat, pleraq; Bruti & coniuratorũ consilia intel-  
lexerat, & ipse accurrens libellum insidiarũ indicem in curiam eunti por-  
rexit: quem præ ceteris, qui frequētes eodem tempore porrigebantur, con-  
festim & solum perlegere iubebat, quòd quædam, quæ maximè ad ipsius C  
salutem pertinerent, eo contineri diceret. Sed Cæsar impeditus præ turba  
alloquentium & salutantium statim inspicere, reliquis libellis alicui mini-  
strorum commendatis, hunc solùm tanquã mox lecturus manu retinuit.  
Appianus tradit hunc Artemidorum occiso demùm Cæsare superuenisse  
vt insidias proderet, libellumq; ab alio aliquo sacrificanti ante curiam Cæ-  
sari exhibitum. Eodem tempore antequàm curiam ingrederetur, in Spu-  
rinam vatē incidens, memor eius quod de Idib. Martijs prædixerat: Ecquid  
scis, inquit, Idus Martias iam aduenisse? quasi vatem falsi arguens, quòd  
hactenus periculũ euasisset. Cui Spurina: Venēre quidem Cæsar, sed non-  
dum præteriēre, respondit. Vbi autem Cæsar ad curiam peruenit, descen- D  
denti è lectica occurrit Popillius Lænas: qui quanquam minimè conscius  
consiliorum paulò antè Bruto & Cassio, vt quod præ manibus haberent  
Dij secundarent, precatus, hortatusq; vt accelerarent, maximum ipsis dete-  
ctarum insidiarũ timorem iniecerat. Hic dum ad curiæ ingressum longũ  
& serium cum Cæsare sermonem solus haberet, suspicati Brutus & Cassius  
rem ab ipso ex ordine Cæsari indicari, sibi innuentes obseruatisq; Popillij  
loquentis gestibus, illis ipsis pugionibus quibus Cæsarem cõfossuri erant,  
se transfigere cogitabant, antequam comprehenderentur: donec tandem  
Popillio dextram Cæsaris deosculante & gratias agente, non tam indicasse,  
quàm

- A** quàm aliquid à Cæsare petiisse cognouere. Cæsar curiam ingressus, quum ex more sacris operatus rursus in victima cor, vt quidā, vt alij tradidère, caput extorum defuisset, & aruspex iterū interpretaretur id letale esse: respondit, idem sibi & in Hispania contra Pompeiū dimicaturō accidisse. Cumq; aruspex diceret eum tum quoq; magnū capitis periculum adiisse, & nunc exta maius minari, iussit aliam atq; item aliam victimam mactari. Cumq; nullis victimis litari posset, contempto cum religione quod exta prædicebant periculo, inimicisq; amicorū specie vrgentibus, ne Senatū operientē diutiùs remoraretur, curiam ingressus est. Antonium autem collegam qui comes ipsi venerat, Trebonius, vti inter ipsos cōuenerat, longū de industria
- B** sermonē trahens, extra curiam detinebat. Cæsari verò iam ingressō vniuersus Senatus honorificè assurrexit. postq̃ autem in sella confedisset, cōiurati gladios sub veste breues occultantes, frequētes vndiq; sellam ipsius circumstetere: alij quidem officij causa & ex consuetudine, alij verò tanq̃ salutaturi aut aliquid ab ipso petitori. Inter ceteros Tullius Cimber reditū fratri ab exilio petens aduersus Cæsari constiterat, & quanquam Cæsare rem in aliud tempus reiiciente, persistebat tamen ille. Reliqui quoq; circumfusi, pro eodem deprecabātur, propiusq; accedentes Cæsarem cōplexi caput ei & manus deosculabantur: ita vt Cæsar offensus importunis hominū precibus & blanditiis, primò imminētes sibi & instantes manu à se remoueret.
- C** Quumq; ne sic quidem illi de sua importunitate quicq̃ remitterent, confurgens in pedes etiā violentiùs eos reiiciebat. Tunc Tullius Cimber toga Cæsaris vtraq; manu circa humeros apprehensa, signū cædis quod conuenerat suis dedit, simul exclamauit: Quid cessatis amici? Ibi quum Cæsar vicissim exclamaret, Ista quidem vis est. P. Seruilius Casca (qui sibi primas facinoris inchoandi partes depoposcerat) à tergo cōsistens, dum iugulum petit, aberrante ictu pectus infra iugulum percussit: ita tamen vt vulnus minus altè adactum letale non esset. Cæsar autē saucius, rei q; atrocitate turbatus, repulso Cimbro conuersus, factōq; in Cascam impetu iterum exclamauit: Quid agis scelerate Casca? simulq; brachium Cascae apprehensum
- D** siue graphio siue pugione ab aliquo circumstantiū raptō traiecit: & dum Casca græcè fratrem C. Seruilium ad auxilium inuocaret, conatus profligare, alio vulnere in latere accepto retardatus est. Bruto autem inter ceteros ferro infesto in se ruenti dixisse fertur, καὶ σὺ τέκνον, Mox vbi vndique strictos in se pugiones animaduertit, dextra togam in caput adducens, sinistraq; sinum ad ima crura deducens, ita vt verecundiæ & pudoris etiam in tantis rerum angustiis meminisset, quò scilicet honestiùs caderet, ad basim statim Pompeij quæ in curia erat procidens, xxiii. se vulneribus confodiendū præbuit: ita vt Pompeij statua suo sanguine respersa, debitas Pompeij manibus pœnas perfoluere videretur. Ex omnibus autem vulneribus

CARDES CÆSARIS.

Antistius medicus pronunciauit vnum letale fuisse, id scilicet quod secun- A  
do loco in pectore acceperat. Alij præter vnum gemitum ad primum ictum  
nullam emisisse vocem prodidit, aduersarijs ferrum per os & oculos crebris  
ictibus ducentibus, ita ut neque loqui, neque agere quicquam valeret: quod  
& plerisque verosimilius est visum. Quidam etiam scriptum reliquere, in ea  
contentione plagas in vnum corpus certatim magno animi ardore infe-  
rentium, quosdam à percussoribus mutuis se consauciasse vulneribus, in-  
ter hos M. Brutum in manu à Cassio vulnus accepisse. Cæsar iam interfe-  
cto, Brutus statim cruentum pugionem in altum extollens Ciceronem no-  
minatim inclamauit: dicturusque de rebus à se cõfectis, simul etiam de actis  
Cæsaris rescindendis & bonis publicandis relaturus in medium processit. B  
Ceterum Senatores consilij percussorum, simul & multitudinis ipsorum  
ignari, primò quidem rei immanitate perculsi atque animis cõsternati, neque  
opem afferre, imò nec voces emittere, aut fugam capessere audebāt: donec  
tandem Cæsare iam prostrato dum sibi quisque metuit, certatim quò quisque  
poterat à curia diffugiunt, nonnullis etiam præ turba illis. Dumque obuiis  
quibusque à populo, & caussam fugæ percõtantibus, nihil aliud respondent,  
quàm Fuge & Claude vniuersam mox urbem, minus horæ vnius spacio, tu-  
multu grauissimo foedissimoque repleuere: maximè quòd & gladiatores, qui  
à proximo Pompeij theatro eò excurrerant, turbæ se immiscuissent: ita ut  
tota passim vrbe trepidaretur, foribusque clausis & relictis tabernis atque offi- C  
cinis veluti ab amenis hanc illac discurreretur. Quo tumultu quum Se-  
natores aliquot vulnerati, tum ciues & exteri plerique etiam occisi sunt. Cæ-  
sar autem omnibus diffugientibus solus in curia relictus à tribus seruis,  
qui & ipsi soli remanserant, lecticæ impositus, dependente brachio domum  
relatus est. Constituerat percussores interfecti corpus in Tyberim proiice-  
re, sed metu Antonij & Lepidi destitit. Antonius interim, qui & se cum  
Cæsare neci destinatum credebat, proiecta veste consulari, sumptoque plebeio  
habitu, fugiens in latebras se abdiderat. Percussores autem duce Bruto curiam  
egressi, sinistris togas brachijs obuolutas pro clypeo, dextris pugiones à re-  
centi cruore etiam nunc tepentes gestantes, vno ex ipsis pileum in hasta præfe- D  
rente, alacres & spe ac fiducia gestientes in forum processere: populoque ad li-  
bertatē conuocato, congratulantibus optimatibus quibusque qui occurrebāt,  
à foro digressi, Capitolium, quò tanquam Deos comprecaturi ascenderant  
cum manu gladiatorum occupauere: neque enim aut à plebe, aut ab emeritis  
veteranisque Cæsaris militibus, qui plurimi per urbem diuagabantur,  
neque item à Lepido, qui prætorianis præerat cohortibus, satis sibi fidebant.  
Eodem postea & alij à primariis aliquot, quanquam nec conscij facino-  
ris, nec socij, eiusdem tamen cum ceteris laudis affectatione, arreptis gla-  
diis se contulere. In his fuit Lentulus Spinter, C. Octavius, & alij plerique.

Cete

- A** Ceterum cum nulla præterea cæde subsequuta populus fiduciâ recepisset, plurimi ad percussores in Capitolium ascenderunt. Ad quos Brutus è Capitolio verbis ad captandam plebis gratiam & rei præsentis accommodatis prolixè concionatus est: tentatisq; statim per largitionem multitudinis animis, haud mediocris à percussoribus mercenariorum manus contracta est: qui in forum procedentes, quanquam factum ipsum primò quidem laudare non audent, pacem tamen percussoribus à Magistratibus exposcebant, omninoq; percussorum saluti consultum cupiebant. His & è Senatoribus quidam postea accessere: primusq; Cinna affinis Cæsaris, & Prætor paulò antè ab eo factus reliquos audacia superans, proiectis Magistratus insignibus tanquam à tyranno datis, Cæsarem ipsum ut tyrannum conuicijs insectatus est, & percussores ut tyrannicidas collaudauit, eosq; ad præmia rei gestæ capienda è Capitolio descendere iussit. P. quoque Dolabella, quem Cæsar sibi in reliquam anni partem in Consulatu substituerat, vacantem cæde Cæsaris Magistratum inuadens, sumptisq; Consulatus insignibus progressus, postquam & ipse in dignitatis suæ auctorem prolixè dixisset, similiq; cum Cinna oratione usus addidisset, ut is dies Cæsaris interfecti natalis urbis deinceps haberetur, sequente multitudine & ipse in Capitolium ascendit: percussoresq; itidem è Capitolio descendere hortatur. Qua fiducia M. Brutus & Cassius è Capitolio in forum descendere ausi, à plurimis etiam optimatibus.
- C** in rostra deducti, apud populum magnam animorum præsentiam concionati, alter alterius factum vicissim laudibus extollebant: simulq; populum ad capeffendam libertatem hortabatur: laudato interim & D. Bruto, qui gladiatores per opportunè subministrasset: censesq; Sextum Pompeium Magni filium, simul etiam Marullum & Cæsetium, qui tunc exulabant, ad urbem quamprimum reuocandos. Ceterum quum multitudini quæ frequens cõuenerat, non satis fiderent, cædemq; non omnibus æquè gratam, eaq; quæ à se dicerentur, non eodem ab omnibus animo accipi intelligerent, in Capitolium reuersi sunt. Quo loco obsidione metuens Brutus, ijs qui postea eò confluerant, nec facinoris participes essent, quod eos iisdem secum subijci periculis iniquum existimaret, auctor fuit, ut Capitolio egressi, discrimini simul & inuidiæ non perpetrata à se cædis se subducerent. Ipsi verò in Capitolio tanquam suis munitionibus per noctem quæ diem cædis proximè inseguuta est, se continuere. Interea dum hæc geruntur, Lepidus, quod Magister Equitum esset, in castris prætorijs extra urbem erat: cognitisq; ijs, quæ in vrbe gesta essent, cum militibus sub noctem ingressus forum occupat: & sub auroram pro concione acerbissimè in percussores inuehitur. Antonius autem qui hætenus præ metu latitabat, intellecto Lepidi in urbem aduentu, metu deposito iam confirmator & ipse è latebris prodit. Et primò quidem aliquandiu inter ipsos dubitatum est, an Capitolium cum parricidis incenderetur.



Verùm postq̃ legati ex domesticis & familiaribus percussorum de concor A  
 dia & cura libertatis ad Lepidum & Antonium è Capitolio missi, monu-  
 issent, sedulo cauendum, ne propter priuatas simultates Resp. in discrimen  
 adduceretur, auctoresq; cædis si non laudandos, certè venia dignos: vt qui  
 non tam odio Cæsaris, quàm amore patriæ factum commisissent: quanq̃  
 animus vlciscendi necem Cæsaris Lepido & Antonio neutiquàm deesset,  
 tamen quum propter amicos, consanguineos, aliosq; percussorum neces-  
 sarios, simul propter Senatus in ipsos studia, tum vel imprimis metu D.  
 Bruti, qui decretam sibi à Cæsare prouinciam Galliam Cisalpinam cum  
 valido exercitu tenebat, dissimulato in præsens vindictæ proposito, simu-  
 latoq; publicæ cōcordiæ & libertatis studio, Antonius rem Senatui se per- B  
 missurum respondit: eamq̃ue sententiam quæ potior esset, valituram: sic  
 legatos non sine spe Senatum sibi minimè defuturum à se dimittit. Nocte  
 autè ea quæ proximè insequuta est, accensis passim ignibus & luminibus,  
 excubiæ per urbem à Magistratibus iubente Antonio actæ sunt: commen-  
 tarij; auctorum Cæsaris & pecunia, quæ quattuor milia talentorum fuisse  
 perhibetur, in ædes Antonij iussu ipsius, atq; assentiente Calpurnia trans-  
 latæ sunt. Neque interim à percussoribus cessatum est, quò minùs per fa-  
 miliares è Senatoribus deprecatores, intercessoresq̃ue & partium defenso-  
 res quamplurimos in sequentem diem sibi pararent. Antonius autem Se-  
 natum in diem proximū etiam ante lucem in ædem Telluris domui suæ C  
 proximam cōuocauit. Quò dum primo diluculo inter ceteros Cinna Præ-  
 tor resumpta veste quam prius proiecerat properat, à multitudine agnitus,  
 coniectisq̃ue in ipsum lapidibus in domum quandam compulsus, aggestis  
 cò à multitudine lignis, quò minùs vnà cum domo cōflagraret, interuentu  
 Antonij seruatus est. Ceterum postquam Senatus iam conuenisset, An-  
 toniusq̃ue tam de summa Reipublicæ, quàm de percussoribus retulisset,  
 alijs aliter prout quisq; affectus erat censentibus, inter quos non deerant,  
 qui gratias percussoribus agendas, præmioq̃ue afficiendos pronunciarent.  
 Cicero inter ceteros habita graui & prolixa oratione, auctor fuit Senatui,  
 vt ex celeberrimo Atheniensium instituto, Amnestia decerneretur: vtq̃ue D  
 omnis discordiarum & factæ cædis memoria (ita vt ne nominaretur qui-  
 dem) perpetua obliuione extingueretur obruereturq̃ue: atque à ciuibus  
 depositis mutuis odijs & contentionib. in gratiam hinc inde rediretur: ad-  
 dito vt leges Cæsaris, aliaq̃ue eius acta & decreta, quæcunq; vel ad honores  
 & magistratus, vel ad militum commoda & præmia pertinerent, decreto  
 Senatus rata esse iuberentur. In quam Ciceronis sententiam reliquis assen-  
 tientibus factum Senatusconsultum: postulanteq̃ue L. Pisone socero Cæ-  
 saris, decretum, vt testamentum eius publicè recitaretur, vtq; Cæsar publi-  
 co funere efferretur. Interim & percussores habita è Capitolio ad milites  
 ora-

- A** oratione, se nulla Cæsaris acta, maximè quæ ad præmia ipsorum & com-  
moda pertinerent, rescissuros, polliciti fuerant: litterasq; ad eos qui in foro  
erant in eandem sententiam miserant: sic res à maximo tumultu statim  
ad pacificationem conuersa est, auctore potissimùm Antonio, qui & Dola-  
bellam, quem antea statuerat ad consulatum non admittere, depositis ini-  
micitijs collegam sibi assumpsit. Ceterum, quia exercitu nudatus, M. Lepi-  
dum metuebat, quem sciebat fiducia exercitus, quem penes se habebat, si-  
mulatione se eadem Cæsaris vlisci velle, animum ad res nouas adiecisse.  
Nec prius destitit, quàm & huic, ne solus ferè omnibus alijs refragari per-  
geret, persuasit. Sic tandem missis in Capitolium loco obsidum Antonij  
**B** Lepidique liberis, percussores è Capitolio descendere: eodemque die pro-  
posita securitate Brutus apud Lepidum propinquum suum, Cassius verò  
apud Antonium cœnati sunt. Postridie frequenti Senatu Antonius ex  
sententia Ser. Sulpitij decreuit, ne qua tabula vllius beneficij aut decreti Cæ-  
sar post Idus Martias figeretur. Tunc etiam Bruto maximis laudum pre-  
conijs ornato, prouinciæ percussoribus iam antea à Cæsare decretæ, Sena-  
tusconsulto confirmatæ sunt: D. videlicet Bruto Gallia Cisalpina cum tri-  
bus legionibus, Trebonio Asia, Cimbro Bithynia. Nam M. Brutū & Cas-  
sium id temporis Prætore, Cæsar in sequentem annum hunc Syriæ, illum  
Macedoniæ pro Prætore præesse iusserat. Ita vt omnia deinceps pacata, tran-  
**C** quillaque in Republica tanquam libertate restituta sperarentur. Cete-  
rùm quum Antonius testamentum Cæsaris palàm recitandum, ipsumq;  
publico funere efferendum censeret, Cassius cum alijs pertinacissimè resti-  
tit, vel hoc solum nouarum rerum materiam & causam fore dictitans. Sed  
persistente Antonio, Brutoque præter alios ipsi assentiente, in hanc senten-  
tiam & à reliquis itum est, vt Cæsaris testamentum palàm recitaretur, &  
ipse funere publico efferretur. Testamento itaque quod Cæsar Idibus Se-  
ptembribus proximis in Lauicano suo fecerat, & virgini Vestali maximæ  
seruandum tradiderat, aperto & recitato, cognitum hæredes ab eo institu-  
tos, tres ipsius ex sorore nepotes, C. Octauium ex dodrante, L. Pinarium &  
**D** Q. Pedium ex quadrante, reliquos in ima cera. E quibus C. Octauium in  
nomen familiamq; Iuliam, & filium adoptauerat. Decimus Brutus etiam  
inter secundos hæredes scriptus; & plerique percussorum inter tutores filij,  
si quis ei nasceretur, nominati. Populo autem hortos circa Tyberim publi-  
cè, & viritim trecenos sestertios siue centenos vicanos, vt Octauius ipse au-  
ctor est, siue vt Græci scriptores prodidère, septuagenas quinas drachmas  
Atticas legauit. Hinc statim maxima ciuium mixta indignatione cômiseratio,  
tum propter populi legatū, tum propter Brutū primis hæredibus sub-  
stitutum. Post hæc funus ei amplissimum, prosequentibus cum vniuerso  
ferè Senatu Magistratibus, frequentiq; quum ciuium tum militum etiam

PROVIN-  
CIAE PER-  
CVSSORI-  
BUS DE-  
CRETÆ.

TESTAMEN-  
TUM CÆ-  
SARIS.

FUNUS CÆ-  
SARIS.

armatorum ad corporis custodiam multitudine ductum est, corpusq; in A  
forum delatum, & pro rostris depositum: vbi ædes aurata instar templi  
Veneris Genetricis collocata fuerat, intraq; lectus eburneus auro & purpu  
ra stratus, & ad caput trophæum cum veste in qua occisus fuerat. Quidam  
tradunt corpus ipsum sanguinolentum vulneribusq; deforme conspectui  
populi expositum fuisse. Alij corpus quidem ipsius supinum in lecto collo  
catum fuisse, sed non conspicuum: verum ceream ipsius effigiem, in qua  
viginti trium vulnerum notæ expressæ erant, in machina versatili eodem  
in lecto elatam. Loco funebris orationis Antonius Senatusconsultum, quo  
in eum omnes tum humani tum diuini honores collati fuerant, & iustu  
randum quo se omnes pro salute ipsius obstrinxerant, siue ipse vt quidam, B  
siue per præconem, vt alij tradunt, pronunciauit. Ludi etiam funebres fa  
cti sunt, in quibus illud Pacuuij ad inuidiam cædis decantatum est: Men'  
men' seruasse, vt esset qui me perderet. Postea Antonius oratione non tam  
ad Cæsar's laudes, quàm ad commiserationem & concitandos in cædis au  
ctores multitudinis animos composita, in deploranda Cæsar's morte vsus,  
intermixtis interim cum lacrymis & fletu suspirijs, dum inter orandum le  
ctum subinde intropiciens, & aperiens, vestem etiam Cæsar's in qua occi  
sus fuerat, multo sanguine cruentatam laceramq; & plurimis locis con  
cisam, ad maiorem commiserationem hastili altius è lecto sublatam expli  
cat, simulq; alius quidam ceream Cæsar's effigiem pluribus vulnerib. qui C  
busdam etiam immaniter in faciem inflictis deformatam, è lecto, vt ab o  
mnibus conspici posset, altius effert, ita multitudinis animos non ad com  
miserationem prouocauit, sed in rabiem potius vertit, vt omnis ordinis &  
decoris obliti, ad persequendos percussores (qui quò tandem ea res euade  
ret prospiciētes, maturè se subdlexerant) furibundi discurrent: Senatum  
quoq; ipsum qui virum interfici passi essent, vti periorum accusantes. Cor  
pus autem Cæsar's non quidem in campo Martio, vbi rogos iuxta Iuliz fi  
liz ipsius tumulum exstructus erat, sed alij in ipsa curia Pompeij vbi occi  
sus fuerat, alij in Capitolio atque adeò in ipsa cella Iouis Capitolini crema  
re parabant. Sed prohibiti tum à Sacerdotib. tum à militibus, metuentibus D  
ne & curia ipsa cum theatro, vel templa simul conflagrarent, congestis ex  
templò subselliis, tribunalibus, mensisq; è proximis officinis & tabernis ar  
gentariorum raptis, & si quid aliud ad manum erat, subiectisq; aridis vir  
gultis, tumultuarium in foro rogos exstruxerunt: impositoq; in rogos  
lecto, repentè duo quidam gladiis accincti, & bina iacula gestantes, arden  
tibus cereis facibus rogos succenderūt. In quem statim tibicines sceniciq;  
artifices, qui ludos funebres fecerant, vestem quam ex instrumento trium  
phorum in eum vsum induerant, detractam sibi discissamq; cum reliquo  
pompe funebris apparatu splendidissimo iniecere. Similiter & veterani a  
lii;

- A** liiꝑ; milites dona militaria & arma quibus exculti funus celebrarant. Frequens etiam ciuium & matronarum multitudo coronas & alia pleraq; ornamenta quæ gestabant, tum etiam puerorum bullas & prætextas in rogū coniecere. Nec fuit vlla exterarum in vrbe nationum, quæ non suo more & patrio ritu luctum suum testaretur. Præ ceteris autem Iudæi, qui etiam pluribus noctibus continuis bustum eius frequentarunt. Plebs autem arreptis ex semiusto rogo titionibus, pars ad percussorum ædes, Bruti potissimum & Cassij, pars ad curiam ipsam in qua Cæsar cæsus fuerat, furibundi conuolauere: flammæque iam iniicere parantes, vix tandem à domesticis propugnantibus repulsi, & vicinis deprecantibus exorati, destitère: nec id ipsum sine minis se postridiè armatos ad ædes expugnandas redituros. Sed hic tumultus militibus potissimum obsistētibus, tum etiam aliquot ex audacissimis seditiosissimisque de rupe Tarpeia præcipitatis, tandem sedatus est. Alij dum ad inuestigandos percussores passim per urbem hæc illac feruntur, Heluium Cinnam quendam Tribunum plebis Cæsari amicissimū fortè obuium, errore nominis decepti, quòd Cornelium Cinnam Prætorē esse crederent (qui proiecta purpura in Cæsarem inuectus fuerat) crudelissimè trucidauere: ita vt ipso in plurimas partes per summam immanitatem discerpto, ne membrum quidem integrum ad sepulturā colligi potuerit. Caput autem hastæ infixum ad aliorum terrorem circumtulere.
- C** Hinc Consules omnibus armorum gestatione interdixere, solis militibus exceptis. Magna etiam pars populi per totam noctem ad rogam pernoctauere. Posteaq; eo loco quo rogas fuerat in rostris aram populus posuit: addita postea & ab Antonio columna. xx. pedum ex lapide Numidico solida, cui inscripserat: PARENTI PATRIÆ OPTIME MERITO: apud quam populus aliquādiu sacrificare ipsi tanquam Deo, vota suscipere, & controuersias etiam concepto per Cæsarem iureiurando dirimere perseuerauit. Sed hæc ara cum columna haud multò post à Dolabella Consule disturbata & solo æquata est. Reliquiæ autem corporis & cineres cremati à libertis collecti, in monumentum ipsius familiare repositi sunt. Alij ab Antonio in sublimi solidæ columnæ collatos tradunt. Cæsar autem postea ab Augusto in Deorum numero relatus est. Quumq; ludis, quos Augustus ipsi consecratos edebat, sidus crinitum per septem dies continuos fulsisset, vulgus quòd hanc animam Cæsaris esse sibi persuaderet, etiā cælo receptum constanter credidit. Quin & Sol ipse toto eo anno pallidior eluxisse traditur. Nec multò post pro ara & columna à Dolabella disiecta, templum ipsi in foro, eodem ferè loco Augustus constituit: & simulachrū Cæsaris cum stella crinita in vertice in eo dedicauit: versòq; in locum & tempus cædis opprobrio, Curia in qua occisus fuerat, tanquam locus infestus & sceleratus, obstrui iussa est. Idusque Martias Parricidium appellari placuit: cautum

ARA CÆSARIS.

IDUS MARTIÆ PARRICIDIUM DICTÆ.

tumq; ne eo die tamq; nefasto posthac Senatus haberetur. Hunc itaq; A  
vita cursum, hunc finem sortitus est Cæsar, quarto antequàm in Parthos  
constituerat proficisci die, annos natus sex & quinquaginta, summa in Re  
publica potestate vsus annos tres, menses plus minus sex, siue vt alij malue  
re, supra annos iam dictos menses quattuor, dies quinq;. Qui verò à primo  
secundi Consulatus die, imperij ipsius initium constituunt, vsque ad diem  
cædis annos quattuor, menses duos, & dies quindecim computant. For  
ma autem & statura, aliisq; corporis dotibus excelluisse traditur: fuisseque  
colore candido, teretibus membris, ore paulò pleniore, nigris vegetisq; o  
culis, capite tamen caluitio non nihil deformato. Valetudine autem firma  
fuit, eaque prospera ferè semper vsus est: nisi quòd capitis doloribus subin  
B  
de vexaretur, & extremo tempore repentinis animi deliquiis infestaretur:  
bis etiam inter res agendas morbo comitiali correptus. Circa cultum cor  
poris plus aliquatò curæ quàm tantum virum deceret impendebat, etiam  
maior iam natu, adeò vt vel hinc maximè inimicorum obtrectiones tan  
quàm mollis atq; effeminatus incurreret: quū non solùm tonderetur dili  
gentiùs & raderetur, sed & velleretur. Et quòd ad Venerem genus suum re  
ferret, ab ea natiuam quandam formæ venustatem sibi adesse videri vole  
bat. Ad dissimulandam caluitij deformitatem, capillum deficientem à ver  
tice reuocare consueuerat: hinc ex omnibus honorib. sibi à Senatu popu  
loq; Ro. concessis, non aliud aut libentiùs aut frequentiùs vsurpauit, quàm C  
ius laureæ perpetuò gestandæ. Veste quoq; laxiore & cinctura fluxiore e  
tiam à puero vti solitum tradunt. Quod & à Sulla in eo olim notatū, dum  
pro ipso instantibus aliquando respondit, Cauerent sibi à malè præcincto.  
Cicero etiam post cladem Pharsalicam, Non putabam inquit, vnquā fore,  
vt Pompeius à tam malè cincto vinceretur. Reliquo autem cultu notabi  
lis, lato clauo ad manus fimbriato vti consueuerat, vesteq; sublimiori & ru  
bra more priscorum Regum Albanorum, ad quos propter Iulum se perti  
nere iactabat. Annulo autem Venerem armatam inculptam gestabat.  
In victu minimè fastidiosus, alium sibi q̃ cuiuis cōuiuarum panem aut re  
liqua cibaria apponi nolebat: appositoq; fortè in conuiuio ad quod voca  
D  
tus fuerat oleo condito pro viridi, aspernantib. ceteris solus etiam largiùs ex  
eo comedit. In potu vini parcissimus fuisse perhibetur. Hinc illud M. Ca  
tonis, vnum ex omnib. Cæsarem sobrium ad euertendam Remp. accessisse.  
Inter vina autem Mamertinum, quod prope Messanam in Sicilia nascere  
tur, præcipuè commendauit: atque hoc epulis publicis plerunq; præbuit.  
In prouinciis autem assiduè duobus tricliniis cōuiuabatur: vno quo sagati  
palliatq;, altero quo togati cum illustriorib. prouincialium discumberet.  
Et hæc quidem ad corpus pertinent. Animi verò vigore & ingenij acri  
monia præstantissimū fuisse certum est, quū simul & scribere & legere, au  
dire

**A** dire & dictare solitus sit: epistolasque de rebus etiam maximis quaternas, nonnunquam & septenas simul dictasse tradatur, incredibili memoriae & sensuum praesentia. Eloquentia & arte dicendi ita excelluit, ut post Dolabellae accusationem praecipuis patronis adnumeratus sit: & Cicero ipse oratores enumerans dicat, se non videre cui Caesar debeat cedere. Scripsit inter cetera belli Gallici civilisque contra Pompeium commentarios, duos etiam de Analogia libros, & totidem quos Anticatores inscripsit, contra librum quem Cicero in laudem Catonis Uticensis defuncti, cui titulum Cato fecerat, conscripserat. In reliquis animi dotibus sublimitate omnium capace supra humanam naturam euectus, magnitudiniq; cogitationum respondebat conficiendi celeritas: ut quemadmodum mens, sic & manus ad impossibilia ferè semper ei suffecerint: ita tamen ut voluntas intra potestatem consisteret. Hinc nemo modestius, prudentius aut clementius victoria unquam usus est, quam ipse tot ac tantis: adeò ut propria sibi quodammodo ac peculiari clementiae laude omnes longo intervallo vicerit. Quam Cicero tanti fecit, ut eam omnibus ipsius rebus gestis, quae tamen omnium aliorum ducum atq; Imperatorum, exterarumq; gentium & Regum facta facile superarent, non dubitet anteponere: imò ne conferenda quidem illa cum hac putet. Fuit enim Caesar animo alioqui perquam facili & leni non in amicos solum, sed & inimicos supra quam credi posset: adeò ut offensas etiam maximas facillimè remitteret, vindictaeq; minimè cupidus ultionem facile negligeret: nullasq; simultates tam graues unquam susceperit quas occasione oblata non lubens deponeret. Hinc inter cetera Valerium Catullum poetam, qui famosissimis versibus famam ipsius prosciderat, ita ut eius carminibus perpetua sibi stigmata quodammodo iniusta haud ignoraret, purgantem se eodem die coenae adhibuit, nec hospitio patris ipsius consueto uti desijt. Imò & post bella civilia, quum penes ipsum esset omnium rerum arbitrium, si quae in se grauius aut dicerentur aut cogitarentur, inhibere maluit, quam vindicare: detectasq; coniurationes & conuentus contra se nocturnos, satis habuit edicto ostendere sibi notos, acerbiusque loquentibus pro concione ne perseverarent, denunciare. Quod attinet ad rem disciplinamque militarem, armorum atque equitandi vel à prima adolescentia peritissimus, laboribusq; assuetus, quosuis etiam patientissimè pertulit: saepius pedibus quam equo aciem antecedens, longissimas vias incredibili celeritate confecit, aliquando rheda meritoria expeditus centum in singulos dies milia. Si iter facienti flumina obstarent, ipse vel nando vel utribus inflatis innixus eadem traiciens, saepe etiam nuncios aduentus sui prauehit. In expeditionibus non minùs cautus quam audax, nunquam exercitum per itinera insidiosa duxit, nisi prius locum speculatus. In praeliis ca-

sæpe nonnunquam etiam maximis procellosissimisque tempestatibus pugnam A  
 committere non dubitaret, quum hostis minimè expectaret. Extremo ta-  
 men tempore maximè bello Africano, cunctantior in dimicando fuit. Vix  
 unquam hostem prælio vicit, quin & castris eum exueret: neque enim profligatis ullum se colligendi spacium dabat. Ancipiti prælio ferè equos dimitte-  
 bat. Ipse potissimum ex equo descendens, pedes rem gerebat. Equum habe-  
 bat sibi peculiarem, fissis in modum digitorum ungulis pedes humanos refe-  
 rentem. Hunc apud se natum pronunciantibus aruspibus imperium orbis  
 terræ domino protendere, summa cura ali iussit: quumque sefforem non  
 admitteret, ipse primus in eum ascendit: postea simulachrum ipsius pro æde  
 Veneris Genetricis dedicauit. Aciem inclinatam non semel solus restituit, B  
 fugientibus se opponens, singulosque manu iniecta retrahens, & contortis  
 aliquando faucibus in hostem obuertens. Militem non tam moribus aut  
 facultatibus, quam à viribus probabat: in eundem nunc seuerior nunc in-  
 dulgentior: disciplinæ tunc grauissimus exactor, quum hostis in proximo  
 esset: ita ut nec prælij nec itineris tempore denunciato, in omnem euentum  
 singulis horis & momentis paratum & intentum esse iuberet: & quod eum  
 continuis laboribus exercitatioem redderet, sæpe sine causa etiam festis &  
 pluuiis diebus, repente iter ingredi iubebat, nunc subtrahens nunc augens  
 iter, tam nocte quam interdiu, quod seriùs subsequentes defatigaret, admo-  
 nens subinde se obseruandum à militibus. Famam verò hostilium copia- C  
 rum, non ut alij ferè duces minuere solebat, sed sæpius etiam amplificando  
 confirmabat. In coercendis delictis remissior ad pleraque conuiebat: in se-  
 ditiosos tamen & desertores seueriùs semper animaduertit. Post victoriam  
 autem aut laboriosa prælia, militibus omnem lasciuiendi licentiã per-  
 mittere solebat, iactans suos etiam unguentatos fortiter pugnare: habebatque  
 tam cultos, ut armis auro argentoque conspicuis eos ornaret, quum ad spe-  
 ciem, tum ut vel metu damni pro victoria maiore studio & sollicitudine  
 contenderent. Pro concione non milites, sed comilitiones semper appella-  
 bat. In summa usque adeo eos diligebat, ut audita clade Tituriana, barbam  
 capillumque summisserit, nec antea sibi demi iusserit quam vindicasset. Hinc vi- D  
 cissim & ab illis ita diligebatur, sibi que deuotos habebat, ut bellum ciuile  
 suscepturo Centuriones cuiusque legionis singulos equites è viatico suo of-  
 ferrent, & vniuersi milites gratuitam, & sine frumento stipendioque operam,  
 locupletioribus tutelam tenuiorum in se recipientibus: nec quisquam tanto  
 tempore ab ipso desciuit. Plerique capti etiam vitam sub conditione si aduer-  
 sus ipsum militare vellent concessam recusarunt. Famem, frigus, ceteraque  
 bellorum & profectionum incommoda & tædia animis æquissimis & ad-  
 mirabili constantia pro ipso semper & ubique sustinere. Seditionem quoque  
 nullam bellis Gallicis expertus est, ciuilibus paucas: sed ita ut celeriter ad  
 offi

- A** officium redirent, neq; id tam ducis indulgentia q̃ auctoritate: neq; enim tumultuantibus vnquā cessit, sed semper restitit. His militibus, hac disciplina vsus, quinquagies signis collatis dimicauit, ferè semper felici euentu: & præter eos, qui bellis ciuilibus occubuere, quos annotari noluit, vndecies centum nonaginta duo hostium milia cecidisse memoratur. Addunt quidam mille vrbes vi captas, regiones trecentas subactas, ita vt meritò Cicero de eo prædicasse videatur: Omnes etiam clarissimorum Regum res gestas, nec contentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regionum, nec celeritate conficiendi, nec dissimilitudine bellorū cum ipsius rebus posse conferri, nec quenquam citiùs passibus disiunctissimas terras
- B** peruagaturū fuisse, q̃ ipsius non cursibus sed victoriis illustratæ fuerint.

- Ceterū huic tanto viro, & sua fuere vicia: nam in prima adolescentia propter Nicomedis Regis contubernium pudicitiae prostratæ opinionem & dedecus incurrit. Quæ res ipsi & à pluribus & per omnem ætatem sæpiùs exprobrata est. Certum est & complures etiam illustres matronas tam in vrbe quàm in prouinciis corrupisse: nec à Reginarum quarundam amoribus abstinuisse: profusissimisque largitionibus illarum amorem vel conciliasse vel retinuisse. Romæ autem has potissimū adamasse traditur, Posthumiam Ser. Sulpitij, Lolliam A. Gabinij, Tertullam M. Crassi, & Mutiam Cn. Pompeij, sed præ omnibus Seruiliā Catonis sororem, ex qua & M. Brutum principem coniurationis suscepisse creditur, cui margaritam h's sexagies mercatus fuerat, & bello ciuili præter alias donationes amplissima prædia ex auctiōib. hastæ minimò addixerat. Ex Reginis Eunoën Mauram Bogudis vxorem dilexit, cuius maritum plurimis immensisq; donationibus prosequutus fuerat. Sed Cleopatram magis, cuius consuetudine diu familiariter vsus filium ex ea sustulit, sibi perq̃ similem, quem de suo nomine Cæsariōne dici passus est. Quæ eius in Venerem propensio quum neminem lateret, vt qui vel quinquagenarius etiam pluriū consuetudine vteretur, ferunt inter cetera ei permissum, vt cum quibuscunq; vellet feminis rem haberet. Diuitias quoq; & pecunias æquè impotenter appetiisse traditur, vsq; adeò vt in Gallia, & alibi ne à fanis quidem sacrisq; donarijs abstinuerit: & oppida quædam non tam ob delictum, q̃ propter prædam diruerit. Hinc & primo suo Consulatu è Capitolio tria milia pondo auri abstulisse, tantundem inaurati æris reposuisse traditur. Alij prodidēre, ærario expilato laterum aureorum. xxv. milia, & in numerato pondo ccc. abstulisse: societates etiam & regna pretio vendidisse, ablati vni Ptolomæo suo & Pompeij nomine sex talentorum milibus: postea verò manifestissimis rapinis & sacrilegijs bellorum ciuiliū onera, & triumphorū ac munerum impendia sustinuisse. Gemmas, toreumata, signa, & tabulas operis antiqui animosissimè comparauit: seruitia etiam recentiora
- C**
- D**



politioraq; immenso precio coëmit: adeò vt ipsum puderet, & summas ijs a rebus impensas rationibus inferri vetaret. Lautitiarum munditiarumq; alioqui studiosissimus, in expeditionibus tessellata & sectilia pauimenta circumtulit. Villam in Nemorensi à fundamentis inchoatam, magnoque sumptu absolutam, quia non per omnia animo ipsius satisfaciebat, quam tenuis adhuc tum temporis & obæratu totam diruit. Habitauit primùm in Suburra modicis ædibus, Pontificatum verò Maximum iam adeptus, in via sacra domo publica. Vxores habuit quattuor, quarum prima Cossutia locuples admodum prætextato etiamnum desponsata, postea ab eodem .xvii. annos nato dimissa est. Altera Cornelia Cinnæ quater Consulis filia, ex hac Iuliam filiam suscepit, Pompeio postea desponsata: hanc quum in vita plurimùm amasset, mortuam pro rostris laudauit. Tertiam Pompeiam Q. Pompeij filiam, L. Sullæ neptem, quam propter adulterium cum P. Clodio in templo Bonæ Deæ repudiavit. Postrema fuit Calpurnia L. Pisonis filia ipsi superstes. Quidam suspicati sunt, ipsum pertæsum vitæ, quòd valetudine minùs prospera iam vteretur, diutius viuere noluisse, ideoque & religiones & vaticinia de exitu ipsius, imò & ea quæ amici de coniuratione renunciarant, neglexisse: nec periculum quod sibi instare intelligebat, euitare voluisse. Hoc certè constat dicere solitum, non tam sua quàm Reipublicæ interesse, vt quàm longissimè viueret: se enim satis diu vel naturæ vel gloriæ vixisse, sed Rempublicam, si quid sibi eueniret, neq; quietam fore, & aliquantò deteriore conditione bella ciuilia subituram. Hoc etiam apud omnes indubitatum est, ipsum mortem repentinam & subitam, qualis ipsi contigit, non semel exoptasse, lentam & præmeditatam aspernatum & exhorruisse.

165

# A COMPENDIOSA EORVM QVÆ POST CAEDEM C. IVLII CAESARIS VSQVE AD TRIVMVRATVM GESTA SVNT, NARRATIO.



**D** Ostquàm Cæsaris interfecti manibus Senatus Populusq; Romanus parentasset, è percussoribus D. Brutus in Galliam Cisalpinam, Trebonius in Asiam, Tullius Cimber in Bythiniam, prouincias sibi iam antè à Cæsare decretas, profecti sunt. Cassius verò & Brutus id temporis Prætores, quos Cæsar in annum sequentem Syriæ & Macedoniæ præfecerat, Senatui præ ceteris grati, ut ea quæ sui muneris essent procurarent, ad urbem remanere: militesq; quibus Cæsar agros assignauerat, metu nouorum tumultuum in colonias diuisere: concesso ipsis extra ordinem inter cetera, ut portiones suas quibus vellent statim vendere liceret: quod lex hætenus post vigesimum demùm annum fieri permittebat. Per id tempus Amatijs quidam qui se Marij filium videri & credi volebat, excitata ara eo loco quo Cæsar crematus fuerat, plebem aduersus percussores concitabat. Hunc Antonius comprehensum indicta causâ occidi iussit. Dolabella autem Consul aram Cæsari dicatam cum columna, cui iussu Antonij inscriptum fuerat, PARENTI PATRIAE OPTIME MERITO, euerti, locumq; complanari & sterni iussit. Quæ res quanquam Senatui Brutoque & Cassio non ingrata, plebis tamen & militum qui se Amatio iunxerant, animos aduersus Antonium inflammauit. Quumque ea res ad maiores motus spectaret, superuentu militum Antonianorum, plerisque è seditiosissimis comprehensis & occisis (è quibus serui quidem suspensi, ingenui verò de saxo præcipitati sunt,) tandem is tumultus sedatus est: ita tamen ut hinc plebis in Antonium beneuolentia in odium conuerteretur. Antonius autem de reuocando ex Hispania Sex. Pompeio Magni filio, & sesteritiùm quingentes ipsi ex publico pro bonis paternis in ærarium delatis perfoluendo, classisq; atque oræ maritimæ imperio ipsi uti patri prius decernendo, ad Senatum rettulit. Quæ res Patribus imprimis grata effecit, ut permittente Senatu contra plebis sibi offensæ metum, è veteranis lectissimos quosq; & rei bellicæ peritissimos corporis custodes ad sex milia sibi constitueret. Qui numerus quum Senatui suspectus esset, monereturq; Antonius ut in certum modum eum contraheret, respondit se id facturum, quamprimùm plebs ad pristinam quietem rediisset. His itaq; Antonius munitus præsidij, ex commentarijs actorum Cæsaris quæ penes ipsum erant, nihil non pro suo arbitrio gerebat: deletisq; quibusdam alia in eosdem referebat & supponebat: ita ut alia alijs pro lubito suo tanquam ex præscripto & mandato Cæsaris vel adimeret vel tribueret: inter hæc Regibus & Dynastis prouincias & regna, ciuitatibus & populis libertatem, immunitatem, ius ciuitatis, & alia eiusmodi, etiam contra Senatusconsultum, quo cautum fuerat, ne qua tabula vilius decreti vel beneficij Cæsaris post Idus Martias figeretur. Atq; hæc etiam in columnas æneas incidi, & publicè proponi curauit. Inter cetera M. Lepidum, quò & illum sibi deuinciret, Pontificem Maximum in locum Cæsaris constituit, translata à populo ad collegiū Pontificum eius sacerdotij electione: eidemq; filiam suam nuptui dedit. Quæ omnia haud satis æquo animo ferentes Brutus & Cassius, quum non nisi ipso oppresso Rempublicam saluam fore persuasum haberent, D. Brutum, Trebonium, & Tullium Cymbrum clam per litteras de pecunia & exercitu sibi prospicere monent: simulq; & ipsi quamprimùm in prouincias sibi decretas proficisci constituunt, bello necessaria comparaturi. Ceterum ne nondum finito Præturæ anno prouinciam ante tempus ambi-

M. LEPIDVS  
PONTIFEX  
MAX.

tiosius inuadere, aut metu Antonij fugientium specie vrbe excedere viderentur, annonæ A  
conuehendoq; in urbem frumento à Senatu præfecti, urbem egressi sunt. A quorū discessu  
Antonius Syriam quidem & bellum Parthicum cum legionibus ad id bellum à Cæsare  
comparatis & iam in Macedoniam præmissis, rogatione ad populum lata, Dolabellæ col-  
legæ à populo suffragijs tributis decerni impetrauit: Macedoniam verò ipse à Senatu ob-  
tinuit, nulla habita aut Bruti aut Cassij, quibus eæ provinciæ à Cæsare prius decretæ fue-  
rant, ratione: ita tamen ut Senatus vicissim loco illarū ab Antonio M. quidem Bruto Cre-  
tam, Cassio Libyam siue Cyrenem peteret: quanquā alij Cassio Cretam & Cyrenem,  
Bruto verò Bithyniam decretam tradidēre. atque hæc quidem tum in vrbe agebantur.

Octavius interea annos natus plus minus duodeuiginti, qui à Cæsare ad bellum Parthi-  
cum præmissus, Apolloniæ, quæ ad mare Ionium est, dum bello necessaria cōparantur, inte-  
rim litteris operam dabat, simul in re militari erudiebatur, sexto postquam eò appulerat  
mense, de cæde Cæsaris intelligit: communi ne totius Senatus auctoritate & populi con- B  
sensu, an verò paucorum aduersariorumq; inuidia & audacia incertum. Postea intellecto  
priuatorum id fuisse facinus, quanquam quamplurimis Tribunorum, qui ad ipsum ex Ma-  
cedonia confluxerant, ad cædis ultionem hortantibus, L. tamen Philippo vitrico, & Attia  
matre per litteras ex vrbe contrā suadentibus, dilato vindictæ proposito, maximè quòd  
ignarus esset tam testamēti, quā eorum quæ cædem subsequuta fuerant, in Italiam traie-  
cit. Quumq; de legionum quæ Brundisij erant voluntate incertus, Brundisium petere  
dubitaret, Lupiam oppidum maritimum haud longè Brundisio distans appulit: ibique  
postquam se testamento à Cæsare adoptatum, pariterq; hæredem scriptum, quāque ea  
cædes populo parū grata, tum cetera pleraq; quæ post cædem accidēre intellexit, animum  
statim ad cædis ultionem adiecit: ita tamen ut interim dissimularet, dum militum & ami-  
corum studia periclitaretur. Factusq; mox certior de militum Brundisianorum in se ani- C  
mo, Brundisium properè profectus ab vniuerso exercitu obuiam progresso tanquam Cæ-  
saris filius exceptus est: Cæsarq; ex eo tempore appellari cœptus. Quumq; hinc maximus  
omnis generis & conditionis hominum concursus ad ipsum uti Cæsaris filium fieret, o-  
mnibus operam suam & studium, eamque pecuniam & reliquum belli apparatus, qui ad  
bellum Parthicum comparatus in Macedoniam Brundisio transmittebatur pollicētibus,  
hinc factus cōfirmatior, magno cum comitatu, quòd noui quotidie hinc inde potissimū  
veterani è colonijs affluerent, ad urbem proficiscitur. Quumq; Terracinam peruenisset  
ad quinquagesimum ab vrbe lapidem, tam de Syria & Macedonia Bruto & Cassio adem-  
ptis, & Pompeio ex Hispania adscito, quā de reliquis quæ haud ita pridem in vrbe gesta  
erant, cognoscit. Paucis igitur comitatus habitu priuati quasi solius hæreditatis adeundæ  
gratia, urbem ingreditur: vocatosq; ad se sub noctem amicos rogauit, ut in diem sequen-  
tem frequētes sibi præstò esse vellent. Cum quibus postridie in forum progressus, C. An- D  
tonium Marci fratrem (qui tum pro Bruto absente Præturam vrbānam administrabat)  
ex more adiens, adoptionem se Cæsaris accipere professus est: hinc ad Antonium pro-  
gressus, oratione vsus modesta, patremq; Antonium subinde appellans, ex hæreditate pa-  
terna, quæ vniuersa penes Antonium erat, tantum pecuniæ sibi reddi petijt, quantum ad  
præstanda populo legata sufficere existimaret, reliqua preciosiora se æquo animo ipsi reli-  
cturum. Qua Cæsaris libertate offensus Antonius quum durius respondisset, pecuniamq;  
petitam restituere recusaret, ut ex qua nihil penes se reliquum esset, simulq; ab adeunda  
tam graui hæreditate Cæsarem deterreret, adoptionem Octauij omnimodo impugnare  
studuit, dum per Tribunos plebis promulgationē legis Curiatæ (secundum quam ipsum  
in familiam Cæsaris adoptari oportebat) impediri, & in aliud tempus extrahi curauit.  
Quibus contumelijs accensus Octavius implorato populi contra Antonij iniurias auxi-  
lio

- A** lio, quum non esset unde legata populo perfolueret, bona Cæsaris venum proposuit: iussitq; præcones omnia quamminimò addicere. Quumque ne hæc quidem perfoluendis omnibus legatis suffectura viderentur, vniuersum etiam patrimonium, materna quoque bona & Philippi vitrici, imò & hæreditarias Pedij Pinarijque portiones vendi iussit: & omnem pecuniam quæ ex rebus diuendis cõficiiebatur, tributim vt quisque primus petebat in perfolutionem legatorum erogabat: iniecta interim etiam aliarum maiorum donationum spe, non minore cum liberalitatis laude quàm Antonij inuidia. Brutus interim & Cassius postquàm viderunt se spe demerendæ plebis per spectacula & ludos, quos Brutus absens per C. Antonium sumptuosissimos ediderat, frustratos, constituerant in Syriam & Macedoniam prouincias sibi decretas quamprimùm proficisci. Sed Dolabella hac de re certior factus, prior in Syriam proficiscitur, qui dum per Asiam, quam Trebonius tum obtinebat, in Macedoniã properat, capta per noctem Smyrna, Trebonius à Dolabellianis
- B** in cubiculo deprehensus obruncatus est: caputque eius postridie iussu Dolabellæ spectaculo omnibus in sella prætoria in qua ius dicere solebat propositum ludibrioque habitum, corpus verò reliquum nullis non contumelijs affectum est. Hic primus percussorum Cæsaris parricidij pœnas luit. Antonius autem vsus oportunitate famæ, qua nuntiabatur Getas Macedoniam incursionibus vastare, legiones Macedonicas sex cum reliquo equitatu & sagittariorum multitudine à Senatu aduersus Getas prouinciam suam infestantes sibi concedi petijt: depactusque cum Dolabellæ amicis, vnam se ipsi legionem traditurum pollicitus est. Quò autem Patribus atque Senatui omnem de se suspensionem affectatæ dominationis eximeret, de Dictatura, quæ vim regiæ potestatis obtinebat, funditus è Republica tollenda rettulit: ita vt si quis eum magistratum etiam oblatum recepisset, à quo vis impunè occidi posset, præmio insuper percussori constituto. Ita in hanc sententiam summo omnium cõsensu factum Senatusconsultum, quod Antonius ipse à se descriptum
- C** domo attulerat: ipsoque Antonio verbis amplissimis collaudato actæ à Senatu gratiæ, tanquam Republica per ipsum non solum regno, sed etiam regni timore liberata: traditisque legionibus eodem Senatusconsulto Macedonici exercitus Imperator appellatus, tanquàm cui iam tutò propter Dictaturam abolitatem credi posset, C. fratrem cū Senatusconsulto statim in Macedoniam præmittit. Sexto quoque Pompeio, qui maximas in Hispania copias contraxerat, eodem tempore ex Antonij sententia impunitatem à Cæsare concessam Senatus confirmauit: decretumque vt quæ ex bonis paternis pecuniæ in ærarium delatæ erant, restituerentur: nam prædia & fundos Antonius vili precio redemptos occupabat. Quibus cõditionibus postea à Lepido, qui Hispaniæ citeriori præerat, ad Sextum perlatis, Sextus iisdem acceptis dimissoque exercitu Hispania excessit. Haud multò post quum exploratores in Macedoniam præmissi, intellecturi an ea quæ de Getis fama spargebantur vera essent, negarent quidem Getas intra Macedoniam conspectos, verùm
- D** si exercitus inde deducatur, metuendum ne in prouinciam irrumpant, Antonius quum non videret qua potissimùm occasione exercitum è Macedonia in Italiam transportaret, apud Senatum egit, vt permutatis prouincijs pro Macedonia Gallia Cisalpina, quam D. Brutus tum obtinebat, ipsi decerneretur. Sed Senatus intellecto insidioso Antonij consilio, maximè quòd legiones Macedonicas non in Italiam, sed in Galliam transferre cogitaret, tanquam ibi arcem belli constituturus, tantum abfuit vt Galliam decerneret, vt insuper Macedoniam concessisse pœniteret: quidamque ex eo ordine scriptis ad D. Brutum litteris, vt prouinciam constanter retineret, militibusque & pecunijs conficiendis diligenter incumberet, admonuere. Quare Antonius quum se à Senatu nihil impetraturum intelligeret, sciretque Cæsare prius eandem prouinciam à populo obtinuisse, vt & Syriam nuper Dolabella, rogationem ad plebem de Gallia tulit: simulque vt Patribus metum in-

Dictatura  
sublata.

Antonius  
Imperator

iiceret, Caium Fratrem cum legionibus Brundisium traicere iubet. Hoc ferè tem- A  
pore Cæsar ludos Latinos propter dedicationem templi Veneris Genetricis celebravit:  
quumq; fellam Cæsaris auream & coronam gemmis distinctam in theatrum inferre para-  
ret, (viti ipsi S. C. inter ceteros honores concessum fuerat) ab Antonio prohibitus est.  
Per eos dies & Cometes quotidie inter Septentrionem & occasum effulsit, quem vel ani-  
mam Cæsar in cælum recepti & immortalitate donati, vel sidus peculiare Cæsari sacrum  
vulgus credidit. Hinc & Cæsar statuam æneam cum huiusmodi stella vertici ipsius immi-  
nente in templo Veneris consecrauit. Ceterum quum Antonius non obscuris indicijis  
atque argumentis conceptum in Cæsarem odium quotidie magis ac magis proderet, &  
Cæsar ipse siue metu Antonij, siue ad augendam inuidiam publico abstinere, animosque  
multitudinis & veteranorum sibi quoquo modo conciliaret, deque Antonij in se iniurijs  
apud eosdem itentidem exposcularet, Antonius intelligens se hoc nomine indignationem  
populi incurrere, primum Cæsari interminatus est. Sed quum minx ipsæ in vulgus elatz B  
omnium animos in Antonium magis etiam accenderent, monentibus cum Tribunis co-  
hortium prætorianarum, qui olim sub Cæsare militarant, tum alijs quibusdam vt Cæsari  
reconciliaretur, cessit Antonius: seque cum Cæsare in gratiam redire velle professus est,  
modò & ille fiat modestior: idque eò lubentius sibi persuaderi passus est, quòd Cæsar,  
qui apud plebem gratia valeret, operam ad Galliam à populo obtinendam magno sibi  
vsi esse posse intelligebat. Deducti igitur hinc inde à Tribunis ad colloquium, post mul-  
tas altercationes quum alter alteri nihil de suo cōcederet, odium mutuū & simultatem  
non tam deposuere, quàm ad tempus dissimulauere. Facta itaq; recōciliatione, Antonius  
suffragante potissimum Cæsare, & Tribunis plebis, quos Antonius corruerat ne interce-  
derent, silentibus, Galliam citeriorem inuitis Patribus per plebiscitum à populo impetra-  
uit, Bruto pro Gallia Macedoniam accepturo: additumq; plebiscito, vt ni Brutus provin- C  
cia decedat, licere Antonio illum bello persequi: & si Getæ nihil noui moliantur, exerci-  
tum contra illum in Italiam transportare. Cæsar vicissim quum & ipse mutuam ab Anto-  
nio gratiam expectaret, comitijsque tribunitijs in locum Heluij Cinnæ per tumultum à  
plebe occisi, cui nondum successum fuerat, Tribunus plebis fieri affectaret, quanquam pa-  
ratis in id vniuersæ ferè plebis suffragijs: quoniam tamen id Senatus minus probabat, An-  
tonius iam voti compos, contempta recenti Cæsaris amicitia, vt Senatui propter Galliam  
à populo impetratam sibi offensio quoquo modo gratificaretur, contentus præsentī Tri-  
bunorum numero, ne Cæsar Tribunus fieret, comitia sustulit, non sine graui tum plebis  
tum ipsius Cæsaris indignatione: ita vt statim in colonias ad veteranos, quibus agri à pa-  
tre Cæsare assignati fuerant, de Antonij in se iniurijs cōquesturos mitteret: simul & alios  
Brundisium ad Antonij exercitum cum muneribus, qui etiam Antonianorum animos  
tentarent. Itaque quanquam in speciem reconciliati, dum tamen vterque sibi ab altero  
insidias strui credit, occultas inter se inimicitias exercebāt: & licet postea subinde opera D  
intercessioneque Tribunorum militum sibi reconciliati, fieri tamen non potuit, quin o-  
dium iam altius conceptum mox aliquando erumperet. Et Antonius quidem potentia &  
viribus præstabat, ceterum Cæsar tam populi quàm militum studia atque animos sibi ad-  
dictiores habebat, cum propter recentem patris memoriam, tum propter legata populi  
partim iam præstita, partim adhuc præstanda, & spem insuper aliorum etiam maiorum in-  
iectam. Nec multò post huiusmodi ferè initijs res in apertum bellum erupit. Cæsar enim  
postquam intellexit Antonium Brundisium ad legiones esse profectum, tum etiam ex ijs  
quos in Campaniam ad colonias paternas miserat, veteranos indignè ferre cædem Cæ-  
sar inultam remanere, veritus ne ab Antonio cum exercitu superueniente opprimeretur,  
ipse quoque nihil cunctatus cum quantis poterat maximis pecunijs in Campaniam  
ad

- A** ad veteranos properans, pleraque coloniarum, Calatiam imprimis & Casilinum, ad se pertrahit: repræsentatisque quingentis in singulos sestertijs, siue ut Dion auctor est, duobus milibus nummum, & plura pollicitus, tumultuariam decem milium à colonis euocatorum manum cogit, ac sub vno signo ducit: non tam aduersus Antonium, uti videri volebat, ipsis vsurus, quam ipsorum opera Antonio reconciliandus, & eadem patris ulturus. Et quanquam Romæ intellecto vtriusque exercitus aduentu, ab utroque metus esset, opera tamen & persuasione Canutij Tribuni plebis, qui Antonio inimicus partes Cæsaris fovebat, effectum est, ut Cæsar, qui prior ad urbem venit, à plebe gratis animis exciperetur: indignantibus tamen initio militibus, potissimum veteranis, qui aliquando sub Antonio meruerant, sibi aduersus Antonium Imperatorem quondam suum & nunc etiam Consulem, contra quam putarant, arma capienda: ita ut plurimi pœnitentes causationibusque vsi pedem referrent, domumque se reciperent. Cæsar autem quanquam quid ipsi in animo haberet satis intelligeret, dissimulata tamen in præsens indignatione, quum verbis potius & obsequiis quam vi retinendos censeret, laudatos quod se deduxissent, donatosque à se dimisit: addito tamen, quando ipsorum tanquam paternorum amicorum opera, quam aliorum quauis in necessitate uti mallet, si quando opera ipsorum in posterum utendum foret, longè vberiorē gratiam & maiora præmia donaturum: ita ex decem milibus mille tantum ut quidam, ut alij tradunt, tria milia permanere. Sed hi qui iam recesserant, partim spe præmiorum illecti, partim quod militiæ lucra agriculturæ laboribus præferrent, haud multo post mutata sententia, simulantes se pro armis tantum petendis, uti prætexuerant, domum regressos, cum armis ad Cæsarem reuersi sunt: qui tum fortè nouorum delectuum causa in Etruriam profectus fuerat, Rauennamque & propinqua loca cum alia pecunia obibat, milites & copias, quas tum cogebat, Aretium conuenire iubens. Antonius autem inuentis Brundisij è quinq; Macedonicis legionibus quattuor, postquam apud milites verba fecisset, exercitumque se in Galliam prouinciam sibi decretam ducturum pronunciaisset, centum viritim, ut quidam tradidere, siue ut alij. CCCC. singulis sestertios pollicitus est. Quæ Antonij in promittendo parcitas à militibus ampliora longè ab Antonio, utpote locupletiore, quam à Cæsare expectantibus. primò risu excepta est: postea molestè id ferente Antonio grauis etiam sequutus est tumultus & seditio: factaque ex militari instituto decimatione, Antonius in partem eorum, forsàn trecentos (in quibus & Centuriones aliquot fuere) etiam præsentē uxore & familiaribus capitaliter animaduertit: Tribunosque ferè omnes siue ob seditionem, siue suspicans eos à Cæsare sollicitatos, mutauit: nihilque priori donatiuo addens, alios post alios per oram maritimam Ariminum præmisit: constitutaque prius ex præstantissimis quibusque robustissimisque cohorte prætoria, qua ad corporis custodiam vteretur, antequam legiones Ariminum subsequeretur, satellitio suo stipatus Romam profectus est: eandemque cohortem postea in quattuor vigilias distribuit, dataque castrensi more tessera, quandiu Romæ fuit per noctem etiā excubias in armis ante ædes suas agere iussit. Irritatis igitur exasperatisque ex iis quæ iam dicta sunt militum animis, instigantibus maximè Cæsarianis, qui Antonianis immixti Antonij tum seditiam tum auaritiam exaggerare non cessabant, postea orto in itinere dum in Galliam proficiscuntur tumultu, haud procul ab urbe præter alios non paucos ex Antonianis, primum Martia legio tota conuersis signis ab Antonio ad Cæsarem transiit: quam mox & Quarta legio sequuta est. Quos Cæsar uti & priores donatiuo prosequutus, hac sua liberalitate plures etiā postea in suas partes pertraxit: interim & elephantis Antonij ex itinere interceptis. Quibus ad Antonium perlatis, quum præcipuam defectionis causam fuisse donatiui exilitatem sibi persuaderet, quò reliquas legiones in officio contineret, quingenos viritim sestertios ad ipsas misit: deducentibusque cum vniuerso ferè Senatu & maxima equitum parte etiam

CONORS  
PRAETO-  
RIA ANTO-  
NIANA.

Y

præ

præstantissimis quibusq; è plebe (qui omnes sacramento ipsius ultro adacti polliciti fuerant A  
se in fide permansuros) cum iis quas secum habebat copiis Tybur profectus est, Tybure ve-  
rò Ariminum ad legiones, inde in Galliam Cisalpinam exercitum contra D. Brutum du-  
cturus, quod provincia ipsi cedere nollet. Cæsar autem intellecto Antonij discessu, Sena-  
tui quod copiarum suarum robur esset significat: quo nuntio lætus Senatus quanquam  
legiones ad se quàm ad Cæsarem transisse mallet, collaudata tamen cum Cæsaris tum mi-  
litum voluntate, Senatusconsultum de rebus gerendis pollicetur, vbi primùm Consules de-  
signati magistratum iniissent. Quumque exercitus Cæsari imperium Proprætoris cum se-  
curibus & lictoribus ultro obtulisset, non solum imperium & honorem recusauit, sed & le-  
gatos ea de re ad Senatum mitti noluit: sperans scilicet ea mox minore cum inuidia à Se-  
natu ipso, quàm in præsens à militibus accepturum. Ceterum laudatis militum studiis, dua-  
bus legionibus quæ nuperrimè ad se transierant, alteros quingenos sestertios viritim dona-  
uit, quinquies millenos pollicitus victoribus, si certamine opus foret: statimque Antonium B  
cum suis copiis subsequutus est. Et quanquam Brutum utpote vnum è percussoribus pa-  
tris meritò odisset, quum tamen Antonium prius armis opprimendum, quàm sibi de ultio-  
ne cogitandum putaret, nec sibi roboris satis adesse intelligeret, quò distractis viribus v-  
trumque simul persequeretur, reiecto in aliud & commodius tempus vindictæ proposito,  
ad Brutum mittit, qui ipsi studium & operam suam bellique societatem offerrent, modò is  
Antonium non recepisset. Antonius contrà missis quibusdam è suis, Brutum populo pa-  
rere, provinciaque decedere, atque in Macedoniam transire iubet: additque ni intra diem  
præfinitum decedat, pro hoste iudicandum. Sed Brutus caussatus se litteras in aliam sen-  
tentiam habere à Senatu, cuius apud se potior auctoritas quàm populi esset, diem intra què  
provincia decederet, proferri postulauit: quumq; videret Antonium interim vrbes plerasq;  
præfidiis suis occupare, veritus ne tandem omnibus excluderetur, simulans se à Senatu ad-  
scitum ad urbem cum exercitu properare, Mutinam ex itinere occupat, constituens ibi ob-  
sidionem & extrema quæque expectare, cōmeatu & reliquis quæ vel diutius obsidioni suf-  
ficerent abundè instructus. Quod vbi primùm Antonius intellexit, Mutinam statim ob-  
sidione cinxit. Romæ autem suffragantibus potissimum Tribunis plebis, tam Mutinen-  
sibus qui excluso Antonio Brutum admisissent, quàm militibus qui ad Cæsarem transierant  
honores & præmia decreta sunt: exeunteque iam Consulatus Antonij anno, Senatus au-  
ctore Cicerone (qui Antonio infensissimus Cæsaris tum partes fouebat) quò in posterum  
tutius in rem præsentem consuleret, curiam armatorum præsidio munire constituit, ut Se-  
natus non nisi militibus septus haberetur. Kalendisque Ianuarijs C. Vibius Pansa, A. Hir-  
tius Coss. designati, inito Consulatu sacris operati, Senatum in templum conuocarunt:  
habitoq; per triduum Senatu, de Antonio ex Ciceronis sententia hoste iudicando, potis-  
simum actum & deliberatum est: quòd scilicet inuito Senatu Galliam armis occupasset, D  
exercitumq; aduersus Getas ipsi traditum, in Italiam contra Senatum traduxisset: quodq;  
non sine euidentibus affectatæ dominationis argumētis, armatorum satellitio vteretur, col-  
demq; per noctem accepta tessera pro ædibus suis excubias agere iuberet. Ob quæ Cicero  
præ ceteris acri vehementiq; oratione in Antonium eiusq; actiones inuectus, hostem iudi-  
candum censuit. Sed intercedente primùm Saluio Tribuno plebis, postea etiam oratione  
L. Pisonis & Q. Fufij Caleni, qui prolixè contra Ciceronem pro Antonio verba fecere,  
effectum quidem est ne Antonius hostis iudicaretur: ceterum quum factio eorum qui Bruti  
& Cæsaris causam agebant, præualeret, s. c. factum est, quo D. Brutus laudatus est, quòd  
Antonio non cessisset: æquatumq; Hirtio & Pansæ cum Cæsare in legiones & reliquas co-  
pias imperium. Ipsi autem Cæsari, quòd priuato consilio arma contra Antonium sumpsis-  
set, statua equestris aurea decreta est, concessumq; ut Senator esset, & sententiam loco Præ-  
torio

BELLVM MV-  
TINENSE.

C. PANSA,  
A. HIRTIVS  
COSS.

STATVA  
CAESARI  
DECRETA.

**A**torio diceret : & ne imperij dignitas minueretur, additū decreto, ne quis ipsum deinceps Puerum nominaret: solutusque lege annali, non solum reliquos magistratus, sed & Consulatum decennio ante legitimam ætatem petere posset : utque legionibus quæ ad ipsum transierant, donatium quod post victoriam Cæsar de suo pollicitus fuerat, id ex ærario publico perfolueretur: ijs autem qui vel ab Antonio descuerant, vel à Cæsare nuper conscripti fuerant, uti confecto bello vacatio militiæ daretur, agriq; diuiderentur. Parte alia legati ad Antonium missi sunt, L. Piso, L. Philippus, & Ser. Sulpicius, qui non tam ex Senatus, quam Ciceronis sententia ipsum Mutinæ obsidionem relinquere, atque intra diem præstitutum Gallia excedere, dimissoque exercitu in Macedoniam prouinciam sibi antea decretam proficisci iuberent: militibusque ipsis edicerent, ni intra diem certum domum quisque suam discederent, hostium loco habendos. Interim & quibus prouinciæ ab Antonio datæ erant, ijs ademptæ sunt : & Dolabella propter Trebonium interfectum, & post mortem ludibrio expositum, hostis à Senatu iudicatus est. Ceterum necdum expectato dum legati responsum ab Antonio reportarent, importunis Ciceronis contentionibus effectum est, ut Senatus censeret iustitium in vrbe indici, tumultum decerni, mutatisq; vestibus pro togis saga sumi debere : bellumque contra Antonium Consulibus & Cæsari cum potestate Prætoria mandandum: utque M. Lepidus qui in Hispania erat, & L. Munatius Plancus qui in Gallia Transalpina, ijs se iungerent. Antonius autem quanquam superiora Senatus mandata iniquè admodum & molestè ferret, quum non ignoraret nō tam à Senatu quam à Cicerone profecta, postquam & de Senatu & de Cicerone ipso multa grauitè cum legatis exposulasset, protestatus se obliuionem siue amnestiam decretam, quando ea contenti esse nollent, irritam esse facturum, ut causam belli à se in Senatum reuiceret, & ne Senatus auctoritatem contemnere videretur, missis vicissim legatis, nunciavit iis se conditionibus paratum quæ Senatus mandaret exequi, quas certò sibi persuadebat, Senatum non esse accepturum. Quæ ubi ad Senatum perlatæ, statim hostis iudicatus est: simul & exercitus ipsius, ni intra diem constitutum Antonium relinqueret. Sagaq; statim in vrbe ab iis qui domi remanserant sumpta sunt : custodiaque vrbis COSS. mandata: factum s. c. cui non nisi difficillimo Reipub. tempore locus esse solet : Darent operam Consules, ne quid detrimenti Respub. caperet. eodemque Senatusconsulto Macedonia M. Bruto reddita est, donec constitueretur Respub. : Cassio autem Syria, & bellum contra Dolabellam decretum: additumque ut quicquid prouinciarum exercituumq; ab Ionio mari orientem vsque esset, Cassij Bruti que subesset imperio. Quanquam hæc s. c. non omnibus æquè accepta fuere, maximè iis qui rebus Antonij impensius fauebant: è quibus quidam etiam Tribuni plebis & Prætores ad Antonium transiere: alij statim vestem nō mutauere. Inter quos cum Fusius Calenus tum alij quidam censuerunt legatos iterum ad Antonium mittendos, & in his Ciceronem. Sed quum Cicero metu Antonij eam prouinciam suscipere detrectaret, alij quoq; proficisci recusarunt. Factis itaque superiorib. decretis,

**D**è Consulibus Pansa habitis per Italiam delectibus auxilia & copias parabat. Hirtius verò ad Cæsarem (qui hætenus sub armis Foro Cornelij hiemauerat, ita tamen ut ante bellum decretum à rebus gerendis abstineret) profectus est: partitisq; cum Cæsare copijs, & duabus legionibus, quæ nuper ab Antonio ad ipsum transierant (ut clam ipsi à Senatu mandatum fuerat) à Cæsare haud inuito acceptis, in sua quisq; hiberna concessere. In vrbe autem absente utroq; Consule Cicero omnia pro suo arbitratu administrabat, quotidianisq; apud populum concionibus agens, arma, pecunias, & reliqua bello necessaria haud segniter comparabat, Antonianosq; potissimum grauissimis exactionibus vexabat: donec superuentu P. Ventidij Antonio amicissimi cum duabus veteranis legionibus, quas è proximis Cæsaris colonijs deduxerat, ut Ciceronem comprehenderet, vrbe profugere coactus

ANTONIVS  
HOSTIS IV  
DICATVS.



est. Quumq; multum inclinata iam hieme, Hirtius & Cæsar intellexissent Brutum ar-  
 cta ab Antonio obsidione & commeatum inopia premi, veriti ne aut vi expugnaretur, A  
 aut fame stimulante deditionem faceret, Bruto se quamprimum cum auxilio adfuturos  
 nuntiant: coniunctisq; copiis ad Brutum liberandum profecti, Bononiam præsidio desti-  
 tutam ex itinere recipiunt: atque inde Mutinam procedere pergunt. Quorum aduentu  
 intellecto, Antonius relicto ad Mutinam L. Antonio fratre, ipse Hirtio & Cæsari obviam  
 progressus est. Ceterum quum illi constitutum haberent tantisper iusto prælio abstinere,  
 dum Pansa cum auxiliis & reliquis copiis superuenisset, leuibus tantum equestribus præ-  
 liis concursum est. è quibus vno Antonius non sine magna Cæsarianorum clade supe-  
 rior euasit, quod Germani equites qui paulò antè cum elephantis intercepti fuerant, dum  
 prælium committitur conuersis signis rursus ad Antonium transfirent. Antonius itaque  
 superiori victoria inflatus, postquam Pansam cum Carfuleio, quem Hirtius & Cæsar cum  
 legione Martia Pansæ obviam miserant, appropinquare intellexisset, parte copiarum ad B  
 expugnationem castrorū relicta, cum reliquo exercitu contra Pansam & Carfuleium per  
 noctem proficiscitur: insidiisq; loco palustri inter arundineta dispositis, cæsa maiori exer-  
 citus Vibiani parte, reliquis verò vel intra vallum, quod Torquatus Hirtij quæstor infeli-  
 cem prælij euentum præuidens perfecerat, vel in fugam compulsis, ipse Pansa Consul fer-  
 ro ilia traiectus, Bononiam ex pugna delatus est. Sed Hirtius accepta suorum strage, re-  
 relicto ad castra Cæsare, cum legione altera & parte exercitus Antonianis ex itinere & præ-  
 lio defatigatis atque inopinatis obviam factus, non sine magna tamen suorum clade, &  
 concisa maiori exercitus Cæsariani parte Antonium intra vicum proximum Forum Gal-  
 lorum dictum fugere coëgit. Quam ob victoriam præter Hirtium & Pansam, ipse etiam  
 Cæsar, qui superioribus præliis non interfuerat, tam à Senatu quàm à militibus Imperato-  
 res appellati sunt: & Cicerone sententiam dicente decretū, vti qui eo prælio cecidissent, C  
 publicè sepelirentur: liberisq; & parentibus ipsorum præmia quæ ipsi superstites accepturi  
 fuerant darentur. Ex hoc quum Antonius imminuto non parum exercitus sui robore, præ-  
 lio abstinere constituisset, sperans scilicet Brutum vel sola fame coactū, breui deditionem  
 facturum, Hirtius ex aduerso & Cæsar auctis animis quum Antonium prælium detrectare  
 intelligerent, castra Antonij prætergressi, copias propius Mutinæ mœnibus tanquàm vi  
 irrupturi admouent. Hinc Antonius veritus ne Mutina ab aduersariis occuparetur, pro-  
 ductis duabus legionibus reliquas quoque copias immittere parabat: ita conuerso à Mu-  
 tina in Antonium Cæsarianorum agmine, diu acre atque anceps prælium commissum est:  
 accedentibusque tardius reliquis Antonianorum, Cæsariani tandem superiores euasere.  
 Sed Hirtius cum in castra Antonij irrupisset, fortiter circa Prætorium Antonij pugnam  
 capeffens cæsus est. Cæsar tamen è vestigio cum suis accurrens corpore Consulis simul &  
 Antonij castris positus est. Sed eodem ferè momēto ab Antonio repulsus, per noctem quæ D  
 proximè insequuta est, ipse pariter & Antonius in armis pernoctauere. Postridie Antonius  
 accepta tanta clade, metuens ne Cæsar, quod pridie tentarat, Mutinam irrumperet, aut  
 ipse circumuentus in extremum discrimen deduceretur, spe auxiliorum à P. Ventidio, qui  
 cum tribus legionibus in Piceno erat, & à Lepido & Planco, qui in Gallia erant, obtinen-  
 dorū, relicta Mutina iter versus Alpes instituit. Decimus autem intellecto Antonij disces-  
 su metu obsidionis liberatus, quum à Cæsare, quem sublato Consulū altero, altero verò  
 ex vulnere accepto animam Bononiæ agente, solum superesse sciebat, propter cædem pa-  
 tris sibi metueret, missis trans flumen quod Mutinam præterfluit ad Cæsarem quibusdam  
 è suis, primū gratias ipsi tanquàm seruatori agit: colloquiumq; arbitris ciuibz postulat,  
 de cæde scilicet se purgaturus. Sed Cæsar responso asperius dato, negauit se colloquium  
 admissurum, quòd id præter pietatem videretur: ceterum quandiu Senatui & Magistrati-  
 bus

**A**bus videretur, ipsum incolumem esse passurum: quando solum Antonium hostem hoc bello sibi persequendum censuisset. Quo accepto responso, Brutus ad aduersam fluminis ripam progressus, in clamato Cæsaris nomine, recitatoq; clara voce, ut exaudiri posset, Senatusconsulto quo Galliam acceperat, professus se ad Antonium persequendum sufficere, ne transito flumine provinciam suam Cæsar intraret, denunciavit. Hinc Cæsar Bononiam ad Panſam profectus, ea quæ gesta erant, scriptis ad Senatum litteris nunciavit. Quibus Romam perlatis, censente Cicerone, primum ex s. c. vestis mutata est: decretq; ob profligatū Antonium sexaginta dierum supplicationes: bonisq; publicatis quotquot cum eo militassent hostes iudicati. Hirtij autem & Panſæ Consulū corpora publica sepultura honorata sunt: factique iamtum Patres alienioribus à Cæsare animis, quod vel primos eius successus suspectos haberent, ipsumq; veluti legitimum dominationis Cæsarianæ successorem odisse inciperent, honores Cæsari debitos vnà cum triumpho D. Bruto decreuerunt: collaudatisq; militibus Brutianis, præmiisq; quæ Cæsarianis debebantur, in ipsos collatis, imperium soli Bruto bellumq; contra Antonium conficiendum decernunt: additis insuper quum aliis tum ipsius etiam Panſæ legionibus, votisq; pro victoria ipsius publice nuncupatis: simulque Lepidum, Plancum & Asinium, quos etiamnum sibi fidos existimabant, Antonio per litteras vnà cum Bruto bellum inferre iubent. Quotquot autem Cæsaris inimicos credebāt, eos vel muneribus vel prouinciis concessis honorarūt. E quibus Sex. Pompeium classi atque oræ maritimæ, administrandæq; rei nauali præfecerunt. M. verò Bruto Macedoniam, Cassio Syriam & bellum contra Dolabellam decreuerunt. Ceterum quum exercitum, maxime legiones veteranas quas Cæsar à Panſa moribundo acceperat, Cæsari adimere non auderent, quod militum erga Cæsarem studia perspecta haberent, astutia quadam vsi, distracta mutua inter ipsos concordia, inutiles Cæsari reddere conati sunt. Præteritis enim quibusdam ex his & neglectis, alios collaudatos honoribus & præmiis prosequuti sunt. Quæ tamē decreti calumnia, quum nec Cæsarem nec milites ipsos lateret, quod non tam ad paucorum quàm ad vniuersorum ignominiam pertinere videretur, militum in Cæsarem studia etiam magis accendit. Cæsar autem quanquam Senatus in se iniuriis offensus, dissimulata tamen in præsens indignatione, triumphum ob rem feliciter gestam à Senatu petiit. Sed Senatus quum maiora quàm pro ætate postulare videretur, negato triumpho, ne nihil ei tribuere videretur, ornamenta Consularia ipsi decreuit, simul etiam ius & locum sententiæ inter Consulares dicendæ. Quæ quum à Cæsare tanquàm longè infra ipsius merita negligenterentur, additum est, ut proximè Prætor, deinde & Consul crearetur. Quibus omnibus quum sibi necdum satisfactum Cæsar existimaret, sciretq; non tam ex animo quàm metu militum, quorum propensio in se voluntas Senatū minimè latebat, hæc ita decreta: præterea & hoc molestissimè ferens, quod

**D** propter immaturam ætatem quasi per contemptum puer subinde vocaretur, in armis votorum summam sibi collocandam censuit. Utque maius robur sibi adiungeret, Antonio quoquo modo clam reconciliari studuit. Primum enim si quos ex ipsius ducibus aut militibus captiuos habebat, eos vel in suorum numerum allegebat, vel ad Antonium redire permittebat, ut per hos Antonius Cæsaris in se animū cognosceret. Postea etiam internuntiorū in hoc opera vsus, expositisq; per litteras Lepido Asinioq; Senatus in se cōtumeliis, eosdem in speciem Senatui quidem parere hortatur, ceterum sui Antonijq; exemplo motos securitati propriæ consulere: ac potius dum licet vel cum Antonio cōspirare, se enim non defuturum. Quumq; lege annali solutus ad Consulatus petitionem admitteretur, pro triumpho, cuius repulsam proximè passus fuerat, ad Consulatū aspirans, ut Consul in locum interfectorum crearetur, tum per alios tum per Ciceronem obnixè elaborabat. Quod eo maiori studio Cicero Senatui persuadere conatus est, quod speraret se ipsi collegā adiun-

D. BRUTVS  
IMPERA-  
TOR.

SEX. POMP.  
PRÆFECT.  
CLASSIS ET  
ORAE MAR-  
TIMÆ.

gendum, ut ipsi Cæsar pollicitus fuerat. Sed quum Cicero homo alioqui ambitiosissimus A  
 Senatum in hoc minimè falleret, metuerentque plerique ne Cæsar Consulatum adeptus  
 eadem patris vlcisceretur, dilatis in aliud tempus propter varias causationes comitiis,  
 Cæsar Consul creatus non est. Interim Antonius superatis Alpibus, conuiiente ni-  
 mirum Culeone, qui à Lepido custodiæ Alpium præpositus erat, in Galliam descendit, &  
 iuxta flumen ubi Lepidus castra habebat, in aduersa ripa castra fecit, missisque; crebris vltro  
 citroque nuntiis quanquam Lepido primùm detrectante; propensis tamen vtrinque; in re-  
 conciliationem militum animis, ita ut iunctis ponte fluminis ripis quotidiana etiam con-  
 temptis Tribunorum imperiis colloquia inter ipsos fierent, ipsisque; adeò Lepidi militibus  
 instantibus, Antoniumque; intra vallum inscio Lepido receptum deducuntibus, tandem fa-  
 ctum est, ut Lepidus & Antonius in gratiam redirent. Atque ex eo tempore imperij qui-  
 dem titulus & nomen penes Lepidum fuit, summam tamen rerum Antonius administra-  
 bat. Quod postquam Romæ intellectum, maxima est insequuta rerum atque animorum B  
 commutatio. Et Senatus quidem Cæsarem hætenus contemptui habitum metuens, ne is  
 quoque Antonio se & Lepido iungeret, missis clam ad Brutum & Cassium in Græciam  
 duobus ex suo ordine, Cæsarem (quem Antonij societatem affectasse etiamnum ignora-  
 bat) interim pari cum Decimo potestate bellum contra Antonium administrare iubet: Le-  
 pidumque; sicut paulò antè Antonium, hostem iudicat. Cæsar itaque simulans se ad bellum  
 Antonio inferendum proficisci, videns Senatum prolatis identidem comitijs vota sua &  
 expectationem de cōsulatu frustrari, adactis prius sacramento militibus, ipsos contra nul-  
 lum exercitum qui sub Cæsare meruisset arma sumpturos, quadringentos è suis cum Tri-  
 bunis aliquot & Centurionibus in urbem ad Senatum mittit, qui tum pecuniam sibi ini-  
 tio belli contra Antonium decreti promissam (quinquies scilicet mille sestertia) tum con-  
 sulatum Cæsari peterent. Ceterum quum Legati acceptis iniquioribus à Senatu respon- C  
 sis ad Cæsarem reuerterentur, milites indignati haud prius destitère, quàm Cæsari persua-  
 derent, ut quamprimùm ad urbem adducerentur: se vel priuatis comitijs etiam inuito Sena-  
 tu ipsum Consulem esse creaturos. Ita Cæsar motis castris, traiectoque Rubicone, octo  
 legiones propius urbem admouet, monitis interim Antonio & Lepido ut & ipsi quampri-  
 mùm accederent. Hinc omnia in vrbe plena pauoris & tumultus: consternatoque; præ ce-  
 teris Senatu, Legati statim ad Cæsarem missi sunt, qui Cæsari etiam absenti consulatum,  
 legionibus autem amplius donatium nomine Senatus offerrent. Sed postquam duæ le-  
 giones ex Africa accitæ in portum applicuisse nuntiatae sunt, sumpta fiducia abolitoque  
 priore decreto, auctore Cicerone, qui à primo aduentus Cæsar die hætenus latuerat,  
 mutatum est Senatusconsultum, & saga pro togis sumpta sunt: distributisque; tum in Iani-  
 culo, tum per alias urbis regiones præsidij, constitutoque; etiam vi Cæsarem repellere, urbis  
 custodia Præ oribus mandata est: militibusque; Cæsarianis interdictum ne propius urbem D  
 accederent, sed ultra. XCIII. milia passuum ab ea abessent. Cæsar autem postquàm mutata  
 in contrariam Senatus sententiam intellexit, dimissis à se non sine pudore legatis, præmis-  
 sisque; equitibus suis plebem bono animo esse iussit: occupatoque; quicquid circa collem  
 Quirinalem esset, alia iterum in vrbe successit animorum mutatio: ita ut nō tantum pro-  
 miscua plebeiorum multitudo, sed & maior Senatorum pars portis effusa obuiamque; pro-  
 gressa, aduenientem exciperet: salutatumque; nullo non officiorum genere prosequeretur,  
 & in urbem deduceret: ipsaque; adeò tres legiones, quæ ad urbis custodiam admissæ erant,  
 ad ipsum transirent. Ad hunc modum occupata sine certamine vrbe, exercitumque; in campum  
 Martium adducto, habitis per duos proconsules, qui in id à Prætore urbano creati erant, co-  
 mitiis, Cæsar vixdum viginti natus annos cum Q. Pedio cohærede Consul creatus est.  
 Consul itaque iam factus, militum in se studiis, quos sibi mirè addictos habebat, fretus: pri-  
 mum

CAESAR O-  
 CTAVIANVS  
 Q. PEDIVS  
 COSS.

**A** mūm Dolabellam, qui hostis à Senatu iudicatus fuerat, lege lata absoluit. Mox & ad vlciscendam patris cædem conuersus, ne non tam iure quàm vi agere videretur, aliam quoq; legem tulit, de quaestione habenda in eos per quos Cæsar occisus fuerat: dictoq; per Præconem omnibus die, constitutisq; etiam in absentes iudiciis, accusati condemnatiq; sunt quamplurimi: quidam ex his non tam socij quàm conscij facinoris: damnatisque aqua & igni interdictum est, bonaq; ipsorum publicata. Postulati hac lege M. & D. Bruti, C. Cassius, P. Seruius Calpa, & ipse quoq; Sex. Pompeius, non tam quòd particeps & conscius cædis, quàm quod hostis fuerat. Accusatoribus autem præmia constituta ex bonis damnatorum, honoresque & magistratus concessi, præterea vacatio à militia pro se & liberis nepotibusque ipsorum. Ab hoc Cæsar quum intelligeret M. Brutum & Cassium decem & septem, siue vt Appianus scribit, viginti legiones habere, quum se solum aduersus tantos non sufficere intelligeret, serio de Antonio sibi adiungendo cogitare cœpit: Senatuique per Pedium collegam persuasit, vt antequàm factionum odia fierent immedicabilia, cum Lepido & Antonio in gratiam rediretur. Ita Senatusconsultum quo Lepidus & Antonius eorumq; exercitus hostes iudicati fuerant, induceretur antiquareturq;: litteræq; pacificæ ac beneuolæ tam à Senatu quàm à Cæsare ad Antonium mitterentur, & vicissim ab Antonio rescriberetur. Antonio itaq; Brutum persequuturo, statim se cum duabus legionib. iunxit Asinius Pollio, qui Hispaniâ prouinciâ habebat. Accessit mox & Munarius Plancus, qui Galliæ Cisalpinæ cum tribus legionib. præerat, Bruti partes paulò antè sequutus: copiasq; vterq; suas Antonio tradidit. Hinc Brutus se desertū videns, quanquàm decem adhuc penes se legiones haberet, quòd tamen quattuor ex his veteranæ ex inedia Mutinensi etiâ num laboraret, reliquæ verò tyronum essent, ad Brutum in Macedoniâ cum suis legionib. insueto & pedestri itinere, (scilicet trajecto Rheno per Germaniâ & Illyricum, quòd propter Cæsaris metum solitis vti itineribus prohiberetur) proficisci cōstituerat. sed deterritis primò insolita & ignota itineris difficultate tyronibus qui præmissi fuerant, atq; hinc ab ipso deficientib., mox insequutis etiâ quattuor veteranis legionib., postea & ab omnibus, etiam quos ad corporis custodiâ adhibuerat, destitutus est, decem tantum exceptis: sumptoque habitu Gallico & sermone vsus Gallico, relicto viarum dispendio Aquileiam petiit. Sed captus in itinere à latronibus, deductusque ad Capenum Sequanum, qui illi regioni præerat, primò humaniter exceptus, sed postea Antonio ab eodem proditus est: submissisque ab Antonio percussoribus interfecto caput præcisum atque ad Antonium delatum. Bruto ad hunc modum interempto, paceque inter Cæsarem & Antonium confecta, locum congressui & colloquio deligi placuit ad confluentes inter Perusiam & Bononiam: præmissoque Lepido qui locum ipsum & ne quid insidiarum lateret inspiceret, Cæsar & Antonius singuli cum quinque hinc inde legionibus, vt pactum fuerat, eò conuenire: relictoque comitatu & amicis extra insulam, tres soli in insulam transeuntes, media ferè insula loco omnibus conspicuo, confidentes, protractoque in biduum ferè de summa Reipub. & diuisione imperij colloquio, iunctis tandem dextris sub specie tollendæ ciuilibus dissensionis ordinandæque Reipub., feralis funestissimique fœderis est inita societas, nouusque atque hætenus inauditus Reipub. constituendæ consulari potestate triumuiratus, quem tres illi pari & æquali inter se imperio in quinquennium administrarent: additumq; vt Cæsar deposito consulatu P. Ventidium sibi substitueret, vrbanosque Magistratus annuos in proximum quinquennium designarent: factaque prouinciarum diuisione conuenit, vt vniuersa Gallia tam Cisalpina quàm Transalpina, excepta Narbonensi, Antonio cederet: Narbonensis autem cum Hispania Lepido: Cæsar autem cum Africa Sardiniam, ceterasq; insulas circumiectas obtineret. Nam de Asia & transmarinis prouinciis, quòd eas Brutus & Cassius occuparent, non est actum: bellum autem contra Brutum & Cassium

TRIUMVIR  
TVS REIPV.  
CONSTITV-  
ENDÆ IN  
QVINQVE  
NIUM IN-  
TVS.

LEPIDVS  
COS. DE-  
SIG. ITER.

PROSCRI-  
PTIO.

ut Cæsar & Antonius administrarent: ad vrbs autem custodiam, vti Lepidus Consul in A  
annum insequentem pro D. Bruto designatus, cum tribus legionibus relinqueretur. Et ne  
ad bellum longinquum profecturis domi ab aduersariis aut æmulis potentie ipsorum pe-  
riculum esset, placuit ipsos prius è medio tolli, reuocarique, quanquam repugnante ali-  
quandiu & pro Ciceronis salute obnixius decertante Cæsare, pessimum Syllanæ proscri-  
ptionis exemplum. Quæ quum ipsi inter se iuramento sanxissent, conuocatis militibus  
quos testes & conscios esse volebant, Cæsar pro officio suo utpote Consul, pro concione  
omnia de scripto recitauit, solo proscriptionis exemplo suppresso: habitaque commoda  
pro ratione temporis ad milites oratione, præter alia victoriæ præmia & donatiua, colo-  
niæ. XVIII. urbium Italicarum ipsis promissæ, prædiaque ipsarum tam urbana quàm ru-  
stica, non secus ac bello ab hostibus capta, diuidenda attribuendaque. Orationem se-  
quuta alacris militum acclamatio, mutuaq; dextris iunctis more militari salutatio. Per  
hæc tempora dira atque horrenda tam in vrbe quàm in agro portenta & prodigia calami-  
tates instantes haud obscure denunciauere. His itaque sic constitutis, primò Cæsar, B  
postea reliqui duo, singuli interiectis diebus, cum sua quisque prætoria cohorte & vna  
legione urbem ingressi, nihil prius habuere, quàm ut quæ ipsi constituissent, latis legibus  
opera Tribunorum plebis (imprimis autem P. Titij) sancirentur. Et postquam pro ipso-  
rum in urbem aduentu Dijs sacrificatum, initium statim dominationis à proscriptione &  
cædibus, propositis duabus tabulis, quarum vna Senatores, altera promiscuam reliquorum  
omnis generis hominum turbam contineret: In quibus descripti fuere, non solum cum  
quibus iusta intercedebat odiorum aut inimicitiarum causa, sed & hi qui leuius offen-  
dissent, vel qui amicorum inimici essent, aut etiam ipsorum inimicorū necessarij vel ami-  
ci: vel denique si qui propter potentiam & præcipuam in Rep. dignitatem aut gratiam  
suspecti essent: imò & qui opibus & diuitijs antecellere credebantur, nullam aliam ob C  
causam aut offensam, quàm quòd bona ipsorum publicata ad bellorum impensas & præ-  
mia militibus persoluenda, multum conferre posse intelligerent. Quibusdam etiam vel  
sola domus splendidior exitio fuit. Hinc nec quibusdam ex infima plebe, nec pluribus mu-  
lieribus, imò ne impuberibus quibusdam parcitum: proditaque etiam coniunctissimorum  
salute, homicidia homicidiis, & parricidia parricidiis permutata & compensata sunt: ne-  
gante scilicet vno Triumviro proscriptionem & cædem amici aut necessarij qui col-  
legæ inimicus esset, nisi vicissim is alium aliquem è suis concederet. Sic Antonius L. Cæ-  
sarem auunculum suum Cæsari proscribendum permisit, ut ipse in locum eius Ciceronem  
acciperet: & Lepidus similiter fratrem suum Paullum impiè trucidandum proposuit.  
Feruntque Senatorum quidem primùm. CXXX., postea. CL., equitum verò bis mille no-  
mina in hæc tabulas relata, diuersisque passim vrbs regionibus proposita, additis subin-  
de alijs vel recenter damnatis, vel per errorem fortè aut studio antequam proscriberentur D  
occis: constitutoque indici iuxta atque interfectori præmio in singula capita, ingenuo  
quidem vicens quinque milibus sestertium, seruis autem cum libertate & iure ciuitatis de-  
nis milibus: capitibusq; occisorum, ut numerus constaret, ad Triumuiros referri iussis, pœ-  
na quoque ex aduerso iis qui proscriptum exciperent, occultarent, aut apud se inquiri ve-  
tarent, proposita est. Hinc omnia primò in vrbe plena cædibus & tumultu, discurrentibus  
& noctu & interdum per loca sacra & profana, publica & priuata, hinc percussorib., & dum  
proscriptos persequuntur, vel abditissima quæq; & secretissima scrutantib. & inuestiganti-  
bus: illinc miserando cum fletu & ululatu miseræ plebeculæ omnis generis & sexus proscri-  
ptorū latebras quærentiū turba. Nec dissimilis fuit rerum facies tam in agris quàm in alijs  
omnib. per vniuersam ferè Italiam urbibus & municipiis: passim enim vel fuga vel cædes. E  
proscriptis autē qui se præsentī exitio eximere poterant, non pauci ad Brutū & Cassium in  
Gre-

- A** Græciam, alij in Africam ad Cornificium fuga se recepêre. Certissimum autem vti & brevissimum plurimis fuit perfugium Sicilia ad Sex. Pompeium, cuius tunc singularis fuit in miseros ciues pietas: dum non solum classe haud procul Italia in statione constituta, triremibusq; oras legere iussis fugientes nauibus exciperet, vestibusq; & alijs rebus necessarijs iuuarer: sed & dimissis Romam & ad alias passim vrbes præconibus omnes ad se proscriptos inuitans, tutum cunctis hospitium, pecunias & quæuis necessaria, imò honores & præfecturas offerret: præmiaq; ijs qui aliquem è proscriptis seruasset, duplicaturum se promitteret. E Triumviris autem nemo crudeliùs Antonio ac citra omnem misericordiam proscriptionem exercuit: cuius tanta fuit immanitas, vt etiam inter epulas occisorum capita ad se deferri iuberet, eorumq; aspectu, tanquam iucundissimo spectaculo, afficeretur, & vix tandem exsatiaretur. Inter cetera nullum maiori cum voluptate quàm Ciceronis aspexit. quod & Fulvia vxor ipsius arreptum vtraque manu, diutiusq; in sinu
- B** super genua detentum, postquam ad satietatem intuita esset, tandem pluribus atq; amarulentis opprobrijs illudens & conspuens, crebris acus ictibus compunxit. Sed Lepidi minor fuit sœuitia, Cæsaris autem minima, qui etiam non paucis ignouit: tum quòd ipse vtpote nuper admodum ad Remp. accedens cum paucioribus simultatum atque inimitiarum causas haberet, tum quòd natura minimè crudelis esset, paternæq; æmulator clementiæ. Hinc solis patris percussoribus contentus, plurimos è reliquis proscriptorum seruabat, grauius etiam in eos statuens qui dominos atq; amicos prodidissent, vti vicissim in eos qui eosdem protexissent beneficis. Sub hæc tempora mortuo in magistratu Q. Pedio Cæsaris in consulatu collega, & Cæsare consulatum, quem tam impotenter paulò antè expetierat, abdicante, COSS. in eorum locum facti sunt C. Carrinas & P. Ventidius Bassus, deposita prætura quam tum fortè gerebat. Eodem tempore ex Hispania triumphauit Lepidus III VIR, vti & L. Munatius Plancus ex Gallia, qui Lugdunum oppidum in Gallia Narbonensi ad confluentis Araris & Rhodani còdidit, deductis eò ciuibus Romanis, qui ab Allobrogibus quondam Vienna expulsi fuerant. Atque hæc ferè sunt, quæ in Italia à cæde Cæsaris gesta sunt. Brutus autem & Cassius, postquam sub specie procurandæ annonæ urbem egressi, quò tandem ea quæ in vrbe gererentur euaaderent expectantes, in Campania durante etiamnum prætura aliquandiu substitissent, finito magistratu in Græciam transiêre: ibique ab omnibus ferè ciuitatibus magno cum honore excepti, ab Atheniensibus etiam statuis æreis honorati sunt: quæ ipsis tanquam tyrannicidis, ob facinoris affinitatem iuxta Harmodium & Aristogitonem positæ fuêre. Ceterum postquam intellexêre res Cæsaris magna quotidie incrementa accipere, Creta & Cyrene siue Bythinia (quæ prouinciæ in locum Syriæ & Macedoniæ ipsis decretæ fuerant) quòd minoris momenti viderentur contemptis, Syriam & Macedoniam quæ prius concessæ, postea ademptæ fuerant, vt opulentiores copiosioresq; & bello quod imminere videbatur gerendo magis oportunas, inuadere constitutum habebant: pecuniasq; in id & militem quoquo modo poterant, comparabant. Et Cassium quidem Syriam petere placuit, Brutum verò Græciam & Macedoniam cum Illyrico proximo tenere. Brutus itaque vniuersa mox Græcia nullo ferè labore occupata, in Macedoniam transiens haud maiore negotio & hac potitus est: Q. quidem Hortensio qui eam hætenus tenuerat, & quòd iam successorem expectaret discessum parabat, non solum facile cedente, sed & suis partibus accedente: C. verò Antonio, quem M. frater eò miserat, quiq; tum fortè eò aduenerat, Dyrrachiumq; cum Vatinio occuparat, dum à suis desertus proditur, cum ipso Vatinio in suam potestatem redacto, exercitibusq; ipsorum adiunctis: ita tamen vt C. Antonium relictis prætorijs ornamentis in ocio viuere permetteret. Ad hunc modum Brutus recepta iam vniuersa Epyro & Macedonia cum finitimis plerisque prouincijs, lit-

C. CARRINAS  
P. VENTIDIUS  
COSS. SVFF.  
  
LEPIDI EX  
HISPAN.  
TRIUMPHVS.  
  
MUNACII  
PLANCI EX  
GALLIA  
TRIUMP.  
  
LUGDVNVM  
CONDITVM.

M. BRUTVS  
IMPERATOR.

M. BRUTVS  
IMPERATOR.

BRUTINVS  
MISMA.

C. CASSIVS  
IMPERATOR.

teras hac de re Romam ad Senatum mittit : interim se & exercitum Senatui permit-  
tens. Hinc collaudato imperium in omnes illas provincias confirmatum est. Vnde in  
spem adductus Brutus se Cæsarem quoque sibi deuincturum, qui & ipse Antonio æquè  
inensus erat, scriptis & ad ipsum litteris, vti Antonium communem inimicum bello  
persequi pergeret, & secum in gratiam rediret persuadere conatus est. Sed cognito  
postea Cæsarem summa rerum penes se existente de vindicanda patris cæde consilia ce-  
pisse, deposita reconciliationis spe, bellum etiam grauius sibi instare intellexit : seda-  
taque seditione quam C. Antonius dum Brutianos ad defectionem sollicitat, in exercitu  
ipsius mouerat, ipsoque Antonio Apolloniæ inscijs militibus relicto, & C. cuidam Clodio  
in custodiam tradito, cum validissima exercitus sui parte in interiorem Macedoniam, inde  
in Asiam proficiscitur : & dum auxilia subinde quacunque transibat, & pecunias contra-  
hit, insidijs à L. Gellio Poplicola petitus est, alioqui sibi amicissimo : vti & frater ipsius  
Gellij M. Messalla Cassio erat coniunctissimus : cui ipsi idem Gellius postea exitium mo-  
litus est : sed indicio insidiarum à Poplicolæ matre Cassio facto, matri in præmium de-  
tectarum insidiarum condonatus, à suis benefactoribus ad Cæsarem & Antonium defe-  
cit. Submissis autem à M. Antonio qui Caium fratrem è custodia eriperent, C. Clo-  
dius siue proprio consilio, siue iussu Bruti, Antonium interfici iussit. Brutus autem in-  
tellectis M. Antonij conatibus, & cæde C. Antonij, nouos metuens tumultus, relicta A-  
sia, Europam quamprimum repetijt : receptaque ex itinere Bessorum regione Impera-  
toris nomen accepit. confugienteque per id tempus ad ipsum Polemocrata Reguli cu-  
iusdam vxore, quæ occiso ab hostibus marito, filium suum puerum, cui ab iisdem hosti-  
bus metuebat, in fidem ipsius cum vniuerso thesauro tradidit : inuentaque eodem in the-  
sauro maxima auri argenti que copia, pecuniam ex ea signauit, propria imagine numis-  
mati impressa, additoque cum duobus pugionibus pileo, in argumentum libertatis suæ  
& Cassij opera Reipublicæ restitutæ Cæsare interfecto. Et hæc quidem à Bruto gesta  
sunt. Cassius autem cessante Dolabella, rebusque alibi gerendis intento, prior in  
Syriam venerat : sumptisque imperatorijs insignibus legiones veteranas, quæ olim sub  
Cæsare meruerant, ibi inuentas (quarum alijs Sex. Iulius à Cæsare decedente ibi relictus  
cum Cecilio Basso præerat, alijs L. Staius Murcus, quibusdam etiam M. Minutius Cris-  
pus) sacramento suo adegit : receptaque vniuersa Syria in Iudæam transgressus, eademque  
minimo negotio à se occupata, litteras & is ad Cæsarem de reditu in gratiam & recon-  
ciliatione, & ad Senatum de rebus à se gestis, vti Brutus iam antea fecerat, mittit : ac-  
ceptisque iisdem quæ Brutus de Cæsare nuntijs, imperium ipsi vti & prius Bruto à Senatu  
confirmatum est, bellumque contra Dolabellam, qui ob Trebonium Smyrnæ cæsum ho-  
stis iudicatus fuerat, decretum. Dolabella autem intellecto iam antè Senatusconsulto  
contra se facto, dilato Syriæ adeundæ proposito, in Asia remanere constituerat : qua occu-  
pata & classe per L. Figulum à Rhodijs, Lycijs, Pamphilijs, Cilicibusque mercede con-  
ducta atque apparatu bellico instructa, eaque per L. Figulum in Syriam præmissa, ipse ter-  
restri itinere in Ciliciam transiens, Tarsum Cæsari bellis superioribus fidam vitro se de-  
dentem recepit : pulsisque præsidij Cassianis quæ AEGis erant, Syriam inuasit. Sed ab  
Antiochia depulsus, Laodiceam in peninsula sitam occupauit, Laodicensibus, qui &  
ipsi quoque Cæsaris rebus fauerant, deditione sponte facta, se ipsius fidei permittentibus.  
Dumque à Laodicea cum classe Aradum trajicere parat, Cassio è Palestina reuertenti  
obuiam cum exercitu factus, naualique prælio superatus, Laodiceam refugere coactus  
est. Vbi à Cassio obsessus aliquandiu, sæpiusque à terra oppugnatus, alioque prælio na-  
uali semel atque iterum commisso, primò quidem dubio Marte, altero infelicitè, tan-  
dem obstructis à L. Statio Murco, qui classi Cassianæ præerat, portus faucibus, nec mi-  
nus



**A** nūc arctē à Cassio terra circumfessus, subuectione rerum necessariorum vtrique interclusus, facta eruptione iterum in oppidum compulsus, plerisque; è suis Centurionibus per munera corruptis, qui minoribus portis apertis Cassium admiserant, videns se à suis destitutum, ne viuis in hostium manus veniret, satelliti se feriendum præbuit. Alij propriis manibus concidisse tradunt, & M. Octauium legatum ipsius, item Marsum sibi manus intulisse. Sic Cassius Laodicea in potestatem redacta atque direpta, exercitūq; Dolabellæ sacramento suo adactō, Cleopatrz offensus propter auxilia sibi ab ipsa denegata & Dolabellæ præstita, tum quod intelligeret eam comparata magna classe constituisse ad Cæsarem & Antonium nauigare, Aegyptum milite vacuam propter legionum cum Allieno discessum petere constituerat: facile se eam occupaturam sperans. Sed Brutus intellecto de Triumviratu inter Cæsarem, Antonium, & Lepidum inito, constituisseque Cæsarem & Antonium ad bellum sibi inferendum mare transire, Cassium alia meditantem crebris litteris

**B** ad se reuocare non cessabat. Quare Cassius rebus omnibus posthabitis, depositoque Aegypti potiundæ proposito, ad Brutum in Asiam quamprimū properauit: ipsoque Smyrnæ inuento, & inita etiam arctiore societate, consilioque super his quæ in posterum agenda viderentur habito, primò quidem statim Macedoniam petere placuit: ceterum quod existimarent Triumuiros rebus vrbis, atque alijs in Italia constituendis multum temporis impensuros, obitis interim tum per se tum per legatos prouincijs, copias, auxilia, & nouas societates contrahere constituunt. Quumque reliquis ferè omnibus in partes accedentibus, soli Rhodij, Lycij, & Ariobarzanes societatem detrectarent, hos ante omnia vel armis debellandos, vel alia quauis ratione sibi adiungendos constituere. Et Cassius quidem in Rhodios missus est, apud quos litteris Græcis & disciplinis aliquando operam dederat, simulq; Ariobarzanes debellandi negocium ipsi datum. E quibus Ariobarzanes quidem per equites suos, quos in Cappadociam miserat, repente oppressum captumq; occidi iussit,

**C** immensa pecuniarum copia reliquoque apparatu inde ad se relato: Rhodij autem tum ad Myndum tum ad Rhodum ipsam opera Statij Murci prælio nauali superatis, Archilao (quo dum ibi ageret præceptore vsus fuerat) frustra pro ciuib. suis deprecante, Rhodum ipsam terra marique aliquandiu oppugnatam, tandem per prodicionem, vti creditur, cepit: coactaque ingenti præda L. Varo ibi præsidio relicto, Statio autem Murco cum legione vna, sagittarijs, & sexaginta nauium classe circa Tenarum Peloponnesi promontorium in statione manere, & Cleopatram cum maxima classe, magnoque apparatu ad Cæsarem & Antonium nauigare parantem obseruare, & si posset intercipere iussu, reliquas Asiæ prouincias & ciuitates obiens, decem annorum tributa imperabat, & sine remissione exigebat. Brutus autem in Lycios profectus, primū profligato Lyciorum exercitu sibi obuiō, castrisque ipsorum potitus, atque alijs pluribus oppidis statim in potestatem acceptis, Xanthum oppugnare aggreditur: factaque ab oppidanis per noctem excursionē, atque incendio operibus machinisque suis quibus oppidum oppugnabat iniecto, ipse quoque Brutus non minimum vitæ suæ discrimen adiit. Sed Brutiani facto in Xanthos etiam per medias flammās impetu, ipsq; in oppidum repulsis, simul cum ipsis irrumpunt. Hinc Xanthij urbem suam captam videntes intra ædes quisque suas confugientes, quanquam Bruto conditiones pacis offerente, omnibus suis & charissimis quibusque coniunctissimisque, qui vel vltro iugulum præbebant, contrucidatis, atque in rogos compositis, flammaque subiecta, & ipsi tandem proprijs manibus iugulati concidere: centum tantum & quinquaginta mulierculis, quibus percussor defuerat, præter mancipia, vt quidam tradidere, reliquis. Ab his Pataram aggressus, dubitantibus primò oppidanis, sed postea Xanthiorum exemplo & Bruti clementia permotis, deditionemque facientibus, & hac potitus est: Myra quoque interim per Lentulum in potestatem redacta.

RHODVS  
CAPTA.XANTHVS  
CAPTA.PATARA ET  
MYRA RE-  
CEPTA.

Z ij

Post



Post quæ vniuersa mox Lyciorum gens missis legatis Bruti se fidei permittens, imperata A  
deinceps se obituros nuntiant. His rebus gestis Brutus iussa classe Abydum versus cur-  
sum dirigere, eodem terrestri itinere vniuersas copias duxit: constituens ibi Cassium ope-  
riri, vt simul traiecto Hellesponto in Europam & Macedoniam transfirent. Qui postquam  
& ipse cum suis copiis aduenit, mutuis hinc inde salutationibus excepti, vterque à suo ex-  
ercitu Imperator appellatus est: institutoq; remotis arbitris colloquio, depositis quas ex  
amicorum aliorumq; hinc inde calumniis & delationibus contra se inuicem conceperant  
sinistris suspicionibus, in Macedoniam festinare constituunt. Iam enim C. Norbanus &  
Ceditius Saxa à Cæsare & Antonio præmissi, occupato vniuerso eo qui à mari ad Pan-  
gæum vsque montem est tractu, superatisq; propter compendium Turpilorum Salapæo-  
rumq; montibus & saltibus, ad Philippos castra posuerant. Murcus autem postquam in-  
tellexit Cleopatram vi tempestatis non sine naufragio in Laconicam esse reiectam, ne tan-  
ta cum classe inutilis esset, traiecto mari Ionio insulam Brundusio obiectam occupare fe-  
stinat: transitum in Macedoniam exercitusq; & cōmeatum subuectionem Antonio Cæ-  
sariq; vti sperabat, interclusurus. Cæsar autem & Antonius cognito Brutum &  
Cassium rebus contra Rhodios & Lycios gerendis intentos, diutiusq; id bellum protra-  
ctum iri suspicati, nec proinde sibi festinandum, Norbano & Saxa præmissis, ipsi se matu-  
re & in tempore subsequuturos credebant. Et Cæsar quidem cōstituerat Sex. Pompeium  
iam Italiz oras infestantem prius debellare, ipsiq; cum classe occursum Rhegium petie-  
rat. Antonius autem Brundusij consistebat, bello simul & nauigationi necessaria compa-  
rans & expediens, interim & cum Murco naualibus subinde prælijs cōtendens. Ceterum  
postquam Brutus & Cassius longiori vsu circuitu, superatis duce Rascupolide Regio apud  
Thracas sanguine orto, maximis itinerum locorumq; angustiis & difficultatibus, & ipsi  
Philippos peruenissent: quumq; castra locis editis octodecim à Philipporum oppido sta-  
dijs inter se diuisa, valloq; & fossa contra se munita vno ramen ambitu comprehensa me-  
tati, Norbano & Ceditio quod viribus impares essent, pugnam detrectantibus, quotidia-  
nis incursionibus & equestribus prælijs negocium facerent, atque hinc Norbanus &  
Ceditius Antonium cum Cæsare quamprimum accedere hortarentur, Antonius vicissim  
Cæsarem relicto Sexto & Sicilia ad se properare iussit. Qui vbi Brundusium aduenit le-  
gionibus aliquot ad Italiz præsidium relictis, maiori tamen parte in naues imposita, vento  
vsi secundo nequicquam obsistente Murco in Macedoniam traicere: ita tamen vt Mur-  
cus accedente sibi post Cæsaris & Antonij discessum Domitio Ahenobarbo cum alia le-  
gione, sagittariis & quinquaginta nauibus, totum illum traiectum infestum teneret: vt nec  
tyrones nec commeatus, nec alij apparatus ex Italia subuehi possent. Antonius autem Cæ-  
sare propter aduersam valetudinem Dyrrachij relicto, Amphipoli quam Norbanus præsidio  
munierat ex itinere occupata, relictoq; ibi Pinario, Philippos perueniens loco plano octo ab  
hoste stadiis castra posuit: prælioq; semel infeliciter commisso, postquam id Cæsar intelle-  
xit, metuens ne se absente Antonius aut vinceret aut vinceretur, quanquam valetudine af-  
fecta decimo post die se ad Antonium deferri iussit. Ceterum hic erat castrorum vtriusque  
partis situs, vt Cæsar quidem & Antonius cum aquatione & lignatione difficiliori utpote  
in loco plano & à flumine remoto, tum etiam cōmeatibus minus explicatis vterentur: quod  
obfesso tam à Sex. Pompeio quam à Murco & Ahenobarbo vniuerso mari quod Italiam &  
Epyrum & Siciliam interiacebat, commeatus mari comportari non possent, neque iterum  
ab AEgypto, quæ ipsa fame premebatur, aliqua spes esset: ideoq; quum à sola Macedonia  
& Thessalia tantus aleretur exercitus, exhausta iam ferè Macedonia Thessalia non diu suf-  
fectura videbatur. Brutus verò & Cassius locis editioribus confidentes propter vicinitatem  
silvarum & fluminum tam Strymonis quam Gangetis, qui castra præterfluebat, maiores ha-

**A** habebant aquationis lignationisq; commoditates. Tum etiam quod imminenti sibi à tergo mari AEgeo, portum Neapolitanum ipsamq; Thasum insulam centum stadiis à continenti distitam in sua potestate haberent, commeatus facile tam ex insula proxima veluti horreo quodam, quam vniuersa Asia nullo impedimento subministrabantur. Quae res uti Bruto Cassioq; bellum ducendi occasionem dabat, sperantibus scilicet hostem etiam sine sanguine vel sola commeatuum inopia atque annonae difficultate fatigatum in potestatem venturum: ita Caesarem & Antonium maioribus aliquantò instructos copiis, ut rei summam praelio quamprimum committerent incitabat, metuentes ne si bellum in longum protrahi contingeret, ipsi commeatibus destituerentur: simul etiam Sex. Pompeius, uti iam Sicilia, ita & Italia per ocium occupata, mari transmissa, Bruto se Cassioq; iungeret. Quapropter pluribus diuersisq; operibus & munitionibus hinc inde contra se inuicem effectis, praeliisq; aliquot equestribus per velitationem commissis, Caesare quidem & Antonio omnes praelij occasiones captantibus, Bruto verò & Cassio propter eas quae dictae sunt rationes detrectantibus, imprimis autem Cassio infaustis quibusdam ostentis & praeliis deterrito, milites tandem ulteriorem moram non ferentes, seq; hostibus qui castris operibusq; tantum non insultabant contemptui esse indignantes, ni ad praelium educantur, se vel discessuros, vel etiam inuitis Imperatoribus pugnam capessituros minitabantur: ita ut quidam iam defectionem pararent, alij non expectato imperio ad pugnam prorumperent. Qua militum alacritate ita ut retineri non possent perspecta, partim etiam metu defectionis, Brutus & Cassius fingunt pugnae quamquam inuiti proponunt: ordinibusq; instructis, suos utraque pars hinc inde ad pugnam educit. Brutianis LIBERTAS pro tessera fuit: & dextrum quidem cornu Brutus ducebat, in quo & Messalla erat: alterum Cassius. Ex aduerso autem Cassio Antonius se opposuerat, Bruto Caesar: qui quamuis per aduersam valetudinem minus firmus esset, infausto tamen Arterij medici insomnio territus, quo castra ipsius capi visa fuerant, castris excesserat: lecticaq; elatus, quantum valetudo patiebatur ducis munia obibat. Vbi ad manus ventum, acriterq; aliquandiu seruatis ordinibus concertatum, adeo ut utraque pars nec vinci nec vincere videretur, tandem conuulsis ordinibus, distractisq; legionibus, dextra Bruti acies, impulsis atq; in fugam versis Caesarianis, acius instans eodem impetu, non sine magna caede tam fugientium quam eorum qui castris praesidio relictis erant, etiam ipsis Caesaris castris potitur. Alia ex parte Antonius facta in Cassianos haecenus inermes impressione, aliisq; cum ipso Cassio in loca superiora compulsis, aliis fugam castra versus capessentibus, magna celeritate insequutus, occisis iis qui ad custodiam castrorum remanserant, ipse vicissim undique per portas & per vallum in Cassiana castra irrupit. Ita cum aequo utrinque Marte certatum fuisset, utrique se victos pariter & victores credidere. Cassius autem qui in altiorum tumultum euaserat, unde castra sua capta conspiceret poterat, de Bruto sollicitus Titinium euocatum qui de Bruti euentu cognosceret mittit. Is quum in itinere in equites quos Brutus vicissim ad Cassium mittebat incidisset, agnitus ab iis & non sine gaudio & amplexibus exceptus, una cum iis gressu composito ad Cassium reuertebatur. Quod ubi ex loco superiori Cassius vidit, existimans hostilem equitatum esse, qui capto Titinio ad se pergeret, in interius tabernaculum se recipiens, sagoq; caput obuoluens Pindaro liberto ceruicem extensam feriendam praebuit: quamquam alij non inuento nec alibi postea conspecto Pindaro, ab iniussu ultro caesum credidere. Titinius autem reuersus, tabernaculumq; ingressus, nuntium scilicet de Bruti salute allaturus, conspecto Cassij capite, tarditatis poenas à se exigens, ipse quoque in gladium incubuit. Brutus intellecto Cassij interitu, casum tanti viri non sine lachrymis deplorans, primum atque ultimum Romanorum subinde appellauit: corpusq; ipsum exornatum ne ex aspectu ipsius & luctu militum animi conciderent, clam in Thasum insulam per amicos honesto funere sepeliendum misit: transiensq; in Cassiana

CLAUDES PHE  
LIPPENSIS.

castra, quodd cōmodiori oportunioreq; loco quàm sua sita viderentur, Cassianos ad se rece-  
ptos verbis & donatiuo consolatus est: interim & milites increpans, quodd non exspectato  
imperio ad prælum prouolassent. Feruntq; quidam Lacedemonē & Theſſalonicā in præ-  
dam militibus pollicitū, si proximo prælio victores reuerti contigissent. Constituto tamen  
iusto prælio de cetero abstinere, quodd aduersarios necessitatibus etiamnū confictari non  
ignoraret, suos subinde castris educens, quæcunq; per occasionem poterat nonnunquam  
etiam nocte damna intulit: inter cetera flumine auerso hostium castra inundatione reple-  
uit. Quo die prælum in campis Philippicis cōmitti contigit, eodem & Ionio in mari  
naues onerariæ, quæ duce Domitio Caluino cum triremib. aliquot duas legiones, è quibus  
altera Martia, & Prætoriam decem milium cohortem, alasq; equitum quattuor, atq; aliam  
selektorū multitudinem à Brundisio Cæsari vehebant, à Murco & Ahenobarbo cum cen-  
tum triginta nauibus occurrentibus, partim captæ, partim dissipatæ & in fugam disiectæ  
sunt, quibusdam ex his etiam quinq; dierum obsidionem tollerantibus, famemq; interim  
velis rudentibusq; manducatis solantibus, picemq; madidam lingentibus. Quæ vbi Cæsar  
& Antonius intellexere, quum aliundè auxilia non exspectarent, maximaq; rerum necessa-  
riarum inopia, aliisq; difficultatibus & incōmoditatibus ingruente iam hieme premeren-  
tur, antequam & ad Brutum eius cladis nuncius perferretur, prælio de summa rerum expe-  
riri constituunt: copiisq; in aciem productis, Brutum detrectantem & in proposito perti-  
naciū persistentem, cōuitiis & cauillis ad præliū prouocare, & quoquo modo irritare non  
desinūt: donec tandem Brutus partim victus suorum conuitiis & importunis flagitationibus,  
ipsis potissimū ordinum ductoribus Tribunisq; & Centurionibus alacritatem militum, vt  
certissimū victoriæ augurium extollentibus, nec eo tempore negligendam inculcantibus,  
partim etiam maiorem defectionem metuens, maximè ab his qui olim sub Cæsare milita-  
rant, (iam enim pleriq; ab ipso ad Cæsarem transierant) quanquā inuitus ipse quoq; suos  
ante munitiones in aciem produxit, sedulo monēs ne longiūs à tumulto quodam proximo,  
quem præsidio munierat, progredierentur: quodd & receptus esset faciliior, & hostem è loco  
superiori impeterent. Dum igitur vtriq; hi quidem fame stimulante, illi verò iusto pudore  
incitati, pari animorū contentione ad prælum se comparant, sub horam diei nonam Sole  
iam inclinante aquilæ fortè duæ medio ferè inter vtrosq; spacio inter se concertauere. In  
quam rem quum vtraq; acies animis oculisq; intenta, etiam dilato cōcursu summoq; cum  
silentio, tanquam auguriū captantes, euentū illius certaminis exspectarent, tandem aquila  
quæ à parte Brutianorū pugnabat, victa cessit & fugit: statimq; à Cæsarianis facta concla-  
matione signa illata sunt: concursusq; pariter & à Brutianis, sed minori cum alacritate,  
maximè equitum. Ita postquā aliquandiu primò eminūs postea cominūs vario euentu pu-  
gnatum, occisis hinc inde non paucis, Cassianisq; primū in fugam versis, postea vniuersa  
Bruti acies victa cessit: portaq; castrorū à Cæsarianis vt imperatum erat occupata, hi ad  
mare, illi ad montes, alij verò aliò diffugere, persequentibus Cæsarianis, ita tamē vt à cæde  
abstinerent, contenti iterum coeundi facultatē Brutianis ademisse. Brutus ipse transmissio  
flumine quodam per noctē in tumultum quendam munitū, arboribusq; densis cōsitum cum  
amicis centurionibusq; aliquot se recepit: cognitoq; occupatis ab hoste castris, factaq; ma-  
iorem partem suorum deditione, paruam aut nullam salutis spem esse reliquam, quanquā  
amicis hortantibus vt aut fugeret, aut pacem expeteret, reiectis amicorū consiliis vt se in-  
dignis, ne viuus in manus hostium veniret, Stratonē Epyrotam AEgeatem rhetorē amicū  
suum & familiarem rogauit, vt manum sibi morienti cōmodaret: læuoq; brachio in caput  
reiecto, quo pectus nudaret, dextra mucronē gladij, quem Strato oculis auersis ne morien-  
tem amicum videret subiiciebat, sub mammilla sinistra, ea parte qua cor palpitāt, admouit:  
corpusq; impellens transfixus expirauit. Antonius corpore potitus, purpurea inuolutum  
veste

**A** veste cremari iussit: reliquiasq; & cineres matri ipsius Seruiliæ & Portiæ vxori Romæ misit. Dion scribit caput tantum Romæ missum: obortaq; in traiectu tempestate in mare proiectum. Exercitus autem Brutianus intellecto Imperatoris sui casu, missis ad Cæsarem & Antonium legatis, veniaq; impetrata inter ipsos diuisus est. Ex illustriorib. autem & primi nominis viris qui Brutum sequuti fuerant, quidam dimicantes cecidere: alij seipsos interimere: pauci verò Cæsaris aut Antonij se fidei permiscere: nonnulli capti postea interfecti sunt: pleriq; etiam mari se committentes ad Sex. profugere. Cæsar autem & Antonius sublati è medio potentissimis aduersariis, sacris pro tanta victoria operati, actisq; militi gratiis, quum Lepidus tanquam parum fidus, partibus apud ipsos criminatus in suspicionem venisset, neglecto præteritoq; Lepido, occupatisq; provinciis quas ipsi iam antea adsignauerant, nouam inter se partitionem faciunt: ita vt Hispania & Numidia Cæsari, Gallia atq; Africa Antonio cederet: ea tamen lege, vt si postea Lepidum per calumniam accusatum constaret, pro Gallia Narbonensi Hispaniaq; adeptis Africam acciperet. De Sicilia autem, deq; Sardinia, & transmarinis provinciis nihil inter ipsos actum: quod hæc quidem necdum pacatæ essent, illas verò Sex. Pompeius occuparet. Hac imperij diuisione facta, placuit vt Antonius ad reliqua quæ in Asia alijsq; transmarinis provinciis restabant bella conficienda, tum ad cogendas pecunias & tributa indicenda, vnde militibus præmia persoluerentur, relinqueretur. Cæsar autem in Italiam reuerteretur, Lepidum si quid ille moliretur oppressurus, bellumq; contra Sex. Pompeium gesturus, & militibus veteranis in colonias deductis, agros assignaturus. Quibus sic constitutis, Antonius quidem in Asiam proficisci constituit, Cæsar in Italiam iter auertit: correptusq; difficili & periculoso dum mare traiecit morbo, Brundisij subsistere coactus, Romæ aliquandiu decessisse creditus est: restitutus tamen aliquatò post P. Seruilio & L. Antonio (qui ob singularem pietatem in Marcum fratrem Pietas cognominatus fuerat) consulatum gerentibus, ad urbem reuersus est, cognitoq; Lepidum siue metu sui siue timiditate quadam & ignauia rebus nouis abstinere: proinde quum falsò apud se delatum crederet, sua sententia absoluit, Africamq; vti cõuenerat, restituit. Hinc milites in colonias deducere, agrorumq; assignationem & diuisionem facere paranti, maximè statim se obiecere difficultates, auctoribus potissimum Fulvia Antonij coniuge socru ipsius, inquieti acrisq; ac plusquam virilis animi femina, & L. Antonio Consule: postulantes scilicet vt vel in Antonij aduentum differretur coloniarum deductio agrorumq; diuisio, vel saltem Antonianos milites ipsi Antonij nomine deducerent, contra quam ab ipso Antonio concessum fuerat. Ita vt L. Antonius concitatis & in partes receptis populis, quorum agri militibus diuidendi erant, bello Cæsarem laceffere pararet, Fulvia ubiq; presente, nec consilio tantum, sed & manu cœpta promouente: adeo vt occupato Preneste oppido gladio accincta inter armatos versans, non solum militis, sed & Imperatoris munera usurparet: ipsosq; Cæsarianos milites pecunia ad defectionem vel ad seditionem sollicitaret. Missisq; sæpius vltro citroq; legatis, quum res obsistente semper Fulvia componi nullo modo posset, in manifestum tandem bellum erupit: ita vt Cæsar in Nursinos & Fontinates exercitum duceret, Antonius autem pulso Lepido, qui cum duabus legionibus à Cæsare urbi præsidio relictus fuerat, urbem ipsam occuparet: Imperatorq; à populo salutaretur. Accedentibusq; mox cum suis copiis Asinio quoq; & Ventidio ducibus Antonianis, difficillimum atrocissimumq; bellum impendere videbatur, ni Cæsar L. Antonium in Galliam proficiscentem intra Perusiam compulsum, frustra sæpius erumpere conantem, tandem fame compressum deditionem facere cõgisset. Cæsar itaq; bello citra sanguinem cõfecto, mortuoq; fortè Caleno, qui cum legionibus aliquot Galliam nomine Antonij tenuerat, quum de Antonij in se animo propter ea quæ proximè contra Fuluiam & L. Antonium gesta erant, dubitaret, Caleni legiones ad se traducit: Galliamq; ipsam Antonij provinciam occupat, simul & Hispaniam. Romamq; reuersus, Lepidum in Africam cum sex legionibus Antonianis sibi suspectis ire iubet: (Africam

P. SERVILIUS  
L. ANTONIUS  
CONS.

BELLUM PERUSINUM.

cam autem Sestius haftenus tenuerat, pulsus inde Cornificio & D. Laelio: sed is Lepido ac-  
cedenti haud grauatim cessit) L. autem Antonium cum Peduceio & Luceio legatis Cæsar  
in Hispaniâ mittit. Antonius interim dum in Asiam cum vniuerso exercitu proficisci-  
tur, Græciam transiens L. Censorinû eidem præficit. Ephesumq; veniens, ab occurrentib.  
sibi Baccharum habitu & gestu mulieribus, à pueris verò & viris in Panes & Satyros trans-  
formatis exceptus est: vrbeq; ipsa hedera & thyrsis passim exornata, Dionysius ab omnibus  
appellatus & salutatus. Hinc Ciliciam ingressus est, quò Cleopatram prius euocarat, expo-  
stulaturus cum ea de auxiliis Cassio præstitis. Ceterum conspecta Cleopatra, permotusq;  
tum cultu eius lugubri, tum sermonis & morû venustate captus, non solum iustissimas Cle-  
opatræ se purgantis excusationes, vt quæ non tantum Cassium non iuisset, sed Dolabellæ  
insuper quattuor legiones submisisset, classemq; instructissimâ ad ipsum adducere parata  
fuisset, æquis auribus admisit: sed & in ipsam iuueniliter statim exarsit, ita vt deinceps o-  
mnia quasi ex Cleopatræ præscripto ageret: pecunias interim per vniuersam Asiam partim  
per se contrahens, partim per alios: exactis acerbissimè etiam plurium annorû tributis, &  
ditionibus, libertatibus, immunitatibusq;, atq; aliis passim tam publicis quàm priuatorû bo-  
nis diuenditis: quò scilicet suppeteret, vnde pecuniâ militibus promissam præstaret, quòd  
singulis quinq; drachmarû milia pollicitus fuerat. Cleopatra autem in AEgyptû præmissa,  
postquam Asiam vniuersam proximasq; regiones circumiisset, indictis passim grauissimis  
tributis, instante iam hieme Planco in Asia, Decidio Saxa in Syria relicto, ipse quoq; Ale-  
xandriam apud Cleopatram hiematurus se contulit. Vbi dum Antonius oblitus suæ dignitatis  
depositisq; vnâ cum imperij insignibus, curis & cogitationib. tanto imperio dignis, sum-  
ptaq; pro patrio habitu stola quadrangula calciamentoq; Græcanico, otio luxuriq; deditus,  
amoribusq; inseruiens, conuiuissq; non sine maxima prodigalitate in plures dies & noctes  
continuatis, tempus cum Cleopatra turpiter terit, Parthi duce Labieno & Pacoro Oro-  
dis Parthorum regis filio Syriam inuadunt, Phœnicem subigunt, Saxaque quem Antonius  
ibi decedens reliquerat superato & profligato Apamæam per deditionem capiunt: post  
hæc & Antiochiam à Saxa desertam. Saxaque qui in Ciliciam fugerat à Labieno perse-  
quente occiso, Pacorus vniuersam mox Syriam sola Tyro excepta occupat. Hinc in Pale-  
stinam transiens, & hanc sui iuris facit. Parte alia Labienus qui ad Saxam persequendum  
in Syriam profectus fuerat, Ciliciam vniuersam, omnesque Asiæ ciuitates in continenti  
sitas, præter Stratoniceam nullo ferè negocio ac sine bello subigit, præter Mylissam & Ala-  
banda, quæ per vim in potestatem venere. Hinc Labienus contractis vndique pecuniis,  
maximaq; præda etiam è templis alijsq; locis sacris ditatus, Parthorû se Imperatorem ap-  
pellari voluit. Quæ vbi Antonio sunt nuntiata, vix tandem à Cleopatræ amplexibus di-  
uulsus, imminente iam vere, Alexandria Tyrum proficiscitur, tanquam suppetias contra  
Parthos laturus. Ceterum intellecto proxima quæque in Parthorum potestatem venisse,  
acceptisque eodem tempore à Fulvia vxore (quæ statim à Perusia capta Puteolos vnâ  
cum liberis fugiens, inde Brundisium perueniens, Athenas nauigarat) litteris, quibus &  
de Perusinz obsidionis euentu certior fiebat, & ab vxore non sine lamentis reuocabatur,  
per mare Cyprium & Rhodium Asiam præteruectus Athenas adnauigauit: vbi præter  
vxorem etiam Iuliam matrem repperit, quam in Siciliam confugientem Sextus eò mi-  
serat, quò Antonij gratiam & studium sibi contra Cæsarem conciliaret. Instituito igitur  
cum vxore & matre colloquio, intellectisque plenè iis quæ in Italia gesta erant, victus  
tum Fulviæ Cæsari infestissimæ persuasionibus, tum Iuliæ matris pro Sex. Pompeio de-  
precationibus, accedentibus etiam L. Libone Pompeij focero & Saturnino cum aliis qui-  
busdam quos Pompeius cum Iulia ad Antonium miserat Pompeio recôciliatus vnâ cum  
illo bellum Cæsari inferre constituit. Digressusque Athenis, Fuluiamque malè affectam  
Sy-

BELLVM  
PARTHI-  
CVM DV-  
CE LABI-  
ENO.

LABIENVS  
PARTHO-  
RVM IMPE-  
RATOR.

BELLVM IN-  
TER ANTO-  
NIVM ET  
CAESAREM.

- A** Sycione relinquens, ipse cum ducentis nauibus Corcyra soluens, Brundisium appulit. Ceterum Brundisinas portas ipsi praecludentibus, Brundisium statim vallo & fossa à reliqua continenti intercludit: relictaque ad obsidionem expugnationemque parte exercitus, parte alia ad loca maxime opportuna in illa ora occupanda missa, Sipontem capit: & Pompeium Sicilia excitum quamprimum Italiam inuadere, littoraque opposita infestare hortatur: qui missus cum duabus legionibus in Sardiniam, quam Caesar tenebat, Mena liberto, ipse Thurios & Consentiam obsidere pergit. Caesar autem, qui, ut supra dictum est, sub id fere tempus à Gallia redierat, intellectis ijs quae ab Antonio gerebantur, P. Seruilius Rullum ad Brundisium tuendum, Agrippam verò ad Sipontem tuendam mittit. Neque interim cessatum ab utroque, quin sedulo oppida & colonias & veteranos quoquo modo sollicitarent, & in suas quisque partes pertrahere studerent. Quae dum utrinque pari contentione fiunt, suspensis hinc inde & ducum & militum animis, commodum nuntiatur Fulviam Sycione decessisse. Face itaque belli iam exardescantis per mortem Fulviae extincta, non prius aut ab amicis alterutrius (inter quos & ipsa Iulia mater Antonij erat) aut à militibus ipsis cessatum est, quam Caesar & Antonius depositis armis in gratiam redirent. Quae pax uti aliquo arctiori affinitatis vinculo confirmaretur, Octavia Caesaris soror natu maior, non tamen eadem matre genita, mortuo non ita pridem Marcello marito, postulantibus pacis auctoribus atque applaudente felixque ac faustum acclamante uniuerso exercitu, à Caesare Antonio desponderetur. Factaque tertia imperij diuisione conuenit, ut Caesar Sardiniam, Dalmatiam, Italiam, & Galliam obtineret: reliquas verò trans Ionium mare prouincias Antonius: termino utriusque ditionis constituto Codropoli, quod est oppidum in intimo Adriatico sinu. Ut scilicet quicquid continentis siue insularum ab eo oppido versus orientem usque, ad Euphratem interiaceret, Antonio cederet: versus occidentem usque, ad Oceanum Caesar imperaret: addito tamen ut utriusque delectus in Italia habere liberum esset.
- C** Et Sexto Pompeio communi hoste declarato, bellum contra ipsum Caesar suscepit, Parthicum verò Antonius. Quibus rebus ita constitutis, deducuntur militibus ouantes, propter eam pacem inter se factam, urbem ingressi sunt: ibique nuptiae Antonij cum Octavia celebratae, decretoque Senatus confirmatae. Et quanquam plebs propter Caesaris & Antonij in gratiam reditum, metu noui belli civilis liberata, primum quidem gauderet, postea tamen multò etiam magis indignabatur, Pompeium non esse in foedus receptum, quando non minora urbi mala ab illo, quam ab Antonij & Caesaris dissidio urbi impendere intelligerent, quòd is intellecta Antonij & Caesaris reconciliatione, relicta Italia in Siciliam quidem se recepisset, nihilominus oras & littora per suos crebris populationibus infestaret, occupataque Sicilia, Corsica, & Sardinia, totoque adeò mari quod Italiam circumaluit, consueta frumentationes intercluderet: ita ut dum neque ex Africa, neque ex occidente comestus aut frumenta subuehi possent, urbs in summa annonae caritate etiam fame premeretur. Hinc plebs non prius etiam seditiosius tumultuari destitit, disiectis Antonij & Caesaris statuis, magistratusque & Caesarem ipsum in publicum prodeuntem lapidibus incessens, quam Caesarem & Antonium compellerent, ut ad pacem etiam cum Pompeio faciendam urbe excederent. Baiae itaque profecti sunt, institutoque apud Misenum promontorium cum Pompeio colloquio, ipsis quidem in continenti consistentibus, Pompeio verò ex aduerso in aggere circumfluo, in hoc ipsum aggesto, praesente hinc uniuerso exercitu, illinc tota classe, certis conditionibus, quas antè per internuntios depacti fuerant, pax inter ipsos conuenit. Et postquam dexteras iunxissent, conuiuissque sese mutuis excepissent, postmodumque eius diei Consules in quadriennium designassent, inter hos Antonium, Caesarem, & Pompeium, hunc quidem in unum annum & primum, illos verò etiam in duos utrumque annos iterum & tertium. His ita transactis, Pompeius quidem in Siciliam, Caesar verò & Anto-

PAX INTER  
CAESAREM  
ET ANTONIUM.

IMPERII  
DIVISIO.

CAESARIS  
ET ANTONII  
OVATIO.

PAX CVM  
SEX. POMPEIO  
FACTA.  
ANTONIUS  
COS. DES.  
ITER. ET  
TERT.

Aa nius

nus ad urbem reuersi, faustis acclamationibus atque incredibili omnium ordinum lætitia A  
excepti sunt. Vbi postquam aliquandiu in ocio summa inter se concordia egissent, Cæ-  
sare in Galliam nonnihil turbatam profecturo, Antonius abducta secum Octauia ad bel-  
lum Parthicum in Asiam discessit: approbatis prius à Senatu omnibus actis ipsius, simulq;  
ijs quæ ipse deinceps acturus vel decreturus esset. Qua autoritate fretus, pleraque suo ar-  
bitratu postea constituit: inter cetera Reges aliquot, vti Darium Pharnacis filium, Mithri-  
datis nepotem Ponti, Idumeorum verò Samaritarumq; Herodem, atque alios aliarum gen-  
tium. Instante autem sub discessum ipsius hieme, exercitu in diuersa hiberna distributo,  
ipse Athenis hiemare constituit: vbi non secus quàm Alexandriæ prius fecerat, relicto im-  
peratorio cultu palliatus & cothurnatus priuato prorsus habitu paucis admodum comita-  
tus, fortè vno atque altero amico & famulo, professores & alios recitatores auditurus in  
publicum subinde procedebat: sæpiusq; conuiuia Græcorum more agitabat: solennibusq;  
epulis & festis magna cum Octaviæ voluptate intererat: constitutusq; Atheniensium gy- B  
mnasiarcha, inter ceteros honores etiam Bacchum ab Atheniensibus se alterum appellari  
passus est: desponsaq; sibi tanquam Baccho ab Atheniensibus Minerva, cum dote HS qua-  
dragies matrimonium approbavit. Interim P. Ventidius, quem Antonius contra Par-  
thos præmiserat, dum ipse in Græcia otiosus hæret, Labienum ex Asia versus Syriam refu-  
gere coëgit: fugientemq; vsque ad Taurum montem consequutus, vltius progredi pro-  
hibuit: Parthorumq; exercitum haud multò post superuenientem similiter in fugam con-  
uersum, vsq; ad Ciliciam persequutus est: captoq; Labieno, qui in Cilicia aliquandiu la-  
tuerat, Ciliciam vniuersam recepit. Hinc ad Amanum montem conuersus, per cuius an-  
gustias (quæ Amani portæ dicuntur) ex Cilicia in Syriam transitus est, Pharnabatem O-  
rodis Regis præfectum Pacori legatum eum transitum custodientem ex improviso aggres-  
sus, quanquam numero longè impar, cæsa cum magna Parthorum manu ipso Pharnabate, C  
Syriam à Parthis desertam præter Aradum insulam, vniuersam citra prælium recepit. Post  
hanc & Palestinam recuperavit, fugiente præ metu Antigono, quem mox vti & Antiochū  
& Malchum Nabatheorum Regem, propter auxilia Pacoro præstita, magna pecuniarum  
summa multauit. Ob quæ quidem, quòd Antonij auspicijs gesta erant, Antonius ipse à  
Senatu laudatus, supplicationesq; ipsi decretæ sunt. Antonius autem hoc nuntio Athenis  
accepto, epulum Græcis dedit, ludosq; publicos instituit. Per hæc tempora Antonio  
etiamnum Athenis agente, Pompeius rupto pacis fœdere iterū maria infestabat, misso in-  
super in Italiam Menecrate liberto, qui pleraq; Campaniæ loca popularetur & deuasta-  
ret, caussatus quòd Cæsar quidem Mænam libertum suum ad se fugientem classemq; &  
exercitum tradentem recepisset, monitusq; ad se remittere recusaret: Antonius verò Pe-  
loponnesum & Achaiam prouinciam sibi nuper in fœdere concessam, vexaret. Hinc Cæ-  
sar Antonium & Lepidum quamprimū accedere iubet: sed Lepido cunctante & diffe- D  
rente, Antonius quamprimū Athenis Brundisium nauigauit: sed non inuento ibi Cæ-  
sare, siue prodigio territus, quòd lupo prætorium ipsius ingressus aliquot ex militibus i-  
psius dilaniasset, siue alia quauis de causa, bellum Parthicum caussatus, iterū in Græciam  
abnauigauit. Hinc Cæsar coniecturam fecit se ab Antonio contra pacta deserere: & Pom-  
peius sparsis rumoribus Cæsaris caussam Antonio minimè probari, maiori etiam studio in  
id bellum incubuit: ipseq; in Italiam trajiciēs, cuncta hostili animo gessit, rem interim na-  
ualem Menecrati & Apolophani libertis suis cōmittens. Cæsar autem ab utroq; collega  
destitutus, opera potissimū Caluissij Sabini & Mænæ liberti, qui nuper à Pompeio pro-  
fugerat, usus est: prælijsq; aliquot mari infelicitè cōmissis, accepta etiam non leui propter  
tempestatem maximam subitò exortam clade, qua plus quàm dimidia nauium pars perie-  
rat, effecit vt Pompeius verè Neptuni filius crederetur, tanquā Neptuno à partibus ipsius  
stante

P. VENTI-  
DII CON-  
TRA PAR-  
THOS RES  
GESTAE.

BELLVM  
SICVLVM  
CVM SEX.  
POMPEIO



- A** stante, & pro ipso contra Cæsarem decertante. Quod quū & ipse Pompeius ita videri vellet, pro purpureo paludamento ceruleo deinceps vti cœpit: & tanquam Neptuno sacrificans, equos & viros viuos in fretum coniecit. Cæsar autem subductis quæ restabant nauibus, ad nouam classem comparandam, aliosq; apparatus, in Campaniam recessit: missosq; Mecenatē Antonium iterum ad propulsandum communem hostem & belli societatem euocat. Vere itaq; ineunte Antonius cum trecentis nauibus Tarentum accessit: vbi obortis nouis inter ipsos suspicionibus, ita vt Cæsar ad ipsum accedere recusaret, Antonius autem in Syriam reuerti pararet, Octauia ad Cæsarem profecta ipsi persuasit, vt in colloquium cum Antonio veniret: sic post mutuas expostulationes, denuo inter se reconciliati sunt. Quumq; Antonius necessario sibi ad bellum Parthicū proficiscendum caussaretur, bello Pompeiano se interesse posse negauit, nisi Cæsar mallet id in annum sequentē differri, naues tamen & reliquum apparatus lubenter traditurum. Ita Cæsar acceptis ab
- B** Antonio cxx. nauibus, ipsi vicissim viginti legionariorum milia ex Italia missurum pollicitus est. Et exeunte iam primo Triumviratus quinquennio, in aliud quinquennium sibi eandem potestatem prorogarunt: Pompeioq; hoste iudicato, consulatum & auguratum nuper inter ceteras pacis condiciones concessum, ademerunt. Quibus ita constitutis, Antonius ad bellum Parthicum in Syriam vnā cum Octauia profectus est: sed hanc mox à Corcyra remisit. Inde per Asiam in Syriam profectus, missō in Aegyptum Fonteio Capi tone, pro Octauia ablegata Cleopatram accersit, venientemq; ad se magna cū beneuolentia magnificoq; apparatu exceptam, Phœnicia, Cœlesyria, Cypro, magna etiam Ciliciæ parte, eaq; Iudææ parte quæ Balsamum profert, tota deniq; Arabia quæ ad Oceanum pertinet & Nabatheorum dicitur, donat: liberisq; suis, quos vno partu geminos Cleopatra ipsi ediderat, quorū vni Alexandro, alteri Cleopatæ nomen erat, Solis & Lunæ cognomina addidit. Vixdum aut digresso Antonio quū Mænas homo dubiæ fidei, iterū à Cæsare ad Pompeium transiisset, bellum statim aduersus Pompeium instauratū est: præfectoq; classi loco Mænae M. Agrippa, Cæsar à Lepido quanquā inuito impetrauit, vt & ipse sua cum classe Siciliam inuaderet. Sed is amisso cū tempestate tum prælio magno nauium suarū numero, ad Lilybæum appellens, ibiq; diutiùs cōsistens, à rebus gerendis abstinuit. Hinc apud Cæsarem in suspicionem veniens, occulta cum Pompeio iniisse consilia creditus est: statimq; obortum inter ipsos dissidium: indignāte Lepido, quod Cæsar se qui parem haberet potestātē, nō vti collega æquato imperio, sed quasi legato tantū vti vellet, atque hinc ad Pompeiū clam inclinante. Quod Cæsar impræsentiarum dissimulandum ratus, quia videlicet Lepidum clandestinum quā apertum hostem habere mallet, antequam & hinc Pompeianis rebus aliquid roboris accederet, aut Pompeius pecunia & cōmeatibus quibus destituebatur, instrueretur, quamprimū prælio decertare cōstituit. Omnibus igitur ad prælium expeditis, Pompeium prope Messanā etiamnum imparatū terra simul & mari aggreditur: ita vt Cæsar ipse pedestres copias duceret, M. aut Agrippa mari rem gereret: & post longam & dubiam hinc inde dimicationem, Pompeiani terra mariq; profligati, fugientes Messanā & alia loca petiēre: ipse verò Pompeius amissa classe & Demochare classis præfecto mortuo, alijsq; plurimis ad Cæsarem profugientibus, rebus iam desperatis, filia atq; amicis cū pecunijs & reliquis rebus preciosioribus in naues (quæ. xvii. duntaxat ex vniuersa classe reliquæ erant) impositis, noctis tenebris adiutus, nemine insequente, ad Antonium fugit: sperans scilicet quod matrem ipsi incolumē remisisset, inuicē & ab ipso in gratiam recipiendum. Lepidus interim admotis propiùs Messanā copijs (quod & M. Agrippa à Cæsare submissus haud multò post aduenerat) Plemmio, qui cum octo legionib. statim post Pompeij discessum eò venerat, in fidem recepto, militibusq; eius cum salute etiam direptione vrbs cōcessa, quanquā reclamante & inuito Agrippa, qui Cæsare expectandum censebat; intra Messanā receptus, urbem icēlā suis piter & Pompeianis militib. diripiēdā concessit:

TRIUMVIRA-  
TVS REIPVB.  
CONSTITV-  
ENDAE ITE-  
RVMINITVS.  
POMPEIVS  
HOSTIS IV  
DICATVS.

Aa ij

au



auctusq; accessione Pompeianorū vsque ad numerum viginti legionum, occupataq; Messana, etiam de vniuersa Sicilia retinenda cogitauit: vt quæ sibi iure deberetur, quod prior in eam descendisset, pluresq; eius ciuitates in fidem recepisset. Sed Cæsar hoc intellecto postridie accedens, facile milites à direptione abstinere, ipsum autem Lepidum vrbe excedere, collemq; proximum castris suis occupare compulit. Ortaq; primū inter ipsos per internuntios disceptatione, non sine multis expostulationibus, Lepido quidem de Cæsaribus in se iniuriis prouinciisq; sibi ademptis conquerente, Siciliamq; sua potissimū opera receptam sibi vendicante, Cæsare verò nihil aut pauca ad hæc respondente. Qui postquam quosdam è Lepidianis maximè è Pompeianis qui pridie ad ipsum transierant corrupisset, cum equitibus vsque ad vallum castrorum Lepidi progressus, castraq; ipsa cum paucis ingressus, & milites alloquutus, obtestatusq; se inuitum ad bellum protrahi, postea cum vniuersis accedens copiis, castra Lepidi obsedit: cōmissioq; leui prælio, deficientibus primū ad ipsum Pompeianis, reliqui quoque Lepidi milites metuentes ne & ipsi in potestatem redigerentur, paulatim alij post alios, Lepido nequicquā obsistente & fidem ipsorū implorante, ad Cæsarem defecere, parati etiam Lepidum interficere ni Cæsar vetuisset. Ita Lepidus ab omnibus desertus, pullatus ad Cæsarem procedens, se genibus ipsis submisit. Sed Cæsar assurgens, dextra porrecta subleuatum, supplicem sibi fieri passus non est: imperioq; adempto, relicto tamen Pontificatu Maximo, ad urbem redire iussit. Sextus autem à Messana fugiens, in Lesbum insulam delatus, Mytilenæ (vbi olim patre Pompeio aduersus C. Cæsarem bellum gerente cum matre egerat) substitit: quumq; se fidei Antonij permittere decreuisset, legatosq; in id ad Antonium misisset, intellecto postea infelici rerum Antonianarum aduersus Medos successu, ad occupandam continentem Lesbo obiectam animum adiiciens, nauesq; & classarios interim comparans, Parthis etiam se iungere studuit: missisq; clam ad Thraciæ Ponti; reges & Dynastas legatis, suam contra Antonium operam, vti prius Labienus, obrulit. Quibus Pompeij conatibus ad Antonium perlatis, quanquam prius Pompeiū in amicitiam recipere decreuisset, M. Titium qui prius à Pompeio ad ipsum defecerat, cum classe contra Pompeium proficisci iubet, cum mandato, vt siquidem classem & se dedere vellet, Pompeium honorificè ad se deduceret: sin minùs, ipsum bello persequeretur & quoquo modo opprimeret. Titius igitur Pompeium adhuc Nicomediæ imparatum deprehendens, pacem iterum ab Antonio per legatos petentem, ita tamen vt nec se nec classem tradere paratus esset, posteaq; in Mediterranea Bithyniæ se recipientem, Armeniamque petentem, Mindaij circumuentum & in potestatem redactum, postea per litteras ab Antonio iussus interfici curauit: quanquam Antonium ipsum postea eius poenituisse ferunt. Cæsar autē intellecta Pompeij cæde, factus ob id ludis equestribus, Antonio currum apud rostra & statuam in templo Concordiæ posuit. Atque hæc quidem in Sicilia & alibi contra Pompeium gesta sunt. Pacorus autem Orodis Parthorum regis filius Ventidio rebus in Syria nuper à Parthis recepta cōstituendis intento, Antonioq; Alexandriæ luxui & amoribus dedito, cum valido exercitu iterū Syriam inuaserat. Sed Ventidius maturè cum legionibus, quæ Parthus minimè putabat occurrēs, in agro Cyrrhestico Parthos castra sua edito loco posita aggredi ausos, facta subito eruptione nō sine maxima strage concidit: ipsoq; Pacoro duce cæso profligatos partim in Mediam & Mesopotamiam vnde venerant, partim in Comagenem ad Antiochū celeri se fuga recipere compulit: capiteq; Pacori per omnes Syriæ ciuitates circumlato, Syriam vniuersam, quæ Pacorū propter summam eius iustitiam & clementiam vnice obseruabat, euentumq; eius belli sollicitè expectabat, mox pacatā reddidit: receptisq; quæ defecerant ciuitatibus, in Antiochum conuersus, & hunc intra Samosata cōpulsus oppugnare aggressus est: deditionemq; facere, & pacem mille talentis redimere paratū, Antonij propediem adfuturi ad-

IMPERIUM  
LEPIDO AB-  
ROGATVM.

SEX. POM-  
PEII CÆ-  
DES.

BELLVM  
PARTHI-  
CVM.

**A** aduentū expectare, aut legatos ad ipsum de pace mittere iussit: ne solus scilicet sibi omnē rerum gestarum gloriam vſurpare velle videretur: quōd sciret Antonium rebus à se feliciter gestis iam tum inuidere. Postquam autem Antonius post dies haud multos superuenit, quum res à Ventidio suis auspiciis gestas haud satis æquo animo ferret, quōd gloriam non in solidum suam fore intelligeret, Ventidium in ordinem redactum abrogato imperio exercitum sibi tradere iubet: eiusq; opera & tunc temporis & postea vti recusauit. Hinc ad Antiochum cōuersus, quum nec oblatas pacis aut deditionis condiciones admitteret, nec rursus versa in fortitudinē desperatione diutiùs obsessum sæpiusq; oppugnatū in potestātē redigere posset, victus tædio, vidensq; tempus frustra consumi, suspicatusq; milites ob affectum iniuria Ventidiū animis in se esse alienioribus, acceptis pro M. tālentis quæ priùs offerebantur. CCC. tantū, & duobus duntaxat obsidibus, pacem Antiocho dedit: solutaq; obsidione, & constitutis vtcunq; rebus Syriacis, Athenas reuersus est. Decretoq; tam sibi quā Ventidio, ob res cōtra Parthos gestas, triumpho & supplicationib., quanquā indignatus honores sibi cum Ventidio cōmunicatos, Ventidiū tamen collaudatū ad triumphū in urbem remisit: qui & solus & primus hactenus de Parthis triumphauit. Nec multō post Antonius quoq; Romā venit. Per id tempus C. Sosius Syriæ Ciliciæq; ab Antonio præfectus Aradios, qui soli se Ventidio opposuerāt, fame & longa obsidione pressos in potestātē redegit: Antigonumq; qui præsidium Romanorum interfecerat, prælio superatum, Hierosolimisq; quō confugerat obsessum, tandem in ipso templo vi expugnatum, viuum cepit: confirmatoq; Herodi Iudæorum regno, quod ipsi Antonius concesserat, Antigonum cruci affixum virgisq; cæsum, demum securi percussit. P. quoque Canidius Crassus circa Armeniæ fines ab Antonio relictus, superatis diuersis prælijs Pharnabazo Hiberorum, & Zibere Albanorum Regibus, ad Caucasum vsque montem Romana protulit arma. Interea Antonio Romæ diutiùs hærente, ita vt sub finem demum anni in Syriam reuerteretur, Phraates alter Orodis filius, cæso in prælio à Ventidio fratre suo Pacoro, acceptoq; à patre regno, sublatis è medio per dolum fratribus, quos ex Antiochi filia Orodes susceperat, ipsum quoq; Orodem patrem ob tantum scelus meritō sibi offensum, interimere nō dubitauit: simul & quoscunq; ex nobilissimis aliquando auctoritate apud patrem valuisse, aut nunc etiam plurimū posse intelligebat. Hinc plurimi & præcipui crudelitatem hominis metuentes, ipso relicto alij aliō fugiebant: ex his aliquot ad Antonium, in quibus fuit Monefes quidam. Quo recepto Antonius quum is se ducem belli fore, facileq; bonam Parthiæ partem occupaturum polliceretur, adiunctis sibi Pharnabazo & Zibere Regibus, paulō antè à Canidio subactis, expeditionem contra Phraatem parabat. Ceterū Phraates defectione suorum potissimū autem Monefis turbatus, missis ad Monesem legatis, data fide ad se reuerti iubet. Quod quanquam Antonius haud satis æquo animo ferret, spe tamen pacis recipiendorumq; pro Moneſe ciuium Rom. & signorum sub Crasso amissorum, Moneſem redire permittit: simul etiam legatos mittit, qui si signa & captiui redderentur, pacem cum Partho conficiant. Ipse interim validissimis instructus copijs, Cleopatra, quæ tum fortè aderat, Alexandriam remissa, ad bellum se comparabat: speransq; Regem propter spem pacis securiùs agentem ex improviso posse opprimi, ad Euphratem vsq; processit. Verū postquam Euphratem valido teneri præsidio intellexit, ab Artanafde maioris Armeniæ Rege sibi confederato accitus, monitusq; Medo ad auxilia Parthis præstanda longiùs profecto, Mediam facile posse inuadi, auerso itinere, relictoq; post se cum impedimentis, machinis, & bona exercitus parte, Statio Oppiano, & se quamprimū subsequi iusso, ipse magnis itineribus ad Phraaspa vsque regiam Medorum urbem, in qua erat vxor Regis cum quatuor liberis, peruenit: oppidumq; obsidione cinctum statim oppugnare cœpit. Quæ quū Medum & Parthum minimè laterent, obuiam progressi, fatigatumq; ex itinere de impro-

VENTIDI  
DE PARTHIS  
TRIUMPHVS.

C. SOSII RES  
GESTAE.

uiso adorti, vniuersis ad vnū cæsis, solo Polemone Ponti rege capto, omnibus impedimen- A  
tis machinisq; bellicis potiuntur. Quod vbi Artaxasdes Armeniæ Rex intellexit, quasi re  
desperata, cum suis se copiis subtrahens in Armeniā quamprimum reuersus est. Antonius  
autem à Statianis celeriter accitus, ad suppetias suis ferendas relicta Phraasporū obsidione  
profectus, quum præter cadauera nihil inuenisset, postremū barbarorum magna celeritate  
se recipientiū agmen insequutus, cōmisso prælio, nullaq; ferè edita strage, quòd ab Arme-  
nio desertus esset, ad Phraasporum obsidionem reuertitur. Ceterū quum machinis desti-  
tutus sæpius oppugnando nihil proficeret, diuersis cladibus à Parthis qui haud procul abe-  
rant illatis, absumptisq; omnibus quæ circa urbem erant cōmeatibus, dum suos longius fru-  
mentatū mittere cogitur, subornatis à Phraate, qui inter frumentationē Romanis immixti  
familiarisq; compellantes, Antonium in spem pacis facillè impetrandæ adducerent, missis  
iterum de pace legatis, signa & captiuos, vti prius, repetit. Parthus autem signorū & capti  
uorum mentione reiecta, si Antonius exercitum abducat, & Medorum finibus excedat, pa- B  
cem se concessurum respondit. Quo responso Antonius securior iam factus obsidionē sol-  
uit: & dum pacis cōpositionem exspectans ad iter se profectiōemq; comparat, Medi eru-  
ptione facta, machinis operibusq; negligentius tanquā pace iam facta custoditis flammæ  
iniiciunt, aggeresq; & vallum disturbant. Parthi alia ex parte Antonianos aliud agentes  
adorti, cladem non paruam intulere. Antonius ergo se deceptū videns, quum sibi non esse  
vltius de pace cogitandum videret, duce Mardo quodam, instituto per montes & angu-  
stiora loca itinere, ne exercitum suum armis grauem per loca plana & patentia Parthis sa-  
gittariis obiceret, copias suas in Armeniam reduxit: ita tamen vt magnis interim confli-  
ctatus itinerum difficultatibus aliisq; incommodis, tum propter cōmeatum & aquarū alio-  
rumq; per loca auia & deserta inopiam, tum propter crebra vario euentu prælia, occurren-  
tibus sibi subinde Parthis, cum quibus octies decies ex itinere dimicasse traditur, desidera- C  
tis è suis amplius viginti quattuor milibus, post septem & viginti demum dies in Armeniā  
peruenerit. Vbi dissimulato suo in Artaxasdem animo, quòd se ab ipso desertum indigna-  
retur, ultionemq; iam animo concepisset, quia tamen & pecunia & aliis rebus necessariis  
destitutus, humanitatē atq; hospitium Artaxasdis sibi perquam necessaria intelligeret, ho-  
minem blandè ac benignè alloquutus, tandem impetrauit vt sibi cum exercitu in regno  
ipsius hibernare liceret, quòd primo vere alteram in Medos expeditionē suscipere consti-  
tuisset. Ceterū postquam aliquandiu in Armenia subsistens, suos à proximis incōmodis  
& molestiis nonnihil refecisset, hieme necdum exacta, Cleopatraz desiderium non ferens,  
quò propius ad ipsam accederet, per hiemen & niues exercitum in Phœniciam reduxit: lo-  
coq; medio inter Berytū & Sidonem ad mare confedit, Cleopatram quam eò venire iusse-  
rat exspectans, & subinde ad littus procurrens, num fortè illam aduentantē videret: donec  
illa vestem militarem quamplurimā & pecuniam militibus Antonianis distribuendam ad- D  
ferens, tandem aduenit. Pecuniam tamē ab Antonio subministratā, sed Cleopatraz ab ipso  
imputatam, quò militibus gratiorē redderet, quidam prodidit. Pecuniis itaq; quas Cleo-  
patra attulerat, in milites distributis, centenis scilicet quadragenis in singulos sestertiis,  
aliisq; rebus constitutis, Antonius cum Cleopatra in Aegyptū reuertitur. Per id tem-  
pus orta inter Phraatem Parthum & Medum de præda & spoliis diuidendis contentione,  
Medus metuens ne à Partho regno exueretur, Polemonem nuper à se captum cum legatis  
ad Antoniū mittit: & si bellum Parthis inferre velit, suam ad id operam & auxilium polli-  
ceretur. Antonius itaq; acceptis iis quæ offerebantur cōditionibus, paceq; cum Medo facta,  
promittit se ad Araxem flumen quod Mediam ab Armenia diuidit, suo cum exercitu ven-  
turum, coniunctisq; copiis Parthum inuasurum. Interim quum Artaxasdis desertoris  
perfidia sibi quoquo modo vindicandam cōstituisset, quò minore id molestia conficeret,  
com-

- A** comprehensumq; interficeret, primum tanquā amico & benè de se merito gratias pro acceptis ab eo beneficiis repensurus, in Aegyptū ad se accedere hortatur. Qui cum verbis Antonij parum fidens aliud caussatus non veniret, Antonius sperans dum per Armeniam in Parthos exercitum ducit, se faciliè incautū oppressurum: tanquam ad bellum Parthicum ex Aegypto in Syriam proficiscitur. Verū intellecto haud multò post Octauiam aduentare, litteras ad Octauiam mittit, significans se ad bellum Parthicū proficisci, proinde ipsam vel Athenis subsistere, vel si ita videatur, domum reuerti iubet. Octauia quanquam faciliè suspicaretur, non tam propter Parthicam expeditionem, quā Cleopatram se remitti, munera tamen & dona, quæ plurima & splendidissima Roma secū attulerat, (in quibus præter vestem, pecunias & iumenta, duo erant selectorū militum milia) Antonio misit. Quidam crediderunt Octauiam à fratre Cæsare missam fuisse ad Antonium, aliquam scilicet iusti belli occasionem captante: quod non ignarus amorū & consuetudinis Antonij & Cleopatraz, **B** certò sibi persuaderet illam aut non admittendam, aut si admitteretur negligendam, prælata ipsi pellice. Cleopatra autē si quando alias tum certè Antonij se amore incensam simulans, nihil intentatū relinquebat, nihilq; sibi ad questus, blanditias & illecebras reliquū faciebat, quò & Octauia ab Antonio arceret, & Antoniū à Parthica expeditione retraheret: ita ut Antonius relicto omni apparatu, neglectaq; tam oportuna rei gerendæ occasione, in Aegyptū reuersus bellum Parthicū in tempus aliquod distulerit. Postea tamē profectus, vindictæ quam in Artavasdem Armeniū conceperat memor, ad aliam doli rationem conuersus, & simulans se filiam ipsius filio suo Alexandro in vxorē expetere, missis semel atq; iterum legatis, Artavasdem ad se pertrahere conatus est. Qui quum sæpius euocatus non veniret, quod sibi malè conscius Antonio non satis fideret, Antonius subito Artaxata progressus, ubi regiam suam habebat Armenius, non prius destitit, quā partim minis partim pollicitationib. sociorumq; persuasionibus, scriptis pariter & factis amicū se simulans, regē **C** ad colloquiū in sua castra pertraxit: ubi cōprehensum per totū regnū & vniuersa castella circumducens, thesauros regio sibi monstrare cōpulit. Verū postquā hi qui gazæ & thesauris præerant, Artaxā filiorū Artavasdæ maximū Regem cōstituisent, iniectis Artavasdæ argenteis catenis, victoq; in prælio Artaxa & ad Parthos fuga dilapso, vniuersam breui Armeniam partim vi partim deditione subegit: impetrataq; à rege Medo Iotape filia in coniugem filio suo Alexandro, & exercitu suo in Armenia relicto (quo postea adiutus Medus Parthū & Artaxam in se irruentes superauit) cum magna præda in Aegyptū reuersus est: Artavasdemq; cum vxore & liberis captiuos ducens, in gratiā Cleopatraz Alexandriæ more Romano triumphans ingressus est. Ipsumq; regem Artavasdæ postea aureis oneratū catenis, adductumq; ad Cleopatraz in media populi corona in argenteo tribunali sella aurea sedentem, supplicē ipsi fieri voluit: datoq; populo Alexandrino epulo & visceratione, uti Romæ post triumphos fieri consuevit, assidentibusq; sibi Cleopatra & liberis ipsius habita ad populū cōcione, Cleopatraz Reginam Regum, Ptolomæū autem Cæsariōnē Regem Regū appellauit: Aegyptumq; his, & Cyprū, uti prius Cæsar, iterū addixit: suis autem ex Cleopatra liberis (quibus præter duos gemellos supra memoratos accessit tertius Ptolomæus dictus Philadelphus) Alexandro quidem Armeniā atq; alias trans Euphratē vsq; ad Indiam regiones, non secus ac si iam & eas suæ ditionis fecisset, Cleopatraz Cyrenaicā, Ptolomæo verò Syriam, omnesq; cis Euphratē vsq; ad Hellepontū regiones attribuit: non dubitans etiam Romā hæc perscribere, postulans ut eadē Senatus decreto suo cōfirmaret: addiditq; paratū se Magistratu decedere, omniaq; Senatui & pop. Ro. permittere: quod speraret se hac ratione effecturū, ut Cæsar, qui ad urbem erat, prior arma deponere cogeretur: aut si id facere recusaret, in inuidiā adduceretur. Post hæc ad Araxem vsq; flumen progressus, quò & Medus è suo regno processerat, fœdere cū Rege inito, parteq; Armeniæ nuper occupatæ

ARMENIA  
SVBACTAANTONII DE  
ARTAVASDE  
TRIUMPHVS

BELLVM CI-  
VILE INTER  
CAESAREM  
ET ANTO-  
NIVM.

CONSULA-  
TVS ET IM-  
PERIVM AN-  
TONIO AB-  
ROGATVM.

patz concessa, filiam vicissim Iotapen filio suo desponsam, signaq; Statiano caeso perdita à Rege recipit, Polemonem verò Ponti Regem à Medo nuper captum, Armenia minore donat. Et hæc quidem sunt, quæ ab Antonio in Syria alijsq; transmarinis populi Romani prouincijs & finitimis regionibus hætenus gesta sunt. Quum autem deuictis occisq; Sex. Pompeio, Lepido verò in priuatorum ordinem redacto, Parthisq; ab vna parte, ab altera verò gentibus quæ contra Cæsarem bella mouerant perdomitis, penes Antonium & Cæsarem rerum omnium summa esset, omnibusq; vtcunq; vbiq; pacatis nullum aliunde grauius bellum imminere videretur, bellum subito civile inter Antonium & Cæsarem exarsit: cuius hæc ferè exstitere causæ & initia. Cæsar offensus Antonij in Octauiam sorore iniurijs, Antonium apud Senatum accusabat, quòd AEGyptum prouinciam sine sorte inuasisset: quòd Artavasda Rege Armeniæ per fraudem capto & in vincula coniecto, magnâ nomini Romano iniuriam & contumeliam conciliasset: quòd præcipuas Po. Ro. prouincias, tum Cleopatraz & liberis ipsius, tum alijs pro arbitrio dedisset. Antonius vicissim obieciēbat, quòd Lepido collegæ se inconsulto magistratum abrogasset, Lepidiq; & Sexti cum prouincijs, tum exercitus sua auctoritate sibi vendicasset: quòd naues quas ipsi comodato dederat, non restituisset: quòd vniuersos ferè per Italiam agros militibus suis nulla habita militum Antonianorum ratione diuisisset. hæc atq; alia tam apud Senatū quàm per litteras sibi mutuò exprobrabant, & vicissim se purgabant: Cæsar quidem coram per se, Antonius verò per litteras, legatos, aut internuntios, potissimum aut per C. Sesium alterum è Consulibus, qui Antonij causam magno studio atque contentione defendebat, & Cæsarem impugnabat, edictum etiam contra Cæsarem propositurus, ni Tribunus plebis vetuisset: qui & postea cum collega & plurimis Senatorum ad Antonium transijt, causatus non licere Consulib. liberè de Rep. agere, quòd Cæsar satellitio stipatus, amicisq; pugiones sub veste occultantibus comitatus in Senatum veniret. Pro quibus alij non pauci postea ab Antonio ad Cæsarem se cōtulere, & in his M. Titius & Munatius Plancus: habitoq; hinc inde Senatu, quum alter alterum criminari & accusare non cessaret, Antonius repudiata Octauia, prior bellum Cæsari denunciassè visus est. Inuento aut Romæ apud Vestales Antonij testamento, eoq; palam in Senatu recitato, quo inter cetera Cæsariōne legitimū Cæsaris filium declarabat: relictisq; tam ipsius Cleopatraz, quàm suis ex Cleopatra liberis immensis inofficiosissimisq; legatis, Alexandriæ se cōmuni cum Cleopatra sepulchro cōdi petebat. factum est vt & ea quæ vulgò de ipso spargeretur, de imperio Alexandriam transferendo, deq; Roma ipsi Cleopatraz donanda, facile crederetur: animiq; ferè omnium, etiam eorum qui prius rebus ipsius studuerant, ab ipso alienarentur. Adempto igitur ipsi cōmuni Senatus decreto consûlatu, reliqua etiam potestas abrogata est. Et quum Senatus propter amicos ipsum hostem iudicare non auderet, impunitate tamē & præmio ijs qui partes Antonij reliquissent proposito, sumptisq; sagis bellum Cleopatraz indictum est. Et postquā magno vtrinq; studio delectus habiti, eaq; quæ ad bellum necessaria videbantur comparata, Antonius paratior & ab omnibus Cæsare instructior, primum cum Cleopatra Ephesum venit, quò copias maritimas omnes cōuenire iusserat. Et quanquā à Domitio monitus Cleopatraz relinquere constituisset, victus tamen precibus & lachrymis ipsius Cleopatraz, Canidioq; quem Cleopatra subornarat, instante, collectis omnibus copijs, assumptaq; secum Cleopatra, Samum peruenit. Vbi postquam dies aliquot in summo luxu, nullisq; non interim voluptatib. indulgens peregrisset, Athenas venit. Commoratusq; & ibi aliquandiu, postea Corcyram perueniens, intellecto naues Cæsaris speculatorias apud montes Ceraunios in statione esse, suspicatus vniuersam Cæsaris classem eò cōuenisse, in Peloponnesum reuectus, omniq; exercitu suo in hiberna distributo, Patris hiemauit: magno Cæsaris cōmodo, qui ab omnib. imparatus, intellecta Antonij celeritate & copiarum magnitudine, magnoperè metuebat ne ante hiemem pugnare cogeretur.

**A** retur. Omnibus igitur per ociū cōparatis, Cæsar vere inito Brundisio soluens, Actium, vbi maior Antonianarū nauīū pars in statione erat, vniuersas copias ducit: copijsq; pedestrib. ad Ceraunios montes expositis, occupataq; Corcyra præsidio destituta, & nauibus ibi in statione constitutis, Actium inde cū vniuersa classe prouectus, nemine nec ad pugnam nec ad colloquiū exeunte, in aduersa sinus Ambracij parte loco sublimi, vnde & Actium ipsum & mare subiectum & sinus interior despici poterant (quo loco postea Cæsar Nicopolim condidit) castra posuit. Antonius aut̃ quem suprā Patris hiemasse relatum est, postquam Cæsarem Actium peruenisse intellexit, & ipse quamprimū eò contendit: castraq; haud procul à Cæsare constituit: cōmissisq; ibi leuibus aliquot terra mariq; prælijs, suis ferè semper inferioribus, & præter Leucadem insulam plerisq; etiam Peloponnesi vrbibus à M. Agrippa receptis, plurimisq; quotidie cōfœderatis Regibus à se ad Cæsarem transeuntibus, castra in oppositam sinus partem transtulit. Vbi dum se comitatibus interclusum videt,

**B** periculumq; esse, ne si diutiùs bellum trahatur sui fame premantur, variantibus sententijs super eo quod faciendum videretur, quanquam Canidio & alijs quāmplurimis suadentib. vt Antonius remissa in Ægyptum Cleopatra, mariq; cedens, exercitu & bello in Thraciam vel Macedoniam translato, terrestri potiùs prælio, quo Cæsarem longè superare videbatur, rem committeret, vicit tamen Cleopatraz sententia, quæ vel iam de fuga cogitans (quā sibi mari quàm terra faciliorem paratioremq; sciebat) nauali prælio concurrendum, aut quod tutiùs videbatur, dispositis per loca oportuna præsidijs in Ægyptum recurrendum inculcabat. Antonius igitur quum maior classiariorum pars per hiberna dispersa nondum aduenisset, plurimisq; occisis, non pauciores ad Cæsarem transissent, reliquis omnibus nauibus flamma studio iniecta concrematis, sexaginta optimas ex omni numero elegit: quas velis etiam secum assumptis, impositisq; viginti milibus militum sagittariorumq; duobus milibus, ad fugam pariter & prælium instruxit: è quibus præter paucas triremes, reliquæ omnes maiores erant, à quaternis scilicet vsq; ad denos remorum ordines, omnesq; turrizæ: vt tanquam de muro ex iis depugnaretur. Dextrū quidem classis cornu cum Antonio Gellius Poplicola ducebat, sinistrum M. Octavius, mediam verò aciem Celius. Gubernatoribus autem præceperat Antonius, vt paulatim progressi, in ipsis sinus faucibus & angustijs hostium impetum expectarent. Cæsar autem postquam Antonianos ad pugnam paratos in acie consistere cognouit, educta & sua classe dum videt hostem immotum tanquam in anchoris consistere, octo fermè à statione hostium stadijs ipse quoque suos continuit: donec procedentib. primò Antonianis, qui magnitudine & firmitate nauium suarum confisi vltiorem moram non ferebant, Cæsarianis quoque propiùs accedentibus atque impetu inuectis, res ad prælium deuenit. Ita vt dum tres quattuorue aut plures Cæsaris naues singulas Antonianarum, quæ vastitate sua arcium potiùs quàm nauium speciem præbebant, oppugnantes circumfistunt, non tam mari quàm terra circa oppidum aliquod prælium committi videretur. Et postquam inclinante in neutram partem victoria, diu acriter pugnatū fuisset, tandem turbata media Antonij acie, Cleopatra, quæ post eas naues quæ pugnam capebant hætenus in anchoris steterat, inter spem metumq; dubia, quum aduersum magis prælij euentum metueret, quàm felicem speraret, dato signo, passis velis, directoque versus Peloponnesum cursu, etiam non præmonito Antonio se cum suis in fugam dedit. Quos quū Antonius non tam metu periculi, quàm accepta iam clade fugere crederet, ipse quoq; attonitus nec plura percunctatus, in quinqueremem insiliens, paucis comitantibus, deserta classe Cleopatraz fugientē insequutus est. Reliqui Imperatoris sui fuga cōsternati, abiectoq; omni vltiùs dimicandi proposito, proiectisq; omnibus quæ cursum remorari possent, ipsi se quoq; ad fugam expediunt. Quos quū Cæsariani velis destituti assequi non possent, eos qui nondum euaserant eminùs cominusq; oppugnando aliquandiu reinorati, quū propter

PUGNA  
NAVALIS  
ACTIACA.

Bb

molem

molem natiū expugnari posse diffident, mutato cōsilio, faces, iacula ignita, atq; ollas car- A  
 bonib. piceq; & sulphure plenas coniecere. Hinc quū statim flamma apprehendisset, defici-  
 ente aqua incendio restinguendo idonea, bona Antonianarū natiū pars incendio mediis in  
 fluctibus miserè periit. Cleopatra autē postquā Antonium subsequi intellexit, signo statim ē  
 nati sua sublato ad quod ille cursum teneret, postea ad se delatū in nauē suam recepit. Ce-  
 terū quidam tradidē, Antonium siue pudore, siue ira, capite in vtramq; manū demisso  
 per triduū in prora nati confedis- se, ita vt Cleopatrá ne aspiceret quidem, neq; se ab ea in  
 faciem conspici pateretur: donec tertio pōst die ad Tenarū promontoriū appellentes, ope-  
 ra mulierum quæ Cleopatrá comitabantur in colloquium reducti, simul & cœnarent & cu-  
 barent. Antonius intellecto ibi classē quidē amissā, verū terrestres copias quibus Ca-  
 nidius præerat sibi saluas, litteris ad Canidium missis iubet eum per Macedoniā in Asiā  
 exercitū ducere: dimissāq; à se quanquā inuitò admodum in AEGyptum Cleopatra, amicis  
 quoq; nauem multo auro & argento plenā largitus, hos quoq; quā quisq; poterat salutē B  
 querere hortatur, Theophilo cuidam qui Corintho præerat eisdem cōmendans, vt donec  
 veniam à Cæsare impetrassent, tutum ipsis per fugiū aut latebras præstaret. Ipse verò præ-  
 missis quibusdā ē suis ad Pinarium Scarpum qui Africā cum exercitu obtinebat, sperans se  
 ab ipso recipiendum, Paretoniū postea appulit. Plutarchus auctor est, Cleopatrá cum An-  
 tonio Paretonium profectā, & à Paretonio demū in Alexandriā remissā. Dion autem  
 tradit Cleopatrá veritā ne tanta clades nouis apud suos tumultib. causā præberet, simu-  
 lata victoriā prorsq; natiū coronatis non sine cantionibus & tibiarū cōcentu Alexandriā  
 inuectā. Ceterū quū Pinarius Antoniū recipere recusaret, occisis etiā quos Anto-  
 nius ad ipsum miserat, Antonius primò de morte sibi cōsciscenda cogitasse traditur: sed ab  
 amicis prohibitus, ipse quoq; Alexandriā se ad Cleopatrá cōtulit: quæ tū fortè Isthmū illū  
 trecentorū ferè stadiorū, qui mare AEGyptiū & sinū Arabicū interiacet, perfodere parabat, C  
 classe scilicet in mare rubrū cum vniuerso thesauro & valida suorū manu traducta, bellum  
 & seruitutē fugiens, nouas per ignotas regiones sedes quæsitura. Sed intellecto Antonij  
 aduentu relicto opere iam incepto, sat habuit portus & littora dispositis munire præsidij.  
 Antonius autē domo quadā in mari ipso iuxta Pharū ædificata, quam Timoniā appellauit,  
 constituerat exemplo Timonis illius Atheniensis, qui vniuersum genus humanū perosus  
 fuerat, omni hominū cōsuetudine deinceps abstinere: quòd se ab amicis desertū & proditū  
 causaretur, proinde posthac fidem nulli habiturū. Ceterū postq̃ Antonius copias etiā ter-  
 restres deletas intellexit, & regē Herodē quondā sibi fidum & amicum cum plurimis alijs  
 ad Cæsare defecisse, ipsumq; Cæsarem expeditionē contra se parare, ē domo illa Timonia  
 Alexandriā reuersus, abiecta cum spe salutis omni simul cura & sollicitudine, voluptatib.  
 conuiuijsq; & luxui deinceps cum Cleopatra totū se dedit: quod vitæ genus ipsi Cōmo-  
 rientes appellarunt. Amicisq; in cœtū illum suum Cōmorientiū receptis, conuiuia & cō- D  
 messationes in orbē continuato circuitu cum ipsis celebrabāt. Interim cōtractis vndiq; co-  
 pijs tam terrestrib. quā naualibus, auxilijsq; populorū regumq; vicinorū imploratis, An-  
 tyllū Antonij ex Fulvia, & Cæsarionē Cleopatraz ex Cæsare filios emancipatos toga virili  
 donarunt: qui si quid ipsis humanitūs accidisset, rei summæ præessent. Et ne quicquā inten-  
 tatū relinqueret, legatione insuper etiā sapius ad Cæsare missa, Cleopatra quidē regnum  
 sibi cum filiis relinqui petiit, Antonius autē vitam priuatā Athenis: cōstituentes nihilomi-  
 nus si non impetraret, aut alia necessitas vrgeret, in Hispaniā, Galliam, aut etiam ad mare  
 Rubrum fugam facere, omnibus etiam in eum euentū comparatis & adornatis. Sed Cæsar  
 nunc reiectis Antonij postulatis, nunc nullo responso dato, Cleopatraz palām quidē in-  
 terminabatur propter Antoniū, sed clām omnia pollicebatur, si illa Antoniū interfici cu-  
 raret, vel regno quamprimū expelleret, missō etiā Thyrsō quodam liberto qui eloquentia  
 plu



**A** plurimum valebat: & quò Cleopatraz facilius quaz vellet persuaderet, pecunijsq; & reliquorum preciosissimarum thesauro quoquo modo potiretur, se quoq; amore ipsius captum simulabat. Antonius autem quum nihil se à Cæsare impetraturum intelligeret, quamvis misso inter ceteros etiam cum magno auri pondere Anthyllo filio suo, intellecto Cornelium Gallum accepto à Scarpo exercitu Paretonium occupasse, sperans se Gallum, quem iam olim propter communem militiam beneuolum sibi credebat, facile pecunijs & pollicitationibus ad se traditurum, Paretonium adnauigauit: sed prohibitus milites alloqui, acceptoque; & terra & mari incòmodo, nuntioq; de Pelusio à Cæsare capto ad se perlato, Alexandriam repetit. Cæsar enim Antonio iam digresso, non tam vi quam proditioe Cleopatraz (quæ Cæsarem sibi quoquo modo demereri studebat) Pelusiū tradente Seleuco haud inuita Cleopatra receperat: inde exercitu propius Alexandriam admoto, castra in Hippodromo posuerat. Sed Antonius superueniens, quum equitatum Cæsaris etiamnum ex itinere fatigatum fudisset, sumpta

**B** hinc fiducia etiam pedestri certamine postea còcurrere ausus, victus ad classem confugit: quod còstituisset, aut prælio nauali de summa rerum contendere, aut in Hispaniam se recipere. Sed Cleopatra consiliorum Antonij conscia, Cæsari & in hoc gratificari studens, effecit, ut naues ad Cæsarem transfugerent. Quod Antonius è tumulto conspicatus, amens in urbem se prorupit, clamitans à Cleopatra se proditum illis, quibus in ipsius gratiam hostem se fecerat. Vnde Cleopatra Antonij indignatione & furore metuens, in monumentum siue Mausolæum, quod illa sibi iuxta Isidis templum sumptuosissimè exedificarat, cum Eunuchis & duabus ancillis se abdidit: denudatisq; cataractis claustrisque; obfirmatis ad Antonium mittit, qui nunciarèt ipsam sibi manus intulisse: sperans scilicet, ut quidam tradidèrè, Antonium intellecta morte ipsius, sibi quoq; mortem esse consciturum. Nec falsa est sua opinione. Antonius enim accepto statim mortis ipsius nuntio, in cubiculum irrumpens, deposito thorace, Erotè seruū, qui sibi pridem

**C** hoc officij si quando res postularèt pollicitus fuerat, promissa exequi, & se interficere iubet. Sed quum is ferro in propria viscera adactò, ad pedes domini moribundus procidisset, Antonius rapto itidem ferro ventrem sibi percussit, seq; in lectum demisit. Quumq; exorto hinc per urbem tumultu Cleopatra è monumenti fastigio despiciens id quod acciderat intellexisset, populusq; conspecta Cleopatra quam mortuam credebat altius inclamasset, Antonius intellecta causa tanti clamoris quod Cleopatra etiamnum viueret (quod & Diomedes à Cleopatra missus haud multò post nunciauit) per eos qui tum aderant proprio rogatu ad monumentum delatus est. Sed quum Cleopatra fores aperire vel nollet vel non posset, funibus & catenis per fenestram ab ipsa Cleopatra & duabus illis mulieribus in sublime attractus, atq; intra Mausolæum receptus, potu vini hausto, postquam Cleopatram ut sibi rebusq; suis consuleret, & ex iis qui Cæsari aderant Proculeio potissimum fideret monuisset, inter muliebres eulatus & lamentationes Cleopatraz haud multò post exspirauit. Cleopatra autem mortuo iam Antonio, quum se Cæsari nondum credere auderet, sepulchro adhuc se còtinebat: ceterum ea quæ acciderat ipsi quamprimū nunciari curauit: sperans se non vitam solum, sed & regnum iis quas immensas penes se habebat opibus redempturam: constitutum interim habes, si regnum ipsi relinquere Cæsar recusaret, admotis sibi, ut ferunt, aspidibus, quas in id secum habebat, iniectoque; thesauris suis igne, quem & ipsum in illum euentum secum intulerat, simul sibi vitam quam nullam potius quam priuatam malebat, eripere: & Cæsarem pecuniarum expectatione frustrari. Cæsar econtra quum hoc unum in votis haberet, ut thesauro eius omni integro & ipsa viua potiretur, quod eam in triumphum duceret, Proculeium cum mandatis ad Cleopatram mittit, iubens eam ad se adducere si qua fieri posset. Qui quum non admissus in monumentum pro foribus Cæsaris mandata exponeret, iubens Cleopatram optima quæq; de Cæsare sperare, seq; & sua omnia Cæsari permittere, re infecta ad Cæsarem reuersus est. Postea submisso alio, qui ut prius Proculeius fecerat, sermonem pro foribus cum Cleopatra protraheret,

PELVSIUM  
A CÆSARE  
RECEPTUM.

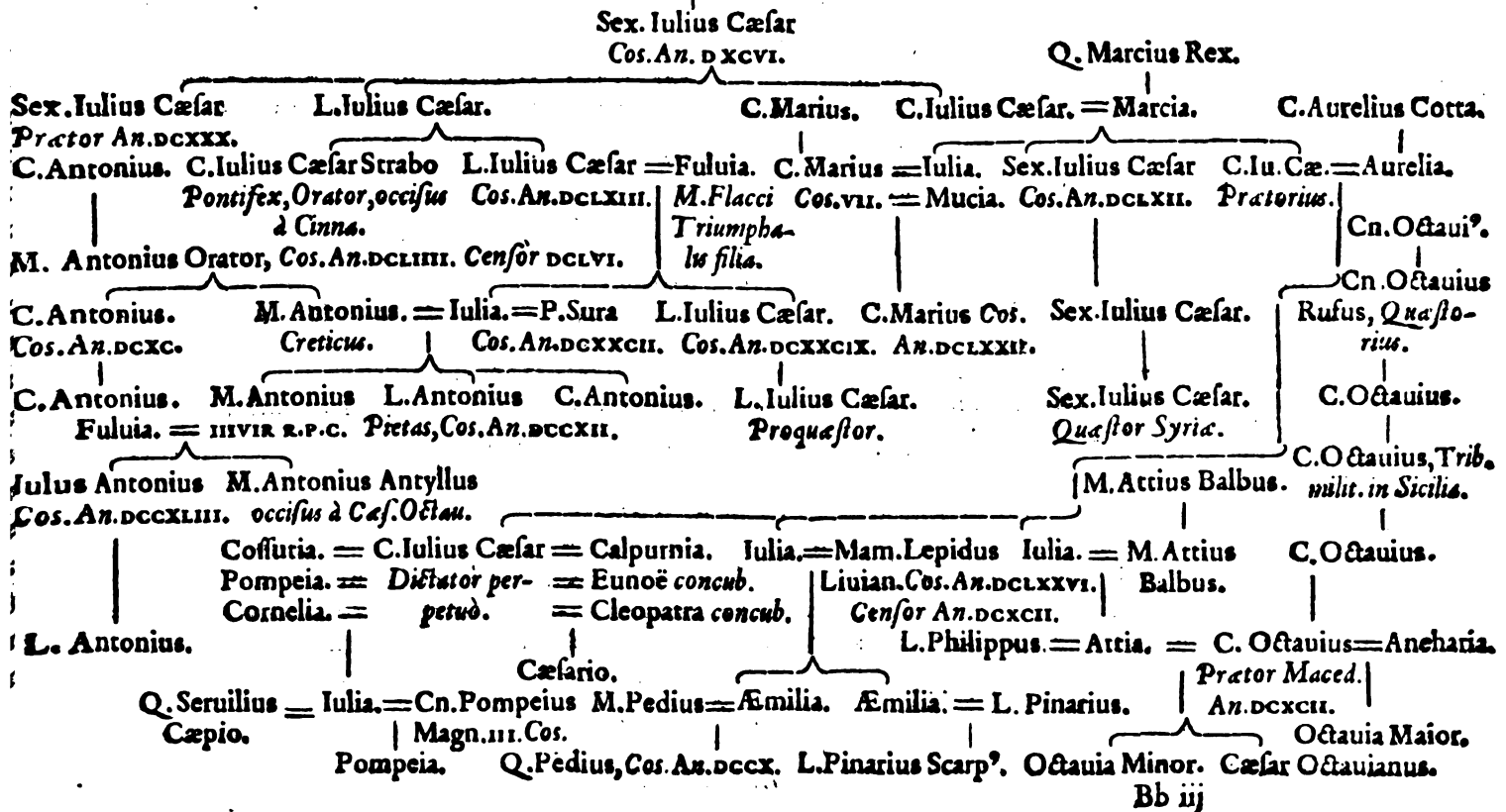
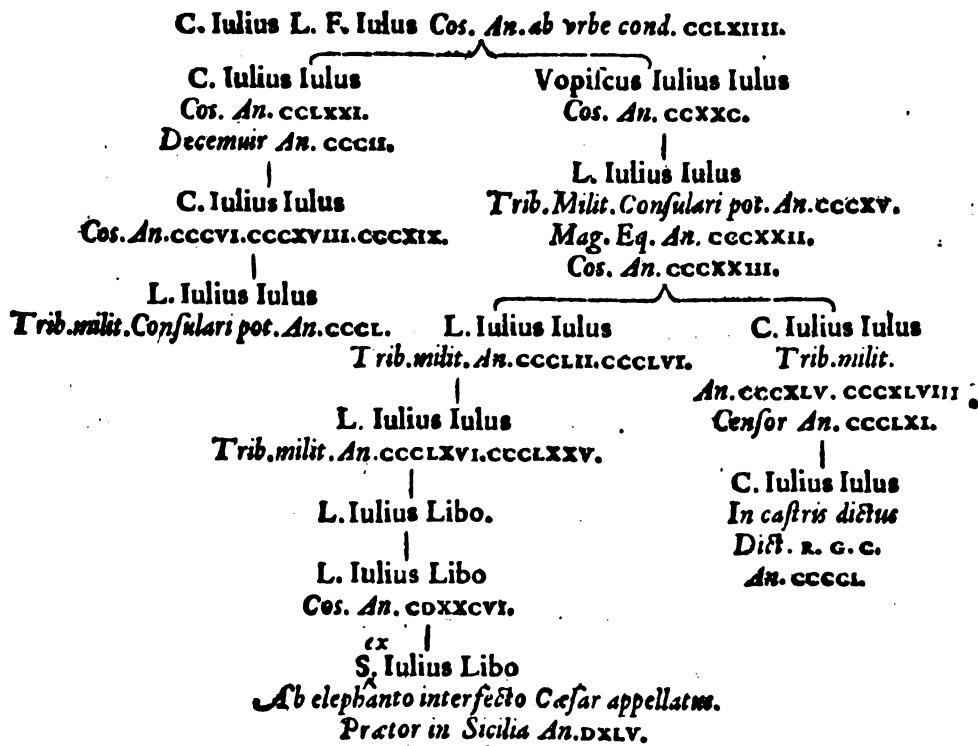
ANTONII  
MORS.



Proculeius subsequutus admotis scalis, per eam fenestrā qua Antonius receptus fuerat, cū A Epaphrodito liberto monumentū ingressus est. Quem altera mulierū quæ intus erat con spicata, quū subito exclamasset, Infelix Cleopatra viua caperis: Cleopatra exterrita arrepto cultro seipsam interfectura erat, ni Proculeius eam in tempore continuisset. Ferro igitur adempto, omnibusq; iis quibus sibi mortem inferre posset procul remotis, vesteq; insuper excussa, num quid sub ea occultaret veneni, Proculeius Cleopatram cum Epaphrodito, cui ipsius custodia à Cæsare cōmissa fuerat, dies aliquot dum Antonij corpus regio & patrio more condiret, ibi manere permisit: hoc enim Cæsar ipsi cōcesserat, pluribus tam regibus quàm priuatis corpus Antonij ad sepulturā poscentibus. Postea autem in regiam traducta, permittente adeoq; hortante Cæsare, cultu & comitatu solito vti non destitit. Quumq; vt sibi Cæsarem alloqui liceret petiisset, Cæsar vti pollicitus fuerat, post dies aliquot accedens, inuenit in conclauī ornatissimo in lectulo decumbentem, veste indutam abiecta & quæ luctū testaretur, affixisq; & iuxta positis pluribus Iulij Cæsaris imaginibus, plurimas B etiam Cæsaris ad se litteras, & quasdam ex his amatoriè scriptas sinu tenentē. Quumq; in sella preciosissima quæ iuxta lectū posita fuerat, consedisset, & Cleopatram lectulo exilientem sibiq; ad genua procidentem in lecto assidere iussisset, instituta prolixiori cum regina oratione, illa nunc se purgante, causamq; errorū in necessitatem & Antoniū reiiciente, nunc ad preces & verba ad cōmiserationē mouendam cōposita recurrente: Cæsar ea quæ sibi videbatur redarguens & refellens, interim etiam de thesauris percunctans, auriq; & argenti rationes exigens, tandemq; reginā bono animo esse iubens, vt nihil mali passuram, imò maiora quàm speraret accepturā, ab ea discessit. Cleopatra dolens Cæsarem, neq; se familiariū aspexisse, neq; iterū de amore vllum verbum fecisse, quū tamē se à Cæsare amari crederet, quum omnino mori in animum induxisset, verita ne arctius custodita & obseruata ea quæ animo conceperat exequi prohiberetur, simulat se & vitæ longioris, & Romæ C adeundæ visendæq; cupidam. Cuius rei quum ferè iam & Cæsari, & iis qui ipsam obseruabant fidem fecisset, minùs attentè custodita est: impetratoq; à Cæsare, vt sibi Antonio parentare liceret, sepulchrum ingreditur: ibiq; persolutis Antonio inferiis, iusso sibi balneo apparari, lota vestemq; omnium elegantissimā cultumq; regium induta prandiū sumpsit. A prandio tabellas obsignatas ad Cæsarem mittens, quibus cōmuni se cum Antonio sepulchro recondi postulabat, easdem tanquā aliud continentes Epaphrodito deferendas tradidit, vt sic eum à se remoueret: quo digresso, reliquis etiam à se dimissis ianuā sepulchri clausit. Cæsar perlectis tabellis, id quod euenerat suspicatus, mittit qui inspicerent quid gestum esset. Qui valuis apertis introgressi, inueniunt Cleopatram aureo in lecto, & cultu regio exanimem iacentem: ex mulieribus autem vnā ad pedes dominæ mortuā, alteram semianimem diadema capiti reginæ adaptantem: huic Charimo nomē erat: quam quum quidam inclamās interrogasset, Pulchra ne sunt hæc Charimum? Pulcherrima respōdit, & tot Regū prolem decentia: simul expirauit. Mortis genus aut ratio in incerto est, nisi quod D apparentibus in brachio duabus puncturis siue notis exiguis, verisimile videbatur, eam admotā brachio aspidē interiisse: maximè quod aspidem eo ipso die à quodam qui rure venerat, inter flores & fructus vt custodes fallerentur illatā ferunt: alij verò aliter periisse existimant. Mortua est autē annos nata triginta nouem. Antonium verò quidam annos quingenta sex, alij tres & quinquaginta vixisse tradunt. Cæsar autem disiectis omnib. Antonij statuis, acceptis, vt Plutarchus auctor est, ab Archiuio quodam Cleopatraz amico mille talentis, reginæ statuas intactas reliquit. Et quanquam mortem ipsius ægrè admodum ferret, propter ereptum sibi vnicum ferè triumphī sui decus, miratus tamen mulieris constantiam ac fortitudinem, regio funere ipsam cum Antonio sepiliri iussit.

CLEOPATRÆ  
MORS.

# C. IVLII CAESARIS DICTATORIS GENEALOGIA.



Bb ij

198 PARS FASTORVM MAGISTRATVVM  
ET TRIVMPHORVM ROMANORVM  
AB ANNO VRB. COND. DCLXVII.  
VSQVE AD ANNV M DCCXXII.

VII L.CORNELIVS L.F.L.N. CINNA II C. MARIVS C. F. /. NEPOS VII  
IN MAG.MORT. EST IN EIVS LOC.FACT. R.  
L. VALERIVS L. F. L. N. FLACCVS II  
CENS. L. MARCIVS Q. F. Q. N. PHILIPPVS. M. PERPERNA M. F. /. NEPOS LVS. FE. LXVII  
VIII L.CORNELIVS L. F. L. N. CINNA III CN. PAPIRIVS C. F. C. N. CARBO  
IX CN. PAPIRIVS CN. F. CN. N. CARBO II L. CORNELIVS L. F. L. N. CINNA IIII  
SOLVS CONSVLATVM GESSIT. QVVM ABDICASSET OCCISVS EST.  
DCLXX. L. CORNELIVS L. F. L. N. SCIPIO ASIATICVS C. NORBANVS /. F. /. N. FLACCVS  
I C. MARIVS C. F. C. NEPOS CN. PAPIRIVS CN. F. C. N. CARBO III  
IN MAG. OCCISVS EST IN MAG. OCCISVS EST.  
L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX DICTAT. REI PVBL. CONSTITVEND. CAVSSA  
L. VALERIVS L. F. L. N. FLACCVS MAG. EQ.

VIII PRAETORES FACTI

II M. TVLLIVS M. F. A. N. DECVLIA CN. CORNELIVS L. F. L. N. DOLABELLA.

L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX,  
DICT.

EX GRAECIA ASIA PONTO  
ET REGE MITHRADATE  
PER SIDVVM

IIII ET III K. FEBRVAR.

CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS  
PRO PR.

DE HIARBA MAVRITANIAE REGE  
EX AFRICA  
PRIMVS EQVES ROMANVS

////////

III L. CORNELIVS L. F. P. N. SVLLA FELIX II Q. CAECILIVS Q. F. L. N. METELLVS PIVS

L. LICINIVS P. F. /. N. MYRENA

PRO PR.

DE REGE MITHRADATE  
EX PONTO

////////

IIII P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER  
QVI POSTEA ISAVRICVS APPELLATVS EST

V M. AIMILIVS Q. F. M. N. LEPIDVS Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS

VI D. IVNIVS D. F. M. N. BRVTVS MAM. AIMILIVS MAM. F. M. N. LEPIDVS LIVIANVS.

CN. CORNELIVS L. F. L. N. DOLABELLA

PRO COS.

EX MACEDONIA

///. ////

VII CN. OCTAVIVS M. F. CN. NEPOS C. SCRIBONIVS C. F. /. N. CVRIO

VIII L. OCTAVIVS CN. F. CN. NEPOS C. AVRELIVS M. F. /. N. COTTA

IX L. LICINIVS L. F. L. N. LVCVLLVS M. AVRELIVS M. F. /. N. COTTA

P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA ISAVRICVS

II PRO COS.

DE ISAVREIS EX CILICIA

////////

DCL-

DCLXXX M. TERENTIUS M. F. / N. VARRO LVCVLVS C. CASSIUS L. F. / N. VARYS.

## BELLVM SERVILLE SPARTACINVM.

I L. GELLIUS L. F. / N. POPLICOLA CN. CORNELIUS CN. F. / N. LENTVL. CLODIAN.  
C. SCRIBONIUS C. F. / N. CVRIO

PRO COS.

DE THRACIBVS DARDANEIS

EX MACEDONIA

////////

II CN. AVEIDIUS CN. F. / N. ORESTES P. CORNELIUS P. F. P. N. LENTVL. SVRA

M. TERENTIUS M. F. / N. VARR. LVCVLVS

PRO COS.

DE THRACIBVS DARDANEIS

ET BESSEIS

EX MACEDONIA

////////

M. LICINIUS P. F. M. N. CRASSVS

PRO PR.

DE SERVEIS GLADIATORIBVS FUGITIVIS

ET GRANICO SPARTACO QVE DVCIBVS

////////

Q. CAECILIUS Q. F. L. N. METELLVS PIVE

PRO COS.

EX HISPANIA

III KAL. IANVAR.

CN. POMPEIUS CN. F. SEX. N. MAGNVS II

PRO COS.

EX HISPANIA

PRID. K. IANVAR.

III CN. POMPEIUS CN. F. SEX. N. MAGNVS M. LICINIUS P. F. M. N. CRASSVS (LXIX  
GENS. CN. CORNELIUS CN. F. / N. LENTVL. CLODIAN. L. GELLIUS L. F. / N. POPLICOLA L. F.IIII Q. HORTENSIVS L. F. / N. NEPOS Q. CAECILIUS L. F. Q. N. METELLVS  
QVI POSTEA CRETICVS APPELL. E.

M. PVPIVS M. F. / N. PISO FRVGI

CALPVRNIANVS PRO COS.

EX HISPANIA

////////

V L. CAECILIUS L. F. Q. N. METELLVS Q. MARCIUS Q. F. / N. REX  
IN MAG. MORT. EST SOLVS CONSVLATVM GESSIT

## BELLVM CRETICVM.

VI C. CALPVRNIUS L. F. / N. PISO FRVGI AV. ACILIUS AV. F. AV. N. GLABRIO

## BELLVM PIRATICVM.

VII AV. AIMILIUS / F. / N. LEPIDVS L. VOLCATIVS Q. F. / N. TVLLVS

VIII P. CORNELIUS SER. F. P. N. SVLLA P. AVTRONIUS L. F. / N. PAETVS

AMBITVS DAMNATI

NON INIERVNT

IN EORVM LOCVM FACTI SVNT

L. AVRELIVS M. F. / N. COTTA L. MANLIUS L. F. / N. TORQVATVS

GENS. Q. LVTATIVS Q. F. Q. N. CATVLVS M. LICINIUS P. F. M. N. CRASSVS

DISSENSIONE INTER SE ORTA

ABDICAVNT

B. IV-

## PARS FASTORVM MAGISTRATVVM

IX L. IVLIVS L. F. L. N. CAESAR C. MARCIVS C. F. C. N. FIGVLVS  
 CENS. L. AVRELIVS M. F. / N. COTTA Q. CAECILIVS Q. F. L. N. METELLVS PIVS  
 ABDICAVIT IN MAG. MORT. EST  
 DCCC M. TVLLIVS M. F. M. N. CICERO C. ANTONIVS M. F. Q. NEPOS

L. LICINIVS L. F. L. N. LVCVLLVS  
 PRO COS.

EX PONTO CAPPADOCIA ARMENIA  
 DE REGIVS MITHRADATE  
 ET TIGRANE  
 //

I D. IVNIVS M. F. L. N. SILANVS L. LICINIVS L. F. / N. MYRENA  
 Q. CAECILIVS L. F. Q. N. METELLVS  
 CRETICVS PRO COS.  
 EX CRETA INSVLA  
 KAL. IVN.

II M. PVPIVS M. F. / N. PISO FRVGI CALPVARNIAN. M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA NIGER  
 CENS. P. SERVILIVS C. F. M. N. VATIA ISAVRICVS MAM. AIMILIVS MAM. F. M. N. LEPIDVS LIVIAN.  
 (L. F. LXX)  
 CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS III  
 PRO COS.  
 EX ASIA PONTO CRETA CILICIA PAPHLAGONIA  
 CAPPADOCIA SYRIA IVDAEA ALBANIA IBERIA  
 ARMENIA PIRATEIS  
 DE REGIVS MITHRADATE ET TIGRANE  
 PER BIDVVM  
 III PRIDIE KAL. OCTOBR.

III L. AFRANIVS A. F. / N. NEPOS Q. CAECILIVS Q. F. Q. N. METELLVS CELER  
 IIII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR M. CALPVARNIVS L. F. / N. BIBVLVS

## BELLVM GALLICVM TRANSALPINVM.

V L. CALPVARNIVS L. F. L. N. PISO CAESONIN. A. GABINIVS A. F. / N. NEPOS  
 VI P. CORNELIVS P. F. / N. LENTVLVS SPINTER Q. CAECILIVS Q. F. Q. N. METELLVS NEPOS  
 VII CN. CORNELIVS P. F. P. N. LENTVL. MARCELLIN. L. MARCIVS L. F. Q. N. PHILIPPVVS  
 VIII CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGNVS PIVS II M. LICINIVS P. F. M. N. CRASSVS II

## BELLVM PARTHICVM.

CENS. M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA NIGER M. CALPVARNIVS L. F. / N. BIBVLVS L. F. LXX.  
 IX L. DOMITIVS CN. F. CN. N. AHENOBARBVVS AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER  
 C. PONTINIVS A. F. / N. NEPOS  
 PRO PR.  
 DE ALLOBROGIVS  
 EX GALLIA  
 PRID. KAL. NOVEMBR.

DCC CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS M. VALERIVS C. F. / N. MESSALLA  
 I CN. POMPEIVS CN. F. SEX. N. MAGN. PIVS III Q. CAECILIVS Q. F. Q. N. METELLVS PIVS SCIPIO  
 PRIMVS SINE CONLEGA EX A. D. V. K. MART. EX K. SEXTIL.  
 II SER. SVLPICIVS Q. F. / N. RVFVS M. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS

R. CORNELIVS P. F. / N. LENTVLVS SPINTER  
 PRO COS.  
 EX CILICIA  
 //

III L. AIMILIVS M. F. / N. PAVLLVS C. CLAVDIVS C. F. M. N. MARCELLVS (LXXI)  
 CENS. AP. CLAVDIVS AP. F. AP. N. PVLCHER L. CALPVARNIVS L. F. L. N. PISO CAESONIN. L. F.  
 IIII C. CLAVDIVS M. F. M. N. MARCELLVS L. CORNELIVS P. F. / N. LENTVLVS CRVS

BEL-

ET TRIUMPHORVM ROMANORVM.  
BELLVM CIVILE CAESARIS  
ET POMPEII.

201

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. COMITIOR. HABEND. ET FERIAR. LATINAR. CAVS.  
SINE MAG. EQ.  
V C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR II P. SERVILIUS P. F. C. N. VATTIA ISAVRICVS  
HOC ANNO EX A. D. XIII KAL. SEXTIL.  
VICTO AD PHARSALVM CN. POMPEIO MAGNO  
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR  
CVM ANNUA DICTATVRA TRIBVNICIAM POTESTATEM  
IN PERPETVVM ACCEPIT.

EX A. D. //// K. NOVEMBR.  
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. II IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS MAG. EQ.  
VI Q. IVTVS Q. F. C. N. CALENVS P. VATINIUS P. F. / NEPOS EX //// EMBR.

M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS  
PRO PR.  
EX HISPANIA CITERIORE  
///   
X PRAETORES IN SEQVENTEM  
ANNVM DESIGNATI  
VII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS  
HIC ANNVS QVINDECIM MENSIVM FVIT.

HOC ANNO AFRICA RECEPTA  
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR  
DICTATOR IN DECENNIVM ET PRAEFECTVS MORIBVS  
CENSORIA POTESTATE IN TRIENNIVM  
CREATVS EST  
EX A. D. ///// SEXTIL.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. III IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA  
M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS MAG. EQ.

Q. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR  
DICT. III COS. III  
DE GALLIIS ET GERMANIIS  
///   
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR II

DICT. III COS. III  
EX AEGYPTO DE REGE PTOLEMAIO  
///   
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III

DICT. III COS. III  
DE PHARNACE PONTI REGE EX ASIA  
///   
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR III

DICT. III COS. III  
EX AFRICA DE REGE IVBA  
///   
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

PRAEFECTVS MORIBVS CENSORIA POTESTATE  
SINE CONLEGA CENSVM VICATIM EGIT,  
LIVSTRVM NON FECIT

C6

EX

EX ////////// QVINTIL.

VIII C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR IIII SINE CONLEGA. DICTATVRAE HONORE  
CONTENTVS //// /// OCTOBR. ABDICAVIT

EX A. D. ////////// SEXTIL.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. IIII IMPER. CONSTITVEND. CAVSSA  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS MAG. EQ. II

/// OCTOBR. ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS MAG. EQ. II

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR V

DICT. IIII COS. IIII

EX HISPANIA

/// //// OCTOBR.

EODEM ANNO EX /// OCTOBR.

COSS. SVFFECTI ET HONORARII PRIMVM CREARI COEPTI

Q. FABIVS Q. F. Q. N. MAXIMVS C. TREBONIVS C. F. / . N. ASPER

XIIII PRAETORES FACTI

Q. FABIVS Q. F. Q. N. MAXIMVS

COS.

EX HISPANIA

III IDVS OCTOBR.

HOC ANNO HISPANIA RECEPIT

OB OMNIA BELLA CIVILIA CONFECTA ET SINGVLAREM

IN CIVIS CLEMENTIAM

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

LIBERATOR PARENS PATRIAE ET DICTATOR PERPETVVS

APPELLATVS EST PRIMVS Q. IMPERATORIS PRAENOMEN ACCEPIT.

Q. PEDIVS M. F. / . NEPOS

PRO COS.

EX HISPANIA

IDIBVS OCTOBR.

C. CANINIVS C. F. C. N. REBILVS EX PRID. KAL. IANVAR.

IX C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR V. M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS

XVI PRAETORES FACTI

AEDILES CERIALES PRIMVM CREARI

COEPTI

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR DICT. PERP. IMPER. CONSTIT. CAVSSA

C. OCTAVIVS C. F. C. NEPOS QVI

POSTEA C. IVLIVS CAESAR APPEL. EST MAG. EQ.

VT QVM M. LEPIDVS PALVDATVS EXISSET INIRET

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS MAG. EQ.

IN INSEQUENTEM ANNVN DESIGNATVS ERAT NON INIIT

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR VI

DICT. PERP. COS. V

OVANS EX MONTE ALBANO

VII K. FEBR.

EODEM ANNO IDIBVS MART.

C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR

A BRVTO ET CASSIO CVM CONIVRATIS IN CVRIA OCCISVS EST

IN EIVS LOCVM COS. FACTVS EST

P. COR-

ET TRIVMPHORVM ROMANORVM.

203

P. CORNELIVS P. F. / . N. DOLABELLA

BELLVM CIVILE MVTINENSE.

DCCX C. VIBIVS C. F. C. N. PANSA. A. HIRTIVS A. F. / . NEPOS  
IN MAG. OCCIS. E. IN EIVS L. F. E. IN PROELIO OCCIS. E. IN EIVS L. F. E.  
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR OCTAVIAN. Q. PEDIIVS M. F. / . NEPOS  
QVI POSTEA IMP. CAESAR AVGVSTVS IN MAGISTRAT. MORTVVS EST  
APPEL. EST ABDIC. IN EIVS L. F. E. IN EIVS LOCVM FACTVS EST  
C. ALBIVS C. F. / . N. CARRINAS P. VENTIDIVS P. F. / . N. BASSVS  
IDEM QVI PRAETOR ERAT

EODEM ANNO EX A. D. V. KAL. DECEMBR.

AD PRIDIE KAL. IANVAR. SEXTAS

TRIVMVIRI REI PVBLICAE CONSTITVENDAE

REMPVBLICAM TENVERVNT

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
C. IVLIVS C. F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS

PRO COS.

EX GALLIA

III KAL. IANVAR.

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II

III VIR R. P. C. PRO COS.

EX HISPANIA

PRIDIE KAL. IANVAR.

I M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

BELLVM CIVILE PHILIPPENSE

CVM BRVTO, CASSIO, ET CONIVRATIS

EODEM ANNO

A. POSTVMIVS A. F. A. N. ALBINVS BRVTVS

IN SEQVENTEM ANNVN DESIGNAT. ERAT

LEGE PEDIA DAMNATVS NON INIIT

IN EIVS LOCVM FACTVS EST

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS II L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS

CENS. L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS P. SVLPICIVS P. F. / . N. QVIRINVS L. N. F.

P. VATINIVS P. F. / . NEPOS

PRO COS.

DE ILLYRICO

PRID. KAL. IANVAR.

II M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

P. SERVILIUS P. F. C. N. VATIA ISAVRICVS L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS

BELLVM CIVILE PERVSINVM.

L. ANTONIVS M. F. M. N. PIETAS

COS.

Cc ij

EX



EX ALPIBVS  
K. IANVAR.

III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

CN. DOMITIVS M. F. M. N. CALVINVS II C. ASINIVS CN. F. / N. POLLIO  
ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST

EX KAL. DECEMBR.

L. CORNELIVS P. F. / N. BALBVS P. CANIDIUS P. F. / N. CRASSVS

C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

III VIR R. P. C.

OVANS QVOD PACEM CVM M. ANTONIO FECIT

//// / / / / / / / /

M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS

III VIR R. P. C.

OVANS QVOD PACEM CVM C. CAESARE FECIT

//// / / / / / / / /

III M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

L. MARCIUS L. F. / N. CENSORINVS C. CALVISIVS C. F. / N. SABINVS

L. MARCIUS L. F. C. N. CENSORINVS

COS.

EX MACEDONIA

K. IANVAR.

HOC ANNO

## TRIVMVIRORVM REI PVBLICAE CONSTITVENDAE

ACTA A SENATV POPVLOQVE ROMANO

RATA ESSE IVSSA SVNT

EX /// / / / / / / / Q. SALVIUS / . F. / . N. RVFVS

C. ASINIVS CN. F. / . N. POLLIO

PRO COS.

EX PARTHINEIS

VII KAL. NOVEMBER.

V M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS  
M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
QVI HOC ANNO IMP. ANTONIVS APPEL. E.  
C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN.

EODEM ANNO

AP. CLAVDIVS C. F. AP. N. PVLCHER C. NORBANVS C. F. / . N. FLACCVS

EX /// / / / / / / /

SEX. TAEDIVS / . F. / . N. APER

ANTEQVAM INIRET MORTVVS EST

P. VENTIDIUS P. F. / . NEPOS

PRO COS.

EX TAVRO MONTE ET PARTHEIS

V K. DECEMBR.

- VI M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS II  
 M. ANTONIVS M. F. M. NEPOS II III VIRI REI PVBLIC. CONSTIT.  
 C. IVLIVS DIVI F. C. N. CAESAR OCTAVIAN. II AD PRID. KAL. IANVAR. QVINTAS  
 QVI IN HOC HONORE IMP. CAESAR APPELL. EST

## BELLVM CIVILE SICVLVM

CVM SEX. POMPEIO CN. F.

EODEM ANNO

- M. VIPSANIVS L. F. / . N. AGRIPPA L. CANINIUS E. F. / . N. GALLVS  
 EX /// // // // // T. STATILIUS T. F. / . N. TAVRVS  
 VII L. GELLIUS L. F. L. N. POPLICOLA M. COCCEIVS M. F. / . N. NERVA  
 ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST ABDIC. IN EIVS LOC. FACT. EST  
 L. MVNATIVS L. F. L. N. PLANCVS II P. SVLPICIUS P. F. / . N. QVIRINVS

HOC ANNO

M. AIMILIUS M. F. Q. N. LEPIDVS III VIR R. P. C. II.

COACTVS A CONLEGA IMP. CAESARE DIVI F. OCTAVIANO ABDIC.

CN. DOMITIUS M. F. M. N. CALVINVS

PRO COS.

EX HISPANIA

XVI. KAL. SEXTIL.

IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. II

III VIR R. P. C. II

OVANS EX SICILIA

IDIB. NOVEMBR.

- VIII L. CORNIFICIUS L. F. / . NEPOS SEX. POMPEIVS SEX. F. / . NEPOS  
 IX IMP. ANTONIVS M. F. M. NEPOS II L. SCRIBONIUS L. F. / . N. LINO  
 KAL. IANVAR. ABDIC. IN EIVS L. F. E.  
 L. SEMPRONIUS L. F. L. N. ATRATINVS

## BELLVM ILLVRICVM.

## BELLVM MARSICVM.

T. STATILIUS T. F. / . N. TAVRVS

PRO COS.

EX AFRICA

PRIDIE KAL. IVL.

EX K. IVLIS PAVLLVS AIMILIUS L. F. M. N. LEPIDVS  
 EX K. IVLIS C. MEMMIUS C. F. / . NEPOS

C. SOSIVS C. F. T. NEPOS

PRO COS.

EX IVDAEA

III NON. SEPTEMBR.

C. NORBANVS C. F. / . N. FLACCVS

PRO COS.

EX HISPANIA

IIII IDVS OCTOBR.

EX K. NOVEMB. M. HERENNIVS / . F. / . NEPOS  
 SEX. POMPEIVS CN. F. CN. N. MAGNVS PIVS  
 IN SEQVENTEM ANNVN DESIGN. ERAT  
 ANTEQ. INIRET HOSTIS IVDICAT. OCCIS. E.  
 IN EIVS LOC. FACT. EST

Cc iiij

DCCXX IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. II L. VOLCATIVS L. F. / N. TVLLVS  
 KAL. IANVAR. ABDIC. IN EIVS L. F. E.  
 L. AVTRONIVS P. F. L. N. PAETVS

	EX K. MAIS	L. FLAVIVS C. F. / . N. SAEVINVS
	EX K. IVLIS	M'. ACILIVS / . F. / . NEPOS
	EX K. IVLIS	C. FONTEIVS C. F. / . N. CAPITO
	EX K. SEPTEMB.	L. VINICIVS / . F. / . NEPOS
	EX K. OCTOBR.	L. LAENONIVS / . F. / . NEPOS
I	CN. DOMITIVS L. F. CN. N. AHENOBARB.	C. SOSIVS C. F. T. NEPOS
	EX K. IVLIS	PAVLLVS AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS
	EX K. IVLIS	L. CORNELIVS / . F. / . NEPOS
	EX K. NOVEMB.	N. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA

CN. DOMITIVS L. F. CN. N. AHENOBARB.

PRO COS.

EX HISPANIA

/////// ///

IMP. ANTONIVS M. F. M. NEPOS III  
 IN SEQVENTEM ANNVM DESIGNAT. ERAT  
 HOSTIS IVDICATVS NON INIIT  
 IN EIVS LOCVM FACTVS EST

II IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIAN. III M. VALERIVS M. F. M. N. MESSALLA CORVINVS

## BELLVM CIVILE AD ACTIVM

EX K. MAIS M. TITIVS M. F. / . N. RVFVS

HOC ANNO EX A. D. IIII NONAS SEPTEMBR.

VICTO AD ACTIVM M. ANTONIO M. F.

QVI IHVIR R. P. C. FVERAT

IMP. CAESAR DIVI F. C. N. OCTAVIANVS

REM PVBLICAM SOLVS TENVIT

207

# H V B E R T I G O L T Z I I

## IN ALIQVOT FASTORVM PRAECEDENTIVM LOCOS ANIMADVERSIONES.



VONIAM in hac Fastorum Consularium parte non per omnia aliorum Fastos sequuti sumus, sed pleraq; in iis à nobis addita sunt, alia verò transposita, aut alio quouis modo immutata, ne non tam probabili aliqua ratione, quàm temeritate quadam aut studio ab aliis dissentiendi, id à nobis factum videri possit, operæ precium me facturum credidi, si in quibus à Fastis hætenus publicatis recessimus, sigillatim consilij mei rationes atq; auctoritates exponerem.

ANNVS VRB. COND. DCCV.

*De annua Cæsaris dictatura & Tribunitia potestate ei decreta,  
& victoria Pharsalica tempore.*

Hoc anno quo Cæsar . III. cum P. Serulio consulatum gessit, perlata Romam ex de Pompeij, confirmatoq; victoriæ Pharsalicæ nuntio, tradidit Dion inter ceteros honores, secundam Dictaturam eamq; annuam Cæsari fuisse decretam : Consulatum item in quinquennium, & Tribunitiam potestatem in perpetuum ipsi concessam : sed recusato quinquennalis consulatus honore reliqua duo admisisse . Quæ quum præter exemplum concessa, prima extiterint futuræ Cæsaris monarchiæ quasi rudimenta siue tyrocinia, haud alienum putavi à præsentis instituto, si & hoc ipsum in Fastos referretur, quanquàm ab aliis præteritum . Interim hîc mihi Lector monendus est, diem . XIII. Kal. Sextiles, qui hîc adscriptus est, non ad tempus honorum Cæsari decretorum referri debere, qui seriùs aliquantò decreti sunt, sed ad victoriam Pharsalicam . vt scilicet intelligas, eo anno victo ad . XIII. Kal. Sextiles ad Pharsalum Pompeio, eos honores Cæsari decretos. Additusq; est is dies ex Kalendario mar moreo perantiquo, quod Romæ in ædibus Cardinalis Maphæi seruari & spectari solet, quodq; eo die victoriam Cæsaris celebrat : quam ex rerum à Cæsare gestarum serie, non est verisimile fuisse aliam, quàm Pharsalicam : quæ vti prima fuit, quam contra ciues obtinuit, ita vel potissima & præ ceteris memorabilis. Nec multum ab hoc abhorret, quod Plutarchus in Bruto scribit, pugnam Pharsalicam media ferè æstate commissam, caloremq; tum fuisse intensissimum : qualis nimirum exorto caniculæ fidere esse solet. Idem auctor & alibi tradit, Pompeium tempore messis ad Pharsalum fuisse superatum. Et certè si minùs dies ipse, tempus tamen victoriæ Pharsalicæ alia quoq; ratione intelligi potest . Nam quum ipse Cæsar lib. iij. belli ciuilis scribat, se in Græciam traiecisse prid. Non. Ianuarias : Iterum eodem post libro addat, plures menses transisse, & præcipitasse iam hiemem, antequam Antonius cum reliquo exercitu Brundisio ad Cæsarem venisset, hinc colligitur tres menses vel duos vè quàm minimùm effluxisse, Ianuarium videlicet Februarium & Martium, antequam Antonius in Epyrum traiceret : ex quo primùm tempore, scilicet post Antonij traiectionem, Cæsar circa Dyrrachium rem contra Pompeiũ gerere cœpit. His adde quod scribit Suetonius in Cæsare : Cæsarem in Macedoniam transgressum, Pompeium per quattuor penè menses maximis obsessum operibus ad extremum prælio Pharsalico fudisse. Nunc si quattuor hos menses, siue tres cum dimidio, iungas priorib. illis tribus siue duobus cum dimidio, qui iam præterierant à tempore quo Cæsar in Epyrum venit, antequàm Antonius reliquum exercitũ traiceret, inuenies septem menses : eritq; mensis Quintilis septimus, quo mense Kalendariũ antiquũ victoriã Cæsaris celebrat, qua in re eò prolixiores fuimus, quòd nec diem nec tempus ipsum tam insignis victoriæ apud vllum idoneũ scriptorẽ hætenus legisse memini.

De

*De secunda Cæsaris dictatura.*

Sicuti Fasti Capitolini videntur annum sequentem. DCCVI. cum ipsa secunda Cæsaris dictatura inchoare, ducta scilicet linea inter secundum Consulatam & hanc Dictaturam, ita & quicumq; eos supplerunt, vel commentati sunt, idem constituunt anni illius & secundæ dictaturæ initiū. Sed nos auctores probatæ fidei, Dionem imprimis sequuti, maluimus secundam dictaturam collocare sub hoc anno DCCV. tanquam iam tum decretam & gerî cœptam: ita tamen ut quum ea annua fuerit, non negem pro maiori parte gestam anno sequenti, scilicet DCCVI. In hanc sententiam me pertraxere, primū ipsa Dionis verba, qui scribit: Populum Romanum audita Pompeij morte, statim inter ceteros honores, annuam ipsi dictaturam decreuisse, eamq; Cæsarem statim iniisse, etiamnum extra Italiam existentem. Tum id quod Plutarchus in Antonio tradit: Cæsarem post Pharalicā pugnam Dictatorem fuisse factum. Ceterū idem Plutarchus in eo quod de M. Antonio subiicit hallucinari videtur: addit enim, quum Cæsar Pompeium persequi instituisset, Antonium à Cæsare cum Tribunatu in urbem remisisse, eamq; potestatem si præsens sit Dictator, secundam esse: si absens, primam ac fermē solam: hæc enim de potestate Magistrî equitum potius intelligenda videntur. Nam Cæsarem in secunda sua dictatura Magistrum equitum habuisse Antonium constat. Et Cicero ipse Philipp. II. auctor est, M. Antonium Cæsare ignaro quum ille Alexandriæ esset, beneficio auunculi Magistrum equitum esse constitutum. Hinc Dion tradit, quum ipso anni sequentis initio omnium ferē Magistratuum in vrbe solitudo esset, atq; hinc omnia plena tumultu, M. Antonium Magistrum equitum cum veste purpurea & sex licioribus in publicum progressum & comitiis interfuisse. Superioribus accedit, quod Dion scribit, Cæsarem quum de Ptolomæi & Cleopatrz causâ cognosceret, quod fuit primo statim ipsius ad Alexandriam accessu, dictaturam gessisse. Alexandriam autem peruenisse traditur triduo post interfectum Pompeium, ipsis scilicet primis mensis Octobris diebus. Nam Pompeium quidam pridie, alij postridie eius diei cæsum prodidēre, quo de Mithridate olim triumpharat, qui fuit pridie Kal. Octob. Cæsarem autem tam maturē secundam hanc dictaturam iniisse, non expectatis Kal. Ianuariis, minūs mirum videbitur, si consideremus Dictatorem quouis anni tempore creari solitum, eumque Magistratum utpote extraordinarium non Kalendis Ianuariis, aut alio aliquo certo & statō die aut tempore, ut Consulatus & alios plerosq; Magistratus iniri solitū, sed quando cunq; res hoc exigeret, aut ex vſu Reipub. videretur. Vti autem dies ipse, quo Cæsar hanc Dictaturā iniit, incertus est, ita sub Id. Nouemb. iniisse probabile, intercedentibus scilicet à primo eius ad Alexandriam appulsu ad Id. Nouemb. quadraginta diebus, quod tempus sufficere potuisse videtur, cursui & recursui Alexandria Romam, & rursus Roma Alexandriam conficiendo, nuntiisq; vltro citroq; perferendis: maximē quando in tanto negotiō cessatū haud sit verisimile, sed omnia quamaxima celeritate hinc inde constituta, & vltro citroq; perlata.

## ANN. DCCVI.

In aliorum Fastis hic annus ascribitur secundæ Cæsaris Dictaturæ, cuius Dictaturæ initium quum à me in annum præcedentem reiectum sit, annum Consulibus adscripsi, ut in superioribus annis factitatū est. quanquam hi Consules serò admodum, & sub exitum ipsius anni creati sunt, post Cæsaris à bello Alexandrino & Pontico in urbem reditū. Nam quum inter ceteros honores & prærogatiuas, qui Cæsari post victoriam Pharalicam decreti fuerant, etiam ius comitiōrum omnium ferē Magistratuum ipsi concessum fuisset, dilatis in aduentum ipsius comitiis, seriūs hi Coss. creati fuere. Cæsarem autem seriūs ad urbem rediisse, vel hinc intelligi potest, quod tradit Appianus: Rebus ad Alexandriā & in AEgypto geren-

gerendis, haud minus quàm nouem menses impendisse : quos si ab eo tempore quo Cæsar Alexandriam appulit (quod fuit sub initium mensis Octobris) computare incipias, inuenies Cæsarem sub mensem demùm Quintilem bello Alexandrino ceterisque rebus in Aegypto constituendis finem imposuisse. Nunc quum bello Pontico aduersus Pharnacem, ceterisque; postea rebus, atq; ipsi itineri conficiundo, plures menses impenso esse certū sit, vix est, vt ante mensem Nouembrem Cæsar Romam redire potuerit. Quin & Plutarchus testatur, Pharnace deuicto sub exitum istius anni, quo secundum Dictator fuit, Romam reuersum. Quod tamen non minùs mensis quàm dies initi Consulatū istius anni in incerto sit, locum vacuum relinquentes, hoc solum adscripsimus E M B R. siue Nouember mensis ille fuerit, siue December.

*De decem Prætoribus designatis.*

Istud ex Dione addidimus, qui tradit Cæsarem post suum ad urbem reditum, quò pluribus gratiam referret, in insequentem annum decem Prætores designasse : simulq; numerum eorum qui sacris præessent, auxisse. Pomponius tamen l. C. cap. 11. de origine iuris, auctor est : Sullanis temporibus decem Prætores creatos, adiectis ab ipso Sulla quattuor, supra numerum sex, qui prius creari solebant.

A N N. DCCVII.

Hic adscripsimus hunc annum quindecim mensium fuisse, quod & Suetonius scriptum reliquit. Nam quum Fasti vitio & incuria Pontificum ita corrupti & turbati essent, vt fæniæ confusis temporibus in contrarias anni partes caderent, Cæsar eos correxit : annumq; qui hætenus CCCLV. tantum dierum fuerat, ad rationem cursus solaris accommodans, sublato mense intercalari, qui ex antiquo Numæ instituto quarto quoquo anno intercalabatur, deinceps sexaginta quinque diebus constare voluit, additis in singulos annos decem diebus : & pro mense illo intercalari, quarto quoque anno diem vnum intercalari iussit, vbi mensis antea solebat : scilicet ante quinq; nouissimos Februarij dies, idq; bissextum voluit appellari, quia bis diceretur. VI. Kal. Martias, scilicet XXI. & XXV. die mensis Februarij. Et quò ex Kalendis Ianuariis proximis temporum ratio deinceps congrueret, quo anno hæc constituebat, inter Nouembrem & Decembrem duos alios menses interiecit : ita vt quum fortè in eundem annum mensis quoque intercalaris incidisset, hic annus quindecim mensium esset. Et secundum hæc intelligi debet quod dicit Cicero libro Famil. VI. in epistola ad Q. Ligarium, 11. vbi scribit se venisse ad Cæsarem ad. 11. Kalendas intercalares priores.

*De Dictatura Cæsaris decennali, & Præfectura morum.*

Auctor est Dion, Scipione & Iuba rege debellatis, Africaq; subacta, Cæsarem inter ceteros honores Dictatorem in decennium creatum, & Præfectum moribus in triennium, quod Censoris nomen infra dignitatem eius, & haud satis honorificum videretur. Hinc & Cicero in Epist. alicubi Præfectum moribus eum appellat. Tranquillus etiam inter ceteros honores ipsi concessos Præfecturam morum enumerat.

*De tertia Cæsaris Dictatura.*

Tertiam hanc Dictaturam alij sequenti primùm anno collocant, Fastos Capitolinos in hoc sequuti, qui ducta inter tertium Cæsaris consulatū & hanc Dictaturam linea, videtur annū istius Dictaturæ initæ ab anno tertij Consulatū Cæsaris distinguere : adduntq; Dionē, Tranquillum, & ipsum Hircium qui putarit Cæsarem vtrumq; Magistratū Dictaturā & Consulatū hoc anno tertium gessisse, à Fastis dissentire, proinde falli & errare. Sed ego (quod cum pace & saluo ipsorum honore dixerim) tum aliis rationibus permotus, tum potissimum

Dd

mum antiquorum numismatū auctoritate, quam non inferiorem, imò vel potiore exi-  
 stimo, quàm sit Fastorum Capitolinorum vel aliorum, aliter cenſeo. nimirum Cæſarem  
 tertiam Dictaturam cum tertio Conſulatu ſimul & eodem anno geſſiſſe. Nec proinde la-  
 bi Dionem aut reliquos ſuprà ſcriptos, vtpote qui cum nummis conſentiant: licet ipsis  
 cum Capitolinis tabulis minùs conueniat. Et Dion quidem de tertio hoc Conſulatu &  
 Dictatura, ipſo libri .XLIII. initio ſic habet: Sequenti anno Cæſar Dictaturam Conſula-  
 tumq; tertio vtrumque Magiſtratum, collegaq; Lepido geſſit. Idem poſtea eodem libro,  
 in oratione quam Cæſar ſtatim poſt ſuum ex Africa aduentum, poſt Dictaturam decen-  
 nalem alioſq; honores ſibi decretos in Senatu habuit, inducit Cæſarem ſic loquentem: Se  
 in omnibus quæ Reipub. cauſa agenda forent, Conſulem & Dictatorem: in lædendo quo-  
 piam priuati loco futurum. Eodem poſtea libro dicit, Lepidum Magiſtrum Equitum, Cæ-  
 ſarem bello Hiſpanico aduerſus Pompeij liberos (quod ſequenti demùm anno geſtū eſt)  
 intentum, conuocato eius rei gratia populo, Conſulem illius anni creaffe: quem titulum  
 Magiſtri Equitum Lepidus anno præcedenti Conſul, ſibi contra maiorum inſtituta ſum-  
 pſerat. Et hæc Dion de tertia Cæſaris Dictatura & tertio Conſulatu. Suetonij verò de  
 iſdem Magiſtratib. verba hæc ſunt: Tertium & quartum Conſulatum titulo tenuſſe,  
 contentus Dictaturæ poteſtate cum Conſulatibus ſimul decretæ. Hircius autem libro de  
 bello Hiſpanienſi tradit, Cæſarem Africa recepta, quum expeditionem in Hiſpanias ad-  
 uerſus Pompeios iuuenes pararet, Dictatorem fuiſſe tertium, deſignatum. IIII Receptam  
 autem Africam ipſo Cæſare. III. & M. Lepido COSS. in conſeſſo eſt. Horum ſententiæ  
 accedere videtur & Eutropius in epitòme, dum ait, Cæſarem Pharnace deuicto Romam  
 reſſum tertium ſe Dictatorem & Conſulem feciſſe cum M. AEmilio Lepido. Ex qui-  
 bus verbis ſatis conſtat, quæ fuerit illorum auctorum, Dionis nimirum, Suetonij, Hircij &  
 Eutropij ſententia, Cæſarem videlicet eodem anno, quo tertium Conſul fuit, ſimul & ter-  
 tiam ſuam Dictaturam geſſiſſe. Quos vt minimè falli crediderim, ita neque eos à vero  
 aberrare puto, qui tradunt Cæſarem tertiam ſuam Dictaturam anno ſequenti cum quar-  
 to Conſulatu geſſiſſe. Ceterum ſi qui in ea ſunt opinione, vt putent Cæſarem cum tertio  
 Conſulatu ſtatim & tertiam iniſſe Dictaturam tanquam ſimul cum Cōſulatu decretam,  
 (quod Suetonius & Eutropius ſenſiſſe videntur) hos nō minùs errare exiſtimo, quàm eos  
 qui putant Cæſarem tertiam Dictaturam quarti ipſius Conſulatus anno, qui eſt. DCCVIII.  
 proximè ſequens, primū iniſſe: quæ videtur fuiſſe Faſtorum Capitolinorum ſententia,  
 aliorumq; doctiſſimorum virorum, qui eos hætenus vel ſupplerunt, vel commentati ſunt.  
 Sed ego vt aliter ſentirem, præter cetera effecere numiſmata aliquot antiqua, è quibus pri-  
 mum quod in Capite. IX. numiſmatum Iulianorum primum locum obtinet, ab vno late-  
 re habet caput Cereris cum litteris DICT. ITER. COS. TERT. in parte verò  
 auerſa, quæ proximè ſequitur in eadem tabula, ſunt inſignia Auguralia Pontificaliaque &  
 litteræ AVGV. PONT. MAX. Ex aliis verò vnum eſt, cuius caput eſt inter ca-  
 pita Cæſaris loco. XXIX. cum his litteris CAESAR. IMP. QVART. pars verò  
 auerſa Capite nono loco. XXV. nihil præter has litteras continens AVGV. PONT.  
 MAX. COS. QVART. DICT. QVART. Alterum verò cuius caput ſiue pars ad-  
 uerſa ſpectatur inter capita Cæſaris loco. XXXIII. cum litteris CAESAR. AVGV.  
 IMP. QVINT. COS. QVAR. pars auerſa Capite nono loco. XII. cū Tripode &  
 ſignis Pontificalib. & litteris DICT. QVAR. PARENS PATRIAE. E quibus  
 nummis primo in quo legitur DICT. ITER. COS. TERT. docemur Cæſarem  
 non quidem ſimul Dictatorem iterum fuiſſe, & Conſulem tertium, quando ſecunda illa  
 Dictatura, quæ annua fuerat Cæſari poſt victoriam Pharfalicam decreta, anno præcedenti  
 quo Q. Calenus, P. Vatinius COSS. fuerant, iam expirauerat, ſed tertium Conſulatum,  
 quem

quem Kalendis Ianuariis ex more inierat, aliquandiu gessisse antequam tertium Dictator fieret. Quandoquidem tertia Dictatura post victoriam demum Africanam ipsi decreta fuit, idque in decennium: ita ut primis aliquot tertij Consulatus mensibus, non nisi titulum secundæ Dictaturæ, quam anno præcedenti gesserat, usurpare potuerit. Reliqui duo nummi, in quibus notatur COS. QVAR. DICT. QVART. clarè ostendunt, Cæsarem durante etiamnum quarto Consulatu quartam quoque Dictaturam gessisse: scilicet ab eo tempore, quo tertiæ Dictaturæ annus (qui primus fuit decennalis Dictaturæ Cæsari post victoriam Africanam decretæ) expirauerat: nec proinde potuisse Cæsarem tertiam illam Dictaturam eo anno iniisse, quæ incidente in eundem annum quarta Dictatura, annua non fuisset. Neque iterum videri potest, quarta hæc Dictatura ipso statim illius anni initio inita: nam quando ex primo illo nummo satis apparet, tertiam Dictaturam non fuisse initam, nisi post aliquot anni tertij Consulatus menses, necesse est, tantum temporis ex quarti istius Consulatus anno decidi ad implendum annum tertij istius Dictaturæ spacium, quantum præcedenti anno seriùs initæ deerat. Quando igitur ex his quæ iam dicta sunt planum est, tertiam hanc Cæsaris Dictaturam neque cum ipso statim tertio Consulatu, neque iterum ipso quarti Consulatus anni principio initam, quartamque Cæsaris Dictaturam in quarti Consulatus annum incidisse, relinquitur, ut extraordinarium tertiæ Dictaturæ Magistratum medio aliquo tertij Consulatus anni tempore inierit Cæsar: quam anno sequenti eo tempore quo præcedenti anno inita fuerat finitam, quarta exceperit Dictatura. Et quemadmodum tertia illa Dictatura diuersas duorum annorum partes occuparat, posteriorem scilicet tertij Consulatus & priorem quarti Consulatus, sic etiam necesse est, in eundem Consulatum scilicet quartum duas incidisse Dictaturas: ita ut Cæsar in titulis suis scribere potuerit, CONSVL TERTIVM. DICTATOR TERTIVM. & rursus DICTATOR. III. COS. IIII. iterum sic COS. IIII. DICT. IIII. ut in non vno nummo antiquo videre est. Rectè proinde tradit Dion, Cæsarem hoc anno Consulatum & Dictaturam tertio vtrumque Magistratum collega Lepido gessisse: non tamen ob id intelligere videtur, simul & eodem tempore vtrumque Magistratum iniisse: quod vel ex eo colligi potest, quod idem Dion postea scribit, M. Lepidum iam antea Consulem contra maiorum instituta postea etiam Magistri Equitum titulum sibi sumpsisse: scilicet Cæsare tertiam iam Dictaturam sibi post victoriam Africanam decretam ineunte. Nec perperam Hircius scribit, Cæsarem Africa recepta, quæ bellum aduersus Pompeij liberos in Hispaniam adornaret, tertio Dictatorem fuisse. Id enim fuit sub exitum anni DCCVII. quo tertium consulatum vnà cum Lepido gerebat: quo tempore ipsum tertiam iam iniisse Dictaturam credendum est, ut postea docebimus. Ceterum quod idem Hircius dicit, tum Dictatorem designatum. IIII. id ita accipiendum, non quod peculiariter in eum annum designatus fuerit, sicut Consules designari solebant, sed quod concessa sibi decennali Dictatura, in decem quodammodo annos proximos designatus videretur. Quod autem Suetonius dicit tertiam Dictaturam simul cum tertio consulatu Cæsari decretam: & Eutropius, Cæsarem post victum Pharnacen Romam reuersum, tertio se Dictatorem & Consulem fecisse, & inde in Africam profectum, quàm sit à veritate alienum, ex iis quæ supra adnotauimus faciliè est intelligere: maxime quum certum sit, tertiam illam Dictaturam post victoriam demum Africanam Cæsari decretam: quanquam Consulem fuisse tertium anteq̃ in Africam traioeret, non est dubium. Nec magis verum videtur, quod idem tradit Suetonius, Cæsare in tres vltimos tertij huius cōsulatus menses alios duos sibi substituisse: cum nec in Fastis id reperiatur, nec alius quisquā id scriptum reliquerit. Nec verisimile est Dionem qui singula vel exactissimè persequutus est, id fuisse omissurum. Hæc eo fusius aliquantò & fortassis non sine fastidio deduximus, quod videam viros hæc



tempestate doctissimos, omnisq; rei antiquariæ peritissimos, non satis sese his difficultatibus explicuisse: quod non tam imperitia ipsorum aut incuria accidisse existimo, quàm quòd religiose veriti sunt, Fastorum antiquorum, quos ipsi interpolandos susceperant, auctoritati in aliquo derogare. Quod ad diem tertiz Dictaturæ initz attinet, ut is incertus est, ita tempus vel mensem non improbabilibus coniecturis assequi possumus. Nam quum scribat Hircius in bello Africano, Cæsarem Africa recepta Idibus Iuniis Vticæ classem conscendisse, & tertio post die Caraleis in Sardiniam peruenisse. Item ante diem. IIII. Kal. Quintil. naum ascendisse, & à Caralibus per tempestates vndetrigesimo die, hoc est, circa. VI. Kal. Sextiles Romam venisse: præterea quum dubium non sit, honores ipsi propter victoriam Africanam decretos, inter quos fuit & decennalis hæc Dictatura, ipsi quàm primùm nuntiatos, vel ante ipsius ex Africa discessum, quod satis ostendit Dion, dum dicit, Cæsarem animo tum ob rerum à se gestarum splendorem, tum ob Senatufconsulta de se facta elato, Sardinia Romam petiisse: non est etiam dubitandum, quin Cæsar ut primùm ad urbem venit, Dictaturam inierit, siue id fuerit ante Kal. Sextiles, siue ipso statim mensis Sextilis initio: quod & ipsum Dion satis testatur, dum inducit Cæsarem in oratione quam statim post suum ad urbem reditum in Senatu habuit, dicentem, Se in omnibus quæ Reipub. causa agenda forent Consulem & Dictatorem, in lædendo priuati loco futurum. Hinc supra ipsam Dictaturam adscripsimus **S E X T I L.** quod tam ad finem mensis Quintilis, quàm ipsius Sextilis initium referri potest: diem ipsum in vacuo reliquimus.

*De quattuor Cæsaris triumphis.*

Hi quattuor Cæsaris triumphi à Sigonio viro doctissimo tertiz Cæsaris Dictaturæ præponuntur. De his etiam sic Eutropius: Post annum inde Cæsar Romam cum quattuor triumphis ingressus. Sed nos tum propter eas rationes, quas ex iis quæ proximè adnotauimus facile est intelligere, tum quod Dion diligentissimus obseruator scribit, Cæsarem post orationem tam in Senatu quàm ad populum de suo imperio, honoribusq; sibi decretis habitam, ceteris omnibus rebus magnificè adornatis uti par erat tot tantisq; victoriis partis, quattuor continuis diebus singulos triumphos duxisse: quattuor hos triumphos tertiz Dictaturæ subiecimus. Suetonius autem dicit actos quidem eodem mense, sed interiectis diebus.

*De Censu à Cæsare acto.*

Onuphrius Panuinus vir non minùs eruditus quàm sagax omnis antiquitatis lustrator & obseruator, putat Censum à Cæsare anno sequenti, quarto scilicet ipsius Consulatu actum. Carolus autem Sigonius, & noster Pygius hoc anno: quorum opinioni quum & Dion & Appianus accedere videantur, maluimus & nos recensionem populi à Cæsare factam hoc loco constituere. Dion enim tradit factam statim post triumphos ante professionem ipsius in Hispaniam, quod & Appianus prodidit.

**A N N. D C C V I I I.**

*De quarto Cæsaris Consulatu.*

De quarto Cæsaris Consulatu sic habet Eutropius: Post annum inde Romam Cæsar cum quattuor triumphis ingressus, quartò Dictator & Consul creatus, disposito reparatoq; Reipub. statu continuò in Hispaniam contra Pompeij filios profectus est. Appianus item sic: Cæsar iam quartum Consul expeditionem contra iuniorem Pompeium fecit in Hispaniam. Plutarchus autem in Cæsare dicit, Cæsarem quartò Consulem designatum, aduersus Pompeij liberos expeditionem fecisse. Ceterum quum Dion aperte tradat, Cæsarem Consulatum hunc seriùs & sub exitum demùm anni iniisse, finito iam bello Hispanienfi

nienſi, falſo ſcriptum reliquit Eutropius, ſtatim poſt triumphos quartum Dictatorem & Conſulem deſignatum. Similiter Plutarchus & Appianus quartum Conſulem, hoc eſt, inito iam conſulatu eam expeditionem feciſſe. Quamquam alioqui verum ſit, eo anno quo quartum conſulatum geſſit, Pompeij liberos in Hiſpania viſiſſe. Dionis autem de quarto Cæſaris conſulatu verba ferè hæc ſunt, primùm in indice qui libro præfigitur: Caius Iulius Cæſar Dictator IIII. AEmilio Lepido Magiſtro Equitum, & Conſul IIII. ſolus. Tum in ipſo hiſtoriz contextu: Eo autem tempore (*ſcilicet quo relictæ Corduba ad Atteguam obſidendam ſe conuertit, quæ poſtea .xi. Kal. Martias in deditionem venit*) Cæſar Dictaturam gerebat, (*nimirum tertiam, ut ego interpretor*) & ſub exitum demùm anni Conſul (*ſcilicet quartum*) creatus fuit, conuocato eius rei gratia populo per Lepidum, qui tum Magiſter Equitum erat. Item poſtea de eodem quarto conſulatu: Conſulatum continuò (*ſcilicet poſtquam intellexit ſe Conſulem ſine collega opera Lepidi ſui Magiſtri Equitum creatum*) etiam antequam urbem intraret, occepit, non autem toto anno geſſit. Sed poſtquam in urbem venit, eo ſe abdicauit, Conſulesq; fecit Q. Fabium ac C. Trebonium: Fabioq; extrema Magiſtratus die mortuo, in reſiduas horas C. Caninium Rebilum ſubſtituit. Hac in re dupliciter præuaricatum eſt à Cæſare contra inſtituta maiorum, quòd conſulatus non toto anno, nec reliquo anni tempore (*ſcilicet antequam Conſulatum iniſſet*) geſtus eſt. Sed ipſe viuus ac neque legibus patriæ, neque edicto quodam iuſſus eo ſe abdicauit, aliumq; ſubrogauit. Hæc Dion. Nos itaque manifeſtam Dionis ſententiam ſequuti, adſcripſimus Cæſarem conſulatum quartum iniſſe ſub menſem Quintilem, coniecturis uſi non tam neceſſariis, quàm probabilibus. Neque enim videri poteſt, diu ante illud tempus iniſſe, quum dicat Dion, ſub exitum demum anni Conſulem creatum: menſis autem Quintilis quum ſeptimus ſit, haud abſurdè dicetur annus tum ad exitum tendere. Neque iterum multò poſt illud tempus, quum vel ipſo menſe Aprili Cæſar bello Hiſpanico finem impoſuerit: & victoria Cæſaris Hiſpanica Romam nunciata fuerit pridie Parilium, hoc eſt, XII. Kal. Maias: qua intellecta, veriſimile eſt conſulatum illum ſtatim Cæſari decretum, populo per Lepidum Magiſtrum Equitum eius rei gratia conuocato. Dicit etiam Dion conſulatum ſtatim iniſſe, antequam urbem intraret. Addidimus in hac quarti conſulatus tabella, Dictaturæ honore contentum ſub menſem Octobrem abdicaffe, quod præter Dionem & Suetonium prodidit. Dion enim, eo quem ſuprà adduximus loco, ſic habet: Conſulatum non toto anno geſſit, ſed poſtquam in urbem venit, eo ſe abdicauit: Conſulesq; fecit Q. Fabium ac C. Trebonium. Veniſſe autem in urbem menſe Octobri refert Paterculus. Suetonius verò auctor eſt, Cæſarem Dictaturæ honore contentum, in ternos nouiſſimos quarti conſulatus menſes, binos Conſules ſibi ſubſtituiſſe. Hinc ſuſſectum & trimeſtrem Conſulem vocat Fabium, qui alter ſubſtitutorum fuit. ita Cæſar haud multò amplius quàm duos menſes aut tres ad ſummum hunc conſulatum geſſit.

*De quarta Cæſaris Dictatura & Magiſtratu Equitum.*

Ex iis quæ ſuprà ad tertiam Cæſaris Dictaturam verbosiùs aliquantò commentati ſumus, intelligi poteſt, quare quartam hanc Dictaturam hoc loco ſtatuiamus. Nam quum annum tertie Dictaturæ præcedentis primum fuiſſe in conſeſſo ſit eius decennij, in quod Cæſari annua Dictatura decreta fuerat, quumq; tam ex ipſis nummis antiquis, quàm ſcriptorum antiquorum teſtimoniis oſtenderimus, Cæſarem tertiam Dictaturam ſub menſem Sextilem anni præcedentis quo & III. COS. fuit iniſſe, neceſſe eſt ut tertiam illam Dictaturam eodem tempore huius anni quo IIII. COS. fuit finitam, ſtatim exceperit quarta Dictatura, ſub eundem ſcilicet menſem Sextilem: ita ut Cæſar ſimul & eodem anno IIII. COS. & IIII. Dictator fuerit: uti videre eſt ex ipſis illis duobus nummis, qui ſuprà in con-

firmationē huius nostrę sententię adducti sunt. Hinc rectē Dion in indice lib. XLIII. præfixo, Cæsarem. II. Dictatorem &. III. Cōsulem simul prodiit. quod & Eutropius sensisse videtur, dum dicit: Cæsarem cum quattuor triumphis ingressum. III. Dictatorem & Cōsulem fuisse creatum. Fasti tamen Capitolini & qui eos sequuti sunt, quartam hanc Cæsaris Dictaturā cum anno sequenti quo Cæsar. v. C. OS. fuit cum M. Antonio incipiunt. Sed apud me potior fuit tam numismatū quā antiquorū scriptorū auctoritas, quā hīc sequi maluimus: & hęc de quarta Cæsaris Dictatura. Quod ad Magistrū Equitum attinet, Fasti tam Capitolini quā Colotiani produnt, Magistrū Equitum hoc anno Cæsari fuisse M. Emiliū Lepidum: in qua sententia & ipse Dion fuisse videtur: nam in indice cuius suprà sæpe meminimus, sic habet: C. Iulius Cæsar Dictator. III. A Emilio Lepido Magistro Equitum. Quanquā tamen in ipso historię cōtextu aliter videatur sensisse, scilicet primū quidem M. Antonium sibi Magistrū equitum assumpsisse, & postea in eius locum M. Lepidum substituisse, quod Antonius consulatū anni sequentis gesturus esset. Appianus autē sic disertē tradit: Cæsar acceptis ceteris honoribus, absq; decennali consulatu, in annum sequentem designauit Cōsules, seipsum & M. Antoniū suum Magistrū equitum, Lepido iusso in Antonij dignitatē succedere, qui tum per amicos administrabat Hispaniā provinciam. Cicero quoq; Philipp. II. videtur Antonio obicere, quod quum Magister equitū esset, Cæsari ex Hispania redeunti occurreret, consulatum in proximū annum rogaturus, ut ipse loquitur. Et verba quidem Ciceronis hęc sunt: Ex omnibus omniū flagitiis nullum turpius vidi, nullum audiui, quā quod qui Magister equitū fuisse tibi viderere, in proximum annum consulatum peteres, vel potius rogares. Item paulō post: Cæsari ex Hispania redeunti obuiam longissimē processisse, *scilicet Consulatum in proximū annum petiturus*. Mox etiam de eodem Antonio: His igitur rebus (inquit) præclare cōmendatus iussus est renunciari Cōsul. & quidem cum ipso, *scilicet Cæsare*. His cū Ciceronis & potissimū Dionis & Appiani verbis adductus, tum etiā quod assumpto sibi in præcedenti tertia Dictatura Magistro equitum M. Lepido, verisimile non sit eundem eam dignitatē in bienniū cōtinuasse, maximē cū ea prius ex antiquo instituto semestris esse tantū soleret, quūq; Lepidum Gallię Narbonensī & Hispanię citeriori iam præfecisset, facile mihi persuadeo Cæsarem in quarta hac Dictatura non Lepidum, sed M. Antoniū sibi Magistrū equitum adsciuisse: quem & ipsum Cæsar plurimi faciebat, cuiq; pro ipsius in se meritis & studio, non minus quā alij cuiquā gratiam referre & satisfacere studebat. Ceterū postquā M. Antonius Cōsul in insequentē annū designatus, eum Magistratū deposuisset, credendum est, M. Lepidum iterū in eius locum esse factū. quod & hīc adnotauimus: Sed quia videntur Fasti Dictaturam Cæsaris cum anno demū sequenti incipere, M. Lepidum Magistrum equitum constituunt, qui iam in locum Antonij tum Cōsulis successerat.

*De triumpho Cæsaris ex Hispania.*

Hunc Cæsaris ex Hispania triumphū præposuimus Cōsulib. suffectis, quod credendū sit Cæsare prius cum triumpho Romā ingressum q̄ deposito consulatu alios sibi substituerit.

*De Cōsulibus suffectis siue honorariis &. XIIII. Prætoribus primū creatis.*

Hīc ex Dione annotauimus Cōsules suffectos siue honorarios &. XIIII. Prætores hoc anno primū creatos. addit Dion & quadraginta Quæstores esse factos: quod eō à Cæsare factū tradit, quod aliā nō haberet rationē præstandi ea quę promiserat. Ut igitur suppeteret materia vnde pluribus gratificaretur & satisfaceret, fidemq; plurib. obstrictā q̄ ut per se soluen do esset liberaret, non solum sacerdotiorū numerū auxit, sed & alios honores multiplicauit.

*De honoribus Cæsari post victoriam Hispaniensem decretis.*

Appianus, Dion, & alij qui honores Cæsari post victoriam Hispaniensem decretos enumerāt, inter primos recensent, quod P A R E N S P A T R I A E appellatus sit: quo titulo

&

& aliis plerisq; in nummis insignitur, præter illum qui in Fastis nostris hoc loco adpictus est: ut illo qui inter capita Cæsaris. *xxxj.* loco conspicitur, in quo legitur, CAERAR PARENS PATRIAE: tum illo qui Capite nono. *xij.* locum obtinet, primus scilicet tabulæ secundæ illius Capitæ, qui sic habet: DICT. QUART. PARENS PATRIAE. Præterea & hoc addunt quòd LIBERATOR sit dictus, eoq; nomine in Fastos relatus: quod apud Dionem est. quod IMPERATORIS prænomen primus acceperit. deniq; quòd DICTATOR PERPETVVS & Consul in decenniū creatus sit.

*De Caninio Rebilo C O S. suffecto.*

Hunc Caninij consulatū, quem extremo anni die in paucas tantum horas gessit, hic in fine ipsius anni subtexuimus. Quæ de hoc consulatu tum apud Ciceronem, tum apud alios scriptores leguntur, diligenter adnotarunt Sigonius & Onuphrius.

A N N. D C C I X.

Quia suprà in iis quæ ad quartam Cæsaris Dictaturam commentati sumus, tum ex antiquis numismatibus, tum ex ipsis auctoribus ostendimus, Cæsarem eam Dictaturam iniisse quarto suo consulatu, nos hic annorum numerū quinto Cæsaris consulatui adscripsimus, Dictaturæ initio in annum præcedentem reiecto.

*De. xii. Prætoribus & Aedilibus Cærialibus primū creatis.*

Ex Dione hic adscripsimus hoc anno Prætores sedecim, & AEdiles Cæriales primū creati cœptos. Nam quum quattuor prius tantum creati soliti essent, iiq; plebei, duo scilicet Aediles plebis, duo item Curules, Cæsar duos ex Patriciis adiecit: quos quia annonæ & rei frumetariæ præessent, Cæriales vocavit. De Aedilibus Cærialib. à Cæsare adiectis tradit & Pomponius I. C. de origine iuris. cap. ii. Sedecim tamē Prætores scribit ab Augusto primū cōstitutos: quod ego puto intelligi debere, quòd occiso eodem hoc anno Cæsare, vocatisq; in dubiū eius actionib. & decretis, Augustus postea ut & alia pleraq; à Cæsare sancita, hos quoq; xvj Prætores cōfirmarit. hinc Iurisconsultū prodidisse ab Augusto primū cōstitutos.

*De perpetua Cæsaris Dictatura.*

Dion tradit Cæsarem hoc anno Dictatorem fuisse. v. conlega adsumpto M. Antonio: quod ego miror. Nam ut maximè verum sit Cæsarem quartam Dictaturā iniisse & gessisse anno præcedenti, quum tamen sub mensem demū Sextilem eam inierit, ut suprà à nobis demonstratum est, eaq; non minus quàm præcedentes annua esse debuerit, cumq; Cæsar interfectus sit Idibus Martiis, hoc est, menses duos cum dimidio post quintum consulatū initum, & tres ut quāminimū menses ante finitū quartæ dictaturæ annū, quintæ Dictaturæ titulo uti nullo modo potuit. Quare putarim in exemplari Dionis incuria librariorū mendum irrepsisse, & perperam pro Consul scriptū Dictator, maximè cum dicat, cum collega M. Antonio. Certum est enim Magistrū equitū non dici conlegam Dictatoris, sed conlegas tantum appellari eos, qui æquali potestate simul funguntur, ut Consulum, Prætorū, AEdiliū, Censorum, alter alteri conlega est. Magister autem equitū secundus potius à Dictatore, ipsiusq; quasi vicarius. idq; eò magis suspicor, quòd index sæpius nominatus ponat Cæsarem Dictatorem cum M. Lepido Magistro equitum: Consulem autem. v. cum M. Antonio. Cuius consulatus in ipso contextu nulla alioqui fit mentio, nisi in fine ipsius libri, ubi dicit, Cæsarem Dolabellam pro se Consulem esse iussisse, Antonio cōsulatum ad finem eius anni gesturo, quum tamen prius nusquam dixerit, Consulem eo anno cum Cæsare fuisse creatum aut designatū. Quare hic legendum existimo, Cæsarem anno sequente C O S. v. fuisse, adsumpto conlega M. Antonio: quum certum sit M. Antonium hoc anno non fuisse Magistrū equitum. Rectius Fasti Capitolini & Colotiani produnt, Cæsarem Dictatorem *iiii.* cum M. Lepido Magistro equitum. Nam quanquāverum sit, Cæsarem eam Dictaturam hoc anno non iniisse, certum est tamen eam nondum fuisse absolutam, imò ne iis quidem quibus

quibus Cæsar interfectus est, Idib. Martiis. Quamobrem nos quinto huic Cæsaris Consulatu Dictaturam Cæsaris Perpetuam subiecimus, antiquorū scilicet numismatū auctoritatem sequuti, quibus Cæsar non semel COS. V. DICTATOR PERPETVVS appellatur. Veluti primum duobus illis qui inter capita Cæsaris loco xxxiiij. & xxxvj. expressi sunt, quorum vni sic inscribitur CAESAR AVGV. IMP. SEXT. COS. QVINT. & parti ipsius auersæ quæ est Cap. ix. loco. xxij. inscriptū est, PONT. MAX. DIC. PERP. Alteri verò sic, CAESAR COS. QVINT. DICT. PERP. Deinde in duobus aliis qui sunt eodem Cap. ix. loco. xx. &. xxiiij. sic legitur, CAES. AVG. PONT. MAX. COS. V. DIC. PERP. & C. CAESAR COS. QVINT. IMP. SEX. DIC. PERP. Nam quum vt suprà à nobis relatum est, & Appianus tradidit, Cæsari sub finem anni præcedentis ex Hispania Romā reuerso, confectis iam omnibus bellis ciuilibus, præter alios honores Dictatura Perpetua cum Consulatu in decennium decreta esset, delatis ad se ab vniuerso Senatu præeuntibus COSS. Q. scilicet Fabio & C. Trebonio (quos sibi suffecerat) honorificentissimis Senatus decretis, præter Consulatū in decennium reliquos honores admisit: seq; in annum sequentē cum M. Antonio COS. V. designauit: relictoq; cum quarto Consulatu quartæ Dictaturæ titulo, quanquā nondum absoluto quartæ illius Dictaturæ anno, & reuera adhuc. IIII. Dictator, statim tamen cum ipso quinto Consulatu Dictatoris Perpetui titulo vti cœpit: sicuti nummi à me adducti planum faciunt. Magistros autem equitū duos adscripsimus, tum ex Fastorum Capitolinorū, tum ex Dionis sententia, tradentis, Cæsare qui duobus annis quibus se Parthici belli causā abfuturum credebat, Dictaturā gesturus erat, hoc scilicet præsentī & sequenti, in locum M. Antonij qui Consulatū toto eo anno gesturus erat, & M. Lepidi cui paludato in Galliam Narbonensem & Hispaniā citeriorē prouincias sibi à Cæsare decretas proficiscendū erat, duos alios Magistros equitū suffecisse: Octauium scilicet nepotem ex sorore in annum præsentem, vt cum M. Lepidus paludatus exisset, iniret: alterum Domitium Caluinum in insequentem annum, qui Octauio succederet. Sed is interfecto Cæsare non inuit.

*De ouatione Cæsaris.*

Quia ex Fastis Capitolinis certū est, Cæsarem ouantem ex Albano monte urbem inuectū VII. Id. Februar. inito iam quinto Consulatu, sumptoq; iam Perpetui Dictatoris titulo, vt iam ostendimus, scripsi Cæsarem Dictatorem perpetuū & COS. V. ouasse. Ceterum quum auctor Fastorum Capitolinorū videatur maiorem rationem habuisse Dictaturarū Cæsaris quàm Consulatum, neglecto Cōsulatu solum adscripsit, Dictatorē quartum ouasse: quod putauit sufficere ad intelligendū quo anno ouarit, maxime quum videatur omnes Cæsaris Dictaturas cum ipso anni initio incipere, quanq̃ alioquin verū sit Cæsare etiam nū IIII. Dictatorē ouasse, quod nondū finitus erat quartæ Dictaturæ annus, vt superius annotauimus.

*De cede Cæsaris.*

Quia in superiorib. ferè omnibus Fastorum consulatib. adscriptū videmus, si quando quis in Magistratu aut mortuus, aut occisus est, visum est & hinc cædem Cæsaris proponere, quod ea non magis q̃ alterius alicuius Consulis aut Magistratus mors videbatur prætereunda. Et hæc quidem erant, quæ ad hos Fastorū locos mihi videbantur adnotanda. Ceterū quia ratio Consulatuū Dictaturarumq; Cæsaris videtur intricatior, antequā manum de tabula tollam, placuit seriem atq; ordinem Consulatum Dictaturarumq; Cæsaris, sicuti ego existimo eam se habere, hinc subiicere, sumpto à prima eius Dictatura initio.

Anno itaq; DCCIII. Cæsar à M. Lepido Prætorē absens DICTATOR sine Magistro Equitum creatus est, comitiorū habendorū, & feriarum Latinarū causā: quam Dictaturā postq̃ Romā venit, statim inuit: habitisq; comitiis, designatisq; in insequentē annū COSS. se ipso & P. Serulio Isaurico, vndecimo postquam inierat die Dictatura se abdicauit.

Anno

Anno igitur sequenti DCCV. qui vndecimus fuit post primū ipsius consulatū, CAESAR COS. ITERVM fuit, cum P. Isaurico. Eodemq; anno postq; Pompeiū apud Pharsalū vicisset, intellecta Romæ cæde Pompeij DICTATOR ITERVM in annum integrū creatus est, quam Dictaturā ipse ante finem illius anni extra Italiam adhuc rebus circa Alexandriam gerendis intentus iniit, assumpto Magistro Equitum M. Antonio.

Anno DCCVI. Cæsar secundā illam Dictaturā gessit, quam anno præcedēti inierat, vsq; ad annū Dictaturæ completū: & sub exitū ipsius anni à bello Alexandrino & Pontico Romā reuersus, habitis comitiis COSS. creauit, in reliquum anni tempus Q. Fufium Calenum & P. Vatinius: in sequentem autem annum se III. & M. Lepidum designauit.

Anno itaq; DCCVII. CAESAR III. cum M. Lepido Consul fuit: eodemq; anno Africa recepta Dictator in decenniū creatus, sub mensem Sextilem Romā ex Africa reuersus, tertiam Dictaturam iniit, assumpto sibi Magistro Equitum M. AEmilio Lepido, & sub finem eiusdem anni in Hispaniam aduersus Pompeij liberos profectus est.

Anno DCCVIII. Cæsar post victoriā Hispaniensem opera Lepidi sui Magistri Equitum COS. IIII. sine conlega creatus est: quem consulatū seriū, & maiori anni parte iam exacta iniit: eodemq; anno sub mensem Sextilem finito iam tertiæ Dictaturæ anno, Dictaturā quartā iniit, M. Antonio Magistro Equitū sibi adsumpto: reuersusq; Romam ex Hispania mense Octobri, Dictaturæ honore cōtentus, Consulatu se abdicauit, suffectis in locū suū Q. Fabio Maximo & C. Trebonio Aspro. Quumq; in insequentem annū se v. & M. Antoniū COSS. designasset, Lepidū in locum M. Antonij Magistrū Equitū esse iussit: defunctoq; extremo anni die Q. Fabio altero COSS. C. Caniniū in reliquis anni horas cōsulatū gerere permisit: eodemq; hoc anno post victoriā Hispaniensem DICTATOR PERPETVVS creatus est.

Anno DCCIX. Cæsar v. & M. Antonius COSS. fuere: eodemq; anno Cæsar Dictatoris Perpetui titulo cum ipso statim consulatu vti cœpit. Cumq; eo anno in Parthos proficisci cogitaret, M. Antonio Consulatū in totum annū gesturo, & quod M. Lepido in Galliam Narbonensem & Hispaniā citeriōre provincias sibi à Cæsare decretas proficiscendū esset,

C. Octaviū in locum Lepidi sibi Magistrū Equitū in hunc annū adsciuit: in insequentem autem annum Cn. Domitium Caluinum Magistrum Equitum designauit. P. autem Dolabellam sibi in Consulatu substituit.

## NOTARVM ET LITTERARVM SINGV- larium, dictionumq; contractiū & per compendium tam in ipsis nummis q̄ adiuncta Fastorum parte scriptarum explicatio.

A. Aulus.	AP.F.AP.N. Appij filius Appij nepos.	C.F.C.N. Caij filius Caij nepos
A.A.A. F.F. Auro, Argēto, Aere, flando, ferundo.	A.P. Antonij Prætor. Antonio cap. x. Num. primo.	C.F.M.N. Caij fili⁹ Marci nepos
ABDIC. Abdicauit.	A.P.F. Auro, siue Argento publico feriundo.	CAECIL. NIGR. Cæcilio Nigro
AED. CVR. Aedilis Curulis.	AR. AR.	CAEP. Cæpio.
Æ. AET.	APXIEP. MEF. ἀρχιεπισκοπος μετρος	CAES. Cæsar.
A. F. Auli filius.	AV. AV.	CASSI. Cassius.
A.F.A.N. Auli filius Auli Nepos	AVL. AVL.	CENS. Censores.
ALEXANDR. AEGYPT.	NG. AVG. Augur. Augusta.	CEST. Cestianus.
Alexandria Aegypti.	AYTOK. AYTOKPA, αὐτοκρατορ	C.I.V. Colonia Iulia Valētia, siue Victoria. Cæsare cap. iij. N. xij.
AN. AN.	A.XL. In Antonio cap. xj. Num. j.	CLOVI. Clouius.
AN. ANO. ANON. Antonius	AT. AT.	CN. Cneus. (pos
ANT. AVG. Antonius Augur.	B. Βρυττωρ.	CN.F.CN.N. Cnei fili⁹ Cnei ne
AN.XV.PR.H.O.C.S. Annorū quindecim prætexatus hostē occidit, ciuem seruauit. Vel, Hoste occiso ciuem seruauit.	BRVT. Brutus.	CN.F.SEX.N. Cnei fil. Sexti nep.
Lepido capite. v. Nummo primo.	BER. Berytus.	COHORT. PRAET.
AP. Appius.	C. Caius.	Cohortis Prætoris.
	C.F. Caij filius.	COL.IVL.BER. Colonia Iulia Berytus.
		COL.IVL.COR. Colonia Iulia
		Es

lia Corinthus.	L. F. Lucij filius.	PROQ. Proquaestor vel pro quaestore.
COR. Corinthus.	L.F.C.N. Lucij filius Caij nepos.	PROQ. P. Proquaestor praetorius, vel Praetoris.
COS. Consul.	L.F.L.N. Lucij filius Lucii nepos.	P.V.A. Praetorij vrbani Antoniani. <i>Anton. cap. viij. N. ij. &amp; xj. xij.</i>
COS. DES. Consul designatus.	L.F.P.N. Lucij filius Publii nepos.	Q. Quintus vel Quaestor.
D. Decimus.	L.F.Q.N. Lucij fili <sup>9</sup> Quinti nep.	Q.F. Quinti filius.
D.F.M.N. Decimi filius Marci ne	L. F. vel LVST. FEC. Lustrum fecit vel fecerunt.	Q.F.L.N. Quinti fili <sup>9</sup> Lucij nep.
DAC. Dacicus.	(pos) LEG. Legatus, vel Legio.	Q.F.M.N. Quinti filius Marci nepos.
DES. Designatus.	LEG. PRI. Legio prima.	Q.F.Q.N. Quinti filius Quinti nepos.
DIC. DICT. Dictator.	LEN. VS. Lentulus.	Q. DES. Quaestor designatus.
DOMIT. Domitius.	LEP. LEPI. LEPID. Lepidus.	Q.P. Quaestor praetorius, siue praetoris.
EID. MR. Eidus vel Idus Mar	L. GELL. Lucius Gellius.	Q. PROCOS. Quaestor praetorius, siue praetoris.
E. ET.	(tia.) LV.	Q. VAR. QVART. Quartum.
EX.A.D. Ex ante diem.	M. Marcus.	QVIN. QVINT. QVIN. Quintum.
EXERCIT. EXERCITVM.	M. F. Marci filius.	REF. Refecta.
Exercituum.	M.F.M.N. Marci filius Marci nep.	REG. Regni vel Regis.
EX.S.C. Ex Senatusconsulto.	M.F.Q.N. Marci filius Quinti ne	<i>Lepido cap. iij. Num. iij. &amp; vj.</i>
F. Filius.	AN. Manius.	R. G. C. Rei gerundae causa.
F. F. Flando, feriundo.	(pos) AN. F. Manii filius.	R.P. C. Reipublicae constituendae.
FLAV. Flavius.	AN. F. Manii filius.	RVI. RVM.
G. Gaius.	AN. F. Manii filius.	SAL. Salus.
T. ΤΡΙΤΩΝ.	M. MA. (nep)	S.C. Senatusconsulto.
T. γΑΙΟΣ.	MAG. EQ. Magister Equitum.	SER. Seruius.
GERMAN. Germanus.	MAM. Mamercus.	SER. F. P.N. Seruii filius Publii
GER. Germanicus.	MAM. F.M.N. Mamerci fili <sup>9</sup> Mar	SEST. Sestius. (nepos)
GELLI. Gellius,	MR. MAR. (ci nep)	SEX. Sextus.
HIRTI. Hirtius.	MP. MP.	SEX. F. SEX. N. Sexti filius Sex-
H.O. Hoste occidit, siue hoste oc-	AN. T. Munatius.	ti nepos.
ID. IDIB. Idus, Idibus. (ciso)	MVSSIDI. Mulvidius.	SEX. SEXT. Sextum.
II. Secundum.	N. Numerius.	SPINT. Spinter.
III. Tertium.	N. NA vel AN.	T. Titus.
III. Quartum.	NE. NE.	TA. TA.
IMP. R.P.C. Imperator Reipub.	N. NT.	TE. TE.
constituendae.	O. occidit, vel occiso.	TER. TERT. Tertium.
IMP. CONST. CAVSS. Imperij	OCCIS. occisus.	T. F. Titi filius.
constituendi causa.	OPT. optimo.	T. F. L. N. Titi filius Lucij nepos
IN M. M. E. IN E. L. F. E. vel	P. Publius.	TI. Tiberius.
IN MAG. MORT. EST IN E-	P. F. Publii filius.	ΘΩ. forsan ΘΕΩ. <i>Casare cap. x.</i>
IVS LOC. FACT. EST. In Ma	P. F. M. N. Publii filius Marci nep.	V. Quintum. (Num. ij.)
gistratu mortuus est, in eius lo-	P. F. P. N. Publii filius Publii nep.	VA. VA.
cum factus est.	PAR. Parthia vel Parthica.	VENTIDI. Ventidius.
IOV. OPT. MAX. SACR. Ioui	PAUL. Paullione. <i>Casare cap. vj.</i>	VIC. AVG. Victoria Augusta,
Optimo Maximo sacrum.	Num. ij.	vel Augusti.
II VIR. Duumvir.	P. CI. Praetor Ciliciae forsan.	VL. VL.
III VIR. Triumvir.	<i>Antonio cap. pr. Num. 26. &amp; 31.</i>	VR. VR.
IIIV. R. P. C. vel IIIVIR R. P. C.	PERP. Perpetuo.	VM. VM.
Triumvir Reipub. constituendae.	PHIL. Philippi vel Philippenis.	X. Decimum.
IIIVIR A. A. A. F. F. Triumvir au	PLAET. CEST. Pletori <sup>9</sup> Cestian <sup>9</sup>	XIV. Decima quarta.
ro, argēto, aere flando, feriundo.	P. M. vel PONT MAX. Pontifex	XIIX. Decima octava.
IIIVIR. Quattuoruir siue	P. P. Pater patriae. (Maximus,	XXIV. Vigesima quarta.
Quartumuir.	PR. Praetor.	XXIIX. Vigesima octava.
IIIVIR. A. A. A. F. F. Quattuoruir	PRAEF. Praefectus.	
auro, argēto, aere flando, feriūdo.	PR. VRB. vel PRAEF. VRB.	
IIIVIR A. P. F. Quartumuir ar-	Praefectus vrbi.	
gento, siue, auro publicē feriūdo.	PRID. Pridie.	
IV. Quartum.	PROCOS. Procōsul v <sup>9</sup> Procōsule	
IVL. Iulia.	PROPR. Proprētor vel p prēto.	
K. KAL. Kalendis vel Kalendas.	PR. A. Praetoria Antonij.	
L. Lucius.	<i>Anton. cap. x. Num. x.</i>	

DIC-

# DICTIONVM ET INSCRIPTIONVM

219

Græcarum quæ in nummis passim leguntur  
interpretatio.

*In Cæsare Cap. primo.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ. C. Iulij Cæsaris Imperatoris. *Nummo. vij.*

ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Cæsar Imperator. *Nummo. ix.*

Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. C. Cæsar Imperator Pontifex Maximus. *Num. xij. & xv.*

Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β. C. Cæsar Imperator Consul iterum. *Num. xx.*

ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β. Caius Iulius Cæsar Imperator Dictator iterum. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ. C. Iulius Cæsar Consul tertium. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡΟΣ C. Iulij Cæsaris Imperatoris Dictatoris. *Num. xxij.*

Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ. C. Iulius Cæsar Deus, siue Diuus. *Num. lix.*

*Cap. II.*

ΙΑΙΩΝ ΒΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Iliensium nouo hominū cœtu secundò frequentatorum, vel deductis nouis colonis secundò frequentatorū. ΒΙΣ pro ΔΙΣ. & ΚΟΡΟΣ inter cetera hominum cœtum siue multitudinem significat. *Num. ij.*

*Cap. IIII.*

ΚΟΙΝΟΝ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. Commune siue Communitas Alexandrinorum. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. Thessalonicensium. *Num. ij.* (*Num. pri.*)

ΠΟΥΒΑΙΟΣ ΣΟΥΠΙΚΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ. Publius Sulpicius Rufus. *Num. ij.*

*Cap. V.*

ΚΟΥΙΝΤ. ΚΙΚΕΡΩΝ. Quintus Cicero. *Num. xj.*

*Cap. IX.*

ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ. Pontifex Maximus Augur. *Num. xv.*

*In Lepido Cap. pri.*

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. M. Lepidus Imperator Triumuir. *Num. ij.*

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. M. Lepidus Pontifex Maximus. *Num. v.*

*Cap. V.*

ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Triumuir. *Num. xj.*

*Cap. VI.*

ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΙΝΩΝ. Communitas Alexandrinorum. *Num. ij.*

*Cap. VII.*

Μ. ΛΕΠΙΔΟΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓΑΣ. M. Lepidus Triumuir Imperator Pontifex Maximus. *Num. v. & vij.*

*In Antonio. Cap. pri.*

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. M. Antonius Imperator tertium. *Num. xvij.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. Antonius Imperator Triumuir. *Num. xx.*

Ec ij

M. AN-



Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

M. Antonius Imperator Augur Triumvir. *Num. xxv. xxvij. xxxij. & .xliij.*

Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

M. Antonius Imperator tertium Triumvir. *Num. xxxvj.*

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤ. ΚΑΙ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ.

Antonij Imperatoris & Cleopatrae Reginae. *Num. xl.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΩΜΗΣ. Antonius. Romae. *Num. xliij.*

Μ. ΑΝΤ. ΑΡΜΕΝΙΑΣ ΚΑΤΑΔΟΥΛΩΣΗΣ.

M. Antonius Armenia deuicta. *Num. lvj.*

*Cap. IIII.*

ΕΦΕΣΙΩΝ ΝΕΟΚΟΡΩΝ. Ephesiorum nouo hominum cœtu, vel deductis  
nouis colonis frequentatorum. *Num. viij.*

*Cap. V.*

ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΟΔΙΩΝ. Antonius. Rhodiorum. *Num. vij. & .ix.*

*Cap. VII.*

ΚΟΙΝΟΝ. ΠΡΟΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ.

Communitas primæ Tripolitanorum. *Num. pri.*

ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. Communitas Tripolitanorum. *Num. iij.*

*Cap. X.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΑΡΜΕΝ // // // //.

Regina Cleopatra Armen // // // // *Nummo. iij.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ. Reginae Cleopatrae. *Num. vj.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗΡΑ. Regina Cleopatra  
omnium *sive* vniuersi seruatrix. ΟΣΣΑΝ *quasi* dicas ΟΣΣΑ ΑΝ. *Num. vij.*

ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗΡΑΣ. Reginae Cleo-  
patrae omnium *sive* vniuersi seruatricis. *Num. ix.*

ΝΙΚΟΠ. ΗΡΩΔΗΣ. Nicopolis. Herodes. *Num. xij.*

*Cap. XI.*

ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. Caesarensium. *Num. ij. & .xj.*

ΚΑΙΣΑΡΕΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ. Caesareæ Metropolis. *Num. iij.*

ΑΥΤΟΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Imperator Antonius Augur Triumvir. *Nummo. vj.*

TITV-

221

TITVLI CAESARIS, LEPIDI, ET ANTONII,  
qui diuersis in nummis sparsi & diuisi leguntur.

*Caesari.*

CAESAR. *Cap. pr. Num. 2. & alijs.*  
 CAESAR IMPERATOR. *Cap. pr. Num. pr. 3. 6. & alijs.*  
 ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 5.*  
 C. CAESAR IMPERATOR. *Cap. pr. Num. 12.*  
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 7.*  
 CAESAR IMPERATOR PONTIFEX MAXIMVS. *Cap. pr. Num. 14.*  
 Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ. *Cap. pr. Num. 13. & 19.*  
 C. CAESAR C. F. IMPERATOR ITERVM. *Cap. 3. Num. 7. & 10.*  
 CAESAR IMP. TERTIVM. *Cap. 5. Num. 4.*  
 CAESAR DICTATOR. *Cap. pr. Num. 16. 17. 18. & alijs.*  
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ. *Cap. pr. Num. 14.*  
 C. CAESAR IMPERATOR CONSVL ITERVM. *Cap. 4. Num. 8.*  
 Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β. *Ca. pr. Num. 20.*  
 ΓΑΙΟΣ ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΥΚΤΑΤΩΡ Β. *Ca. pr. Nu. 23*  
 CAESAR DICTATOR ITERVM. *Cap. 3. Num. 12.*  
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ. *Cap. pr. Num. 23.*  
 C. CAESAR COS. TERTIVM. *Cap. pr. Num. 26.*  
 CONSVL TERTIVM DICTATOR ITERVM AVGV PONT.  
 MAX. *Cap. 9. Num. 1. & 2.*  
 C. CAESAR DICTATOR TERTIVM. *Cap. 5. Num. 2. Cap. 9. Num. 10.*  
 CAESAR DICTATOR TERTIVM PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 25.*  
 CAESAR AVGV PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 27.*  
 CAESAR IMP. AVGV PONT. MAX. *Cap. 9. Num. 6.*  
 ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ.  
*Cap. pr. Num. 9. & Cap. 9. Num. 15.*  
 CAESAR PONT. MAX. DICT. TERTIVM. *Ca. pr. Num. 28.*  
 CAESAR IMP. QVARTVM. *Cap. pr. Num. 29. Cap. 9. Num. 12.*  
 CAESAR IMP. IIII. DICT. III. *Cap. 5. Num. 10. & 8.*  
 CAESAR DICT. QVART. *Cap. pr. Num. 32.*  
 CAESAR IMP. QVART. AVGV PONT. MAX. COS. QVART.  
 DICT. QVARTVM. *Cap. pr. Num. 29. & Cap. 9. Num. 17.*  
 CAESAR PARENS PATRIAE. *Cap. pr. Nu. 31.*  
 C. CAESAR PARENS PATRIAE. *Cap. 10. Num. 3.*  
 CAESAR AVGV IMP. QVINTVM COS. QVART. DICT.  
 QVART. PARENS PATRIAE. *Ca. pr. Nu. 33. & Cap. 9. Num. 13.*  
 CAESAR DICTATOR PERPETVO. *Cap. pr. Num. 35. 38. & 41.*  
 C. CAESAR DICT. PERPETVO. *Ca. pr. Nu. 37.*  
 CAESAR COS. QVINT. DICT. PERPETVO. *Cap. pr. Num. 36.*  
 CAESAR AVGV IMP. SEXTVM COS. QVINT. PONT. MAX.  
 DICT. PERPETVO. *Cap. pri. Num. 34. & Cap. 9. Num. 22.*  
 C. CAESAR COS. QVINT. IMP. SEXT. DICT. PERPETVO. *Ca. 9. Nu. 24*  
 CAESAR AVGV PONT. MAX. COS. V. DICT. PERPETVO. *Ca. 9. Nu. 20*  
 DIVVS IVLIVS. *Cap. pr. in fine pluribus locis.*  
 Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ. *Cap. pr. Num. 59.*

*Lepidi.*

M. AIMILIVS M. F. Q. N. LEPIDVS PRAEFECTVS VRBIS. *Ca. 2. Nu. 9.*  
 M. AIMILIVS M. F. Q. N. PROPRAETOR. *Cap. 5. Num. 5.*  
 LEPIDVS. *pluribus locis.*  
 M. LEPIDVS IMPERATOR. *Cap. pr. Num. pr.*  
 LEPIDVS IMP. PONT. MAX. *Cap. 4. Num. 2.*  
 M. LEPIDVS TRIVM VIR REIPVBLICÆ CONSTITVENDAE.  
*Cap. pr. Num. 3. & 4.*

M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 6. 7. 9. & Cap. 7. Num. 11.*  
 M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Ca. pr. Nu. 5. & Ca. 5. Nu. 11.*  
 M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. *Cap. pri. Num. 8. & 12.*  
 M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕ-  
 ΓΑΣ. *Cap. 7. Num. 5. & 7.*  
 M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Num. 2.*  
 M. LEPIDVS IMP. ITERVM. *Cap. 6. Num. 9.* (*& 17.*  
 M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Nu. 15. 16.*  
 M. LEPID. IMP. ITER. PROCOS. IIIVIR R. P. C. *Cap. 5. Num. 8. & 7.*  
 M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR R. P. C. COS. ITER. *Cap. pri. Num. 18.*  
 M. LEPIDVS PONT. MAX. IMP. ITER. COS. ITER. IIIVIR R. P. C.  
*Cap. pr. Num. 20. & Cap. 7. Num. 9.*  
 M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. pr. Num. 19.*  
 LEPIDVS P. M. IMP. ITER. IIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 7. Num. 8.*  
 M. LEPIDVS PONT. MAX. *Cap. pr. Num. 22. 24.*  
 LEPIDVS PONT. MAX. *Num. 23.*

*Antonij.*

M. ANTONIVS. *Cap. 2. Num. pr. & alijs pluribus.*  
 ANTONIVS IMP. *Cap. pr. Num. 7. Cap. 2. Num. 8. & alijs.*  
 M. ANTONIVS IMP. *Cap. pr. Num. 1. 2. 3. & alijs.*  
 ANTONIVS IMP. AVGV. *Cap. 3. Num. 5.*  
 M. ANTONIVS IMPERATOR REIPVBLICÆ CONSTITVENDÆ.  
*Cap. pr. Num. 9. 10. 11. 12.*  
 M. ANTONIVS IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 18. 21. & alijs.*  
 M. ANTONIVS IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 19. 22. 24. Cap. 5. Num. pr.*  
 ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚ. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr. Num. 20.*  
 ANT. AVGV. IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 28.*  
 M. ANTONIVS IMP. AVGV. IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 26. 29. 30. & alijs.*  
 M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.  
*Cap. pr. Num. 25. 27. & 42.*  
 M. ANTONIVS IMP. ITERVM. *Cap. pr. Num. 13.*  
 M. ANTONIVS IMPER. III. *Cap. pr. Num. 15. & 16.*  
 M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ Γ. *Cap. pr. Num. 17.*  
 M. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΤΟΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. pr.*  
 ANTONIVS AVGV. IMP. III. *Cap. 6. Num. 4.* (*Num. 36.*  
 ANTONIVS AVGV. IMPERATOR TERTIVM COS. DESIGNA-  
 TVS ITERVM ET TERTIVM IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 46.*  
 ANTONIVS AVGV. COS. DES. ITER. ET TER. IMP. TERTIO  
 IIIVIR R. P. C. *Cap. pr. Num. 37. & Cap. 7. Num. 4.*  
 M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER. ET TER. IIIVIR R. P. C.  
*Cap. pr. Num. 38. 43. & 45. Cap. eod. Num. 41. & Cap. 7. Num. 7. & alijs.*  
 M. ANT. IMP. AVGV. COS. DES. ITER. ET TER. IIIVIR R. P. C. *Ca. pr. Nu. 39.*  
 M. ANTON. M. F. M. N. AVGV. IMP. TER. COS. DESIG. ITER. ET TER.  
 IIIVIR R. P. C. *Cap. 4. Num. 12. & 5. Cap. 5. Num. 6. & 3.*  
 M. ANTONIVS M. F. M. N. AVGV. IMP. TER. IIIVIR R. P. C. COS.  
 DESIG. ITER. ET TERT. *Cap. 5. Num. 8. & 10.*  
 ANTONIVS AVGV. IMP. III. COS. DES. III. IIIVIR R. P. C. *Ca. pr.*  
 IMP. ANTONIVS. *Cap. pr. Num. 5. 7.* (*Num. 48.*  
 ΑΥΤΟΚ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. 11. Num. 6.*  
 IMP. ANT. AVGV. IIIVIR R. P. C. IMP. III. *Ca. pr. Nu. 50. & Ca. 7. Nu. 6. 10. 12.*  
 IMP. ANTONIVS AVGV. IIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. pr. Num. 52. 54.*  
 55. & 57. & Cap. 4. Num. 3.  
 IMP. ANTONIVS AVGV. COS. ITER. DES. TER. IIIVIR ITER.  
 R. P. C. IMP. TERTIO. *Cap. pr. Num. 49. & Cap. 7. Num. 10. & 12.*  
 IMP. ANTON. AVGV. COS. DES. III. IMP. IIII. *Cap. 6. Num. 6.*  
 IMP. ANTON. AVGV. IMP. IIII. COS. DES. III. IIIVIR II. R. P. C.  
*Cap. pr. Num. 51.*

PARTES AVERSAE NUMISMATVM QVAE 223  
hoc opere continentur suis quæque capitibus attributæ.

*In Cesare.*

Caput Primum his litteris inscriptum, CAESAR IMP.

A parte aversa siue posteriori, Venus victrix, & litteræ, M. METTIVS. Cap. 2. Nummo. 13.

Cap. II. CAESAR.

Caput M. Antonij, M. ANTON. IMP. Cap. 8. Num. 4.

III. CAESAR IMP.

Nomen Triumviri monetæ decussatim descriptum. L. LIVINEIVS. C. F. REGVLVS IIIIVIR A. A. A. F. F. Cap. 7. Num. 10.

IIII. CAESAR.

Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda siue pertica agri mensoria, TI. SEMPRONIVS GRACCVS. Q. DES. Cap. 6. Num. 4.

V. nullis inscriptum litteris quàm S. C.

Huic capiti plura & diuersa subiiciuntur symbola, & primum Cæsar togatus ramulum tenens in sella sedens, cui Victoria à tergo lauream imponit capiti.

CAESAR IMP. TER. Cap. 5. Num. 4.

Item illud quod proximè præcedenti Cap. IIII. subiicitur, Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda. TI. SEMPRONIVS GRACCVS Q. DES. Cap. 6. Num. 4.

Tertiò, Sacerdos agens iugum bouum fulcum aratro ducens. TI. SEMP. GRACC. Q. DES. Cap. 6. Num. 9.

Quartò, gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus & albogalerus, siue pileus flaminis. L. MVSSIDIVS LONGVS. Cap. 9. Num. 16. 17. 18.

VI. CAESAR IMP.

Venus Genetrix. P. SEPVLLIVS MACER. Cap. 2. Num. 21.

VII. Γ. ΙΟΤΑΙΟΤ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡΟΣ.

Elephas cum litteris peregrinis incognitis siue Punicis ut quibuscumque videtur. Cap. 2. Num. 4.

VIII. nullis inscriptum litteris.

Venus Galeam & Clypeum tenens astans aræ cum aquila signo militari.

CAESAR DIC. PERP. Cap. 2. Num. 12.

Venus Fœlix caduceum tenens. L. FLAMINIVS. IIIIVIR. Cap. 2. Num. 23.

Vexillum, Aquila, Aratrum, Decempeda. TI. SEMPRONIVS GRACCVS Q. DESIG. Cap. 6. Num. 6.

Sacerdos agens iugum bouum & fulcū aratro ducens. C. CAESAR IMP. TI. SEMP. GRAC. Q. DES. EX S. C. Cap. 6. Num. 7.

Nomen IIII viri monetæ decussatim scriptum. L. FLAMINIVS T. F. L. N. IIIIVIR A. A. A. F. F. Cap. 7. Num. 3.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS Q. DESIGN. Cap. 8. Num. pr.

Gubernaculum, Orbis, Cornucopiæ, Caduceus, Pileus flaminis.

L. MVSSIDIVS LONGVS. Cap. 9. Num. 16.

Lituus, Patella, Capeduncula, CAES. AVG. PONT. MAX. COS. V. DIC. PERP. Cap. 9. Num. 20.

IX. ΚΑΙΣΑΡ ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ.

Tripus. ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ. Cap. 9. Num. 15.

X. sine litteris.

Taurus. L. LIVINEIVS REGVLVS. Cap. 8. Num. 10.

XI. CAESAR IMPER.

Venus victrix. M. METTIVS. Cap. 2. Num. 15.

XII.

## XII. C. CAERAR IMP.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 14.*Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*Nomen IIIIViri monetalis decussatim descriptum. L. AEMILIVS Q. F. BVCA.  
IIIIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. pr.*

## XIII. Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ.

Vexillum, Aquila, & Signum cohortis. ΚΟΤΙΝΤ. ΚΙΚΕΡΩΝ Γ. // // // // *Cap. 5. Num. 2*

## XIIII. CAESAR IMP. P. M.

Venus victrix. L. AEMILIVS BVCA. *Cap. 2. Num. 16.*Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*

## XV. Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΥΤΟΚ. ΑΡΧΙΕΡ. ΜΕΓ.

Victoria insistentes prore naus. ΚΟΙΝΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. *Cap. 4. Num. pr.*

## XVI. CAESAR DIC.

Caput M. Antonij. M. ANTON. IMP. *Cap. 8. Num. 4.*Alterum caput Antonij. M. ANTON. IMP. R. P. C. *Cap. eod. Num. 9.*

## XVII. CAESAR DICTATOR.

Nomen IIIIViri monetalis decussatim descriptum. L. AEMILIVS Q. F. BVCA.  
IIIIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. pr.*

## XVIII. C. CAESAR DICTATOR.

Taurus. L. LIVINEIVS REGVLVS. *Cap. 8. Num. 10.*Gubernaculum, Orbis, Cornucopiae, Caduceus, Albogalerus, siue Pileus Flaminis.  
L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 9. Num. 18.*

## XIX. Sine litteris.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap. 4. Num. 4.*

## XX. Γ. ΚΑΙΣΑΡ ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΥΠΑΤΟΣ Β.

Laurea. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΩΝ. *Cap. 4. Num. 2.*

## XXI. Nullis inscriptum litteris.

Crocodilus. AEGYPTO CAPTA. *Cap. 4. Num. 6.*Insignia Pontificalia, Aspergillum, Culter victimarius, Capeduncula, Securis,  
Albogalerus. CAESAR IMP. AVGV R. P. M. *Cap. 9. Num. 6.*

## XXII. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΑΤΤΟΚΡΑΤΩΡ ΔΟΤΚΤΑΤΩΡ Β.

Caesaris sedentis habitu diuino simulachrum. ΘΩ. *Cap. 10. Num. 2.*

## XXIII. Γ. ΙΟΥΛΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΟΥΠΑΤΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Duo habitu militari in prora naus consistentes, tenentes signa militaria.

ΠΟΤΒΑΙΟΣ ΣΟΤΑΠΙΚΙΟΣ ΡΟΥΦΟΣ. *Cap. 4. Num. 3.*XXIIII. Γ. ΙΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΑΤΤΟΚΡΑ-  
ΤΩΡΟΣ ΔΟΤΚΤΑΤΩΡΟΣ.

Aeneas Palladium gestans &amp; patrem Anchisen, ante ipsum Iulus siue Ascanius.

ΙΑΙΩΝ ΒΙΣ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Cap. 2. Num. 3.*

## XXV. CAESAR DICT. TERT. PONT. MAX.

Gubernaculum, Orbis, Cornucopiae, Caduceus, Pileus Flaminis.

L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 9. Num. 16. & 18.*

## XXVI. C. CAESAR COS. TERT.

Lituus, Vrna, Securis. A. HIRTIVS PR. *Cap. 9. Num. 14.*

## XXVII. CAESAR AVGV R. PONT. MAX.

Capeduncula, Securis, Vrnula, Lituus, Patella. P. CLODIVS M. F. PR. *Cap. 9. Num. 23*

XXVIII.

## XXVIII. CAESAR P. M. DIC. TER.

Nomen iuiri monetalis decussatim descriptum. Q. TVLLIVS M. F. CICERO.

IIIVIR. A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 8.*

Caput Lepidi. M. LEPIDVS IMPER. *Cap. 8. Num. 7.*

## XXIX. CAESAR IMP. QVART.

AVGV PONT. MAX. COS. QVAR. DIC. QVAR. *Cap. 9. N. 17.*

## XXX. Velatum nec vllis inscriptum litteris.

Sella cui impositæ sunt binæ laureæ inter quas vrnula. C. CAESAR COS.

QVINT. IMP. SEX. DIC. PERP. *Cap. 9. N. 24.*

## XXXI. CAESAR PARENS PATRIAE.

Nomen iuiri monetalis decussatim scriptum. C. COSSVTIVS MARIDI-

ANVS IIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 5.*

## XXXII. CAESAR DICT. QVART.

Pallas siue Bellona in bigis. M. METTIVS. *Cap. 5. Num. pr.*

L. MVNATI. PLANCVS PRAEF. VRB. *Cap. 8. Num. 5.*

Bos coronatus immolandus ad aram. IOV. OPT. MAX. SACR. *Cap. 9. N. 8.*

## XXXIII. CAESAR AVGV IMP. QVIN. COS. QVAR.

Capeduncula, Securis, Tripus, Vrnula. DICT. QVART. PARENS PATRIAE.

*Cap. 9. Num. 13.*

## XXXIIII. CAESAR AVGV IMP. SEXT. COS. QVINT.

Sella cui imposita est laurea, & fascis hinc inde. PONT. MAX. DIC. PERP. *Cap. 9. N. 12.*

## XXXV. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus victrix. C. MARIDIANVS. *Cap. 2. Num. 24.*

## XXXVI. CAESAR COS. QVINT. DICT. PERP.

Venus Genetrix. M. METTIVS. *Cap. 2. N. 13.*

## XXXVII. C. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus assistens aræ galeam & hastam tenens. C. COSSVTIVS MARIDIANVS. *Cap. 2. N. 10.*

Caesar Togatus in sella confidens cui Victoria coronam à tergo capiti admouet.

Ex s. C. *Cap. 5. Num. 6.*

## XXXVIII. CAESAR DICT. PERP.

Venus Genetrix sedens. L. BVCA. *Cap. 2. Num. 20.*

## XXXIX. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus insidens clypeo orbe pedibus subiecto. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 17.*

Venus victrix stans. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. N. 19. & 22.*

Nomen iuiri monetalis decussatim descriptum. L. MVS SIDIVS LONGVS

IIIIIVIR A. A. A. F. F. *Cap. 7. Num. 12.*

Caduceus & Fascis decussata, securis, orbis, & dextræ iunctæ. L. BVCA. *Cap. 9. N. 19. & 21.*

## XLI. CAESAR DICT. PERPETVO.

Venus Genetrix. L. BVCA. *Cap. 2. N. 18.*

Dextræ iunctæ, fascis & Caduceus decussata, Orbis & Securis. L. BVCA. *Cap. 9. Num. 21.*

## XLIII. DIVI IVLI.

Venus victrix. L. AEMILIVS BVCA. *Cap. 2. N. 16. & L. BVCA. N. 18.*

Caesar triumphans in quadrigis elephantum. *Cap. 5. Num. 3.*

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS. *Cap. 8. Num. 3.*

Ff

XLIHI.

## XLIIII. DIVO IVLIO.

Cæsar sedens ante aram Martis Victoriolam palma sinistra tenens. *Cap.2. Num.8.*  
 Templum Iulij cum simulachro ipsius. P. LENTVLVS MARCELLIN.  
 AED. CVR. *Cap.10. Num.pr.*

## XLV. DIVI IVLI.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS Q. DESIGN. S. C. *Cap.8. Num.pr.*

## XLVI. DIVVS IVLIVS.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.14.*  
 L. MVNATI. PLANCVS PRAEF. VRB. *Cap.8. Num.5.*

## XLVII. DIVO IVLIO.

Vitulus. Q. VOCONIVS VITVLVS. *Cap.8. Num.3.*

## XLVIII. DIVVS IVLIVS.

Cæsar sedens ante aram Martis victoriam palma sinistra tenens. *Cap.2. Num.8.*

## XLIX. Capita Cæsaribus &amp; Augusti aduersa.

## DIVOS IVLIVS. DIVI F.

Crocodylus. AEGYPTO CAPTA. *Cap.4. Num.4.*

M. AGRIPPA L. F. COS. DES. *Cap.10. Num.7. &*

M. AGRIPPA COS. DESIG. *Num.9.*

L. nullis inscriptum litteris cum astro supra verticem.

Caput M. Antonij. M. ANTON. IMPER. III. *Cap.8. Num.6. &*

M. ANTO. IMP. R. P. C. *Num.9.*

## LI. Capita Cæsaribus &amp; Augusti aversa.

## DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Navis turrita. C. I. V. *Cap.4. Num.12.*

## LII. DIVOS IVLIVS.

Sydus Iulium siue Cometes. *Cap.10. Num.6.*

## LIII. DIVO IVLIO.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.19.*

## LIIII. DIVI IVLI.

Nomen I I I viri monetalis. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS. IIIIVIR

A. A. A. F. F. *Cap.7 Num.12.*

## LV. DIVVS IVLIVS.

Crocodylus. AEGYPTO CAPTA. *Cap.4. N.4. & 6.*

Cometes. *Cap.10. N.5.*

LVI. nullis inscriptum litteris cum astro supra verticem.

Venus victrix. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap.2. Num.14.*

Cometes. DIVI IVLI. *Cap.10. Num.8.*

## LVII. DIVVS IVLIVS.

Victoria cum caduceo in dextra & serpente ante pedes. IMP. CAES. TRAIAN.

AVG. GER. DAC. P. P. REST. *Cap.10. Num.11.*

## LVIII. Capita Cæsaribus &amp; Augusti aversa.

## DIVI IVLI IMP. CAESAR DIVI F.

Prora navis. *Cap.4. Num.10.*

## LIX. Γ. ΙΟΥΑΙΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΘΕΟΣ.

Stella. *Cap.10. Num.4.*

LX. Capita Cæsaribus & Augusti aversa. DIVI IVLI. IMP. CAESAR DIVI F.

Prora navis. *Cap.4. Num.10.*

*In Lepido.*

Caput primum. M. LEPIDVS IMPER.

Concordia. C. VIBIVS VARVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 2. Num. 3.*Caput Iulij Cæsaris. CAESAR P. M. DIC. TER. *Cap. 2. Num. 11.*Statua Lepidi equestris. S. C. *Cap. 5. Num. 10.*

II. M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput feminae turritum. ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΩΝ. *Cap. 6. Num. 3.*

III. M. LEPIDVS. IIIIVIR R. P. C.

Mars hastam dextra, gladium siue Parazonium sinistra tenens. M. MVSSIDIVS.

T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 2. Num. 10.*Caput Augusti. G. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 7.*

III. M. LEPIDVS IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 7.*

V. M. ΛΕΠΙΔΟΣ ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ ΜΕΓΑΣ.

Nauis siue Triremis siue alia. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ. *Cap. 5. Num. 11.*

VI. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Statua Lepidi equestris togata. Ex. S. C. *Cap. 5. Num. 12.*

VII. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR. R. P. C.

Caput Augusti. CAESAR IMP. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 3. Num. 9.*

VIII. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Tria signa militaria. Ex S. C. *Cap. 5. Num. 9.*

IX. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. CAESAR IMP. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 3. Num. 9.*

X. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Dextræ iunctæ caduceū tenentes. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F.

XI. nullis inscriptum litteris. (*Cap. 5. N. 12.*)Concordia. C. VIBIVS VARVS. *Cap. 2. Num. pr.*

Vrula, Lituus, Capeduncula, Culter victimarius. M. LEPIDVS PONT. MAX.

IIIIVIR R. P. C. *Cap. 7. Num. 11.*

XII. M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Antonij. M. ANTONIVS IMP. AVGV. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 3. N. 4.*

XIII. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Caput Antonij. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. L. GELLI. Q. P. *Cap. 3. N. 6.*Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 4. N. pr.*& C. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. eod. N. 3.*

XIII. nullis inscriptum litteris, &amp; velatum.

Equi duo decurrentes. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 8.*Lepidus habitu Pontificali astans Tripodi. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. Num. 2.*

XV. M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Mars. P. CLODIVS M. F. *Cap. 2. Num. 12.*Lituus, Tripus, Capeduncula. Ex S. C. *Cap. 7. Num. pr.*

XVI. M. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Equi duo decurrentes. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 2. Num. 8.*

Statua Lepidi Equestris loricata &amp; paludata. SALVS PROVINCIA RV M

AFRICAE S. C. *Cap. 6. Num. 2.*

XVII. LEPIDVS IMP. ITER. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C.

Vesta. L. REGVLVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 7. Num. 6.*

Ff ij

XVIII



XVIII. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. COS. ITER.  
Concordia. C. VIBIVS VARVS. *Cap. 2. Num. pr.*

XIX. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C.  
Dextræ iunctæ caduceum tenentes. SAL. GENERIS HVMANI. *Cap. 3. N. pr.*  
Caput M. Antonij. IMP. ANTONIVS AVGV. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. N. 5 & 8.*  
Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. N. 10.*  
& IMP. CAESAR DIVI F. PONT. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. eod. N. 12.*

XX. M. LEPIDVS PONT. MAX. IMP. ITER.  
Sella cui fulgur incumbit siue Puluinar Iouis. COS. ITER. IIIIVIR. R. P. C. *Cap. 7. N. 9.*

XXI. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C.  
Tripus inter duos falces. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. Num. 3.*

XXII. M. LEPIDVS PONT. MAX.  
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 8.*

XXIII. LEPIDVS PONT. MAX.  
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 8.*

XXIII. M. LEPIDVS PONT. MAX.  
Caput Iulij Cæsaris. DIVVS IVLIVS. *Cap. 3. Num. 5.*  
Lepidus habitu Pontificali Tripodi astans. P. SEPVLLIVS MACER. *Cap. 7. N. 3.*

*In Antonio.*

Caput Primum. M. ANTONI. IMP.  
Caput Augusti. C. CAESAR IMP. *Cap. 4. Num. 11.*  
II. M. ANTON. IMP.  
Caput Iulij Cæsaris. CAESAR. *Cap. 2. Num. 4.* & CAESAR DIC. *Cap. eod. N. 6.*

III. M. ANTONIVS IMP.  
Caput cum quinque spicis in vertice. CAESAR D. F. *Cap. 4. Num. 2.*  
IIII. IMP.

Caput Solis radiatum. M. ANTONIVS IIIIVIR R. P. C. *Cap. 5. N. 12.*  
V. ANTONIVS. IMP.

Tria signa militaria. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 8. Num. 4.*  
VI. IMP.

Aquila fulmini insistent. C. SOSIVS. *Cap. 5. N. 2.*  
VII. ANTONIVS IMP.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. *Cap. 4. Num. 11.*  
VIII. Capita Antonij & Augusti aversa. IMP. DIVI F.  
Prora navis. *Cap. 7. Num. 11.*

IX. ANTON. IMP. R. P. C.  
Caput Iulij Cæsaris. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

X. M. ANTONIVS IMP. R. P. C.  
Caput Iulij Cæsaris. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

XI. M. ANTO. IMP. R. P. C.  
Caput Iulij Cæsaris. CAESAR DIC. *Cap. 2. N. 6.* & iterum N. 7. nullis inscriptū litteris.

XII. M. ANTONIVS IMP. R. P. C.  
Cornucopia. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 6. Num. 11.*

XIII. M. ANT. IMP. ITER.  
Duo Togati in substructione rotunda siue septis consistentes sortes ex urnis educentes.  
L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIIVIR A. P. F. *Cap. 6. Num. 2.*

XIII.

XIIII. nullis inscriptum litteris.

Caduceus. ANTONIVS IMP. *Cap. 2. Num. 8.*

Caduceus inter geminū Cornucopiæ. M. ANT. IMP. IIIVIR. R. P. C. *Cap. 2. Num. 10.*

Capeduncula, Culter victimarius, Lituus, Vrnula, Patella.

IMP. ANT. AVG. IIIV. ITER. R. P. C. *Cap. 4. Num. 3.*

Caput Solis radiatum. M. ANTON. IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. 5. Num. pr.*

IMP. ANTON. AVGV. COS. DES. III. IMP. IIII. *Cap. 6. Num. 6.*

XV. M. ANTON. IMPER. III.

Caput Iulij Cæsaris. *Cap. 2. Num. 7.*

XVI. M. ANTONI. IMPER. III.

Caput Iulij Cæsaris. CAESAR. *Cap. 2. Num. 4.*

XVII. M. ANTONΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ. Γ.

Caput Cleopatrz. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΙΙΙΙΙΙΙΙΙΙ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ. *Cap. 10. Num. 6*

XVIII. M. ANTONIVS IIIVIR R. P. C.

Caput Diui Iulij. DIVO IVLIO. *Cap. 2. Num. 9.*

Mars. L. MVSSIDIVS T. F. LONGVS IIIVIR A. P. F. *Cap. 6. Num. 1.*

Cornucopiæ. L. MVSSIDIVS LONGVS. *Cap. 6. Num. 11.*

XIX. ANTONIVS IMP. IIIVIR R. P. C.

Antonij, Augusti, & Lepidi Triumvirorum capita. IIIVIR C. MARIVS PR. Q.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 7.* (*Cap. 2. Num. 5.*)

XX. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚ. ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Figura capite turrīto cū Cornucopiæ & clauo gubernaculi. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ. *Cap. 11. Num. 2.*

XXI. M. ANTONIVS IIIVIR. R. P. C.

Mars. P. CLODIVS M. F. *Cap. 6. Num. 3.*

XXII. ANTONIVS IMP. IIIVIR. R. P. C.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 7.*

XXIII. M. ANTONIVS IMP. IIIVIR R. P. C.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

XXIIII. ANT. IMP. IIIVIR R. P. C.

Concordiæ simulachrum. CONCORDIA PRAETORIANORVM P. V. A.

*Cap. 8. Num. 11.*

Prora nauis. CN. DOMIT. AHENOBARBVVS IMP. *Cap. 10. Num. 8.*

XXV. Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΟΙΩ-

ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Cleopatrz. ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΟΣΣΑΝ ΣΩΤΗ-

ΡΑΣ. *Cap. 10. Num. 9.*

XXVI. M. ANT. IMP. AVG. IIIVIR R. P. C.

M. BARBAT. P. CI.

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. COS. IIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 7.*

CAESAR IMP. PONT. IIIVIR R. P. C. *Cap. eod. Num. 9.*

XXVII. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤ. ΟΙΩ-

ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Sarapidis siue Ofiridis. ΡΟΔΙΩΝ. *Cap. 5. Num. 9.*

XXVIII. ANT. AVG. IMP. IIIVIR R. P. C.

Pietatis simulachrum. PIETAS COS. *Cap. 6. Num. 9.*

XXIX. M. ANT. IMP. AVG. IIIVIR R. P. C. A. NERVA PRO Q. P.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

Ff ij

Caput

Caput L. Antonij. L. ANTONIVS COS. *Cap. 6. Num. 5.*

XXX. M. ANTONIVS IMP. AVGV R. P. C.

Caput Lepidi. M. LEPIDVS IMP. PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. *Ca. 3. N. 4.*

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 9.*

XXXI. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. M. BARBA. P. CL.

Caput Augusti. C. CAESAR IMP. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 2.*

XXXII. ANT. IMP. AVGV R. P. C. L. GELL. Q. P.

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 11.*

XXXIII. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. M. BARBAT. Q. P.

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 11.*

Caput L. Antonij. L. ANTONIVS COS. *Cap. 6. Num. 5.*

XXXIII. M. ANTONIOΣ ΑΥΤΟΚΡ. ΟΙΩ-  
ΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Tripus. ΕΦΕΣΙΩΝ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. *Cap. 4. Num. 8.*

XXXV. M. ANT. IMP. AVG. IIIIVIR R. P. C. L. GELL. Q. P.

Caput Lepidi. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 6.*

Caput Augusti. CAESAR IMP. PONT. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 3. Num. 9.*

XXXVI. M. ANTONIOΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΩΡ ΤΡΙ-  
ΤΩΝ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Caput Cleopatraz. ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΟΣΣΑΝ ΣΟΤΗΡΑ. *Ca. 10. N. 7*

XXXVII. ANTONIVS AVGV COS. DES. ITER. ET TER.

M. SILANVS AVG. Q. PROCOS. *Cap. 6. Num. 8.*

Thiara Parthica cum arcu & sagitta. IMP. TERTIO IIIIVIR R. P. C. *Cap. 7. Nu. 4.*

XXXVIII. Antonij & Cleopatraz capita aduersa. ANTON. IMP. COS.

DESIG. ITER. ET TER. IIIIVIR R. P. C.

Navis Antonij Prætoria, siue Triremis, siue alia maior. L. GELL. L. F. POPLICOLA

M. OCTAVI. Q. ////////// PRAETORI. ANT. *Cap. 10. Num. 3.*

Dux naues. M. BARBAT. PROPR. PR. A. *Cap. 10. Num. 10.*

XXXIX. M. ANT. IMP. AVG. COS. DES. ITER. ET TER. IIIIVIR R. P. C.

Dextræ iunctæ signū militare nauale tenentes, CONCORD. EXERCIT. *Ca. 8. Nu. 3.*

XL. Capita Antonij & Cleopatraz. ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΑΥΤ. ΚΑΙ  
ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ.

Victoria insistens proræ navis. ΚΟΙΝΟΝ. ΠΡΩΤΗΣ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. *Ca. 7. N. pr.*  
& iterum, ΚΟΙΝΟΝΙΑ ΤΡΙΠΟΛΙΤΩΝ. *Cap. eod. Num. 3.*

XLI. M. ANTONIVS IMP. COS. DESIG. ITER. ET TER.

Ara rotunda inter duos angues. IIIIVIR R. P. C. *Cap. 7. Num. 7.*

XLII. Capita Antonij & Cleopatraz. Μ. ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΑΥΤΟΚΡΑ-  
ΟΙΩΝΙΣΤΗΣ ΤΡΙΩΝΑΝΔΡΩΝ.

Dux navium proræ, alteri insistit Victoria. ΝΙΚΟΠ. ΗΡΩΔΗΣ. *Cap. 10. N. 12.*

XLIII. Capita M. Antonij & Cleopatraz. M. ANTON. IMP. COS.  
DESIG. ITER. ET TER. IIIIVIR R. P. C.

Navis Antonij Prætoria. P. CANIDIUS CRASSVS LEG. A. P. *Cap. 10. N. pr.*

XLIII. Capita Antonij & Cleopatraz. ΑΝΤΩΝΙΟΣ. ΡΩΜΗΣ.

Caput Cæsarionis Cæsaris ex Cleopatra filij. ////////// ΚΑΙΣΑΡΩΣ. ////////// *Ca. 10. Nu. 12.*

XLV. Capita Antonij & Cleopatraz. ANT. IMP. COS. DESIG.  
ITER. ET TER. IIIIV. R. P. C.

Navis

Nauis Antonij Prætoria. P. CANIDIVS CRASSVS LEG. A. P. *Cap. 10. Num. pr.*  
 Dux naues. M. BARBAT. PROPR. P. R. A. *Cap. 10. Num. 10.*

XLVI. ANT. AVG. IMP. TER. COS. DES. ITER.  
 ET TER. IIIIVIR R. P. C.

Tria signa militaria. CONCORDIA EXERCITVVM. *Cap. 8. Num. 6.*

XLVII. Capita Antonij & Cleopatrz. M. ANTONIVS IMP.  
 COS. DESIG. ITER. ET TER.

Simulachrum muliebre infistens aræ rotundæ inter duos angues. IIIIVIR. R. P. C.  
*Cap. 7. Num. 9.*

XLVIII. ANTON. AVG. IMP. III. COS.  
 DES. III. IIIIVIR R. P. C.

ANTONIVS AVG. IMP. III. *Cap. 6. Num. 4.*

Victoria. PAR. *Cap. 7. Num. 2.*

XLIX. IMP. ANTON. AVG. COS. ITER. DES.  
 TER. IIIIV. ITER R. P. C.

Trophæum. IMP. TER. *Cap. 7. Num. 10. & 12.*

L. IMP. ANT. AVGV R. P. C.

Victoria in bigis. P. VENTIDI. P. F. PR. COS. *Cap. 7. Num. 5.*

Thiara Parthica cum arcu & sagitta. IMP. TER. *Cap. 7. Num. 6.*

Trophæum. IMP. TER. *Cap. 7. Num. 10. & 12.*

LI. IMP. ANTON. AVG. IMP. IIII. COS.  
 DES. III. IIIIVIR II. R. P. C.

Palma arbor in corona hederacea. ALEXANDR. AEGYPT. *Cap. 10. Num. 5.*

LII. IMP. ANTONIVS AVGV R. P. C.

Caput Lepidi. M. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Ca. 4. N. 4.*

Victoria. PAR. *Cap. 7. Num. 2.*

LIII. ANTONI. ARMENIA DEVICTA.

Caput Cleopatrz. CLEOPATRAE REGINAE REGVM FILIORVM  
 REGVM. *Cap. 10. Num. 2.*

LIIII. IMP. ANTONIVS AVGV R. P. C.

Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. Nu. 7*

LV. IMP. ANTONIVS AVGV R. P. C.

Caput Lepidi. LEPIDVS PONT. MAX. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Cap. 4. Num. 6*

Caput Augusti. IMP. CAESAR DIVI F. IIIIVIR ITER. R. P. C. *Ca. 4. Num. 7*

*& iterum*, IMP. CAESAR DIVI F. PONT. IIIIVIR ITER, R. P. C. *Ca. eod. Nu. 9*

LVI. M. ANT. ARMENIAS KATAΔΟΥΛΩΣ. //

Caput Cleopatrz. ΚΛΕΟΠΑΤΡΑ ΑΡΜΕΝ. // ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. *Cap. 10. N. 4*

LVII. IMP. ANTONIVS AVG. IIIIVIR ITER. R. P. C.

Victoria Trophæo astans. *Cap. 7. Num. 8.*

LIX. Caput Antonij in medio Laureæ coronæ nullis inscriptum litteris.

Mulier capite turrita Cornucopiæ & ramum dextra tenens. ΚΑΙΣΑΡΕΩΝ.

*Cap. 11. Num. 11.*



# AD LECTOREM.

Quia inter numismata Caesaris, quæ præsens tibi liber exhibet, quædam aliter à nobis atq; ab Ænea Vico in primo illo ipsius Imperatoriorum numismatum libro sunt expressa, ne quis ignorantia quadam aut incuria id putet esse factum, potius q̃ studio aut certo iudicio, quod scilicet in ipsis archetypis illa ita spectentur, visum est eos nummos hic subijcere, qui à nobis fidelius aliquantò quam ab Ænea redditi sunt. Quod eo magis animo, quàm aliena carpendi libidine à me fieri, candide Lector, credas velim. Interim Ænea nostri errores non tam inscitia aut negligentia imputans, quàm eundem facillè excusans: quod in nummos vetustatis iniuria detritos, mutilatos, aut aliqui minùs integros ipsum incidisse mihi perquam libenter persuadeo.

Primum Capite primo, loco. xxvj. est facies Caesaris capite velato, siue toga in caput adducta, qui est habitus Pontificum & Sacerdotum peculiaris, prominente supra frontem laurea cum hac inscriptione: C. CAESAR COS. TER. Vti in quàm plurimis aureis huius notæ nummis à me diligenter obseruatū est, è quibus vnus etiam nū Brugis est apud M. Laurinum. Æneas verò hoc caput inter partes auersas Tabula tertia Nummo quinto expressit: non quidem vt Casarem ipsum referret, sed infantem aut fœminam capite obuoluto, & in titulo qui caput ambit, pro COS. TER. manifesto errore scripsit COS. ITER. additq; in suis ad illum nummum commentariis caput illud esse Pietatis.

Iterum eodem capite, loco. xxxj. est caput Caesaris prorsus simile præcedenti, sic inscriptū, vti & in omnib. alijs quos vnquam videre mihi contigit, CAESAR PARENS PATRIAE. Æneas autem Tabula prima loco quinto, quo idem caput constituit, sic: CAESAR PATER PATRIAE.

Deinde Capite tertio, loco quarto, est caput Veneris Genetricis cum Cupidinis alati icuncula ad cernicem, vti & in pluribus Caesaris nummis spectatur. Pro quo Æneas Ta. 3. nu. 7. substituit caput quidem ferè simile, verū pro Cupidine alato, solam alam cernici appinxit, additq; in cōment. suis esse caput Victoriae.

Postea Capite quarto, loco vndecimo, exprimitur Neptunus Siculus, peculiare Siciliae symbolum dextra tenens, dextro item pede prora nauis insistens, quo gestu & in plurimis passim aliorum Imperatorum nummis conspicitur. Æneas verò expressit muliebre simulacrum, subiungens in commentarijs esse Siciliae prouincia imaginem.

Præterea Capite sexto, nummo secundo & elegantissimo, in quo spectatur Bellerophon contra Chimeram monstrum depugnans inscripta sunt nomina Duumvirorum, à quibus sub Casare Corinthus colonia deducta fuit, in hunc modum: Q. CAECIL. NIGR. C. HEIO P. A. I. I. VIR. Hoc est: Q. Cæcilio Nigro. C. Heio Paullione Duumviris. Pro quibus Æneas, primum loco Q. litteræ substituit infantem nudum brachijs extensis in aëre suspensum: pro reliquis elementis, nescio quæ literarum vestigia, ex quibus nihil certi colligi potest. Hic nummus est apud M. Laurinum.

Item Capite sexto nummus sextus inter cetera nobis exhibet Decempedam, siue agri mensuram perticæ decem pedum notis quibusdam siue punctis singulos pedes à se exactè distinguentibus. Sed Æneas pro Decempeda substituit nescio quem baculum nodosum tanquam clauam: additq; in commentarijs suis, sceptrum illud esse, quo præter Deos, etiam Reges, & Imperatores, & Consules, exercituumq; Præfetti, & Praetores vti soliti sint. Quod ego nondum in authoribus obseruaui.

Rursus eodem capite loco. xj. est alter nummus coloniae Corinthi cum Bellerophonte similis superiori, sic inscriptus, COL. IVL. COR. hoc est: Colonia Iulia Corinthus. Vti ego exactè & ex non vno antiquo nummo descripsi. Æneas autem sic scripsit, COL. L. IVL. COR. inserta perperam L. littera, & interpretatur: Colonia Latinorum Iulia Corinthus. Cui errori causam præbuit scabrities quadam & asperitas, quam nummus ille quem Æneas imitatus est, eo fortè loco quo L. inseruit ex arugine contraxerat: vti in eo ipso archetypo, mihi ante annos aliquot cum Venetijs esset, à Clarissimo Doctissimoq; Andrea Lauredano Patricio Veneto cum alijs aliquot nummis minime vulgaribus donato, manifestò deprehendi, dum me vnà cum M. Laurino, cui illa Ænea interpretatio minùs satisfaciebat, & L. illud insertum suspectum erat, nummum ipsum curiosius inspiciente, adnota leuiter cultelli cuspidis scabrities illa aruginosa dissiliit. Quæ nobis dudum intuentibus, quum C. potius quàm L. littera figuram referre videretur, effecit, vt aliquandiu legendum censeremus, Colonia Caij Iulij Corinthus. donec tandem dissiliente, vt iam dixi, asperitate illa, apparuit primitus nihil fuisse scriptum, quàm COL. IVL. COR.

Postremo Capite. ix. nummo primo est caput Cereris cui inscripsimus, vti & in meo & in omnibus antiquis huius notæ numismatibus legitur: COS. TERT.

DICT. ITER. pro quo Æneas perperam scripsit:

COS. TERT. DICT. TERT.

**Index rerum memorabilium & propriorum nominum, quæ in numif-  
matibus spectantur & leguntur: qui vice cōmentarij esse queat.**

**A**

**Ægyptus capta** Pag. x. Num. 4. 6.  
**Ægypti typus** x. 4. 6  
**Æneas Anchisem patrē & palladiū portās.** vij. 1. 3  
**L. Æmilius Buca.** vij. 16. xj. 8.  
**L. Æmilius Q. F. Buca. iiii. vir. A. A. A. F. F. xiiij. 1.**  
**M. Æmilius. M. F. Q. M. Lepidus p̄fect<sup>9</sup> vrbis.** xxix. 5.  
**M. Æmilij Lepidi p̄p̄r. triūphus de Hispa.** xxxij. 5.  
**Aimilia refecta.** xxix. 6.  
**Africæ fertilitas quadrupl. spica defig.** xxxij. 11.  
**Africæ typus equus & scorpis.** xxxij. 7. 9.  
**Africa Lepido in Triumviratu obtigit.** xxxij.  
**M. Agrippa L. F. Cos. designatus.** xvij. 7. 9.  
**Alexandria Ægypti.** liiij. 5.  
**Alexandriæ simulachrum.** xxxij. 1. 3.  
**Αλεξανδρείῳ κοινῶν.** x. 1.  
**Alexandrinorum numisma.** x. 1.  
**Albinus Bruti filius.** xxij. 1. 2. 3. 4.  
**Albogalerus cum Tutulo Pontificatus insigni  
capiti Cæsaris additus** iij. 27. 31. & alibi.  
**Albogalerus, Pontificalis pileus.** xv. 4. 6.  
**xvj. 16. 18. xxxj. 2. 7. 9. xliiij. 1. 3. 8.**  
**A. Allienus procos. Siciliæ** x. 11.  
**Amaltheæ cornu, abundantiae typus.** xiiij. 2. 7. 9.  
**Anchises ab filio Ænea humeris ex incendio  
Troiae elatus.** vij. 1. 3.  
**Anchisen circa Idam montem Venus congel-  
sura accedit.** vij. 5.  
**Antoninus & Verus Augg. nummos Anto-  
nij restituerunt.** Lij. 34. 36.  
**L. Antonius Consul.** xlvij. 5.  
**L. Antonius Pietas cognominatus Cōsul.** xlvij. 7. 9  
**M. Antonius M. F. M. N.** xlv. 12. xlvj. 6. 8.  
**M. Antonius Augur.** xxxj. 11. xxxix. 30. 32. & aliis  
passim locis. xliiij. 5. xlv. 3. 12. xlvij. 4. 6. liij. 32. 35  
**Αντωνίου διωκιστής.** xxxix. 25. 27. 34. xl. 4. 2. lv. 6.  
**Antonius Cōsul designatus iterū & tertiū.** xl. 37  
**38. & aliis pluribus ibi nūmis.** xlv. 5. xlvj. 3. 10.  
**Anton. Cōsul iterū, defig. tert.** xl. 49. 51. xlvij. 6.  
**Antonius Consul tertiū.** xlvj. 4.  
**Antonius Imperator.** xliiij. 4. xxxj. 4. 6. 11.  
**xxxvij. 1. 2. 3. & plurib. aliis ibid.**  
**Αντωνίου αυτοκράτορος.** xxxvij. 17. 20.  
**xxxix. 25. 27. 34. xl. 40. 42. lv. 6.**  
**Antonius Imperator iterum.** xxxvij. 13.  
**Antonius Imperator tertiū.** xliiij. 6. xxxvij. 15.  
**16. xlv. 12. xlvij. 4. 6. 10. 12.**  
**Αντωνίου αυτοκράτορος Γ. siue τρίτου.**  
**xxxvij. 17. xxxix. 36.**  
**Antonius Imperator Quartum.** xlvj. 4. xlvij. 6.  
**Antonius Imperator Reip. constituendæ.**  
**xliiij. 9. xxii 9. xxxvij. 9. 10. 11. 12.**  
**Antonius Triumvir Reip. cōstituendæ.** xxxvij. 8.  
**& sequent. omnibus ferè nummis.** xxx. 10.  
**xliiij. 3. 5. 10. xlv. 1. xlvj. 1. 3. 10. 11. 12. xlviii. 4.**  
**7. 9. xlix. 4. 8. l. 2. lii. 32. 35. liiij. 38. lv. 8.**

(34. 36. xl. 42. lv. 6.)

**Αντώνιος τριῶν ἀνδρῶν.** xxxvij. 20. xxxix. 25. 27  
**Antonius Triumvir iterum Reipub. constitu-  
endæ.** xli. 49. 51. & aliis xlv. 3.  
**Antonij Laureæ fascia addita, quæ erat in signe  
Regum.** xxxix. 34. 36. xl. 40. 41. 42. 44. 47.  
**Antonius Armeniam deuicit.** xli. 53. 56.  
**Antonius habitu augurali.** xlvj. 8.  
**Antonii caput galeatum.** xxxvij. 5.  
**Antonii effigies cū Cleopatra.** xl. plurib. nūmis.  
**Antonii & Cæsaris Augusti capita eo-  
dem nummo expressa.** xxxvij. 8.  
**Antonii sedentis simulachrum siue statua.** lv. 6.  
**Antonii trophæa.** xlviii. 8. 10. 12.  
**Antonii nummi ab Antonino & Vero re-  
stituti.** lii. 34. 36.  
**Apollinis caput.** xxiii. 4. xxxiii. 10. 12.  
**Aquila fulmen tenens.** xlvj. 2.  
**Aquilæ & signa militaria legionū Roman.** xi. 11.  
**xii. 4. 6. xxxii. 9. xlix. 1. li. lii. passim ferè.**  
**Aquilæ & vexillum coloniis deducendis ad-  
hibebantur.** xii. 4. 6.  
**Ara.** vii. 8. 12. xv. 8. xxii. 6.  
**Aratri antiquorum forma.** xii. 4. 6.  
**Aratro in deducendis coloniis sulcus duce-  
batur à Sacerdote.** xii. 5. 7. 9.  
**Aratrum & decempeða cum vexillo & aquila  
coloniis deducendarum, & agrorum mili-  
tibus distributorum typus.** xii. 4. 6.  
**Armenia deuicta.** xli. 53.  
**Αρμενίας καταδουλώσεως.** xli. 56.  
**Αρχιερέως μέγας.** ii. 13. 15. xxv. 5. xxxiii. 7.  
**Alcanius siue Iulus sacra portans patrem Æ-  
neam comitatur.** vii. 3.  
**Asiæ typus.** xlviii. 7. 9.  
**Aspergil. sacrific.** xv. 2. 4. 6. xxxj. 2. 7. 9. xliiij. 1. 3. 8  
**Auguratus in signe, Pullus, Vrceolus & Lituus.**  
**xxxi. 4. 6. 11. xliiij. 5. 10. 12.**  
**Auguris habitus.** xlvj. 8.  
**Augusti & Iulii capita.** v. 49. 51. 58. 60.  
**Auro, argento, ære flando feriundo Triumui-  
ri & Quatuorui. xliiij. pluribus nummis.**

**B**

**M. Barbatus Prætor Ciliciæ.** Pag. xxxix. Num. 26. 31  
**M. Barbatus Quæstor, Prætor.** xxxix. 33.  
**M. Barbatus Proprætor.** liiij. 10.  
**Bellerophon pegaso infidens contra chimæram  
depugnans, Corinthiorum in signe.** xii. 2. 11.  
**Bellona in bigis.** xi. 1.  
**Bellum ciuile Mutinense inter D. Brutum  
& Antonium.** xxii.  
**Bellum ciuile Philippense contra Brutum  
& Cassium.** xxiii.  
**Berytus colonia Iulia.** xii. 5.  
**Bis pro Asis.** vii. 3.  
**Bos vittatus & coronatus immoland<sup>9</sup> ad aram.**  
**Gg (xv. 8.)**

# INDEX IN NUMISMATA.

Brutus.	xxi.2.5.	signe erat.	v.59.
Brutus Imperator.	xxi.1.3.4.6. xxii.1.3.7.	Cæsar capite velato habitu Pontificali.	iii. 26 28.30.31.33.35. xxix. 18.
Brutus Proconsul.	xxj.9.10. xxiii.8.	Cæsar statua togata protensa dextra, qui	xi 8.
Bruti effigies.	xxi.1.	habitus Pacificatoris dicitur.	xi 8.
Bruti trophæa.	xxiii.3.4.	Cæsar sedentis & togati simulachrum siue	vii.8. xi.4.6.
Bruti victoria naualis.	xxiii.7.	statua.	vii.8. xi.4.6.
L. Buca.	vij.7. viii.18.20. x.5. xvj.19.21. xvij.1.5.	Cæsar sedentis statua siue simulachrum	habitu diuino.
Buca Æmiliorū cognomen.	vij.7. viii.16. xiii.1.	Cæsar templum cum statua ipsius.	xvii.2.
L. Buca IIIIVIR A. A. A. F. F.	xiiij.1.	Cæsar sidus siue cometes.	xvii.4.6.8.
C.		Cæsar nummus à Traiano restitutus.	xvii.18.
Cabe Africæ ciuitas.	Pag. xxxiiij. Num. 8.	Cæsarion Cæsar & Cleopatrar filius.	liiii. u.
Caduceus inter geminum cornucopiæ orbe		C. Cæsar Diui filius.	v.49. xxii.10. xlv.2.
subiecto, typus felicitatis orbis cum om-		C. Cæsar Diui filius, Imperator.	xxx.7.9.
nium rerum abundantia.	xliv.10.	xxx.1.2.3. xliii.2.3.7.8 9.11. xlv.11.	Cæsar Diui filius Pontifex.
Caducei. j.10. xvj.16.18.19 21. xxij.3.4.7.8. xxiiij.1.		xliv.7.8 9.11. xlv.9.	Cæsar Diui filius Consul.
xxx.1.3.10.12. xliij.1.3.8 10.12. xlv.10. xlvj.2.		xliv.7.	Cæsar Diui F. Triumuir Reipub. constituendæ.
Cæsar.	j.2.4. xliij.4.	xxx.7.9.10. xxxi.1.3. xliii.1.3 5.11. xliiii.2.7.9.11.	Cæsar Diui F. Triumuir iterum Reipub.
C. Cæsar C. F.	ix.10.	const.	xxx.10.12. xlv.7.9.
Cæsar Imperator.	j. passim.	Q. Cæcilius Niger Duumuir coloniar Corinthi	deducendæ.
Καῖσαρ ἀντοκράτωρ.	j.7.9.1j.13.15.20.22.24.	Q. Cæpio Brutus Imperator.	xxiii.4.
Cæsar Imperator iterum.	ix.7.	Q. Cæpio Brutus Procos.	xxi.9.10. xxiii.8.
Cæsar Imperator tertio.	xj.4.	Cancer marinus & rosa, Rhodiorū typus.	xxiii.5.
Cæsar Imperator quartum.	iiij.29. xj.10. xv.12.	Capeduncula, vasculū sacrificale, post capita Cæ-	saris & Lepidi Pontificū, Pontificatus insigne.
Cæsar Imperator quintum.	iiij.33.	i.1.3. & aliis ibi locis.	xv. 2.4.6. xvi. 13.20.23.
Cæsar Imperator sextum.	iiij.34. xi.12. xvi.2.4.	xxvi.23. xxxi.2.7.9. xxxiii.1.2.6.11. xlv.3.12.	Calpurnium colonia.
Cæsar Augur.	iii.27.33 34. xv.2.6. xvj.17.20.	C. Calpurnius.	xxiii.2.
Καῖσαρ διωνυσῆς.	xvj.15.	C. Calpurnius Imperator.	xxi.3.7.9. xxiii.5.6.
Cæsar Pontifex Maximus.	ij.14. iiij.25.27.28.	Καῖσαρ ἐξωρ.	lv.2.11.
xv.2.6. xvj.17.20.22. xxix.11.		Cæsariensium nummi.	lv.2.4.11.
Καῖσαρ ἀρχιεὺς μέγας.	ij.13.15. xvj.15.	Καῖσαρ ἐλα μητροπόλις.	lv.4.
Cæsar Consul iterum.	x.8.	Cæsareæ simulachrum stans.	lv.2.11.
Καῖσαρ οὐπάτος B.	ij.20.	Cæsareæ simulachrum sedens cum Iordane	fluuio pedibus subiecto.
Cæsar Consul tertium.	iiij.26. xv.1.	Ceris caput.	xv.1.
Καῖσαρ οὐπάτος τρίτον.	ij.23.	Cetra clypeus rotundus Hispanorū.	ix.5. xxix.5.
Cæsar Consul quartum.	iiij.33. xvj.17.	Chimæra à Bellerophonte interfecta, Corin-	thiorum symbolum.
Cæsar Consul quintum.	iiij.34 36. xvj.20.24.	Chortes p cohortes, chortiū p cohortiū.	xliv.7.9.
Cæsar Dictator.	ij.16.17.18. xliij.6.	Q. Cicero.	xi.11. xii.8.
Cæsar Dictator iterum.	ix.12. xv.1.	Ciconia pietatis typus.	xv.3. xlvii.7.9.
Καῖσαρ δυνκτάτωρ B.	ij.22.	Clementiæ caput & figura.	xvii.5.
Cæsar Dictator tertius.	iii.25.28. xj.2 & xv.10. xxix.11.	Clementiæ Cæsar templum dedicatū.	xvii.3.
Καῖσαρ δυνκτάτωρ Γ.	ij.24.	Cleopatrar effigies.	liiii.2.4.6.7.9.
Cæsar Dictator quartus.	iii.32. vij.11. xj.7 9. xvj.17.	Cleopatra in nummis cum Antonio expressa.	xl. pluribus locis.
Cæsar Dictator perpetuo.	iii.35.36. iiiij.37 38.39.	Κλειοπάτρα βασιλισσα.	xl.40. liiii.4.
41. vii.12. xii.12. xiii.9. xliii.8. xvi.20.22.24.		Cleopatra regina regum.	liiii.2.
Cæsar Diuus.	liiii. v. passim.	Κλειοπάτρα ἰσαρ σὺν τῇ βασιλισσῃ.	liiii.7.9.
Καῖσαρ Διός.	v.59.	Clypei Germanorū & Gallorum.	ix.1.3.8.10.
Cæsar elephantæ cæso dictus.	vii.4.	Cloacina Venus.	xliii.2.8. xlvii.2.
Cæsar trophæa.	ix.1.3.5.8.10.12.	P. Clo-	
Cæsar triumphus.	xi.3.10.12.		
Cæsar Idibus Martiis occisus.	xxi.1.		
Cæsar recaluus fuit.	v.51.57.		
Cæsar ex priuilegio lauream perpetuò gestabat,			
per totum caput primum.			
Cæsar laureis fascia non est addita, quæ insigne			
regum erat, per totum caput primum, excep-			
tis Græcis aliquot numismatibus.			
Cæsar Diuus cum corona radiata quæ Deorum			
erat, propria addita fascia, quod Regum in-			

# INDEX IN NUMISMATA.

P. Clodius M. F.	xxix.12.xlvii.3
P. Clodius M. F. Prætor	xvi.23
C. Clodius Præfectus	xi.5
Cohors Speculatorum	xliv.9
Cohortes Prætoriae.	xxiii.10.xliv.7
Coloniis deducendis sulcus ducebatur aratro à Sacerdote iugum boum agente	xii.5.7.9
Colonia Casilinum.	xii.8
Colonia Iulia Corinthus	xii.2.11
Colonia Iulia Berytus.	xii.5
Concordiæ typus, caduceus inter duas dexteras iunctas.	xxx.1.3.10.12.xliii.1.3
Concordiæ simulacrū siue caput velatum	xxx.2.11. xliii.2.11
Concordia exercituum.	xliv.1.5.6
Concordia prætorianorum.	xliv.2.11
Concordia percussorum Cæsaris.	xxii.3.4.7.8
Corinthus colonia.	xii.2.11
Cornu Amalthææ, abundantiae typus.	xiii.2.7.9 xvi.16.18. xxxiii.5.xliii.10.xlvii.11
Corona hederacea cum racemis.	xl.4.1. liiii.5
Corona laurea cum baccis.	x.2. xlv.8
Corona longa.	vii.8. xv.8. xxii.6. xlv.5
Corona myrtea.	xvi.20
Corona oleagina.	xiii.2. xv.11. xxxiii.5. xlviii.2
Corona spicea	xxii.2
Corona ilignea	ix.9
C. Cossutius Maridianus	vii.10
C. Cossutius Maridianus A. A. A. F. F.	xiii.5
Costa Bruti legatus.	xxiii.3
Crocodylus Aegypti typus.	x.4.6
Κοινὸν Ἀλεξανδρείᾳ.	x.1
Κοινὸν Κικίῳ.	xi.11
Culter victimarius siue sacrificialis, quibusdam secespira.	xv.6.8. xxi.5. xxxiii.11. xlv.3
Cupidinis imaguncula Veneris Genetricis pectori & humeris affixa.	ix.4.6.11. x.5

## D

Decempeda agrimenforum, Pag. xii. Num. 4.6	
Delphinus & anchora	xxi.8
Denarii nota	xxxii.2
Dextræ iunctæ fidei & cōcordiæ typus.	xvi.19.21 xxii.3.4.7.8. xxx.1.3.10.12. xliii.1.3.12. xlix.1.3.5.10
Dianæ templum.	xxix.4. (12)
Dianæ effigies.	ibidem.7
Diuos pro Diuus.	v.52
Diuus Iulius.	iiii. v. passim. xxx.5.8. xliii.9
Cn. Domitius Ahenobarbus Imp.	liiii.8
Δουκτάτωρ.	ii.22
Duumviri coloniarū deducendarum.	xii.2

## E

Eidus pro Idus.	Pag. xxi. Num. 1
Elephas litteris Punicis inscriptus.	vii.4
Elephas Punicè Cæsar dictus, à quo interem- pro Cæsarib. nomen inditum.	vii.4.6.11. xv.5
Elephant. & dracon. inimicitiae & pugna.	vii.11
Elephanti ad Cæs. currū iuncti.	xi.3. (xv.5)
Ephesiorum nummus,	xliv.8

Εφέσιοι νεκρόροι.	ibidem
Equus effrenis & scorpius Africæ typ.	xxxiii.7.9
Exercituū fides & cōcordia.	xliv.1.3.5.6.10.12

## F

Falcati currus.	Pag. ix. Num. 10
Falces Magistratum.	xvi.22. xxxiii.3.7
Festina lentè, symbolū percussorū Cæs.	xxi.8
Fides Exercituum	xliv.3
Fides Prætorianorum.	xliv.10.12
L. Flaminius IIIIVIR.	viii.23
L. Flaminius T. F. L. N. IIIIVIR A. A. A. F. F.	xiii.3
C. Flavius Hemis legat. Proprætor.	xxiii.4
Fluuius Iordanes.	lv.4
Fluuius Rhenus.	x.9
Fulminis figura.	xxxi.9. xlv.10. xlv.2

## G

Γαλλῶν Ἰουλιῶν Καίσαρ.	Pag. ii. Num. 22
Gallicum trophæum Cæsaris.	ix.1.3.10
Gallinaceus Auguratus infigne.	xxx.4.6.11. xliii.5.10.12
Gallorum & Germanorū clypei.	ix.1.3.8.10
Gallorum & Germanorum captiuorū tro- phæis astantium cultus & figura.	ix.1.3.10
L. Gellius L. F. Poplicola.	liiii.3
Gellius Quæstor Prætorius.	xxxix.32.35
Germanicum Cæsaris trophæum.	ix.8
Germanus.	x.9. xliii.12
C. Heius Paullio IIIVIR coloniae Corinthi deducendæ.	Pag. xii. Num. 3
Herculis caput cum exuviis leonis in capite & claua.	xxxi.8
Helperus Veneris stella imagini Cæs. addita.	i.6
A. Hirtius A. F.	xxii.6 (xliii.7)
A. Hirtius Prætor.	xvi.14
Hispanicum trophæum Cæsaris.	ix.5
Hostiæ immolandæ infulis & corollis ornatae	
Ηρώδης.	liiii.12. (xv.8)

## I

Idibus Martiis Cæsar occisus à cōiuratis.	xxi.1
Iliensium numisma.	vii.3
Ιλίοι βίς νεκρόροι.	vii.3
Imperator Antonius.	xi.49.50. & aliis ibi locis
Impat. Cæsar Diui F.	v.51.58.60. xxxi.10.12.
Iordanes fluuius Cæsareæ si- mulachri pedibus subiectus.	lv.7.9 (lv.4)
Iouis Ammonis caput.	xxxiii.5. xlv.4.6
Iouis sella cum fulgure.	xxxiii.9
Γ. Ἰούλιος Καίσαρ.	i.7. ii.23.24. v.59
Isidis caput.	xxi.4
Iulii Cæsaris & Augusti capita.	v.49.51.58.60
Iulius Diuus.	iiii. v. passim.
Iulus patrē comitans Deos penates Troia effert	
Iulium sidus.	xvii.4.6.8. (vii.3)
Iupiter in quadrigis	xxxij.5

## L

Laurum triumphantes manu gestabant.	xi.3.10
Legionum triginta catalogus cum aquilis & ignis militaribus	l. li. liij



# INDEX IN NUMISMATA.

Legio prima antiqua	liii.37	C. Marius Proquaestor	xliii.5
Legio duodecima antiqua	ibid.39	Martis simulachrum	vii.8
Legio.xvij. classica	ibid.41	Martis vltoris simulachrū.	xxix.10.12.xlvii.3
Legio.xviii. Lybica	ibid.44	M. Mettius	viii.13.15.xi.1
Legio.xx. Hispanica	ibid.47	L. Munatius Plancus Praefect.vrb.	xliii.5.xv.7.9
Legiones cum vexillo & aquila & signis in colonias deducebantur	xii.4.6	L. Mussidius T. F. Longus.	xii.1. xliii.8.
P. Lentulus Marcellinus Aedilis curulis	xvii.1	L. Mussidius T. F. Longus IIIIVIR A. A. A. F. F.	xliii.12
Lentulus Spinter	xxi.5.6.7	L. Mussidius T. F. Longus IIIIVIR. argento,auro publico feriundo	xxix.10. xxx.12. xlvii.102.
Leo in numismate Antonij	lv.1.3.7.9	N	
M. Lepidus	xxix.6. xxxii.1.3	Naues turritae	Pag.x. Num.10.12
M. Lepidus Aedilis curulis	xxix.4	Nauis praetoria Antonij	liiii.1.3.40
Lepidus Praefectus vrbs	xxix.5	Nauium rostratarum prora	x.1.3.10.12
Lepidus Proprætor	xxxij.5	xxxii.7.9. xlviii.1.3.11. liiii.8.12	
Lepidus Proconsul	xxxij.8	Nauium diuersarū triremiū & aliarū cum suis velis gubernatorib.& remigib. gubernaculo &acroteriis formæ & figuræ.x.12. xliiii.9. xxxii.	
Lepidus Imperator.	xliii.7. xxv.1. xxx.3. xxxi.7.9. xliiii.1.8	11. xlix.8.1.2. lii.32.35. liii.38. liiii.1.3.10	
M. Λέπιδος ἀντοκράτωρ.	xxv.2. xxxliii.7.	Νεώκοροι	vij.3. xlv.8
Lepidus Imperator iterum	xxvi.15.16.17.20. xxxliii.9.10. xxxliii.8	Neptunus redux siue Siculus	x.12
Lepidus Pont. Max.	xxv. xxvi. passim ferē xxxi.2. xxxliii.4.6.11. xxxliii.8. 11. xliiii.8.	Neptuni caput	xxiii.7
Λέπιδος ἀρχιερέως μέγας	xxv.5. xxxliii.7	A. Nerua Proquaestor praetorius	xxxix.29
Lepidus Triumvir Reipub. constituendae	xxv. xxvi. passim ferē, xxx. 10. xxxii. 7. xxxliii. 9. 11. lxiii. 5.	Νικόπολις	liiii.12
Λέπιδος τριῶν ἀνδρῶν	xxv.2. xxxliii.5	O	
Lepidus Triumvir iterum Reip. constit.	xxvi.19.21. xxxliii.11. xxxliii.8	M. Octavius Quaest. Praetorius	liiii.3
Lepidus Consul iterum	xxvi.18. xxxliii.9	Οἶων. 545.	xvi.15. xxxix.25.27.34. xl.4.2. lv.6
Lepidus tutor Regis Aegypti	xxxliii.4.6	Οὐπάτορ	ii.20.23
Lepidi caput velatu habitu Pontif. xxvi.14.17.20		Orbis in iustitia, pace, & concordia, feliciter gu- bernati typus	xvi.19.21. xliiii.12
Lepidi caput galeatum	xxv.5.8	Orbis in rerum omnium abundantia, pace, & religione, gubernati typus	xvi.16.18
Lepidi statua togata habitu Pontif.	xxxliii.2	Osiridis caput in Rhodiorum nummis.	xlvi.9
Lepidi statuæ equestres. xxxii.1.3. 10.12. xxxliii.2		P	
Lepidi triumphus ex Hispania	xxxii.5.8	Pallas τροπαιοφόρος cum serpente Erichtonio sub pedibus	x.5
Lepidi victoria naualis	xxxii.7	Palladis victicis simulachrum.	xxxliii.4
Lepidi trophæum nauale	xxxii.9	Palladium Aeneas manibus tenet	vii.3.
Libertatis typus, pileus	xxi.1	Palma, Aegyp. siue Alexand. typus.	v.58. liiii.5
Libertatis nota Cæsare interfecto nummus si- gnatus. xxi.2.3.7.8 9.10. xxii.3.5.8. xxxii.3.5.6		Panos caput	xxii.7
Libertas in quadrigis	xxiii.2	C. Panfa C. F. C. N.	xxii.5.7
Litui militares inter spolia Gallica in tro- phæis.	ix.1.3	Parentis patriæ cognomentū Cæsari à Senatu delatum	iii.3.1. xvii.3
Litui militares	xxii.1.	Parthica thiara	xli.53. xlviii.4.6
Lituus Augural. passim Cæsaris, Antonij & Lepi- di capitib. additus, insigne auguratus, item fol. xv.2. 11. xvj. 14. 20. 23. xxj. 5. 6.7. xxxj. 11. xxxliii. 1. 11. xliii. 5. 12. xlv. 1. 3. 12.		Parthica victoria	xlvi.2
L. Liuius C. F. Regul. IIIIVIR. A. A. A. F. F. xliij. 10.		Parthica trophæa	xlvi.8.10.12
Lugdunum.	lv.13	Parthicus arcus cum sagitta	xlvi.4.6
Lyra siue testudo Apollinis.	xxj.9.10. xxii.4.	Parthicus triumphus Ventidij	xlvi.5
M		Patera siue patella sacrficalis	xvi.20.23. xlv.3
Macer Sepulliorum cognomen	viii.14.17	Pegasus Bellerophontis equus	xii.2.11
M. Marcellus Aedilis curulis	xxix.4	Philippensis victoria	xxii.10
Maridianus	viii.24	Pietatis caput.	xv.3. xxij.4.6. xxii.8.
Maridianus Cossutiorū cognomen.	vii.10. xlii.5	Pietatis simulachrū.	xxix.9. xxxij.4.6.
		Pileus, libertatis typus	xlvii.7.9.
		Plancus	xxi.1. xxxii.2
		L. Plancus Imperator iterum	xlv.10
		L. Platorius Cestianus	xxi.1.4

INDEX IN NVMISMATA.

- Ponticum trophæum** Cæsaris de Pharnace rege, & victoria. ix. 12.
- Pontificatus** & religionis varia insignia, sacrificaliaq; vasa & instrumenta, hæc videlicet, Albogalerus, Capeduncula, Aspergillum, Securis, Lituus, Secespita siue culter, Patera, Vrcæolus. xv. 2. 4. 6. 7. 9. 11. xvj. 14. 20. 24. xxj. 2. 4. 5. 6. 7. xxxj. 2. 4. 6. 7. 9. 11. xxxiiij. 1. 11. xliij. 1. 3. 5. 8. 10. 12. xlv. 1. 3. 11. 12.
- Pontifices** Maximi velati, per totam ferè paginam. xxvi. 14. 17. 20.
- Pontifex** Maximus ad tripodem libans & sacra faciens. xxxiiij. 2.
- Porticus** Æmilia. xxix. 6.
- A. Postumius Albinus** Cos. xxij. 2.
- Πούβλιος Σουλπίκιος Ρούφος x. 3.
- Prætoria** naus Antonij, velis expansis. liij. 1. 3. 10.
- Proquæstor** prætorius xxxix. 29.
- Pugiones** siue gladioli quibus interfectus est Cæsar. xxj. 1.
- Pulli** pascentes sub tripode, Auguratus insigne. xvj. 13. xxxiiij. 1. xlv. 12.
- Pullus** & Vrcæus, Auguratus typus. xxxi. 4. 6. 11. xliii. 5. 10. 12.
- Puppis** naus cû gubernacul. & acroteris, liiii. 12.
- Q
- Quadrigæ** elephantorum. Pag. xi. Num. 3.
- Quattuorui** auro, argento, ære, flando, feriundo. xlii. 1. 3. 12.
- Quattuorui** argento siue auro publico feriundo. xxix. 3. 10. xxxiiij. 4. 6. xlvii. 1. 2.
- Quæstor** prætorius. xxxix. 32. 33. 35.
- R
- Regulus** Liuineiorû cognomen. pag. xiii. nû. 10.
- L. Regulus** IIIIVIR argento publ. feriundo. xxxiiij. 6.
- Rhenus** fluuius x. 9.
- Rhodiôrû** insigne, cancer marinus & rosa. xxii. 5.
- Ροδίων nummus xlv. 9.
- Romæ** caput xxiii. 2. xxix. 2.
- Ρώμη. xl. 44
- S
- Sacerdos** iugum boum agens aratro sulcum ducebat, pomerij coloniz deducendæ ergo. pag. xii. Num. 5. 7. 9.
- Sacrificiû** Imperatoris Rom. altante puero siue flaminico acerrâ tenente cum togatis duob. cum hastis laureatis lemniscatisq; xxii. 6.
- Salus** prouinciarum Africæ xxxiiij. 2.
- Scarpus** Imperator xlv. 5.
- Scorpius**, Africæ typus xxxiiij. 7. 9.
- Securicula** sacrificialis. xv. 4. 6. xvi. 13. 14. 23. xxxi. 2. 7. 9. xliii. 1. 3. 8.
- Securis** listorum quæ fascibus illigari solet. xvi. 19. 21. 22. xxi. 2. 3. 4. 5. 6. xxxiiij. 3. 8. xliii. 12.
- Sellæ** curules. xvi. 22. 24. xxxiiij. 7. 9. xlv. 5.
- T. Sempronius Gracchus** Quæstor designatus, & iterum xii. 4. 6. 7. 8. 9.
- P. Sepullius Macer** viii. 14. 17. 19. 21. 22. xxix. 8. xxx. 2. xxxiiij. 2. 3.
- M. Seruilius legatus** Cassij xxiii. 5. 6.
- L. Sestius Proquæstor** xxiii. 8.
- Siciliæ Trinacriæ** dictæ typus, tria femora. x. 11.
- Sidus** in vertice Iulii. v. 53. 56.
- Sidus** Cæsaris. xvii. 4. 6. 8.
- Signa** naualia laureata xxiii. 9.
- Signa** triginta Legionum Rom. l. li. lii.
- M. Silanus Augur, Quæstor, Procos.** xlvii. 8.
- Solis** caput. xlv. 1. 3. 7. 10. 11. 12. lii. 35.
- Solis** templum xlv. 11.
- C. Sotius** xlv. 2.
- Π. Σουλπίκιος Ρούφος x. 3.
- Suffragiorum** sortitio xliii. 8. xlvii. 2.
- P. Sulpicius Rufus** classi à Cæsare præf. x. 3.
- T
- Templum** Iulij pag. xvii. num. 1.
- Templum** Clementiæ & Cæsaris xvii. 3.
- Templum** Dianæ. xxix. 4.
- Templum** Solis xlv. 11.
- Θερακλονικίων nummus x. 2.
- Thiara** Patthica xli. 53. xlviii. 4. 6.
- Traianus** Cæsaris nummum restituit. xvii. 11.
- Tridens** siue fuscina Neptuni xxiii. 7.
- Tripodes** sacrificiorum xvi. 13. 15. xliii. 8. xxxiiij. 1. 2. 3. xlv. 8. 12.
- Tripes** cum angue Æsculapii. xxxiiij. 1.
- Tripolitanorum** nummus xlviii. 1. 3.
- Τριπολίτων κοινωσία. xlviii. 1. 3.
- Ti**remis xlix. 8. l. 2. lii. 32. 35.
- Triumui** auro, argento, ære, flando, feriundo. xlii. 8. 10.
- Triumphantium** currus xi. 3. 10. xxxii. 8.
- Triumphantes** laurum manibus & capite gestabant xi. 3. 10.
- Triumuiratus** Lepidi, Antonii, & Cæsaris, Reip. const. xxx. xliii.
- Triumuiratus** iteratò initus. xxxi. xliii. xlv.
- Triumuirorum** Lepidi Cæsaris & Antonii simul vno in nummo capita signata xliii. 5.
- Trophæa** ix. 1. 3.
- Trophæa** diuersa Cæs. Lepidi, & Antonij. ix. 1. 3. 5. 8. 10. 12. xxij. 3. 4. xxxii. 9. xlvii. 8. 10. 12. xlix. 4.
- Q. Tullius** M. F. Cicero. A. A. A. F. F. xlii. 8.
- V
- Valentia** xlii. 7.
- Veneris** caput vii. 2. 7. 9. ix. 4. 6. 7. 9. 11. x. 5. 8. xii. 1. 3. 10. 12. xlii. 4. 6. 11. xliii. 2. 11.
- Venus** armata vii. 10. 12.
- Venus** cælestis siue felix viii. 23.
- Venus** Genetrix viii. 13. 17. 20. 21.
- Venus** Victrix viii. 14. 15. 16. 18. 19. 22. 24.
- Venus** ad Anchisen in Ida monte decumbentem cum eo congressura deducitur à Mercurio vii. 5.
- P. Ventidij** P. F. Procos. de Parthis triumphus. xlviii. 5.
- Vestæ** caput ix. 2.
- Vestæ** simulachrum xxxiiij. 6.

# INDEX POSTERIOR.

Vexillū in agris diuidendis militib. in colonias de-  
**C. Vibius Varus.** xxix. 1. (ductis. xii. 4. 6  
**C. Vibius Varus** inuir argēto publico ferūdo. xxix. 3  
**Victoria Antonij.** xlv. 5. (xxxiii. 4  
**Victoria Antonij** naualis xlviii. 1. 3. liiii. 12  
**Victoria Antonij** Parthica xlviii. 2. 8  
**Victoria Bruti** xxiii. 4. Naualis. ibid. 7  
**Victoria Cæsaris** naualis x. 1  
**Victoria Cæsaris** Pontica ix. 12  
**Victoria Cæsarem** coronans xi. 4. 6  
**Victoria Lepidi** naualis xxxii. 7  
**Victoria Philippensis** xxxiii. 10

**Victoria** in bigis xi. 12. xlviii. 5  
**Victoria** Ventidij de Parthis xlviii. 5  
**Victoriae** caput xi. 2. 7. 9. xv. 10. 12. lv. 5. 8  
**Viris** centurionalis, militaris discipl. typus. xxiii. 5. 6  
**Virulus** xliii. 1. 3  
**Q. Voconius Vitulus** Quæst. defig. xliii. 1. 3  
**Vrceolus** sacrificialis i. 12. ii. 16. xv. 2. 7. 9. 11. xvi. 13.  
 14. 23. 24. xxi. 7. xxvi. 14. 21. xxxi. 4. 6. 11. xxxiii. 11.  
 xxxix. 26. 35 xliiii. 5. 10. 12. xlv. 1. 3. 10  
**Vrceus & pullus,** auguratus infigne  
 xxxi. 4. 6. vide suprâ Pullus  
**Vrna** suffragiorum xliii. 8. xlvii. 2

## INDEX EORVM QVAE RELIQUO IN opere memoratu & obseruatione digna leguntur.

<b>Acarmania</b> recepta 70 c	<b>Alexand. &amp; Aegyp.</b> subacta 102 d	<b>Anton.</b> Amphipolim occupat. 180 c
<b>Achillas</b> 83 c. 93 b	<b>Alexandrini</b> leues & perfidi 100 a	<b>Antonius</b> Artanisdem Armenium
<b>Achillæ</b> cædes 96 d	<b>Alexandrinus</b> Cæs. triumph. 128 c	dolo circūuenit & capit 191 a b
<b>Acilla</b> recepta 115 c	<b>Alexia</b> Mandubiorum 33 b	<b>Anton.</b> Athenien. Gymnasiar. 186 b
<b>IV. Acilius</b> 68 a	<b>Alexia</b> capta 35 b	<b>Antonius</b> Augur. 40 b
<b>M. Acilius</b> 89 d	<b>A. Allienus</b> Siciliae præf. 64 d	<b>Ant.</b> Bacch <sup>9</sup> ab Atheniēlib. dict. 186 b
<b>P. Accius Varus</b> 47 b. 49 a 60 c	<b>Allienus</b> Prætor 111 b	<b>Antonio</b> tanq̃ Baccho Minerva ab
<b>Accius Varus</b> cæsus 137 b	<b>Amagetobria</b> 8 c	<b>Athenienlib.</b> cū dote despōs. 186 b
<b>Acco</b> Gallus 27 c	<b>Amani</b> montis portæ 186 b	<b>Anton.</b> Brundisium obsidet. 185 a
<b>Actium</b> 193 a c	<b>Amatini</b> 66 b	<b>Antonius</b> Cæsarem regem salutat
<b>Adrumetum</b> 111 a	<b>Amatius</b> Pseudomarius 165 b	& diadema offert 147 c d
<b>Adrumetum</b> receptum 125 a	<b>Amatii</b> cædes 165 b	<b>Antonius &amp; Cæsar</b> pacem cum
<b>Adra</b> Belgarum dux 10 d	<b>Ambiani</b> 11 d. 36 c	<b>Sex.</b> Pompeio faciunt 185 d
<b>Adra</b> Britannus 20 c	<b>Ambiorix</b> 21 b. 22 b	<b>Antonius &amp; Cæsar</b> per Octauiam
<b>Aduatici</b> 12 b. 22 b. 25 a	<b>Ambiuariti</b> 16 c	sibi mutuo reconciliati 187 a
<b>Aduaticorum</b> clades 12 c	<b>Amiseni</b> libertate donati 108 b	<b>Antonij</b> clades à Parthis 190 b
<b>Aedes</b> Veneris genetricis vota. 77 d	<b>Amisus</b> opp. 104 c	<b>Anton.</b> Cleopat. amore capt. 184 a
<b>Aedes</b> Veneris genet. dedicata. 129 c	<b>Amnestia</b> 156 d	<b>Antonius</b> Cleopatrá diuersis pro-
<b>Aedes</b> Telluris 156 c	<b>Annulus</b> Cæsaris 160 c	uinciis donat 187 b
<b>Aediles</b> sex creati 142 d	<b>Annul.</b> Pompeij 92 c	<b>Ant. &amp; Cleop.</b> luxus & cōmes. 194 d
<b>Aedil.</b> Cerial. primū creati. 142 d. 202	<b>Annus.</b> xv. mensium 130 c. 209	<b>Anto. &amp; Cleopatré</b> cōmor. 194 c d
<b>Aegyptus</b> à Cæs. subacta 102 d	<b>Annus</b> emendatus 130 b. 209	<b>Anton.</b> Cos. designat. 142 c. 202
<b>M. Aemilius</b> Lepidus. vide Lepidus	<b>Ancalites</b> 20 d	<b>Anton.</b> Cos. designat. iterum &
<b>L. Aemil.</b> Paullus Cos. defig. 41 d. 200	<b>Ancona</b> recepta 47 b	tertiū 185 d. 205. 206
<b>Aerarium</b> Gallicum 91 a	<b>Andes</b> 12 d	<b>Antonio</b> consulatus & omnis po-
<b>Aerarii</b> administratio à Quæstorib.	<b>Androsthene</b> s Thessaliæ præf. 75. d	testas abrogata. 192 c 206
ad Aediles translata 142 b	<b>Antigonus</b> 186 c	<b>Antonij</b> crudelitas 177 a
<b>Aestimatio</b> possessionū. 46 c. 109 a. 131	<b>Antigonus</b> Hierosolimis obsessus	<b>Anto.</b> Dionysius appel. ab Athenien.
<b>Aetolia &amp; Acarnania</b> recepta 70 c	captus in crucem actus 189 b	<b>Anto.</b> dom <sup>9</sup> Timonia. 194 c. (184 a
<b>Aetoli</b> 70 b	<b>Antiochia</b> à Parthis capta 184 c	<b>Anton.</b> Ephesij tanq̃ Bacchū excip.
<b>Afranius</b> 52 c. 55 d. 89 c	<b>Antiochus</b> 186 c	<b>Antonij</b> mors. 195 c. (184 a
<b>Africanus</b> Cæsaris triumph. 128 d	<b>Antiochus</b> in Samosatis à Venti-	<b>Antonij</b> fuga à Mutina 172 d
<b>Africa</b> à Cæsare Lepido restit. 183 c	dio obsessus 188 d	<b>Antonij</b> cum Medorum rege
<b>Agar</b> oppidum 120 a	<b>Antipater</b> Iudæus 100 d	fædus & pax. 190 d. 192 a
<b>Agendicum</b> 32. d	<b>Antipatri</b> virtus 101 a	<b>Antonius</b> signa à Medo recipit. 192 a
<b>Ager</b> Campanus 5 a	<b>Antipater</b> ciu. donat. & Iud. pf. 105 c	<b>Anton.</b> signa à Crasso amissa & capti
<b>Agri</b> militib. à Cæsare diuisi 5 b	<b>L. Antistius</b> Tribunus pleb. 6 b	uos à Partho reperit. 189 c. 190 a
<b>Agri</b> militib. adsignati 110 c	<b>Antistius</b> Medicus 154 a	<b>Anton.</b> hostis iudicatus 171 c. 206
<b>. Agrippa</b> classi à Cæsare pfect. 187 c	<b>M. Anto.</b> acta à Senatu approbata. 186 a	<b>Anto.</b> Italiae, pfidiisq; Italicis pf. 51 b
<b>Alabanda</b> 184 c	<b>Antonij</b> ætas 196 d	<b>Ant.</b> Macedonici exercit. Imp. 167 c
<b>Alauda</b> legio 6 c	<b>Antonius</b> Alexandria proficiscitur,	<b>Antonius</b> Lupercus 147 c
<b>Alba</b> 1 a	ibiq; se ocio & luxui dedit 184 b	<b>Antonij &amp; Lepidi</b> recōciliatio. 174 a

# INDEX POSTERIOR.

- Antonius liberis suis ex Cleopatra**  
 puincias & regna diuidit. 191. D  
**Anto. L. Cæs. auunculū p̄srib.** 176. C  
**Anto. ludos pub. Athenis insti.** 186. C  
**Antonius Magister equitū.** 91. B. 201.  
**Ant. Mag. eqt. iterū.** 139. C. 202. 208. 214  
**Antonij mater Iulia.** 184. D  
**Antonius Mediam inuadit.** 189. D  
**Antonij cū Octauia matrimon.** 185. C  
**Antonius Octauia repudiat.** 192. C  
**Antonij & Cæsaris simulata re-**  
 conciliatio. 168. B  
**Antonij ouatio.** 185. C  
**Anto. pacem cū Antiocho facit.** 189. A  
**Antonius Quæstor.** 35. D  
**Anto. reges diuerſar. regio. inst.** 186. A  
**Antonij Satellitium.** 165. C  
**Antonius Sexto Pōp. recōcil.** 184. D  
**Antonius sepulchro regio simul cū**  
**Cleopatra honorat<sup>9</sup> à Cæsare.** 196. D  
**Antonio ob Brutum interfectum**  
 statua & currus à Cæsare posita. 188. C  
**Antonij testamentum.** 192. C  
**Antonius tribunus plebis.** 45. A  
**Antonius Triumphū ducit de Arta-**  
**nasde Armenio Alexandriæ.** 191. C  
**Anto. triūph. decrer<sup>9</sup> de Parthis.** 189. B  
**Anton. triūuir Reip. cōstit.** 175. D. 203  
**Ant. triūuir iterū Reip. cōst.** 187. B. 205  
**Ant. Timonis vitam æmulari insti.**  
**C. Antonius.** 51. B (194. C  
**C. Ant. à Bruto ī potestātē redact.** 177. B  
**C. Antonij cædes.** 178. B  
**C. Antonius pro M. Bruto præturam**  
 vrbānam administrat. 166. D  
**L. Antonius pietas Cos.** 183. B. 203.  
**L. Antonius Imperat. salutatur.** 183. D  
**L. Anto. à Cæsare in Hispa. missus.** 184. A  
**Antuates.** 13. B  
**Antyll<sup>9</sup> Anto. ex Fulvia filius.** 194. D  
**Antyll. & Cæs. toga virili donati.** 194  
**Apamea à Parthis capta.** 184. C  
**Q. Aponius.** 132. C  
**Appollodor<sup>9</sup> Sicul. Cleopatrz fami-**  
**Appollonia.** 66. C. (liaris. 93. D  
**Appollonia recepta.** 66. D  
**Appol. Cæs. literis operā dabat.** 166. A  
**Apſus flu.** 67. A  
**Q. Aquila.** 119. B  
**Aquilæ legionū fulminibus aureis**  
 insitebant. 135. B  
**M. Aquinius Catonis filius.** 125. C  
**Ara lapidea p̄ trophæo in montib.**  
 Pyreneis à Cæsare posita. 60. A  
**Ara Cæsaris.** 159. C  
**Ara & columna Cæsaris à Dola-**  
 bella disiecta. 159. D. 165. B  
**Arabia Nabatheorum.** 187. B  
**Aradus insula.** 178. D. 186. C  
**Arar flu.** 7. D  
**Araricus pons.** 8. A  
**Araxes flu.** 190. D  
**Arduenna sylua.** 26. B. D  
**Aretium.** 47. B  
**Aretium receptum.** 47. B  
**Ariminum receptum.** 46. C  
**Ariobarzanes.** 103. C. 108. C  
**Ariobarz. à Cassianis oppress.** 179. B  
**Ariouistus Germanorū Rex.** 8. B  
**Armoricæ ciuitates.** 24. A  
**Armenia minor.** 103. C  
**Armeniam Antonius occupat.** 191. B  
**Armenia subacta.** 191. C  
**Arſaces.** 82. D  
**Arſinoë.** 94. C. 96. A  
**Artanaſdes Armeniæ maioris Rex**  
 Antonio confederatus. 189. D  
**Artanaſdes Antoniū deserit.** 190. A  
**Artanaſ. ab Anto. p̄ fraud. capt<sup>9</sup>.** 191. C  
**Artanaſdes cum vxore & liberis**  
 in triumphum ductus. 191. C  
**Artaxas Artanaſdis filius ab An-**  
 tonio prælio superatus. 191. C  
**Artemidorus Gnidius Rhetor**  
 hospes Cæsaris. 152. B  
**Arterius medicus.** 181. C  
**Aruerni.** 8. C. 28. A  
**Asander** 104. D. 106. B  
**Alcūm receptum.** 48. A  
**Alcūm opp.** 113. D  
**Asinius Pollio.** 81. B. 175. B  
**Alparag<sup>9</sup> Dyrrachinorū portus.** 70. A  
**Alprenas proconsul.** 122. A  
**Attalia Pamphyliæ.** 82. C  
**Attegua.** 133. D  
**Attegua recepta.** 134. D  
**Athenæ & reliquæ ciuitates Græ-**  
 ciæ receptæ. 85. B  
**Athlanticum pelagus.** 17. A  
**Atrebates.** 12. A. 36. A  
**Q. Atrius.** 20. A  
**P. Atrius.** 120. B  
**Auaricum Biturigum.** 29. B  
**Auaricum captum** 29. D  
**Aulerci.** 12. D. 36. C  
**L. Aurūculeius Cotta Legat<sup>9</sup>.** 11. C. 17. D  
**Aufetani.** 54. D.  
**Auximum receptum** 47. B  
**Axona flu.** 11. A  
**B**  
**Bacenis sylua.** 26. A  
**Bacilus Prætor.** 140. C  
**Bagrada flu.** 61. A  
**Belgæ.** 10. C  
**Belgium.** 39. D. 40. C  
**Bellidenſes.** 66. D  
**Bellouaci** 11. A. 36. B  
**Bellouaci cū finitimis subacti.** 37. C  
**Bellum Africanum.** 111. D  
**Bellum Alexandrinum.** 94. D  
**Bellum Aquitanicum.** 14. D  
**Bellum Aruernicum.** 28. B  
**Bellum Belgicum.** 10. C  
**Bel. cū Bellouacis Belgisq; finit.** 36. B  
**Bellum ciuile cōtra Anton. D. Bru-**  
 to & Cæsari Octau. decretū. 174. B  
**Bellum ciuile inter Antoniū &**  
 Cæsarem Octavianū. 184. D  
**Belli ciuilis inter Antonium &**  
 Cæs. Octau. causæ & initia. 192. A  
**Belli ciuilis inter Cæsarem &**  
 Cn. Pomp. initium. 45. D. 201.  
**Bellum ciuile Hispaniense contra**  
 Cn. Pomp. Legatos. 52. C  
**Bellum ciuile Hispaniense contra**  
 Sex. & Cn. Pompeios. 132. B  
**Bellum ciuile Mutinense.** 170. C. 203.  
**Bellum ciuile Perusinum.** 183. D. 203.  
**Bellum Philippenſe.** 180. A. 203  
**Bel. ci. Siculū cū Sex. Pōp.** 186. C. 205  
**Bellum Cleopatrz indictum.** 192. C  
**Bel. Gal. duce Vercingetorige Aruer-**  
 belli German. occasio. 8. B (32. D  
**Bellum Germanicum.** 8. B  
**Bellum Germanicū alterum.** 15. C  
**Bellum Helueticum.** 7. A  
**Bellum Massiliense.** 52. B  
**Bellum aduersus Neruios.** 11. D  
**Bellum Parthicum cōtra Labie-**  
 num & Pacorum. 184. C  
**Bellum Parthicum.** 188. D  
**Bellum Ponticum.** 103. C. 105. C  
**Bellum Veneticum.** 13. D  
**Beneficiarij.** 56. A  
**Berenyce opp.** 90. B  
**Berytus colonia.** 143. C  
**Betis flu.** 88. B (tio. 95. B  
**Bibliothecę Ptol. Philadel. cōflagra-**  
**Bibrax Heduerum opp.** 11. A. 35. C  
**M. Bibulus Ædilis.** 3. B  
**M. Bibulus Cos. cū Cæsare.** 4. C. 200  
**M. Bibul<sup>9</sup> Præf. classi & orę marit.** 65. B. D  
**M. Bibuli mors.** 68. B  
**C. Bitorius Æginus.** 120. B  
**Bituriges.** 28. D  
**Biturigum vrbes xx.** 29. B  
**Bocchus Rex.** 63. D. 88. B. 135. C  
**Boduognatus Neruius.** 12. A  
**Bogud Rex.** 63. D. 88. B. 135. C  
**Boij.** 7. A  
**Bononia recepta.** 172. A  
**Bosphorus Cimmerius.** 103. C  
**Britannia.** 17. A  
**Britāni ex essedis pugnant.** 20. B

# INDEX POSTERIOR.

- Britāni subacti vectigalesq; facti. 21. A  
 Brundusij oppugnatio. 49. C  
 Brundisium receptum. 50. A  
 D. Brutus. 52. B. 64. D  
 Brutus classi praefectus. 14. A  
 Brutus cōsul designat. 144. D. 149. C  
 Brutus Galliae Transalpinæ praefectus. 109. B  
 Brutus nauali praelio Massiliensibus superat. 57. A. B.  
 Brutus Caesari intimus. 151. D  
 Brutus Mutinam occupat. 170. C  
 Bruto triumphus decretus. 173. A  
 Brutus Imperator. 173. B  
 Bruti caedes. 175. C  
 M. Brutus adoptatus à Q. Seruilio Cépione, Q. Cépion Brutus appell. 148. B  
 M. Brutus praetor. 142. C. 148. B. 165. A  
 Brutus Galliae Cisalpin. pfect. 109. B  
 Bruti & Cassij res gestae. 177. C  
 Bruto & Cassio statua inter Tirānicidas ab Atheniensibus cōstituta. 177. C  
 Brutus & Cassius annonae & rei frumentariae praefecti. 166. A  
 Brutus Graeciam occupat & Macedoniam cum Illyrico. 177. D  
 Brutus Imperator dictus. 178. A. B  
 Brut<sup>9</sup> pecuniā suā imaginē signat. 178. C  
 Brutus Besses subegit. 178. B  
 Brutus contra Lycios exercitum ducit. 179. C  
 Bruti exitus voluntarius. 182. D  
 Butrotus. 68. A  
 C  
 Cadurci. 28. A  
 Caecilius Bassus. 178. C  
 Caecilius Niger. 138. B  
 M. Caecilius Praetor. 91. B  
 T. Caecilius Centurio primipili. 53. C  
 Caelius. 193. C  
 Caelius Vinitianus. 108. B  
 Q. Caepio Brutus. 82. A  
 Q. Caepio Brutus Praetor. 148. B  
 Caesaris in Africam expeditio contra Iubam & Scipionem. 111. A  
 Caes. ex Africa ad urbē reditus. 127. C  
 Caesar Alexandriam peruenit. 92. B  
 Caesaris ad Ariouistum Legati. 9. A  
 Caesaris auspiciis hostiū caesorū & urbium captarū numerus. 163. A  
 Caesar Batim ponte traiecit. 133. D  
 Caesaris Bella, vide Bellum & Res.  
 Caesaris in Britannia nauigatio. 17. A  
 Caes. in Britan. secunda nauig. 20. A  
 Caesaris cū Cleopatra cōsuetud. 103. A  
 Caesar congiarium populo dat. 129. B  
 Caesar epulo dato populum sibi conciliat. 129. B  
 Caes. ex Gallia in Italiā reditus. 40. C  
 Caesaris in Hispaniam contra Afranium, Petreium, Varronem, Pompei Legatos expeditio. 51. C  
 Caesaris ex Hisp. ad urbē redit<sup>9</sup>. 139. B  
 Caesaris Leges. 64. C. 130. C  
 Caesaris Lex agraria. 5. A  
 Caesar Ludos Circenses facit. 129. D  
 Caesaris in Macedonia traiecit. 65. D  
 Caesaris Manubiae. 129. A  
 Caesar Marij Trophaea restituit. 3. B  
 Caesar natatu periculū euadit. 99. B  
 Caesaris opera publica. 129. C  
 Caesar ouans ex monte Albano. 146. D. 202. 216.  
 Caesaris in Pharnacem Ponti regem expeditio. 105. C  
 Caesaris prima militia. 2. C  
 Caesari Prouinciā decretā. 6. A  
 Caesar à pyratibus captus. 2. C  
 Caesar Rhenum ponte iunctum transit. 16. B. C  
 Caesaris ad Rhodum secessus. 2. C  
 Caesaris ad Senatum literae. 45. A  
 Caesaris in Sullā Dictat. iocus. 148. A  
 Caesaris Templū & Clemetiae. 141. C  
 Caesaris Triumphū. 128. B. 139. C. 201. 202. 212. 214.  
 Caesaris Trophaea. 108. A  
 Caesaris Victoriā. 170. D  
 Caesaris in urbem aduentus. 50. B  
 Caesaris ad urbem reditus. 108. D  
 Caesar Aedilis. 3. A  
 Caesar Augur. 210  
 Caesari Censura perpetua decreta. 141. B  
 Caesar Consul. 4. C. 200.  
 Caesar Consul iter. 64. B. 201.  
 Caesar Cōsul desig. tert. 110. D. 201. 210  
 Caes. Cōsul sine cōlega. 139. B. 202. 212  
 Caesar Consulatu se abdicat. 139. D.  
 Caesar Cōsul. v. desig. 142. C. 202. 207.  
 Caesar Consul in decennium. 215.  
 Caesar Dictator. 60. B. 64. A  
 Caesar Dictator iterum. 91. B. 207.  
 Caesar dictaturam secundam quando inierit. 208  
 Caesar Dictator tertiū. 128. A. 201. 209  
 Caesar Dictator quār. 139. C. 202. 213  
 Caesar Dict. in decen. 127. C. 201. 209  
 Caesar Dict. perpetuū. 141. B. 202. 215.  
 Caesar flamen Dialis. 2. B  
 Caesari honores à s. p. q. r. decreti & exhibiti. 9. A. 127. D. 141. A. 145. A. 157. D  
 Caesari imagine propria pecuniam signandae potestas data. 141. C  
 Caesari Imperium quinquennale decretum. 6. B  
 Caesari Imperium in alterum quinquennium prorogatum. 13. B.  
 Caesar Imperator dictus. 141. B. 202  
 Caesar Imperator salutatus Attēgua capta. 134. D  
 Caesar Liberator. 141. B. 202  
 Caesar parens patriae. 141. B. 202. 214  
 Caesar Pontifex Maximus. 3. C  
 Caesar Praefect. moribus censum vicatim egit. 131. A. 201.  
 Caesar Rex salutatur. 146. D  
 Caesar Semideus dictus. 127. D  
 Caesar Tribunus Militum. 2. D  
 Caesari Tribunitia potestas in perpetuum concessa. 145. A. 201. 207.  
 Caesaris amicæ. 163. B  
 Caesar annum & fastos corrigit. 103. A. 209.  
 Caesar Antiquitatū studiosus. 163. D  
 Caesaris ara. 159. C  
 Caesar Astronomiae studiosus & peritus. 103. A.  
 Caesaris auaritia. 163. C  
 Caesaris audacia. 67. B  
 Caesaris caedes. 153. C. 216  
 Caesar caesus à Iudæis lugetur. 159. A  
 Caesaris celeritas in pfectionib. 6. D  
 Caesaris clementia. 48. D. 56. A. 74. C. 80. D. 82. A. 125. B. C. D. 140. A. 161. B  
 Caesaris columna. 159. C  
 Caesaris concubinae. 164. B  
 Caesaris domus. 164. A  
 Caesar elegantiarū studiosus. 163. D  
 Caesaris eloquentia. 161. A  
 Caesaris facilitas in militum iocis & Poëtarum famosis carminib. perferendis. 161. C. 129. B  
 Caesaris filius. 163. C  
 Caesaris funus. 157. D  
 Caesaris Genealogia. 197.  
 Caesaris haeredes. 157. C  
 Caesares vnde dicti. 1. D  
 Caesones vnde dicti. 1. D  
 Caesaris liberalitas in milites. 35. D. 42. A. C.  
 Caesaris libido & incōtinentia. 163. B  
 Caesaris mater. 2. A  
 Caesar militari scientia & disciplina clarus. 161. D  
 Caesar morbo comitiali obnox. 123. B  
 Caesaris natiuitas & ortus. 2. A  
 Caes. natalis publicē celebrat<sup>9</sup>. 145. B  
 Caesaris pater. 2. A  
 Caesaris rogos. 158. D  
 Caesaris sella aurea cum corona laurea. 145. C  
 Caesaris simulachrum cum stella crinita in vertice. 159. D. 168. A  
 Caesari supplicatio decreta. 13. A. 19. A

# INDEX POSTERIOR.

Cæsar's testamentum	157 c	Canopus.	100 c	Chara radix.	71 c
Cæsar's valetudo.	160 B	Cantium.	21 A	Cheroneſus Alexadrina.	97 B. 101 D
Cæsar's victus in prælio.	137 A	Cantij reges quattuor.	21 A	Q. Cicero	21 c. 22 B. 16 D
Cæsar's villa.	157 c. 164 A	L. Canuleius.	71 A	M. Ciceronis cum alijs Senatoribus ad Pompeium tranſitus	51 c. 89 c
Cæsar's vicia.	163 B	Canutius Trib. pleb.	169 A	Cicero Antonio inſenſus,	
Cæsar's vxores.	2 A. 6 A. 164 A	Cappadocia.	103 c	Cæſari amicus	170 c
Cæſariõ Cæſaris ex Cleop. f. 103 A. 163 c		Capua colonia Iulia felix.	5 B	Cicero proſcribitur	176 c
Cæſarianorum militum in Africa clades.	63 A	Caput Pomp. Cæſari oblatum.	92 B	Ciceronis cæſi caput ad Antonium delatum	177 A
Cæſarianorum militum licentia & inſolentia.	122 D	Caput Pacori per vniuerſam Syriam circumfertur.	188 D	Cinna Prætor	155 A
Cæſarianorũ militum patientia.	71 c	Capys conditor Capuæ.	150 D	Cinga fl.	53 c
L. Cæſar.	46 D. 124 D. 125 c	Carales	127 B	Cingentorix Treuir	19 c
L. Cæſar filius.	60 c	C. Carinas & P. Ventidius coſſ.		Cingentorix Cantij Rex	21 A
Sex. Cæſar	59 D	ſuffecti.	177 B. 203	Cingetorix princeps Treuirorũ.	25 D
Cæſar Octau. annali lege ſolut⁹.	171 A	Caritas annonæ in exercitu Cæſaris		Cingulum receptum	48 A
Cæſar Oct. cõſularũ petit.	173 D. 174 c	Carmonenſes	59 c	Cirra	114 B
Cæſaris Octauiani & Cleopatrz colloquium.	196 A	Carnutes.	12 D. 24 B. 25 A	L. Ciſpius	120 A
Cæſar Octauianus Conſul cum Q. Pædio.	174 D	Caroceli pop.	7 c	Ciuitates Achaiæ receptæ	72 D
Cæſar Octau. Galliã & Hiſpaniam prouincias Antonij occupat.	183 D	Caruleius.	172 A	Clades Tituriana in Eburonib.	22 A
Cæſar Octauianus & Antonius in Macedoniam traiciunt.	180 c	Carteia.	137 D	Clades Mundeniſis	137 B
Cæſar Octau. Imperator appell.	172 B	Carthago colonia.	143 A	Clades Mutinenſis	172 D
Cæſaris Octau. liberalitas in milites.	170 A	Caruilius Cantij Rex.	21 A	Clades & præliũ Philippenſe.	181 c
Cæſar Octau. Patribus ſuſpect.	173 A	Caſilinum colonia.	143 c. 169 A	M. Claudius M. f. Marcellus coſ. cum Ser. Sulpicio Rufo	41 c. 100
Cæſaris Octauiani ouatio.	185 c	Caſſius mons	83 B	C. Claudius C. f. Marcellus coſ. deſig. cum L. Aimilio Paulo	41 D. 120
Cæſari Octauiano ſtatua equeſtris aurea decreta.	170 D	L. Caſſius Longinus.	70 B	C. Claudius M. f. Marcellus coſ. cum L. Cornelio Lentulo	45 A. 200
Cæſar triũphi repulſam patitur.	173 c	Q. Caſſius Longinus.	45 B. 87 A	Cleopatra	83 B. 163 c
Cæſar Octauianus Triumuir	175 D	Q. Caſſius Trib. pleb.	59 B	Cleopatrz aſtutia	94 A
Cæſar Octau. Triumuir iterũ.	187 B	Q. Caſſius Gadibus præfectus.	60 A	Cleopatrz cũ Cæſare colloquiũ.	94 A
Reliqua vide in Octauius.		C. Caſſius.	65 B. 89 D. 90 c	Cleopatra prouincijs diuerſis donatur ab Antonio	187 B
L. Cæſetius Flauus Trib. pleb.	146 c	Caſſius prætor.	142 c. 148 D. 165 A	Cleop. & Ptolomæi coniugiũ.	102 D
Cæſonius Cn. Pomp. interficit.	139 A	Caſſius Cæſari ſuſpectus.	150 B	Cleopatrz ſtatua	129 D
Calaguritani.	54 D	Caſſius Imperator.	178 c.	Cleopatra Romã cũ fratre venit	131 D
Calatia.	143 B. 169 A	Caffio imperium confirmatũ.	178 c	Cleopatra Regina Regum	191 D
Caleci & Luſitani à Cæſ. domiti.	4 B	Caſſius in Rhodios expeditio-nem facit.	179 B	Cleopatrz in Antoniuũ amor.	191 B
C. Calenus.	39 A	Caſſius Syriam & Iudæã occu.	178 c	Cleopatrz fuga	193 D
Calenus.	148 D. 183 D	Caffij exitus voluntarius.	181 D	Cleopatra clam rebus Cæſaris ſtudet	195 B
Caleti.	36 C	Caffiullaunus.	20 c	Cleopatrz monumentum, ſiue maſolæum	195 B
Calpurnia Cæſ. vxor.	6 A. 150 B. 164 B	Caffiullauni oppidum.	20 D	Cleopatrz & Cæſaris Octauiani colloquium	196 B
C. Caluiſius Sabinus.	70 B. 186 D	Caſtra Corneliana.	60 D	Cleopatrz exitus	196 c.
Camelopardalis Romæ primũ viſus		Cataſcopus.	114 D	Cleopatrz ætas	196 D
Campania à Milone & Cæcilio concitatur	91 c	Caruilius Eburno.	21 B	P. Clodius.	5 D
Camulogenus Aulercus.	32 c	M. Cato	3 D. 5 c. 89 c. 111 A	P. Clodij cædes.	27 D
Candaui.	66 c	Catonis p. deſerta Syrtiũ pfect.	90 c	C. Clodius.	72 D
P. Canidij Craſſi res geſtæ.	189 B	Catonis Vticenſis exitus.	125 A	Clupea opp.	60 c. 111 c
C. Caninius.	38 B	Caturiges.	7 c	Cohors prætoria Antoniana.	169 D
Caninius Rebilus	60 D. 49 D	Cæditiuſ Saxa.	180 A	Cohortes vrbane M. Antonij.	109 D
E. Caninius Rebilus Conſul in paucas horas ſuffectus.	142 C. 202. 215.	Celtiberia	55 A. 137 D	Coloniz deductæ.	143 B
Caninius Rebilus Procoſ.	123 B	Cenomani.	20 D	Colonicæ cohortes.	59 c
Canopicum Nili oſtium.	100 c	L. Cenſorinus ab Antonio Syriæ præfectus.	184 A	Colloquium inter Antonium & Octauianum.	175 c
		Cenſura perpetua.	141 B		
		Cenſus populi actus.	131 A		
		Centrones.	7 c. 22 B		
		Ceraunij montes.	193 A		
		Cercina recepta.	115 D		
		Certamina quinquennalia.	145 c		
		Cetratorum cohortes.	55 B		

Hh

# INDEX POSTERIOR.

Columna Cæsaris.	159.c	M. Corta.	50 B	Dolabellæ exitus.	179.A
Cômoriètes Antonij & Cleop.	194 D	Cothon Adrumetinorū portus.	119 B	L. Domitius prætor.	6.B
Communis tumulus cælorū pu- gna Pharsalica	81.c	Cotuatius	28 A	L. Domitius Ahenobarbus.	45.D.
Commentarij aëtorum.	156.B	Cotus Heduius	30 A		48.A. 52. B. 180.C
Cometes Iulij.	168	Craſtinus euocatus	78 D	L. Domitius cæſus.	81 B
Comius Atrebas Rex.	17.c. 18.A. 34 A	Craſtinus cæſus	81 c	Cn. Domitius Caluin <sup>9</sup> Cōſul.	41 A. 200
Comius Atrebas Bellouacua	36. B	M. Craſſus	4 D	Cn. Domitius Caluinus.	70. B
Condruſij & Eburones	15. D	M. Craſſus Conſul iterum cum			103 D. 113 C. 149 D
Congiarū populo à Cæſ. datū.	129.B	Cn. Pompeio.	13. B. 200.	Cn. Domitius Caluinus Mag. Equitū	
Conerodunus	28. A	P. Craſſus	12 D. 13 D. 14 D	in dictatura perpetua Cæſaris in	
Conſentia	185. A	Criſpus Salluſtius Cercinnam		locum Octauij	144.D. 202. 216.
C. Conſidius	112.A. 115.C. 126.C	inſulam capit.	115 D	Cn. Domitius Ahenobarbus	180 c
C. Conſidus Longus	60. D	Curia Iulia	143 D	Domus Timonia Antonij	194 c
Conſpiratio in cædem Cæſaris.	149. c	Curia Pompeiana.	149 D	Donatium militum	129 c
Conſul vterq; paludatus ad bellum		Curioſolitæ	12 D	Drapes Senon.	38 B
proficiſcitur	45.D	Q. Curius	4 A	Drapes captus.	38 D
Conſulatus Cæſaris cum M. Bi- bulo.	4.c. 200	Q. Curio Trib. pleb.	50 B. 63 c	Drapetis mors.	39 c
Conſulatus quinquennalis Cæ- ſari decretus	91 A	C. Curio Trib. pleb.	41.c	Dumnacus	38 A
Conſulatus & Auguratus Sex. Pompeio adeptus	187 B	C. Curio.	43 B. 51 B. 60 c	Dumnorix Heduius.	7.C. 19. D
Conſules ſuffecti in partem anni primū creati cœpti.	139 D. 202. 214	C. Curio Imperator.	61 A	Duumviri municipiorum.	50 B
Conſules in quadrienniū deſig.	185 D	Curiones arte oratoria & elo- quentia clari	61 c	Dyrrachium.	67 A
Conſulum ex vrbe fuga	47 D	Curionis cædes in prælio	63 B		E
Contentio inter Phraatim Parthum & Mediū de præda & ſpoliis.	190 D	Cultus corporis Cæſaris	160 B	Eburones.	14 C
Controuerſia inter Ptolomæum & Cleopatram	93 A	Cyrene.	90 B	Eburones & Condruſi.	15. D
Conuentus	19 B. 27 c		D	Ebusus inſula.	114 A
Conuentus Cordubeniſis	59 c. 88 A	Daci.	144 A	Egeſaretus Theſſalus.	70 c
Conuiſtolitanes Heduius	30 A	Damaſippus.	126 D	Egymurus.	117. C
Q. Coponius	63 B	Darius Ponti Rex.	186 A	Elauer fl.	30 B
Corbei Bellouaci cædes	37 c	Decimatio.	169 c	Elephas in numis Cæſaris.	1. D
Corduba	133 A	Decius.	115 D	Epaphroditus Cæſaris libertus.	196 A
Corduba recepta.	138 A	Decumani.	110 B	Epinaſtus Aruernus	39 D
Corcyra	65.D. 89 B. 192 D	Decuriones.	48 D	Epidaurus	86 c
Corſinium	48 A	Dedicatio templi Veneris Ge- netricis	168 A	C. Epidius Marullus Trib. pleb.	146 c
Corſinium receptum.	48 c	Deiotarus.	103 c. 106 A	Epirus recepta.	66. D
Corinthus colonia.	143 A	Delphi.	72. D	M. Eppius.	125 c
Cornelia	164 A	Delta.	101. c	Eporedorix Heduius.	31 A
Cornelia Cinne filia Cæſaris vxor.	2 A	Dictatura annua.	91 A	Epulum populo Cæſar præbuit.	129 B
Cornelia Pompeij vxor.	82 c	Dictatura perpetua.	141 B	Equi deſultorij	129 D
P. Cornelius Dolabella	63 D	Dictatura abolita.	167 B	Equi Marti conſecrati.	150 D
P. Cornelius Trib. pleb.	91 D	C. Didius.	127 B. 132 c. 138 D	Equites Numidæ ſine frenis.	117. D
P. Cornelius Scipio euocatus	120 D	Dies cædis Pompeianæ.	83 D	Equus Cæſaris Veneri dicatus.	162. B
Cn. Cornelius Dolabella à Cæſare accuſatus	2 c	Diomedes.	195 c	Eſſedarij Britanni.	18. c
L. Cornelius Lentulus coſ.	45 A. 200	Dioſcorides	94 D	Eſſeda Britannorū in præliis	20 c
Cornelius Balbus	142 B	Diſſidium inter Cæſarem & Lepidum.	187 c	Eſſui.	21 B
Cornelius Gallus	195 A	Diuiſio imperij & prouinciæ tertia inter Cæſarem & Anto.	185 B	Eunoe.	163 c
Q. Cornificius Quæſtor	85 c	Diuitiacus Heduius.	9. A	Euphranor.	98 A
Coſſuria	164 A	Dolabella claſſi præfectus.	51. B	Euphranoris interitus.	100 D
L. Corta	19 A	P. Dolabella Trib. pleb.	91 D. 105. A	Euphrates fl.	189 D
L. Corta interfectus in prælio	22 A	P. Dolabella ad conſulatum præma- ture proueſtus.	108 D	Exauſtorati.	56. D
L. Corta xv vir.	149 A	P. Dolabella coſ. ſuff.	144 D. 203	Expediſio Cæſaris in Hiſpaniam contra Cn. & Sex. Pompeios.	132. B
		P. Dolabella	155. B		F
		Dolabella hoſtis à Senatu iudicatus		C. Fabius.	52. c. 53. A
		Dolabella abſolutus	175 A. (171 A	C. Fabius in Morinos miſſus.	24. A
				L. Fabius.	31. C
				Q. Fabius Maximus.	132. D
				Q. Fabij Maximi ex Hiſpania tri- umphus.	139. c. 202.

# INDEX POSTERIOR.

<b>Q. Fabius Maximus</b> cos. suffectus. 139. D. 202. 213	<b>Hedui</b> recepti 35. B	<b>Induciomarus</b> Treuir 19. C
<b>Fabius Pelignus.</b> 61. D	<b>Hedui</b> defectio 32. D	<b>Induciomarus</b> 24. B. C
<b>FELICITAS</b> pugnae signum Cæsarianis 122. B	<b>Heluetij</b> superati 8. A	<b>Insignia</b> Quintanorū, Elephas 123. B
<b>Falcatae</b> quadrigae 107. C	<b>Heluetij</b> vnde primum egressi 8. B	<b>Iotape</b> Medi Regis filia Alexandro Antonij filio desponsata 191. C
<b>Fanum</b> receptum 47. B	<b>Heluij</b> 28. B	<b>Isthmus</b> Corinthiacus 144. A
<b>Fanum</b> Herculis Gadibus 59. D	<b>Heluius</b> Cinna Trib. pleb. 147. A. 159	<b>Iuba</b> Rex 61. A. 62. D
<b>Fasti</b> à Cæsare correcti 103. A. 130. B	<b>Herculis</b> fanum Gadibus 59. D	<b>Iubae</b> regis & Petreij interitus 126. B
<b>Faustus</b> Pompeij gener 90. A	<b>Hercules</b> Gaditanus 139. A	<b>Iubae</b> & Numidarū crudelitas. 63. C
<b>Faustus</b> Sulla 123. D	<b>Hercules</b> inuictus, tessera Pompeianorum 81. D	<b>Iuba</b> filius à Cæsare in triumphum ductus. 128. D
<b>L. Figulus</b> 178. D	<b>Hæredes</b> Cæsaris 157. C	<b>Iuba</b> filius scriptor celeberrim⁹. ibid.
<b>Forma</b> & statua Cæsaris 160. A	<b>Herodes</b> Idumæorum Samaritarumque Rex 186. A	<b>Iudæi</b> in Ægypto 101. B
<b>Forum</b> Cæsaris 42. C	<b>Herodes</b> ab Antonio ad Cæsarem deficit 194. C	<b>Iudæi</b> ciuitate donati 105. D
<b>Forum</b> Iulij 143. C	<b>Hierosolimorū</b> muri instaurati. 105	<b>Iudæi</b> Cæsarem mortuū lugent. 159. A
<b>Frugalitas</b> Cæsaris 160. D	<b>Hippo</b> regius 127. A	<b>Iudæorum</b> regnū Herodi confirmatum. 189. B
<b>Q. Fufius Calenus</b> 65. D. 72. D. 85. B	<b>Hircanus</b> summus apud Iudæos Pontifex 101. A. 105. D	<b>Iulia</b> gens 1. A
<b>Q. Fufius Calenus</b> Consul 110. D. 201	<b>A. Hirtius</b> Cos. desig. 144. C	<b>Iulia</b> Cæsaris filia 164. B
<b>Q. Fulginius</b> primus hastatus 53. C	<b>A. Hirtius</b> Consul 170. C. 203	<b>Iulia</b> Cæsaris filia Pōpeio nupta. 6. A
<b>Fulvia</b> Antonij vxor 183. C	<b>Hirtius</b> & Pansa Imperatores appellati 172. B	<b>Iuliae</b> Pompeij Cæsaris filiae mors. 19. A
<b>Fulvia</b> virilis animi mulier 183. C	<b>Hirtij</b> Consul is apud Mutinam caedes 172. C	<b>Iulia</b> mater M. Antonij 184. D
<b>Fulviae</b> mors 185. A	<b>Hissani</b> 66. A	<b>C. Iulius</b> Cæsar 1. C
<b>C. Fufius</b> Cotta 28. A	<b>Hispalis</b> recepta 138. C	<b>Sex. Iulius</b> Cæsar 1. C. 178. C
<b>G</b>	<b>Hispania</b> prouincia 4. B	<b>Iulus.</b> 1. A
<b>Gabinus</b> 86. A	<b>Hispania</b> citerior 56. D	<b>L. Iunius</b> Patiecus. 133. B
<b>Gades</b> 59. A	<b>Hispanicæ</b> cohortes 147. B	<b>Iura</b> mons 7. B
<b>Gadibus</b> templum Herculis 139. A	<b>Hispania</b> vltior recepta 59. D	<b>Ius</b> liberorum 131. B
<b>Gaditana</b> insula 59. B	<b>Hispella</b> 143. B	<b>L</b>
<b>Gaditani</b> ciuitate Ro. donati 60. A	<b>Honores</b> Cæsari decreti. 91. A. 141. A.	<b>T. Labienus.</b> 7. C. 18. D. 26. D. 32. C.
<b>Ser. Galba</b> 13. B. 149. D	<b>Honores</b> Cæsari post victoriam decreti 127. D. 201. 202	(68. D. 89. C. 132. D.
<b>Gallia</b> Transalp. noua prouin. 64. D	<b>Honores</b> & præmia militaria 72. C	<b>Labienus</b> Galliae Togatae pfect. 40. B
<b>Gallia</b> citerior Antonio per plebiscitum decreta 168. B	<b>Hortensius</b> classi praefectus 51. B	<b>Labieni</b> crudelitas 74. A
<b>Galliae</b> & Illyricum 5. D	<b>Hyberna</b> Belgica 19. B	<b>Labienus</b> à Cæsare ad Pompeium deficit 67. A
<b>Galli</b> Cisalpini ciuitate donati 64. D	<b>I</b>	<b>Labienus</b> caesus 137. B
<b>Gallicus</b> triumphus 128. B. 201	<b>IACATA</b> EST ALBA, Cæsaris in Rubiconis fl. transitu exclamatio 46. C	<b>Labienus</b> Ciliciam subigit 134. C
<b>C. Gallonius</b> 59. B	<b>Iadertini</b> 85. D	<b>Labienus</b> Parthorū Imperator. 184. C
<b>Ganges</b> fluuius 180. D	<b>Iberus</b> flu. 55. C. 89. B	<b>Labienus</b> à Ventidio captus 186. B
<b>Ganymedes</b> Eunuchus 96. A	<b>Iccius</b> portus 19. C	<b>Lacerani.</b> 54. D
<b>Gebenna</b> 28. C	<b>Idus</b> Martiae 149. D	<b>Lacus</b> Lemanus 7. B
<b>L. Gellius</b> Poplicola 178. A. 193. C	<b>Idus</b> Martie, parricidium dict⁹. 159. D	<b>D. Lælius.</b> 65. A. 70. D. 85. A
<b>Genabum</b> 36. A	<b>Ilerda</b> 52. D. 53. B	<b>Lanuuium</b> 143. B
<b>Genabum</b> Cornutum opp. 28. A	<b>Ilienses</b> restituti 143. B	<b>Laodicea</b> à Dolabella occup. 178. D
<b>Genusium</b> flumen 75. B	<b>Illurgauonenses</b> 54. D	<b>Larissa.</b> 76. A
<b>Gergobia</b> Boiorum opp. 28. D	<b>Imagines</b> ciuium Ro. in pompa triumphi Africani transmissae 128. D	<b>Latrobrigi.</b> 7. A
<b>Gergouia</b> 30. B	<b>Imperium</b> quinquennale Cæsari decretum 6. B	<b>Lauicanum</b> Cæsaris 157. C
<b>Germani</b> 9. C	<b>Imperium</b> Cæsari in alterum quinquennium prorogatum 13. B	<b>Leges</b> Cæsaris 64. C. 130. A
<b>Germanorū</b> in Galliam transitus 8. C	<b>Imperij</b> & prouinciarum inter Antonium & Cæsarem Octavianum diuisio altera 183. A	<b>Legio</b> vernacula 59. C
<b>Germanorum</b> clades & fuga 10. A		<b>Legio</b> Alauda 6. C
<b>Getæ</b> 144. A		<b>Legio</b> Cilicensis 78. B
<b>Gnidiis</b> libertas concessa 84. C		<b>Legiones</b> Macedoniæ. 167. B
<b>Gomphi</b> opp. 75. C		<b>Legiones</b> Syriacæ. 78. B
<b>Gomphi</b> recepti 75. D		<b>Legio</b> tertia 24. A
<b>Gorduni</b> 22. B		<b>Legio</b> quarta. 169. D
<b>Grudij</b> 22. B		<b>Legio</b> octaua. 48. B
<b>H</b>		<b>Legio</b> nona. 64. A
<b>Harudes</b> 8. B. 10. B		
<b>Hedui</b> 8. B		

Hh ij



# INDEX POSTERIOR.

Legio. xxxvi.	104. B	Q. Ligarius.	149 D	Menapij subacti	25 B
Legio xxxvii.	97 A	Ligeris fl.	14 B. 32 B	Menecrates Sex. Pomp. libert <sup>9</sup> .	186 C
Legio Martia ab Antonio ad Cæ-		Lingones	33 A	Menecrates & Appollophanes	
lare m transit.	169. D	Litanicus Hedus	30 D	Sex. libert. rei nauali præfecti.	186 D
L. Lentulus Consul	45 A. 46 D	L. Liuius Regulus	125 B.	Menedem <sup>9</sup> Macedon. princeps.	70 B
L. Lentulus	82 C	Lollia A. Gabini j à Cæsare adamata	(163 B.	Mensis Iulius	145 B
L. Lentuli mors	84 A	Luca.	13 A	Mensis intercalaris	130 B. C
P. Lentulus	82 C	C. Lucretius	49 A	Mensis intercalaris sublatu s.	209
P. Lentulus Spinter	48 A. 154 D	L. Lucullus	5 D	M. Messalla	178. B. 123. C.
Lentulus Marcellinus	73 B	Lucterius Cadurcus	38 B. C	C. Messius	115 C
M. Lepidus Hispaniæ Præfectus	64 D	Lucterius captus	39 C	Metellus Nepos Trib. pleb.	3. D
Lepidus Præfectus vrb.	92 B	Ludi Circenses facti	129 D	L. Metellus Trib. pleb.	51. A
Lepidus Magister Equitum Cæ-		Ludi funebres	158 B	Q. Metellus Pius Scip. focer Pom.	45 B
laris.	128 A. 155 D. 201. 214	Ludi Latini	168 A	Metropolis Thessaliæ	75 D
Lepidus Magister Equitum in lo-		Lugdunum conditum	177 C	Metropolis reliquæq; Thessaliæ	
cum Antoni j	142 C. 202. 214	Lupia opp.	166 B	ciuitates receptæ.	75 D
Lepidus Cæsare ab Antonio rege		Luteria Parisiorum	32 C	Militaris seditio	109 C
salutato ingemit	147 D	Lyffus	69 B	Milites Antoniani host. iudic.	173 A
Lepidus Pontifex Max.	165 D	Lyffus recepta	69 D	Milites à Bruto & Cassio in Co-	
Lepidus Cos. desig.	110 D. 201	M		lonias diuisi	165 B
Lepidus Procos.	88 D. 203	Macedonia recepta	70 C	Militum in Cæsarem triumphan-	
Lepidus Consul desig. iter.	176 A. 203	Macedonia prouincia Dolabellæ		tem dicacitas & licentia.	129 A
Lepidus hostis iudicatus	174 B	decreta	166. A	Milo exulâs Campaniâ cõcitat.	91 E
Lepidus IIIVIR reip. const.	175 D. 203	Macedonia D. Bruto pro Gallia		Milonis cædes	91 D
Lepidus IIIVIR iterû reip. con-		decreta.	168. B	L. Minutius Basilus	26 B
stituend.	187 B. 205	Magistri Equitum Cæsaris in di-		Minutius Silo.	87 C
Lepidus & Antonius per Cæsarem		ctatura perpetua.	142 C. 202. 216	L. Minutius Flaccus.	134 B
Octaviû Senatui reconciliati.	175 B	Cn. Magius Præfect. Fabrûm.	49 C	M. Minutius Crispus	178 C
Lepidus Paullum fratrem suum		Malaca	89. A	Michridates Mennei filius Perga-	
proscribit.	176 C	Malchus Nabeorum Rex	186 C	menus	100 D. 101 B. 108 B
Lepidi ex Hispania triumphus		Manubiæ Cæsaris	129. A	Moneses Parthus.	189 C
	110 D. 177 B. 201. 203	M. Marcellus Consul	41 C. 200	Monetæ & vectigalibus serui	
Lepidus Cæsari & Antonio		C. Marcellus Consul	41 C. 200	præfect	140 D
suspectus.	183 A	C. Marcellus Rhodijs nauibus à		Molo Rhodius Rhetor	2 C
Lepidus in Siciliam ex Africa		Pompeio præfectus.	65 B	Melodunum Senonum opp.	32 C
traicit.	187 C	M. Marcellus Ælernius	88 A	Montes Coronei	65 D
Lepidus Messanam receptam di-		M. Marcello reditû Cef. cõcessit.	128 A	Morini	17 B C
ripit & incendit	188 A	Marcomanni	10 B	Morini subacti	18 D
Lepidus Siciliam vniuersam sibi		Mari j trophæa à Cæs. restituta.	3 B	Morinorû syluæ & paludes.	15 B. 18 D
vendicat	188 A	Marfi mors	179 A	Morinorum portus	17 D
Lepidus Cæsari supplex	183 B	Martia legio ab Antonio ad Cæ-		Mosa fluuius	16 E
Lepido imperiû ademptû.	188 B. 205	sarem transit.	169 D	Motus in Gallia noui	35 C
Lepris recepta	112 A	Martius	60 D	Motus & tumultus vrbani.	104 D
Lesbus	82 C	Marullus & Cæsetius Trib. pleb.	155 C	Munatius Plancus	175 B
Leuaci	22 B	Massiliæ oppugnatio	58 A	L. Munari j Planci triumphus ex	
Leucas insula à M. Agrip. recep.	193 A	Massiliæ deditio	59 A	Gallia.	177 B. 203.
Lex Cæsaris agraria	5 A	Massilia recepta	60 B	L. Munatius Planc. & M. Titius ab Anto-	
Lex de Comitij s & iure Magistr.	41 B	Mauretania	113 D	nio ad Cæs. Octavianû transeûit.	192 C
Lex sumptuaria	130 C	Mazaca opp.	106. A	Munda recepta.	137. C
Lex curiata	166 D	Mecœnas	187	Mundente prælium	136. A
Lexouij	14 C	Medici aliarumq; liberalium artium		Munus gladiatorium	129. D
Libera, pars Macedoniæ	70 B	professores ciuitate donati.	131. B	Murus ad lacum Lemanum.	7. B
Liberi Antoni j & Cleopatræ Sol		Medus Antoniû ad bellum Parthis		Mutia Cn. Pompeij à Cæsare	
& Luna vocati	187 B	inferendum sollicitat	190 D	adamata.	163 B
LIBERTAS, Brutianis pro tel-		Megarenses	85 C	Mutina ab Antonio obfessa.	170. D
lera fuit	181 B	C. Memmius Prætor	6 B	Myliſſa	184. C
Libri Sibyllini	146 B	Mena Sexti Pompeij libertus.	185 A	Myra recepta.	179. D
Licinius Crassus.	51. B	Menapij	15 B. 19 A. 25 B. 26 D	Mytilena.	82. C

## N

## INDEX POSTERIOR

- Narbo 28.B.39.D  
**L.** Nasidius 57.C  
 Nasidius 127.B  
 Natalis Cæsaris 145.B  
 Naues Britannicæ 54.B  
 Nauiū Antonianarū magnitudo. 193.C  
 Naumachia. 130.A  
 Neapolis. 111.C  
 Neapolita. portus ad mare Egeū 181.A  
 Nemesis siue indignationis sacellū.  
 Nemetes 10.B (92.C  
 Nemetocerna 39.D.40.B  
**Ti.** Nero. 100.C  
 Neruij 11.D.22.B.25.B  
 Neruiorum paludes, æstuaria, &  
 syluæ. 11.D  
 Neruiorum cædes. 12.B  
 Nicomedes Bythinus. 106.A  
 Nicopolis à Cæs. condita in aduer  
 sa sinu Ambracij parte. 193.A  
 Nicopolis Armeniæ. 104.A  
 Nomina Imperatorum scutis mi-  
 litum inscribi solita 88.B  
 Nonius Niger Quæstor 4.A  
 Norba. 89.A  
**C.** Norbanus. 18.A  
 Noricus Rex. 48.B  
 Nouæ tabulæ. 64.B.109.A  
 Nouiodunum. 11.C  
 Nouiodunum Biturigum. 29.A  
 Nouiodunum Hedurum. 32.A  
 Nouocomum colonia 41.C  
 Numerus hostium auspiciis Cæ-  
 saris cæsorū. 163.A  
 Numidia prouincia à P.R. facta. 127.A  
  
**O**  
 Oceanus. 17.A  
 Oceani simulachrum aureum  
 in triumpho Cæsaris 128.B  
 Octacilius Crassus. 69.B  
 Octauæ pro decimis multæ no-  
 mine imperatæ 127.B  
 Octauia. 19.B  
 Octauia Cæsaris neptis. 42.D  
 Octauia Cæsaris soror Antonio  
 desponsatur 185.B  
**M.** Octavius. 63.D.65.B.85.C.  
**M.** Octauij Legat. more voluntar. 179.A  
**M.** Octavius in pugna Actiaca sinistru  
 classis cornu ducit. 193.C  
**C.** Octavius & Cn. Domitius Mag.  
 Equit. suff. 144.D.202  
 Octavius ad bellum Parthicum  
 à Cæsare præmissus. 144.C  
**C.** Octavius. 89.D.154.D  
 Octavius à Cæs. testamēto adopta-  
 tus & hæres scriptus. 166.B  
 Octauij Cæsare interfecto in Italiam  
 traiectus. 166.B  
 Octauij ad urbem reditus. 166.C  
 Octauij à Cæsare adoptio. 166.D  
 Octa. Cæs. ex sorore nepos. 144.B.216  
 Octauij liberalitas in præstan. Cæ-  
 saris legatis 167.A  
 Octauij<sup>9</sup> Tribunatū pleb. petit. 168.C  
 Octodurus. 13.C  
 Opera publica Cæsaris. 129.C.143.C  
 Orchomenus. 72.D  
 Orgetorix Heluetius. 7.A  
 Oricum receptum. 66.D  
 Orientis Imperium Cassio &  
 M.Bruto à Senatu decretum. 171.C  
 Ornamenta cōsularia Cæsari Octa-  
 uio decreta. 173.C  
 Oscenses. 54.D  
 Ouatio Cæs. ex mōte Albano. 146.D  
  
**P**  
 Pacorus Syriam & Palæst. occu. 184.C  
 Pacorus iterū Syriam inuadit. 188.D  
 Pacorus cæsus 188.D  
 Panis è chara radice 71.C  
 Panfa Consul vulneratus 172.B  
 Parada opp. 123.C  
 Paretonium 194.B.195.A  
 Parisij. 28.A  
 Parthini capti. 70.D  
 Parthini. 89.B  
 Parthi Antiochiam capiunt. 184.C  
 Parthi Apameam capiunt. 184.C  
 Parthi duce Labieno & Pacoro  
 Syriam inuadunt 184.C  
 Patara recepta. 179.D  
 Patræ 90.A  
 Pax inter Cæsarem Octapium &  
 Antonium. 185.D  
 Pax cum Sex. Pompeio facta. 185.D  
 Pecunia imagine Cæs. signata. 141.C  
**Q.** Pedius. 10.D.11.C.132.D  
**Q.** Pedij ex Hisp. triumph. 139.D.202.  
**Q.** Pedius & Cæsar Octavianus  
 coss. creati. 174.D.203  
**Sex.** Peduceius. 64.D  
 Pelusium. 83.B  
 Pelusium captum. 101.A  
 Pelusium à Cæsare captum. 195.A  
 Peneus amnis. 82.C  
 Percussores Cæs. capitol. occup. 154.D  
 Percussorum Cæsaris cum M. An-  
 tonio reconciliatio. 157.B  
 Percussores Cæs. q̄stione habita  
 condemnati. 175.A  
 Petra. 71.A  
 Petreius 31.D.52.C.55.D.113.C  
**M.** Petreius Theffalus 70.C  
 Petronius 121.C  
 Pharnabatus Hyberorū rex 189.B  
 Pharnabates Pacori legatus cum  
 exercitu cæsus 186.B  
 Pharnaces Mithridatis filius. 103.B  
 Pharnaces victus. 107.C  
 Pharsalia. 65.C  
 Pharsal. pugnæ dies & temp. 81.A.207  
 Pharsalus. 76.B  
 Pharos capta. 98.C  
 Philip. Codrus Pōp. Libertus 84.A  
 Philo 138.B  
 Photinus Eunuchus 83.C.93.B  
 Photini & Achillæ in Cæsarem  
 conspiratio 93.C  
 Photini cædes. 96.B  
 Phraaspa regia Medorum vrbs ab  
 Antonio oppugnata 189.D  
 Phraates Orodus filius. 189.C  
 Phraatis in patrem & fratrem  
 impietas & parricidia 189.C  
 Pictones. 28.B  
 Pietas Pomp. militaris tessera. 137.B  
 Pinarius 180.D  
 Pinarius Scarp<sup>9</sup> Africā obtineb. 194.B  
 Pindarus Calsij Libertus 181.D  
 Pireum 85.B  
 Piruste 19.B  
 Pisaurum receptum 47.B  
**L.** Piso 6.A  
**L.** Piso Cæsaris focer 155.D  
 Placentia 64.A  
**L.** Plancus. 53.A  
**L.** Plancus cos. designatus. 144.D.203.  
 Plemmius. 187.  
 Pletorius Cestianus. 127.A  
 Pleumosij. 22.B  
 Pola Istriæ, Pietas Iulia dicta. 143.C  
 Polemocratia. 178.B  
 Polemon Ponti Rex. 190.A  
 Polemonem Antonius Armenia  
 maiore donat. 192.A  
 Pomerium vrbis ampliatum 143.C  
 Pompeia 164.D  
 Pompeia Cn. Pompeij filia 125.C  
**Cn.** Pompeius Magnus Cos. iterum  
 cum M. Crasso 13.B.200.  
 Pomp. Cos. tertium. 41.A.200  
 Pomp. Cos. sine cōleg. pri. 41.A.200  
 Pompeij ex vrbe excessus 47.C  
 Pompeius Imperator. 74.A  
 Pōpeius p cōtumeliā à militib. Aga-  
 memnō & Rex regum appell. 77.A  
 Pompeij fuga. 80.C  
 Pompeius Ptol. Regis tutor. 83.B  
 Pompeij cædes 83.D  
 Pompeij & Sullæ imagines  
 dissectæ. 91.A  
**Cn.** Pōp. Pōpeij Magni F. 70.C.89.C.113.D  
**Cn.** Pomp. Hispaniam occupat. 132.A  
 Pihij

Cn. Pompeij post Mundensem cladem fuga. 137 D. 138. D  
 Cn. Pompeij Iunioris cædes. 139. A  
 Sex. Pomp. Pompeij Magni F. 82. c  
 Sex. Pompeius Hispaniâ occupat. 132 D  
 Sex. Pomp. pfect. claf. & oræ marit. 173. B  
 Sex Pomp. post clad. Mund. fuga. 137. D  
 Sex. Põp. inter pcul. Cæf. cõdemn. 175 A  
 Põpeij in ciues pscript. pietas 177 A  
 Pompeius Italiam inuadit 185 A  
 Pompeius cos. defig. 185 D. 205  
 Põp. pace fracta bellũ reparat. 186 c  
 Põp. clades ppe Meffanâ & fu. 187 D  
 Pompeius accepta extrema clade in Mytilenam appellit. 188. B  
 Pompeius legatos ad Anton. mittit vt ab ipso recipiatur. 188 B  
 Pomp. à M. Titio cap. & occif. 188. c  
 Pompeius Rufus. 122. D  
 C. Pomponius. 65. B  
 M. Pomponius. 84. D  
 Pons in Arari 8  
 Pons in Ligeri 28 D  
 Pons in Rheno 16 B  
 Pons alter in Rheno. 25 D  
 Pons Rhodani 7 B  
 Pontica Cæf. victoria. 107 D. 201  
 Ponticus Triumphus 128 D. 201  
 Pontius Aquila 149 D  
 Pontus à Pharnace occupatus. 104. c  
 Pontus receptus 108. A  
 Popillius Lenas. 152. D  
 Porta Decumana in castris. 73. c.  
 Portus Alexandrini obftructio. 95. D  
 Portus Iccius. 19. c  
 Portus Morinorum. 17. D  
 Portus Nympheus 69 B  
 Potthumia Cæfaris amica. 163 B  
 Præfecti vrbis sex. 132 B  
 Prælium ad Alexiam 34 B  
 Prælium Mundenfe 136 A  
 Prætores. x. designati 109 B. 201. 209  
 Prætores. xiiij. facti. 140. c. 202. 214.  
 Prætores creati 142 c. 202. 215.  
 Prætoriam cohors Antonij 169 c  
 Prætorium in castris 56 A  
 Primus haftatus. 53. c  
 Proculius. 195. c  
 Proculius Cæfarianus. 195. c  
 Prodigia. 81. c  
 Prodigia cede Cef. denũciantia. 150 c  
 Prodigium. 135. b  
 Proſcriptio 176. A  
 Proſcriptorum numerus 176. c  
 Proſcriptorum fuga. 176. D  
 Prouincia. 33. A  
 Prouinciæ Cæfari decretæ. 6 A. 144 B  
 Prouinciæ decretæ 51 B. 64 D

# INDEX POSTERIOR

Prouinciæ percufforib. decretæ. 157 B  
 Ptolomæus 83 A  
 Ptolomæi testamentum 93 A  
 Ptolomæi & Cleopatrz recõciliatio. 94 c  
 Ptolomæus Iunior. 94 c (94. c  
 Ptolomæi regis interitus. 102 c  
 Ptolomæi Philadelphi Bibliotheca confagrat. 95 B  
 Ptolomeus Cæfariõ rex regũ. 191 D  
 Pugna Pharſalica 79 A  
 Pugna ludicra 130 A  
 Pugna naualis ad Actium inter Cæſarem & Antonium 193 c  
 Pyrrhica faltatio 130 A  
 Q  
 Quadrigæ in Capitolio Cæfari decretæ. 127. D  
 Quadrigæ falcatæ. 107. c  
 Quæſtores. xl. creati. 140. c. 214.  
 Quindecimuiſi primi Maſſilienſi. 51 D  
 Quintani. 123. A  
 Quintanorũ inſignia, elephãti. 123. B  
 Sex. Quintilius Varus. 48. D. 61. B  
 Quiritũ nomine milites à Cæſ. appellati, pudore ſuffuſi ſunt. 110. A  
 R  
 Rauraci 7 A  
 Res à Cæſare in Gallia geſtæ. 39 D  
 Res in Africa à Curione geſtæ. 60 D  
 Res à Caninio, Fabioq; cum Pictonibus finitimisq; popul. geſtæ. 38 A  
 Res à Cn. Domitio contra Pharnacem geſtæ. 103. c  
 Res ad Dyrrachium geſtæ 72 A  
 Res in Eburonibus geſtæ 26 c  
 Res cũ Neruijs, Eburonib., Aduaticis, finitimisq; populis geſtæ. 21 B  
 Res in Hispania vltiore contra Varronem geſtæ. 59. B  
 Res in Hispan. citiore contra Petreium & Afranium geſtæ. 52. D  
 Res cum Neruijs & finitimis pop. geſtæ duce Q. Cicerone. 22. B  
 Res ad Maſſil. terra mariq; geſtæ 57 A  
 Res apud Pariſios duce Labieno geſtæ 52. c  
 Res in Theſſalia inter Cæſarem & Pompeium geſtæ. 77. B  
 Res aduerſus Treuiros duce Labieno geſtæ. 24. B  
 Rhedones. 12. D  
 Rhemi. 23. D. 36. B  
 Rhenus fl. 8. A. 15. c  
 Rhenus ponte iunctus. 16. B  
 Rhenum Cæſar ſecundò traicit. 25 D  
 Rheni ſimulachrum aureum in triumpho Cæſaris. 128. B  
 Rhodanus fl. 7. B

Rhodani ſimulachrum aureum in triumpho Cæſaris. 128. B  
 Rhodus. 98. A  
 Rhodus à Caſſio capta & direp. 179. c  
 Rhodii prælio nauali à Caſſianis ſuperati. 179. c  
 Rhuteni. 28. B  
 Rogus Cæſaris. 158 D  
 Roſcillus, Ægus, fratres Allobroges. 73. A  
 L. Roſcius. 21. B. 24. A  
 L. Roſcius prætor. 46. D  
 Rubico fl. Galliz & Italiz terminus. 46. B  
 L. Rubrius. 48. D  
 Rubrius Rex. 149. D  
 Ruſpina recepta. 112. A  
 S  
 Sabis fl. 12. A  
 Sabura Iubæ Regis Præfectus. 62. B. 126. D. 117. D  
 Sacerdotes Iulij. 145. D  
 Saguntus. 133. B  
 Samarobrina. 21. B  
 Samarobrinez Cæſ. hyberna. 24. A  
 Salone. 66. A  
 Salonenſes. 66. A  
 C. Saluſtius Criſpus. 109. c  
 Saluſtius Numidiz Proconſul. 127. A  
 Saltus Pyrenæi. 52. D  
 Sardinia. 50. B  
 Sarſura opp. 120. D  
 Sarſura capta. 120. D  
 P. Saſerna. 112. c  
 Scæua Centurio 72. c  
 Scæuæ Centurionis mors. 74. A  
 Scaldis flu. 26. D  
 Scapula. 89. c  
 T. Scapula. 132. c  
 Scapulæ mors voluntaria. 138. A  
 Scipio. 70. A 89. c. 111. A  
 Scipio Imperator 90. D  
 Scipionis mors ſpontanea. 127. A  
 Scotius mons. 107. A  
 Scotuſſa opp. 77. c  
 L. Scribonius Libo. 63. D. 65. B  
 Seditiones vrbanz. 91. B  
 Sedulius Lemouicum princeps. 35. A  
 Seduni. 13. B  
 Seduſij. 10. B  
 Segni. 26. c  
 Segonax Cantij Rex. 21. A  
 Segontiaci pop. 20. D  
 Segufiani. 33. A  
 Sella aurea Cæſaris cum corona aurea. 145. c  
 Seleucus. 195. A  
 Senatorum ex vrbe fuga. 47. D

# INDEX POSTERIOR.

Senatorū numerus ampliatus. 140. c	Supplicatio. xx. dierum decreta. 35. c	L. Torquatus. 66. D. 126. D
Senatus suppletus. 131. c	Supplicationes propter Antonium	Torquatus Quæstor. 172. B
Senatusconsultum de decretis	profligatum decretæ. 373. A	Traiectus in Britanniam breuissimus ex Morinis. 17. B
Cæsaris 165. D	Supplicationes decretæ ob res	Traiectus ex Britannia. 18. D
Senones. 24. B. 25. A. 28. A	prosperè gestas à Ventidio	Traiectus Cæsaris in Britanniam
Septemviris epulonū vnus additus. 140. c	contra Parthos. 186. c	secundus. 20. A
L. Septimius. 83. c.	Syrrium deserta. 90. c	C. Trebatius. 142. B
Sequani. 8. c. 33. A	T	L. Trebellius 91. D
Serapion. 94. D	Tabulæ proscriptorum. 176. B	Trebellius Trib. pleb. 105. A
Q. Sertorius. 15. A	Tamēsis flu. 20. c	C. Trebonius Legatus Cæsaris Britan-
Seruilia Catonis soror à Cæsare	Tarraconenses. 54. D	nos in fugam vertit. 20. c
adamata. 163. B	Tarcondimotus. 150. D	C. Trebonius Legatus. 26. D 27. B
Seruilia M. Bruti mater. 148. D	Tarsus. 105. D. 178. D	C. Trebonius cum duabus legionib.
P. Seruilius Isauricus. 2. c. 64. B	Taurus insula. 86. c	Genabi hybernar. 36. B
Seruilius Consul. 91. c. 201	Taximagatus Cantij Rex. 21. A	C. Trebonius cum tribus legionib. ad
P. Seruilius Casca. 149. D. 153. c	Tegea opp. 121. B	oppugnandam Massiliam à Cæ-
P. Seruilius & L. Antonius coss. 185. B	Templum Cæsaris & Clementiæ. 140. B. 141. c	sare relictus. 52. B. 57. B
P. Seruilius Rullus. 185. A. (203	Templum Concordiæ. 141. c	C. Trebonius Procos. 89. A
Sesuvij. 12. D	Tenchteri. 15. c. 16. c	C. Trebonius Asper Consul successus. 139. D. 202. 213.
Sex præfecti vrbis. 132. B. 203	Terracina. 166. c	C. Trebonius ante fores Curie Antio-
T. Sextius. 36. D	Tessera militaris Cæsarianorum	niū detinet, quod minùs Cæsari
Sextius Maso. 149. D	pugna Pharfalica, Venus Ge-	interficiendo adit. 150. A. 153. A
Sicambri. 16. D	netrix. 81. D	C. Trebonij cædes. 167. A
Sicambrorū siluæ & solitudines. 16. D	Tessera militaris Pompeianorum	Treuiri. 9. B. 19. c. 25. c
Sicilia recepta. 60. c	pugna Pharfalica, Hercules in-	Treuiri subacti. 37. D
Sicoris fl. 53. D	uictus. 81. D	Treuirorum clientes. 15. D
Simulachrum Cæsaris cum stella	Tessera Cæsarianorum militaris	Treuirorum factio duplex. 19. c
crinita in vertice. 159. D. 168. A	pugna contra Scipionem, Feli-	Triboces. 10. B
Sinope opp. 107. D	citas. 122. B	Triarij. 37. B
Sinus Ambracius. 193. A	Tessera militaris Cæsarianorū præ-	C. Triarius. 65. A. 79. A
Sipons. 185. A	lio Mundeni, Venus. 137. B	Tribunitia potestas Cæs. cōcessa. 145. A
P. Sittius. 114. B. 116. A	Testamentum Cæsaris. 157. c	Trinobantes. 20. D
Sontiates. 189. B. 14. D	Thapsus. 121. c	Triumphus Cæsaris quatuor. 128. B. 201
C. Sossij res gestæ.	Thasus insula. 181. A	Triumphus Cæs. ex Hispan. 139. c. 202
C. Sossius cos. cum collega ad Anto-	Thebe. 72. D	Triumphus D. Bruto decretus. 173. A
nium transit. 192. B. 206	Thebenna recepta. 121. A	Triumviratus Reip. cōstituendæ inter
Spurinna Aruspex 150. D. 152. c	M. Thermus. 2. c	Lepidū, Antoninū & Cæsare. 175. D. 203
Statilius. 124. c	Thermus Prætor. 47. B	Triumvirorū ad urbē ingressus. 176. B
L. Statius Murcus. 68. A. 178. c	Theffali. 70. B	Triumviratus Reip. cōstituendæ in
Statius Oppianus. 189. D.	Theffalia recepta. 70. c	alterū quinquenniū initus. 187. B. 205
Statua Cæsaris cum astro in ver-	Theffali immunitate donati. 82. B	Troia ludus puerorum. 130. A
tice. 159. D. 168. A	Theodotus Samius Rhetor. 83. c. 92. B	Trophæum Cæsaris Ponticum. 108. A
Statua equestris aurea Cæsari	Theophilus Corinthus. 194. B	Troph. Mithridatis de Triario. 108. A
Octauiano decreta. 170. D	Theopompus Gnidius. 84. c	Tubero. 3. A. 50. B. 60. c
L. Straberius. 66. D	L. Thorius. 88. A	Tulingi. 7. A.
Strato Rhetor Bruti familiaris. 182. D	Thurij. 185. A	Tullius Rufus. 122. D
Strymon flu. 180. D	Thyrus Libertus Cæsaris. 194. D	L. Tullius Cimber. 149. D. 153. B
Suessiones. 11. c. 36. B	Tignum. 47. B	Tumultus in Heduis. 30. D
Sueti. 9. B. 10. B	Tignum receptum. 47. B	Tumultus & seditiones legionum
Sulla dictator Cæsari infensus. 2. B	Tisdra recepta. 116	in Hispania. 87. A
Sullæ & Pompeij statuæ à Cæsare	Titinius euocatus. 181. c	Turones. 12. D.
restitutæ. 142. D	Titinij mors voluntaria. 181. D	
P. Sulla. 72. A	M. Titius & L. Munatius Plancus ab	V
Sulchitani. 127. B	Antonio ad Cæsare transeunt. 392. c	Valerius Catullus Poeta Cæsarem
Sulmonenses recepti. 49. A	Q. Titurius Sabinus. 11. A. 14. c. 17. c. 19. A. 21. D	carminib. profcindit. 161. c
P. Sulpitius Rufus. 17. D	Q. Titurius Sabinus interficitur. 22. A	M. Valerius Proculus. 10. B
P. Sulpitius Prætor. 85. A		M. Valerius Messalla Consul. 41. A. 200
Supplicatio Cæsari decreta. 13. A		

# INDEX POSTERIOR

<b>Q. Valerius.</b>	50. B. 51. B.	<b>Ventidius Parthos in agro Cyrrhe-</b>	<b>Vnellorum.</b>	14. C
<b>Valerudo Cæsaris.</b>	160. B.	<b>sticus magna clade afficit.</b>	<b>Vitia in Cæsare notata.</b>	163. B
<b>Vangiones.</b>	10. B	<b>Ventidius primus &amp; solus de Par-</b>	<b>Vlla opp.</b>	88. C. 133. A
<b>M. Varro vltiori Hispan. à Pomp. pfe-</b>		<b>thi triumphat.</b>	<b>Vnelli.</b>	12. D. 14. C
<b>A. Varro. 68. D.</b>	(Ætus 52. C	<b>Venus Victrix, tessera militaris</b>	<b>Vinum Mamertinum.</b>	160. D
<b>Varro traditis legionib. cū rationib.</b>		<b>Cæsarianorum.</b>	<b>Vocontij.</b>	14. D
<b>publicis se ad Cæsare cōfert.</b>	59. A	<b>Venus, Cæsarianorū tessera pugna</b>	<b>C. Volusenus.</b>	17. B
<b>Varroni homini sui seculi doctissimo</b>		<b>Mundensi.</b>	<b>C. Volcatius Tullius.</b>	26. B. 72. A
<b>bibliothecæ digerendæ cura à Cæ-</b>		<b>Venus armata annulo Cæsaris inicul</b>	<b>Vota solemnia p salute Cæsaris.</b>	145. B
<b>sare mandata.</b>	143. D	<b>Veragri.</b>	<b>Vrbium à Cæsare captarum nu-</b>	
<b>Varus.</b>	132. D	<b>13. B.</b>	<b>merus.</b>	163. A
<b>Varus fl. Galliā Narbon. diuidit.</b>	56. D	<b>Vercingetorix.</b>	<b>Vsipetes.</b>	15. C. 16. C
<b>P. Varinius.</b>	68. C. 86. B	<b>28. A. 29. B</b>	<b>Vtica.</b>	111. A
<b>P. Varinius Consul.</b>	110. D. 201	<b>Vergasillaunus.</b>	<b>Vtica recepta.</b>	125. C
<b>Vatruca castellum.</b>	26. C. 27. A	<b>Vergiliæ.</b>	<b>Vticenses.</b>	62. A
<b>Vbij.</b>	16. B	<b>Veromandui.</b>	<b>Vxellodunum.</b>	39. A
<b>Vcubis opp.</b>	135. A	<b>Vertico Neruius.</b>	<b>Vxellodunum captum.</b>	39. C
<b>L. Vescius.</b>	4. A	<b>Vertiscus Bellouacorū Princeps.</b>	<b>Vxores Cæsaris.</b>	164. A
<b>Veij.</b>	143. C	<b>85. A.</b>	<b>Vzira opp.</b>	118. B
<b>Velocassij</b>	36. C	<b>Vesontio.</b>	<b>Vzira recepta.</b>	125. B
<b>Veneri.</b>	12. D	<b>C. Vibius Pansa Cos. desig.</b>		
<b>Veni, Vidi, Vici.</b>	107. D	<b>144. C. 170. C</b>		
<b>P. Ventidius Prætor.</b>	142. C	<b>Vibo.</b>		
<b>P. Ventidius Antonio amicus cū dua-</b>		<b>85. A.</b>		
<b>bus legionib. vrbem intrans Cice-</b>		<b>L. Vibullius Rufus.</b>		
<b>ronem fugere cogit.</b>	171. D	<b>48. B. 52. C. 66. B. 68. C</b>		
<b>P. Ventidius &amp; C. Carrinas Coss.</b>		<b>Victoria Massiliensis.</b>		
<b>suffecti.</b>	177. B. 203	<b>57. B</b>		
<b>Ventidius Ciliciam recipit.</b>	186. B	<b>Victoria Pharalica.</b>		
<b>Ventidius Palestinam recipit.</b>	186. C	<b>80. A. B. C. D. 81. A</b>		
		<b>Victoria Cæsaris insignis.</b>		
		<b>123. A</b>		
		<b>Vienna.</b>		
		<b>28. C</b>		
		<b>Viginti viri agris diuidendis.</b>		
		<b>5. B</b>		
		<b>Villa Cæsaris.</b>		
		<b>164. A</b>		
		<b>C. Virgilius.</b>		
		<b>121. C. 126. C</b>		
		<b>C. Virgilius Petronius.</b>		
		<b>117. B. 121. C</b>		
		<b>Virodomarus Heduius.</b>		
		<b>31. A</b>		
		<b>Virodonix Lexouiorum Dux &amp;</b>		

## ERRATA SIC CORRIGITO.

a iijj verso, linea 17, lege inuito.  
 ibid. post versu 34 Sulcata inuadit littora.  
 interfere hoc distichon,  
 Stat fixum, nec fluxa retrò sententia nutat,  
 Fatali confans numine,  
 b verso, linea 4, lege, A te pende-  
 bunt spicula cum frameis.  
 K verso, linea 21, lege amitino.  
 Pag. 39. versu 29. lege Lucterius  
 pag. 53. versu 25. lege Cæcilium  
 pag. 88. versu 7. lege Thorius  
 pag. 95. versu 12. lege Philadelphi  
 pag. 96. versu 7. lege gesturi  
 pag. 117. versu 2. lege receptui  
 pag. 120. versu 17. lege Biotio  
 pag. 122. versu 40. lege Rufo  
 pag. 137. versu 11. lege Accius  
 pag. 140. versu 25. lege Bacilo  
 pag. 143. versu 21. lege Calatiam  
 ibid. versu 39. lege Anienem  
 ibid. versu 40. lege Circeum  
 pag. 144. versu 30. lege Albinum  
 pag. 145. versu 27. lege thensa  
 pag. 147. versu 4. lege brutos  
 ibid. versu 14. lege debebat  
 pag. 148. versu 15. lege Cæpione  
 pag. 187. versu 16. lege ademerunt  
 ibid. post vltimum versum omissa sunt

hæc verba,  
 Intra Messanam receptus, vrbē incensam suis pari-  
 ter & Pompeianis militib. diripiendā cōcessit.  
 pag. 189. versu 41. lege Artauasdes  
 pag. 190. versu 2. lege Artauasdes  
 ibid. versu 26. lege Artauasdes  
 ibid. versu 28. & 46. lege Artauasdes  
 pag. 191. versu 32. lege Artauasdesque  
 pag. 197. versu 17. lege Sex. Iulius Libo  
 ibid. versu 28. lege C. Marius Cos. An. DCLXXI  
 ibid. versu 33. lege Ancharia  
 pag. 198. versu 9. & 10. lege CN. PAPIRVS CN. F.  
 C. N. CARBO  
 ibid. versu 50. lege ISAVRIEIS  
 pag. 199. versu 33. lege CRETICVS (POS  
 pag. 200. versu 5. lege C. ANTONIVS M. F. C. NE-  
 ibid. versu 12. lege D. IVNIVS M. F. L. N. SILANVS  
 ibid. versu 46. lege P. CORNELIVS P. F. / N  
 LENTVLVS SPINTER  
 pag. 212. versu 31. lege Panuinius  
 pag. 218. in colum. secunda versu 17. lege Marci F.  
 ibid. in colum. secunda versu 42. lege PAX.  
 bb verso, in colum. prima versu 42. lege Calbius  
 bb ij verso, in col. secun. versu 22. lege Teueninus  
 eadem col. versu 31. lege Landreuilla  
 ec verso, in col. secun. versu 18. lege Androuetius  
 cc iij verso 25 lege sunt. eodem lege Acursius  
 ibidem verso, versu 40. lege esse.

ILLVSTRISSIMIS CLARISSIMISQUE PER  
ITALIAM, GALLIAS, ET GERMANIAS VENERANDAE  
ANTIQVITATIS PATRONIS, ALIISQUE IBI  
EIVSDEM STVDII CVLTORIBVS  
HVBERTVS GOLTZIVS HERBIPOLITA

S. D.



VVM semper animi esse ingenui existimatum sit, Patroni multò colendissimi, quæ quis ab alio acceperit beneficia, quibusq; adiutus præsidij ad præclaras actiones contenderit, prolixè libenterq; profiteri: mihiq; ipse probè conscius sim, quàm luculentas vestra benignitate ad Antiquitatis cognitionem progressionem fecerim, (quo me ita totū deuinxistis, vt quoad viuam, nullam me partem meritorum vestrorum posse consequi existimem) vt me non immemorem beneficij, aut ingrati esse animi, hoc primo meo à vestro digressu opere testificarer, & in ære vestro non subdolum illum aut latitantem, sed simplicem atq; apertum vobis animum approbarem meum, statui nomina vestrorum omnium, quorū opera, fide, atq; humanitate singulari, non in hac solū C. Iulij Cæsaris historia cōcinnanda, sed itidem alijs in libris me vehementer adiutum recordabar, hīc honoris gratitudinisq; ergò describere & recensere. In quo quidē id etiam ad ampliorem gratitudinis testificationem profiteor, me vestra opera non adiutum solū, vt iam dixi, sed ita adiutum fuisse, vt sine illa, tota operis ratio profectò mihi cōstare nulla potuisset: aut isthuc saltem profectionis minimè perducī, vt laudem atq; honorem aliquē laboris auctoramentū retulisset. Hoc nempe illud erat, quod mihi crebrò in ipsis statim primis conatibus ante operis aggressionem instillare solebat patronus ille meus singularis Marcus Laurinus Dñs à VVatervliet, vir nō generis tantū & fortunæ splendore, sed etiam doctrinæ & ingenij dotibus ornatissimus, atq; in omni antiquitatis cognitione vix vlli secundus, vt scilicet antequā huic operi manus admouerē, plura & instructiora mulsæ, atq; numismatarchia (vt ita dicam) hominū illustrium, aliorumq; præstantium virorū, qui huic antiquitatis studio accumulandisq; atque asseruandis id genus antiquitatis monumentis sese dedidēre, apud exterar quoq; nationes, Italiam potissimū, Germaniam, & Gallias obirem, perlustrarem, atque excuterem: quò collecta mihi vberiore ac copiosiore materia tantæ molis opus, vt maiore cum fiducia aggredi, ita & certiore cum laudis spe ad finem perducere possem: nec destitit vsq; dum perperelleret. Vicit enim ratio & monitoris assiduitas. Et quemadmodum neq; illum consilij, ita nec me obsequij pœnituit: vsque adeò vt labores omnes, quos hac de causa, tum varijs longissimisq; & difficillimis peregrinationib., tum alijs rebus impendi, indignos meritò iudicem, quorum vel meminisse debeam: præsertim cum hac instituti operis ratione spes mihi iniecta sit haud dubia, planè effecturum me, partim vt fidem existimationemq; nonnullam de me vestram non vanis rerū experimentis, vt arbitror, concitaram, non modò retineam, sed augeam quoque: partim etiam vt videar & ipse tandem aliqua ex parte beneficium reponere, benignitatiq; singulari, quam mihi certatim omnes prolixèq; exhibuistis, satisfacere: dum scilicet vel hinc haud difficilè erit intelligere, me laudem & gratiam, quæ ex huius & subsequentiū operum editione expectari poterat, mihi vobiscum communia esse voluisse. Quæ cerrè nolim quis credat me vsque adeò spectasse, aut hisce meis laborib. quæfuisse, vt non putet potiore apud me fuisse publicæ vtilitatis rationem, communisq; desiderij satisfactionem, eorum qui per omnes Christiani orbis plagas, ad quos has nostras lucubrationunculas peruenire continget, venerandæ antiquitatis studiū complectuntur. Qui quidem omnes, dum & apud ipsos nomina

aa

vestra

vestra innotescant, haud obscure cognoscent, non tam quid mihi hoc nomine debeant,  
 quàm quanto vobis beneficio sint obstricti, quantasq; & vobis ab ipsis haberi gratias par  
 sit: quippe qui reclusis ditissimis copiosissimisq; antiquorum monumentorum thesauris,  
 per me publici quodammodo iuris effecistis, ac vniuerso penè orbi spectanda exhibuistis,  
 ea quæ hætenus singulorū fuere propria: quæq; priuatis inclusa parietibus, vix millesimo  
 cuiq; eorum qui hinc spectationibus capiuntur, spectanda concedebantur: idq; adeò non  
 sine permagna temporis iactura, vt interim alias ærumnas, impendia, atque infinita penè  
 itinerum discrimina præteream. Quare tanta ista Viri Clariss, vestra humanitate, non de  
 siderio tantum nostro, omniumq; mecum antiquariorum abundè satisfecistis, sed & con  
 ceptam spem, atq; extremam votorum summam longè superastis: multum profectò dissi  
 dentes ab illis (quos etsi existere non dubito, in nullos tamen, aut certè perquam paucos  
 incidi) quorum alij in luculenta, alij in mediocri copia talium antiquitatis reliquiarum,  
 vti sunt numismata & similia, ipsi verum ipsorum vsum & fructum ignorantes, alijs præcla  
 rius edoctis eas iniuste simul & crudeliter inuident. Qui quidem vti vobis valde dissimiles,  
 ita cum sua hac maleuolentia draconi illi Poëtico, quàm cani AEsopico tantò similiores,  
 quantò plus habent affinitatis antiqua numismata aliaq; id genus antiquitatis monumen  
 ta cum aureis Hisperidum malis, quàm cum fœno iumentorum pecorumq; pabulo. Qua  
 quidem sua inuidencia ipsi aliud nihil efficere possunt, quàm vt miseri nummi apud illos  
 meritò deteriore aliquantò dici possunt sepulti esse conditione, squa lidi, ærugine exesi, o  
 mniq; semper luce carentes, q̄ tum erant, quum terræ visceribus, velut sinu matris quo  
 dammodo fouerentur, producendi certè in lucem aliquando cum id fors tulisset. Quæ  
 cum ita sint, egregios hosce antiquarios, qui hoc pacto existimant etiam sese antiquitati  
 decus atq; exultationem allaturos, iure optimo gigantibus Aloidis non dissimiles esse  
 iudicari: quippe qui Martem à se catenis vinctum, & in compedibus detentum, stultè ta  
 men sacrificiorum honore colebant. Neq; enim aliud hoc suo præpostero iudicio studioq;  
 agere & conari videntur, quàm vt reuiuiscantis hac tempestate antiquitatis honorem al  
 tiore obliuionis iniuria obruant: memoriamq; veterem, quantum in ipsis est, pœnitus extin  
 guant: non paulò, vt dixi, tollerabilius in publica commoda peccaturi, si iterum ea, vnde  
 emerferant, profundis terræ recessibus mandarent: vnde spes esset consimili quo prius for  
 tuna erui aliquando atq; in lucem educi posse: sicuti multis variisq; modis sæpe vsum venire  
 quotidie videmus. Vti vel nuper in hac nostra Belgica, reperto in agro Duacensi opulen  
 tissimo plurimorum aureorum antiquissimorumq; numismatum thesauro, è quibus ne vnus  
 quidem infra tempora Vespasiani fuit, sed omnes superiorum Imperatorum Cæsarumq;  
 ad Vespasianum vsq;. Quo fortunæ beneficio perquam opportunè ad huius operis exorna  
 tionem vsum sumus. At quantum Deum immortalem inter vos & istos interest? quantum à  
 deterrima horum hominum conditione remoti estis? Et hoc sanè nomine gratiæ vobis de  
 bentur multò maximæ, quas nec viui nec posterì pro vestro merito exsoluere valebunt.  
 Roma quin & ipsa iam grauis annis, & Cæsarum Romanorū, virorumq; principum manes,  
 eodem hoc nomine se vobis perpetuò obstrictos haud inuiti agnoscunt. Ac Roma quidem  
 dum senectutem suam repubescere ac renouari, imò dum aspirante conatibus meis aura  
 benignitatis vestræ, feliciore se aliquantò conditione hoc non infœcundo sæculo renasci  
 sentit, q̄ sub quibusdam olim principibus, quos tamen publicatis cussisq; hoc argumento  
 numismatibus, laudem restitutæ renascentisq; sub se vrbis vindicare non puduit. Vti quū in  
 Galbæ, tum in aliorum principum numismatum symbolis, in iis qui à me vti spero deinceps  
 edentur libris, videre licebit. Illorū verò manes, quod vestro potissimum studio & fauore, ve  
 stro isto tam præsentì auxilio & beneuolentia, memoria eorū, quæ ab ipsis bello paceq; for  
 titer & magna cum laude gesta sunt, à me in lucem reuocantur. Quare Patroni plurimum  
 obseruandi, vos hinc vehementer oratos velim, vt hoc meū institutum tam gratis animis am  
 plecti



plecti dignemini, quàm ego me illud animo minimè ingrato, & in vos propenso, suscepisse ipse mihi testis sum. Quod si facitis, vos quidem rem minimè & à spe mea, & à vestro candore ac humanitate alienà feceritis: at ego interea omnes percupidè expectabo & captabo occasiones, quò possim aliquando vestrorum amplitudinem beneficiorum, re ipsa prolixius demereri. Id quod nunc non ineptè aut malignè prolato à me Iulio Cæsare cœptum, progressus, ut spero, feliciores fortietur in posterum: quâdo nihil mihi prius aut potius est, vnumq; hoc ago, & totum me quantus quantus sum iam dedidi, ut quantū diligentia, industria & labore cōsequi potero, vestræ de me opinioni satisfaciā, quam in meo à vobis discessu ex promissis meis conceptā, nondum, uti arbitror, abiecitis. Quod superest, antequam ad recensenda nomina vestra accingar, si quos ex vobis vel genus, vel fortuna, vel alia merita in sublimiori dignitatis gradu collocarunt, eos obnixè rogatos cupiam, ne in peiorem partem interpretari libeat, aut iniquius ferant, si nomina sua cum iis qui vel fortuna, vel meritis longè inferiores erunt, coniuncta videbunt: quasi eo pacto omnium conditionem vel merita ipsa exæquare studuerim. Quin potius ita ut est, rem reputent, non me potuisse aliter texendo nominum catalogo, omnibus pro ratione meritōū satisfacere, quibus me esse vnicuique vestrū deuinctum profiteri debeo. Nam tamen si, singulatim si expendas, ipsa copiz atq; vtilitatis ad me inde deriuatæ magnitudo dispar extiterit, pari tamen propensionis atque studij contentione certatum est ubiq; & ab omnibus: ita ut si qui in ope mihi præstanda, paria cum alijs non fecerint, non voluntatis sed facultatis defectio existimanda sit. Proinde rem me facturam iniustam videbam, si dissimulanter aliquorum nomina prætermissem, qui ad hoc institutum meum promouendum, qualemcunq; operam promptam certè ac fidelem contulissent. Nec prorsum omnino quicquā est, Patroni illustrissimi, cur hac in parte de singulari vestra humanitate diffidam. Ordo autem qui à me hoc in catalogo, siue nomenclatura seruabitur, non dignitatis erit, sed temporis, hoc est, is qui in peregrinationibus ad conquirenda numismatū exemplaria susceptis se mihi obtulit, sumpto ab Antuerpia, quæ mihi prima quietis sedes annis plus minùs. xii. fuit, initio, tum quòd hunc putem instituto meo quàm cōmodissimum, tum quòd vel hac potissimū ratione sperem euitaturum me, periculose simul & odiose comparisonis, temerariæq; prælationis inuidiam. Quanquam hac inæqualitate meriti & conditionū proposita, si qui vestrū sunt, (ut sunt profectò plurimi) qui vel exuberantia quadam meritōū vel nominis & dignitatis eximie celebritate ampliorem & præcipuam aliquam gratiz relationem iure suo à me postulare atque exigere posse videantur, eos ego hoc quidem in tempore etiam atq; etiā rogo, sic mecū agere dignentur, ut cum nominib. suis, non malis illis quidem, sed iusta aliqua necessitate seu occupatis seu tardatis nō admodum sæpè grauātē decidere solent, induciasq; tantisper modò indulgeant, quousque prolixior huius rei occasio atq; oportunitas extiterit: quam spero nec fore longinquam, nec me negligenter habiturum, si mihi Deus Opt. Max. huic vitæ & desideratissimis studiis spacia & otium concesserit: me vestræ interea beneuolentiæ commendans tradensq;e. Valete.

Brugis Flandr. Nonis Decembr. anno incarnatæ salutis M. D. L X I I.

ANTVERPIÆ.

Gaspar Schetz, Regi Hispaniarum à  
Thesauris, Dñs à Grobbendonck.  
Melchior Schetz, Dñs à Rumpst.  
Balthazar Schetz, Dñs ab Hoboken.  
Chuonradus Schetz, Dñs à Bornhem.  
Ioannes Carlius de Affectatis, Italus,  
Dñs Ghistellæ.

Gerhardus Gramayen, Quæstor Militū.  
Antonius de Taxis, Præfectus equis dispo-  
sitis per Germaniam inferiorem.  
Maximilianus à VValscappel, vtriusq; tra-  
iecti ad Rhenū & ad Mosam Canonici.  
Iustus Laureins. (aus.  
Abrahamus Ortelius, Geographus &  
Chorographus.



Cornelius Scribonius Graphæus, Poëta.  
Ioachimus Polites, I. C. Archigraphia-  
rius.

Alexander Scribonius Graphæus, I. C.  
Scriba.

Hieronymus de Dada, Italus, Lucensis.  
Segerus Cobligerius, Medicinæ Doctor.  
Nicolaus Mafius.

Saluius Monerius.

Nicolaus Mesterus.

Ioannes Singer, Hombergensis.

Christophorus Volckmar.

Stephanus Geltenhouen, Augustanus,  
Dñs à Bradellis.

Petrus Quicchelberger.

IIII. NONAS APRIL. ANNO M. D.

LVI. DECESSI ANTVERPIA.

MECHLINIÆ.

Iacobus Sufius, Dñs à Grisenort.

Petrus Vastelius, I. C. & Senatus Mech-  
liniensis assessor.

Ioannes Calimbrottius, Dñs de Becker-  
zele.

Hæredes Philippi, Dñi ab Immerzelles.  
Hæredes AEgidij Buslidij.

BRUXELLIS.

Imp. Cæsar Carolus Austrius. v. Augustus  
Philippus Rex Hispaniarum, Caroli .v.  
Aug. F.

Eleonora ab Austria, Regina Lusitaniz,  
& Franciz, vidua.

Maria ab Austria, Regina Hungariz, &  
Bohæmiz, vidua.

Christierna, Regis Daniz filia, Ducissa  
Mediolani, ac Lotharingiz.

Antonius Perrenotus, Cardinalis Gran-  
uellanus, Primus Archiepiscopus Mech-  
liniensis.

Lamoralus ab Egmôr, Princeps Gauriz,  
Comes Emondanus. &c. Guberna-  
tor Flandriz.

Ferdinãdus Gonzaga, Dux Oriani, Princ.  
Malfetti, Gubernator Ducatus Me-  
diolanensis.

Gonzalus Rodericus à Salamanca, Prz-  
fectus Alexandriz apud Insubres.

Alphonfus à Mendoza, Hispanus.

Ferdinandus Carillius, Hispanus.

Carolus de Affectatis, Dñs Ghistellæ,  
Ioannis F.

Lazarus à Schwendy.

Viglius Zuichemus, Phrisius, Præses Se-  
creti Consilij.

Christophorus ab Affonuilla, Regi Phi-  
lippo à Secretiori Consilio.

Ioachimus Hopperus, Phrisius, Regi Phi-  
lippo à Secretiori Consilio.

Iacobus Mafius, Iuris V. Doctor, Con-  
siliarius Cancellariæ Brabantiz.

VVolfgangus Haller, rerum Imperialium  
Latinarû & Germanicarû Secretarius.

Antonius Morillonius, Cardinalis Gran-  
uellani à Secretis.

Stephanus Viuandus Pighius, Cardinalis  
Granuellani à Secretis.

Ioannes Goropius Becanus, Medicus  
Doctor.

Ioannes Vorthusius.

Ioannes Martinus Corderius, Hispanus.

LOVANIÏ.

Maximilianus Morillonius, Præpositus  
Ariensis.

Vulmarus Bernardius, Iuris Canonici  
Professor.

Elbertus Leoninus, Bommelenfis, LL.  
Professor primarius.

Petrus Vanderanus, Professor Iuris.

Cornelius Gemma, Doctor Medicus.

Andreas Balenus, Professor Hebraicus.

Theodoricus Langius, Professor Græcus.

Petrus Nannius Alcmarianus, Professor  
Latinus.

Guntherus Fridericus à Kurtzel.

Ambrosius de Mariszala, Italus, Doctor  
Theologus.

Iustus Merendalus, I. C.

Rolandus Velinæus, Theologiz Licen-  
tius.

Aluarus Cordez, Hispanus, Theologiz  
Licentius.

TVNGRIS.

Gotfridus Mereel.

LEODII.

Robertus à Bergis, Episcopus Leodienfis,  
Dux Bullionensis. &c.

Liui-

**Liuius Torrentinus, Archidiaconus**  
Brabantiae.

**Arnholdus à VVachtendunck, Canonius**  
S. Bartholomei.

**Philibertus Vrfinius, Canonicus.**

**Carolus Langius, Canonicus.**

**Dominicus Lampfonius, Brugenfis, Epi-**  
scopo Leodiensi ab Epistulis.

**Lambertus Lombardus, Philosophus,**  
& Pictor.

#### **TRE VIRIS.**

**Ioannes à Leyhen, Archiepiscopus Treui-**  
renf. Princeps Elector, Sacri Rom. Im-  
perij per Galliam & Regnum Arela-  
tenfe Cancellarius.

**Eberhardus, Comes à Manderfchei, &**  
**Blanckenhaim, Archidiaconus Treu-**  
**uirenfis & Leodiensis.**

**Ioannes à Metzenhausen.**

**Rochus ab Harberstein.**

**Ioannes Schertzius, Patritius Treuirenfis.**

**Gedeon Zwaichpurger, Iuris V. Doctor.**

#### **LVTZENBVRGI.**

**Adalbertus, Baro ab Eytzing.**

**Volbertus Remschieuer.**

#### **MASERIAE.**

**Vincentius Ambillonus, I. C.**

**Claudius Quillerus.**

#### **CAMERACI.**

**Maximilianus à Bergis, Episcopus, &**  
**Dux Cameracensis.**

**Liuius Pietus, Medicinæ Doctor.**

#### **BAVACI.**

**Simon Tambiletius.**

#### **VALENCIENSIS.**

**Iacobus Doutermannus, I. C.**

**Nicolaus Viuianus.**

#### **BOSSVTI.**

**Ioannes ab Honnin, Dñs à Bossu, Supre-**  
**mus Præfectus Stabulo Imp.**

#### **MONTIBVS HANNONIAE.**

**Seruatus Nobellerius, V. Iuris Doctor.**

#### **TORNACI.**

**Ludouicus de Bolonia, Canonicus Diuz**  
**Virginis.**

**Laurentius de Prez, Canonicus Diuz**  
**Virginis.**

**AEgidius Iolytus.**

#### **INSVLIS FLANDRIAE.**

**Augerius à Busbeke, Ferdinandi Impera-**  
**toris apud Solimannum Turcarum Im-**  
**peratorem Orator.**

**Alexander de Blanc, Dñs à Meurcyn.**

**Ioannes Baratius, Præfectus rationibus**  
**Philippi Regis.**

**Franciscus de Bauffermes.**

#### **IPRAE.**

**Gislenus Curtius, Rationibus Flandricis**  
**per agrum Iprenssem Præfectus.**

**Ioannes à Lichtervelden, Dominus**  
**à Beaurouaert.**

**Michael Henemannus.**

**Balduinus Verbuemels, Medicus.**

#### **MIDDELBVRGI ZELANDIAE.**

**Matthias Gallomontanus, Abbas Diui**  
**Martini.**

**Baptista Fauolia.**

#### **BERGIS AD ZOMAM.**

**Ioannes Marchio à Bergis, Comes in**  
**VValhein, Baro in VVesele.**

**VVilhelmus Rouchius, Iunior.**

#### **BREDAE.**

**VVilhelmus à Nassau, Princeps Aurangiae,**  
**Comes à Catzenelenbogen, Vienna**  
**Lutzenburgica & Dietz, Dñs à Breda.**  
**Hæredes Thomæ Vincidoris de Bono-**  
**nia, Pictoris Itali.**

#### **BVSCODVCIS.**

**Ioannes Thomas.**

**Thielmannus VValtsemer.**

#### **BOMMEL.**

**Arnestus Landersfort.**

#### **DORDRACI.**

**Rainholdus ab Lodongen.**

**Tobias Scharlentalus.**

#### **ROTTERODAMI.**

**Isaac Bramershem, I. C.**

#### **DELPHIS.**

**Timothæus Merdung.**

#### **HAGAE COMITIS.**

**Cornelius Sufius, Dñs à Riswyck, Præfes**  
**Hollandiae.**

**Spinter Hargenius, Dñs ab Osterwyck.**

**Cornelius Iongius, Dñs à Barfwyck, à ra-**  
**tionibus Hollandicis.**

**Florentius Heremalius, Canonicus Ultra-**

aa iij (iectinus. Arn

- Arnholdus Sasbout, Confiliarius Hol-  
 landiz.  
 VVilhelmus Zenocarus, Brugenfis,  
 Confiliarius Hollandiz.  
**LEIDAE.**  
 Cornelius Claffonius, Aquanus.  
**HARLEMI.**  
 Hadrianus Iunius, Hornanus, Medicinz  
 Doctor.  
 Iofrancus Ofufius, Philofophus, Mathe-  
 maticus.  
**AMSTERDAMI.**  
 VVilhelmus Thiedericus, Præfectus Am-  
 ſterdami  
 Hanno Hermanius, Phriſius, Doctor  
 Medicus.  
 Iodocus Simonſſonius, I. C.  
 Helizeus Maſſelortanus.  
 Petrus Zomerus.  
**TRAIECTI AD RHENVM.**  
 Hippolytus Perſinius, Præſes.  
 Ioannes Caucius.  
 Ioannes Schorlius, Canonicus D. Mariz.  
 Antonius Lapidanus, Montfortenſis.  
 Maternus à Gradick.  
**AMERSFORTI.**  
 Baruch Scharnbontius, I. C.  
**DAVENTRIAE.**  
 Egbertus ab Hortzen.  
 Ioannes Voerthuſius, Zutphanienſis,  
 Præpoſitus Dauentrienſis.  
 Aſſuerus Bredeling, I. C.  
**ARNEMI.**  
 Hadrianus Marius, Nicolaius, Præſes.  
 Ioannes à Stalbergen, Venlonienſis, Iu-  
 ris V. Doctor, Confiliarius Geldriz.  
 Alhardus à Damerſwalden.  
**NEOMAGI.**  
 Stephanus Smetius, Scholaſter.  
 Mainhardus Thilgendung, I. V. Doctor.  
**IN ZANTEN, quæ olim CASTRA VETERA.**  
 Henricus Riſwich, Canonicus.  
 Ioannes VVinther, Canonicus.  
 Henricus Græuenslain.  
**MURSÆ.**  
 Hermannus à Nuenar, Comes à Mur-  
 ſa. &c. Dns à Bedburg.  
**DVISBURGI.**
- Vrbanus à Darffelt.  
**IN KAISERSVERD, olim**  
**COLONIA TRAIANA.**  
 Caſpar Flodel, Iuris V. Licentiatus.  
**DVSSELDORPII.**  
 VVilhelmus, Dux Cliuen. Iuliacen. &  
 Bergen. Comes Marchiz, & Rau-  
 ſpurgi, Dñs à Rauehſtein.  
 Iacobus Omphal, vtriuſq; Iuris Doctor.  
 Fredericus Barmel, Medicus Doctor.  
**NOVESII.**  
 Quirinus Huſſinger, I. C.  
**IVLIACI.**  
 Thiedericus VVerfart.  
**VENLONIAE.**  
 Leonhardus à Stalbergen, V. I. Doctor.  
 Antonius Imhauſius, Iuris V. Doctor.  
 Thomas Rhœmer, Iuris V. Doctor.  
 Rutgerus Goltzius, Herbipolitanus, Pi-  
 ætor Venlonienſis, Auctoris Pater.  
**RVREMONDAE.**  
 Sebastianus à Lindelt.  
**DIESTI.**  
 Romboldus Lauendilſſo.  
**LYRAE.**  
 Ioannes Flamingius.  
 Nicolaus Credick.  
**VII. IDVS IVLII EODEM ANNO**  
**REVERSVS SVM ANTVERPIAM.**  
**ANNO M. D. LVIII. XIX. KAL. SE-**  
**PTEMBR. ANTVERPIA BRVGAS**  
**VENI, IBIQVE SEDES FIXI.**  
**BRVGIS FLANDRIAE.**  
 Marcus Laurinus, Dñs de VVatervliet.  
 Iacobus à Flandria, Dñs à Prato. &c.  
 Carolus à S. Odomaro, Dñs à Dranoutre.  
 Guido Laurinus, I. C.  
 Matthias Laurinus, Franconatum Se-  
 nator perpetuus.  
 Franciſcus Haloinius, Dñs à Sueue-  
 ghem, Franconatum Senator Perp.  
 Ioannes Haloinius, Dñs à Foxvrye.  
 Cornelius Scepperus, Dñs ab Eeck-  
 ad Scaldim.  
 Martinus Smetius.  
 Guiljelmus Pantinus, Doctor Medicus.  
 Franciſcus VVolſius, Canon. D. Mariz.  
 Ioan-

- Ioannes VVijtſius, I. C. Præpoſituræ**  
**Donatiani Brugenſis ab actis.**  
**Ægidius VVijtſius, I. C. & ciuitati**  
**Brugenſi à conſilijs.**  
**Adolphus Mekerchus, I. C. Franconarum**  
**Penſionarius à conſilijs.**  
**Iacobus Cruquius, Meſſiniuſ, bonarum**  
**literarum Publ. Brug. Profeſſor.**  
**Iacobus Ræuardus, I. C.**  
**Franciſcus Nanſius, Iſembergenſis,**  
**Flander, I. C.**  
**Alexander Colonzuſ, I. C.**  
**Franciſcus Balzanuſ.**  
**Laurentiuſ à Villauicentio, Beticuſ, Fra-**  
**ter heremita ordinis S. Auguſtini.**
- MODERNO ANNO XIII. KAL. DE-**  
**CEMBR. AB II BRUGIS.**
- GANDAVI.**  
**Franciſcus ab Helfaut, Abbas Diui Petri.**  
**Ioannes Gualteriuſ, Conſiliariuſ Fland.**  
**Marcuſ Sterckiuſ, Canonicuſ, & Theſau-**  
**Corneliuſ Gualteriuſ. (rariuſ.)**  
**Petruſ Oſterlingiuſ, Medicuſ.**  
**Ioannes Damafiuſ.**  
**Leuinuſ Theſſeliuſ I. C.**
- ALDENARDI.**  
**Hæredes Ioanniſ ab Huerne.**  
**Henricuſ Teſſeliuſ.**
- ALVSTI.**  
**Nicolauſ Chunnibæuſ.**
- TRAIECTI AD MOSAM.**  
**Adolphuſ Schornaciūſ, Canonicuſ.**  
**Gofwinuſ à Menderhem.**
- AQUISGRANI.**  
**Ioanneſ Vlatten, Præpoſituſ Aquigranen-**  
**ſiſ, Cranenbergeniſ, & Carpenſiſ.**  
**Ludolphuſ à Rhofenthal.**  
**Ioanneſ ab Altenburg, I. C.**
- DVRNOMAGI, ſive MARCODVRI.**  
**Siegbertuſ Bermolt.**
- COLONIAE AGRIPPINAE.**  
**Ioan. Gebeharduſ à Manſfelt, Archiepi-**  
**ſcopuſ Colonienſ. S. R. Imp. per Ita-**  
**liam Archicancellar. Princ. Elector,**  
**Dux VVeſtphaliæ & Engern.**
- N. Abbas Brulenſiſ.**  
**Ioanneſ Helmannuſ, Patriciuſ Colo-**  
**nienſiſ.**
- Chriſtianuſ Ethaler, V. Iuriſ Doctör.**  
**Georgiuſ Caſſander.**  
**Fridericuſ Furiuſ Cæriolanuſ, Hiſpanuſ.**  
**Cyprianuſ Vomel, Poëta.**  
**Panthaleo Gradling, Doctör Theologuſ**  
**Erasmus Schenck Herbiolenſiſ.**
- BONNAE.**  
**Rudolphuſ Spalther, Medicinæ Doctör.**
- ANTVRNACI.**  
**VVolfharduſ à Spendel.**  
**Lufrieduſ Sallinger.**
- CONFLVENTIBVS.**  
**VVilhelmuſ Halber, ab Hergern, locum**  
**tenèſ Baliuatuſ Confluentiæ, & Com-**  
**mendator Coloniz Agrippin.**  
**Albertuſ Raitzpurger.**  
**Mauritiuſ Thriner.**
- BODOBRIGAE.**  
**Philippuſ ab Ecké, Præfectuſ Bodobrigæ.**  
**Goſchalcuſ Vontler.**
- BACCHARACI.**  
**Othmaruſ VVieling, Iuriſ V. Doctör.**
- BINGII.**  
**Chuonraduſ Dhemer.**
- MAGVNTIAE.**  
**Daniel Brendel ab Homburg, Archiepi-**  
**ſcopuſ Mogunt. S. R. I. per Germa-**  
**niam Archicancellar. Princ. Elector.**  
**Arnholduſ à Bucholtz, Scholaſter Magun-**  
**tiz, & Archidiaconuſ Leodij.**  
**Noah Fridericuſ à Drachenfeltz.**  
**Stephanuſ Leliebaum, Canonicuſ D. Ste**  
**Ioanneſ VValch. (phani.)**  
**Georgiuſ VValch.**  
**Laurentiuſ Fauſtuſ.**  
**Nicolauſ Gæwer.**  
**Ioanneſ Freuntzreb, Myropola.**
- FRANCOFORDIAE.**  
**Hieronimuſ Zumlam, Iuriſ V. Doctör.**  
**Richarduſ Morſiniuſ, Angluſ.**  
**Caspar Medler, Iuriſ V. Licentiatuſ.**  
**Theobalduſ VVedel.**
- זכריה בן שלום**  
**Zachariuſ Salomonuſ filiuſ, Medicuſ.**
- ASSIBVRGI.**  
**Henricuſ Zahblinger.**
- HERBIOLI.**  
**Fridericuſ à VVirſberg, Epiſcopuſ Herbi-**  
**polen-**

polensis, & Dux Franconiae Orientalis.  
 Ioannes Zobel, Cubicularius Episcopi  
 Herbipolensis hereditarius.  
 Wolfgangus Thiederichus ab Hutten,  
 Archidiaconus Herbipolensis.  
 Eberhardus ab Ehingen, Commendator  
 Prouincialis Baliuatus Franconiae, &  
 Commendator Herbipolis.  
 Michael Peuther, Mathematicus, &  
 vtriusque Iuris Doctor.  
 Ioannes Sinapius, Iuris V. Doctor.

**BAMBERGAE.**

Burghardus Stepfer.

**NORIMBERGAE.**

VVilbaldus im Hoff, Patricius  
 Norimbergensis.  
 Georgius Chanler, Eques Diui Marci  
 Veneti, Iuris V. Doctor.  
 Haeredes Georgij Rhœmer, Patricij  
 Norimbergensis.  
 Sebaldus Zilinger, Theologus.  
 VValbertus Pfrauner.  
 Eustachius Molber.  
 Fridelinus Bandel.  
 Rutgerus Bremling.

**VVEISSENBVRGI.**

אֵשָׂא בֶנ־חֵזְקִיָּהוּ  
 Esaias Ezechielis filius, Blaisfeldensis.

**NORLINGE.**

Wolfgangus Vogelmann, I. C. Archigra-  
 (pharius.)

Hartmannus Stensler.  
 Haeredes Sebastiani Franck.

**AVGVSTAE VINDELICORVM.**

Imp. Caesar Ferdinandus Austrius Augu-  
 stus, qui hoc anno pridie Kal. Ianuar.  
 eò ad Comitum Imperij venerat.  
 Ferdinandus, Archidux Austriz. &c.  
 Ferdinandi Aug. F.  
 Carolus, Archidux Austriz. &c.  
 Ferdinandi Aug. F.  
 Otto Truchses, Cardinalis, Episcopus  
 Augustanus, et S. Mariae Transiberim.  
 Ioannes Iacobus Fugger, Comes à Kirch-  
 berg, & VVeissenhorn.  
 Georgius Sigismundus Seldius, Iuris V.  
 Doctor, Vicecancellarius Caesaris.  
 Wolfgangus Lazius, Medicinæ Doctor,

**Historiographus Caesaris.**

Ioannes Henricus Herbart, Patricius  
 Augustanus.  
 Carolus Peutinger, Senator Augustanus.  
 Raimundus Fugger, Patritius Augustan.  
 Lucas Rem, P. A.  
 Christophorus Rœchlinger, P. A.  
 Marcus VVelzer, P. A.  
 Bartholomæus May, P. A.  
 Adolphus Occho, Medicinæ Doctor.  
 Hupertus Rhiedorpffer, V. Iuris Doctor.  
 Samuel Quicchelberger, Iuris V. Doctor  
 Degenhardus à Laubenthal.  
 Antiochus ab Haltern.  
 VVendelinus Albertus à Blawen.  
 Sampson à Pfinsingen.  
 Lutholdus Ferer, Iuris V. Doctor.  
 Caspar Zartlinger, Iuris V. Doctor.  
 Martinus Adelhaimer, I. V. Licentiatus.  
 Sumpertus Bronling, V. I. Licentiatus.  
 Vdalrichus Lantzer, I. C.  
 Gangolphus Reitzberger, Theologus.  
 Eduardus Hackfart, Anglus.  
 Vladislaus Vliscon, Pannonius.

**MEMMINGÆ, olim DRVSO MAGI.**

Chuonradus Stremperger.  
 Ioachim Rhotler.

**CAMPODVNI.**

Folckhardus Pflintzer, Medicus.

**LINDAVIAE.**

Vlrichus Pendeling.

**CONSTANTIAE.**

Sigismundus Arnestus, ab Herdingen.  
 VVigpertus Hallinger, Iuris V. Doctor.  
 Ioannes VVelzing, Iuris V. Licentiatus.

**TIGVRI.**

VValtherus à Schwiedel.  
 Otho à Thumben.  
 Bernhardus Rainholdus à VViltzen.  
 Fridericus Leenber, Iuris V. Doctor.  
 Ludouicus Mongalonius, Gallus, I. C.

**BASILEAE.**

Sebastianus Munster, Mathematicus, &  
 Cosmographus, Linguae Hebraicae Pro-  
 fessor  
 Leopoldus Erhardus à Bremel.  
 Matthæus à VValdeck.  
 Augustinus ab Hadersberg.  
 Lazarus à VVandelhaim.

Sta-

Stanislaus Zellinger, Iuris V. Licentiat.  
 David Lodinger, Medicinæ Doctor.  
 Audebertus Molterius, Gallus, I. C.  
 Pöncianus Haquilonius, Gallus, I. C.  
 Claudius Dreninerius, Gallus.  
 Bruckhardus Stockmert, Anglus, I. C.

**COLMARIAE.**

Helias Brintzel, Iuris V. Doctor.

**SELESTADII.**

Bertoldus VValtpurger.

**ARGENTORATI.**

Richardus Strein, Baro à Schwartzenu.  
 Franciscus Hotomanus, I. C.  
 Ioannes Sturmius Orator.  
 Georgius Fabricius, Chemnicensis.  
 Volrhadus Relinger, Iuris V. Doctor.  
 Manfredus Pfemler.  
 Eucharis Bertonus, Gallus.  
 Thomas Mertwick, Anglus.  
 Hæredes Casparis Hedion Doctoris  
 Theologiæ.

**BADENI INFERIORIS.**

Carolus Marchio Badensis, & Hochber-  
 genfis, Comes Spanhaimensis, &c.

**SPIRAE.**

VVilhelmus wernher<sup>9</sup>, Comes à Zimbern,  
 Dñs in VViltensstain, Præfes Spirensis.  
 Philippus Cæbel vtriusq; Iuris Doctor,  
 Assessor Sacri Romani Imperij.  
 Gereon Glaberstain, Iuris V. Doctor.  
 Bernhardus Reutzlin.  
 Simon Heuring, Doctor Medicus.

**HEIDELBERGAE.**

Otho Henricus, Comes Palatinus Rhe-  
 ni, Dux Bauariæ, S. R. Imp. Archida-  
 pifer, Princeps Elector.  
 Nicolaus Cifner, Iuris V. Doctor.  
 Franciscus Balduinus, Atrebatensis, I. C.  
 Petrus Loutchius, Professor Medicus.  
 Luthardus Empflinger, Iuris V. Doctor.  
 VVolphelinus Schwadler, Iuris V. Licen-

**HAILPRVNI.**

Caspar Horringer.

**STVCGARDIAE.**

Christophorus, Dux VVirtembergæ, &  
 Teckæ, Comes Montbelgardæ, &c.  
 Hieronymus Gerher, Iuris V. Doctor.  
 Ioannes Brentz, Doctor Theologus.

**ESLINGAE.**

Salomon Lutler.

**TVBINGAE.**

Ewaldus à VVesternach.  
 VVenceslaus Herflinger, Iuris V. Doctor  
 Ioannes Cesselius Brächto, Theologus.  
 Marcomirus VVinzel, Iuris V. Licentiat.  
 Iob Tringelburger, Iuris V. Licentiat.  
 Dagobertus Freistetter, Doctor Medicus

**VLMAE.**

Ruthardus à VVendingen.  
 Hermannus Selinger.  
 Siegfridus Galer.

**DILINGAE.**

Abel Blomgarter, Iuris V. Doctor.

**NEOBVRGI.**

Emundus Stralberger.

**INGOLSTADII.**

Arnulphus Volbertus ab Arppel.  
 Ericus à Naupurg.  
 Gregorius Gladenbach, Iuris V. Doctor.  
 Vitus Enuerlinger, Iuris V. Doctor.  
 Israel Lawinger, Medicinæ Doctor.  
 VVernherus Seler, Iuris V. Licentiat.  
 Huldericus VVeltinger, Iuris V. Licetiat.

**RATISPONAE.**

Oswaldus ab Eck, Baro.  
 Caspar à Neidprug.  
 Sigismundus Bender, Decanus Antiqui  
 Sacelli.  
 VVeichardus Zuchlinger, Iuris V. Doctor.  
 Gotthalcus Mindelitz.

**LANTZHVTI.**

Casimirus Rupertus Atzpurger, Vtriusq;  
 Iuris Doctor.

**FRVXINI.**

Mauritius ab Hutten, Episc. Freisingensis.  
 Sebastianus Pemmerlain, Cancell. Freisin-

**MONACI.**

(genfis.  
 Albertus, Comes Palatinus Rheni, Dux  
 Bauariæ, &c.  
 Ludouicus Muller, Iuris V. Doctor.  
 VVigelius Hundt, Iuris vtriusq; Doctor.  
 Ludouicus Schrenckh, I. C.  
 VVradislaus Hassinger.  
 Bartholus Stulcher.

**OENIPONTE.**

(filiz.  
 Principes Austriæ, Imp. Ferdinadi Augusti  
 Wolf.

VVolfgangus Vlrichus ab Empzelstain.  
Godhardus Thalwailer, Iuris V. Doctor.  
Diethpertus Holtzstetter, Iuris V. Li-  
centiatius.

TRIDENTI.

Christophorus Madrutzius, Cardinalis,  
Episcopus Albanensis.  
Paullus Caligarius.

MANTVAE.

Guilielmus Gonzaga, Dux Mantuae.  
Czsar Gonzaga.  
Annibal de Sancto Benedicto.  
Hieronymus Piperarius.  
Ludouicus Paniza.  
Ioannes Baptista, Sculptor.  
Hæredes Iulij Romani.  
Hæredes Friderici de Rallis.  
Hieronymus Organista.

VERONAE.

Iulius à Turri, Comes.  
Hæredes Comitis Francisci Iusti.  
Balthasar Sannazarius.  
Ioannes Baptista Mondella.  
Hæredes Hieronymi Veritatis.

VINCENTIAE.

Antonius Scroba, Eques.  
Thomas Riccius.  
Ioannes Antonius Saracenus.

VENETIIS.

Laurentius Priolus, Dux Venetiar.  
Ioannes Grymanus, Patriarcha Aquileiensis.  
Daniel Barbarus, Patriarcha designatus.  
Antonius Zantanus, Comes & Eques.  
Andreas Lauredanus, Patricius Venetus.  
Sebastianus Erizius, P. V.  
Stephanus Magnus, P. V.  
Franciscus Barbius, P. V.  
Franciscus Venerius, P. V.  
Antonius Calbius, P. V.  
Alexander Contarenus, P. V.  
Aloisius Rainerius, P. V.  
Hieronymus Leonius, P. V.  
Benedictus Cornelius, P. V.  
Bernardinus Lauredanus, P. V.  
Ioannes Lauredanus, P. V.

Hæredes Gabrielis Vendramini, P. V.  
Carolus Sigonius, Mutinensis, bonarum  
literarum Professor.  
Onuphrius Panuinius, Veronensis, Frater  
eremita Augustinianus.

VValtherus Schotus, Flander.

Petrus Ramez, Hispanus.

AEneas Vicus, Parmensis.

Ioannes Chiarletta Barbarus.

Rinaldus Odonius.

Vincentius Bufonius de Gallo.

TARVISII.

Thomas à Cornu.

Hæredes Dñi Sixti Zucati.

Constantinus N. Frater in Monasterio  
Diui Nicolai.

PATAVII.

Torquatus Bembus, Abbas, Bembi Cardinalis hæres.

Marcus Antonius Bonauitus, Mantuanus,  
Legum Professor.

Constantius Landus, Complani Comes.

Tiberius Decianus, Vtinenfis.

Antonius Capodiuacca, Foroiulienfis.

Alexander Bassanus.

Marcus Antonius Maximus.

Scipio Buzaccarenus.

Florius Philomelo, Torquati Bembi à  
Secretis.

Ioannes Sambucus, Pannonius, Tirnauienfis.

VVaramundus Schelberger, Germanus,  
Iuris V. Doctor.

FERRARIAE.

Hercules Estensis, II. Dux Ferrariz.

Alphonfus Estensis, Princeps Ferrariz.

Lailius Gregorius Gyraldus.

Marcus Antonius Mamarus.

Aquillius de Plangola.

Ioannes Baptista Ronchegallius, I. C.

Augustinus Richinius, Franciscanus.

RAVENNAE.

Gratianus de Petrablanca.

Antigonus Sauiolius, I. C.

FORO LIVII.

Sulpicius Andoranus.

Ambrosius de Rigiis.

Carisius Candidalus.

FORO

**FORO CORNELII.**

Marquinius Pindezza.

Iulius Calderona.

**BONONIAE.**

Clearchus Achillinus.

Americus de Americis.

Franciscus Robortellus, bonarum literarum &amp; vtriusque Linguae Professor.

Scipio Fabius Doctor Medicus.

Leander Albertius, Dominicanus.

Atilius Tamofanus.

Carolus à Schwendy, Germanus.

Vvesselus Stranlinger, Iuris vtriusq; Doctor, &amp; Mathematicus.

Gomez Morzadaz, Hispanus, I. C.

Domitianus Sanella.

Iacobus Scarpetta.

**SCARPARIAE.**

Siluius Horandalus.

**FLORENTIAE.**

Cosmus Medices, Dux Florentiz. (nz.

Laurētius Strotius, Cardinalis, tt. s. Balbi.

Franciscus Medices, Princeps Florentiz.

Garzia Medices, Princeps Florentiz.

Paullus Iordanus, Romanus.

Euerardus Medices.

Angelus de la Stufa.

Ioannes de la Stufa.

Georgius Vasarius.

Flaminijus Albiolanus.

Bacchius Bandinellus, Pictor &amp; Sculptor

**ARETII.**

Christophorus de Monte, Cardinalis, tt. s. Praxedis.

Augustinus Forcheseus.

Octavianus de Coralliis.

Sixtus Campinella.

Balbinus Pontolonius.

**CORTONAE.**

Fabius de Geminianis.

Matthias Guastranius.

**CASTILIONE.**

Marcellus de la Bera.

**PERSII.**

Fulvius Corneus, Cardinalis, tt. s. Stephani in Caelio Monte.

Camillus de Sancto Petro.

Laurentius della Corffa.

Alexander de Mazelinis.

Honorius Catalus, I. C.

Caruilius Melondanus, I. C.

Heraclius Dorida, I. C.

**FVLGINII.**

Scipio Lugarella eremita.

Ioannes Euangelista del Gardo.

Vincentius Condilanus.

**HISPELLI.**

Pompilius Vifanus.

**SPOLETI.**

Berengarius Dannefius, Petilianus.

Conradinus de Bassenella.

Sempronius Sabbatius.

**TVDERTI.**

Gregorius Strascara, I. C.

**INTERAMNIAE.**

Marcus Curtius Carmelitanus.

Virgilius Guardinus.

**NARNIAE.**

Demetrius de Monte Fortino.

**ORCRICVLI.**

Titianus Asquina.

**ARINIANI.**

Glabrio de Turinis.

**ROMAE.**

Pius IIII. Pontifex Maximus.

Alexander Farnesius, Romanus, Cardinalis, tt. s. Laurentij in Damaso, S. R. E. Vicecancellarius.

Guido Ascanius Sfortius de s. Flora, Ro. Card. tt. s. Mariae in Via lata, S. R. E. Camerarius.

Rainutius Farnesius, Romanus, Cardinalis, tt. s. Angeli in Piscina, maior Poenitentiarius.

Rudolphus Pius, Carpenfis, Cardinalis, Episcopus Portuensis.

Fridericus Casius, Romanus, Cardinalis, Episcopus Praenestinus.

Hercules Gonzaga, Mantuanus, Cardinalis, tt. s. Mariae Nouae.

Hippolytus Eftenfis, Ferrariensis, Cardinalis, tt. s. Mariae in Aequiro.

Ioannes Hieronymus Moronus, Mediolanensis, Cardinalis, Episc. Sabinensis.

Carolus Borromeus, Mediolanensis, Cardinalis, tt. ss. Viti &amp; Modesti.



Thaddeus de Gaddis, Florentinus, Cardinalis, tt. s. Siluestri.  
 Ioannes Medices, Florentinus, Cardinalis, tt. s. Mariæ in Dominiâ.  
 Innocentius de Monte, Aretinus, Cardinalis, tt. s. Onuphrij.  
 Nicolaus de Sermoneta, Romanus, Cardinalis, Cajetanus tt. s. Eustachij.  
 Carolus Caraffa, Neapolitan, Cardinalis.  
 Alphonsus Caraffa, Neapolitanus, Cardinalis, tt. ss. Ioannis & Pauli.  
 Hæredes Ioannis Saluiati, Florentini, Cardinalis, Episcopi Portuensis.  
 Hæredes Nicolai Rudolphi Florentini, Cardinalis, tt. s. Mariæ in Via lata.  
 Antonius Altouitus, Florentinorum Archiepiscopus.  
 Maximus de Maximis, Amelfitanorum Archiepiscopus.  
 Antonius Augustinus, Hispanus, Ilerdensium Episcopus. (scopus  
 Bartholomæus Capranica, Calenori Episcopus.  
 Sebastianus Gualterius, Viterbientium Episcopus.  
 Hadrianus Fusconius, Aquinati Episc.  
 Antonius Floribellus, Lauellinati Episc.  
 Iulius Cananus Hadriensium Episcopus.  
 Petrus Ioannes Foroliuienti Episcopus.  
 Romulus Valens, Conuersanori Episc.  
 Ludouicus Cæsius, Romanus, Clareuallensis Abbas.  
 Marcus Antonius Colona, Romanus.  
 Ludouicus Vrsinus de Petiliano Romanus.  
 Iulianus Cæsarinus, Romanus.  
 Ludouicus Comes Tedescus, Placëtinus.  
 Achilles Maffei, Basilicæ Diui Petri Canonicus.  
 Angelus Gabriëlius, Basilicæ Diui Petri Canonicus.  
 Stephanus Buffalus, Basilicæ Diui Petri Canonicus.  
 Benedictus Aegius, Spoletinus, Diui Petri Basilicæ Beneficiarius.  
 Gentilis Delphinus, Lateranensis Basilicæ Canonicus.  
 Fuluius Vrsinus, Lateranensis Basilicæ Beneficiarius.  
 Georgius Ticinus, Polonus, Polonorum

Regis in vrbe Roma Prolegatus.  
 Octauius Panthagathus.  
 Hieremias Bononius, ordinis Diui Francisci generalis Procurator.  
 Annibal Carus, Eques Hierosolymorū.  
 Hieronymus Garimbertus, Parmensis.  
 Gabriel Faërus, Cremonensis. (tor  
 Fabricius Lazarius, Cardinalis Cæsij Audi  
 Verginius Buccarius, Causarū Patronus.  
 Alexander Coruinus, Romanus.  
 Thomas Cauallerius, Romanus.  
 Latinus Iuuenalis, Romanus.  
 Alexander de Grandibus, Ferrariensis.  
 Aurelius Grimaldus, Ianuensis.  
 Pyrrhus Ligorius, Neapolitanus.  
 Hieronymus Paparonus, Romanus.  
 Attius Arcionius, Romanus.  
 Pompeius Iustinus, Romanus.  
 Ioannes Celsus, Nepefinus.  
 Franciscus Diaz, Hispanus.  
 Alphonsus Diaz, Hispanus, I. C.  
 Clemens Texerinus, Lotharingus, Litterarum Apostolicarum abbreviator.  
 Nicolaus Florëtius, Batanus, Harlemonsis  
 Michael Angelus Bonarotus, Florentinus, Pictor & Sculptor.  
 Rigaldus de Sancto Marcello, Gallus, Scriptor Apostolicus.  
 Hieronymus Firimburtus, Papiensis.  
 Dulcius Gaciolus, Amerinus.  
 Mercurius de Landrenilla, Bodiensis.  
 Nicolaus Iustus, Lucensis.  
 Theodoricus ab Thresingen, Germanus.  
 Mauritius Breulin, Germanus, Iuris V. Doctor.  
 Adamus Redinger, Germanus, Vratislaui  
 Ladislaus Buda, Pannonius. (ensis.  
 VELITRIS.  
 Odofredus Campifanus.  
 PRIVERNI.  
 Pomponius Andilonus.  
 TERRACINAE.  
 Iulius Petramontius.  
 Ioannes Baptista Boronius, Frater in Monasterio Diui Angeli.  
 FVNDIS.  
 Bonifacius Gambrinus.  
 Hector Fulgonius, Borgettanus.

Seba-

**Sebastianus Modreua.**  
**CAIETAE.**  
 Aurelianus de Maximiniis.  
 Blasius Ada.  
**PVTEOLIS.**  
 Raphael Roscatus, Siculus.  
**NEAPOLI.**  
 Ferdinandus à Toletò, Dux Albæ, Marchio Coriæ, Comes Saluzterræ, Neapol. Prorex.  
 Philippus à Lannoy, Princeps Sulmonen.  
 Illustriss. N. Caraffa, Dux Magdaluni.  
 Vespasianus Gonzaga.  
 Horatius à Lannoy, Eques.  
 Pyrrhus Gonzaga.  
 Ioannes Franciscus Caraffa.  
 Hadrianus de Guilelmiis.  
 Antonius de Rogerijs.  
 Alphonfus Sanchez, Hispanus, Quæstor Regius.  
 Franciscus Antonius Villanus.  
 Annibal Maluifinus, Hispanus.  
 Antonius Vincentius de Bucchis.  
 Iacobus de Bucchis.  
 Ferdinandus de Cardinez, Eques.  
 Petrus Antonius Albertinus.  
 Ioannes de Bodoi.  
 Eligius de la Marra.  
 Bernardus Valdaura, Flander, Brugenfis.  
 Antonius Afeltrius.  
 Fratres de Montealto.  
 Franciscus de Sumaja.  
 Paullus Bozurius.  
 Octavianus Galiota.  
 Alphonfus Cambius.  
 Ioannes Angelus, Romanus, Medicus.  
 Marcius Marzatus.  
 Ioannes Thomas Coppula.  
 Gabriel Zerbius, I. C.  
 Bernardus Pazificus.  
 Antonius Caponius.  
 Hieronymus Granata.  
 Carolus Noiella.  
 Marcus Terentius de Camera.  
 Sigismundus Cutillius.  
 Ioannes Dominicus de Tanga.  
 Scipio Fontanius, Præfectus Monetæ feriunda.

Antonius Pizullus, Sacerdos.  
 Petrus Portius.  
 Vincentius Amatus.  
 Ambrosius Aurifaber.  
 Ioannes Franciscus Paternius Carnus.  
 Ioannes Hieronymus Famatus.  
 Ioannes Dominicus, Sculptor.  
 Gotfchalcus Ericus à Merlern, Germanus.  
 Gaspar Zwierlinger, Germanus, Iuris V. Doctor.  
 Claudius Floryus, Gallus, I. V. Licetarius.  
**NOLAE.**  
 Peregrinus Maceratus.  
 Laurentius de Cassara.  
 Manlius Siluatus.  
**CAPVAE.**  
 Polydorus de Coriliis, Beneuentanus.  
 Cicero de la Griffa.  
 Paullus Benignius de Mazza.  
 Ioannes Baptista Galanius.  
 Marcus Longinius Zerallus.  
**CALENI.**  
 Anchises Euerdinius.  
**SVESAE.**  
 Dionysius de Ascis.  
 Quintilius Lomberanus, I. C.  
**FREGELLIS.**  
 Arcadius de Turba.  
**CIPERANI.**  
 Victor Angelus Odena.  
**FERENTINI.**  
 Donatianus Fortanius.  
**ANAGNIAE.**  
 Bonaventura Andalanus.  
 Antonius Nigolinius, Medicus Doctor.  
 Iulius de Bressanijs.  
**PULIANI.**  
 Ioannes Caraffa, Dux Puliani.  
 Alexandrinus de Sancto Feliciano.  
**PRAENESTE.**  
 Augustinus Vigorius.  
**TIBVRI.**  
 Ioannes Alnosius, Flander, Brugenfis, Me  
 Marius Tandaletus. (dicus.  
**VITERBII.**  
 Licinius de Maternijs.  
 Marcus Antonius Mascara.  
 Hostilius Castranus.

Priamus Medola.  
**FALISCI.**  
 Beatus Cafarelius.  
**VULSINI.**  
 Heredes Constantini Ferratti.  
**CLVSII.**  
 Metellus Tarrinas.  
 Hieronymus Ciuitalius.  
**SENI.**  
 Æmilius Carlus, Patricius Senensis.  
 Dominicus Isellanius.  
 Hadrianus Zarletius Mandolanus.  
 Marcellinus de Monte.  
 Iustinianus de Marta.  
 Furius Gualdonius.  
 Cornelius Anuillanus.  
**VOLATERRIS.**  
 Ioannes Zachius, Patricius Volaterrensis  
 Sebastianus Tolontinius.  
 Marcus Marcellius, de Sancto Laurentio  
 Damasus Vrselinius.  
**PISAE.**  
 Lucas Martinus, Duci Florentinorum  
 à Thesauris.  
 Gabriel Angelus de Gelua.  
 Hortensius Dondalus.  
 Crispinianus Malasca.  
 Sigismundus Fridericus Fugger, Ger-  
 manus, Augustanus.  
 Vitalis Gmelch, Germanus, I. C.  
**LVCAE.**  
 Franciscus Bendralanius.  
 Cæcilius Hascatus.  
 Constantinus Mornonius.  
**SARAZANAE.**  
 Alexander Naldius.  
**MASSAE.**  
 Troilus Borcanisus.  
**PONTEREMVLI, olim APVAE.**  
 Andreas Colzana Barbatu.  
 Iulius Perginus.  
**MVTINAE.**  
 Sertorius de Sertoriis, Comes.  
 Hugo Antonius Robertus, Comes.  
 Ioannes Grilinzonius.  
 Petrus Grilinzonius.  
 Ioannes Camarinius, Vasco.  
 Camillus Niza.

Nicolaus Botollius.  
 Ioannes Baptista Tezonius.  
**CARPIS.**  
 Ludouicus Senensis, Comes.  
 Nicolaus Conzapanius.  
**REGII LEPIDI.**  
 Alexander Bonfanus.  
 N. de Bebbi.  
 Ioannes Antonius Signorettus.  
**PARMAE.**  
 Octavianus Farnesius, Dux Parmensis, Pla.  
 Franciscus Baiardus, Eques. (ceti. &c.  
 Heredes Bartholomæi de Prato.  
 Ioannes Fridericus Bonzagnius.  
 Ioannes Iacobus Bonzagnius.  
**PLACENTIAE.**  
 Seruilius Glazarus.  
 Leo Maffetta.  
 Efras Valkerchius, Batauus, Doctor Me  
 Quiricus Campitona. (dicus.  
**CREMONAE.**  
 Hieronymus Ragazola.  
 Antonius de Odis, I. C.  
 Petrus de Mana, I. C.  
 Marcus Antonius Barbus, I. C.  
 Iacobus Tassius.  
**BRIXIAE.**  
 Heredes Ioannis Andreæ Aueroldi.  
 N. Calinius Eques.  
 Matthæus Forerius.  
 Alexander de Sancto Alexandro, Ordinis N.  
 Hieronymus à Cruce.  
 Aloisius Mondella, I. C.  
 Ioannes Maria, Sculptor.  
**BERGOMI.**  
 Traianus de Pornis.  
 Hieronymus Zucholtius, I. C.  
 Nicander de la Valla.  
**CREMAE.**  
 Heredes Ascanij Botti.  
 Iosephus Organista.  
**LAVDE POMPEÆ.**  
 Galeacius Maximilianus de Montefredo  
**MEDIOLANI.**  
 Ioannes Baptista Guastaldo, Comes,  
 Patricius Mediolanensis.  
 Guicciardinus de Guicciardiniis, Pa-  
 tricius Mediolanensis.

Bar

- Bartholomæus Marlianus, Patricius  
 Mediolanensis.  
 Carolus Caponæus, Patricius Mediolan.  
 Petrus Pazius, Patricius Mediolanensis.  
 Ferandus Adduensis, I. C.  
 Calpurnius de Modestis.  
 Antonius Spatafora.  
 Marcus Horatius Parezallus.  
 Ioannes Maria Brancharius.  
 Iulius Maximius Canda.  
 Franciscus Micaldius.  
 Ambrosius Struffata.  
 Titus Philippinus Dazius.  
 Ferdinandus Maradaz, Hispanus.  
 Gonzaluius Vallez, Hispanus.
- PAPIAE.**  
 Franciscus Maria de Zarago.
- DEBTONAE.**  
 Theodosius Barnotius.
- IANVAE.**  
 Clemens Olera, Cardinalis, tt. s. Ma-  
 riz in Ara Coeli.  
 Andreas de Oria, Patricius Ianuensis,  
 Princeps Melphitanus.  
 Cyprianus Palauicinus, Patricius Ianuen.  
 Adamus Centurio Patricius Ianuensis.  
 Ioannes Baptista Spinula, Patric. Ianuen.  
 Baptista Nigronius Vialis, Patricius Ia-  
 nuensis.  
 Ioannes Fregosius, Patricius Ianuensis.  
 Cassander de Geriandis.  
 Longinus de Dezza.  
 Sebastianus Biscottius.  
 Serapion Triginus, I. C.  
 Hadrianus Sinornius.  
 Benignus Gallanta.  
 Postumus Mascatus, Langula.  
 Bernardinus de Sancto Cassiano.  
 Rodericus Minoza, Hispanus.  
 Hildebrandus Zuimer, Germanus, Iu-  
 ris V. Doctor.
- SAVONAE.**  
 Flavius Dandromera.
- NAVLI.**  
 Augustinus Massigorius, Medicus.  
 Aurelius de Triffra.
- ALBINGAVNI.**  
 Raphael Angelus Dulcianus.
- ONELIAE.**  
 Collatinus de Marcha.
- ALBINTEMELII.**  
 Gregorius Pelonnellus.
- MONOECI.**  
 Alexander Forondalius Scorfa.
- NICEAE.**  
 Emanuel Philibertus, Dux Sabaudiae,  
 Princeps Pedemontanus, &c.  
 Margaretha Valesia, Francisci Regis Fran-  
 ciae filia, Principis Pedemontani vxor.  
 Octavianus de Saziis.  
 Marcus Antonius Zagrada.
- ANTIPOLI.**  
 Hieronymus Metinius, Sacerdos.
- FORO IVLII OCTAVIANORVM.**  
 Angelbertus Bauellerius.  
 Robertus Hugettius.
- TOLONE.**  
 Theodorus Dertinius.
- AQVIS SEXTIIS.**  
 Ioannes Minerius, Dñs à Dopeda, Præses.  
 Ludouicus Tourcius, Consiliarius.  
 Seuerinus Dolietus, I. C.  
 Marcellus Grofillonius, I. C.  
 Germanicus Talognius.
- MASSILIAE.**  
 Claudius Dedanyus, Præfectus oræ ma-  
 ritimæ, & classis.  
 Rupertus Getenius.  
 Desiderius Colchartus.  
 In S. CHAMAS, olim Salium sedibus.  
 Pancratijs Belinus.
- ARELATE.**  
 Blasius Dauxius, Doctor Theologiz.  
 fran. Valerianus, Medicinæ Doctor.  
 Anselmus Molimartus, Canonicus.  
 Valentinus Gobilletius, I. C.  
 Carolus Strignerius, I. C.  
 Albinus Cargletus.
- AGATHOPOLI.**  
 Amandus Sonterius.
- NARBONAE.**  
 Priscus Bertaufius, I. C. & Canonicus.  
 Maximinus Torletius, Theologiz Licen-  
 Oliuerius Monetanus, I. C. (tarius).
- MONTE PESSULO.**  
 Andreas ab Exea, I. C.

Gui-

- Guilielmus Rondeletius Professor Medicus & Cancellarius Vniuersitatis.  
 Arnestus Zwipurger, Germanus, Doctor Medicus.  
 Sebaldus Melinger, Germanus, Doctor Medicus.  
 Balduinus Gollotius, Doctor Medicus.  
 Philippus Præfollerius, Doctor Medicus.
- NEMAVSI.**  
 Ioannes Vicecomes Iocofæ, Præfectus Prouinciæ Narbonensis.  
 Ioannes Poldus Albenas.  
 Bernardus Vallytus.  
 Cyriacus Serlonius.  
 Isidorus Affyrus.
- AVENIONE.**  
 Iacobus Medonius, Theolog. Commendator Prouincialis, Orator Apostolicus, cum potest. Leg.  
 Augustinus Ranfingonallus, I. C. Secretarius rerum Apostolicarum.  
 Albertus Madrettius, I. C. Protonotarius Sedis Apostolicæ.  
 Quintinus Morlæus, Canonicus.  
 Ioannes Ariuinius, Canonicus.
- ARANGIAE.**  
 Michael Sallerifinus.  
 Seruatius Torbonius.
- VALENTIAE.**  
 Rogerius Soluinus, Doctor Theologus.  
 Tiburtius Hascronius, I. C.  
 Hilarius Angilletus, I. C.  
 Victor Garyus, Theologus Licentiatus.  
 Hugo Mandinius, Doctor Medicus.  
 Chuonrardus à Klingerbach, Germanus.  
 Felix Pefcheranus, Phrifiſius, Iuris V. Doctor. (ætor.
- VIENNAE.**  
 Lotharius Euillonus.  
 Natalis Hollerius.
- LVGDVNI.**  
 Franciscus Laurétinus, Dn. Sancti Yrenei.  
 Guilielmus Caulius, Præfect. Montanorū.  
 Christophorus Neiter, Germanus, Patricius Augustanus.  
 Anacletus Tangelofius, Canonicus.  
 Martinus Ballebertus, Canonicus.  
 Dionysius Equilmontius, Canonicus.  
 Ioannes Caulius, Guilielmi F.
- Ludouicus Miræus, I. C.  
 Petrus Pitheus, I. C.  
 Marcus Vetranius Maurus, I. C.  
 Henricus Gemellus, I. C.  
 Scipio Azzone, Italus.  
 Carolus à Porten, Germanus.
- GEBENNAE.**  
 Claudius Chaulotus.  
 Saphorinus Grassyns.  
 Nicafius Ronfollerus, Medicus.  
 Matthias Laffrayus, Doctor Medicinæ.  
 Clemens Carmolinus.
- CABALLIONE.**  
 Nicolaus Mollerius, I. C.
- BORBONII.**  
 Ludouicus à Borbon, Princeps Condzi, Dux Borbonij, &c.  
 Eleonora de Roye, Princip. Condzi vxor.  
 Magdalena de Mailly, Domina de Roye, eiusdem Eleonoræ mater.  
 Athanasius Tefartus, I. C.  
 Vincétius Charbonus, Professione ordinis (Benedictini.
- MOLANI.**  
 Lancilotus Sauillonius, I. C.
- NIVERNAE.**  
 Franciscus à Cliuia, Dux Niuernésis, &c.  
 Rambertus Atorifinius, Theolog. Doctor.  
 Apollinaris Beaufortius, I. C.  
 Manardus Castelletius.
- BITVRIGIBVS.**  
 Iacobus Cuiacius, Iuris V. Doctor, & Legum Professor primarius.  
 Ludouicus Ruffardus, I. C.  
 Hugo Donellus, I. C.  
 Sylueſter Niſollerius, I. C.  
 Andreas Eligius Bacherus, Flander, Gandauensis, I. C.  
 Antonius Contius, I. C.  
 Simon Abaullerius, Medicinæ Doctor.  
 Thietmarus à VVermel, Germanus.  
 Theophilus Krafftler, Germanus, vtriusque Iuris Doctor.
- Apud LEMOVICES.**  
 Guido Barilettius, Canonicus.  
 Iosephus Olongnius.
- CADVRCI.**  
 Antonius Goueanus, I. C.  
 Robertus Pinartius.

Godouardus Mauilleus.

MONTE ALBANO.

Rainhardus Tironæus, Canonicus.

Maturinus Osgetius, Theologiæ Licen-

TOLOSÆ. (tius.)

Ioannes Corasius, Consiliarius.

N. Corniardus, Consiliarius.

Stephanus Forcatulus, I. C.

Isebrandus Schallerius, I. C.

Fabianus Cantillonus, I. C.

Antonius Guibertius, I. C.

Franciscus Londetius, Medicus.

CONDONÆ.

Carolus à Pisseleu, Episcopus Cōdonensis

BAIONÆ.

Antonius à Borbon, Rex Nauarræ, Dux

Vendocin. & Borbonij, &c.

Ioanna de Albret, Regina Nauarræ, &c.

Ioannes Fraxinæus, Archiepisc. Baionensis.

Renatus Cambilinius, I. C.

Clemens Habillonus, I. C.

Gulielmus Banterius, Doctor Medicus.

BVRDEGALÆ.

Andreas Tiraquellus, Præses.

N. de la Chastagne, Consiliarius.

Iacobus Traullerius, I. C.

Germanicus Hallyus, I. C.

Ingelramus Marquetus.

Apud SANTONES.

Matthæus Gomboutius, I. C.

Polycarpus Meluinius, Canonicus.

Henricus Gliterius.

PICTAVII.

Laurentius Higlonus, I. C.

Hadrianus Mompinius, Iuris V. Licetiat.

Apud TVRONES.

Remigius Lauilæus, Canonicus.

Lambertus Aretinius, Canonicus.

Ioannes Brechæus, I. C.

Paschalis Malignyus.

AMBOSIÆ.

Franciscus Valesius II. Francorum Rex.

Carolus à Lotharingia, Cardinalis, Archiepiscopus, & Dux Remensis, tt.

s. Apollinaris.

Carolus à Borbon, Cardinalis, Archiepiscopus Rothomagensis,

tt. s. Grifogoni.

Franciscus à Turnone, Cardinalis, Episc.

Ostiensis, & Veliternensis Decanus.

Odetus de Castilion, Cardinalis,

tt. s. Hadriani.

Georgius de Arminiaco, Cardinalis,

tt. s. Laurentij in Lucinæ.

Claudius de Giury, Cardinalis,

tt. s. Agnetis in Agone. (Priscæ.

Ioānes Reumanus Vasco, Cardinalis, tt. s.

Franciscus à Lotharingia, Dux Guisæ,

primarius Oeconomus, & supremus

Cubicularius.

Iacobus ab Albon, Marchalcus de San-

cto Andrea, &c.

Gaspar de Coligni, Dñs à Chastillon,

Admiralius Franciæ.

Claudius à Lotharingia, Dux Aumalius.

Franciscus de Coligni, Dñs à Dandelot.

Guido de Schabot, Dñs de Iarnac.

Ludouicus Gōzaga, frater Ducis Mantuæ

Marcus Antonius de la Melza, Italus.

Ioannes Philippus, Rheni Comes.

Fridericus à Reiffenberg, Germanus.

Christophorus à Perwel, Germanus.

Damianus Dorgonius, I. C.

Rufinus Ratenius, I. C.

Cornelius Londarinus, I. C.

Cyrillus VVolfgangus Dietler, Germa-

nus, vtriusq; Iuris Doctor.

Albertus Millerius, Medicinæ Doctor.

BLOSH.

Diana Pictaviensis, Valentinatū Ducissa.

Valerianus Forassius.

Arsenius Borineus.

Gysbertus Allonnius.

AVRELIAE.

Ana Burgius, Iuris V. Doctor, & Legum

Professor primarius.

Ioannes Gracchus, I. C.

Gregorius Cortenius, I. C.

Antonius Foquelinus, I. C.

Archelaus Abretinius, I. C.

Hugo Chambletonus, I. C.

Ioannes Robertus, I. C.

Godefredus Lifignyus, I. C.

Philippus Molinetius, I. C.

Claudius Retierus, I. C.

Anastafius Retierus, Doctor Medicus.

cc

Bap-

- Baptista Angelus Ogolinoza, Italus, I. C.  
 Vlrichus à Braitenbach, Germanus.  
 Sigismundus VVerlinger, Germanus,  
 Iuris V. Doctor.  
 Carolus Billartius.
- IARGOLII.**  
 Iustinus Rosilletius.
- GENNABI.**  
 Seuerus Vallytius.
- Apud SENONES.**  
 Ludouicus à Guisfa, Cardinalis, Archiepis.  
 Senonensis, et. s. Thomæ in Parione.  
 Stephanus Penonius, I. C.  
 Crispinus Lamborinius.  
 Iacobus Vterius, Doctor Medicinæ.
- NEMVRCI.**  
 N. à Sabaudia, Dux Nemurcensis.  
 Medardus Harigerius.
- FONTE BELLAE AQUAE.**  
 Catharina Medices, Regina Franciæ,  
 vidua, Regis mater.
- ESTAMPES.**  
 Lucianus Rifettius, I. C.
- CARNVTIBVS.**  
 Marcellus Corybrifius, Canonicus.  
 Henricus Bouallius.
- PARISIIS.**  
 Ioannes Grollierius, Quæstor Regis.  
 Michael Hospitalius, Cancellarius  
 Regni Franciæ.  
 Emarus Ranconetus, Præses.  
 Bartholomæus Fayus, Consiliarius.  
 Gulielmus Abotius Iunior, Consiliarius.  
 Iulius Calistanus, Italus, Parmensis.  
 Gabriel Symeon, Italus, Florentinus.  
 Hadrianus Turnebus, Græcarum litte-  
 rarum Professor.  
 Ioannes Auratus, bonarū litterarū Profes.  
 Dionysius Lambinus, bonarū litterarum  
 Professor.  
 Alexius Sanguius, Doctor Theologus.  
 Philibertus Augonius, Doctor Theolog.  
 Valerius Ladoræus, Theologiæ Licētiat.  
 Sanctius Dongez, Hispanus, Theologiæ  
 Licentiatus.
- Carolus Molinæus, I. C.  
 Iacobus Labittius, I. C.  
 Barnabas Briffonius, I. C.  
 Ludouicus Charondas, I. C.  
 Hadrianus Pulæus, I. C.  
 Nicolaus Gruchius, Rothomagēsis, I. C.  
 Theodolphus Hartmannus à Schirfel,  
 Germanus.  
 Georgius Albertus à Thungé, Germanus.  
 Lutgerus ab Hedorff, Germanus.  
 Gebhardus Linsinger, Germanus, vtri-  
 usque Iuris Doctor.  
 Otho Stepflinger, Germanus, vtriusque  
 Iuris Licentiatus.  
 Augustinus Poignerius, Medicus Doctor  
 & Mathematicus.  
 Gulielmus Morlayus.  
 Iacobus Andronetius, de Cherceau.
- In ESCOVAN.**  
 Annas Dux Montmorensianus,  
 Conestablius Franciæ.
- CLAROMONTE.**  
 Germanicus Borginæus.
- BELLOVACI.**  
 Paullinus Grantanus, Doctor Theolog.  
 Lotharius Sallyus, Canonicus.  
 Crispus Mangilonus, I. C.
- AMBIANIS.**  
 Gilbertus Carolomontius, Medicus.  
 Florianus Aullerius.
- ATREBATIB.**  
 Hieronymus Ruffaldus, Abbas Diui Veda  
 Carolus Clusius Doctor Medicus. (fti.  
 Antonius Villerius, Staruarius.
- DVACI.**  
 Ioannes Venduilius, Iuris V. Doctor, &  
 Legum Professor.  
 Hadrianus Peuffius, Iuris V. Doctor, &  
 Legum Professor.  
 Ioannes Ramus, Iuris V. Doctor, &  
 Legum Professor.  
 Boëthius Epos, Phrisius, I. V. Doctor, &  
 Professor.
- CVRTRACI.**  
 Raynerus à Milgenuoort.

XVIII. KAL. DECEMB. ANNO M. D. LX.

REDII BRVGAS.

# HVBERTI GOLTZII HERBIPOLITAE

HODOEPORICVM.

Diuerſis ſtudijs hominum mens apta ſequendis  
 Naturæ varias tentat, inſitque vias.  
 Illum agit extremos animus mercator ad Indos,  
 Vt permutandis mercibus æra paret.  
 Illum Aegyptiacis diuinum quærere in oris,  
 Et iuuat in longas pro Sophia ire vias.  
 Illum ſola oculos paſcendi cura fatigat  
 Extremis Aſiam ſollicitare fretis.  
 Me clarum ingenij votum, & mens conſcia veri,  
 Edocuit veteres ire per historias,  
 Et varia Auſonij monumenta inquirere regni,  
 Si qua iacent claras ſparſa per orbis opes.  
 Hinc etiam effigies, veterumq; numiſmata Regum,  
 Cura fuit doctis ſculpere in ære notis.  
 Iſtis audacem in rebus me fecerat eſſe  
 LAVRINVS prompto promptus in officio,  
 LAVRINVS Phœbi lauro tam dignus, vt inde  
 Traxerit excellens nominis augurium.  
 Ibam per varias Germani fyderis oras,  
 Subuectus fluuio Rhene vetuſte tuo.  
 Hic ego Romanosque duces, Romanaque bella,  
 Et veterum exſculpi clara trophæa patrum.  
 Nilq; adeo viſu dignum, antiquumq; notabam,  
 Quod non in ſimiles iret ab arte notas.  
 Hinc noſtram Herbipolim qui præterlabitur amnis,  
 Excepit flauis aduena Mœnus aquis,  
 Qui me vitiferi deductum Neccaros vnda,  
 Impoſuit magni flumine Danubij.  
 Hic quoque conſimili ſtudio, aſſuetamq; per artem  
 Omnigenas hauſi poſteritatis opes.  
 Sic mihi deſcriptis Germano ex orbe tabellis,  
 Auſonias vrbes viſere cura fuit.  
 Hic demum fœcunda iſtis ſunt omnia ſignis,  
 Hic demum iſtorum copia larga iacet.  
 Hic videas ſculptum, veteri de more, Senatum,  
 Plenaque Romanis atria Cæſaribus.  
 Quinetiam ex iſtis ſurgunt ibi mœnia ſignis.  
 O infauſta huius copia luxuriz?  
 Hoc tamen ignoſci poterat, ni inſtrata platæis  
 Sordenti populus ſtringeret illa pede.  
 Hic ego quidquid erat vetus, antiquumq;, notabam  
 Aſſimulans doctis ſigna reperta notis.  
 Quodq; alij ingenio clari, & virtute politi  
 Ducebant nullo poſſe iuuare more,  
 Illud ego legique illis, fecique probari.  
 Tantum iſta felix uſus in arte valet.

cc ij

Sic



Sic tandem Italicæ peragratis finibus oræ,  
 Gallica ab Alpinis collibus arua peto.  
 Hic etiam quidquid tota regione videndum  
 Effet, id æratis scripsimus in tabulis:  
 Iulius Alpinis quæ gessit Cæsar in oris,  
 Quæq; olim à Gallis ille trophæa tulit.  
 Hæc ubi victuris inscripsi singula chartis,  
 In patrios abij, nil remoratus, agros.  
 Lauriniquæ domum, & bene nota palatia visens,  
 Castra VVatervleti nomine clara peto.  
 Hic ego Phœbæum vatem prope Thetidos æstus  
 Inueni ambiguo stringere prata pede.  
 Vt vidi obstupui, lacrymasque in gaudia verti,  
 Hæc referens grato dulcia verba sono:  
 LAVRINE Aonij celeberrima gloria cœtus,  
 Idemque ingenio nobilis, vt Genio,  
 Accipe maturos propria tibi ab arbore fructus,  
 Accipe ab officijs nomina ducta tuis.  
 Hæc tibi ab antiquis expressa numismata signis,  
 Pro accepto reddit GOLTZIVS officio.  
 Suscipe pacato tibi debita munera vultu,  
 Sic faciat Pylum te tua laurus auum.  
 His ego tum verbis multum gratantibus vsus,  
 Talibus accepi laurea dicta sonis:  
 GOLTZIVS animo dilecte meo, dilecte Camœnis,  
 Cuius Apellæa certat in arte manus,  
 Tam mihi gratus ades, quam vel mihi gratus abibas,  
 O bene pro meritis officiose meis?  
 Plus etiam voto effecit tua dextera nostro,  
 Dextera sculpendis ingeniosa notis.  
 Quod desiderium vxori, natisque, mihiq;ue  
 Addideras, longis per freta vectus aquis,  
 Illud idem à reditu viuusq; vidensq; reducis,  
 Nosque iubet curis inuigilare nouis.  
 Vna tibi est tanti solamen nata pericli  
 Filia, cui nomen rapta Sabina dedit.  
 Illa statim discet non visum noscere patrem,  
 Teque adeo risu commodiore sequi.  
 Tu modò quem tantis iam subduxisse periclis  
 Diuini voluit Numinis arbitrium,  
 Viue diu felix, Pyliosque abiture sub annos  
 Nomen ab æterna posteritate trahe:  
 Et veteres tabulas, clarorum nomina Regum,  
 Sumptibus in lucem protinus ede meis:  
 Vt bona posteritas antiquæ Numina Romæ,  
 Sumptaq; cum varijs gentibus arma legat,  
 Et Romam in Flandris discat mirarier oris,  
 Ingenuoque illos laudet ab ingenio.

Hæc

Hæc mihi L A V R I N V S : tu lector Iulia vultu  
 Gesta verecundo suscipe, & ore lege.  
 Sic tibi, sic doctis post me se commodet alter,  
 Sequē tibi adiungat pluribus officijs.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΓΕΛΛΡΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΑΤΤΟ

πρὸς τὸν φιλιζοροῦντα.

ΠΟΙ δὴ πολυπτύχων ἑρασὰ βιβλίων,  
 Περὶ τῶν παλαιῶν παρὰ ξίων γεγραμμένων;  
 Εφ' ᾧ πεποιδῶς ἐκτροπαῖς μακρᾷς λόγων,  
 Ἐν ποικίλοις διατρίβεις συντάγμασι,  
 Τοῖς ξυμπλακῆσι πολλάκις πολλοῖς γνώφοις;  
 Τῶν ἰσορουμένων ἱρωτικῶς ἔχεις,  
 Καὶ πλεῖστα βούλει συντόμως μαθεῖν σάφα;  
 Εξαρκέσαι σοὶ ῥαδίως δυνήσεται  
 Τῷδ' ἔμπλει νομισμάτων συγγράμματι,  
 Ἐνταῦθα τεχνικῇ τυπωθέντων χερὶ,  
 Πολλῶν ὁ μὲν τις ἂν ἀνὴρ ἀντάξιός,  
 Ὁν λανθάνει δ' ἦτ' οὐδ' ἐν ἰσορίῳ μέρος,  
 ΟΥΒΕΡΤΟΣ ὄντως χρύσεός γ' ὁ ΓΟΛΤΖΙΟΣ,  
 Πάμπολλά σ' εὖ τούτοις διδάξον ἐκτύποις,  
 Συνελὼν ὑπερφυῶς ἅπανθ' ὧδ' εἰς βραχὺ  
 Πολλοῖς παρ' ἄλλοισιν διεσκεδασμένα,  
 Ὑπὲρ μέτρως μακρηγοροῦσιν ἄλλοτε:  
 Ὡς οὐκ ἀνάγκη ἔμμεναί ποθ' ὕστερον  
 Ἀνελττέμεν πολλὰς βίβλους ἀπορούμενον.  
 Ὅς μὲν παρορμηθεὶς ἐκουσίως ποτὲ,  
 Ἐπειτα δ' ἄρ' ΛΑΤΡΙΝΕ τῇ σου προτροπῇ,  
 Ευβουλίας τέ σου σφόδρ' ἐσηργημένος,  
 Πολὺν χρόνον συχνὰς τε καὶ σκληρὰς ὁδοὺς  
 Ἡδ' ἐγκόπους ἐυγνωμόνως ἐπορεύετο,  
 Πολλόν θ' ἰδρώσας, καὶ κόπον παθῶν μέγαν,  
 Πράγματα τέ πολλὰ καὶ ὀχλήσεις μυρίας.  
 Πᾶσαν δ' ἐπ' ἡλθ' ἐν ζήτειν Γερμανίαν,  
 Καὶ τὴν ἀνωτέραν γὰ καὶ κατωτέραν,  
 Φλάνδρων, Βαταύων, καὶ Βραβάντων τὴν χθόνα,  
 Χῶραν Σικάμβρων καὶ Μιναπίων εὐρέων,  
 Ἡδ' οὐς περικύρρει ἡ θάλαττα, καὶ βρέχει  
 Ρήνου βαθύρρου; καὶ τοῦ Δανούβειως,  
 Μοινοῦ τε καὶ τοῦ Νεκάρου τὰ ρεύματα:  
 Εἶτ' Αὐσόνων πόλεις ἀγαυῶν τὰς ὅλας,  
 Ρώμην ἀρήϊόν τε καὶ Νεάπολιν:  
 Τέλος δ' ἐτῶν Κελτῶν μέρη τὰ τέτταρα:  
 Καὶ ταῦτα ΛΑΤΡΙΝΟΥ γὰρ δαπάνη τοῦ κλυτοῦ,  
 Ὁν Φοῖβος ἔστι β' ἀξίως δάφνης κλάδοις.  
 Καὶ τὸ μὲν ὅλον, πόντου ἐφείσατο μηδενὸς,  
 Ὡς ταῦτά σοι τὰ συλλεγόντα πάντοθεν,  
 Πάρος διασπασθέντα καὶ πεφυρμένα,  
 Νῦν δ' εὖ τιθέντα τῇ μεγίστῃ φροντίδι,

Εὐχρησ' ἂν εἰς χρῆσιν διδῷ κειμήλια,  
 Τῶν γνωρίμων περιγλίκοντα Καισάρων,  
 Τάξει πρεπῶδει καὶ καλῶς ἡρμοσμένη,  
 Βίους, πρὸς ὧπ', ἀριπρεπῆ τε πωράγματα:  
 Τὴν δ' ἥτα Ρωμαίων ὅλης τῆς συγγραφῆς  
 Αναγραφὴν ἄλλων ἀπασῶν ἔξοχον,  
 Ἡ ποτνίας Ρώμης ἀνέζησεν καλῶς  
 Αλκῇ, κλέος τε, χ' ἡ πάλαι μοναρχία.  
 Παντὸς μὲν ἔργον ἄξιον καὶ τίμιον,  
 Οἷον γὰρ μὴν μέλιττα τοῦ θέρους πονεῖ,  
 Καθημένη πᾶσι μὲν ἐν βλαστήμασι,  
 Μόνον δ' ἕκαστα λαμβάνουσα χρήσιμα,  
 Γλύκιστά τ' ἐνώδην τὴν καὶ μελίπνοα:  
 Ἡ δ' ὥς ἔπος γ' εἰπεῖν, Αμαλθείας κέρας,  
 Ωδ' ἀγαθὰ συλλήβδην ἅπαντά σοι φέρον.  
 Δεῦρ' οὖν φίλιστε, μὴ πάρελθ' ὀνήσιμον,  
 Μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον νέον τὸ βιβλίον:  
 Ω σοι τόσος θησαυρὸς ὧδ' ἀνοίγνυται,  
 Οὐ χρημάτων μὲν μετὰς, ἀλλ' ἀμεινόνων,  
 ὧς οὐδ' ἐν εἶναι τοῦδε τιμωτέρων.

AEGIDII WIITSII BRVGENSIS I. C.  
 ad Hubertum Goltzium Herbipolitam Antiqua-  
 rium vicinum & amicum suum, contra illud  
 Philippi Beroaldi senioris:

*Veras esse imagines ex litteris, vanas & ociosas  
 ex numismatib. CARMEN.*

C V M tua tam multi studia admirentur, amentque  
 Signa, quid infami hic carmine signa notat?  
 Non hic qui ante diem, teneris nempe occidit annis,  
 Haud etenim hic scripto notus in orbe libro est.  
 Sed tibi narro hominē doctum celebremque; Philippum,  
 Et clarum eulogijs inclya Roma tuis.  
 Quae illum caussa mouet? multis è milibus vnus  
 Carpit mordaci cur simulachra sono?  
 Pascere tantum oculos sine fruge numismata dicit,  
 Et negat antiquis commoda inesse notis.  
 Nil, ait, vltus habent depicti in imagine vultus:  
 Pondus inest scriptis vtilitasque libris.  
 Quare agè pro fictis veras viuasque figuras  
 Accipe, sit studium pagina scripta tuum.  
 Effigies hae solae animum mentemque recludunt,  
 Et referunt veterum fortia facta patrum.  
 Nosse cupis causam cur picta coloribus ora  
 Non amet? in promptu est optima causa mihi.  
 Velle suum cuique est, & agit sua quemque libido,  
 Nauigat & ventis in freta quisque suis,

L. Quia pote  
 rat. Ad Se-  
 natu. Treb.

Non

Non regit vna omnes ratio, nec idem quoque pectus:  
 Nec simplex anima est omnibus, atque eadem.  
*c. Quia dicitur  
finitatem de co  
cess. prebend.* Sed cuique ut mens est & forma, ita sentit agitque:  
 Hinc capit ex studiis commoda quisque suis.  
 Hinc petit hoc, aut illud: amat desueta Philippus  
 Verba, placet multis prisca moneta magis.  
 Rancida Sydonij, proauitaque lingua Apulei  
 Nempe fuit studiis vnica norma suis.  
 Tu magis amas pictos vultus monstrasse priorum,  
 Signaque Musæo composuisse tuo.  
 Ille bibit fraces, vappamque, flocesque propinat,  
 Apludam scriptis inseruitque suis.  
 Nempe ita Romanæ calcata vocabula linguæ  
 Diligit, ut pulchras non amet ipse notas.  
 Tu magis rancidulis pro verbis, tecta figuris  
 Ora, & pro vano flamine pectus amas.  
 Diligis antiquos (non prisca vocabula) ritus,  
 Non linguam, antiquas sed magis reliquias.  
*Gell. lib. xj.  
cap. vij. &  
lib. j. cap. x.* Atqui vnum hoc doctos habuit semper coryphæos,  
 Huic studio celeri dant sua ferta pede.  
 Quippe voluptatem quæ scripsit habere Philippus  
 Signa, negans vllis illa iuuare modis:  
*L. Numisma  
tū. & de vsu.  
& quemad.  
quid utatur.* Illa operæ precium, fructumque nomismata habere  
 Lex ait, & gemmis comparat eximijs.  
 Non tantum cum sint preciosa, ut Accursius inquit,  
 (Quod capiant iusti pignoris illa vicem)  
*c. Cum caus.  
Eibi scribet.  
De probat. et  
L. Statuæ &  
imagines. &  
de vsu fructu* Aut speciosa ornant ut cuncta monilia corpus,  
 Verum est & pictas commoda habere notas.  
 Ecce dat ars oculos, atque ora simillima veris,  
 Quid rogo de viuo plus Cicerone feras?  
 AEthere quæ summo est animæ diffusa per artus  
 Effigiem æthereo fomite corpus habet.  
*c. Cū de tua.  
De corp. vit.* Exteriorque notis animi secreta reuelat  
 Natura, in vultum pectora sensus agunt.  
 Et quæ sunt oculis subiecta fideliter, aure  
 Demissa, alterna cognitione iuant.  
*L. j. & iij. de  
vete. nom. po  
test. C. li. xi.* Quare agere viuaces facies, formasque perennes  
 Cæsareas, varijs pingere perge modis.  
 Pinge acies, loca, regna, situs: penetralibus effer  
 Quæ tibi parturiunt nunc vada nunc scopuli:  
 Simpuiua, & depesta Numæ, nigrosque catinos,  
 Et reliqua in tenebris quæ iacere suis.  
 Nec te hominum præceps moueat censura: trahuntur  
 Pectora disparibus mirificisque modis.  
 Despiciunt tabulas, fragmenta, & marmora, & arcus,  
 Cum illarum assidua ritè iuuentur ope.  
*Lamprid. in  
vita Alexan  
dri. & Laert.  
in vita Mened.* Nempe hinc Romulæ gentis generosa propago  
 Noscitur, hincque fidem magnam habet historia.

Viuendum  
 morib. præ  
 teritis, lo  
 quendū ver  
 bis præsen  
 tibus.

Nomisma  
 ta vetera gē  
 marū vicem  
 implent.

Animi mo  
 res corpo  
 ris tempe  
 raturam se  
 quuntur.

Hinc

Tacit. Ann.  
lib. xj. & Pla-  
tina in vit.  
Pontif. Gres-  
gorij. l. 1. &  
Pauli. 11.

Hinc è fornicibus, magnis sub molibus urnas,  
Signaque (quæ certis composuisse locis  
Creditur, auspicijs seclis fugientibus, ætas  
Prisca) iuuat venis elicuisse cauis,  
Atque cauernosas veterum penetrasse lacunas,  
Eque feri medio signa tulisse maris.  
Cum tibi sint curæ hæc GOLTZI, cum signa fatiges  
Abdita, vix ipsis inuenienda feris:  
Cumque eadem incisis præstes depicta figuris,  
Inque oculos prisca temporis acta voces,  
Quis tua non laudet studia, admiretur, ametque  
Artificesque manus, articulosque leues.

Fundamentis  
ædificiorum no-  
mismata inij-  
ciebantur, vt  
hodie adhuc.

EIVSDEM.

Quum GOLTZI eximios laudat mea Musa labores,  
Et calamo infami carmina scripta notat,  
Carmina quæ quondam fellito splene Philippus  
Lusit compositis in simulachra iocis:  
Vnà etiam LAVRINI animum, mentemque celebrat,  
In signa, antiquis sculpta nomismatibus.  
Laus capit vna duos, debetur maxima vtrique  
Gloria, fert operas alter, & alter opes.  
Vox, manus, ingenium, veterum vt monumeta Quiritum  
Palladis extrema perpoliantur ope,  
Signaque quæ varijs iacuere sepulta ruinis  
Vt postliminio conspicienda fient.  
Et breuiter, quicquid seculo inuidiosa vetustas  
Abstulit, vt prisca hoc induat artis opus.  
Iampridem (hoc meminisse iuuat) communia in usum  
Communem studia hæc composuere sua.

EIVSDEM,

*Nomina licet simplicem tantum designationem personarum,  
non substantiam & naturam significent, respondere ta-  
men plerunque rebus vnde sunt derivata.*

L. Ad recog. Nomina significare nihil, sed prodita tantum  
C. de inge. Vt designentur corpora, iura docent.  
manumissis. Scilicet vt nihil interfit, si corpora noris  
L. Si in nomi- Qua appelles cunctos voce, vocesque homines,  
ne. C. de test. Non si fœniculum, vel cæpe vocentur, vt olim  
Platina in vi- Pontifici lætus carcere clausus ait.  
ta Pauli. 11.  
L. Vnica. C. Nomina pro arbitrio fas est recudere, nec non  
de muta. no. Fingere: iudicium Maximiane tuum est.  
Vnde fit vt penè horum operosa industria possit  
Vana videri, aliquid qui tribuunt etymis.  
Plato in Cra- Ast verum est animi mores genitiua referre  
tyl. seu de re Nomina, & indicium singula habere suum.  
sta nominu- Numen & omen habent, neque enim sine numine Diuum  
impositione. Cyp. epi. 63 Nomina dant, rebus consona nempe suis.

Ad-

**Genes. 27. &** Adprimè hoc multi vita docuère priores,  
**1. Reg. 25.** Aut quibus infame, aut nobile nomen erat.  
**L. j. nu. 71. de** Ne tibi Marsilium Lector narrem aut Benedictum,  
**Questio. cap.** Res est euentis sæpe probata suis.  
**Reinut. ver-** Vnde fit, vt nequeat mihi non semper celebrari  
**bo. 1. nu. 52.** **G O L T Z I V S**, ex auri nomine nomen habens.  
**de Testa.** Cuius & hubertas præconia nominis implet,  
 Nam huberiùs nulli prouenit ista seges.  
**A V R E V S** illi animus, mens aurea, & aurea forma,  
 Hubertum **H V B E R T O G O L T Z I O** & ingenium.  
 Ergo quid est mirum, quum nomina ducat ab auro,  
 Auro si donet quæ preciosa magis.  
 Mactè **H V B E R T E**, tuum nomen post fata manebit,  
 Nam tua tam fructus, quàm bona Floris habent.

**GVIDONIS LAVRINI BRVGENSIS I.C.**

*In thesaurum antiquorum aureorum numismatum sub*  
*Vespasiano Aug. depositum, Anno M. D. L X I. in*  
*Aubrocicourt pago Flandriæ repertum,*  
*Pluconis & Telluris dialogus.*

**PLVTO.** Quid me tot sæclis cariem, tenebrosaq; passum  
 Terra parens orbi restituisse iuuat!  
 Scilicet hoc voluit, qui me tibi credidit, atque  
 Inuoluit cæcis, heu miserum, tenebris!  
**TELLVS.** Iudaicis quondam cùm Roma superba trophæis  
 Te ferus his miles sedibus occuluit,  
 Cùm Flauij imperium leuibus toleraret habenis,  
 Vindice quo pœnas gens recutita dedit,  
 Hinc te secreti cura seruauimus omni,  
 Iussimus integris & superesse locis:  
 Pressa que barbarie quum Roma caduca lateret,  
 Nolebam indoctis te rapier manibus.  
 At nunc quando omnes Romæ monumenta vetustæ  
 Scriptis ac nummis marmoribusque colunt,  
 Nec non **H V B E R T V S** Romam, Fastosque celebres,  
 Fascesque augustos restituit Latio,  
 Tungri que, Attrebatesque, & Belgica castra, Bauaci,  
 Romanas certent prodere reliquias.  
 Et pater Oceanus refugis se fluctibus abdens,  
 Iam retegat Batauis castra Britanna feris.  
 Certè ego, vt in meriti partem laudisque venirem,  
 Nolebam inuiso te retinere sinu.  
 Et cùm Dis totus sis **A V R E V S**, obsecro quæ nam  
 Vnquam te meliùs prodere sæcla queant,  
 Quàm cùm te totus tractaret nomine, & actu  
**A V R E V S**, ingenio **G O L T Z I V S**, arte, manu?  
**PLVTO.** Si verum est quod ais, Tellus, quid nunc vetat ergo  
 Quin totus latebris effodiar Stygijs?

dd

**IOAN.**

# IOAN. DAMASII GANDENSIS

*In laudem M. Laurini Domini de Waterloot, &  
Huberti Golezij Herbipolis Antiquarij.*

ROMA potens, mecum quoties tua fata reuoluo,  
Vix teneo lachrymas : miror sub Sole perenne  
Esse nihil : nam quis duratas frigore gentes,  
Ignotasq; prius, post tot tantosq; triumphos  
Struxisse excidium imperio, turpemq; ruinam,  
Crederet ? hoc timuit dudum præfaga futuri  
Diuini mens Scipiadz, cum feruere flammis  
Æmula testis tuis vidit Chartaginis altæ.  
At ne pone animos, scriptis tua gesta leguntur  
Tot celebrata virum, neque quid longæua verustas  
In te iuris habet: iam prisca numismata terræ  
Condita visceribus prompsit, cælumque tueri  
Germanus dedit HVBERTVS, cognomen ab auro  
Cui fecit dia Herbipolis, quod sæcla redire  
Aurea sub tali præfaga videret alumno,  
LAURINI auspicijs, quo Mæcenate triumphat.  
Iam vultusque ducum, iamque ora minantia cernis  
Pugnacis Iuli, generique in bella ruentis.  
Ecce etiam, ne quæ sunt digna labore relinquat,  
Ille tuos recolit fastos, quo quæque geruntur  
Consule dinumerat : felix cui præmia digna  
Cælicolæ optatum dederunt contingere finem.  
Hoc erat, hoc tota cupidus quod mente petebat,  
Cum varias gentes latè, & te matre superbum  
Tenderet ad Latium, tandem & tua mœnia linquens  
Parthenopen, qua se felix Campania iactat,  
Viferet, illa viri dedit ædes cernere docti, *Hadrianus*  
Cui vel adoptiuus Traiani Cæsaris hæres, *Gulielmi.*  
Vel superi dedit ora maris memorabile nomen.  
Qui multa antiquis saxis insculpta reuelat,  
Qui Venerem Cypro profugam post tempora longa  
Hospitio excepit, diuumque Oenotria tellus  
Praxitelis nunc cernit opus, præbetque videndum  
Hospitibus: certè hæc illi non parua voluptas,  
Cum bene præclarum HVBERTO cessisse laborem,  
Et te qua potis es, rediuiuam Roma videbit.

IN IDEM,

## MELCHIORIS BARLAEI ANTVERP.

FATA viros Decios, Fabios, acresq; Metellos,  
Abstulerat Paulos, Cæsara, Scipiadas.  
Exierat gelido grauis ex Aquilone procella,  
Æneadum strarant barbara tela genus.  
Iam Gothus, iniecto fremuit iam Vandalus igne:  
Corruit vrbs tandem Martia mole sua.

Cæle-

Cælestes pauor vnus agit, non tartara Plutum;  
 Consum aqua, defendunt nec satis astra Iouem.  
 Equè Palatino bellans ter magnus Apollo,  
 Sensit vt vlteriùs spicula posse nihil,  
 Fugit & ipse, petens montem viridantis Olympi:  
 Sed minimè tutos præbuit iste lares.  
 Vidit enim Graio suspensa tonitrua cælo,  
 Atque locus castris mons Heliconis erat.  
 Barbara Thessalicas violarant fulmina lauros,  
 Non erat vnde suum protegeretque caput.  
 At miserè Europæ tota regione vagatum  
 Suscepit tandem Belgica terra Deum.  
 Hic vbi in occasum vergit gens Flandrica, Clodi  
 Cui dedit hoc Regis nomen habere nepos:  
 Hic vbi suppositæ Zephyri felicibus auris  
 Occiduum Brugæ prospiciuntque mare,  
 Luxuriabatur gleba prædiuitis agri  
 Laurus apud ripam lenifluentis aquæ.  
 Tum Deus, alta Rhodos, Tenedos, Gortyna, Terapnæ,  
 Et valeat tellus est vbi Daphnis, ait:  
 Hæc mihi pro multis laurus datur vnica, nobis  
 Ista diu cinget spicula, scuta, lyram:  
 Crescito, Romanis ducibus deberis, habebis  
 Auro qui cingat teque, tuasque comas.  
 Cedet Peneus, Permessus, Heraclea, Phocis,  
 Et Sicion plantæ quicquid olentis habet.  
 Fons tuus argenti signatum pondus, & auri,  
 Flumine Romanos vberiore vehet.  
 Cedent Pactolus, Ganges, Tagus, Hebrus, Iberus,  
 Amnibus hic cunctis clarior vnus erit.  
 Audin? habes LAVRINE tuæ præfagia famæ.  
 Audin? & hæc GOLTZI te sacra verba petunt.  
 Vos rem Romanam egregiè curatis: Iulo,  
 Penè intercisis prospicitisque viris.  
 Iam redeunt magni AENEADÆ: iam pristina virtus,  
 Ordine procedunt signa Latina suo.  
 Plus sibi vicinam Rhenus magis horruit urbem,  
 Territus exemplis Ariouiste tuis.  
 Cæsare iam nihil intereà mutatus ab illo  
 Rursum Caius aquas contabulare studet.  
 Occupat Hercinios noua contrepidatio saltus.  
 Mosæ, Visurgis, Arar, diriguere gelu.  
 Vos manet ob Romam laus indefessa reductam,  
 Facta quod est similis scilicet illa sui.  
 Res, nisi visa, mihi, neque cuiquam credita, tantum  
 Coniunctis possunt viribus Ars & opes.



EXEMPLA PRIVILEGIORVM,  
Pontificis Maximi, Imperatoris Cæsaris, Catholici Regis Hispaniæ,  
& Christianiss. Gallorum Regis.

PIVS .IIII. PONT. MAX.

**MOTV** proprio. &c. Cum sicut accepimus, dilectus filius noster Hubertus Golszius Herbipolensis numismata antiqua, quæ in varijs Principum & antiquitatis studiosorū musæis reperiuntur, tanta diligentia, arte, & industria hinc inde ab utraq; parte penicillo expresserit, nouoq; cōmento representauerit, ut numismata ipsa ante oculos posita videantur, eaq; in ordinē suū quaq; locis redacta, & in plures libros distributa, in æ referre & incidere cœperit, & eadem additis pro cuiusq; varietate historiariū argumentis, & xplicationibusq; ad publicam vtilitatem excudis facere, ac in lucem edere intendat, & iam primū librum sub titulo: Historia Imperatorum Cæsarumq; Romanorum ex antiquis numismatib. restituta: additis illorum numismatum q̄ verissimis & exactissimisq; delineationib. edere, ac insuper alios ex ordine Imperatorum, tum etiam Consularium, ac Græcorum numismatum libros edere præparet, Nos ne ipse post immensos huiusmodi labores atq; expensas, libri ipsi postquam editi fuerint, ab alijs excipiantur, ac etiam in vulgus edantur, ipseq; proinde calcographi fructu, in magnam sui iacturam priuetur, eius indemnitatē consulere volentes, motu simili, & ex certa scientia eidem Huberto concedimus, quod intra decennium post singulorum eorundem librorum impressionem & editionem, nullas nisi dictus Hubertus in toto vel in parte, vbiq; per vniuersam Italiam, imprimere, aut alibi impressos venum exponere, habere, vel tenere, vel transmittere, seu mutare possit, districtius inbibentes vniuersis Impressoribus, Bibliopolis, ac quibuscunque alijs, quocunque privilegio suffulsis, tam in alma vrbe, ac alijs cimitatibus, terris, & prouincijs, ditioni Sanctæ Romanæ Ecclesiæ mediata, vel immediata subiectis, quàm quacunque alia parte totius Italiæ, sub excommunicationis maioris lata sententia, alijsq; sententijs, censuris. &c. Et ulterius quoad eos qui nobis mediata vel immediata subiecti sunt in temporalibus, ut præfertur, tam coniunctim q̄ diuisim sub pœnis quingentorū ducatorum auri de Camera, pro vna Camera Apostolica, & alia medietatib. ipsi Huberto, vel ab eo causam habentibus applicandis, ac distractionis & perditionis omnium librorū, toties quoties contrauentum fuerit, absq; alia declaratione incurrendis, ne per decem annos præfatos, ab eo tempore quo singuli libri ipsi imprimuntur & eduntur, dictos libros aut quamvis huiusmodi operis partem, etiam sub nomine præfati Huberti imprimere, excudere, vel imitari seu imprimi aut imitari procurare, vel ibi aut alibi impressos & excusos transferre vel aduehere, seu præmissa aut quavis alia inscriptione, additione, transpositione, mutatione, vel alia excogitata via edere, habere, vel producere audeant quoquomodo seu præsumant, ac mandantes vniuersis venerabilib. fratribus nostris Archiepiscopis & Episcopis eorumq; vicariis in spiritualib. generalib., & in statu temporali S. Ro. Ecclesiæ, etiam Legatis & vicelegatis sedis Apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, quatenus ipsi quoties pro ipsius Huberti parte fuerint requisiti, Eidem Huberto ac pro eo agentib. efficacis defensionis præsidio assistentes, ad executionem præmissorum etiam manu regia procedant, inobedientes & rebelles per prædictas aliasq; censuras & pœnas ceteraq; iuris & facti remedia quacunque appellatione remota compescendo, easq; sæpius aggravando, inuocato. &c. secularis. Non obstantibus præmissis ac constitutionib. & ordinationibus Apostolicis, necnon similibus vel dissimilibus, ac quibuscunq; alijs specialibus vel generalibus privilegijs & indultis quibuscunq; in contrarium quomodocunq; concessis & concedendis, ceterisq; contrariis quibuscunque. Et quia difficile esset præsentibus ad qualibet loca quibus opus erit deferri, volumus, & Apostolica auctoritate decernimus, quod earum transsumptis vel exemplis etiam in ipsis operibus impressis, plena & eadem prorsus fides vbiq; tam in iudicio quàm extra adhibeatur, quæ præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ vel ostensæ: ac etiam volumus, quod præsentis nostra cedula motus proprii, etiam absque illius registratura, sola signatura sufficiat, & vbiq; fidem faciat, in iudicio & extra illud, regula in contrarium edita non obstante. Datum Romæ anno à natiuitate Domini M. D. LXII. Indictione quinta, die verò. XII. mensis Maij, Pontificatus nostri anno tertio.

Placet motu proprio. I.

FERDINANDVS Diuina fauente clementia electus Romanorum Imperator semper Augu-  
stus, ac Germania, Hungaria, Bohemia, Dalmatia, Croatia, Sclauonia. &c. Rex, Infans Hispania-  
rum, Archidux Austriae, Dux Burgundiae. &c. Marchio Morauiae. &c. Comes Tirolis. &c. Recogno-  
scimus & notum facimus tenore praesentium vniuersis, quod quum nobis humillimè significandum curau-  
rit noster & sacri Imperij fidelis dilectus Hubertus Goltz wirtzburgensis, pictor & incola oppidi Bru-  
gensis, se parare editionem Historiae Imperatorum Caesarumq; Romanorum ex antiquis numismatibus  
restituere: additis quoq; verissimis ipsorum numismatum delineationibus, quas summo labore, periculo, &  
sumptu, peragratis diuersis prouinciis, consequutus sit, à diuersis tam Reuerendis. Sancta Ro. Ecclesiae  
Cardinalibus, q̄ nonnullis Illustris. Principibus Italiae, alijsq; nobilibus atque praclaris viris, qui per  
vniuersam Germaniam, Galliam, Neapolim, & inter primarios Illustris. Resp. Venetae homines, hoc  
excellenti studij genere delectentur, & propterea nobis supplicauerit, vt dignaremur ipsum Caesareo ac  
firmo rescripto munire contra artes & imposturas emulorum. Nos sane qui hoc eius institutum honestum  
esse animaduertimus, id non modò clementer probandum, verumetiam auctoritate nostra Caesarea promo-  
uendum esse duximus. Itaq; scienter & animo bene deliberato, atq; ex auctoritate nostra Caesarea diserte  
vetamus omnibus iis, qui in sacro Romano Imperio imprimendis vel vendendis libris, seu quacumq; alia  
ratione librariam negotiationem exercent, ne quis praedictum opus intra decem annos ab editione nume-  
randos, intra fines sacri Imperij, absque consensu & voluntate dicti Huberti auctoris cudere seu impri-  
mere, impressum vendere vel distrahere ausit palàm vel occultè. Quisquis verò aliter fecerit, & inter-  
dictum hoc nostrum neglexerit, is debet non modò priuari libris contra hoc nostrum interdictum im-  
pressis, quos etiam dictus Hubertus aut heredes eius, siue mandatum ab alterutro habituri, per se ipsos  
apprehendere & sibi vendicare poterunt, verum insuper etiam decem marchis auri puri nostro Imperiali  
fisco, & parti laesae ex aquo soluendis & numerandis multari. Proinde mandamus vniuersis & singulis  
nostris, & Sac. Ro. Imp. subditis & fidelibus dilectis, tam Ecclesiasticis quàm secularibus, cuiuscumq; gra-  
dus, ordinis, status, conditionis, & dignitatis extiterint, praesertim verò iis, qui in magistratu constituti  
sunt, vel superiorum suorum, aut suo ipsorum nomine ac loco iuris & iustitiae administratione exercent,  
ne quenkūq; hoc priuilegium seu interdictum nostrum impudè violare, spernere, vel negligere patiantur,  
sed si quos contumaces cōpererint, praescripta poena plecti, & quibuscumq; rectè fieri modis cōcerci curent,  
quatenus & ipsi grauissimam indignationē nostram ac eandem multam incurrere noluerint. Quòd enim  
haec rata & firma sient, hisce litteris nostris testatum esse volumus, quas dedimus manus nostrae subscri-  
ptione, & sigilli nostri appensione roboratas, in arce nostra Regia Praga die. xviii. mensis Martij Anno  
Domini M.D.LXII. Regnorum nostrorū Romani tricesimo secundo, aliorum verò tricesimo sexto.  
Ferdinandus.

Ad mandatum sacrae Caesareae Maiestatis proprium.

Vt. feld.

M. Singkhmoser.

PHILIPPE par la grace de Dieu Roy de Castille, de Leon, d'Arragon, de Nauarre, de Naples,  
de Secille, de Maiorque, de Sardaine, des Isles, Indes, & terre ferme de la mer Oceane: Archiduc d'Au-  
strice, Duc de Bourgoingne, de Lothier, de Brabant, de Lambourg, de Luxembourg, de Geldres, & de  
Milan: Conte de Habsbourg, de Flandres, d'Arthois, de Bourgoigne: Palatin de Haynault, de Hol-  
lande, de Zelande, de Namur, & de Zutphē: Prince de Zwaue: Marquis du saint Empire: Seigneur  
de Frize, de Salins, de Malines, des cites villes & pays d'Vtrecht, Oueryssel, & Groeningen: & Domi-  
nateur en Asie & Afrique. A tous ceulx qui ces presentes verront, Salut. Scauoir faisons Nous auoir  
receu l'humble supplication de Hubert Goltz wirtzburger, demeurant en nostre ville de Bruges, conte-  
nant comme à son grand traual, estude, & despençe, il at compose & fait certain œuure en Latin, conte-  
nant la vie des Empereurs Romains, commençant des Iulius Cesar premier d'iceulx, prinse tant hors  
des histoires que medailles antiques desdictz Empereurs, Les desseingz desquelles medailles en confir-  
mation de ladicte histoire ledict Hubert à grand paine & industrie taille en cuyure, & adiousté en son  
dict œuure, les digerant en tel ordre que le cours de l'histoire le requeroit, selon le temps & la diuersité des  
dd iij matie-

matieres. Lesquelles medailles par ce qu'elles estoient en grand & quasi inestimable nombre, mesmement dispersées quasi par tout le monde entre les mains d'vnchascun, a esté besoing audit Hubert se transporter en plusieurs lieux & places, mesmement es pays loingtains, qui ordinairement de telles antiquitez sont le plus pourueux, que n'estoit le lieu de sa residence, comme es pays & Royaulme des Gaules, es Allemagnes tant haulte q basse, es Itales, mesmement es pays de nostre Royaulme de Naples, s'absentant à ceste occasion de sa maison & demeure ordinaire par l'espace de deux ans, chemināt tousiours de pays en pays, & ville en ville, non sans grandz despens, trauaulx, perilz, & dangiers de sa personne, prenant par tout avec vne diligence extreme copies & dessaingz de toute sorte des medailles antiquies, d'or, d'argent, & de cuyure, qu'il a peu rencontrer esditz pays, mesmes es cabinetz & estudes des antiquaires, gens scauans de toute sorte de profession & qualite, iusques aux Princes mesmes, grandz personnages: Hors desquelles medailles, ensamble hors des escriptz des plus anciens & approuuez histoires, ledit Hubert apres son retour desditz voiaiges, à grand estude & trauail tant de corps que d'esprit, a fait ledit recueil de ladite histoire ou vie desditz Empereurs, avec la vraye molure desditz medailles, lequel œure sera intitule: *Historia Imperatorum Cesarumq; Romanorum ex antiquis numismatibus restituta*. Toutefois d'auant que le volume seroit trop grand & excessif en despens, qui le voudroit mettre tout en vn liure, ledit œure sera diuise en plusieurs liures, selon que le cas & la matiere le requerra, desquelz ledit Hubert pour le present pour vn cōmencement est d'intencion de mettre en lumiere le premier liure qui sera intitule *Iulius Cesar*, premier desditz Empereurs, contenant sa vie & histoire, avec toutes ses medailles qu'il a esté possible de recouurer, lequel sera imprimé en nostredite ville de Bruges par ledit Hubert, en vertu de noz lettres d'Octroy par luy à ceste fin obtenues. Mais par ce que ledit Hubert Goltz craint, que contre tout droit & equite il pourroit demeurer frustré de ses labeurs mises & vacations, ensamble du prouffit & utilite que à bonne raison il attend de ce present œure en recōpense & soulagement de sesdites paines & despenses, si (cō il aduient souuent) quelque autre sur le double & exemple de sesditz liures les vouloit ou faisoit semblablement contreimprimer & contrefaire, ou que ailleurs ainsi contreimprimez & contrefaitz les apportast en noz pays de pardeça, pour illec les vendre, ou à quelque autre intencion, à ceste cause & à fin que par autres pratiques & moyens directement ou indirectement il ne luy soit fait quelque preiudice à son bon zeile, estude, & labeur qu'il a prins au prouffit & bien publicque de tous vrayz amateurs de l'antiquite, il nous a supplié surce le pourueoir de remede conuenable. Pource est il q nous ces choses considerées, audit Hubert Goltz suppliant, inclinans à sadite requeste, auons octroyé, permis & consenty, octroyons, permettons, & consentons par ces presentes, qu'il puist & pourra imprimer ou faire imprimer par autre Imprimeur iuré, son œure & liure cy dessus mentionné, & icelluy vendre & distribuer en & par tous noz pays de pardeça, là & ainsi que bon luy semblera, sans mesprendre. Et à fin qu'il ne soit frustré du guerdon & prouffit de son labeur, auons deffendu & interdit, deffendons & interdisons par cesditz presentes bien à certes & estroitement à tous noz subiectz & autres de quelle qualite ou condition qu'ilz soient, tant Libraires & Imprimeurs, que autres Marchans, que nul ne s'auance de cōtreimprimer ou cōtrefaire lesditz œures & besoingnes du Hubert en nosditz pays de pardeça, ne en iceux apporter, vendre, ne distribuer lesditz liures ailleurs cōtrefaitz & imprimez directement ne indirectement, publicquement ne secretement, en aucune maniere, par l'espace & terme de dix ans prochainement venās, à compter des la date de cestes, sans le sceu & consentement dudit Hubert, à paine & confiscation desditz liures, sculptures, & impressions, & par dessus ce de dix Carolus d'or pour chascun d'icelles en particulier, applicables par prompte execution moitié à nostre prouffit, & l'autre moitié au prouffit dudit Hubert ou ses aians cause. Pouruen que ledit Hubert se riglera & obseruera en ce que dessus noz ordonnances faites sur le fait de l'imprimerie. Si mandons à noz amez & feaulx les chief Presidens, & gens de noz priuē & grand conseil, President & gens de noz conseil en Lūxembourg & de Geldres, ensemble de noz conseil en Flandres, Arthois, Haynault, Hollande, Zelande, & Namur, & à tous autres noz officiers & subiects cui ce appartiendra, qu'ilz facent, s'effrent, & laissent ledit Hubert de nostre presence grace & octroy par la forme & maniere que dit est, plainement & paisiblement ioyr & vser. Et le cas auant procedex promptement à l'execution des amendes & paines dessusdits, reallement & de fait, sans dissi-

mula-

emulation & toutes contradictions cessans. Car ainsi nous plaist il. En tesmoing de ce nous auõs fait mettre nostre seal à cesdies presentes. Donnè en nostre ville de Bruxelles, le .xiiij. iour de Iuillet, l'an de grace M. D. LXIII. de noz regnes, assauoir des Espaignes, Sicille, le buictiesme, & de Naples le dixiesme. Dessoubz estoit escript: Par le Roy en son Conseil.

De Langhe.

**C H A R L E S** par la grace de Dieu Roy de France, Au Preuost de Paris, Seneschal de Lyon, & à tous noz autres Baillifs, Seneschaulx, Iuges, & Officiers, qu'il appertiendra, & chascun d'eux salut. Nostre bienaymé Hubert Goltz Alleman nous a fait entendre q̃ avec grand peine, trauail, fraix, & despens il a recherché toutes les medailles des anciens tant Grecs, Consuls, & Empereurs Romains, que autres. Et pour cest effect s'est transporté p toutes les Allemaignes, Italles, & nostre Royaume, ou il a fait grãds despens fraix & mises. Et estant de retour à Bruges en Flandres, il les a mesmes taillez & grauez en curre. Lesquelles medalles ledit Hubert Goltz desireroit voluntiers pour le bien publicq les mettre en lumiere euidence, avec la declaration d'icelles, & des histoires anciennes en faisant mention: Mais il doubte q̃ les ayant imprimées, plusieurs autres personnes les voulsissent semblablement contrefaire & imprimer, qui seroit p ce moyen le frustrer de sesdites peines, labours, fraix, & despens: s'il n'auoit sur ce noz lettres, qu'il nous a fait humblemēt supplier & requerir luy impartir. Nous à ces causes, ne voulans les labours fraix & despens que ledit Hubert a fait pour le recouurement desdites medailles & histoires anciens, luy estre tolluz & ostez, & le releuer de pertes & dōmaige, A icelluy pour ces causes, & autres à ce nous mouuans, auons permis & octroyé, & de noz grace speciale, plaine puissance, & auctorité Royal, Permettons & octroions, que pendant & durant le temps & terme de dix ans ensuiuãs consecutifs, à cōmancer du iour & date qu'il aura acheué d'imprimer, il puisse & luy soit loisible faire lesdites medailles imprimer, avec lesdites histoires anciennes, par telles personnes que bon luy semblera, les mettre en vense & distribution pendant & durant ledit temps. Durant lequel nous auons deffendu & deffendons à toutes personnes de quelque estat, qualité, ou condition qu'ilz soyent, d'icelluy ny lesdites histoires & empreintes imprimer, sur peine de confiscation d'iceux, & d'amende arbitraire. Si voulons, & vous mandons, que de noz presentes grace, permission, & cōtenu cy dessus, vous faites ledit Hubert Goltz ioyr & user plainemēt & paisiblement, cessant & faisant cesser tous troubles & empeschemens au cōtraire, Car tel est nostre plaisir, Non obstant quelconques lettres, restruictions, mandemēs, deffences, & lettres à ce cōtraires. Donnè à S. Germain en Laye, le .xij. iour de Feburier, l'an de grace M. D. LXII. & de nostre regne le deuxiesme.

# IMPERATORI MAXIMO FERDINANDO AVGVSTO

IOAN. SAMBVCVS PANNONIVS TIRNAVIENSIS.

**Q**UANTA sit monumentorū vetustatis vtilitas, atq; etiam voluptas, non solū memoria litterarum, sed quoq; antiqui operis numorum studium, & cum historijs contentio satis ostendit. Quot enim historiz & præclara exempla aut valde obscura essent, aut nisi horū testimonio ac lumine accenderentur, prorsus laterent? vt meritō ἀντίστροφος cognitio τῶν ἱστορίων esse videatur. Ea re T. M. in cogendis omnis generis numismatibus, nō leuem curam, maximos sumptus ponit, multosq; suo exemplo ad has cogitationes indies excitat. Quos inter hic Hubertus Goltzius est, homo Germanus, sed voluntate ac industria, media in Roma natus: qui ingenio, longinquis itineribus, singulari industria, manuum facilitate, vsūque, plurimū est consecutus. Offert T. M. specimen illustre, & (nisi me indulgens amor fallit) hoc in genere adhuc præcipuum, longeq; maiora daturus est, si vita illi, tuxque M. gratia, ad quam hoc suo opere nititur, commodè suppetat. Variū est studium & amplissimū, sed quod à priuatis, nisi T. M. similes accedant, sustineri vix queat. Commendo igitur M. T. Goltzium, vtq; patrociniū iusto comprehendat, supplico: ac spondeo, multis partibus rem ac inuestigationem antiquitatis Hubertum breui cumulatū, cuius ego sensus, & conatuum indicia non pauca nuper Brugis apud nobilissimū & vetustatis amantiss. Marcum Laurinum Dn. à Watervliet, ipse vidi. Tuam M.

Deus nobis conseruet, vtque perpetuus sit erga τὰ παλαιὰ καὶ ἀξιωμακρόντα fauor,

Deum precor. Datum Brugis .IIII. Idus Septemb. M. D. LXIII.

ADOLPHI MEKERCHI I.C. BRVGENSIS  
in symbolum Huberti Goltzij, siue Aurei.

ΓΟΛΤΖΙΟΣ ἄμμι' ἀνέγειρεν Ἀμαλθείας κέρασ ἀγύδας  
Aurea nunc ætas, en pleno Copia cornu  
Fundit opes: hæc nostri HVBERTAS AVREA SÆCLI.



BRVGIS FLANDRORVM  
Apud Hubertum Goltzium Herbipolitam  
Venlonianum,  
Mense Septembri An. Sal.  
M. D. LXIII.











22

